BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
30 I
32

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

71 71
C C
38 7

A

12
8
1
21

Comprati questo libro nel giorno di
s. Chaterina. 1589. giulj:

IO. BAPT. MONTANI
VERONENSIS;

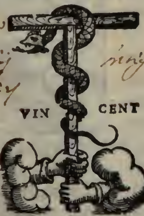
Omnium ſuæ olim ætatis, & Medicorum, & Philoſophorum; præcellentiſsimi;

In Primi Lib. Canonis Auicennæ Primam Fen, *profundiſsima Commentaria.*

Adiecto nuper Secundo, quod nunquàm anteà fuerat Typis excuſum; De Membris Capite.

Iano Matthæo Duraſtante, Medico, ac Philoſopho; SanctoiuStano; oculatiſsimo, ac diligentiſsimo; cenſore.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS

In ædibus Vincentij Valgriſij, et Balthaſſaris Conſtantini. 1557.

REVERENDISS. VNA ET AMPLISS. PRAESVLI, ET D. DOMINICO DVGAVRE; LODEVIENSI EPISCOPO;

Chriſtianiſs. atq; Inuictiſs. Henrici. II. Gallię Regis, integerrimo ad Venetos Legato; Patrono optimo;

Ianus Matthæus Duraſtantes, Medicus, ac Philoſophus; Sanctoiuſtanus. S.

OMNIBVS hominibus: Ampliſsime præſul: inſitũ quidem, vel à natura, vel ab intellectu, voluntate, arteue; eſt. (Nam hę Peripateticis ſublunarium omnium ex ſe ſunt effectuum cauſæ) vt quibuſdam, ſiue congenitis, ſiue acquiſitis; ſint, facultatibus, ac moribus; inſigniti. Eò autem homines ipſi in hoc inuicèm diſsident; quòd alij pro communi reliquorum hominum vſu, alij præter communem eorundem vſum; eos prę ſe ferant. Sic enim (quò ad illos) Annibalis

ſtratagemmata, Fabij cunctatio; Cæſaris in familiares; necnon Lycurgi, Solonis, Catonis, ac Ciceronis; in Patriam; Charitas propriæ fuere. Sic itidem plurimorum, tàm recentiorum, quàm antiquiorum Auctorum (quorum penè infinitus eſt numerus) ſuorum operum, ſcripturæ, & editionis; cura. Contrà autem (quò ad hos) Scipionis apertus Mars; Varronis, cannenſis illius cladis auctoris, in hoſtes præcipitatio; Alexandri in domeſticos ad necem ſæuitia; recenſentur. Necnon Annibalis, & diuerſi generis ſuorum militum concordiæ ſciẽtia; &(quam ſibi obiecit Hãno) victoriæ vſus ignorantia; Prætereà & Catilinæ in Patriam crudelitas; connominantur. Præter hæc (vt in illos fiat reditus)cur olim pedeſtris oratio Demoſtheni, & Ciceroni; Cur contrà (quò ad hos) æqueſtris Homero, ac Vergilio; quàm è contrà; potiùs inditæ fuere? Profectò, aut naturæ, temperaturæúe; aut intellectui, voluntati, atque arti; accepta hæc ſunt referenda. Vt in vergilianum illud vel facilè deueniendum ſit:

Trahit ſua quenq; voluptas.

Tantiq; ſemper eiuſmodi effectus apud antiquos Auctores habitus eſt; vt nihil inuita Minerua dicendum, nè dum faciendum; præ-

ceperit

ceperit Flaccus. Nihil igitur mirum (vt in ſuum hæc iam finem redigantur) cuiquàm videatur; ſi quidem & Ioanni Baptiſtæ Montano, cuius operum cenſuram ſuſcepi, inſitum ab eiſdem fuerit, ſuorum ſcitorum proprio nihil calamo poſteris exaratum relinquere; licèt maximus profectò medicæ, & Theoriæ ſpeculator, & praxis exequutor; in patauino gymnaſiorum gymnaſio, publicus extiterit. Nam & Socrates ipſe, ſapientiſsimus ab Apolline iudicatus; eandem: Laertio teſte: naturam prę ſe, moremúe; tulit. Quamuis nanque moralia, circa quæ (vt Auerroes inquit) plurimùm negociatus eſt; hac, atq; illac; vndique iugiter panderet, ac doceret; nunquàm tamen, vt ea poſteris conſcripta relinqueret; animum applicuit. Vt, ni ſua dogmata diuinus, eius diſcipulus, Plato in vnum coegiſſet; ac collecta, veluti præcioſam quandam hæreditatem, eis condonaſſet; Planè, vel nullum, vel obſcurum; Socratis ipſius ad nos perueniſſet nomen. Sed cur antiquiores nunc recenſeo, cùm recentiorum Auctorum (& quidem probatiſsimorum) nonnulli ſint; qui plura ſapientiſsimè ſcripſerint; Præter tamen communem aliorum ritum (nam ferè omnes ſuarum lucubrationum editionem ſuperſtites curant)

ea viuentes vel typis cudenda tradere, vel in vulgus edere; inficias eant; qualem equidem Ioãnem Iacobum Leonardum, Montis Abbatis Comitem, ac excellentiſsimi Guid'Hu baldi rueri, Ducis Vrbini, ad Venetos Legatũ; ac patronũ meum; iam diu noui. Ipſe enim maximũ totius Italię ornamentũ, cùm vtiq; rei,bellicæ,et Politicę; plurima in opus iam diu coegerit, & doctiſsima, & à doctioribus expectatiſsima; dogmata; Ea ſanè (vt comi quadam benignitate,& admiranda magnanimitate; præditus eſt) amicis affatim, atque alijs; perlegenda omnibus ea tradere non dedignatur. Vt tamen ſe viuente chalcographis imprimenda exhibeantur, & omnino, & omnibus; abnegat. Sibi quidem ipſi ea ſe, elaboraſſe, ac conſcripſiſſe; non alijs; aſſerens. Quod ſanè maximum quidpiam eſſe videtur. Nam, cùm reliqui penè omnes mundana quadam gloriola allecti, ſua opera; veluti, proprij ingenij, ac ſcientiæ; monumenta; in vulgus propalare penitus properent; ſua Leonardus ideo reprimit; vt vulgaris huiuſcemodi ſe gloriæ, ac nominis; immunen reddat. Liceat autem nunc inter huiuſcemodi præſtantiſsimos Heroes & nobilem Virum Carolum paganellum matilicatem, Iureconſultum non aſpernandum, ami-

cum meum, quò ad præſens inſtitutum connumerare. Is etenim; cùm ex Illuſtribus, olim Montis Bodij Dominis, oriundus ſit (eius nanque paternus auus Robertus pagahellus, optimus quippe, & inſignis; Dominus nouiſsimum quondam egit ipſorum Bodienſium in Piceno Dominium) eis vtique non modicum excandeſcit, & aduerſatur; eosq; odio nō leui proſequitur; qui, vel clam, vel coram; ipſo aboletam iam ſuorum ditionem commemorant. licèt planè alij, ferè omnes; cùm præteritæ, tùm præſentis; nobilitatis commemoratione non modicùm oblectentur. Ad ſummam Ioannes Baptiſta Montanus noſter optimè profectò ſciuit, & docuit. Suam verò, ſcientiam, ac doctrinam; proprio, vel alieno; calamo ſcriptis mandare parui omnino pendit. Suorum auſcultātium mentibus inſcripta ſua ſe ſcita relinquere dictitans. Vt planè eiuſdem; ſeu naturæ; ſeu ingenij, moriſúe; tres in vnum coeant Philoſophi; Socrates, Mōtanus, Leonardus. Necnon totidem fuerint, talium genitrices Vrbes; Athenæ, Verona, Piſaurum. Quocirca Valentinum lublinum, polonum medicum (quem in montanis lectionibus exarandis veluti truncum, ac ſemibarbarum; nonnulli blaſphemant) quippe, vel magna

laude dignum, uel probro indignum; equidem autumo. Laude (inquàm) dignus ideo: me iudice: exiſtit; quòd, dum Montanum ipſum Preceptorem auſcultaret; Noui cui uſdã Platonis more proprio calamo penè vniuerſa eius placita nõ modicis in vnum laboribus congeſſerit; ac denique congeſta ſpectatis viris, chalcographique operis diligentiſsimis patronis, Vincentio Valgriſio, & Balthaſſari Cõſtantino; cudẽda tradere haud renuerit. Aliàs nanque adeò ſanè Montana ipſa opera deſiderarentur; vt, ni iterum Hippolyti inſtar in vitam Mõtanus ipſe rediret; impoſsibile profectò foret absque Lublinia induſtria, ea perlegere. Probro verò eò indignus idem eſt; quòd, licèt pleraque ab ipſo barbara, truncaque, exarata reperiantur; Hęc vtique; partim, & viua voce docentis ipſius Auctoris, & tacita penna ſcribentis diſcipuli; neceſsitati; partim corrigentium (nè dicam corrumpentium) medicorum inſcitiæ; partim denique typographorum incuriæ (nè proferam iniuriæ) acceptum ſit referendum. Etenim; tum docentes ipſi, vt mentis intenta exactiùs diſcentibus exprimant, multa inter docendum proferre coguntur, quæ ſcriptis eos tradere nefas eſſet. Nec non in cathedris uiua voce docentis lingue promptitudi-

ni æquari

ni æquari minimè poteſt ſcribentis manus velocitas; Tum non pauci in operum cenſuras ſe ingerere audent;qui profectò ea potiùs corrũpunt, quàm corrigant; Tum deniq; ea nõnulli imprimunt; qui quidẽ impoſtores, quàm impreſſores; potiùs ſunt nominandi. Quanta verò, ac qualia; in præſenti fuerim ſegete infœlicibus lolijs expurgãda exequutus; Tu ipſe vel facilè dignoſcere poteris; quem præ manibus corrigendum habui, libri margines, mendis refertos; inſpiciens. Præter enim, puncta, hypodiaſtoles, accentus, parentheſes, diphthongos, & aſpirationes; quæ ſanè plurima, ac ferè omnia; ſuperaddidi; Præter etiam & barbaras dictiones, quas in meliorem latinæ rei farraginem trãſplantaui; & ſuperfluas, quas plurimas obliteraui; etiam (quod longè ſatius extitit) ſexaginta dictiones, ſupra octingentas, & duo earum millia; ſuper addidi, vel reformaui; quæ (inquam) vel ſententiarum perfectioni deficientes erant, vel earundem perſonata ſui pręſentia toto penitus cœlo vim diſtrahebãt. Vt planè (abſit autem iactantia) per me, ſeu meæ cenſuræ ſpiritum; iam reuixiſſe montana hæc commentaria videantur. Non minori igitur gaudio eiuſmodi in Ioãnis Baptiſtæ Mõtani Veronẽ. opuſcula me afficit præſens

cenſurula; quàm longè quippe (quantitate tamen, non qualitate) maiora, & Hugonis Benſcij Senenſis, & Ioannis Matthæi gradij mediolanenſis; medicorum admirandorum opera cenſura me iam affecerit. Non enim magnum quid fuit in barbarorum auctorum (quales hi fuêre) operibus, & barbariem inueniſſe, & inuentam ex eiſdem extirpaſſe; Sed in, latini, græcique; Auctoris exquiſitiſsimi, qualis ille extitit; opuſculis eandem, & deprehendiſſe, & euulſiſſe; id planè maximum cenſeo. Conſideranti verò mihi, cuinam labores hos meos (vt moris eſt) dedicarem; Tu Reuerendiſsime Domine præ cæteris, cui eos dicarem, ac dederem; occurriſti. Vt primi medicorũ arabum Principis libri prima fen; Primario Chriſticolarum Regum Principis, Legato veluti primitiæ quæpiam offerretur. Tanta enim eſt (quemadmodùm omnes vno ore confitentur) diuini nominis tui amplitudo, & animi præcellentia; vt; & Galenicis operibus, nèdum Duraſtãteis ſis cenſuris dignus; & à ſubſannantium, ac liuidorum detrahentium; dentibus, ſub ſanctiſsimi ipſius nominis tui auxilio recubans, tutiorem cenſura hęc mea vitam deget; ſub cuius conſilio Regiam apud Venetos legationem gerentis, Chriſtianiſsimus, atque inuictiſsimus; Henricus

ricus ſecūdus Gallorum Rex, vltra reliquos omnes totius Galliȩ Antiſtites ſecurus recubare haud veretur. Quod, ſi quidem floſculos hoſce meos, ex aliena arbore decerptos, cordi tibi extitiſſe dignouero; Non deerunt poſtea & fructus, è proprij ingenioli mei Mineruulæ arbuſtulo decerpendi; qui tibi itidem ſint veluti terreno cuidam numini, vti ſecundæ quædam primitiæ, offerendi. Bene valeto; Neſtoreoſque dies mei memor, viuito. Venetijs, prid. nonas Martias; Anno à Virginis partu. M D LVII.

INDEX EORVM OMnium, Quæ in hoc opere notatu digna continentur.

A

AEqualitas ponderis an detur. pagina 139
Auicennā fuiſſe principem. 2
Auicennam fuiſſe religioſum. 13
Ars num ſit, vel ſcientia, medicina. 16
Ars dupliciter conſideratur. 18
Artem complentia, quæ ſint. 25
Aqua quomodo ſit primum frigidorum. 56. 62
Aer cur non fiat aqua. 85
Affectus & paſsiones oculorum qui. 450
Artium ſubiectum eſt duplex. 3
Ars medica num etiam dicitur ſcientia. 16
Anima aliter medicis conſideratur, aliter philoſophis. 606
Atrophia morbus qui ſit. 623
Anaſarca quid. ibidem

Atra

Atra bilis, quomodo fiat. 648
An Elementa, humores & ſpiritus ſint ſubiecta ægritudinis. 33
Alteratio quid. 36
An complexio ſit forma. 38
An ſit medium inter duas diſpoſitiones. 40
Alphachi quid ſit. 46
An de principijs quærendũ tantum quid ſit. 47
An humiditas ſit annexa materiæ primæ. 58
Accidens duplex. 58
An aqua ſit frigida in ſummo. 60
An intelligentiæ à propoſito intendant generationem variarum ſpecierum. 66
An Elementa habeant figuram. 79
An terra ſit ſphæricæ figuræ. 81
An aqua circundet terram. 82
Aqua quomodo diuiſibilis. 90
Aerem eſſe vbiq;. 92
Aerem eſſe in cœlo ſecundum Stoicos. 93
An in igne ſit humiditas quæ continuet. 103
An fluxus continui ſit ante fluxum humidi. 105
An anima diſtinguatur à temperatura ſecundum Auicen. 112

An detur

An detur æqualitas ponderis. 118
Aequalitas. *ibidem.*
An regio ſub æquinoctiali ſit habitabilis. 151
An Cous & Gnidius ſint in medio orbis. 156
An caro ſit temperata. 162
An natura agat propter finem. 211
An ſanguis ſit calidior ſpiritu. 216. 220
An ſanguis ſit calidior omnibus partibus corporis humani. 217
An ſanguis, & ſpiritus ſint calidiores corde. 217
An pilus ſit frigidior oſſe. 224
An humiditas ſit cauſa flexibilitatis. 241
An dentes ſint oſſa, & ſentiant. 244
An vngues ſint membra organica. 245
Aetas quid ſit. 146
Anima num diſtinguatur à temperatura. 112
Animalia quæ diu uiuunt. 252
An maior ſit calor in puero, quàm in adulto. 272
Albenadan quid ſit. 280
An ignis poßit corrumpi ſub concauo Lunæ. 283.
An fœmina ſit frigidior mare. 288

An ſolus

An ſolus ſanguis ſufficiat ad generationem, & nutritionem. 306.503.
A calore temperato fieri multum ſanguinis contra modernos. 341
An detur actu ſanguis purus. 345
An ſanguis contra diſtinctus ab alijs humoribus poßit putreſcere. 349
An detur febris ſanguinis. 359
An humor vitreus ſit frigidior pituita acida. 380.
An detur pontica pituita. 381
An poßit pituita congelari in corpore humano. 382
An ex amaro & inſipido fiat ſapor ſalſus. 391
An ſanguis ſit calidior bile. 398
An color indicet temperaturam. 452
An poſuit fieri tranſitus de extremo ad extremum ſine medio. 453
An Aciditas poßit eſſe in ſubſtantia aquea, et terrea. 469
An ſint quatuor ſpecies atræ bilis. 480
An poßit fieri atra bilis ex pituita. ibidem
An melancholia à ſanguine ſit dulcis. 502
An ſi ſit plurimus ſanguis in corpore tunc corpus degat

pus degat optime conſtitutum. 503
An exiſtentibus humoribus proportionatis tunc exiſtat ſanitas. 504
An ſint tantum quatuor humores, vel quinque. 513
An detur ſpiritus naturalis. 529
An ſpiritus ſit ſubiectum ſanitatis. 530
An membra generentur primo ex humoribus, vel humiditatibus. 533
An mẽbrana ſit corpus ſimplex ſine fibris. 535
An ſint quædam membra, quæ tribuant et non participent. 537.540
An ſit unum principium ſolum in corpore. 539
An quædam membra nutriantur ex ſe. 541
An membra generentur ex ſemine, vel ſanguine. 546
An fœmina emittat ſemen. 548
An fœmina concurrat actiuè, vel paſſiuè. 550
Aqua num ſit frigida in ſummo. 60
Aqua num circundet terram. 82

B

Bilis atræ differentiæ. 477
Bilis atræ an ſint ſpecies quatuor. 480
Bilis atra an fieri poſſit ex pituita. 480

Bilis

Bilis atra cur ferueat & erodat. 470.474

C

Canon quid ſit. 3
Caro an ſit temperata. 162
Cauſæ efficientes æqualitatis quot ſint. 11
Cur à definitione inceperit Auicen. 15
Compoſitio quid. 35
Complexio quid. 36.114
Conditiones elementi. 50
Cur opium interficiat. 61
Cauſæ miſtionum quæ ſint. 64.70
Cauſa rerum omnium. 66
Cauſa particularium miſtorum. 72
Cur terra ſupereminéat aquæ. 83
Cur fungi ſuffocent homines. 99
Color cinericius duplici modo fit. 152
Corpus humanum quomodo conſideratur à medico. 5
Cauſæ generationis elementorum. 53
Cauſa diſtinguens formas quæ ſit. ibidem
Clima temperatum quod. 146
Cauſæ generationis fœminæ. 290
Color quomodo ſit actu. 435
Colorata quæ ſint. 442

** Conco-

Concoctionis quot ſpecies, tot ſunt ſpecies excrementorum. 521
Cholera zinaria quando fiat. 456
Coitus delectatio vnde oriatur. 548
Cor habet principatum in membris. 573
Cibus dupliciter capitur. 169
Cur membra attrahant ſuccum uenenatũ. 183
Calidum duplex. 218
Calor an maior ſit in puero quàm in adulto. 272
Calor duplex. 220
Cauſæ periodorum ætatum. 250
Calor quid. 278
Caliditas quot modis ſumatur. 278
Cauſæ extinctionis caloris innati. 281
Cur ruta in mulieribus augeat ſemen, in uiris autem minuat. 297
Cur dixerit Gal. Eriſypelas modo fieri à bile, modo à ſanguine. 359
Cauſa per accidens duplex. 394
Cera cur fiat alba in ſole. 455
Color an indicet temperaturam. 452
Color quid. 420. 425. 441.
Colorum differentia. 437. 445.
Coloris forma. 435

Color albus cur diſgreget viſum. 450
Complexio an ſit forma. 28. 58.
Cur dentes æthiopum ſint albi, vngues non item. 454
Cur fiant homines nigri ſub ſole. 455
Cur bilis atra ferueat & erodat. 470. 474
Cancer incurabilis qui ſit. 502
Calorem & ſpiritum non agere, ſed eſſe inſtrumenta. 506
Cor in ſe eſſe frigidiſsimum. 507
Corruptionem non eſſe finem naturæ. 533

D

Dentes an ſint oſſa & ſentiant. 244
Definitionem Auic. eſſe optimam. 16
Dentes æthiopum cur ſunt albi, & vngues non item. 454
Delectatio in coitu unde oriatur. 548. 590
De ſpiritibus in vniuerſali. 556
Diuiſio virtutum naturalium. 618
Differentia inter miſtionem, & temperaturam. 133
Durities à quibus cauſis proueniat. 224
Definitionem accidentis non eſſe medium in demonſtratione. 466

Inter diſpoſitiones duas an ſit medium. 40

E

Elementum quid. 49
Elementa an ſint ſubiecta ægritudinis. 53
Eryſipelas cur Galeno fiat modo à bile, modo à ſanguine. 359
Euaporatio quid. 93
Euaporationem eſſe in omnibus miſtis. 94
Elementa eſſe triplicia. 301
Elementum eſt minima pars, quomodo intelligatur apud Galenum. 52
Elementa quomodo ſunt in miſtis. 199
Elementorum generationis cauſæ. 53
Elementa an habeant figuram. 79
Excrementorum tot ſpecies quot concoctiones. 521.
Expulſiua uirtus. 639
Excrementum. 521
De extremo ad extremum an fieri poßit tranſitus ſine medio. 453

F

Fen quid ſit. 2
Finis pro ſubiecto. 9
Forma corporeitatis. 58

Figurarum

Figurarum gradus qui ſint. 77
Figuram non eſſe neceſſariam ſimilaribus. 80
Fœmina an mittat ſemen. 549
Fœmina an concurrat actiuè, uel paßiuè. 550
Febris ſanguinis an detur. 365
Frigidum duplex. 88
Formatiua uirtus quæ. 210
Fœminæ generationis cauſæ. 290
Febris quæ fiat à cauſa ſanguinis putreſcentis. 350.
Facultatum principia quot ſunt. 608
Fibræ quomodo intelligantur. 556
Flatus in aquis contineri. 93
Fluxus continui an ſit ante humidi fluxū. 105
Febrem peſtilentem non fieri à qualitate occulta. 359
Fibræ quid ſint. 535
Fœmina an ſit frigidior mare. 288
Fungi cur ſuffocent. 99

G

Generatio membrorum. 587
Generatiuæ virtutis diuiſio. 623
Gentilis mendacium. 330
Gonorrheæ cauſa. 548

H

Habitudines quot ſint. 8
Humiditas an ſit in igne continuans. 103
Humiditatem eſſe in cœlo. 106
Humiditas duplex. ibidem.
Humoribus exiſtentibus proportionatis, an tunc ſit ſanitas. 504
Humor quid ſit. 304
Humores an ſint quatuor tantum, vel quinque. 513
Humidum multipliciter capitur. 304
Humiditates quot ſint. 329
Humiditas an ſit annexa materiæ primæ. 58
Humiditates quomodo generentur in corpore nutriendo. 332
Humidũ quatuor modis à ſicco ſeparatur. 486
Humores an ſint ſubiecta medicinæ. 33
Homo cur ſit figuræ erectæ. 97
Homines cur multum vel parum viuant. 250
Humores æquabiliter putreſcere in ſynocha, quomodo intelligendum. 352

I

Indiuiſibilitas duplex. 50
Influxus plantarum. 71

Ignis an poſſit corrumpi ſub concauo Lunæ. 132
Ignis quid. 105
In igne num continuet humiditas. 103
Intelligentiæ, quomodo ſint cauſæ miſsionũ. 67
Ignis diluuia, quomodo fiant. 92
Iuſtitia duplex. 141
In qualibet motione ſemper quatuor eſſe. 153
Ichor quid ſit. 147
Iudicium & prudentiam non eſſe in motu, ſed in quiete, vt ait Ariſt. 463
In vnoquoque mẽbro eſſe quatuor virtutes. 536

M

Medicina æqualis, vel inæqualis, quomodo dicatur. 164
Medicinæ frigidæ, quomodo deducuntur ad actum. 183
Mortis cauſa quæ. 28
Membrum conciſum cur non nutriatur. 536
Medicina an ars ſit, an ſcientia. 16
Melancholia ſi non haberet ſerum non aceſceret. 514
Membrana quid. 565
Membrum principale multipliciter intelligitur, 579.

Membra principalia quæ ſint. 573
Membrorum operationes. 584
Membra deſeruientia quæ ſint. 582
Membrorum generatio. 587
Maturatio quid ſit. 633
Maturatio quomodo fiat. 638
Melancholia duplex. 642
Medicina tripliciter dicitur. 173
Medicina an ars an ſcientia. 16
Medicinæ diuiſio in theoricam, vel practicā. 20
Membra an generentur ex humoribus, an ex humiditatibus, primo. 533
Mēbrana an ſit corpus ſimplex ſine fibris. 535
Membra quædam an ſint quæ tribuant, et non participent. 537
Modum eſſe duplicem. 7
Mutachelin quid. 45
Miſta eſſe nobiliora ſimplicibus. 64
Mora ſolis quid faciat. 149
Melancholia à ſanguine an ſit dulcis. 235
Membra cur attrahāt ſuccum venenatum. 189
Membro in omni ſunt virtutes. 4.536
Membra quædam, an nutriantur ex ſe. 545
Membra an generentur ex ſemine, vel ſanguine.

guine. 546
Membra calida eſſe propter ſanguinem. 221
Materia prima dupliciter capitur. 283
Modi ſubſtantiæ qui ſint ſecundum Ariſt. 373
Motione in qualibet ſemper eſſe quatuor. 72
Materia colorum. 416
Mumia quid ſit. 489
Mos ſepeliendi in Arabia. 490

N

Natura an agat propter finem. 211
Naturam non generare corpus immediate. 533
Natura dupliciter capitur. 75
Nutrimentum tripliciter dici. 323.505
Neceſsitas finis duplex. 400
Neceſsitas duplex. 464
Neutralitas an intelligatur in definitione medicinæ. 24
Nigri cur fiunt homines ſub ſole. 455
Noli me tangere qui morbus ſit. 501
Neceſsitatem materiæ iungi cum neceſsitate finis in generabilibus. 516

O

Ordo quid ſit. 8
Oleum de Saxo. 493

Omnis ſuccus ſi debet nutrire debet eſſe humidus. 510
Omnia fieri ex certa proportione, & determinata materia. 533
Ordo quo vtitur Auicenna. 12
Operationes virtutis naturalis. 567
Operationes membrorum. 584
Operationes animales, quomodo diſtinguantur. 610.
Oculorum paßiones, quæ. 450

P

Principium an ſit unum ſolum in corpore. 539
Principia quot ſint. 46
De principijs, an quærendum tantum quid ſint. 46
Per quæ conſtituta ſint elementa in eſſe. 64
Paralleli in ſphæra. 155
Phlegma ponticum an detur. 178
Phlegma apud Antiquos quid ſit. 364
Pilus an ſit frigidior oſſe. 224
Pituita an congeletur in corpore humano. 382
Pituitæ diuiſio. 394
Perſpicuitas quid. 440
Principale dupliciter. 542

Pytho ſerpens, & quid per Pythonem intelligendum eſt. 59
Ponere partes naturales cibati, quid intelligendum. 181
Perſpicuitatis cauſa. 431
Putreſcit ſanguis dupliciter. 359
Pituitæ ſapores. 374

Q

Quomodo corpus humanum conſideretur à medico. 5
Quo ordine vtatur Auic. 13
Quæ ſint quæ compleant artem. 25
Quomodo tranſgrediatur proprium genus. 47
Quomodo intelligendum ſit dictum Gal. in primo de Ele. Elementum eſt minima pars. 52
Quæ ſint cauſæ generationis Elementorum. 53
Quæ ſit cauſa diſtinguens formas. 53
Quid intelligendum ſit per Pythonem. 59
Quomodo aqua ſit primum frigidorum. 56.62
Quomodo intelligentiæ ſint cauſæ miſtionum. 67
Quare aer non fiat aqua. 85
Quomodo fiant terremotus. 92
Quomodo fiant diluuia ignis. 92
Quare homo ſit figuræ erectæ. 97
Quæ

Quæ ſit cauſa materialis ſpirituum. 112
Qualitas quid. 116.124
Quæ regio, & quod clima ſit temperatum. 146
Quomodo medicina dicatur æqualis, vel inæqualis. 164
Quid intelligat Auerr. per ponere partes naturales cibati. 181
Quomodo medicinæ frigidæ deducantur ad actum. 183
Quot ſint temperaturæ. 186
Quomodo Elementa ſint in miſtis. 199
Quæ ſit virtus formatiua. 205
Quomodo ſpiritus ſit calidißimus omnium. 119
Quare homines multum, uel parum uiuant. 250
Quæ ſit cauſa mortis. 280
Quot ſint cauſæ generationis fœminæ. 290
Quomodo dicatur ſanguis calidus, & humidus. 348
Quæ ſpecies febris fiat à sãguine putreſcẽte. 350
Quomodo ſit intelligendum humores æquabiliter putreſcere in ſynocha. 352
Quæ ſit cauſa perſpicuitatis. 431
Quomodo color ſit actu. 435
Quæ ſint colorata. 442
Qui

Qui ſint affectus & paſsiones colorum. 450
Quare ventriculus cum ſit frigidus concoquat cibum. 506
Quot ſunt ſpecies concoctionis, tot ſunt ſpecies excrementorum. 521
Quare membrum conciſum non nutriatur. 536

R

Regio temperata quæ. 146
Regio ſub æquinoctiali num ſit habitabilis. 151
Ruta cur in viris minuat ſemen & in fœminis augeat. 297

S

Scopus dupliciter ſumitur. 3
Subiectum artium duplex eſſe. 5
Siccitas in terra & igne eſt æquiuoca. 88
Spiritus duplex. 112
Spiritus an ſint ſubiecta medicinæ. 34
Sanguis ſincerus dupliciter. 338.342
Synochæ febris characteriſmus. 352
Sanguinem dupliciter poſſe putreſcere. 359
Sanguis an ſit calidior ſpiritu. 101.103
Sanguis an ſit calidior omnibus partibus corporis humani. 217
Sãguis & ſpiritus an ſint calidiores corde. 218

Sanguinem multũ fieri à calore temperato. 341
Sanguis an calidior bile. 398
Sanguine plurimo exiſtente in corpore an corpus ſit optime conſtitutum. 503
Sapores pituitæ. 373
Salſedinis cauſæ. 374
Sapor quid. 389
Sol & Luna quid ſint. 432
Subſtantiæ modi qui ſint apud Ariſt. 373
Seroſitas quid. 513
Si ſerũ non eſſet in melãcholia nõ aceſceret. 314
Spiritus naturalis an detur. 529
Spiritus an ſit ſubiectum ſanitatis. 531
Spiritus quid. 528
Spirituum cauſa naturalis quæ. 113
Spiritus quomodo ſit calidiſsimus. 219
Sanguis calidus, vel humidus, quõ dicatur. 348
Sanguis putreſcens quam febrem faciat. 350
Scientia medicinæ, utrum dici poſsit, vel ars medicinæ. 16
Serum ſi non eſſet in melãcholia nõ aceſcet. 514
Spiritus in humano corpore triplex. 556
Semen viri & mulieris, vtrum cõcurrant actiuè & paſsiuè. 598

Semen vbi generatur. 624

T

Tabulæ pictæ quid ſint. 14
Temperatura an indicetur a calore. 453
Terram eſſe ſubiectum influxionum. 78
Temperatura quid. 117
Terra cur ſupereemineat aquæ. 82
Terra an ſit ſphericæ figuræ. 81
Terram eſſe fecem mundi. 429
Terræ motus, quomodo fiant. 92
Temperaturæ quæ. 187
Tria eſſe membra principalia, ſecundum Ariſtotelem. 575
Tartarum quid ſit. 491
Teſtes eſſe membra principalia. 544

V

Vnde excitentur venti in mari. 93
Vbi dominatur aer eſt ſubſtantia tenuis. 101
Venenum. 178
Vngues an ſit membra organica. 244
Vitreus humor an ſit frigidior pituita acida. 177
Virtus formatiua quæ. 210
Viuere parum, vel multum qui poßint. 251
Ventriculus cum ſit frigidus, quare concoquit cibum.

. cibum. 506

Venti in mari vnde excitantur. 93

Vtrum ſpiritus ſit ſubiectum ſanitatis. 559

Virtus naturalis quæ ſit. 567

Vtrum mulier emittat ſemen. 591

Vtrum ſemen mulieris miſceatur cum ſemine viri. 595

Vtrum ſemen viri & mulieris concurrant actiuè & paſſiuè. 598

Vita ſecundum Ariſt. quid ſit. 612

Virtutum naturalium diuiſio. 618

Virtutis generatiuæ diuiſio. 623

Virtus formatiua. 626

Virtutes naturales miniſtrantes quot ſint. 629

Villi qui dicantur in corpore humano. 630

Virtus expulſiua. 639

Vnde oriatur delectatio in coitu. 548.596

Z

Ziñaria cholera quando fiat. 456

IOANNIS BAPTISTAE
MONTANI;

Medici, ac Philoſophi; Veronenſis; ſuæ ætatis omnium præcellentiſs. in primi Lib. Canonis Auicennæ primam Fen Commentaria.

Iano Matthæo Duraſtante, Medico, ac Philoſopho; Sanctoiuſtano; occulatiſsimo, ac diligentiſsimo cenſore.

PRAEFATIO.

LECTIO PRIMA.

VT PARATIORES *ſitis ad ea, quæ ſumus dicturi; duo proponam capita. Alterum; quod pertinet ad doctorem. Alterum quod ad auctorem. Quò ad primum igitur (quod ad me attinet) cùm alij inutilibus ſemper ſoleāt implicari quæſtionibus ita, ut ſcholares auertant; propterea afferam rationem, qua ſum proceſſurus. Quæſtiones igitur omnes uanas prætermittam. Vanas dico; quoniam quæſtiones, quæ pertinent ad rem; non ſunt prætermittendæ. Dicit enim Ariſt. tertio metaphy. com. primo, & ſecundo; dubitationes ſunt tanquàm*

ligamenta, quæ impediunt mentem. Neceſſarium igitur eſt, ſoluere, & explicare, iſtas quæſtiones. Vanas igitur omittam; alias autem omnes, quæ ad rem pertinent; tractabo. Tractabo autem; ſicut docuerunt, & Ariſtot. & ſui boni expoſitores, & Auer. & Galen. ſoluendo .ſ. difficultates per naturam rerum, & non per ambagum implicationem. et hæc, quantùm attinet ad primum caput. Ad ſecundum cap. de authore; primò ſciendum eſt de nomine authoris. &, licèt hoc non faciat ad artem; tamen, quia turpe eſt peccare in nomine; de hoc etiam eſt aliquid dicendum. Fuit Auicenna reuera, Princeps, & à ſecretis Perſiæ regis Primarius. Quare (Raijs) duplici (ij) ſignificat dignitatem, & principatum. Neque dicatis, quòd Auicenna ideo dicatur Princeps, quia fuerit primus omnium medicorum; Sed potius dicatis, quòd Hippo. Imperator, Galenus Rex, Auicen. princeps; in medicina fuerit. Hoc, quantùm attinet ad illud nomen (Raijs). Secundum eſt Aboali, ideſt pater Ali. Alaiſer, eſt nomen proprium Auicennæ. ebenali, ſiue aboali, ideſt filius ali. Eben ſena; ideſt, qui fuit filius Sena. Iſtud autem nomen (Ebenſena) corrupto nomine dictum eſt Auicenna. ſed ſatis de nomine authoris. Secundò eſt uidenda inſcriptio, quæ pertinet ad rem ipſam. Quia inſcriptio eſt tanquàm argumentum totius libri, & indicat mercimonia libri. Prima Fen, primi libri Auicennæ. Fen apud Arabes ſignificat partem alicuius rei; ſicut brachium dicitur humani corporis pars; ſed in ſe ipſa

tamen eſt integra ac perfecta. & felicius apud Græcos dicitur μόριον. *Vnde Ariſtot.diuiſit lib. Problematum in* μόρια, *ideſt in fen; ut dicunt Arabes. Iſti uerterunt ſectiones; ſed non ita feliciter. à Latinis membrum dici poteſt.* Primi Canonis. *Canon eſt nomen Græcum, & ſignificat ligulam illam, quæ eſt in lance. habet enim lanx lignum illud longum,in quo eſt cauum, & uacuum; per quod tranſit ligula;quæ, cùm æqualiter in uacuo illo eſt; facit æquilibrium. et dicitur canon* ἀπὸ τοῦ χαίνειν, *poſtea dicti ſunt canones, quæcunq; dirigunt aliquid,& dimetiũtur corpora, ut apud fabros lignarios. Sic apud eos, qui dimetiuntur incorporea; ut apud philoſophos, & medicos; Theoremata dicuntur canones, ut iſtud Contraria curantur contrarijs; dicitur canon, quia eſt regula, qua dimetimur operationes omnes in arte medica. Meritò igitur Auicenna appellauit librũ canonum; quia ſunt in hoc libro Theoremata uniuerſalia; ad quæ dirigendo operationes noſtras, poſſumus rectè operari in medicina. & ita facit docilem; attentumq; auditorem; quia pollicetur ſe traditurum regulam, et principia uniuerſalia, medicinæ;quæ regant, & moderentur, operationes omnes in medicina. & hæc ſatis de nomine authoris, & de libri inſcriptione.*

Tertium eſt ipſe ſcopus, & intentio authoris. Notetis; quòd ſcopus habet duplicem ſenſum. accipitur enim pro conſilio ſcribentis; qui propoſita quadam utilitate, conſtituit, & intendit ſcribere. alio modo

dicitur ſcopus finis, & ſubiectum. primo modo intel ligimus, quando quærimus ſcopum Auicennæ inſcribendo. Cùm igitur uideret Auicenna, neq; apud Græcos, neq; apud Arabes, haberi ullum librum, qui integram, & continuatam, doceret artem medicinæ. (nam Hippocr.*per enigmata, et obſcura, artem tradidit; immo ſemina potiùs artis, quàm artem, ut inquit* Galenus) *iecit*. *Secutus poſtmodum eos eſt* Ori*baſius, ut omittamus* Galenum, *qui conſcripſit uolumen ingens de arte, ſed multis uerbis; et, ubi oportet docere; nihil docet*. *Poſt hunc* Paul. Aeg. *&* Aetius, *&* Alexander Trallianus; *artis compendium ſcripſerunt, artem non docuerunt*. Ex *Arabibus*; Raſis, *magnum uolumen ſcripſit, quod* Continens *dicitur; ſed* Confuſionem *illud malim appellare*. *Cùm itaque Auicenna philoſophus grauiſſimus, & methodi doctiſſimus, aduerteret hanc ſcribendi temeritatem, & nullum perfectè artem tradidiſſe, & in omnibus aliquid deſiderari;* Galenum *uerò artem quidem eſſe aſſecutum, ſed ad ſatietatem uſq; remorari lectorem; & medicum properantem ad artem in recitandis, ac refellendis ueterum ſententijs; quò fit, ut continuata tradendæ artis ratio interpellatur;* Duxit *operæpre cium fore, ſi hunc librum ſcriberet*. *In eo ſanè collegit omnia* Theoremata, *quæ docet artem. poſtea progreditur ad modum curandi, & ad medicinarum inuentionem*. *In his duabus primis fen. docet principia omnia artis*. *Is eſt igitur ſcopus, & conſilium*. Auicennæ. *Ideo hinc apparet quartum, quod erat conſiderandum;*

derandum; uidelicet, utilitas, quæ percipienda eſt ex lectione huius libri. Nam, *ſi principia docet, et quæ ſequuntur principia; quid poteſt eſſe utilius hoc libro? & hæc utilitas non eſt imaginoſa, ſed uera*. Videtis enim, *tot præclaros medicos fuiſſe uerſatos duntaxat in doctrina Auicenæ ſine Galeni lectione*. Neq; *equidem poſſum comparare Auic.cum aliquo Græco alio, quàm cũ Galeno. fuit.n.uerus Galeni uicarius. & iam habetis quatuor, quæ ad authorem pertinent. eſt uidendum; Quintum; quod quidẽ ſubiectum huius libri eſt. Quia enim aliàs ſatis abundè fuit de eo dictum; Ideò nunc paucis de hoc quoq; dicendum eſt. Debetis ergo ſcire; quòd ſubiectum artium duplex eſt, alterum eſt artificis operantis, alterum ſpeculantis. Subiectum artificis operantis eſt ſine aliqua ratione formali conſideratum; ut medicus, dum operatur; habet corpus humanum ſimpliciter pro ſubiecto circa quod operatur*. Ita *faber lignarius conſiderat ſubiectum lignum, in quo uerſatur, & operatur materialiter; quatenus eſt aptum, ut fiat arca, uel ſcamnum. Sed artifex ſpeculans conſiderat ſub ratione formali; aliter nihil unquàm diſceret. propterea, quando corpus humanum conſideratur à medico ſpeculante; conſideratur, ut limitatum, & deſcriptum ſua ratione formali, quæ facit, ut iſtud ſubiectum ſit ſolius medicinæ. Iſta igitur ratio formalis eſt ſanabile, & ægrotabile. &, ubi habetis talem rationẽ formalem; omnes paßiones poſſunt demonſtrari per principia medicinalia, non alia. & hæc eſt ratio, quæ contra-*

hit conſiderationem de corpore humano ad ſolũ medicum. Quare manifeſtum eſt, quòd ſubiectum medicinæ, & huius libri; eſt corpus humanum ſanabile et ægrotabile. & hæc ſatis de ſubiecto in præſenti. Reliqua omitto; quia abundè dixi aliàs, & quo modo omnes ſcientiæ quantò ſunt ſuperiores, tãtò ſimplicius habent ſubiectum formale, ut in metaphyſica ſubiectum eſt ens, ut ens eſt. In philoſophia autem naturali eſt ens; ut mobile; quod eſt magis compoſitum, & contractum. Circa igitur iſtud ſubiectum. quod eſt corpus humanum ſanabile, & ægrotabile; uerſatur medicina. His uiſis; reliquum eſt, ut uideamus ultimum, in ordine prænoſcendum; quod eſt, ut ſciamus modum, & uiam, & ordinem; quibus procedit author. & hoc eſt maxime neceſſarium; quia ordo, cùm ſit habitudo prioris ad poſterius; ſi quis non nouerit hunc ordinem, non poterit ſcire habitudinem cauſæ ad effectum. &, ſi id ignorat; etiam ignorabit cauſas. At ſine cauſarum cognitione nihil ſciri poteſt. Præterea; qui neſcit ordinem, & uiam (quia neſcit, quò ſit eundum, & per quæ procedendum) nunquàm addiſcet aliquid, quia facillimè diuertetur à leuiſſima ratione. At, qui habet ſcientiam ordinis; nunquàm poterit diuerti. Præterea, qui non habet ordinem; non poteſt memoria tenere, quæ didicit; eſt enim ordo cauſa memoriæ. Vnde dicebat Galenus; quòd ordo definitiuus pertinet maximè ad memoriã. Sunt igitur iſta tria uidenda; quæ ſit uia, & qui modus, & qui ordo. & uia, & modus; ſunt tanquã paſſiones

ſtones ordinis. ordo autem; tanquàm ſubiectũ. Quantùm ad uiam: ſeruauit optimam uiam. Via autem in docendo nihil aliud eſt, quàm ratio progrediendi de noto ad ignotum. Quia nullus addiſcit, niſi per diſcurſum; diſcurſus autem fit progrediendo de noto ad ignotum. Vnde dicit Ariſtot. quòd innata eſt nobiſcum uia. & bene dicit (innata) quia iſte progreſſus fit per diſcurſum, qui nobiſcum natus eſt. Sed, quòd magis notum eſt; docet ibi Ariſt. quòd ſunt uniuerſalia. & confuſa magis ſunt notiora. In omnibus igitur ordinibus, ſiue definitiuus, ſiue reſolutiuus, ſiue compoſitiuus fit; quicunq; ſit; ſemper in his hæc uia eſt tenenda, quia eſt nobiſcum nata. hanc uiam quantùm ſeruauerit Auic. uos uidebitis progredientes in eius lectionem. Hæc ſatis ſint de uia, quam ſeruarũt omnes docti uiri. Secundò ſciendum, quis modus ſit ſeruatus ab Auicenna. eſt autem duplex modus; alter ex parte rerum, alter ex parte auditoris. Ex parte rerum; eſt, ut capitulum non ponatur in capitulo, & non tranſeatur de una re ad aliam, nec euagemur extra limites proprios. Id, quod optimè ſeruat Auic. ita ut etiam Galenum de hoc reprehendat. Immo fortè id fuit in cauſa, cur ſit impulſus Auic. ad ſcribendum, quia uidebat Galenum euagari. Alter modus ex parte auditoris, ſecundo metaphyſicæ, circa finem, dicit Ariſt. habendam eſſe rationem eorum, qui diſcũt. Alij enim exemplis libentius diſcunt, quia ita ſunt aſſueti. alij rationibus ſunt aſſueti; ideo cupiunt rationes, & demoſtrationes. alij ſunt contenti ſolis authoritatibus

ritatibus. Immo *delicati iſti,qui uerſantur in poeticis; niſi citetis aliquem poetam, non acquieſcunt. ſed uos eſtis philoſophi, & logici; ideo docebo per ueras rationes, & demonſtrationes. & hunc modum docendi ſeruat* Auicen. *ut uidebimus in proceſſu.Quantùm ad ordinem, quem ſeruat* Auic. *ut hoc melius intelligatis; quædam ſunt dicenda quàm breuiſſimè de ordine. Cætera habetis ex mea methodo,quam me inuito quidam ſcholaris ædidit;licèt non ex animi mei ſententia; quia ſunt multa, quæ mihi non probantur. ordo ergo non eſt aliud, quàm ratio formalis habitudinis unius ad alterum.*

Quod dicimus (ratio) genus eſt in iſta definitione. Quod addimus(habitudinis eſſentialis) eſt differentia, & ratio formalis, in hac definitione. & (eſſentialis) additum eſt, quia talis in ordine ſcientiarum requiritur. habitudo enim membrorum in corpore à capite ad pedes non dicitur ordo; quia non eſt habitudo eſſentialis. & habitudo illa debet eſſe eſſentialis; ſi ordo debet eſſe eſſentialis. &, quot erunt habitudines eſſentiales; tot erunt ordines.Cùm autem ſint tantùm tres habitudines eſſentiales; tres tantùm erunt ordines. Vel enim eſt per habitudinem principiati ad principia, ideſt, poſterioris ad ſuum prius. Vel principiorum ad principiata; ideſt, prioris ad ſuum poſterius. Vel definitionis ad definitum, ideſt totius ad partes, & partium ad totum. Primus igitur per habitudinem principiati ad principiata; dicitur reſolutiuus; & ingenioſiſſimus eſt,& aptiſſimus ad inueniendum,& ad

excitandum

excitandum ingenia potiùs quàm ad docendum rudes artis. Incipit autem iſte ordo à conceptione finis. Sed non concipit diſtinctè, ſed ſub ratione cuiuſdam boni. Vt igitur aſſequatur finem iſtum, incipit reſoluere. conceptus igitur iſte præcedit neceſſariò; ſed nondum eſt diſtinctus. & iſte finis à modernis dicitur ſubiectum. & quando dicunt moderni, quòd de ſubiecto præſupponitur quid, & quia; non requiritur, ut ſciatur quid diſtinctè, ſed notio quædam ſufficit. pone igitur, quòd nos uelimus artem medicam docere per ordinem reſolutiuum; quid erit faciendum? concipimus primò ſanitatem, quod ſit bonum quoddam. Quæ, quia accidens eſt; etiam poteſt ſeparari à ſubiecto. ideo concipitur cum corpore humano. Cõcipitur enim ſanitas in corpore humano, non diſtinctè; ſed ut bonum quoddam. habito iſto conceptu; quid facimus? ita diſcurrimus. Sanitas hæc, uel abeſt, uel adeſt. pone ipſam adeſſe; igitur conſeruanda eſt. ſi abſit; igitur reſtituenda. ſed quomodo conſeruabimus? conſeruando æqualitatem in humano corpore. Sed quomodo conſeruabimus æqualitatem iſtam? cognoſcendo cauſas ſanitatis efficientes, conſeruanteſq́;; & cauſas ſubiecti ſanitatis, quod eſt corpus humanum recipiens ſanitatem, & ægritudinem. Vtrùm autem à cauſis formalibus, & efficiẽtibus; an à cauſis ſubiecti recipientis; incipiendum eſt? certè à magis compoſitis erit incipiendum; ordine uidelicèt reſolutiuo, ſi uti uolumus. Cauſæ efficientes ſunt magis compoſitæ, & poſteriores; quando quidem dicuntur ſanæ cauſæ, uel ægræ,

per analogiam ad corpus ſanum, uel ægrum. Quare ſupponunt ſibi ſubiectum. Cauſæ autem efficientes, & conſeruantes; habent ſua genera. Quædam enim ſunt neceſſariæ; ut, aer, cibus, & potus. Quædam non neceſſariæ; ut, balnea. Diſtinguenda igitur erunt tantùm hæc genera cauſarum, efficientium & conſeruantium; ſanitatem, uſque ad ſpecies ſpecialiſſimas. Non poſſumus autem in iſtis cauſis facere ordinem reſolutiuum; quia non eſt habitudo eſſentialis; Quia non habent rationem, prioris, & poſterioris; neque totius, & partis. ideo hiſtorice explicantur, ut fecit Galenus in Arte parua. Bene uerum eſt, quòd datur illis ea forma, quæ poteſt. & hæc eſt uia, incipere à magis uniuerſalibus, & notioribus; ut uidebitis in Auic. qui incipit ab aere, deinde accedit ad motum. Seruatur igitur uia; quando ordo ſeruari non poteſt. Facta igitur reſolutione cauſarum efficientium, & conſeruantium, ſanitatem; quæ debet conſeruari; accedatis poſtea ad cauſas recipientes ſubiecti. Quæ duplices ſunt, uidelicet principia, uel materialia, uel formalia. Formalia ſunt, uirtutes, & operationes. Materialia ſunt ueluti, elementa, humores, &c. Vndè incipiemus à formalibus, quia ſunt notiora, & magis compoſita; ſequuntur enim etiam materialia temperaturas. Diſtinguere igitur oportebit uirtutes, & operationes; poſtea accedēdum erit ad principia materialia, quæ ſunt membra compoſita primò, deinde ſimplicia, ueluti temperaturæ, humores, & tandem elementa. & ita facta erit ultima reſolutio, quæ fieri poteſt.

poteſt. Vbi hæc ſciuerimus; nihil aliud ſupererit, niſi applicare res conſeruantes ſanitatem corpori bene diſpoſito. Hoc bene nouit Ariſt. 7. *metaph.* 23. *qui dicit; Si ſanitatem uolumus inducere; facienda eſt æqualitas. Si æqualitatem uolumus facere; facienda eſt caliditas. & ita breuiſſimè docet* Ariſt. *(concepto fine priùs) diſtinguendas etiam cauſas efficientes, deinde accedendum ad principia formalia, & materialia. Quòd autem id uoluerit; declarant ea, quæ ſequuntur. dicit enim; Quando caliditatem inueneris; debes reſoluere, donec deuenias ad ultimum, quod iam te facere oportuit. & ita habetis, quo modo per ordinem reſolutiuum in medicina, ſit procedendum, quando ſanitas adeſt.* At, *ſi ſanitas abſit; oportet facere æqualitatem, quæ abeſt. At quo modo faciemus? per cauſas efficientes æqualitatis. Cauſæ iſtæ tres genere ſunt, diæteticæ, pharmaceuticæ, chirurgicæ. ſingula iſta genera ſunt diuidenda, donec habeatis omnes ſpecies. deinde uenietis ad ſubiecta; & conſiderabitis inæqualitates, quæ ſunt in membris, in humoribus, in temperaturis; donec ad elementa ueniatis. & hæc breuiſſimè de ordine reſolutiuo. Quantùm ad Compoſitiuum, breuiſſimè me explicabo. quia nulla eſt differentia inter reſolutiuum, & compoſitiuum; niſi differentia rationis. neque alia planè; quàm ea, quæ eſt inter uiam ab Athenis ad Thebas, & è contrariò à Thebis ad Athenas. Quia quicquid ordine reſolutiuo inuentum eſt; ordine conuerſo in compoſitiuo docetur. Incipiendo ab eo, quod ultimum erat in reſolutione.*

lutione. In iſto igitur ordine primò incipietis à principijs materialibus. & primò ab elementis; deinde ab humoribus, deinde ad principia formalia accedetis, deinde ad cauſas efficientes ſanitatis; quod principium erat in ordine reſolutiuo poſt finem conceptum. De ordine definitiuo nihil uolo dicere; tum, quia à me per totam expoſitionem artis de eo fuit dictum, quia ad Auicennæ expoſitionem non attinet; tum, quia habetis libellum meum, qui de eo abundè dicit. His uiſis; reſpondendum eſt ad quæſitum, quo ordine ſit uſus Auic. utitur.n. compoſitiuo; qui eſt aptior ad docendum, nam reſolutiuus magis eſt aptus ad inueniẽdum, quàm ad docendum. & ita non conuenit, rudibus, et incipientibus diſcere; ſed eruditiſſimis tantùm, quòs etiam uulgò reſolutos homines uocamus. Eſt autem Auic. merito ab omnibus laudatus; quia pro omnibus facit. Pro eruditiſſimis quidem, et excellentiſſimis ingenijs; quia uident eum optimè ordinem reſolutiuum calluiſſe, quo artem inuenit. Pro mediocribus; propter dexteritatem, et commoditatem ordinis compoſitiui; quo facillimè artem docuit. utitur igitur ordine compoſitiuo; ſed non ita, ut quidam exponunt; ſcilicet, quòd incipiat ab uniuerſalibus, et progrediatur ad particularia; quia iſtud non eſt ſeruare ordinem, ſed eſt uia, quæ ſeruatur in omnibus ordinibus; ut uidetis in Gal. qui, et in conſtitutione artis medicæ, et in meth. curatiua ubiq; ita ſemper procedit, quoniam iſta uia eſt nobis innata. Sed quoniam incipit à principijs, et tendit ad principiata; ex his ideo ſequitur

corolariè,

corolariè, quo ordine ſint legendæ iſtæ duæ fen. quas nunc legendas ſuſcepi. Eſt enim primus liber, qui legendus eſt in medica ſcientia, quia eſt de principijs. Nunc ad uerba Auic. exponenda me conuerto.

PROOEMII EXPOSITIO.

LECTIO. II.

Primus Auicennæ Canonis liber, &cæt.

In primis Deo gratia agamus, ſicut, &cæt.

IN HOC *proœmio quinque facit*. Primò; *gratias* Deo *agit*. Secundò; *proponit cauſam ſcribendi*. Tertio;*proponit,modum,uiam,et ordinem;procedendi.Quartò; utilitatem.Quintò; diuidit omnes ſuos libros*. Primò *ergo agit gratias* Deo; *quia ex ſe fuit religioſus, ut uidere eſt in ſuis metaphyſicis*. Et *cauſa potiſſima rerum, quæ ſunt in metaphyſicis; fuit propter maximam religionē. agit gratias* Deo; *quòd ſciuerit rectè concipere, & inuenire; quòd eſt difficillimum*. Nam *ſcribere cuiqúe eſt facilè*. At *rectè concipere, & inuenire, & diſponere; non eſt, niſi maximi et doctiſſimi uiri.Iure ergo gratias* Deo *agit; cuius beneficio tàm præclara concepit,et inuenit. Secundum eſt cauſa, ob quam ſcripſerit; & dicit amici preces fuiſſe. & id facit* Auic. *& alij uiri docti; modeſtiæ gratia, ne uideantur ambitione moti ſcribere. & ita facit* Gal. *in lib. de conſtitutione artis medicæ;*

dicæ; & in lib. methodi. Tertiò proponit modum uiæ, & ordinem. Modum oſtendit, quando dicit, ſe cum breuitate, & explicatione, ſcripturum. Nam iſta fuit conditio modi, à nobis ſuperius propoſita ex parte rei; non euagari; ſ. neq; confundere res, neq; ponere caput in capite. Viam proponit; quando dicit ab uniuerſalibus, ad particularia procedendum eſſe. ordinem oſtendit; quando dicit ſe à theoria ad praxim, & à cauſis ad effectus; proceſſurum. Quartò proponit utilitatem; & dicit, quòd in hoc libro continentur omnia quæ in arte comprehendi poſſunt. *Nam, quæ non ſunt in hoc libro; ſunt ſupra artem; & non poſſunt tradi. et ſunt particulares occaſiones circa particulares operationes. dicit bonum eſſe, ut plurimū huius libri ſit apud omnes. Quia enim non omnes poſſunt omnia tenere præ imbecillitate ingenij, aut memoriæ; ſit ſaltèm plurimum apud omnes, ſi totum eſſe nequit. Vltimò tradit diuiſionem omnium librorum ſuorum; & hoc facillimum eſt cognitu, & non eſt opus expoſitione noſtra. & ita eſt expoſitum totum procemium, quando ſcilicet dicit, ubi loquitur de libro medicinarum ſimpl.* (in tabulis pictis) *Quæ ſint autem iſtæ tabulæ pictæ, ſi quis ignorat; legat primum cap. ſecundi libri Auicennæ, ubi loquitur de areolis. Ibi uidebit, quid ſint iſtæ tabulæ pictæ.*

FEN

De defi. medicinæ. Caput.

Lectio. III.

Dico, quòd medicina eſt ſcientia, qua, &c. *Viſo procemio Auicennæ; in quo expoſuerat primò, qua ratione motus fuerat ad ſcribendum; Secundò, qua uia, quo modo, & quo ordine; ſit proceſſurus; Tertiò utilitatem; Vltimò diuiſionem ſuorum librorum; Poſt procœmium igitur aggreſſurus rem ſuam; ut certa ratione hoc faciat, proponit definitionem medicinæ. Sed dicetis; Cur ordine compoſitiuo uſurus in arte tradenda, incipit à definitione? Fuit neceſſarium propter duas rationes; antequàm traderet per ordinem compoſitiuum artem. Prima eſt; quia non poteſt exquiſitè haberi (ab eo, ſaltèm, qui inuenit) ordo compoſitiuus; niſi priùs habeatur ordo reſolutiuus, ſicut uidere eſt in ædificatore domus. Antequàm enim incipiat ædificare domum; concipit primò finem, quo fabricanda ſit domus; ut ſcilicet arceatur, & frigus, & aliæ iniuriæ. Deinde cogitat tectum ad hunc finem aſſequendum, eſſe faciendum. Tum uerò parietes ducendos. Poſtremò fundamenta facienda. & tandem paranda eſſe, materiam, cementa, lapides & ligna. Facta hac reſolutione, incipit poſtea componere; & ita ex reſolutione acquiritur cõpoſitio. Ita facit Auic. Quoniam priùs oportebat ordinem compoſitiuum concipere; antequàm ipſum traderet. Hoc autem fieri non poterat, niſi*

priùs

prius res inuentæ eſſent per reſolutionem; ideo oportuit prius reſoluere. Facit igitur reſolutionem totius artis breuiſsimam, ex qua poſtea oritur ordo compoſitiuus. Reſolutio *autem fit à conceptu finis, quæ eſt ſanitas; quæ innoteſcit per definitionem medicinæ. oportuit igitur ſtatim à principio medicinæ definitionem tradere; quia ex ea habetur, quòd ſanitas eſt finis medicinæ. à fine autem incipit reſoluere; ex qua reſolutione naſcitur ordo compoſitiuus. Fuit alia ratio; Quia accipit poſtea partes definitionis, & reſoluit eas; ex qua reſolutione poſtea naſcitur ordo compoſitiuus. Iure igitur Auic. prius definit medicinam, cùm eſſet etiam artem hanc alioqui per ordinem compoſitiuum traditurus. Definit igitur medicinam in hoc capite; quod totum in duas partes diuiditur. Primò definit ſecundò tollit obiectiones, quæ fieri poſſunt contra definitionem traditam; Quæ quidem duæ ſunt. Quare duo habentur in hoc cap. toto, primò medicinæ definitio, ſecundò reſponſio ad duas obiectiones. Definitio talis eſt, ut audiuiſtis* Medicina eſt ſcientia, &c. *oportet conſiderare hanc definitionem. Non equidem faciam, ueluti alij, qui colligunt omnes definitiones medicinæ, quas inuenerunt in omnibus libris. & omnia confundentes; dicunt, hæc eſt bona, hæc non eſt bona. diſsimilis omnibus alijs; oſtenſurus ſum primò hanc definitionem eſſe optimam, & non ſuperfluam, nec diminutam. Ex qua re omnes iudicabunt, utrùm bonæ, an malæ, ſint. Secundò oſtendam hanc definitionem eſſe* Herophil i,

quam

quam attulit Gal. primo in arte parua. Dico igitur; *hanc definitionem eſſe optimã, quia habet omnes conditiones optimæ definitionis*. *Quæ ſunt tres*. Prima; *ut exprimat totam rei quidditatem*. *Secunda; ut per eam demonſtrentur omnes paßiones, ut ait* Ari. *quarto phy. 3. & primo, & ſecundo de anima, et quarto ethic*. Tertia; *ut tollantur omnes difficultates, quæ in tali re contingunt*. Q*uantùm ad ultimas duas pertinet; Vt demonſtrentur omnes paßiones per hanc definitionem, et tollantur omnes difficultates; nunc non poſſum oſtendere, quia oporteret totum librum declarare; ſed hoc poſtea manifeſtißimè in toto progreſſu uidebitis. Sed, quod adſit prima conditio; declaro nunc, quia adſunt omnes cauſæ, ueræ, et intrinſecæ, medicinæ; et præter has etiam aliæ, quæ non ſunt intrinſecæ. et, quòd hoc ſit uerum; patet, quia habet genus, et differentias. genus autem eſt materia; differentia uero forma. habet ſuum uerum genus; dicendo, quòd* medicina eſt ſcientia. A*t hic obijciet aliquis, quòd medicina non ſit ſcientia, ſed ars; authoritate* Ariſt. *6. eth. cap. 4. qui definit, artem eſſe habitum recta ratione factiuum*. Q*uòd etiam* Auer. *affirmat*. Dico *ad hoc; quòd medicina eſt ſciẽtia, et proprium genus medicinæ eſt ſcientia. et probatur hoc modo; quia quicunq; habitus paratur demonſtratione, eſt habitus ſcientificus. medicina talis eſt; ergo etc. maior patet per* Ariſt. *quia demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire. minor etiam patet*. P*ræterea ſcientia eſt æternorum, ars uerò caducorum; ut ait* Ariſt.

primo Rhetoricorum, cap. ſecundo, Medicina uerò eſt æternorum. Alexander autem primo methaphyſicæ. 6. dicit, quòd nulla ars conſiderat æterna. et ita habetis, tum ratione, tum authoritate magnorum uirorum; quòd medicina eſt ſcientia, non ars. Demum, autem hoc habetur ex authoritate, non tantùm Auicennæ, Gal. & Herophili; *ſed etiam Ariſt. qui medicinam multis in locis appellauit ſcientiam.* Hic *dicet quis ſolue mihi authoritatem Ariſto. qui dicit ſcientiam diſtingui ab arte, primùm fine; ſecundò ratione ſubiecti, quia finis ſcientiæ eſt ſcire, finis artis eſt operari, deinde ſcientia eſt in intellectu ſpeculatiuo tanquàm in ſubiecto; ars autem in intellectu practico. Aduertatis igitur, quòd ars conſideratur dupliciter. Vel, ut uerſatur circa materiam, & ſubiectum extrinſecum, circa quòd operatur. Vel, ut uerſatur circa uniuerſalia, & rationē faciendi. Primo modo conſiderando artem; ars uerè eſt, & dicitur; quando uerſatur circa ſubiectum operationis. Secũdo autem modo; eſt ſcientia, ſicut medicina. Si enim uerſetur medicus circa* Platonem: *eſt ars uerè, non ſcientia. Conſiderando autem medicinam, prout eſt in mente artificis, & non extra, & ſuam rationē formalem; eſt ſcientia. Itaq; medicus, & ſciens, et artifex; dicitur. Quando enim dirigitur ad opus extrinſecum, & curat* Platonem, *uel* Socratem; *eſt artifex. Quando autem ſpeculatur uniuerſalia, & principia artis; eſt ſciēs, ſeptimo metaphyſices. 23. dicit hoc Ariſtot. &* Auerroe *clarius dicit Ariſt. Inquit enim; quòd prout conſideratur*

ratur ars extra animam,& intellectum; eſt ars. Pro ut autē conſideratur in intellectu,ut eſt ratio,& principium,& forma;eſt ſcientia. Iſta ſufficiant ad declarandum quòd ſcientia ſit uerum genus medicinæ. Sed, quæ nam ſunt differentiæ illæ,quas poſuit Ariſt. ſexto metaphyſicæ? illæ ſcilicet, quæ ſumuntur à fine, & ſubiecto. Diſtinguitur enim una quælibet ſcientia à fine. Si igitur accipiatur proprius finis medicinæ; habetur differentia diſtinguens per finem medicinam ab alijs ſcientijs. Sed, quodnam eſt ſubiectum medicinæ? dicebamus ſuperiùs corpus ſanabile, & ægrotabile, eſſe ſubiectum medicinæ; Quia corpus eſt materia lata,competens pluribus ſcientijs,& artibus. Sed coarctatum per formam ſanitatis, & ægritudinis; fit proprium ſubiectum medicinæ. Habetis igitur definitionem integram. Quantùm autem attinet ad cauſas intrinſecas; habet materiam,et formam. habet etiam extrinſeca principia,efficiens,& finem. Efficiens eſt. ibi (qua humani corporis diſpoſitiones noſcuntur) efficit enim medicina cognitionem diſpoſitionum corporis humani. & ſic habetis cauſam efficientem. Finis liquet ibi (ut ſanitas conſeruetur) & ita habetis hāc definitionem optimam eſſe. Quòd autem ſit eadē,quæ Herophili (*quæ ponitur à* Gal. *in arte parua*) *quòd ſcilicèt medicina ſit ſcientia, ſanorum, ægrorum, & neutrorum; quorum ſingula de corporibus,& cauſis, & ſignis; dicuntur; liquidò conſtat. Quando enim dico (medicina eſt ſcientia, ſanabilium, & ægrotabilium) æquè bene intelligo ſigna, & cauſas; ſicut Ga-*

lenus intellexit; quia ſanari & ægrotare non poſſunt ſine cauſis, & ſignis. Sed dicet quis, hic eſt magna differentia, quia definitio Herophili, *et* Galeni, *habet in ſe corpora neutra; Auicenna uerò, ſanabilia, et ægrotabilia tantum (quod etiam animaduertit ipſe in textu) Ad hoc dicamus, quòd Auic. in uirtute hoc eſt complexus. Quando enim poſuit duo extrema, ſcilicet ſanabile, et ægrotabile; in quorum medio ſtat corpus neutrum; neceſſariò etiam clauſit medium. Dum enim fit tranſitus ab ægritudine ad ſanitatem, qui termini ſunt extremi; non poteſt fieri tranſitus, niſi per medium. et ita Auicenna nihil omiſit neceſſarij. et hoc de definitione. Nunc ſecũda pars eſt declaranda, quæ tollit dubitationes; quæ ſubdiuiditur in duas partes. Prima pars eſt hæc, inquit Anicenna,* poſſet mihi quis obijcere: Tua definitio non eſt bona, quia eſt diminuta, cùm enim dicis medicinã eſſe ſcientiam; vt tantùm partem Theoricam claudis, partem autem practicam omittis. *Supponuntur autem in hoc argumento duo. Vnum; quòd medicina diuidatur in Theoricam, et practicam. Alterum; quòd practica non ſit ſcientia. Primum ſuppoſitum admittit Auicenna. dicit enim Auicenna, ſe bene cognoſcere, non ſolùm in artibus, ſed etiã in philoſophia; quandam partem eſſe Theoricam, quandam practicã. Sed falſum poſtea dicit illud eſſe, quòd pars practica non ſit ſcientia, et dicit Auic. quòd* (qui crediderunt practicam non eſſe ſciẽtiam; errauerunt) *propter malum conceptũ iſtius uocis (practica)*

ctica) quia acceperunt partē practicam pro ea parte, quæ habet operationes At ego non ita intelligo practicam partem (*inquit Auicenna*) ſed eam, in qua fiunt ſimul demōnſtrationes, & ſpeculamur. *differt autē hæc pars à Theorica; non, quia magis ſpeculemur in ea quàm in illa practica; ſed, quia in Theorica conſideramus principia, quæ nihil dirigunt ad operationem, et in practica ſpeculamur ea, quæ dirigunt ad operationem, et docent genus operandi. et dat exemplum; quando inquit* ſpeculamur nouem eſſe temperaturas, aut tria eſſe genera febrium. *Iſta pars dicitur Theorica; quia hic docentur principia non operandi, ſed ſciendi tantùm. At, quando docetur; quòd in inflammationum principio tantùm frigidis, repercutientibus, et conſtipantibus; ſit utendum; poſt principium uerò, partim repellentibus, partim reſoluentibus; Quia partim fluxit materia, partim fluit, fluxuræ enim debentur repellentia, fluxæ reſoluentia. In ſtatu uerò, quādo tota fluxit materia, ceſſat intentio repellendi, ſed tantùm eſt reſoluendum; In hac parte fiunt ſpeculationes, ut uidebitis (inquit Auicenna) ſed iſtæ ſpeculationes docent modum operandi, quòd non faciunt ſpeculationes in Theorica. In utraq; igitur parte eſt ſpeculatio.* Non *eſt igitur uerum (inquit* Auicenna*) quòd practica pars non ſit ſcientia, quia et ipſa ſpeculatur, ſed pars Theorica eſt ſcientia ſcientialis; practica eſt ſcientia operatiua. hæc eſt mens Auic. utrùm autem rectè hic ſenſerit Auicenna in omnibus; et, ſecundùm*

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

quem ſenſum ſit uera; et, ſecundùm quem falſa; docebimus breuiſſimè.

LECTIO IIII.

EST QUAESTIO *logica, & nimis uulgata; quòd hæc ſententia, hoc eſt medicina; ſit, partim* Theorica, *partim practica; ſit uulgata apud* Arabes. *& tuentur eam hac ratione, qua mouetur* Auicenna. *ſed nullum equidem* Græcorum *inueni; qui ita diuiſerit medicinam in partem,* Theoricam, *& practicam.* Immo Galenus *appellauit eam libro de conſtitutione* Artis, *non ſolùm factiuam, ſed etiam refectiuam.* Reficit *enim, & reparat proprium corpus; potiùs, quàm conſtituat.* Hippoc. *autem recognouit ſemper medicinam pro practica in libro de flatibus. dicit enim ipſam eſſe additionem, & remotionem, ſeu adiectionem & ablationem: propterea author ille definitionum; Qui dicit medicinam partim eſſe poſitam in contemplar... partim in agere, non ſolùm fecit pro* Auicenna, *ſed r...futatur ab* Auicenna *in hoc cap.* Qui *dicit,*
...llam pror...ſus partem eſſe in agere, et multos in hoc
nu... non rectè p...erſcrutantes errare. Nam *alioqui*
loco... ...tentia eſt ſe...cundùm alios Græcos. Quia *me-*
iſta ſen... ...is ſpeculatur, deinde accedit ad operatio-
dicina pr... ...itur enim pr...incipia, & cauſas. Immo
nem. ſpecu... ut poßit fine...m aſſequi. Sed *præter*
ubiq; ſpeculatur, ratio. & neſcio,
authoritates Græcorum, *eſt ipſa*
quomodò tanti uiri ſint decepti. & præſertim Aui-
cenna; qui dicitur etiam uir ingenioſiſsimus à ſuis aduerſarijs.

uerſarijs. Auer. licet eum carpat; libenter tamen ei concedit ingenij magnitudinem. Dicis ò Auicen. quòd quando aliquis conſiderat principia diſpoſitionum corporis humani, & temperaturas; tunc eſt pars Theorica, *quæro à te, nunquid medicus, quando iſta principia conſiderat abſolutè, an reſpectiuè; conſideret ſecundùm rationem formalem ſubiecti? Si abſolutè conſiderat; non tanquàm medicus, ſed tanquàm philoſophus; hoc facit. Quia corpus humanum, ſimpliciter, & abſolutè, non eſt ſubiectum medici, ſed philoſophi. Si autem cõſiderat iſta principia non abſolutè. ſed quatenus corpus humanum eſt ſanabile, & ægrotabile; iſta omnis conſideratio dirigitur ad opus, & ad ſanitatem formaliter in mente conceptam. &, cùm dirigitur ad eam formam, & ad eum habitum ſanitatis, qui eſt potentia, et uirtus occaſione obiecti extrinſeci acquiſita ab intellectu, merito cuius transfertur ad opus, ſicut potentia uiſiua dirigitur, & perficitur ab obiecto uiſiuo.* Nam *ſexto* Eth. *& ſexto* Metaphy. *dicit* Ariſt. *quòd ſcientiæ, & artes diſtinguuntur ab obiecto extrinſeco. Quia iſta potentia, cùm eſt acquiſita; poteſt homo, qui habet talem potentiam; quando uult, exire in opus; ſicut, qui habet potentiam uiſiuam; poteſt uidere quãdo uult. et ita nulla pars medicinæ eſt Theorica eo modo, quo ipſe intelligit. Nam illud argumentum Auicennæ, quando dicit,* ſi quis nouit elementa corporis, & temperaturas; neſcit tamẽ propterea operari, & medicari; ideo non

 facit

facit hoc ad operationem.) *uaniſſimũ eſt. Iſtud enim eſt ſimiliter; ac, ſi quis dicat, puer ſciens elementa grammaticæ, neſcit propterea loqui grammatice, ideo elementa non ſunt pars grammaticæ. Videtis, quàm hoc ſit uanũ. licet enim neſciat propterea puer loqui grammaticè; uanum tamen eſt dicere, quòd ſcire principia, & temperaturas, & ea, quæ multũ remota ſunt; ſit pars Theorica. Pars autem, quæ eſt magis propinqua operationi; ſit practica. Demiror Auicennã, uirum alioqui ingenioſum, iſthæc non uidiſſe. præſertim, cùm res iſta illum ad eò perturbarit; ut coactus fuerit in ſequentibus capitibus idem repetere.* Dico igitur, *quòd ſententia Græcorum eſt magis docta, & magis ſecundùm eſſentiã medicinæ.* Hæc *ſatis, ſiue ſtetis à* Galeno, *& omnibus Græcis, ſiue ab* Auicenna; *non propterea eritis mali medici. Secunda dubitatio eſt hæc.* Dixiſti ò Auicen. *quòd* medicina eſt ſcientia, qua corporis humani diſpoſitiones noſcuntur; quatenus, ſanabiles, & ægrotabiles, *ubi ponis neutralitatẽ, quæ ab omnibus ponitur Græcis, & à Galen.* Ad hãc *obiectionem reſpondet Auicen. tanquàm deridens. Si bene conſideraueris contradictor; non inuenies, quòd in mea definitione affirmem, aut negem iſtam tertiam diſpoſitionem. poſtea dicit, ſi bene conſideramus; non potes dicere, quòd multi obijciunt. uolo oſtendere, quòd hæc tertia diſpoſitio nõ poteſt admitti, neq; contineri ſub definitione, neq; ſanitatis, neq; ægritudinis.* Q*uia ſanitas eſt diſpoſitio corporis humani, à qua operationes*

perationes ſanæ proueniunt. & ita diſpoſitio neutralis hic non continetur. Similiter nec ſub definitione ægritudinis; quia ægritudo eſt diſpoſitio humani corporis, à qua operationes læduntur. At ò contradictor, bene nota (inquit Auic.) quòd ſi tu uis ponere hanc tertiam diſpoſitionem; ego ſub ea parte poſui, ubi dico in definitione (ex parte qua ſanatur.) *Præterea oſtendens, ſe deridere hanc tertiam diſpoſitionem; dicit*, (non eſt, quòd in hoc litigemus cum medicis) *reſpiciens ſcilicet ad Gale.* & hoc (*inquit*) probare; pertinet ad principia alterius Artis. *Et hæc ſatis ſint à nobis dicta pro primi capitis explanatione.*

DE SVBIECTIS MEDICINAE.
CAPVT.
LECTIO V.

Quoniam medicina corpus humanum ex parte &c.

TRANSEAMVS *modò ad alterum cap. in quo facit reſolutionem medicinæ, ex qua colligit poſtea ordinem compoſitiuum, in quo fuit mirabilis ingenij. & oſtẽdit; ſe omnia uidiſſe, et legiſſe, quæ apud Græcos habẽtur. Author ille definitionum dicit; tria eſſe, quæ complent artem; inuenire, conſtituere, & explicare. Inuentio paratur per reſolutionem, poſt inuentionem conſtituitur ars.i.id, quòd per reſolutionem inuentum eſt. Tertiò explicatio. In primo cap. oſtendit*

oſtendit ſe inueniſſe, ubi dicit, placuit mihi, vt ab vniuerſalibus, ad particularia procederem, *& rectè dixit* (placuit mihi) *quia id ipſe ope ingenij ſui inuenerat. In hoc cap. facit reſolutionem; à definitione ſua incipiens, & ſecundùm duas partes definitionis facit duas reſolutiones. Prima pars eſt circa ſubiectum, id eſt corpus humanum; ex parte, qua ſanatur, & ab ea remouetur ægritudo. Secunda eſt finis, ut ſanitas conſeruetur, & amiſſa recuperetur. Reſoluit igitur circa primam partem. & dicit; quòd ex quo* medicina eſt ſcientia, qua corpus humanum, & eius diſpoſitiones; noſcuntur, quatenus id eſt ſanabile, & ægrotabile. Nulla autem res; quæ habet, principia, cauſas, & elementa; ſciri poteſt, niſi cauſę ipſius cognoſcantur; Ideo, cùm corpus humanũ ſit ſanabile, & ægrotabile (quòd eſt ſubiectum medicinæ) & habeat cauſas, oportet iſtas cauſas cognoſcere ad hoc, ut ipſum ueriſsime cognoſcatur. *Sed quot ſunt cauſæ, et quæſtiones? materialis, formalis, efficiens, & finalis. Sunt quatuor genera cauſarum, per quæ cognoſcitur corpus humanum quatenus ſanabile, & ægrotabile; duæ intrinſecæ, materia, et forma, duæ extrinſecæ, finis, & efficiens. Facit igitur Auic. reſolutionem, quantùm poteſt in his cauſis. & primò incipit reſoluere cauſam materialem, quæ eſt ſubiectum cauſæ formalis; & dicit, quòd* proximum ſubiectum ſunt ipſa mēbra, quia immediatè ſanitas

tas inuenitur in membris corporis. Subiecta autem longinqua, ſunt humores, & elementa; quia, neq; humores, neq; elementa; per ſe ſunt ſubiectum ſanitatis. *ſed efficiuntur ſubiecta ſanitatis; quando componuntur. & , non tantùm componuntur; ſed etiam alterantur. ratione cuius compoſitionis, & alterationis; fit unum, quòd appellatur complexio, uel temperatura, ſiue forma. Complexio quidem, & temperatura, reſpectu alterationis. Forma autem; reſpectu compoſitionis, & ita iſta unitas dicitur ſubiectum ſanitatis. dicimus enim temperaturam, ſanam, et ægram; quæ temperatura reſultat ex compoſitione, & alteratione humorum, & elementorum, hoc ſatis de cauſis materialibus. Cauſæ autem formales; ſunt ipſæ temperaturæ, & compoſitiones. Temperaturis ſunt in membris ſimilaribus. Compoſitio in organicis, et ſunt cauſæ formales, quia cauſa formalis ſanitatis in ſimilaribus eſt temperatura. In organicis autem; cauſa formalis eſt compoſitio. dicet aliquis; Quomodò ergo poſuiſti temperaturam inter cauſas etiã materiales? Dico, quòd fecit hoc per accidens, et conſecutiuè; non primò, ut ſcilicet oſtenderet, quomodò, humores, et elementa; ſint ſubiecta ſanitatis. Ideo enim ſunt ſubiecta; quia ex ipſorum alteratione, et compoſitione, reſultat temperatura. Cauſa finalis eſt ipſa operatio; quia ſanitatis finis ſunt bonæ operationes, ægritudinis autem finis: ſunt læſæ operationes: Quæ operationes habent ſibi annexas uirtutes; quia non poſſunt fieri*

operationes

operationes ſine uirtutibus. at uirtutes habent ſpiritus pro ſubiecto: et hæc de tribus cauſarum generibus. Cauſæ autem efficientes ſunt cauſæ extrinſecæ, & cauſæ non naturales, aer, cibus, potus, ſomnus, et uigilia. Sed non poſſunt conſiderari iſtæ cauſæ (cùm ſint ad aliquid) ſine cognitione diſpoſitionũ: ideo meritò ſequitur, ut neceſſariò de diſpoſitionibus corporis humani agatur, ad quas referuntur. at iſtæ diſpoſitiones, quia quandoq; ſunt occultæ; ideo per ſigna ſunt indagandæ. Signorum igitur traditio neceſſariò conſequitur. & ita habetis ſubiecta omnia (de quibus agit in his duabus primis fen.) per ordinem compoſituum. Primò enim in prima fen per ordinẽ compoſituum procedens, aget de elementis. Poſtea de temperaturis. Tertiò de humoribus. Quartò de membris ſimilaribus, quæ quidem pars ſolet omitti, et anatomicis relinqui. Deinde de uirtutibus, de ſpiritibus, poſtremò de operationibus. In ſecunda fen, incipit agere de diſpoſitionibus corporis. Quia, et cauſæ omnes prædictæ ſunt dictæ reſpectu ad diſpoſitionum corporis humani. & etiam cauſæ efficientes (de quibus poſtea agit) quæ ſunt, efficientes, & conſeruantes ſanitatem. Poſtremò; quia diſpoſitiones ſunt ſæpè occultæ; agit de ſignis, & ita complet duas primas fen.

Hactenus per tres cauſas diſcurrimus, dimiſſa efficiente. cùm. n. Auic. conſideret, & hanc; ideo ratio eſt reddenda. Non potuimus enim; quia, ſi miſcuiſſemus; omnia confuſa apparuiſſent. Reſoluit enim Auic. ſuo modo omnia. ſed in compoſitione deinde confuſio apparet;

paret; quoniam reſolutio menſuratur compoſitione. quia, ſi bene reſoluiſtis; in compoſitione apparet. eſt enim quædam cõſultatio reſolutio. ut, qui fabricat domum; primò conſulit à notione finis, reſoluendo uſque ad prima principia. &, cùm ſit domus; uidet errorem reſolutionis. ideo Auic. cùm uideret errorem in reſolutione; in compoſitione id animaduertit. Sed, quomodò errauit, & reliquit hunc errorem in ſuo libro? dicam id, quod peritiores credunt. ſcilicet, quòd primo diſcurſu hunc librum compoſuit, & ordinem collegit. et ſic defendi poteſt; quia non uixit, niſi quadraginta annos, & tot compoſuit uolumina. Hæc enim non indicant ignorantiam; ſed, quòd liber non fuerit ab eo recognitus. Modò in reſolutione primæ partis debemus dimittere omnes cauſas efficientes; quoniam in duplici reſolutione conſiderabuntur. uel debemus ponere in prima; ut naſcantur tertia, et quarta ſen, ex ipſis. Niſi enim alterum horum fiat; bis repetetur idem, ſcilicet de cauſis efficientibus, quæ ſunt conſeruantes, & alterantes. In ſecunda enim reſolutione dicit de, regionibus, potibus, & huiuſmodi: quare bis repetit idem, et nos elegimus primam partem definitionis. Huius autem inquiſitionis perfectionem. ſ. ut ſanitas conſeruetur. Modo hæc eſt ſecunda pars definitionis. & debet reſolui hæc pars; quia nihil conſeruatur, uel recuperatur; niſi ab aliqua cauſa id operante extrinſeca. Quod enim conſeruat; id habet rationem cauſæ. et ſic hic cauſæ conſiderantur. & quidquid conſeruatur; à ſimili conſeruatur. Quia hic ſtatus neceſſarius,

non

non motus. Sed motus non eſt in ſimili; quia à contrario fit motus. modò, ſi uolumus eſſe boni Medici; poſt primam reſolutionem, in qua tres cauſas ſanitatis uidimus: oportet deinde cauſas efficientes habere. quæ, uel ſunt ſimiles, uel contrariæ. & eadem cauſa facit ſanitatem, & conſeruat; idem enim genus cauſarum, ſemper enim producunt cauſæ eundem effectum ex ſe. Vt uerò diuerſis corporibus applicatur; diuerſum. Vt calidum ſemper calefacit, & ſimiliter acutũ ſemper incidit; & magis, quòd magis tale; & minus, quòd minus tale. et ſecundùm diuerſum ſubiectum, uel tollit, uel ſeruat ſanitatem, uel etiam recuperat. nam, ſi applicantur ſimilibus; conſeruant. ſi contrarijs; recuperant. Quare genera cauſarum non ſunt multiplicanda. & iſta, uel ſemper, & neceſſariò, corpori humano occurrunt; uel accidentaliter. & hiſtoricè explicantur genera cauſarum; quarum ſex neceſſariò occurrunt. & ſunt, aer, cibus, & potus, & huiuſmodi; quæ poſſunt conſeruare, et alterare ad bonum, uel malum. Balnea uerò, frictiones, ſyrupi, cauteria, pharmaca, & huiuſmodi; ſunt ea, quæ non neceſſariò occurrunt corporibus. & hæc ſunt conſideranda in ſecunda reſolutione. Modò; niſi corporum diſpoſitiones noſcatis; nõ poterunt applicari rectè, cùm omnia omnibus non conueniant. Quare diſpoſitiones corporis hic ueniebant diſtinguendæ; quæ ſunt, & in temperatura, et in compoſitione, et in unitate. Sed, quoniam non poſſunt rectè cognoſci cauſæ, et diſpoſitiones; quia latitant; ideo conſideratis cauſis, et diſpoſitionibus,

bus, ſignorum etiam cognitio neceſſaria apparet. & hoc ad cauſas habendas. & ſic his habitis; nullo medicus indigebit; niſi, ut ad opus ueniat. fuit enim conſultum hoc Auicennæ, ut primò incipiat à ſubiectis medicinæ; et primò de elementis; deinde de temperaturis, humoribus, membris, uirtutibus, et huiuſmodi. In ſecunda fen. agit in prima parte de diſpoſitionibus huiuſmodi corporis. In ſecunda de cauſis efficientibus. deinde de ſignis indicantibus. deinde in tertia fen. magis particulariter de cauſis efficientibus, & conſeruantibus; ſanitatem agit. In quarta de efficientibus, et alterantibus. & ita totam habet medicinam, qui has partes habet. Quoniã autem non omnia ingenia ſunt æqualia; poſtquàm totam meth. tradidit; manuducit nos per omnes particulares ægritudines, in tertio, et in quarto libro. et ſimplices, et compoſitas medicinas; in ſecundo, & quinto docet. & explete totam methodum docet in primo libro, in illis quatuor fen; deinde exercet in reliquis libris artem, et methodum. In quo quidem ſuperauit Galenum; qui nos in particularibus non exercet, niſi per exẽplum. Quare primò diſcendus uobis primus liber; quàm ad tertiũ, quartumq;; accedatis; ſi medicinam attingere uultis, et methodum habere. Hæc ſatis de reſolutione duarum partiũ definitionis medicinæ; quarũ in prima conſiderantur tres cauſæ, in ſecunda efficientes. hinc Auic. dixit partem alteram medicinæ theoricam, alterã practicam. Nam in prima reſolutione nullus modus operandi habetur. In ſecunda reſolutione patet ex cau-

ſis

ſis efficientibus (quod quidem iam uidiſtis) quomodò falſum ſit. & hoc de prima parte capitis. Modò in ſecunda parte capitis docet, quæ tradenda ſint; & quo ordine tradi debeant. Compoſitiuò ſcilicet; poſt reſolutionem. Sed primò ad textum primæ partis capitis deſcendamus. Et quia cauſæ quatuor ſunt &c. Notetis, *quòd in iſta parte occurrit dubitatio (quæ poterat fieri contra definitionem datam) quo modò poßint ex ipſa ſigna elici, quæ tantùm medicinæ ſunt neceſſaria. per definitionem enim paßiones debēt manifeſtari. Quare dicit, ubi ponit cauſas, &, quod per ipſa principia debemus diſpoſitiones cognoſcere; & per cauſas, quòd concomitantia etiam debemus intelligere. Quia, ſi ſanitatem, & ægritudinem, debemus noſcere formaliter, & ſecundùm ſubiectum; ſic concomitantia etiam patebunt; & ſigna, ſcilicet accidentia. nam ſigna non cognoſcuntur; ſed recognoſcuntur, quia debetis ſigna recognoſcere, & primò per cauſas ipſa cognoſcere; ut patet per exemplum hoc. nam, cùm uidetis fumum; cognoſcitis, quòd ibi flamma ſit. et hoc non alia de cauſa; niſi, quia ſcitis ex flamma neceſſariò conſequi fumum. quia etiam uulgares noſcunt flammam eſſe uaporem inflammatum. quòd ſi ſubiectum non ſit diſpoſitum, & aliquando nimis humidum; tranſit in fumum; ut faciunt paleæ etiam, cùm ſunt humidæ. & quia materia eſt etiam indigeſta; palea ſicca parum fumi facit, quia habet ſuum humidum digeſtum. Quare rectè doctus noſcit hoc, ut etiam boni medici ſigna; cùm ſoli empirici noſcant*

ſeant experientia. & , ſiquis nunquàm uidiſſet flammam; non cognoſceret ex fumo. Quare oportet mutuam conſequentiam ſignorum adeſſe. & hoc neceſſariò adeſt; ſi cauſas ſanitatis noſcimus per ſua principia, quia conſequuntur, et ſic dicit Auicenna ibi ſupra aut non complet *& melior eſt lectio, quàm illa bellunenſis (in ſcientijs ueridicis. i. in philoſophia) et dixit ita; quia finis philoſophiæ eſt uerum, ut bonum in alijs ſcientijs, & artibus. non quòd aliæ ſcientiæ, et artes, non ſint ueræ; ſed, quia non habent uerum pro fine* (Subiectum quidem) *Quæſtio hic pulcherrima eſt. Dicit enim, quòd ſubiectum remotum ſanitatis, & ægritudinis; ſunt elementa, et humores; quia nunquàm fient ſubiectum huiuſmodi, niſi uniantur, et fiat unum aliud; ſcilicet temperatura. ſed modò aliqui dicunt humorem eſſe immediatum ſubiectum ægritunis; ut in febribus humoralibus, in quibus humores ſunt ſubiecta ægritudinis, & ſanitatis. Ad hoc eſt reſpondendum; quòd pituita, & bilis, non ſunt ſubiectum febris; ſed putredinis, quæ uapores mittit ad cor. Qui quidem uapores inflammant ipſum cor; et ita accenditur calor in ſubſtantia cordis: et ſic ſubſtantia cordis ſubiecta recipit febrem. & ſic cor eſt ſubiectum febris. humor uero; putredinis. & ſic febris cholerica eſt humoris cholerici putreſcentis; non quòd febris in cholera ſit; ſed, quòd à cholera pendeat, & eius putredine. Quoniam nulla ægritudo, uel ſanitas; poteſt eſſe in parte aliqua corporis, in qua non exercentur operationes corporis. Sanitas enim*

eſt habitus, à quo proueniũt ſanæ operationes, quàre tantùm in talibus membris? Quare, nec ſanguis etiam, uel ſpiritus, niſi materialiter; habent hoc? & Galenus mille in locis dicit hoc, & ſeptimo de aggreſſibus anatomicis non longè à principio; à ſubſtantia.ſ. membri prouenire operationes. & tertio de cauſis ſymptomatum, tertio per longum proceſſum hoc docet, & tertio de prognoſticatione pulſuum, & mille alijs in locis, quare à ſubſtantia membri prouenit actio. ſanguis enim ſpiritusq́;, quòd huiuſmodi non ſint, patet. nam, nec in ſanguine, nec in ſpiritibus; ſunt naturales uirtutes, nec uitales, nec animales, ſed in membris, ut attrahendi, retinendi, & reliquæ. Immo attrahuntur hæc, & patiuntur potiùs, quàm operentur. Nec uirtus uitalis, niſi in ſubſtantia cordis eſt? Spiritus autem inſtrumentum. Quare uirtus, et operatio; his non attribuitur, ſed tantùm membris. Vnde uanum eſt dicere in humoribus eſſe febrem. ſed in ſubſtantia cordis eſt ſemper febris; & non tamen ſemper hectica eſt? Quia ſolùm hectica eſt, cùm æqualiter in toto firmata eſt caliditas. Ephemera uerò eſt; cùm incaleſcit ſubſtantia cordis ob ſpiritus inflammatos. Putrida; cùm incaleſcit ob putridos uapores eleuatos ab humoribus putreſcentibus. & ſic ſemper febris eſt in ſubſtãtia cordis; ſiue ſit hectica, ſiue ephemera, ſiue putrida. In hectica autem; tota ſubſtãtia cordis eſt in calefacto eſſe. In ephemera autem, & putrida; ſolùm in calefieri, & erat neceſſarium mouere dubium huiuſmodi ad febrium ueram notionem;

in quo

in quo intricati fuerunt omnes moderni, nec aliquis uidit ueritatem. Et *ego quoq; (ut ingenuè fatear) non fui in hoc olim reſolutus, ſed in nube hæc uidebam, & in nube declaraui hæc omnia in tractatu de febribus; poſtea uſu, & ſpeculatione; fui illuminatus. &, cùm fui ego reſolutus in materia; reſolutè etiam potui uos docere. nam ſcientis eſt ſignum poſſe docere; ut ait* Ariſt. *& ſic teneatis bene hanc rem, ut ſitis reſoluti & uos in hac materia.*

LECTIO VI.

VIDIMVS, *quomodò humores, & elementa, ſint ſubiecta ſanitatis, & ægritudinis; quia ſunt ſubiecta quatenus deueniunt ad unitatem, quæ immediatè eſt ſubiectum.* Vnitas *autem iſta duplex erat, complexio, & forma. Complexio quidem ex alteratione; forma autem ex compoſitione. Cùm igitur iſta dixerimus, & eadem dixerit* Auicenna, *quia apud* Auic. *uerba ſunt implicata;* Ideo *oportet illa declarare. oportet autem præſcire tèrminos ipſius* Auicennæ. Primò *ergo ponit* compoſitionem, Secundò alterationem, Tertiò complexionem, Quartò formam. *Iſti quatuor termini ſunt noſcendi, ut appareat ſententia* Auicennæ. *Compoſitio in re noſtra apud medicos, & philoſophos; eſt duplex. Primo modo eſt aceruus partium, ſine alteratione aliqua congregatarum; ut uſurpat* Ariſtot. *primo de gene. & cor. &* Gale. *primo* Therap. *& ſic aceruus frumenti poteſt dici compoſitio, dicitur etiam iuxtà po-*

 ſitio.

ſitio. Alio modo dicitur; prout conſtruũtur partes, quæ alteratæ ſimul ſunt ad faciendum quandam entitatem. De prima nihil loquimur, nec loquitur Auic. Secunda eſt triplex; prima ſimplex, quæ fit ex partibus ſimplicibus, ut ſunt elementa. Secunda compoſita: quia reſultat ex partibus cõpoſitis, ut ſunt membra ſimilaria, quæ ex humoribus, & elementis fiũt. Tertia eſt, quando miſta adhuc faciunt tertiam quandam compoſitionem, & poteſt appellari compoſitio decompoſita. Sicut, quando ex ſimilibus membris fiũt membra, quæ organa appellantur. De his tribus conſiderabitur. Modò uidendum, quid ſit alteratio. Alteratio eſt duplex; quædam paſsiua dicitur, quædam perfectiua. Paſsiua eſt (ut Ariſt. quinto phyſ. à principio) in primis qualitatibus, calido, frigido, humido, ſicco; mutatio; ſubiecto manente, quando ſcilicet paſſiua qualitas ab actiua corrumpitur. Perfectiua eſt, quæ in patiente ſuo acquirit aliquem habitum perfectionis, ſicut illuminatio in aere, & ſcientia in anima. & hoc non proprie alteratio dicitur; ſed per metaphoram. hæc diſtinctio fuit Ariſtot. tertio cœli ſecundo; necnon ſecundo de anima. 58. De alteratione metaphorica non loquemur nunc; ſed de illa propriè dicta, ex qua reſultat complexio. Complexio autem eſt actus perfectus, reſultãs ex miſtione ſimplicium per alterationem; à qua complexione reſultant omnes operationes miſti illius. Refertur autem ad alterationem; quia fit per alterationem. Quia, niſi miſta alterentur; non fit complexio. Ideo meliùs dici-

tur

tur temperatura; quia complexio ſignificat potius complicationem. Quia qualitates, quæ in ſimilibus ſunt in ſummo; inducuntur ad quandam mediocritatem, & temperantur. Sed appelletis,ut uultis; dum modò rectum conceptum habeatis; & ſciatis; complexionem eſſe actum ultimum, & ἐντελέχειαν; ex alteratione reſultantem, à qua proueniunt operationes. Forma *autem & ipſa eſt perfectio,& actus ultimus. qui reſultat ex ipſa compoſitione, quatenus eſt compoſitio propriè dicta; & refertur ad compoſitionem. & ſicut ſe habet complexio ad alterationem; ita forma ad compoſitionem. & ita uidetis,quomodò differat complexio à forma. differt enim; ſicut ſpecies a genere.* In *plus enim ſe habet forma quàm complexio.* Corpora *enim cœleſtia habent formam, ſed non habent complexionem. & ita non omnis forma eſt complexio; ſicut quæcunq; complexio eſt forma. & ita complexio differt ut ſpecies.* Videamus *modò, quid dicat Auicenna; & utrum ſentiat idem; quòd nos ſupra diximus.* Vtrum *humores, et elementa; dicantur ſubiectum; quia reducuntur ad unã unitatem; quæ, uel complexio, uel forma appellatur.* Et *hæc duo ſunt ſubiecta ſecundùm compoſitionem. &, quia duplex eſt compoſitio, ut ſupra dixi;* Ideo *diſtinxit, dicens* (licet ſint cum alteratione) *quia iſta compoſitio ea eſt, quæ propriè dicitur,et eſt per alterationem.* In *iſta autem compoſitione propriè dicta; peruenimus ad aliquam unitatem. & hoc nomen unitas eſt commune ad complexionem, & formam.*

Ideo primò uſus eſt hoc nomine; deinde dicit, quòd iſta unitas; ad quam terminatur iſta compoſitio humorum, & elementorum; eſt, uel complexio, uel forma. Complexio eſt ſecundùm alteratione͂. Diximus, quòd complexio eſt actus ille ultimus, qui reſultat ex alteratione miſcibilium; & meliùs temperatura appellatur, propter rationes dictas. (Et forma ſecundùm compoſitionem.) Cùm ſit triplex compoſitio, propriè dicta, ut diximus; intellexit per compoſitionem eam, quæ inuenitur in me͂bris organicis per admiſtionem partium ſimilarium. & ſenſus omnium iſtorum eſt; quòd ægritudo, & ſanitas; uel eſt in temperatura ſimilarium partium, uel in compoſitione organicorum membrorum ex ſimilaribus. Reliqua ſunt facilia. Hic ſolet quæri; unùm quod eſt uanum. Vtrũ complexio idem ſit, quod forma. & de hoc iam audiuiſtis ex me, quòd differunt inter ſe ſicut genus, & ſpecies. Secundò quæritur; utrùm complexio ſit uera forma eius, cuius eſt complexio. De hoc alibi dicetur. Tamen etiam nunc dicamus unum uerbum. Complexio eſt forma ſubſtantialis eius, cuius eſt complexio, quod, & ratione probatur, & authoritate, Gal. atque etiam Ariſt. cogitur ita dicere; etiam, quòd nolit. & ratio quidem eſt, quia, Cuicunq; competit definitio; per locum topicum, eidem competit & definitum. Complexioni competit omnis ratio formæ; ergo &c. Maior patet per ſe; eſt enim tanquàm dignitas quædam. Minor etiam; quia complexio nihil aliud eſt (ut diximus) quàm ultimus actus, reſultans ex re-

C 1 fractione

fractione rerum miſtarum; & eſt finis motus. At *hoc immediatè competit formæ; quia omne agens agit propter introductionem formæ. & forma acquiſita; ceſſat motus, à qua forma proueniunt omnes operationes miſti; quòd etiam competit complexioni.* Ideo *nihil in eſſentia formæ inuenietis, quod non ſit in eſſentia complexionis. Quare patet ratione; quòd complexio eſt forma ſubſtantialis rei, cuius eſt complexio. & hoc dixit Galenus in ſuo illo libro; Quòd animi mores ſequãtur temperaturam corporis.* Vn*de credidit etiam animam rationalem eſſe temperaturam corporis.* Immo etiam *addit; Ariſtot. ex ſuis principijs cogi (etiam, quòd nolit) fateri animam eſſe temperaturã corporis ex ſua ſcilicet definitione animæ in communi. Sed, quicquid ſit; de anima rationali, quia iſta eſt forma diuina taceamus.* Vt *autem bene dixit multis alijs in locis Gale. (ſed de alijs formis miſtorum, ſiue miſcililum) conſtanter eſt dicendum; formam nihil aliud eſſe, quàm temperaturam ipſam.* Id, *quod prædicat Gal. etiam pluribus in locis, & inter alia primo de uſu partium, cap. 9. tertio Aphor. 2. et 34.* Ideo *ſecundùm mentem medicorum, & Gal. præcipuè; de hoc non eſt dubitandum.* Differt *autem complexio à forma ratione tantùm, non ſubiecto.* Dicitur *enim temperatura; prout reſultat ex alteratione elemẽtorum;* Forma, *prout informat corpus.* Omnia *modò ſunt facilia; quia de enumeratione efficiẽtium cauſarum, quas hic Auicen. enumerat; etiam epilogando ſuo loco ſeriatim dicetur.* Tranſcurratis *uſque ad lo-*

cum illum. Circa *autem hoc totum* (ſecundùm medicos, & ſecundùm tres ſpecies) quoniam poſſunt hęrere iuniores; ideo aliqua hic dicamus: *Cùm reſoluerit Auicenna omnes cauſas ſanitatis, & ægritudinis; dicit, quòd hoc totum, quod de cauſis eſt dictum; refertur ad tres diſpoſitiones corporis humani. &, non ſolùm ad ſanitatem, & ægritudinem; ſed etiam ad neutralitatem. &, quia uidebat neutram diſpoſitionem à philoſophis nõ concedi; ideo bene dixit* (& hoc totum apud medicos) *tanquàm apud philoſophos non concedatur, et dicit* nos dicemus ſuo loco; quomodò inter duas diſpoſitiones non cadat medium, *hoc autem docebit in fen ſecunda; ubi de diſpoſitionibus corporis humani aget. &, nè nunc hæreatis, & habeatis mentem ligatam, debetis ſcire optimè* Auicennam *dixiſſe, mediam eſſe diſpoſitionem inter duas diſpoſitiones, inter quas reuera non eſt medium. Sed dicetis; Quomodò, ſi reuera non ſit medium; eſt tamen medium? Iſtud enim implicat. Si uolumus conſiderare ſanitatem, & ægritudinẽ abſolutè; non eſt dubium, quòd inter iſtas duas non ſit medium, quia opponuntur priuatiuè. Prætereà inducuntur ſanitas, & ægritudo; tanquàm formæ in ſubiecto, ſubitò, non per ſucceſsionem. & hoc modo nõ eſt medium inter has duas. Sed eſt medium hoc modo; quia, cùm concedis* fieri alterationem in temperatura per, calidum, frigidum, &c. *uidetur, quòd in alteratione iſta temperaturæ perueniamus ad aliquod medium ſanitatis, & ægritudinis; ſed iſtud*

medium

medium non eſt ſecundùm rationem. Sed ita uidetur ad ſenſum non ex parte rei ipſius. Ita enim uidetur, quòd non poteſt iudicari, utrùm ibi ſit ſanitas, an ægritudo. Ideo medici, qui ſunt artifices, ſenſu utentes; poſuerunt mediam diſpoſitionem. Quia, qui iudicant ſecundùm ſenſum; uident in corpore humano talem diſpoſitionem; ut, neq; poßit nec ſanitas, neq; ægritudo; appellari. & ita patet expoſitio Auic. Et poſtquàm diuiſimus has cauſas; iam collectum eſt à nobis, quòd medicina tractat de elementis, &c. *Notat reſolutiuum, quod fecit ſuperiùs. dixit* diuiſimus *quia reſolutio eſt quædam diuiſio; ex qua reſolutione dicit patere, & collectum eſſe ordinem compoſitiuum; in quo ordine præpoſterè procedendum. Quod enim ultimum erat in reſolutione; primum fit in compoſitione. & hoc patet; quoniam ſatisfecimus huic parti; non eſt quòd repetamus. Ideo accedamus ad finẽ capitis.* Harum autem rerum ſunt quædam; de quibus medico. *Iſta eſt ſecunda pars totius capitis. duo enim proponebamus. Primò uidere reſolutionẽ, ex qua ordo compoſitiuus naſcebatur, per quem eſt tota ars tradenda. Secundò uidere modum, quo ſit tradenda ars medicinæ. Primò in hac ſecunda parte declaremus uerba; deinde uideamus, utrùm rectè ſentiat Auic. Dicit igitur; quòd* quædam ſunt, in quibus debemus eſſe contenti ſcire, quid ſint, utrùm ſint autem, vel nõ; &, quot ſint, & propter quid; prætermittere philoſopho naturali. Quædam verò ſunt; in-

quibus etiam medicos ingerere ſe oportet; vtrùm ſint, & propter quid. *Poſtea dicit; quæ nam ſint illa, in quibus præſupponendum eſt; utrùm ſint, & propter quid, & dicit* iſta eſſe illa, quæ ſunt principia artis. *Principia poſſunt intelligi hoc loco, uel complexa, uel incomplexa: complexa ſunt, propoſitiones, & dignitates; quæ debent credi. ut eſt illud, Contraria curantur contrarijs, &c. Incomplexa ſunt; ut, elementa, humores, temperaturæ, non determinauit autem Auicen. de quibus principijs loquatur. De complexis fortaßis uerum dicit; quia, ſi uolo probare, quòd contraria contrarijs curentur; oportet me uidere, quòd curatio per contraria fiat per alterationem, quia trāſmutatur ſubiectum de una qualitate ad alteram. & ita oportebit uidere, quomodò fiat alteratio, quid ſit alteratio, & propter quid. & ita iam erit opus phyſici. Ideo tranſcendemus, de genere in genus. Immo etiam, ſi philoſophus naturalis uoluerit conſiderare eſſentiam cōtrariatā, cogetur & ipſe deuenire ad opus metaphyſicum. & ita uerum diceret Auic. ſi de complexis loqueretur.*
(Cumq; aliquis medicorum loqui ceperit) *Hic uidetis; quòd principia, quæ dicuntur accipi à medico credita; ſunt etiam principia incomplexa. Quia dicit* (ſiquis medicus voluerit diſputare de principijs, humoribus, & tēperaturis; vtrùm ſint, vel non ſint; dupliciter peccat) *primo quia intromittit ſe in id, quòd eſt philoſophi naturalis. ſecundò; quia facit circulum in demonſtratione. probat*

enim

enim nota per ignota; & ſuperiora per inferiora.

LECTIO. VII.

(Eius verò, de quo medicus formare debet) *Præſcribebat uobis Auic. modum, qui ſeruari debet in docendo. Modus autem erat, nè pertranſiremus proprium genus. Quia quando proprium genus pertranſimus; nō amplius ſumus doctores illius ſcientiæ. &, cùm hoc dixiſſet; cæpit declarare modum magis particularem. & dixit* (quædam eſſe, de quibus medicus debet quærere ſolum in genere, quid ſint, omiſsis alijs. Quædam verò eſſe; de quibus quærendum non eſt,) *Secundò poſtquàm ſunt quatuor quæſtiones, de quibus quæritur; an ſit, quid, quale, propter quid; ex his unum tantùm dicit Auic. debere inquiri à medico, quid ſit res in tradendis principijs. hoc, cùm dixiſſet; cæpit numerare per catalogum, quæ nam ſint ea, de quibus credere debet medicus, utrùm ſint, uel non ſint, & propter quid ſint, & quomodo ſint; & dicit.* (Talia eſſe elemēta, & humores &c.) *et breuiter talia ſunt omnia, quæ ſupra dixit eſſe cauſas ſanitatis, & ægritudinis. In his enim omnibus dicit Auicen. ſatis eſſe; ſi ſciat medicus, quid ſint. &, nè hic erretis; neq; credatis, quòd hic Auic. quando dicit (ſciendum eſſe à Medico de his principijs tantùm, quid ſint) uelit, ut inueſtigemus definitionem horum principiorum eo modo, quo docetur in ſecundo poſteriorum. Quia hoc modo eſſent quærendæ, & ſciendæ omnes cauſæ definitionis. Sed*

ſufficit habere uerum conceptum definitionis per ſuas cauſas;acceptas tamen à philoſopho naturali, & cre ditas. Nam inueſtigare definitionem elementi per ueras, & proprias; cauſas; non eſt medici, ſed philoſophi naturalis. Ideo dicit ea, quæ inquiri debēt, et quid ſint, & utrùm ſint, & propter quid ſint, & quo modo. & talia ſunt ea, quæ emanant ex principijs. Modus autem inquirendi talis eſt. Exemplum in ægritudine. Quia non ſolùm oportet ſcire, quid ſit ægritudo; ſed etiam propter quid. Quia nō poteſt tolli ægritudo; niſi tollatur cauſa. Quærendum etiam eſt utrùm ſit ægritudo, quia ſæpe occulta eſt. Quærendū etiam, quo modo ſit; quia qualitates ægritudinis plurimùm conducunt ad medicationem. & ita in alijs eſt faciendum. Iſta eſt ſententia Auic. & clara ſatis. (Et cuiuſcunque eorum occultum fuerit; ad illud declarandum demōſtrationem afferre debet, diuidendo, numerando, complendo.) *In hoc torquentur omnes expoſitores; neq; aliquis eorū mentem attigit. & reuera, quando Auic. dicit* vbi eſſe rei occultum eſt; debemus, &c. *Iſtud uidetur quiddam enigmaticum; ſed facile eſt, ſi recordamini, quæ dicta ſunt in noſtra methodo. Quādo eſſentia rei occulta eſt; non habemus ſyllogiſmum, neq; demōſtrationem; ad inquirēdam eſſentiam iſtius rei. quia neſcimus definitionem. Sed quid facimus? Per diuiſionem confuſi generis procedimus, donec deueniamus ad aliquam differentiam determinatam, quæ oſtendat nobis eſſentiam rei. et, cùm per diuiſionem inuenerimus dif-*

ferentias

ſerentias eſſentiales; colligimus partes omnes eſſentiæ, demum complemus ipſam definitionem. et hoc naturale eſt. Nam, *ſi quis uelit rem inuenire, quæ in magno rerum aceruo ſit; incipit diuidere totũ aceruum. & non ſolùm diuidit; ſed etiam ſegregat ea, quæ uidentur eſſe ſimilia; ab alijs. poſtea colligit, quæ ſegregauerit; et complet tandẽ negocium ſuum, re inuenta. hoc uoluit* Auic. *& nihil aliud.* Demonſtrationem afferre, *hic modò intelligit demonſtrationem ſyllogiſticam, ſecundùm quancunq́; declarationẽ, quæ fit diuidendo, poſtea colligendo partes per diuiſionem acceptas, & poſtea complendo. Nõ enim dicitur ceſſare à diuiſione; donec differentias omnes iam inuenerit; Quibus inſimul collectis, compleat tandem definitionem. Iſtis modò determinatis; carpit Galenum, & dicit.* (Gal. peccaſſe; quòd præuaricatus fuerit hanc legem. Quia voluit cauſas principaliter inueſtigare. Quod nõ debuit facere, tanquàm medicus; ſed tanquàm philoſophus, & affert exemplum. nam ſicut promulgator legis ſui regis debet tantùm promulgare legem; non afferendo aliquam rationem, propter quam talis lex lata ſit, inquantũ eſt promulgator. ſi autem etiam reddat rationem illius legis populo; iſtud non facit, vt promulgator; ſed, vt ſuperioris, & regis, partes agens, *ita dicit Aui. quòd* ſi quis in medicina velit reddere cauſas principiorum; hoc non faciet, vt medicus; ſed, ſicut philoſophus *iſtud uult di-*

cere Auic. licèt obſcurè hoc dicat. Quia utitur ſuis uocabulis Arabicis Alphachi, & mutachelim per alphachim; intelligatis eum, ad quem attinet tantùm promulgare legem. Per autem; Mutachelim eum, ad quem attinet reddere rationem illius legis, ſicut eſſet rex ipſe. Ita debet (inquit Auic.) facere medicus, aliter fiet circulus: probando nota per ignota, et ignota per nota; quòd eſt uanum. Iſta eſt mens Auic. Examinandum autem eſt iſtud; utrùm uerè ſenſerit Auicen. nos igitur duo faciemus. Primò uidebimus, utrùm de principijs quærendum ſit tantùm, quid ſint, prætermiſſis omnibus alijs quæſtionibus; an non. Secundò; utrùm meritò carpſerit Auic. Gal. De principijs igitur primò dimiſit Auic. diſtinguere principia, quia quædam ſunt complexa, quædam incomplexa. complexa ſunt dignitates, & propoſitiones, acceptæ, & creditæ in arte; ut eſt illud (contraria contrarijs curantur) hoc reuera eſt ſupponendum; & propter quid ſit, & utrùm ſit, & quo modo ſit. Sufficit habere conceptum rectum talium principiorũ, quòd ſint; reliquæ uerò quæſtiones ſunt philoſophi naturalis. Principia autem incomplexa ſunt ea, quæ diximus; cauſæ. ſ. materiales. formales, & efficientes, & finales. et circa hæc principia non concedimus, quod dicit Auic. Quia de his non ſolùm quærendum eſt, quid ſint; ſed omnes aliæ quæſtiones. et non fecit hoc tantùm Galenus; ſed etiam Hip. Qui in libro de natura humana, non ſolùm inueſtigauit, quid ſint elementa; ſed utrùm ſint, an ſint unum, an plura, et quomodo al-

terentur. Idem *fecit* Hip. *et de humoribus. et ratio erroris* Auic. *fuit; quia, cùm uerum propoſuiſſet* Auic. *quòd ſcilicet non tranſgrediendum ſit proprium genus; non habuit poſtea ueram methodum diſtinguendi quo modò tranſgrediamur proprium genus, uel non tranſgrediamur.* Ideo *non potuit rectè pronunciare; quæ nam ſint illa, de quibus quærendum ſit tantùm, quid ſint, alijs omiſſis quæſtionibus; et quæ nam ſint, de quibus omnes quæſtiones quærendæ ſint.* Nõ *enim eadem (de quibus tantùm inquirendum eſt, quid ſint) ſunt ea principia, de quibus ſenſit* Auic. *immo de illis etiam quærendum eſt, utrùm ſint, et quot ſint, et quo modo ſint.Cognoſcitur autem quo modò tranſgrediatur proprium genus, uel non; ex ratione finali, ut dicitur ſexto methaphyſicæ,tertio;et diximus nos alias.* Nam*, quæ non faciunt ad proprium finem artis; illa tranſeunt genus. & non eſt de illis inquirendum; niſi quid ſint ſub conceptu tantùm uero; ſicut in medicina quæcunq; non faciunt ad ſanitatem ſunt dimittenda.* Quæ *autem faciunt ad finem; ea omnia ſunt inueſtiganda, et omnes quæſtiones. & hanc ſententiam, & ſcopum;aduertit ex* Hip. *de loc. aff.* Gal. *Quare;ſi elementorum numerus, et modus miſtionis eorum; plurimùm conferat ad ſanitatem, ut oſtendit* Hip. *qui ex dolore inquirit numerum elementorum;* Ideo *de elementis etiam quærendũ eſt,an ſint,et quot ſint,et quo modo.* Bene *uerum eſt, quòd medicus pro alijs medijs debet inquirere de elemẽtis,et huiuſmodi,quàm iuqnirit philoſophus naturalis.* Proprijs *enim medijs medi*

cinæ debet inquirere medicus. Quod obſeruauit Hip. qui ex dolore inquirit numerũ elemẽtorũ. Ariſt. autẽ, ipſe propijs medijs, et naturalibus; inquirit hoc idẽ. et ita circa hãc partẽ errauit Auic. Quòd autẽ in ægritudinibus non ſemper ſunt inquirẽdæ quæſtiones propter quid, & quo modo; contra Auic. in alia parte eſt authoritas Gal. 1. de Elementis. Dicit enim ibi, quòd ſunt quædam ægritudines, & medicamenta; de quibus non quærendum eſt propter quid, & quo modo. nam non debet medicus inquirere propter quid ulcera caua difficilè ſanentur, iſtud enim ad mathematicum pertinet; neq; propter quid rhabarbarum purget choleram. & ratio eſt; quia hoc nihil attinet ad artem. hæc enim eſt propria regula; quæ docet, quo modo tranſgrediatur proprium genus, uel non. & hæc de primo. Vtrùm uerò Auic. rectè carpat Galenum, quòd tranſgrediatur proprium genus; non equidem negauerim hoc, quòd Galenus aliquãdo hoc non faciat; ſed non ab re fecit hoc Galenus, quia duplicem Scopum habuit in tradenda medicina; alterum tradere ueram medicinam; alterum demoliri opiniones antiquorum, & ſophiſtarum cauillationes. Vnde ſe excuſat, de hoc, & de prolixitate etiam ſermonis; et dicit hunc errorem non ſibi, ſed ſophiſtis debere imputari. Cogitur enim propter eos, & propter falſas antiquorum opiniones; aliquando euagari ad ea, quæ ſunt philoſophi naturalis. At, cùm uult tantùm tradere medicinam; omiſſis ſophiſtis, & antiquorũ erroribus; exactiſſimè ſe continet intra proprium genus

nus

nus, ut uidere poteſtis in illis diuinis libris de cauſis morborum, & ſymptomatum. Quare patet, quòd Auic. & malè rem ipſam determinauit, & non ſatis iuſtè Gal.reprehendit.

AVIC. LIB. PRIMI FEN PRIMAE,

LECTIO. VIII.

Doc.II. De Elementis. Caput.

ELEMENTA ſunt corpora ſimplicia, &c. *Audiuiſtis, quòd in his tribus capitibus ſuperioribus Auic. propoſuerat reſolutionem, ex qua ordinē compoſitiuū conſecuturus erat.* Hoc cùm *feciſſet, et diuiſiſſet librum ſuum in fen. i. in particulas, (quæ, cùm partes ſint; tamen ſunt integræ per ſe,) fen. autem in doctrinas;* Doctrina *autem eſt pars partis diſtinguens rem à re; Incipit in doctrina ſecunda aggredi ordinem compoſitiuum, quem in doctrina prima per reſolutionem inuenit ita; quod dicit* Doctrina ſecunda, cuius eſt vnum capitulum. *Tractat igitur in hac doctrina de elementis eo modo, quo promiſerat.* Dixit *enim; de principijs quærendum eſſe tantùm, quid ſint; omittendo, utrùm ſint, et propter quid ſint, et quo modo ſint.* Dicit *igitur, quid ſint; et conſequentia quædam. et primò de elementis in uniuerſali; ſecundò de ſingulis ipſorum. In prima parte definit elementa. Vt autem habeamus ueram cognitionem iſtorum; eſt primò ſciendum, iſtam uocem (elementū)*

nihil aliud ſignificare, quàm id, quòd eſt indiuiſibile in re compoſita. Et *ita omnes conceperunt, quòd characteriſmus elementi ſit ipſa indiuiſibilitas*. Ita *grammatici appellant elementa; ex quibus ſyllabæ componuntur*. Ita Euclides *profata, et poſtulata; ex quibus demonſtrationes componũtur*. Ita *muſici tonum grauem, et acutum; elementa appellant. Iſta indiuiſibilitas accipitur, uel ſecundùm formam, uel ſecundùm materiam. Secundùm materiam eſt ſecundùm quantitatem*. Talis *autem indiuiſibilitas accipiebatur à* Democrito, *et* Leucippo; *qui ponebant atomos eſſe elementa rerum omnium*. Ita *etiam accipiebat* Anaxagoras. Plato, *autem et* Ariſt. *non ita acceperunt iſtam indiuiſibilitatem, ſed ſecundùm formam. Sed diuerſimodè quidem hi; hoc eſt* Plato, *et* Ariſt. *accipiebant*. Nam Plato *accipiebat quoddam uniuerſale, exiſtens extra rem, quã appellauit ideam*. At Ariſt. *huius modi ideas ſemper monſtra exiſtimauit. aliter intellexit ſecundùm formam, ideſt ſecundum ſpeciem ita; ut elementum ſit indiuiſibile ſecundùm ſpeciem, quia aerem diuidetis ſecundùm partes quantitatiuas; ſed non ſecundùm formam, id eſt ſpeciem*. Quia *minima pars aeris æque bene eſt aer, ſicut totum. at caro, licet uideatur eſſe elementũ; tamẽ partes eius diuiduntur ſecundùm formã;* Quia *aliqua eius pars eſt aer, aliqua eſt terra, aliqua ignis, aliqua aqua*. Ita *accipiemus nos, q ſumus peripatetici, 5. metaphy. 4*. Elementũ *eſt id, ex quo res cõponitur primum inexiſtẽte indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem. et ſunt in hac definitione tres conditiones*.

nes. Prima; ut res cuius eſt elementum; ſit compoſita ex ipſo primùm. Secunda; ut inexiſtat elementum in ea re. Tertia conditio; ut ſit indiuiſibile ſecundùm ſpeciem. Elementum diuiſerunt peripatetici primò in materiam primam, deinde in quatuor corpora ſimplicia; 4. cœli. 37. et. 3. cœli. 30. et materia prima maximè eſt elementum; quia ipſi primò competunt tres conditiones, ſecundariò corporibus ſimplicibus. Auic. hic non materiam primam, ſed quatuor ſimplicia corpora; intellexit. Dicit igitur Auicen. quòd quatuor corpora ſimplicia ſunt elementa, & ſunt partes primæ corporis humani; & in alia corpora diuerſarum formarũ diuidi non poſſunt. *Hæc definitio habet omnes conditiones optimæ definitionis. Dicit igitur primò, quòd* (elementa ſunt corpora) *per quod diſtinguit à materia prima. Quia materia habet quidem conditiones omnes, & proprias elementi; ſed non eſt ſub genere corporis. addit* (& ſunt partes primæ corporis humani, & aliorum) *Hæc conditio facit, ut iſta corpora ſint uera elementa, Quia hæc eſt prima conditio ſecundùm Ariſtot. ut res componatur ex ipſo elemento primùm. Quæ tamen corpora diuerſarum formarum minimè. Iſta eſt alia conditio elementi, quæ erat tertia apud Ariſt. & per hanc ſeparat ab humoribus. Quia humores componũt quidem primò membra ſimilaria; ſed tamen poſſunt diuidi in partes diuerſarum formarum; ex quorum cõmiſtione iſta tertia conditio apud Auicennam optimè poſita eſt;*

ta eſt; quia etiam à Democrito, & Leucippo pone-bantur atomi, qui erant corpora, ex quibus primò res componebantur, & non poterant diuidi in partes diuerſarum formarum, at ipſorum non erat commiſtio, quia non erat eorum alteratio; ſed iuxta poſitio. Ideo diſtinguit Auic. per hanc elementa ab atomis iſtorum philoſophorum. ex iſta definitione ita intellecta; apparet illa quæſtio eſſe uana, utrùm elementa in rerum compoſitione diuidantur ad minima. ſecundùm materiam, an ſecundùm formam. Iam enim diximus de conditionibus elementi eſſe; ut ſit indiuiſibile ſecundùm formam, non ſecundùm materiã. Apparet ſecundò, quo modo ſit intelligendum dictũ Gal. in primo libro de elementis in primis ſtatim uerbis, quando dicit (elem. eſt minima pars rei, cuius eſt elementum) minima pars intelligenda eſt ſecundùm formam. licèt (ſi propriè loqui uoluiſſet) nõ ita debuiſſet dicere, ſed (ſimpliciſſima pars) quia. 4. cœli, ut dicit Auer. 42. minimum proprie intelligitur de quantitate, ſicut ſimpliciſſimum intelligitur de forma. Tamen ibi Auerr. non intelligit de minimo materiali, ſed de minimo naturali. i. de eo, ſub quo poteſt ſtare forma ñaturalis. & hoc declarat ipſe Auer. ſed hæc ſatis de definitione communi elementi. Hic eſt unum uidendum neceſſarium ſcitu, antequàm ad definitionem particularem accedamus. Dixerat Auicenna in definitione. ex quorum commiſtione &c. Expedit hic ſcire, quomodo ex miſtione elementorũ fiant generationes rerum. & hoc eſt utile ad artem noſtram;

ſtram; quia ex miſtione elementorum fiunt tempe- raturæ diuerſæ, quæ ſunt cauſæ ſanitatis, & ægritu- dinis. & eſt præterea res ſcitu iucundiſſima. Sed non poſſumus ſcire cauſas miſtionis elementorum; niſi ſciamus cauſas generationis elementorum. Quia ea- dem eſt cauſa miſtionis elementorum; quæ eſt ge- nerationis elementorum. & ita primò uidendum eſt de cauſis generationis elementorum. Sunt au- tem cauſæ quatuor generationis elementorum. & primò eſt cauſa materialis. Hoc unum præſciri opor tet; quòd à concau orbis lunæ uſque ad centrum; to tum eſt repletum materia, quæ eſt ingenerabilis, & incorruptibilis. Quæ quidem materia eſt informis, receptiua tamen omnium, tanquàm in nube cogno- ſcens. Ouid. primo Metam, dixit hoc nomine (chaos) formarum, & alterationum. Sed, quæ eſt cauſa di- ſtinguens formas in iſta materia ornanda? Quæ in- quàm eſt cauſa efficiens diſtinctionis formarum huiuſ modi materiæ? Procul dubiò eſt (ut dicit Auer. in ſua paraphraſi metaphy. cap. 4.) motus primi mobilis. De betis igitur ſcire, quòd magnus ille motus, qui etiam diurnus appellatus eſt; eſt uelociſſimus, & trahit ſe- cum uiolenter omnes ſphæras. Scitis autem ex primo meteororum; quòd à motu, & lumine generatur ca- lor. & ex maximo motu, & maximo lumine; gene- ratur maximus calor. Sed maximum motum ſuppo- ſuimus in primo mobili; unde eſt etiam maximum lu- men. maximus igitur calor inde naſcitur. &, quò ma gis aliquid appropinquat illi motui primi mobilis; eò

magis caleſcit. Ideo *materiæ iſtius, quæ ſemper fuit* (*ſicut etiam dixit Albertus in libro de quatuor cauſis*) *pars illa in concauo orbis, quæ magis appropinquat motui,& lumini primi mobilis; magis calefacta eſt. fuit enim neceſſarium, ut ſuſciperet maximũ calorem per motum maximum,et lumen maximum propinquiſſimum*. Ex *quo factum eſt; ut euaporauerit omnis humiditas propter maximum calorem; ideo facta eſt calida, & ſicca in ſummo; ex quo conſecuta eſt ſumma raritas,& ſumma ſubtiliatio,et ſumma depuratio. & ex hoc facta eſt ſumma leuitas. & ideo factum eſt; ut huiuſmodi ſubſtantia, quam ignem appellamus; nũc facta ſit ſimilis corporibus cœleſtibus, quia habet plurimas ſimilitudines cum eis, ſcilicet lumen, puritatem,& c.*Et, *cùm aſſimiletur illis,necnon omne ſimile conſeruatur à ſimili*; Ideo *ſicut formam ſimilem habuit illis, ita habuit appetitum propriũ naturalem, ut maneret in loco. in quo poſſet conſeruari, quia unumquodq; conſeruatur à ſimili. & locatum conſeruatur à loco; ideo ſortitur primum locum in concauo orbis lunæ; &, ſi infra apud nos fuerit; mouetur ſurſum ad proprium locum à natura ſua, niſi impediatur. & iſta natura principaliter dicitur de forma*. Forma *igitur ignis eſt illa, quæ facit ipſum mouere, & quieſcere in ſuo loco*. I*ſta forma eſt leuitas tertio cœli. Ariſt.&* Auer. *in ſua paraphraſi,& Alexander; ſecutus eſt hanc ſententiam*. Quòd *ſcilicet grauitas,& leuitas ſit forma elemẽtorum. & iſta eſt mens uera peripateticorum. habet igitur leuitatem,*

tem,uel tanquàm formam propriam, uel tanquã quid maxime eſſentiale, & formæ coniunctum. Habetis igitur cauſam efficientem huius elementi (qui eſt calor, effectus à motu primi mobilis, & lumine) et, quomodo ſortitus ſit ſuam formam, & ſua accidentia, con ſequentia eſſentiam. Habetis etiam cauſas ſuorũ accidentium. &, cùm hæc iam de igne habueritis; uideamus de alijs elementis. Subſequitur, quòd habet eandem materiam (cùm ſit eadem materia elementorum omnium.) Vndè alterantur, & mutantur inuicẽ. Sed, quia aer non potuit ita calefieri ſicut ignis; quia calor non erat in ſummo, ex eo, quòd non erat materia ita propinqua motui, & lumini; Ideo habuit quidem caliditatem. Sed, quia in ſummo non fuit caliditas; nõ potuit abſumere humorem, ſed depurauit tantum materiam, & rareſecit, & fecit leuem. Ideo aer fuit calidus, & humidus, rarus, purus, & leuis. Sed, quia calor non fuit in ſummo, ſicut in igne; propter maiorem diſtantiam à motu primi mobilis; & lumine; ex quo, neq; potuit abſumere humorem, ideo neq; leuitatem, neq; raritatem, neq; puritatem; in primo loco habuit, ſed in ſecundo. & quoniam concauum ignis; & infima pars ignis, remiſit ſuas qualitates eſſentiales, & formam propriam ita, ut multùm communicet cum aere; Ideo aer ad ſui conſeruationẽ naturaliter habuit locum ſuum penès concauum ipſius ignis. Aquæ autem materia, quoniam multùm aberat à motu, & lumine; Ideo non potuit multùm calefieri, quare remanſit frigida. Quia autem, & caliditas mo

dica fuit; neq; tanta, ut potuerit abſumere humiditatem; neq; frigiditas fuit in ſummo; neq; tanta, ut potuerit conſtringere materiam, & exprimere humidum; Ideo *remanſit aqua frigida, & humida.* Nam *(quò ad eius frigiditatem attinet) nè credatis aquam eſſe frigidam in ſummo. ſicut multi exiſtimauerũt, non rectè intelligentes dictum illud philoſophi. Aqua eſt primum frigidorum. nam, quòd non ſit ita intelligendum; duobus modis poteſt demonſtrari, ratione, & ſenſu.* Ratione *quidem; quoniam aqua in ordine elementorum non eſt id, quod longiſſimè abeſt à calore, ſed hoc eſt terra. & ideo neq; potuit eſſe frigida in ſummo. Sed hoc eſſe (ſcilicèt frigidum in ſummo) eſt proprium terræ. nam quantò magis terra abeſt à calore, quàm cætera omnia elementa.* Tantò *etiã debuit eſſe frigidior cæteris omnibus elementis. Senſu etiam hoc probatur; quia, ſi aqua eſſet frigida in ſummo; nihil reperiretur frigidius ipſa aqua. Videmus enim grandines, glaciem, & gelu; eſſe longe frigidiora. non igitur ita eſt intelligendum aquam eſſe primum frigidorum; neque iſtud uoluit Ariſtoteles; ſed hoc uoluit, quòd aqua ſit primum frigidorũ.* Quia, *ſicut alia elementa per unam ex quatuor qualitatibus ſunt talia elementa, ſicut aer per humiditatem, unde dicitur primum humidorum;* Ita *etiam aqua per frigiditatem eſt aqua.* Nam, *quò ad alteram ſuam qualitatem non eſt aqua, ſed communicat cum aere, & eſt potius aer.* Vnde *uidemus, quòd, ſi ab aqua remoueatur frigiditas; fit aer, ut uidemus in aqua efferueſcente in*

te in lebete. Pars enim illa, quæ magis ſeruet, & propter maiorẽ caliditatem rareſcit; tranſit in uaporem, et in aerem. Sed de hoc ſatis. Remanſit ergo aqua frigida (ſed non in ſummo) et humida. In frigiditate quidem minus frigida, quàm terra. In humiditate autem; magis humida, quàm aer. Quia; quantò magis diminuta fuit caliditas in aqua, quàm in aere; tanto magis abundauit humiditas, quia minus de ea potuit abſumi. Quantò etiam magis deficit à caliditate; tantò etiam magis deficit & à leuitate, & à raritate, et à puritate. Iſta enim accidentia ſunt intenſiora; uel remiſſiora ſecundùm gradum, et proportionem caloris. Fuit igitur aqua, & minùs leuis, & minùs rara, et minùs defecata; quàm aer; magis autem, quàm terra. &, quia concauum aeris, & ultima pars aeris; erat multùm ſimilis in ſuis qualitatibus aquæ; ideo aqua ſortita eſt ſuum locum poſt concauum æris, in quo poſſet cõſeruari, ut in ſimili. Ambitur igitur à concauo aeris. Vltimum elementorum eſt terra. Quæ, quia longiſſimè aberat à calore, & à motu, & lumine; ideo remanſit frigidiſſima omnium elementorum. &, quia frigiditas iſta fuit in ſummo; ideo conſtipauit, & cõſtrinxit materiam. & ita conſtrinxit; ut congelauerit omnẽ humiditatem. reddita igitur eſt frigida, & ſicca. &, quoniã non adfuit calor, qui dilataret et rareſaceret; ideo reddita eſt grauis, denſa, et fæculenta. Ex quo conſequenter etiam ultimũ tenuit locum. Cùm enim ſit maximæ grauitatis; non potuit alibi quieſcere, quàm in centro.

L E C T I O. IX.

Iam *perfecimus de cauſa, materiali, formali, et efficiente; reſtant autem cauſæ finales.* De quibus *antequàm aliquid dicamus; oportet meliùs diſcutere duo; quæ non quantùm oportebat; explicauimus; et, cõtra quæ aliquis inſtare poſſet.* Primum *eſt; quia dixi ego humorem eſſe annexum, et concentratũ materiæ primæ.* Alterum *eſt; quia dixi aquam non eſſe in ſummo frigidã, neq; ita debere intelligi illud, aqua eſt primum frigidorum.* Quantùm *ad primum; dubitaret aliquis, quomodò poſsit humiditas eſſe annexa materiæ primæ, quia humiditas eſt accidens; accidens autem non poteſt eſſe, niſi in compoſito, exiſtente in actu per formam; & non in eo, quod eſt purè in potentia. Sciẽdum igitur eſt; quòd accidens terminatum nõ poteſt eſſe in materia prima. at accidens interminatum non inconuenit, ut ſit in materia prima. nam et priuatio, quæ eſt aliquid; eſt in materia prima, neq; eſt purum nihil.* Sed *dimittamus de priuatione; et dicamus; quòd, non ſolùm non inconuenit ſed eſt neceſſarium; imaginari in materia quantitatem interminatam, ut ſcilicet poſsit inde prodire corpulentia. & pleriq;, philoſophorum doctiſsimi, hoc dixerunt; quia non uidebant, quomodo à ſola forma poſſet oriri corpulentia.* Immo *plurimi fuerunt; qui poſuerunt in ea corpulentiam. i. formam corporeitatis. & non equidẽ ſum primus, qui dicam hoc; ſed dixit hoc Ariſt. et Auer. ſecũdo coll. cap. primo, ſcilicet quòd humidũ eſt proprium ſubiectum caloris in generatione omnium rerum.* Siccum *enim non*

eſt ſubiectum in generatione; ſed magis communicat cum qualitatibus actiuis.Secundo uidemus, quòd humidum eſt interminabile proprio termino, ſed terminabile alieno termino; et eſt informæ quiddam, quod eſt proprium materiæ. Tertiò uidemus, quòd humidum eſt terminatiuum, ideſt continuatiuum. &, quicquid continuatur;per humidum continuatur. ſiccum enim, ſi continuat;ratione humidi continuat.et hoc etiam eſt proprium materiæ primæ. Quartò uidemus humidum eſſe deſtructiuum, et obtuſiuum omnium operationum.ſiccum autem adiuuat omnes operationes.Vnde dixit Democritus (ſpiritus ſiccus;anima prudens) Ideo bene conuenit humidum ipſi materiæ; materia enim deſtruit operationes. hoc humidum eſt maximè receptiuum formarum omnium. ſiccum enim reſiſtit receptioni ipſi; et quicquid recipit reſpectu humidi recipit. Ideo mulieres non multùm reſiſtunt ad receptionem, et facile recipiunt; quia humidæ ſunt. Sextò humidum eſt cauſa corruptionis, quarto meteor. ſicca autem reſiſtunt putredini; et, ſi uerè ſicca ſint; nunquàm putreſcunt. Ideo uidemus humiditatem maximè attinere ad materiam;quia materia eſt cauſa omnis corruptionis. & propter hoc fabulati ſunt poetæ antiqui ex terra ualdè humida in primordijs generationis ipſius generatum fuiſſe pythonem ſerpentem, qui deuaſtabat omnia ſata; ſed fuiſſe interemptum ab Apollinis ſagittis. Indicat enim hæc fabula myſtica propter humiditatem maximam eſſe ortam putredinem,quæ deuaſtabat,et corrumpebat omnia; quæ po-

tuit

ſtea fuit ſublata radijs ſolis. Et ita uidetis; non ſuiſſe abſonum, quòd humidum interminatum ponatur coæternum cum materia. Bene tamen uerum eſt; quòd humiditas determinata eſt rei compoſitæ tantùm, & conſequitur compoſitionem. & hæc quantùm ad primum. Quantùm ad ſecundùm, quòd, aqua non ſit frigida in ſummo, ſicut plurimi malè intelligentes Ariſt. dixerunt; oſtendam primò rationibus, deinde experimento, & authoritatibus. Video enim, iſtud adeò eſſe infixum mentibus multorum; ut non poßit facilè eradicari. Prima ratio eſt hæc. Quanto aliquid magis diſtat à calore, & cauſis caloris; illud tanto magis eſt frigidum. Propterea dicebatur; ignem omnium eſſe maximè calidum; quia maximè eſt propinquus, calori, motui, & lumini. Terra autem contra maxime omnium diſtat à calore, & cauſis caloris; ergo terra omnium eſt frigidißima. non ergo aqua eſt frigida in ſummo, ſed terra. Alia ratio eſt hæc. Sicut grauitas, & leuitas ſunt quædam formæ, quæ ſequuntur ex caliditate; Ita pro genere caloris ſequitur maior, uel minor intēſio harum formarum. & quanto maior eſt caliditas, tanto maior eſt leuitas; ideo ignis eſt leuior aere, quia etiam calidior eſt. Cōtra; aer grauior quidē igne; leuior autem aqua; quia calor eſt maior, quàm aquæ. Ideo pariter terra grauior eſt, quia frigidior. Cùm ſit igitur terra grauior quàm aqua; ideo apparet ipſam eſſe frigidiorem etiam, quàm ſit aqua. Tertia ratio eſt ſumpta à denſitate. Quāto enim aliquid eſt magis denſatum; tanto eſt magis frigidū; quia frigiditas eſt cauſa denſitatis.

denſitatis. At terra eſt maximè omnium denſa; ergo, &c. dixit hoc etiam Alexander primo quæſtionum, quæſtione decimaſeptima. Sed præter rationes ſunt etiam experimenta maniſeſtiſſima, rationibus fundata. Quia uidemus, quòd omnia miſta, quæ habent prædominium terræ; ſunt lõgè frigidiſſima; quàm, quæ habent prædominium aquæ. accipiatis enim aquã frigidiſſimam, etiam in maxima quantitate; & exhibeatis pro potu ægro homini, ut laboranti febre ardente. Non enim ſolùm non interficiet hominem; ſed ſanabit. At ſi quis det non magnam quantitatem, ſed drachmam opij, uel mandragoræ; tunc interficiet etiam ualidiſſimum hominem. et hoc eſt propter prædominium terræ. Neq; eſt dicendum, quòd medicamenta iſta faciant hoc ratione occultæ formæ, quia Gal. non admittit hoc, ſed uult fieri ab iſtis uenenis ratione frigiditatis. & addit Gal. unum; dicens. uenena iſta ideo interficere; quia frigiditas ipſorum adeò eſt intenſa, ut non poſſit uinci à calore, ſed uincat calorem. Immo dicit; quòd, ſi uenenum uincatur à calore; non ampliùs erit uenenum. Prætereà uidemus, gelu, & niuem, eſſe frigidiora, quàm aquam. Sed dicet quis; quòd quando in niue, & gelu, eſt frigiditas ita intenſa; iſtud eſt, quia aqua condenſata eſt; & ideo qualitas aquæ condenſata fit magis frigida, quia quæq; qualitas dẽſata, et unita, fit ualidior. ſicut etiam eſt maior caliditas ignis in ferro, quàm in palea. & ego hoc concederem, quia neqúe ego propter aliud dico eſſe maiorem frigiditatem in terra, quàm in aqua; niſi, quia frigiditas eſt magis

gis

gis condenſata. Si igitur gelu propterea ſit frigidum, quia eſt condenſatum: ſic etiam terra erit frigidiſſima, quia materia eſt condenſata. Ideo argumẽtum retorquetur. relinquitur igitur; quòd terra ſit frigidiſſima omnium elementorũ. Prætereà; Galenus dicit; aquam fontanam non eſſe ualde frigidam; ideo conſulit; ut; quando uolumus exhibere aquam multùm frigidam; extrinſeco aliquo refrigeremus magis ipſam. Poteſt igitur dictum illud (aqua eſt primum frigidorum) non eſſe ita intelligendum, ut aqua ſit frigida in ſummo. Quo modò autem intelligi debeat; iam oſtendam; ſupponendo unum, quòd humiditas ſit qualitas quædã interminata, coniuncta materiæ; & ſit iſta qualitas maxime omnium materialis, ut ſuperiùs oſtendimus. Dico igitur (hoc ſuppoſito) quòd, cùm iſta maſſa informis incepit excitari, & calefieri à calore; ſequutum eſt, ut pars materiæ, quæ magis propinqua erat calori; facta fuerit rarior, & leuior, & ſubtilior; quàm omnis alia pars materiæ. hoc autem à calore factum eſt; quia prorſus omnem humorem abſumpſit; Ideo ignis conſtitutus eſt propter calorem; non quòd ignis ſit calidiſſimus omnium (licet & hoc ſequatur) ſed propter calidum, abſumens omnem humiditatẽ, habuit ſuam formam, et ſuum characteriſmum. Sequitur poſtea aer; Qui quidem, quoniam longiùs abfuit à calore, quàm ignis; ideo non tantùm potuit rarefieri, et attenuari, ut omnis humiditas euaporauerit. Quare, cùm non potuerit humiditas abſumi; cõſtitutus eſt aer per ipſum humidum; nam per calidum non potuerat conſtitui,

ſtitui, niſi ignis. Si enim calidum ita fuiſſet intenſum, ut abſumere potuiſſet omne humidum; iam non aer, ſed ignis; factus fuiſſet. Poſtquàm *igitur per calidum non potuit conſtitui, niſi ignis; relinquit, ut per humidum conſtitutus fuerit aer.* Et *hac ratione dictum eſt, aerem eſſe primum humidorum; non, quòd ſit aer humidus in ſummo (*Eſt *enim aqua longè humidior, quàm aer) ſed, quia aer habet ſuum characteriſmum, ut ſit aer per humiditatem, et primum eſt omnium, quæ per humiditatem conſtituta ſunt.* Tertio *loco fuit materia aquæ.* Hæc, *cùm adhuc magis abeſſet à calore, et à cauſis caloris, quàm aer; minus etiam potuit rareſieri, & attenuari.* Modò *humiditas ipſa interminata materiæ fuit condenſata à frigido; & ita per frigidum conſtituta fuit aqua; quia per calidum non poterat conſtitui, niſi ignis; per humidum autem, niſi aer.* Cùm *igitur aqua per frigidum facta fuerit aqua, & à frigido ſuũ acceperit characteriſmum; hoc eſt, ut ſit aqua; hac igitur ratione dictum eſt,* Aquam *eſſe primũ frigidorum; non, quòd ſit frigida in ſummo, & frigidior quàm terra.* Vltimo *loco fuit materia terræ; quæ, quia longiſſimè omnium aberat à calore, & à cauſis caloris; propterea minimè omnium potuit rareſieri, & attenuari; cùm attenuatio, & rarefactio; fiat à calido, & maximè omnium remanſit frigidiſſima.* Et *adeò fuit intẽſa frigiditas; ut prorſus condenſauerit omnem humiditatem, & ita conſtrinxerit; ut reddita ſit ſicciſſima, & primum ſiccorum; nõ, quòd ſit ſicca in ſummo, quia ignis longe ſiccior eſt; in quo humiditas non fuit con-*

gelata,

gelata,ſed abſumpta per ſiccitatem. Igitur terra conſtituta eſt terra; quia,cùm propter maximam frigiditatem tota humiditas fuerit congelata; reddita eſt ſiccißima. Ignis autem, quoniam eſt formalißimus omnium;formalitas autem eſt propter calorem;ideò conuenit,ut ignis, non ſolùm ſit conſtitutus propter calorem, ſed ſit etiam calidißimus omnium. Et hæc ſufficiant ad illa duo, cōtra quæ aliquis dubitare potuiſſet.

LECTIO. X.

Reſtat, ut de cauſis miſtionum agamus. Nam hoc fuit cauſa finalis generationis elementorum; fuerunt enim generatà propter generationem corporum miſtorum. Neq; enim eſt mirū,quòd elementa ſint propter miſta; quia miſta ſunt nobiliora corporibus ſimplicibus. Et ſunt nobiliora tripliciter; tùm propter operationes, tùm propter formam, tùm propter materiam. Ratione quidem operationum;quia operationes elementorum ſunt operationes ſimplices tantùm, ſicut calefacere,frigefacere, &c. operationes autem miſtorum habent præter has multas alias nobiliores, ut in metallis; & nobiliores adhuc in animalibus; & adhuc nobiliores in homine, in quo ſunt etiam operationes diuinæ. Ratione autem formæ;quia formæ elementorum ſunt in exceſſu, & inæqualiter. At in miſtis formæ habent maximam æqualitatem per formas refractas,quæ accedūt ad æqualitatem cœleſtem. Ratione uerò materiæ; quia materia miſtorum eſt materia ornata priùs alijs formis. Materia autem elementorum

torum eſt materia informis, & prorſus rudis. Mate*riæ autem nobilitas eſt propter formam. & eò nobilior eſt omnis materia; quò nobiliori forma fuerit ornata. Cauſa igitur finalis, propter quam elemēta fuerunt generata; eſt, ut non deeſſet materia pro generatione miſtorum.* Nam *ex materia prima nihil aliud poterat generari præter corpora ipſa ſimplicia; pro diuerſitate enim proportionis caloris generabatur, modò ignis, modò aer, modò aqua, modò terra. At ex horum miſtione diuerſa; diuerſæ generātur miſtorum formæ, ac propè infinitæ, & uarijſſimæ; iuxta uarietatem propè infinitam miſtionum. Quoniam autem finis ſupponit, & dat nobis intelligere; efficientem cauſam. (Quemadmodùm enim agens agit propter aliquem finem, ita omnis finis ab aliquo efficiente emanat.) Ideò oritur hic maxima quæſtio, quæ nam fuit cauſa efficiens rerum omnium, quæ in hoc orbe ſublunari per miſtionem generantur. In qua quidem generatione aliter reſpondent* Theologi, *aliter* Philoſophi, *aliter* Medici. *Egò breuiſſime de hac quæſtione aliqua dicam, ſed quæcunq; dicam; dicam, ut peripateticus, & ut medicus.* Nam *quando* Theologice *de ea loqui uoluero; totum fortè oppoſitum dicam.* Nihil *autem exiſtimo deterius in philoſophia poſſe contingere; quàm cū ea* Theologiam *commiſcere.* Hinc *eſt, quòd nullum unquàm uidi rectè philoſophatum; qui* Theologiam *cum* Philoſophia *uoluerit permiſcere;* Hinc *eſt quòd* Auicenna *in infinitos penè errores incidit.* Hinc *eſt etiam; quòd omnes,* Scotiſtæ, & Tho-

miſtæ; dum omnia permiſcent; perturbant omnia, ſæpiſsime à uera peripateticorum uia aberrantes. In *hac igitur quæſtione duæ fuerunt opiniones apud* Phi*loſophos.* Prima *fuit omnium* Arabum; *præter* Auer*roem, qui ſolus cũ* Græcis *ſenſit; & , qui unus ſemper in ueritate præponderat; omnibus alijs* Arabibus *ſimul collectis.* Opinio *igitur* Arabum *fuit; quòd cauſa efficiens omnium miſtorum ſit idea, iſtorum omnium miſtorum inſidens in intelligentia; qua quidem idea mouetur intelligentia ad generationem ſpecierũ miſtorum, & conſequenter ſingulorum indiuiduorum; non aliter, quàm artifex moueatur ad operandum propter ideam rei efficiendæ, in mente habitam. & ita uolunt intelligentias intendere generationem miſtorum, non ſecus, quàm artifex intendat ſuper re artificiata efficiẽda* Hinc *ideæ in uniuerſali acceptæ, uoluit* Auic. *etiam nomen ponere: & eam appellauit* Colcodeam. *Græci autem omnes unà cum* Auer*roe inter* Arabes. (Quorum *melior eſt ſententia, & uerè peripatetica) uoluerunt quidem & ipſi miſta ab intelligentijs generari; ſed non ita ſicut artificiata fiunt ab artifice (quòd. ſ. intelligentia primò intendat efficere miſta, ſicut intendit artifex artificiatum producere) ſed uoluerunt iſta propter influxus cœleſtes ab intelligentijs generari; et propter aſpectus, ac propter acceſſum planetarũ in* Zodiaco; *ſicut propter receſſum corrumpuntur.* (Id, *quod &* Ariſto. *in libris de generatione, & corruptione uidetur atteſtari) ac propter diuerſitatem aſpectuum, & acceſſuum,*

ſuum, & influxuum; fieri diuerſarum, & uariarum ſpecierum; generationem; Et propterea in Zodiaco *eſſe planetas diuerſos, & ſecundùm longitudinem, et ſecundùm latitudinem. Sed hoc non ideo contingere dicunt, quòd intelligentiæ hoc intendant, ſicut intendit artifex rei artificiatæ productionem; ſed hoc per accidens, et ſecundariò cõuenire. Intelligentias enim moueri; ut per motum aſſimilentur primæ intelligentiæ, quàm maximè poſſunt. hoc enim principaliter intendi ab iſtis intelligentijs; licèt ex ipſarum motu, & oppoſitione; ſequatur poſtea generatio miſtorum. Tales enim operationes ſunt; ſicut ſunt operationes bonorum, & magnorum uirorum; ex quibus plura ſæpè bona conſequuntur, licèt ipſi aliud intendant.*

Talis eſt etiam operatio intelligentiarum (dicunt peripatetici) quòd prima intelligentia, propter ſuę nobilitatem intelligendo ſeipſam, mouet nobiliſſimum, & primum orbem; ex quo motu ſequitur uiuificatio omnium inferiorum; non, quòd intelligentia iſtud intelligat. Poſtea inferiores omnes intelligentiæ mouentur imitando primam ſuam intelligentiam, à qua dependent; ut illi, quatenus poſſunt; aſſimilentur; & ita ultimam ſui perfectionem acquirunt. ex quarum motu adhuc magis particulariter in iſtis inferioribus efficitur per influxus ipſarum generatio. & ita per ſeriem omnes intelligentiæ, dum mouentur, ut imitentur primam; per influxus ipſarum fiunt generationes, & miſtiones; donec ad ultimam tandem deueniatur, quæ magis particulariter omnibus influit. opor-

L E C T I O. IX.

IAM *perfecimus de cauſa, materiali, formali, et efficiente; reſtant autem cauſæ finales.* De quibus *antequàm aliquid dicamus; oportet meliùs diſcutere duo; quæ non quantùm oportebat; explicauimus; et, cõtra quæ aliquis inſtare poſſet.* Primum *eſt; quia dixi ego humorem eſſe annexum, et concentratũ materiæ primæ.* Alterum *eſt; quia dixi aquam non eſſe in ſummo frigidã, neq; ita debere intelligi illud, aqua eſt primum frigidorum.* Quantùm *ad primum; dubitaret aliquis, quomodò poßit humiditas eſſe annexa materiæ primæ, quia humiditas eſt accidens; accidens autem non poteſt eſſe, niſi in compoſito, exiſtente in actu per formam; & non in eo, quod eſt purè in potentia.* Sciẽdum *igitur eſt; quòd accidens terminatum nõ poteſt eſſe in materia prima. at accidens interminatum non inconuenit, ut ſit in materia prima. nam et priuatio, quæ eſt aliquid; eſt in materia prima, neq; eſt purum nihil.* Sed *dimittamus de priuatione; et dicamus; quòd, non ſolùm non inconuenit ſed eſt neceſſarium; imaginari in materia quantitatem interminatam, ut ſcilicet poßit inde prodire corpulentia. & pleriq; , philoſophorum doctißimi, hoc dixerunt; quia non uidebant, quomodo à ſola forma poſſet oriri corpulentia.* Immo *plurimi fuerunt; qui poſuerunt in ea corpulentiam. i. formam corporeitatis. & non equidẽ ſum primus, qui dicam hoc; ſed dixit hoc Ariſt. et Auer. ſecũdo coll. cap. primo, ſcilicet quòd humidũ eſt proprium ſubiectum caloris in generatione omnium rerum.* Siccum *enim non*

eſt ſubiectum in generatione; ſed magis communicat cum qualitatibus actiuis. Secundo *uidemus, quòd humidum eſt interminabile proprio termino; ſed terminabile alieno termino; et eſt informæ quiddam, quod eſt proprium materiæ:* Tertiò *uidemus, quòd humidum eſt terminatiuum, ideſt continuatiuum. &, quicquid continuatur; per humidum continuatur. ſiccum enim, ſi continuat; ratione humidi continuat. et hoc etiam eſt proprium materiæ primæ.* Quartò *uidemus humidum eſſe deſtructiuum, et obtuſiuum omnium operationum. ſiccum autem adiuuat omnes operationes.* Vnde dixit Democritus *(ſpiritus ſiccus; anima prudens)* Ideo *bene conuenit humidum ipſi materiæ; materia enim deſtruit operationes. hoc humidum eſt maximè receptiuum formarum omnium. ſiccum enim reſiſtit receptioni ipſi; et quicquid recipit reſpectu humidi recipit.* Ideo *mulieres non multùm reſiſtunt ad receptionem, et facile recipiunt; quia humidæ ſunt.* Sextò *humidum eſt cauſa corruptionis, quarto meteor. ſicca autem reſiſtunt putredini; et, ſi ueré ſicca ſint; nunquàm putreſcunt.* Ideo *uidemus humiditatem maximè attinere ad materiam; quia materia eſt cauſa omnis corruptionis. & propter hoc fabulati ſunt poetæ antiqui ex terra ualdè humida in primordijs generationis ipſius generatum fuiſſe pythonem ſerpentem, qui deuaſtabat omnia ſata; ſed fuiſſe interemptum ab* Apollinis *ſagittis.* Indicat *enim hæc fabula myſtica propter humiditatem maximam eſſe ortam putredinem, quæ deuaſtabat, et corrumpebat omnia; quæ po-*

tuit

denſitatis. At terra eſt maximè omnium denſa; ergo, &c. dixit hoc etiam Alexander primo quæſtionum, quæſtione decimaſeptima. Sed præter rationes ſunt etiam experimenta manifeſtiſsima, rationibus ſundata. Quia uidemus, quòd omnia miſta, quæ habent prædominium terræ; ſunt lõgè frigidiſsima; quàm, quæ habent prædominium aquæ. accipiatis enim aquã frigidiſsimam, etiam in maxima quantitate; & exhibeatis pro potu ægro homini, ut laboranti febre ardente. Non enim ſolùm non interficiet hominem; ſed ſanabit. At ſi quis det non magnam quantitatem, ſed drachmam opij, uel mandragoræ; tunc interficiet etiam ualidiſsimum hominem. et hoc eſt propter prædominium terræ. Neq; eſt dicendum, quòd medicamenta iſta faciant hoc ratione occultæ formæ, quia Gal. non admittit hoc, ſed uult fieri ab iſtis uenenis ratione frigiditatis. & addit Gal. unum; dicens. uenena iſta ideo interficere; quia frigiditas ipſorum adeò eſt intenſa, ut non poßit uinci à calore, ſed uincat calorem. Immo dicit; quòd, ſi uenenum uincatur à calore; non ampliùs erit uenenum. Præterea uidemus, gelu, & niuem, eſſe frigidiora, quàm aquam. Sed dicet quis; quòd quando in niue, & gelu, eſt frigiditas ita intenſa; iſtud eſt, quia aqua condenſata eſt; & ideo qualitas aquæ condenſata fit magis frigida, quia quæq; qualitas dẽſata, et unita, fit ualidior. ſicut etiam eſt maior caliditas ignis in ferro, quàm in palea. & ego hoc concederem, quia neq; ego propter aliud dico eſſe maiorem frigiditatem in terra, quàm in aqua; niſi, quia frigiditas eſt magis

gis

giſ condenſata. Si igitur gelu propterea ſit frigidum, quia eſt condenſatum: ſic etiam terra erit frigidiſſima, quia materia eſt condenſata. Ideo argumĕtum retorquetur. relinquitur igitur; quòd terra ſit frigidiſſima omnium elementorū. Præterea; Galenus dicit; aquam fontanam non eſſe ualde frigidam; ideo conſulit; ut, quando uolumus exhibere aquam multùm frigidam; extrinſeco aliquo refrigeremus magis ipſam. Poteſt igitur dictum illud (aqua eſt primum frigidorum) non eſſe ita intelligendum, ut aqua ſit frigida in ſummo. Quo modò autem intelligi debeat; iam oſtendam; ſupponendo unum, quòd humiditas ſit qualitas quædā interminata, coniuncta materiæ; & ſit iſta qualitas maxime omnium materialis, ut ſuperiùs oſtendimus. Dico igitur (hoc ſuppoſito) quòd, cùm iſta maſſa informis incepit excitari, & calefieri à calore; ſequutum eſt, ut pars materiæ, quæ magis propinqua erat calori; facta fuerit rarior, & leuior, & ſubtilior; quàm omnis alia pars materiæ. hoc autem à calore factum eſt; quia prorſus omnem humorem abſumpſit; Ideo ignis conſtitutus eſt propter calorem; non quòd ignis ſit calidiſſimus omnium (licèt & hoc ſequatur) ſed propter calidum, abſumens omnem humiditatē, habuit ſuam formam, et ſuum characteriſmum. Sequitur poſtea aer; Qui quidem, quoniam longiùs abfuit à calore, quàm ignis; ideo non tantùm potuit rarefieri, et attenuari, ut omnis humiditas euaporauerit. Quare, cùm non potuerit humiditas abſumi; cōſtitutus eſt aer per ipſum humidum; nam per calidum non potuerat conſtitui,

ſtitui,niſi ignis. Si enim calidum ita fuiſſet intenſum,ut abſumere potuiſſet omne humidum; iam non aer, ſed ignis; factus fuiſſet. Poſtquàm igitur per calidum non potuit conſtitui, niſi ignis; relinquit, ut per humidum conſtitutus fuerit aer. Et hac ratione dictum eſt, aerem eſſe primum humidorum; non, quòd ſit aer humidus in ſummo (Eſt enim aqua longè humidior, quàm aer) ſed, quia aer habet ſuum characteriſmum, ut ſit aer per humiditatem, et primum eſt omnium, quæ per humiditatem conſtituta ſunt. Tertio loco fuit materia aquæ. Hæc, cùm adhuc magis abeſſet à calore, et à cauſis caloris, quàm aer; minus etiam potuit rareſieri, & attenuari. Modò humiditas ipſa interminata materiæ fuit condenſata à frigido; & ita per frigidum conſtituta fuit aqua; quia per calidum non poterat conſtitui, niſi ignis; per humidum autem, niſi aer. Cùm igitur aqua per frigidum facta fuerit aqua, & à frigido ſuũ acceperit characteriſmum; hoc eſt, ut ſit aqua; hac igitur ratione dictum eſt, Aquam eſſe primũ frigidorum; non, quòd ſit frigida in ſummo, & frigidior quàm terra. Vltimo loco fuit materia terræ; quæ, quia longiſſimè omnium aberat à calore, & à cauſis caloris; propterea minimè omnium potuit rareſieri, & attenuari; cùm attenuatio, & rarefactio; fiat à calido, & maximè omnium remanſit frigidiſſima. Et adeò fuit intẽſa frigiditas; ut prorſus condenſauerit omnem humiditatem, & ita conſtrinxerit; ut reddita ſit ſicciſsima, & primum ſiccorum; nõ, quòd ſit ſicca in ſummo, quia ignis longe ſiccior eſt; in quo humiditas non fuit congelata,

gelata, ſed abſumpta per ſiccitatem. Igitur *terra conſtituta eſt terra; quia, cùm propter maximam frigiditatem tota humiditas fuerit congelata; reddita eſt ſiccißima.* Ignis *autem, quoniam eſt formalißimus omnium; formalitas autem eſt propter calorem; ideò conuenit, ut ignis, non ſolùm ſit conſtitutus propter calorem, ſed ſit etiam calidißimus omnium.* Et *hæc ſufficiant ad illa duo, cõtra quæ aliquis dubitare potuiſſet.*

LECTIO. X.

R*eſtat, ut de cauſis miſtionum agamus.* Nam *hoc fuit cauſa finalis generationis elementorum; fuerunt enim generatà propter generationem corporum miſtorum.* Neq; *enim eſt mirũ, quòd elementa ſint propter miſta; quia miſta ſunt nobiliora corporibus ſimplicibus.* Et *ſunt nobiliora tripliciter; tùm propter operationes, tùm propter formam, tùm propter materiam.* Ratione *quidem operationum; quia operationes elementorum ſunt operationes ſimplices tantùm, ſicut calefacere, frigefacere, &c. operationes autem miſtorum habent præter has multas alias nobiliores, ut in metallis; & nobiliores adhuc in animalibus; & adhuc nobiliores in homine, in quo ſunt etiam operationes diuinæ.* Ratione *autem formæ; quia formæ elementorum ſunt in exceſſu, & inæqualiter.* At *in miſtis formæ habent maximam æqualitatem per formas refractas, quæ accedũt ad æqualitatem cœleſtem.* Ratione *uerò materiæ; quia materia miſtorum eſt materia ornata priùs alijs formis.* Materia *autem elementorum*

torum eſt materia informis, & prorſus rudis. Mate-*riæ autem nobilitas eſt propter formam. & eò nobi-lior eſt omnis materia; quò nobiliori forma fuerit or-nata. Cauſa igitur finalis, propter quam elemēta fue-runt generata; eſt, ut non deeſſet materia pro gene-ratione miſtorum.* Nam *ex materia prima nihil aliud poterat generari præter corpora ipſa ſimplicia; pro diuerſitate enim proportionis caloris generabatur, modò ignis, modò aer, modò aqua, modò terra. At ex horum miſtione diuerſa; diuerſæ generātur miſtorum formæ, ac propè infinitæ, & uarijſſimæ; iuxta uarie-tatem propè infinitam miſtionum.* Quoniam *autem fi-nis ſupponit, & dat nobis intelligere; efficientem cau-ſam. (* Quemadmodùm *enim agens agit propter ali-quem finem, ita omnis finis ab aliquo efficiente ema-nat.)* Ideo *oritur hic maxima quæſtio, quæ nam fuit cauſa efficiens rerum omnium, quæ in hoc orbe ſub-lunari per miſtionem generantur.* In *qua quidem ge-neratione aliter reſpondent* Theologi, *aliter* Philoſo-*phi, aliter* Medici. *Egò breuiſſime de hac quæſtione aliqua dicam, ſed quæcunq; dicam; dicam, ut peripa-teticus, & ut medicus.* Nam *quando* Theologicè *de ea loqui uoluero; totum fortè oppoſitum dicam.* Nihil *autem exiſtimo deterius in philoſophia poſſe contin-gere; quàm cū ea* Theologiam *commiſcere.* Hinc *eſt, quòd nullum unquàm uidi rectè philoſophatum; qui* Theologiam *cum* Philoſophia *uoluerit permiſcere:* Hinc *eſt quòd* Auicenna *in infinitos penè errores in-cidit.* Hinc *eſt etiam; quòd omnes, Scotiſtæ, &* Tho-

E *miſtæ;*

miſtæ; dum omnia permiſcent; perturbant omnia, ſæpiſsime à uera peripateticorum uia aberrantes. In *hac igitur quæſtione duæ fuerunt opiniones apud* Phi*loſophos.* Prima *fuit omnium* Arabum;*præter* Auer*roem, qui ſolus cũ* Græcis *ſenſit; &, qui unus ſemper in ueritate præponderat; omnibus alijs* Arabibus *ſimul collectis.* Opinio *igitur* Arabum *fuit; quòd cauſa efficiens omnium miſtorum ſit idea, iſtorum omnium miſtorum inſidens in intelligentia; qua quidem idea mouetur intelligentia ad generationem ſpecierũ miſtorum, & conſequenter ſingulorum indiuiduorum; non aliter, quàm artifex moueatur ad operandum propter ideam rei efficiendæ, in mente habitam. & ita uolunt intelligentias intendere generationem miſtorum, non ſecus, quàm artifex intendat ſuper re artificiata efficiẽda* Hinc *ideæ in uniuerſali acceptæ, uoluit* Auic.*etiam nomen ponere: & eam appellauit* Colcodeam. Græci *autem omnes unà cum* Auer*roe inter* Arabes. (Quorum *melior eſt ſententia, & uerè peripatetica) uoluerunt quidem & ipſi miſta ab intelligentijs generari; ſed non ita ſicut artificiata fiunt ab artifice (quòd.ſ.intelligentia primò intendat efficere miſta, ſicut intendit artifex artificiatum producere) ſed uoluerunt iſta propter influxus cœleſtes ab intelligentijs generari; et propter aſpectus, ac propter acceſſum planetarũ in* Zodiaco; *ſicut propter receſſum corrumpuntur.* (Id, *quod &* Ariſto. *in libris de generatione, & corruptione uidetur atteſtari) ac propter diuerſitatem aſpectuum, & acceſſuum,*

ſuum, & influxuum; fieri diuerſarum, & uariarum ſpecierum; generationem; Et propterea in Zodiaco *eſſe planetas diuerſos, & ſecundùm longitudinem, et ſecundùm latitudinem. Sed hoc non ideo contingere dicunt, quòd intelligentiæ hoc intendant, ſicut intendit artifex rei artificiatæ productionem; ſed hoc per accidens, et ſecundariò cõuenire. Intelligentias enim moueri; ut per motum aſſimilentur primæ intelligentiæ, quàm maximè poſſunt. hoc enim principaliter intendi ab iſtis intelligentijs; licèt ex ipſarum motu, & oppoſitione; ſequatur poſtea generatio miſtorum. Tales enim operationes ſunt; ſicut ſunt operationes bonorum, & magnorum uirorum; ex quibus plura ſæpè bona conſequuntur, licèt ipſi aliud intendant.*

Talis eſt etiam operatio intelligentiarum (dicunt peripatetici) quòd prima intelligentia, propter ſui nobilitatem intelligendo ſeipſam, mouet nobiliſſimum, & primum orbem; ex quo motu ſequitur uiuificatio omnium inferiorum; non, quòd intelligentia iſtud intelligat. Poſtea inferiores omnes intelligentiæ mouentur imitando primam ſuam intelligentiam, à qua dependent; ut illi, quatenus poſſunt; aſſimilentur; & ita ultimam ſui perfectionem acquirunt. ex quarum motu adhuc magis particulariter in iſtis inferioribus efficitur per influxus ipſarum generatio. & ita per ſeriem omnes intelligentiæ, dum mouentur, ut imitentur primam; per influxus ipſarum fiunt generationes, & miſtiones; donec ad ultimam tandem deueniatur, quæ magis particulariter omnibus influit. oporet

tet autē ſupponere quòd in materia ſint ſemina quædam generationis, & uirtus quædam formatiua. Dum autem influunt corpora illa cœleſtia, ſuam uirtutem, & ſuum calorem; excitatur ab iſto calore prolifico, & motus intelligentiarum; & calor ſeminalis uiuificatur, uel uirtus illa formatiua in materia exiſtens in potentia tanquam ſemen. & ita habetis, quo modò intelligentiæ ſint cauſa miſtionum, & ſecundo de Genera. animal. cap. 3. habet hæc Ariſt. *non, quòd calor cœleſtis iſtud intendat (generationem ſcilicet miſtorum) ſed, quia excitat ſolùm uirtutem formatiuam, & calorem exiſtentem in materia in potentia; qua excitata, educitur forma ex materia.* Et *iſta eſt uera opinio* Ariſt. *& peripatetica.* Et, *ſi uolumus eſſe peripatetici; iſta opinio tenenda eſt; quia ad hanc nulla incommoda ſequuntur.* Q*uòd non poteſt dici de prima.* N*am prima; primò non eſt rationalis; deinde non eſt neceſſaria; deinde non eſt digna, ut de intelligentijs ipſis credatur.* Q*uòd autem non ſit rationalis, probatur.* Q*uia, ſi intendit intelligentia, ſicut* A*rtifex, & imprimit ſicut* A*rtifex; neceſſe eſt, ipſam cognoſcere ſuam operationem. hoc autem non poteſt; niſi cognoſcat ſubiectum, in quod agit. at hoc ſubiectum indiuiduum eſt; ergo intelligentia cognoſcit indiuidua, & particularia; quod eſt alienum à uia* Ar. P*ræterea eſt ſuperflua, & non neceßaria; quoniam abſq; eo, quòd fingamus intelligentias intendere generationes; æquè bene, immo meliùs; ſequitur generatio miſtorum, ponendo ſemina, & diſpoſitiones, & uirtutem*

& uirtutem formatiuam in materia; quæ de potentia ad actum deducitur per motum intelligentiarum. Tertiò non eſt honeſtum fingere hoc de intelligentijs illis; quæ ſunt occupatæ circa diuinas operationes, non circa uiles iſtas operationes; ut dicamus, quòd generent quandoq; etiam pediculos. Hoc pacto enim facimus uiles ipſas intelligentias. Iſtud ſatis de cauſis efficientibus, utrùm Agant à propoſito, uel non. Accedamus modò ad alia. Quæſiuimus principali intentione, quæ eſſent cauſæ miſtionum, & temperaturarum noſtri corporis. Sumus enim medici; & ideo cognoſcendæ ſunt cauſæ omnes temperaturarum. Quod cognoſcitur; cognoſcendo cauſas miſtionis. Quæ igitur ſunt cauſæ miſtionis? Iſtud quidem eſt quærere, quomodò, & cur; corpora ſimplicia deueniant ad miſtionem. & hoc ſuppoſito; apparet cauſa materialis. Videtis enim cauſam materialem miſtorum eſſe corpora ſimplicia. & de hoc non eſt dubium ullum. ſed quærendum eſt modò; quid ſit illud, quod deducit materiam ad miſtionem. & primò quærenda eſt una cauſa generalis in omnibus efficiens; poſtea cauſa particularis in omnibus ſpeciebus. Debetis ergo primò ſupponere; corpora omnia inferiora, regi, & gubernari; connexu, & influxu ſuperiorum corporum. Hoc habito; debetis ſcire; ex corporibus cœleſtibus illud magis influere, quod magis poteſt influere. Influxus autem primi mobilis eſt maximus omnium propter maximum, & eccellentiſſimum motũ; ſed eſt nobis obſcurus; quia non fit, niſi per multa

media, uidelicet per alias ſphæras inferiores. Iſtarum autem ſphærarum ſeptem planetarum erraticorum influxus eſt deprehenſus manifeſtiſsimus. Primò autem ex iſtis habemus duo luminaria magna, Solem, & Lunam, ex quibus appellauit Galenus, Solem Regẽ, Lunam Reginam. & primò ex Sole uidemus calorem prolificum, & uiuificum; non adurentem, niſi in aliquibus locis propter malũ ſitum: & propter ſui ipſius acceſſum; & receſſum; in Zodiaco; augetur, & minuitur in inferioribus iſtis calor. Calor autem (ut diximus) eſt cauſa efficiens, & etiam ſol fons caloris: Eſt modò Luna; quæ uidetur eſſe Domina humoris, ſicut Sol eſt Dominus caloris. et diximus quòd humor eſt materia ſicut calor efficiens; Ideo meritò Sol dicitur Rex tanquam mas, Luna Regina tãquàm fœmina, Nam fœmina eſt ſicut materia. Ideo Luna ſuper ſuum acceſſum, et receſſum; auget, & diminuit humidum, et aquam maris, & fluminum, et humores etiam in animalibus. Habemus igitur duo iſta luminaria; alterum, quod dominatur calori et cauſæ efficienti; alterum, quod materiæ. Ideo Poetæ attribuerunt omnia ſoli. & appellatur etiam Iuppiter ab ipſis, Luna autẽ Iuno. & ideo præcipuæ cauſæ iſtorum miſtorum ſunt, Sol, & Luna. Mouetur enim humor, qui eſt materia à Luna; & per influxũ prolificum Solis uiuificatur. & hæ ſunt cauſæ uniuerſales. Sed non ſunt fruſtra alij quinq; Planetæ erratici; fiunt enim ſecundùm uarios aſpectus ipſorum, et acceſſus, & receſſus; uariæ mutationes aeris. A

Saturno refrigeratur aer, et exiccatur dominante ipſo. et contingit hæc mutatio, non ſolùm in aere; ſed in ſatis, in metallis, in plantis, in brutis, atq; etiam in homine. Vnde minuuntur, ſpiritus, et calor naturalis in noſtris corporibus (in metallicis præſertim) et naſcuntur, doli, inſidiæ, ſuſpiciones.

Vbi autem Iuppiter habet Dominium ſuum et affectum (quia enim Iuppiter eſt benignus, placidus, & Rex caloris placidi; ideo aer eſt tranquillus) omnia ſata rident, mores hominum fiunt, mites, boni, et benigni. Mars autem, ubi dominatur, alteratur aer ad calidum et humidum, non ad calidum prolificum, ſed ad calidum furens, et igneum. Vnde fiunt cometæ, aduruntur ſata, fiunt homines iracundi, et prompti ad lites, et furioſi; unde ſequuntur bella, et cædes. Succedit Venus. Quæ, cùm dominatur; plurimi flatus, et ſpiritus generantur in aere. dicitur enim Domina humidi flatuoſi. (Vndè optimè dicta eſt nata ex ſpuma maris à Poetis) quod quidem humidum flatuoſum facit maximè ad prolem, et ad generationē. Ideo Venus à Poetis generationi præeſſe dicta eſt; et appellata eſt etiam zephyrus, quaſi ζωόφορος, id eſt ferens uitam. Ventus enim ille, quia humidus eſt; maximè facit ad generationem. Fuit autem hoc etiā approbatum in libro illo de natura aeris, qui inter Hippocraticos libros habetur; ſiue fuerit Hipp. author illius libri, ſiue quiuis alius. Nam quiſquis fuerit; fuit certe uir doctiſſimus. Succedit poſtea Mercurius; qui facit inſtabilitatem maximam, et in aere, et in ſatis,

et in animalibus. Et ita uidetis, quòd Sol, et Luna; ſunt principes cauſæ. Vnde, Rex, et Regina; dicti ſunt à Galeno tertio de diebus creticis. Alij autẽ planetæ ſunt coadiutoria, modò impedientia, modò adiuuantia. et hæc de cauſa uniuerſali efficiente. Sed, quæ eſt cauſa miſtorum particularium? Sunt tres. Primò eſt influxus uarius ſtellarum omnium. et non eſt mirum, ſiquidem tanta uarietas ſit in ſpeciebus, et indiuiduis miſtorum; primò enim eſt (ut diximus) uarietas maxima influxuum omnium ſtellarum. Secundò ſunt infinita ſemina in materia. et tertiò eſt infinitus ſitus influxuum. Influxus ſunt uarij. Primò propter oppoſitionem motus, quia primum mobile trahit ad unam partem; aliæ autem ſphæræ ad oppoſitam partem trahuntur. deinde propter diuerſitatem motuum inter ſe uelocitate, et tarditate. Ex hoc enim neceſſe eſt fieri maximam uarietatem formarum; dũ Luna per menſem unũ, uel circa, perficit ſuum curſum; Sol aũt per duodecim menſes; & alij planetæ aliter. Præterea uarius eſt etiam ſecundum latitudinem. modò enim motu recto, modò motu obliquo, modò retrogrado; mouentur. & ita apparet; ex hac triplici cauſa uarietatis influxuum haud quaquàm mirum eſſe, ſiquidem ex parte cœli generentur tot ſpecies, et tàm uariæ in miſtis. Sed hoc non ſufficit; nec enim poteſt agere agens, niſi in materiam bene diſpoſitam; ideo requirũtur etiam ſemina in materia. Quæ, quia diuerſa, & uaria ſunt; ideo fiunt uariæ miſtorum ſpecies, & formæ. Tertiò requiritur

poſtea

poſtea ſitus aſpectuum. Qui, cùm ſit diuerſiſſimus; & ipſe in cauſa eſt diuerſitatis formarũ in miſtis. Quod oſtendit Poeta in ſuis Georgicis; aſſerens, in alijs locis generari bonos equos, in alijs bonas uites, in alijs bonos homines, in alijs contrà omnia mala. Semina uerò quantùm ualeãt ad generationem; apparet manifeſte. Quia ſemina calorem habent; & uirtutem formatiuam, exiſtentem in potentia; quæ poſtea deducuntur ad actum. & ita ex tribus, alterum adiuuat alterum, uel impedit; quare neceſſaria ſunt tria ſimul ad generationem. Et ita uidemus ſata ſæpè, in bono loco ſpargi, & bona etiam ſemina; ſed tamen malè prouenire uel propter aſpectum, & ſitus aſtrorum, uel propter influxus. Et ita omnia tria requiruntur. Et requiruntur ſemina, uel aliquid proportionale ſemini; & hoc dico propter ea, quæ generantur ex putredine. In luto enim licèt non ſit ſemen; eſt tamen aliquid proportionale ſemini, ex quo generantur uermes, & huiuſmodi. Requiritur poſtea locus propter ſitus aſtrorum. Requiritur tertiò influxus ipſorum planetarum, et ſtellarũ. Et hæc, non ſolùm ab aſtrologis, & à philoſophis; probantur; ſed etiã à medicis. Nã, quòd cõferant ad generationẽ influxus; teſtatur Hip. etiam tertio Aphor. in eo Aphor. (Si hyems fuerit Auſtrina, & pluuioſa, &c.) Infert enim (mulieres quacunque cauſa abortiuntur. &, ſi pariunt; faciunt partus imbecilles.) Quantùm conferat locus; uideatis in quinta particula Aph. ubi de diſpoſitione uteri dicit. Quãtùm cõferat ſemen; declarat in tertia particula Aph.

Et iſto

Et iſto modo fit quidam concentus cœleſtium, et corruptibilium; neq; tamen æterna fiunt corruptibilia, neq; corruptibilia fiunt æterna; propter mirabiliſſimum ordinem, & connexum.

Lectio. xi.

Terra eſt locus ſimplex *Auic. in ſuperioribus cœpit tractare de elemẽtis. & ita tractauit iſtum tractatum; quæmadmodùm promiſerat. tradit enim ſolùm, quid ſint elementa; & quædam conſequentia ad ipſa. Cæteras autem quæſtiones omittit; quia dixit pertinere illas ad Phyſicum. Nos autem diximus opinionem noſtram circa hoc; & oſtendimus Auic. non rectè ſentire. Auicen. autem ſibi conſtans exequitur, ut propoſuit. Et in primis definiuit elementum in communi (ut uidiſtis) et inuenit genus, quod eſt corpus ſimplex. & cùm hoc inueniſſet; aggreditur definitiones ſingulorum elementorum, et in ſingulis definitionibus proponit ipſam definitionem. Poſtea aſſignat cauſam, propter quid differẽtiæ formalis. Tertiò ponit ea, quæ conſequuntur ad ſubſtantiam elementi. Incipit igitur à terra, & inquit.* Terra eſt corpus ſimplex, cuius locus naturalis in medio totius exiſtit, in quo naturaliter manet; qui, &c. *Dat modò differentiam diſtinguentem. Quæ, adiuncta ſuo generi; facit, ut hæc definitio non poſſit competere alij corpori ſimplici, ſed terræ ſolummodò. locus enim in medio totius ſoli terræ competit. & ita hæc differentia diſtinguit terram ab alijs elementis. & bene dicit (naturaliter)*

turaliter) quia et alia elementa poſſunt eſſe circa cē-trum;ſed uiolenter,non naturaliter. Quare, ſi libera dimittātur;tendunt ad ſuum locum naturalem.In me-dio autem intelligite in centro.orbis enim eſt circula-ris,et rotundæ figuræ; medium autem circuli eſt cen-trum.& hoc ſit dictū pro iunioribus. Et ad quem, cùm ab ipſo ſeparata fuerit;mouentur. *Quod enim* facit, vt terra quieſcat in medio totius; illud ipſum facit etiam;vt,ſi ab iſto medio ſe-parata fuerit;ad ipſum moueatur.Et hæc qui-dem eius naturalis grauitas exiſtit. *Hactenus ſatisfecit definitioni; modò aßignat cauſam formalis differentiæ. Nam, quòd terra quieſcat in centro, & moueatur naturaliter ad centrum;eſt hoc à ſua natu-ra. Natura autem terræ potißimùm intelligitur de forma; forma autem terræ eſt grauitas. & ita ſequi-tur,quòd terra quieſcat in medio totius naturaliter,et ad ipſum naturaliter moueatur· propter grauitatem; quæ eſt forma terræ.* Et natura eius frigida eſt, & ſicca. *Dixit ſuperiùs, naturam terræ eſſe graui-tatem.Hic etiam dicit,naturam terræ eſſe frigidam,et ſiccam. Videtur igitur, quòd terra habeat duas natu-ras. Quod eſt abſurdum;cùm unumquodq́;, quod eſt; ſit per unicam formam. Aduertatis igitur, quòd natu-ra capitur dupliciter potißimùm. Primò pro materia, & forma ſubſtantiali rei;quæ apud* Hippoc. *&* Gale. *eſt tēperatura. In quo ſenſu cepit* Hip. *ſecundo* Aph. *34. & etiam in toto libro ſuo de natura humana. Ibi enim nihil aliud quærit* Hipp. *niſi formam ſubſtantia-*

lem

lem hominis, quia homo eſt homo. Alio modo capitur *Natura pro facultatibus ipſis, quæ ſequuntur temperaturam; et naturam, primo modo dictam. In quo ſenſu accepit ſæpiſſimè Galen. & inter alia loca primo ſecundi de cauſis ſympt. & in quo ſenſu dicimus naturam uentriculi eſſe, ut concoquat. Auicen. igitur, quando dicit,* grauitatem eſſe naturam terræ, *intelligit naturam pro forma ſubſtantiali. Hic autem quando dicit* naturam terræ eſſe frigidam, & ſiccam; *intelligit per naturam facultates, quæ ſequuntur formam ſubſtantialem. Et ita nulla eſt difficultas. Eſt autem frigida terra neceſſariò; quia neceſſarium fuit terram fuiſſe ſiccam ſiccitate, corpulenta, & craſſa; ut poſtea uidebitis. Cùm igitur fuerit hoc neceſſarium; non potuit eſſe calida; quia ſiccitas corpulenta non poteſt ſtare cum calore; calor enim rarè facit, & attenuat materiam. fuit igitur neceſſaria frigiditas: & non omnis frigiditas; ſed ea, quæ poſſet incraſſare, & condenſare humidum. & opportuit eſſe frigiditatem in ſummo; quia erat neceſſarium terram eſſe maximè condenſatam, et craſſefactam. At hic effectus maximus non poterat eſſe, niſi à maxima cauſa; ideſt à maximo incraſſante, & à maximo condenſante. Et ita uidetis quomodò omnia conſonant noſtris fundamentis. Sequitur autem ex hoc; quia frigiditas eſt qualitas, quæ facit grauitatem, & condenſat, & trahit ad centrum; ſicut caliditas facit leuitatem, quia rarefacit, & retrahit à centro. Sequitur igitur; quòd quanto aliquid erit calidius; tantò leuius erit. & quantò*

tò frigidius;tantò grauius. et ita ex ſumma frigiditate terræ ſequitur maxima eius grauitas; & denſitas;& craßitudo;& ſiccitas,craſſa,& corpulenta;quæ quidem ſiccitas maximè competit ei.& ideo Ariſt.quem, ut Deum, admiror in natura;dicit in quarto meteor. ſiccitatem eſſe propriã terræ. Hic modò primò enumerabimus iuuamenta terræ, quæ enumerat Auicen. Poſtea dicemus quoddam iuuamentum maximũ, quod ipſe Auicen. omiſit. Sed priùs uideamus unum, quod interponit Auic.et eſt illud; Quod, ſi demiſſa fuerit, ſicut ei requiritur, eſſe, frigidam, & ſiccam. *Sed,quomodò hoc probatur nõ ſyllogiſmo,aut demonſtratione;ſed ſenſu. hoc enim eſt docti uiri. & ridebat Galen.eos;qui in rebus ſenſatis demonſtratione uti uolebãt.* Accedamus modò ad iuuamenta terræ, *Auicen. ponit tria iuuamenta terræ; quæ omnia à ſiccitate proueniunt. Primum iuuamentum eſt ad retentionem, Secundum ad fixionem, Tertium ad conſeruationem figurarũ.Debetis enim ſcire;quòd figuræ habent quinq; gradus penès impreßiones ſuas. figuræ enim,& impreßiones; primò recipiuntur, ſecundò imprimũtur,tertiò retinentur, quartò figurantur, quintò; conſeruantur. Ex his autem quinq; ; tres ultimi gradus ſunt proprij terræ. & ſemper in quacunq; re fuerint; ſunt in illa merito terræ. Receptio enim,& impreßio; non ſunt merito ſiccitatis, ſed humiditatis. Receptio eſt propria aeris; ſed non in aere fit impreßio.Vnde in aere fit receptio imaginum tantùm propter maximam humiditatem raram nimis. In*

aqua

aqua autem, quoniam humiditas eſt craſſa, & corpulenta; fit impreßio in ſuperficie. Sed non retinentur poſtea, nec figurantur, nec conſeruantur; quia ad retentionem neceſſaria eſt ſiccitas. Quia ad retẽtionem neceſſaria eſt permanentia; quæ non poteſt eſſe, niſi per ſiccum continens partes. Dicit igitur Auicen. Quòd primum iuuamentum terræ eſt ad retentionem, ſecundum autem ad fixionem, *quia non, ubicunq; fit retentio, ibi eſt fixio. nam in butyro fit quidem retentio; ſed non fixio. Quia materia licèt ſit craſſa, (quod facit ad retentionem) nõ eſt tamen ſolida. Vbi igitur eſt modicum terræ; ibi fit quidem retentio, ſed non fixio. At, ubi multum de terra; non tãtùm fit retentio, ſed etiam fixio. Tertium autem iuuamentum, & ultimus gradus ſiccitatis: eſt conſeruatio. Quod non poteſt eſſe; niſi, ubi plurimum eſt de terra. Conſeruare autem; eſt defendere rem, retentam, & fixam; ab iniurijs extrinſecis. Quod non poteſt fieri, niſi in re multùm terrea, & ſolida. Nam in plumbo quidem fit retẽtio imaginum, et fixio; ſed non conſeruatio. At in ferro, non ſolùm retentio, & fixio; ſed etiam conſeruatio. Auic. igitur très ultimos gradus numerauit inter adiumenta terræ. Duos autẽ primos, receptionem, ſcilicèt, & impreßionem; non numerauit; quia non ſunt terræ, nec meritò ſiccitatis, ſed humiditatis. & hæc de terræ iuuamentis ab Auic. enumeratis dicta ſint. Nunc ad aliud ueniamus; quod quidem maximum eſſe diximus, & omiſſum fuiſſe ab Auic. Atq; illud quidem eſt; quòd terra ipſa à natura conſtituta*

conſtituta eſt;tanquàm ſubiectum,in quod iacularentur omnes influxiones cœleſtes, & infigerentur omnes impreßiones cœleſtes; ex quo opportuit etiam ipſam ſiccam fuiſſe,ut poſſent impreßiones in ea optimè retineri, & figi, & conſeruari. Propter quam cauſam etiam poſita eſt, ut centrum in medio totius. Eſt enim unum,quod omiſit Auic.quod tamen ſequitur ex dictis. Quoniam enim natura uolebat terrã eſſe ſubiectum omnium impreßionum cœleſtium, et formarum; ideo uoluit terram locum eſſe, & centrum orbis; ut omnes influxiones cœleſtes(undecunq; ueniãt,)æqualiter in terram imprimerentur. Cùm centrum æqualiter diſtet undiq; à ſua circumferentia; & omnes lineæ à circũferentia ductæ æqualiter ſuper centrum cadant. & hæc ſatis de iuuamentis. Quæritur hic unum,quia uidetur Auic.omiſiſſe proprietatem quãdam terræ,(quam non hic tantùm omiſit;ſed in omnibus elementis) & hæc eſt.Figura ipſa. Quare enim; cùm terra ſit res terminata, non meminit Auic. de figura terminãte ipſam? Reſpondemus ad hoc, quòd elementa nullam habent propriam naturalem figuram,ut bene etiam dixit Ar. 3.cœli.Quia,ſi haberent propriam formam naturalem; corrumperentur, ubi amitterent hanc. Sed præter rationem Ar.eſt,et alia (quam, nec Ar.dixit, nec ab alio quopiam aßignatam eſſe opinor) quod unicuiq; corpori ſimilari competit omnis figura; & ideo nulla eſt figura propria. Nec hoc ſolùm competit quatuor elementis; ſed omnibus ſimilaribus.Atq; ideo competit elementis;quia ſimilaria

ria ſunt. & ratio; cur ſimilaria nullam habeant figuram propriam; eſt quoniam non fuit neceſſarium, ut figura illis adeſſet; quoniam figura eſt à natura conſtituta propter operationes. Brachium *enim talem figuram ideo habuit; quia merito talis figuræ brachium ſuas exercet operationes.* Ideo *per talem figurã brachium eſt brachium; & amiſſa tali figura, non eſt amplius brachium.* Id, *quod manifeſtiſsimè apparet in his, quæ fiunt ab arte.* Securis *enim ideo eſt ſecuris; quia talem habet figuram.* Qua *quidem figura amiſſa; ſecuris non eſt amplius ſecuris; ſed ferrum, & materia ſolùm. & ratio eſt; quoniam à tali figura emanat operatio ſecuris, quæ eſt ſecare.* Neceſſaria *eſt igitur figura in compoſitis; at in ſimilaribus non eſt neceſſaria.* Quia *uſus ſimilarium non eſt operatio aliqua; ſed hoc tantùm, ut ſint materia aliorum.* Materiæ *autem, non ſolùm non confert forma; ſed eſt impedimento potiùs.* Quare & Ar. *poſuit materiam primam, (quæ eſt materia omnium rerum mobilium,) informem, & ſine ulla figura.* Similaria *igitur, cùm ſint materia partium organicarum; iure non debuerunt habuiſſe figuram ullam.* Ideo Anaxagoras *uoluit materiam omnium rerum eſſe ipſa ſimilaria; quia ſimilaria apta ſunt, ut ſint materia rerum, quæ figura terminantur. Sed, licèt elementa non habeant propriam formam; tamen neceſſe eſt ipſarum locum eſſe circularem, & ſphæricæ figuræ, (ut dicit* Ar. *2. cœli, 30. & 31. & 32.) propter æqualitatem omnium partium maximam. Quoniam, cùm ſit æquale prorſus elementum;*

non

nõ habuit,quo modò efficerentur anguli. Anguli *enim fiunt propter inæqualitatem materiæ,prouenientem à ſiccitate; non bene admiſta humiditati.* At,*ſi non ſit angulus ullus; neceſſe eſt figuram ſemper eſſe ſphæricam.Cùm igitur elementa habeãt omnes partes æqualiſsimas;quia tota ipſorum materia eſt temperatiſsimà pro ratione ipſorum meritò fuerunt ſphericæ figuræ.* Et *hæc eſt prima ratio,quare terra habuit figuram ſphæricam. Secunda ratio eſt, ut omnes partes æqualiter motui ſubijcerentur.* Tertia *ratio eſt, nè detur uacuum.*Quia *poſito, quod orbis lunaris ſit ſphæricæ figuræ;niſi ignis, qui immediatè conſequitur ſub concauo lunæ;eſſet ſphericæ figuræ,ſed angulos haberet; daretur neceſſariò uacuum.* Quia *impoſsibile eſt; intra figuram circularẽ collocare figuram angularem, quæ totum ſpatium contentum intra circulum occupet. & ratio eſt;quoniam,neceſſe eſt circulum magis à lateribus figuræ angularis diſtare, quàm ab angulis.*Propter *hanc igitur rationem;&,nè detur uacuũ; neceſſe fuit elementa eſſe ſphæricæ figuræ.* Nã,*quod de igne probatum eſt;idem de omnibus alijs probatum eſt etiam.*Nam,*ſi ignis fuerit ſphæricæ figuræ; neceſſariò etiam aer, ſub concauo ignis locatus, ſphæricæ erit figuræ,propter eandem rationem.* Quòd,*ſi aer; etiam aqua;quòd ſi aqua;etiam terra.*Patet *igitur his tribus de cauſis terram eſſe rotundam. Sed contrà diceret aliquis.*Nos *uidemus in terra alicubi multã planiciem eſſe; alibi autem adeſſe montes altiſsimos.*Quo *modò igitur erit terra ſphæricæ figuræ?* Quantùm

ad planiciem; facillimum eſt reſpondere. Iſtæ enim ſunt nugæ. Quia iſtud, quod nobis planicies uidetur; non eſt planicies; ſi conſideretur, non per ſe ſeorſum, ſed coniunctim cum tota terra. Sic enim non planicies; ſed terræ conuexum eſſe conſtabit. Quantùm ad montes; &, ſi alij aliter reſpondeant; hæc tamen mihi uidetur eſſe melior reſponſio; quòd montes non ſunt pars elementi terræ: i. pars corporis ſimplicis; ſed ſunt quoddam compoſitum, et aggregatum ex multis. habent enim in ſe lapides, & ligna, & aquam, & ignem. Nos *autem loquimur de uera terra; quæ eſt ſimplex; &, quæ eſt circa centrum. & hæc de terra ſufficiant.*

LECTIO XII.

Definit *modò Auic. primò aquam; & dicit,* aquam eſſe corpus ſimplex *quòd eſt genus proprium in definitione. Deinde dat differentiam, diſtinguentem hoc corpus ſimplex ab alijs; & eſt* (quòd aquæ locus naturalis eſt, vt ipſa circũdet terram, & ſit circundata ab aere.) *Et affert rationem propter quid, id eſt cauſam formalem; & dicit* hoc eſſe propter grauitatem; *Quæ quidem grauitas, non eſt abſoluta, ſed comparatiua; quia per comparationem ad aerem dicitur grauis, ad terram autem leuis. Dicitur autem potiùs grauis, quàm leuis; quia leuis eſt per comparationem tantùm ad unũ elementum, ueluti ad terram, grauis autem; per comparationem ad duo elementa. Circundat igitur aqua*

terram;

terram; & circundatur ab aere. & ita habetis deſinitionẽ aquæ; qua differt aqua ab omnibus alijs elementis. Sequitur modò Auic. in declarando proprietates eſſentiales aquæ; & inquit frigida eſt, & humida. *Sed, antequàm declaremus hoc; oportet hic prius uidere, uidelicet; quia dixit, quòd* locus naturalis aquæ eſt, vt circundet terram, & circundetur ab aere, *an hoc ſit uerũ. Videtur enim; quod aqua non circundet terram, ſed terra uidetur eminere in plurima parte ſuper ipſam aquam. Præterea uidemus, quòd aqua æquè bene deſcendit ad centrum, ſicut terra; ergo non eſt grauis comparatiuè. Dicimus; quòd uerum eſt, quòd terra ſecundùm maximam partem eminet aquæ; quia, ſi diuidamus totam terram in duo hemiſperia per lineam equinoctialem; uidebimus ultra equinoctialem uerſus polum Arcticum terram in multis locis eminere ſuper aquas. & eodem modo uidebimus etiã in altero circulo ab æquinoctiali uerſus polum antarcticum; ut deprehenſum eſt noſtris temporibus per nauigationẽ illius Hiſpani. Qui, ſi dignos ſcriptores inueniſſet; inſignior certè eſſet illo Iaſone, de quo tam multa dixerunt antiqui poetæ. Poſtea; ſi comparetis omnes inſulas; erit adhuc magis uerum; quod dixi, maximam partẽ terræ eminere ſuper aquas. Quid dicemus igitur ad Auicen? Rectè quidem dixit Auic. quia naturaliter terra ambitur ab aqua. At, ſi in multis partibus ſuperemmet terra; hoc eſt per accidens. (3. Cœli,) quia aqua exiccata eſt; non, quòd refugiat, & det locum terræ.*

ræ. huius autem rei (quòd ſcilicet terra ſupereminеat) duæ ſunt rationes, cauſa finalis, & cauſa efficiens. Ratione quidem finis; *propter bonum; ut bona eſſet habitatio animalibus. &, ubi eſt cauſa finalis; ibi ſequitur cauſa materialis, diſpoſita ad talis finis conſecutionem. Cauſa autem efficiens; talis eſt. Cùm enim influxus cœleſtis, & radij aſtrorum; uario modo alterẽt inferiora; fuit neceſſarium propter hoc; ut, ubi radij iſti aſtrorum unirentur, & fortificarentur in terra,* Efficerent,*quod apti ſunt efficere.* Quod eſt, *exſiccare humidum. & uidemus; quòd, ubi maximè influunt radij aſtrorum; ibi exſiccantur aquæ, & melior eſt habitatio animalium.* Vndè uidemus; *quòd circa utrunq; polum, ubi minus poſſunt radij iſti; occupant infinita maria. & prout uariè influunt radij aſtrorum; fit etiã uaria uiciſſitudo terræ, & maris ita, ut, ubi priùs erat terra; modo ſit mare. &, ubi priùs mare; ibi ſit modò terra.* Quod *etiam philoſophi ipſi dixerunt; experientia ipſa, & ſenſu; admoniti.* Terra igitur *naturaliter ambitur ab ipſa aqua. &, ſi ſupereminet; non eſt, quòd aqua refugiat; ſed, quia exſiccatur. & ita habetis, quòd rectè dixit Auic. quòd* (aqua circundat terram naturaliter, & circundatur ab aere,) *& quandoquidem terra in multis locis non circundetur ab aqua, ſed ſupereminet; audiuiſtis rationes.* Quare *autem non ubiq; circundetur ab aere ipſa aqua, ſed terra potiùs circundetur ab aere (ubi ſcilicet terra ſupereminet aquam) duæ ſunt rationes.* Prima *eſt,*

ut

ut impleatur uacuum. Nam, *ſi terra foderetur uſq; ad centrum, & nihil aliud impleret; deſcenderet aer uſq; ad centrum. natura enim maximè refugit uacuũ. Alia ratio eſt ex parte aeris; quia aer inferior, proximus terræ, non eſt uerùs aer, ſed degenerat ad naturam aquæ. Cuius ſignum eſt; quòd, ubi ponatis aliquid in hoc aere; niſi ſit radijs Solis exiccatus; ſemper humectatur; non humiditate uera ſyncera, quæ non incorporatur alicui; ſed craſſa humiditate, & corpulenta. & quantum amiſit de ſinceritate naturæ aeris; tantum etiam deſcendit.* Sed *diceret aliquis;* Quare *aer cùm ſit de ſe humidus, & aliquando maximè refrigeretur; non fit aqua; præſertim, cùm ſit ſubſtantia maximè paßibilis?* Reſpõdetur *dupliciter.* Prima *reſponſio eſt* Galeni, *primo de ſimpl. med. cap. decimo octauo.* Dicit *enim ibi* Gal. *quòd aer non poteſt, niſi in magno tempore, uerti in aquam; propter contrarietatem maximam in modo ſubſtantiæ.* Quia *aer tenuißimus eſt; at aqua contrà eſt craßißimæ ſubſtantiæ;* Ideo *non facilè accedẽte frigiditate fit aqua.* Aqua *autem, quia eſt ſubſtantiæ craſſæ; congelatur, & fit terra.* Aer *autem nunquàm congelatur; ut dicit ibi* Gal. Aqua *autem, quemadmodùm facilè tranſit in terram propter magnum ſymbolum in ſubſtantia, quod habet cum terra;* Ita *nõ facilè tranſit in aerem. licèt efferueſcat maximè.* Et *hæc eſt una ratio, quare aer humidus, & ualdè refrigeratus; non facilè tranſit in aquam.* Alia *ratio eſt illuſtratio ipſorum radiorum* Solis; *qui ſemper ad conſeruationem aeris*

 facit,

facit, rarificando, & attenuando; ſubſtantiam. & hæc pro prima dubitatione, quo modò aqua naturaliter circundet terram, & circundetur ab aere. Alia dubitatio erat; quòd aqua ſemper (niſi impediatur) tendit ad centrum. Quando igitur dicit Auic. quòd ſuperficies terræ ſit locus naturalis aquæ; *bene hoc dicit. Quòd autem moueatur deorſum; duplex eſt ratio. Prima; ratione medij. Quia, ubi dehiſcit magna uorago; ſuccedit aer; & aqua mouetur per medium aerem, quod eſt ſibi naturale. At quantùm ad terminum ad quem; hoc eſt uiolenter, & non naturaliter. Alia ratio eſt; quia aqua eſt natura interminabilis; quæ ad proprium terminum non terminatur, ſed ad alienum terminum. Ad centrum autem non deſcenderet; quia ibi eſt maxima frigiditas in centro, & penetralibus; terræ, aqua refugit. Aer, cùm ſit calidus; ideo eſt etiam impoßibile, ut fiat aliqua uorago terræ tanta, ut deſcendat uſq; ad centrum.* His *uiſis; accedamus modò ad proprietates aquæ, quas Auic. deſcribit* frigida eſt, & humida; ſcilicet eius naturæ talis exiſtit, &c. *Hoc intelligitur de facultate. Vidiſtis enim, quo modò natura dupliciter intelligatur.* frigida eſt, & humida. *Attendatis bene ad unũ, quòd hic dicã; & fundamenta noſtra adhuc ueriora apparebunt. Aqua neceſſariò debuit eſſe humida; & humiditate corpulenta, & debuit eſſe propè terram. & rationem uidebitis in miſtionibus, & paulò infra in hoc capite. Cùm igitur debuerit eſſe talis; neceſſariò oportuit habere frigiditatem;*

tatem; quia humiditas craſſa non ſtat ſub caliditate; quia caliditas rarefacit, & diſcutit. oportuit igitur humiditatem iſtam fieri, aut conſeruari per qualitatem illam, quæ poteſt hoc facere. frigidum autem eſt illud, quod condenſat, & craſſefacit. Prætereà, cùm deberet aqua eſſe propè terram; oportuit, ut eſſet grauis. At grauitas non eſt à calore; calor enim attenuat, & rarefacit, & ſic facit leuitatem. Vndè quæcunq; elementa ſunt leuia; fuerunt etiam calida. et contrà; quæ ſunt grauia; neceſſariò fuerũt etiam frigida. Acceſſit igitur frigiditas. & iſta frigiditas debuit eſſe terminata, non in ſummo; Quia aqua non indigebat ſumma craſſefactione. Quare non in ſummo debuit eſſe frigida. &, ut magis uideatis ueritatem noſtrorum fundamentorum; notate diligenter iſtum diſcurſum; ex quo apparebunt, friuola, & uana; eſſe, quæ contra à quibuſdam dicũtur. Sicut oportuit aquã eſſe humidam humiditate craſſa, propter quod acceſſit frigiditas; ita aerem oportuit eſſe calidum. Quia aer debebat eſſe rarus permeàs, deinde debuit aer eſſe leuis; ergo neceſſariò debuit eſſe calidus. At, quia per humiditatem debebat diſtingui, (nam alioqui fuiſſet ignis; ſi calidus, & ſiccus fuiſſet) data eſt igitur humiditas tenuis, quæ mitigaret calorem. & ita per humidum deuenit aer ad eſſentiam propriam. Prætereà terra debuit eſſe craſſa, & denſa; quia eſt in centro. At hoc non potuit eſſe ſine frigiditate; ſed, ut diſtingueretur ab aqua; Ideo debuit eſſe ſicca, non humida. Ideo per frigiditatem in ſummo expreſſa eſt humidi-

tas; & reddita eſt ſicca. Si modò igitur interrogaret aliquis ex ijs, qui ex commentarijs tantùm ſapiunt; utrùm terra, quemadmodùm habet eſſe per ſiccum, ſit etiam ſicca in ſummo; dicatis; quòd ſiccitas terræ alia eſt à ſiccitate ignis, et æquiuocè dicitur una ad aliam. & dicatis, quòd in utroq; eſt ſiccitas in ſummo, diuerſa tamen. Nam *in terra eſt ſiccitas corpulenta, & craſſa; ſiccitas autem leuis eſt in igne.* Idem *dicatis de humiditate. humiditas enim craſſa, & corpulenta; eſt ſumma in aqua; humiditas autem leuis eſt, quæ nõ incorporatur; eſt ſumma in aere.* Hinc *eſt, quòd* Galen. *Aliquando dicit. Aerem eſſe humidum in ſummo, aliquando aquam eſſe humidam in ſummo. & ita dicátis de ſiccitate; quando inuenietis,* Galenum, & Ariſtot. *modò dicere ſiccitatem ſummam eſſe in terra, modò in igne.* Quando *poſtea etiam citant* Gal. *dicentem, quòd in aqua eſt ſumma frigiditas; dicatis; quòd frigidum duplex eſt, uel formaliter, uel effectiuè.* Frigiditatem *formaliter; dicimus, quando aliquid habet talem qualitatem conſequentem propter ſuam formam. & hoc modo dicimus, terram eſſe frigidam in ſummo formaliter.* At *effectiuè aqua eſt frigida in ſummo; quia magis imprimit frigiditatem. & hoc in primo, ſecundo, tertio, & in quinto; de ſimpl. med.* Gal. *dicit. et reddit rationem; quia, quæ frigida ſunt, cum craßitudine ſubſtãtiæ; licèt ſint magis frigida, quàm alia; tamen minùs imprimunt. quia craßitudo ſubſtãtiæ obſtat, nè frigiditas poßit penetrare.* Propter *quam rationem dicit acetum magis refrigerare quàm omphacium; licèt*

omphacium

omphacium formaliter ſit magis frigidum. N*eq́; mirum uideri debet, ſi effectiuè frigida iſta dicantur; quando effectiuè etiam talia dicuntur, quæ nihil tale habent. Vt dicimus ſolem eſſe calidum; licèt nihil habeat caliditatis. Iſtud igitur ſit dictum de frigiditatè, et humiditate; aquæ.* Quòd ſi demiſſa fuerit, ſicut eſt. *Vult monſtrare quòd aqua ſit frigida, & humida; per ſenſum. & hoc eſt facile.* Et ipſa quidem eſt generatio. *Dicit, quòd humiditas eſt generatio aquæ. Sed humiditas non eſt motus, non eſt cauſa efficiens in generatione, non eſt ratio formalis aquæ; cur itaq́; dicit hoc loco, quòd humiditas ſit generatio aquæ? neceſſarium eſt dicere; quòd humiditas erit ſubiectum. & iſtud ſubiectum non poteſt eſſe, niſi in materia prima; & ita etiam Auicen. cogitur deuenire in hanc ſententiam, quòd humiditas ſit annexa materiæ primæ.* Reddit eam aptam ad ſpargendum. *Dicit, quòd humiditas adiuuat aquam, ut facilè ſpargatur; quia ſiccum eſt in ſe totum collectum; at humidi proprium eſt, ut diffundatur cum ſicco; & ita retineatur ſiccũ cum humido. Et licèt ſit modica aqua; tamen facillimè etiam ſpargitur propter humiditatẽ. & hoc ſtatim faciliùs apparebit.*

LECTIO. XIII.

In generatis iuuamentum præſtat. *More ſuo; ſicut & in alio elemento fecit; ita etiam in aqua. Primò enim proponit definitionem propriam, Secundò proprietates, Tertiò iuuamenta. Poſtquàm igitur definiuit,*

definiuit, quid eſſet aqua; nec non explicuit proprietates, et facultates ipſius; nunc tertiũ exequitur, quod eſt de iuuamentis. & dicit, quatuor eſſe iuuamenta. Primum eſt ad diuiſionem, Secundum, ut deliniet; Tertium, ut figuret; Quartum, ut temperet. & primum quantùm ad diuiſionem, quæ eſt prima utilitas; dubitatur, quia hoc uidetur eſſe contrarium potiùs aquæ, quia diuidere eſt agere. & uidetur proprium ignis potiùs, quod eſt contrarium aquæ; & aquæ uidetur potiùs proprium continuare. Præterea, ſi aqua eſt maximè continuatiua, & meritò ipſius continuatur ſiccum; quomodò facit ad diuiſionem? Reſpondemus, quòd ab hoc, quod diuidere dicimus; duo denominatiua ueniunt, diuiſiuum, & diuiſibile. Primum competit igni; Secundum aquæ. Aqua enim eſt diuiſibilis propter facilem impreſſionem, quæ fit in ea. Ad ſecundum; Eſt continuatiua aqua; ergo non diuiſibilis. Dicimus; quòd, quatenus eſt continuatiua; non eſt diuiſibilis. continuatiua enim dicitur; quatenus continuat ſuo humido ſiccum. Diuiſibilis aũtem; quatenus facillima eſt ad ſuſcipiendum omnes impreſſiones. Quòd autem diuiſibilitas faciat ad generationem; oſtendit Ar. in fine ſecundi de generatione; quia confert ad miſtionem optimam, ex qua fit poſtea generatio. Ad hoc enim, ut bona fiat miſtio elementorum; oportet, ut elementa diuidantur ad minima. Secunda utilitas eſt ad delineationem. Poſt quam ſequitur poſtea tertia ad figurãdum. Auic. uerò primò ponit figurationem; deinde delineationem. & ordine præpoſterò uſus eſt. Primò enim

confert

confert ad lineandũ;deinde ad figurandum. Ad lineam igitur confert; quia per ſuum fluxum continuat ſiccum. linea autem materialiter eſt fluxus, proueniens ab uno extremò ad alterum extremum. & iſtud eſt continuare. Sed continuare apud naturales nõ fit, niſi per humidum; quia ſiccum in ſeipſo eſt indiuiſluũ;ideo, ſi linea nihil aliud eſt, quàm quoddam continuũ, fluens ab uno puncto ad alterum;continuum autem apud naturales nõ fit, niſi per humidum; quod deducit ſiccum, & continuatur; Ideo merito aqua dicitur facere delineationem,quia continuat, & deducit ſiccum. Tertiò confert ad figurationem; quia, ductis lineis fiũt figuræ; & propter uarium ductũ linearum uariæ fiunt figuræ. & ita conſequenter, ſi confert ad delineationem; confert etiam ad figurationem. Quarto confert ad temperandum; quia calor ignis tunc demũ fit aptus ad miſtionem, & fit compoſitionalis; quando temperatur aqua. nam aere non poteſt temperari, quia aer eſt pabulum ignis. & facile inflammatur. Deinde aer propter ſuam tenuitatem maximam non poſſet uenire in miſtionem; quia non poteſt incorporari, niſi adſit aqua. Temperat igitur aqua, & acrimoniam ignis, & tenuitatem aeris. & hæc ſint ſatis de utilitatibus aquæ. Humidum enim, licet citò formas figurales. *Declarat ſeipſum;et ſunt facilia,* Et patent ex his,quæ diximus. *Cum enim ſiccum ſit terminabile proprio termino,humidũ propriè alieno tantum; ex duobus fit unum temperamentum,neceſſarium, & optimum;pro miſtione.* Aer autẽ eſt corpus ſimplex,

plex *nunc accedat ad tertium elementum aſcēdendo. & idem facit, quod in alijs. Primò definit, Secundò affert facultates aeris, Tertiò ponit iuuamenta ipſius. Definit igitur primò; & dicit, quòd* eſt corpus ſimplex; cuius locus naturalis eſt, vt ſit ſuper aquam, & ſub concauo ignis. & in hoc quieſcit, & ad hunc naturaliter mouetur. *Videtur hoc loco non eſſe uerum, quod dicit Auic. Quia aer non tantùm terminatur ad hoc concauum, quia aer in omnibus actu eſt, (Gal. viij. de Plac.) & hoc ſolùm aeri competit, ut ſit ubiq; actu. & propterea aliqui uoluerunt aerem ſolum eſſe elementum; &, quòd ſit ubiq;; ſic commōſtratur. Nam primò, quòd in terra ſit aer; declarant terræmotus; qui fiunt propter aerem, incluſum in cauernis; agitatum, & non potentē exire. Apparet etiam ex diluuijs ignis; quæ quidem fiūt propter materiam ualdè inflammabilem, & ſulfuream, in uiſceribus terræ repoſitam. Quæ, cùm ab aeris motu, & agitatione, fuerit accenſa; erumpit poſtea, et exundat. & noſtra ætate bis uiſum eſt. & primò ad ciuitatem Catanæ; deinde Puteolis uſq; ad Neapolim. et hoc contingit propter aerem, incluſum in terra; calefaciētem ſuo motu, & agitatione; & tandem accendentem materiam illam ſulfuream. Apparet & ex locis defoßis; ex quibus, cùm defodiuntur; ſtatim expirat aer. & ſciunt hoc ipſi foſſores. Immo ſunt ſpiritus plurimi; ex quibus emanant flatus, & ſæpè putridi, et peſtiferi; quale eſt ſpecus illud Puteolanum; Et ſicut ſunt illi, quos Gal. calamos ſpecus appellat. Quòd autem*

*tem in aqua ſit flatus; apparet, Q*uòd *etiam in pro-fundo maris ſit flatus, et aer; uidetur propriũ aquæ.* Vnde *dixit ille; & ſpiritus* Domini *ferebatur ſuper aquas.* Hinc *eſt, quòd in mari potiſſimùm excitantur maximi uenti.* In *igne etiam; quia uidetur ignis nihil aliud eſſe, quàm feruor aeris. &, ſi uellemus egredi ſectam peripateticam; diceremus aerem eſſe etiam in cœlo, ſicut dixerunt* Stoici, *et* Plato *etiam.* Vnde *dixit* Poeta; Principio *cœlum, ac terras, camposq; liquentes;* Spiritus *intus alit, &c.*Vnde *etiam nõnulli dixerunt,* Proteum *pro aere, à* Poetis *dictum fuiſſe; qui ſe in omnes formas uertebat. et in hunc ſenſum uo lunt* Homerum *carmen ſuum de* Proteo *dixiſſe.*Q*ua-re igitur dicimus aeris locum eſſe ſuper aqua, & ſub concauo ignis; ſi patet eum ubiq; eſſe?* Dicimus *ad hoc; quòd locus proprius aeris eſt ille, qui dictus eſt hic ab* Auic. *et* Ariſtot. *tertio cœli. et non diſcordat* Auicen. *in hoc ab* Ariſtot. Sed, *quòd aer ſit in ſingulis iſtis; ratio eſt, quia euaporatio neceſſariò reperitur in omnibus generationibus, et corruptionibus.* Eua-*poratio autem nihil aliud eſt, quàm aer.* Primò *enim habet, leuitatem, et formam aeris, et tendit ad ſupe-riora. habet et eaſdem facultates; eſt enim calida, & humida.*Vapores *enim in propria natura ſunt ca-lidi, & humidi.* At, *ſi alterentur à propria natura; fiunt frigidi.* Et *apparet de uentis, qui ſunt uapores calidi, & ſicci; ſecundùm* Ariſt. *et tamen fiunt frigi-di per contagium terræ. ſic aer non fit frigidus pro-pter uapores, ſed propter frigiditatem exiſtentem*

in terra,

in terra, & in aqua; ex quo contactū fiunt uapores frigidi. et licet diſtinguat Ariſtot. *uaporationem, et exhalationem; & dicat exhalationem eſſe calidam, & ſiccam;* Ideo *diſtinxit, quia intellexit de illa exhalatione, quæ fit in ea parte, quæ contingit ignem; non de ea, quæ fit, et reperitur neceſſariò in generatione miſtorum per contactum. habet enim eundem modum ſubſtantiæ; eſt enim tenuis & rara.* Ergo *ut detur euaporatio omnis eſſe de natura aeris. Cùm igitur ſit neceſſarium, ut ubiq; ſit euaporatio; ſit autem euaporatio idem, quod aer; hinc eſt, quòd aer reperitur in omnibus generationibus, et corruptionibus.* Quomodo *autem ſit neceſſarium, ut in omnibus generabilibus, et corruptibilibus ſit euaporatio; facilè hinc demõſtratur.* Audiuiſtis; *quòd generatio fit per actionem caloris in humidum. et, quòd hoc fit per concoctionem humidi.* In *concoctione autem fit euaporatio excrementorum; ergo in omni generabili neceſſarium eſt eſſe euaporationem propter calorem agentem in humidum, et excoquentem ipſum humidum. et, quòd hoc ſit uerum; apparet ex eo; quòd aer in terra eſt tantum in illa parte, quæ illuſtratur à radijs Solis.* Quò *autem nõn penetrat* Sol; *ibi nullus uapor, quia nullum humidum; ſed omnia plena pœnarum, et ibi locus inferorum, et mœſta omnia.* Et *inde eſt, quòd* Terræmotus *excitatur, quia aliquando, et propter magnam quantitatem humidi, et propter calores immoderatos radiorum; fiunt euaporationes inordinatæ.* Quæ *cùm non poſſunt liberè exire;*

re; concutitur terra; ſicut uidetis in lebete efferue=ſcente propter magnam copiam ignis. calor enim, nimius uiolenter agens in humidum; concutit et per=turbat, & ab eadem cauſa proueniunt diluuia ignis. Dum enim calor radiorum ſolis agit in humidum ma=teriæ ſulphureæ, & cremabilis; & excoquit illud hu midum; fiunt maximæ euaporationes igneæ, quæ dif funduntur etiam per longum terræ tractum. et ab ea dem cauſa fiunt in ſpecubus flatus illi putridi. Dum enim calor agit in materiam putridam, in ſpecu con=tentam; & excoquit illam; excitantur euaporatio=nes fœtidæ. Similiter; quòd aer ſit in ſemine; neceſ=ſarium eſt hoc, quia fit concoctio humidi in ſemine ui caloris, ex quo fit euaporatio. Aer igitur eſt neceſſa rius in omnibus generabilibus & corruptibilibus; & ratione materiæ, & ratione finis. Materiæ quidem (ut dictum eſt) quia, dum materia à calore excoqui=tur; neceſſariò fiunt euaporationes. Ratione autem finis; quia aer eſt pabulum caloris uitalis. In aqua etiam eſt aer; quia euaporatio plurima fit ex aqua, dum calor agit in humiditatem ipſius aquæ. At, cùm aer iſte permittitur exire; tendit ad ſuum lo=cum naturalem, & ibi quieſcit. *Rectè igitur di xit Aui. quòd aeris locus naturalis eſt ſuper aqua, et ſub concauo ignis.* Calida, & humida. *Quòd fa=cultas aeris ſit calida, et humida; ſatis in ſuperioribus dictum eſt; ſecundùm eaſdem regulas; ideſt ſecundùm eas regulas, quas diximus in terra, et aqua; dum docui mus iſtud per ſenſum apparere, ſi iſta elementa non*

fuerint

fuerint in propria natura. Cuius quidem eſſe in generatis,ut rarificentur. *Iſta ſunt iuuamenta. et ponit quatuor.* Primò aer confert in miſtione, ut rarificetur. Secundò; ut faciat leuiora. Tertiò, ut ſubtiliet; Quartò, ut ad ſuperiora erigat. *Videtur autem Auic. poſuiſſe quatuor;quæ non ſunt aeris, ſed ignis. Nam iſta omnia longè meliùs, & propriè facit ignis. &,ſi aer facit hæc; habet hæc ex igne; ergo fruſtra eſt aer. Præterea uidetur Auic.nugari. Dicit enim; quòd* facit leue *deinde dicit, quòd* (erigit ad ſuperiora.) *Qui enim dicit, quòd leue facit; dicit etiam, quòd ſurſum tollit. Dicimus; quòd Auic. optimè dixit. & ſunt proprietates iſtæ proprijſſimæ aeris. Ignis quidem;quatenus ignis efficaciſſimè iſta facit. ſed facit iſta omnia modo inimico miſtioni. nam, ſi attenuat; attenuat deſtruendo; ideo non præbet iſtos uſus in miſtione. Nos autem loquimur de uſu in miſtione. Sed calor ignis in miſtione eſt refractus,et non urit,ſed eſt calor ſuauis, & mitis, congregat, & commiſcet;* Ideo *ignis in miſtione non eſt ampliùs uerus ignis. Tale autem temperamentũ ignis acquirit propter aerem. Aer igitur habet iſtas omnes quatuor proprietates, & actiuè,et paſſiuè;in rebus miſtis cõſideratus.Conſideretis aerẽ, tũ in generandis, tùm in generatis actiuè. Primò in ſemine; quando erũpit, exit cum ſpiritu. & hæc fuit ſententia Ariſtot.7.de hiſt.anim.cap.7.* Et ideo dixit *Ariſtot.in.2.de gen.anim.quòd antiqui dixerunt Venerem natam ex ſpuma maris; quia aer, & ſpiritus,*

flatuoſus

flatuoſus. maximè agit in generatione rarificando ſemen. Subleuat etiam,& facit materiam aptiorem ad motum; quia aer agitat,& concutit. Tertiò ſubtiliat propter maximam ſuam penetrationem. Quartò eleuatur ad ſuperiora; &, maxima cauſa eſt, ut homò ſit figuræ erectæ propter multitudinem ſpirituum tendentium à corde ad cerebrum. & ita facit quatuor iſtos uſus actiuè. & eadem eſt opinio Gal. & nihil aliud facit Gal. in libro de ſemine. Immo & Epicurei, *qui caſu uolebant omnia fieri; iſtud ipſum uoluerunt. Paßiuè etiam longæ magis competunt iſtæ operationes aeri. Dico autem (paßiuè) quatenus aer concurrit, ut materia in miſtis. Miſta enim omnia, in quibus dominatur aer; ſunt omnia, & rariora, & leuiora, & ſubtiliora, et ſurſum tendentia. Id, quod in omni miſto, ubi prædominatur aer; uidere licet. Miſtum autem duplex eſt. Quoddam eſt, in quo dominatur aer, et aqua ſimul; et talia ſunt oleaginoſa, et pinguia. et hoc eſt rarißimæ ſubſtantiæ, et ſubtilißimæ. Penetrat enim oleum (ſi ſpargatur ſuper ueſtem) maximè; eſt et leue. Accipiatis modò alterum, in quo dominatur aer, et terra, ut eſt agaricū, et ſpongia. ſunt iſta rarißimæ ſubſtantiæ, et ſubtilißimæ, et leuißimæ; ergo eſt uerum, quòd dicit* Auic. *quòd* aeris iuuamenta ſint in generatis, et rarificatio, & alleuiatio; & ſubtiliatio, & in altum eleuatio.

Sunt autem iſta ſpongioſa, et raræ ſubſtantiæ; quia humidum illud tenue aeris non potuit bene incorpo-

rari cum ſicco propter defectum humidi corpulenti. & ſunt etiam leuia conſequenter; quia cauernoſa ſunt, et plena aeris. Sunt ſubtilia, ut uidetis; et ſupereminent, ut uidetis; quia ſi ponatis ipſa in aqua; ſupernatant. Quòd autem in omnibus iſtis miſtis dominetur aer, de primo genere, præterquam, quòd res ſenſui patet; teſtatur etiam Ariſt. ſecundo de generatione animal. cap. 2. Quòd autem ea, quæ ſunt ſecundi generis; ſint et ipſa aerea; patet ſenſui, ſunt enim cauernoſa omnia, et foraminoſa. Præterea ipſe Galenus in cap. iſtorum omnium ſemper dicit in iſtis dominari aerem. Quòd autem iſta omnia aerea, et raræ ſint ſubſtantiæ, et leuis, et ſubtilis, & ſupereminéant; apparet ex ipſis etiam ſenſibus. Si enim exhibeatis per os; uidebitis effectum. omnia enim petunt in altum; et ſupereminent, et ſuperfluitant in ſtomacho. Et ideo excitant uomitum, et non concoquuntur. ſic facit agaricum, ſic Colocynthis, ſic omnia oleaginoſa. In Agarico autem, et in colocyntide; præter aeris dominium; accedit etiã uenenoſitas quædam, quæ aduerſatur naturæ. Vndè poteſt facere nauſeam, & uomitum. Ideo, qui dicunt Agaricũ eſſe benedictum; non rectè intellexerunt ſubſtantiã Agarici; Quia, & excoriationes inteſtinorum, & uomitum, & ſyncocapam etiam facit. & quando dicit Dioſcorides, quòd corroborat uentriculum; iſtud ex accidenti facit; etiam euacuando pituitam plurimam, quæ eſt in uentriculo. Ex ſe autè ſemper infeſtus eſt uentriculo. Præterea Agaricum propter ſuam leuitatem

tatem magis à capite, quàm ab alijs partibus; euacuat. Non(ut dicunt iſti)propter proprietatẽ occultam,quã habet, ut magis euacuet à capite; (habet.n. proprietatem euacuãdi humorẽ pituitoſum ex omnibus partibus)ſed, quia ſupernatat in ore uentriculi. Omne autẽ attrahens magis attrahit ex propinquo; ideo magis ex capite attrahit. Quia omne agẽs,quantò propiùs eſt paſſo;tantò potentiùs agit. Si tamẽ accipiatis Agaricum, & miſceatis cum re graui, ut cum ſale gemmæ, & cum aloe, ſicut fecerunt antiqui omnes;Videbitis,quòd non prouocabit uomitum,nec nauſeam; quia trahitur hoc modo ad fundum uentriculi. Diceret & hic aliquis, quòd fungi non ita excitant nauſeam,& uomitum, quum ſint & ipſi raræ, & leuis ſubſtantiæ.Sed hoc poteſt contingere;quoniã fungus non habet amaritudinem erodẽtem,ſed habet ſuccum dulcem;& media eſt natura fungi inter oleaginoſa, & humida, & ſicca. In fungo enim humidum eſt bene continuatum cum ſicco;uapor igitur in eo iucundus eſt,& propter hoc non facit nauſeam. At quando talem & ipſi fungi habent ſubſtantiam; hinc eſt, quòd peſſimè concoquuntur, & generant humorem plurimum pituitoſum, & interdum etiam ſuffocant hominem. & notetis rationem horum omnium. Oportet igitur (ſi rectè uelitis ſcire;& per ueram methodum; iſta omnia) ut cauſas iſtorum omnium à natura ipſius rei intelligatis. Primò; igitur difficillimè concoquuntur;quia ſupereminent,& non complectuntur à uentriculo; ex quo calor naturalis non poteſt conficere.

Secundò; quia ſubſtantia frigida eſt etiam, & humida; quia habent etiam plurimum de aqua, et terra; et ideo generant plurimum humorem pituitoſum, craſſum, et uiſcidum. Deinde *ſuffocant; quoniã, cùm generent humorem illum craſſum, & plurimos etiam flatus; flatus ille ualdè diſtenditur in materia illa craſſa. et, cùm non poßit exire propter craßitudinem ſubſtãtiæ; comprimit diaphragma, & propter etiam uentoſos uapores, petentes cor; ſequitur ſuffocatio, & ſyncopa, & mors. Sed diceretis, non omnia ſubtilia ſunt propter dominium aeris; ſed ſunt etiam aliqua ſubtilia, in quibus dominatur ignis, nõ aer.* Quo *modo igitur dignoſcentur iſta, & quo modo dicis tu, quòd ſubtiliatio ſit ab aere?* Aduertendum *quòd, quæ ſunt ſubtilia propter dominium aeris; diuerſæ ſunt rationis ab his, quæ ſunt ſubtilia propter dominium ignis. & diligenter animaduertite, quo modò ſit iſta ratio diuerſa. In his enim, in quibus aer ipſe dominatur; ſubtilitas eſt unctuoſa, & flatuoſa; ex qua fit ſubſtantia ipſorum lenta, & flexibilis; & non poſſunt facile diuidi. & hoc de pinguibus ſatis patet.* Agaricum *etiam uix poteſt conteri, ſicut etiam colocynthis, & ſpongia; niſi exſiccentur. et hoc oſtendit etiã quarto meteor.* Ar. *At ſubtile propter dominium ignis eſt frãgibile, et facilè diſſolubile; ut eſt cinamomum, et piper.* Ignis *enim exiccat partem terream, et adurit.* Vnde *iſta omnia ſunt calida, et ſicca. erodentia etiam ſunt tenuis ſubſtãtiæ, et penetrant, et incidunt, et aperiunt obſtructiones; quia materia terrea fuit attenuata ab ignis dominio.*

Sed

Sed inſtaret adhuc aliquis contra me hoc pacto. Tu dixiſti; quòd, ubicunq; dominatur aer, ibi eſt ſubſtantia tenuis; At hoc eſt contra ipſum Ariſtotelem in ſecundo de generatione anim. cap. ſecundo. Dicit enim ibi Ar. quòd, ubi miſcetur aer cum aqua; fit ſpuma; et fit ſubſtantia Aquæ craßior, ex admiſtione aeris; quàm erat aquæ ſolius, et probat multis exemplis. Sicut exẽplo ſpumæ, quæ craßior eſt quàm aqua ſola. et exemplo etiam ſeminis. Prætereà exemplo niuis; in qua eſt ſpiritus multus incluſus, unde etiam fit alba. Quid igitur dicis ad hoc? Dicimus eſſe uerum perpetuo; quòd, ubicunq; aer adeſt in miſtione; ſemper attenuat ſubſtantiam. At illa craßitudo in ſemine, & ſpuma; fit ex accidenti. Quando enim aer cum aqua complicatur; ſunt illic duæ humiditates, altera leuis, altera corpulenta. et ideo unaquæq; humiditas ſicut eſt diuerſa, diuerſum etiam quærit locũ. & humiditas aeris quærit dißilire, & aſcẽdere; humiditas autem aquea quærit petere deorſum. & ita habent diuerſos motus. &, ſi quidem præualeat altera iſtarum duarum humiditatum; fit ſeparatio, & aer euolat, & aſcendit. Aqua autem deorſum petit. At, ſi utraq; humiditas ſit æqualium uirium; Tunc non fit ſeparatio. ſed aer continet humiditatem, & conglobat; & ideo apparet ſubſtantia craßior. Cuius ſignum; eſt, quòd ſemẽ quàndiu calidum eſt, eſt conglobatum, quia aer continet. At, cùm refrixit; fit ſubtilis; quia aer, qui priùs continebat; influxit. & ideo eſt potiùs, apparens craßitudo in ſpuma, et ſemine; quàm uerè adſit. In niue autem duo concurrunt.

currunt. Primum illud, quòd diximus de aere; & congelatio etiam ab extrinſeco. & hoc quantùm ad dubitationem primam de iuuamentis, aeri attributis. Ad ſecundam dubitationem, quam attulimus contra Auicennam; Quando dicebamus, Auic. nugari, quia dicit bene facere aerem, qui erigit in altum, *Ad hoc dicimus, quòd facere aliquod leue; & facere, ut res erigatur ſurſum; ſunt duo diuerſa. Pulmo enim eſt leuis; & tamen ſurſum non erigitur. Sublatio enim in altum fit propter ſpiritum multum incluſum, unde membrum hominis erigitur propter flatum plurimum incluſum, & flatuoſa erigunt ipſum. Rectè igitur dixit Auic.* & non fuit ſuperfluus, *& hæc ſatis pro complemento eorum, quæ de aere dicenda erant. Nũc ad ultimum elementum ueniamus, qui eſt ignis.* Ignis verò eſt corpus &c. *Idem facit hic, quòd in alijs fecit. Primò enim defini*t. et in hoc nolo immorari; quia accipit genus, deinde addit ſuam differentiã formalem à loco. & hoc eſt manifeſtum. Secundò dicit, quòd habet proprietates iſtas, ut ſit calidus, et ſiccus. De caliditate patet. &, qui negat hoc; indiget pœna, & ſenſu; ut dicit Ariſt. & quantum habet caliditatis; tãtum habet leuitatis. Cùm ignis ſit ſummè calidus; & caliditas hoc habeat proprium, ut abſumat humidum. ex quo calor etiam humanus non potuit priuari hoc uitio naturæ; ex quo ſequitur mors. et, ſi hoc eſt uerum; ſequitur hoc; quòd, ubi eſt ſumma caliditas; etiam erit ſumma humidi conſumptio. At, ſi hoc; nihil relinquitur humiditatis. Nã, ex quo caliditas eſt in ſummo; et omne agens*

ne agens naturale agit, quantum poteſt; ergo conſumet in ſummo. Et, *ſi ponas aliquam remanere humiditatem;non erit caliditas in ſummo; quia non eſt agens uoluntarium, nec eſt impeditum.* Ergo *nulla humiditas poteſt eſſe in igne.& iſta ratio tãtùm ſuaſit* Auer. *ut dixerit non poſſe dari temperaturam calidam, & humidam.* De *qua re dicam, ubi dicam de complexionibus.* Hæc *ratio perſuaſit etiam multis philoſophis;ut dicant ignem nullam habere humiditatem. et, quando uiderunt continuationem fieri per humidum; dixerũt etiam conſequenter ignem non continuari; ſed partes eius eſſe diſiectas,et nullo medio continuatas.* Nos *autem oppoſitum tenemus in utroq;.* Iſti *nanq; dicũt duo.* Primum;*quòd in igne nulla ſit humiditas.* Negatur *autem hoc.* Secundum; *quòd ignis non componatur ex partibus continuis.* Negatur *etiam hoc.* Quoniã *enim iſtud ultimum fuit probatũ ab ipſo* Ariſtotele; *ideo in hoc non immorabimur nos; ſed in altero tantũ, in quo cõtra* Albertum *magnum erit ſermo.* Albertus *igitur; uolens ſaluare, quòd ſit etiam ſumma ſiccitas in igne, et continuatio; argumentatur in hoc contra philoſophos illos; probando, quòd ignis poßit eſſe continuus etiã,quòd in illo nulla prorſus ſit humiditas.* Ipſe *enim hoc admittit.* Prima *ratio eſt hæc.* Motus *continui,et fluxus continui; eſt ante fluxũ humidi; ergo etc.* Præ*tereà; cœlum eſt continuum, et tamen nullam habet humiditatem; ergo ſunt aliqua, quæ ſunt ſibi continua, et tamen non cõtinuantur per humidum. nam miſta corpora bene habent cõtinuari neceſſariò per hu-*

 midum;

midum; non corpora ſimplicia. Circa iſtud ego teneo oppoſitum; et dico; quòd quidquid continuatur; id continuatur in natura per humidum, ſiue ſit compoſitum, et miſtum; ſiue ſimplex.

LECTIO. XIIII.

DIVVS *Albertus omnia ſupponit, et nihil probat.* Demiror *equidem Albertum; qui ponens, quòd miſta continuantur per humidum, ſimplicia autē continuentur ſine humido; nullam dederit rationem huius diuerſitatis.* Præterea; *in argumento primo petit principium.* Id *enim eſt, quod quærimus;* Vtrùm *detur fluxus, et motus continui; ante fluxum, et motum humidi.* Præterea *idem facit in ſecundo argumento, nihil enim probat; ſed aſſumit tantùm, oportebat enim probare, quòd in cœlo nullum ſit humidum.* Quantùm *ad ſuam concluſionem; dico, quòd eſt manifeſtè falſa. et hoc commonſtratur, ratione, et experientia.* Ratione *quidem, et diſcurſu; probatur hoc modo.* In *miſtis, et ſimplicibus; eſt eadem materia; et non digerunt; niſi, quòd in ſimplicibus materia prima eſt immediate; in miſtis autem mediatè per corpora ſimplicia. Cùm igitur ſit eadem materia; et materia in ſe habeat quantitates interminatas, et corporeitatem quidem interminatam; opotet illam quantitatem, quam imaginamur eſſe interminatam; accipere aliquam extenſionem, ut fiat determinata.* At *quando materia extenditur; partes occupant aliquem locum, ut una pars ſit hic, alia pars ſit illic.* At *hoc non poteſt fieri, niſi per aliquod*

continuum

continuum;Quod quidem cõtinuum neq; cogitari poteſt eſſe aliud (phyſicè loquendo) quàm humidum.In miſtis autem faciliùs percipimus; quia craßius eſt humidum continuans in miſtis. et, quòd ſit uerum; quòd, quantò aliquod corpus eſt tenuius,tantò ſubtiliori indigeat humido continuante; Videatis; quòd pictores, quando uolunt incorporare, et adglutinare; aurũ parietibus; inſuflant tantùm; et ex humido,per inſuflationem acquiſito,adglutinant. At,ſi ferrum ferro, aut lignum ligno, uelint adglutinare; uel iſta adglutinare parietibus;opus eſt humido adglutinante magis corporeo, et craßiore. et uidetis ratione ipſa; etiam ignem humido adglutinari, ideſt continuari.Probatur etiam ſenſu;quia omnia iſta ſimplicia,quæ poſſumus habere; uidemus continuari ſibi per humidum. Nam præter, terram,aquam, et aerem; quæ manifeſtiſsimè uidemus humiditatem habere, qua continuantur; etiam ignis per humorem inflammatum continuatur.& ignis ſecundùm Ariſt. nihil aliud eſt, quàm aer inflammatus; &, tàndiu eſt ignis; quàmdiu per humiditatem continuatur. & uerum eſt (quod dicebant illi philoſophi; quorum opinionem recitat Albertus.)quòd,ſi in igne nulla ſit humiditas; ignis partes nullo modo erunt continuatæ.& ita uidetis concluſionem Alberti non poſſe ſtare. Ad argumenta ſua;Quando dicit;fluxus,et motus; continui eſt ante fluxum, & motum; humidi;ergo datur continuum continuatum ſine humido; Equidem Albertum demiror; & neſcio, an phyſicè, an mathematicè; loquatur. Nam,ſi mathematicè loquitur; ue-

rum

rum eſt hoc; quia fluxus puncti facit lineam, & fluxus lineæ facit ſuperficiem. & ita fluxus continui eſt ante fluxum humidi; quia ſunt iſta abſtracta à materia. At *phyſicè loquendo; nihil unquàm inuenietis, quod talè dici poßit.* Metaphyſicè *etiam conſiderando; poteſt eſſe uerum, quia eſt continuatio cauſarum ſine humido. Similiter, etiam logicè loquendo, eſt uerum; Quia fit continuatio præmiſſarum ſine humido.* At *in naturalibus uelim id mihi oſtendi.* Ad *ſecundum debebat hoc probari;* Nam *ego dico, quòd in cœlo eſt humiditas.* At *diceret aliquis; ſi ineſſet humiditas; haberet materiã eandem cum materia inferiorum, omittamus de materia cœli; utrùm ſit diuerſa à materia iſtorum inferiorum, an non. Sed (quicquid ſit illa materia) dico; quòd, cùm ſit extenſio in cœlo; ſit illa extẽſio per humidum; quod quidem humidum tale erit, qualis eſt materia ipſius. & , ſi* Albertus *poteſt me docere, qualis ſit materia cœli; docebo equidem ipſum, quale ſit iſtud humidum. Sed diceret aliquis: ſi humiditas eſſet in igne, & in cœlo (ut tu ponis) eſſet in iſtis compoſitio. & ita nõ eſſent corpora ſimplicia.* Hoc *autem probo; quia humiditas eſt qualitas accedens ad compoſitionem.* Hic *petitur principium.* Sed *notate; quòd duplex eſt humiditas, continuans, & elementaris. & differunt ſecundùm intenſionem, & remißionem; non ſecundùm genus, nec ſecundùm ſpeciem.* Hæc *tamen intẽſio, & remißio; faciunt, ut ſint maximè diuerſa inter ſe.* Humiditas *elementaris eſt humiditas per exceſſum, in quibus dominatur. & iſta humiditas, non ſolùm continuat*

partes;

partes;ſed obtundit,& extinguit, & facit mollitiem, & multas alias qualitates. At *humiditas continuans non eſt ita;ſed tantùm continuat, et non facit has paſſiones.* Et *uideatis hoc in corporibus cœleſtibus; ut in ſtellis,& cometis.*

At *quando humiditas continuans excedit;non dicitur ampliùs continuans,ſed elementaris.&,ſi iſta humiditas elementaris accedat alicui rei; faciet compoſitionem, ſed illa continuans non facit compoſitionem. & iſta ſatis ſint pro hac quæſtione.* In *hac enim nolo ampliùs immorari.* Redeamus *igitur ad textum Auic.* In rebus autem generatis præſtat iuuamentum. *Perfecta illa particula, ubi declarabat facultates ignis; poſtea uenit ad iuuamenta ignis, & dicit* quinque eſſe iuuamenta in igne, quando venit ad miſtionem. Primum; eſt, vt ſubtiliet. Secundum;vt maturet. Tertium;vt fiat penetratio. Quartum; vt permiſceat. Quintum; vt temperet frigiditatem aquæ, & terræ. *Sunt profectò iſta quinq; rectè intelligenda; at non poſſunt rectè intelligi,niſi ex diſcurſu tali.* Debetis *igitur ſcire; quòd omnis generatio fit propter calorem agentem in humidum corpulẽtum,& craſſum. Quia actio caloris in aere,cuius humiditas eſt tenuis;nullam facit generationem, niſi ſui ipſius.* Quando *autem agit calor in humidũ craſſum; incipit generatio miſti. et accipiatis primò metallica,quæ ſunt prima in miſtis perfectis. calor agit primò in humidum craſſum, & concoquit; poſtea accedens frigiditas extrinſecùs congelat.*

lat. Hoc *autem;in ſeminibus,& plantarum, et animalium; patet.* Quia *nulla planta, ac nullum animal; generatur; niſi calor ſolis, agens in humidum materiæ; excitet uirtutem formatiuam.* Ideo *dicebat* Ariſt. *quòd ſol,& homo;generant hominem;* Quia *ſol primò agit in ſemen;& excitat calorem,qui eſt in ſemine;et uirtutem formatiuam, exiſtentem in potentia in ſemine, et homo etiam generat;quia eijcit ſemen, quòd eſt tãquàm materia.* Videtis *igitur primò; quòd in generatione miſtorum calor agit in humidum materiæ, excitans uirtutem formatiuam.* Hoc *ſuppoſito;primùm fit, ut rarefaciat calor, et attenuet materiam. et uidemus hoc in humido omni; quod calefit ab igne extrinſecùs; turgeſcit enim, & rarificatur, et ſubtiliatur.* In *iſta autem ſubtiliatione,& rarificatione;partis illius;quæ fit,rarior,et tenuior;quàm conueniat pro generatione:* Illud *totum difflatur,ſicut uidetis in lebete ebullien te.* Quod *enim ita craſſum eſt, ut non conueniat pro temperatura miſtis;excernitur. et ita remanet ſuccus depuratus; qui quidem attenuatus, et rarificatus fuit; qui quidem dicitur æqualis æqualitate iuſtitiæ.dicitur etiam temperatus. dicitur etiam maturus; quia pertinet ad maturationem. dicitur etiam coctus, et uidetis expreſſè hoc in fructibus.* Primò *enim,dum erumpunt fructus,ſunt acerbiſſimi,et craſſæ ſubſtantiæ,et duræ,* At,*quando ſol incipit magis agere;fiunt molliores, et dulciores,et tenuiores.* Videtis *igitur,quòd calor primò ſubtiliat;deinde facit,ut pars craſſior in fructu excernatur ad cortices; et pars tenuior, quàm pro fru-*

ctus

*ctus temperatuca conueniebat,euaporet.et ita remanet ſuccus depuratus,et temperatus;et dicitur fructus maturus.*Contingit *autem poſtea; ut uirtus formatiua in fructu in actu poſita indigeat nutrimento, ut conſeruetur,et augeatur.*Ideo *opus habet, ut attrahat nutrimentum extrinſecùs.et quoniam nutritur, in nutritione autem fiunt excrementa;* Ideo *etiam indigebat uirtute expellente.* At *hoc non poterat fieri, niſi per ſpiritum (uirtus enim, et operatio attractiua, et expulſiua; fit per ſpiritus impulſionem.* Sed *iſte ſpiritus non poterat penetrare ad loca attractionis,et expulſionis per ſe.)* Ideo *indigebat calore; qui præiret, et præpararet uias; ut ſpiritus poſſet penetrare.* Sciunt *hoc etiam medici;qui artem exercent,et imitãtur naturam.* Quando *enim uult medicus trahere ſpiritum de loco ad locum; calefacit etiam locum igne; ſicut etiam facit, quando apponit ipſas curcubitulas.*Quando *etiam uult expellere; calefacit locum.* Deinde*; non tantùm calor attenuat materiam, & maturat, & conficit, & adiuuat ſpiritum ad penetrationem; ſed etiam, quando nutrimentum eſt atractum;ut poßit uniri,oportet eſſe aliquod admiſcens, et uniens.* Ideo *caloris uſus eſt etiã,ut uniat,et permiſceat.et ita habetis quatuor iuuamẽta caloris; quæ sũt uſus ipſius ignis.* Primò *igitur ſubtiliat materiam craſſam;agens in humidum materiæ, & educens ad actum calorem materiæ & uirtutem formatiuam exiſtentem in potentia.* Secundò *maturat illám materiam; quoniam facit ſubtile,& inutile defluere,& craßiores partes excernit.*

excernit. Tertiò adiuuat ad attractionem, & expulſionem mediante penetratione. Quartò ad commiſtionem, & unionem nutrimenti. Iſta erant ita ordinanda; licet iſta Auic. nõ hoc ordine poſuerit, ſed confuderit. Sed ita ſunt ordinanda; ut primò ſit ſubtiliatio, ſecundò maturatio, tertio penetratio, quarto permiſtio. & ita patent quatuor prima iuuamenta ignis, quæ enumerat Auic. Et, ut duorum elementorum frigiditatem. *Quinta utilitas eſt; ut duorum elementorum purè frigidorum temperetur frigiditas. Nam alioqui non potuiſſet fieri miſtio, & generatio. Quia frigiditas facit ad mortificationem; ideo oportuit illã temperari calore ignis.* Hoc eſt notandũ *quòd dicit* (purè frigiditatẽ duorum elementorũ.) *Pura autẽ frigiditas eſt ſimplex, ſimplex aũt eſt in ſummo; ergo & in aqua, et in terra ponit ſummam frigiditatem. Quomodo igitur ſtat hoc? Aduertendum; quòd ſumma frigiditas effectiuè (ut diximus) eſt in aqua, formaliter in terra ipſa.* (Duo autem grauia.) *Poſtquàm Auic. tradidit iuuamenta ſingulorum elementorum; nunc tradit iuuamenta duorũ frigidorum in communi, & duorum calidorum.* Primo *igitur elementa calida faciunt ad motionem; frigida autem ad quietem. Quia enim animalia debent naturaliter moueri, & quieſcere; ideo habuerunt in ſuis principijs duo elementa, ratione quorum naturaliter mouentur; & duo alia, ratione quorum naturaliter quieſcunt. & utrunq; fit ſine labore; quãdo naturaliter ſit. & illa, in quibus plus dominantur calida elementa;*

da elementa; magis mouentur. ubi frigida illa minùs mouentur; ſicut & in ſpeciebus animalium apparet, et in ſingulis indiuiduis eiuſdem ſpeciei. homines enim bilioſæ naturæ ſunt magis apti ad motum, et magis ad eum inclinati. At qui ſunt frigidæ temperaturæ, pituitoſi.ſ. & melancholici; ſunt tardi, & ſegnes ad motum. Dicit deinde; quòd duo elementa frigida faciunt ad generationem membrorum, & humorum; duo autem calida ad generationem ſpirituum. Notetis; quod dicebat Hippo. *Dicebat enim corpus noſtrũ ex tribus conſtitui; ex ſolidis membris, humoribus, et ſpiritibus. Dicit modò Auic. quod* (ad generationem membrorum, & humorum faciunt duo elementa grauia,) *& uerum dicit in cadaueribus. Nam quando animal mortuum eſt; remanẽt membra ſolida, & humores humi iacentia, & in terram conuerſa; quia ſunt ex elementis grauibus, & craßis. at ſpiritus non manent: quia euolarunt. Dicit etiã Auic. quòd* (generant humores, & ſpiritus duo elementa calida.) *Sed in hoc uidetur diſcrepare à ſententia Gal. & ſequi opinionem Platonis. Nam Gal. 8. De placitis ponit opinionem Platonis de generatione ſpirituum. Plato enim uolebat generari ex igne, & aere; at Gal. ex aere, et aqua; primo Aph. Aph. 14. opinio autem Gal. eſt magis ſenſata. Videmus enim, quòd in iſto magno mundo inferiori non fiunt ſpiritus, niſi uapores aerei miſceantur cum ſubſtantia aquæ. Prætereà uidemus, quòd aer, quem inſpiramus nos; non fit ſtatim ſpiritus; ſed tunc, quando ad pulmonem*

acceßit,

acceſſit, & ex ſubſtantia pulmonis accepit humidita tem quādam aqueam. Vltimò dicit unum Auic.*(quod eſt conſiderandum) ubi dicit* (primus motor eſt ipſa anima.) *Hic etiam diſcordat à* Galeno.

Ex hoc loco quidem eliciunt, quòd Auic. *uoluerit aliud eſſe temperaturam, aliud eſſe animam.* Hæc *qui dem fuit ſententia* Auic. *ſed non eſt neceſſarium, ut iſtud hinc eligatur. Eſt hic etiam alia difficultas. Quia uidetur etiam* Auic. *diſcordare à* Gal. *in cauſa materiali generationis ſpirituū.* Galenus *enim uoluit, quòd ſpiritus generentur ex aere, & aqua;* Auic. *autem hic uoluit, quòd generentur ex duobus leuibus, hoc eſt ex aere, & igne. Pro hac re eſt notandum, quòd duplex eſt ſpiritus. &, quòd ſpiritus dupliciter intel ligitur. Vno modo apud antiquos pro aere, impellente, & expellente (de quo dicebamus ſuperiùs) qui quidem aer eſt neceſſarius ad operationes. Alio modo capitur pro hoc impellente, & expellente; non concernente aliam qualitatem, et dicitur ſubſtantia aerea. Differt autem in hoc; quòd partes aquæ acceſſerunt ad hanc ſubſtantiam aeream, quæ fecerunt hanc craſsiorem. Iſte ſpiritus humectatur, tum propter attractionem, tum propter humectationem pul monis. Iſte ſpiritus euentat totum cor, & calorem innatum. Eſt alius ſpiritus, qui alio modo cōcipitur; qui habet tanquàm ſubiectum illum ſpiritum propellentem, & expellentem. Iſte igitur ſpiritus ita, propellens, et expellens; quandoq; intelligitur una cum calore naturali; qui quidem per ſe intellectus nō eſt*

ſubſtantia,

ſubſtantia, ſed qualitas complexionalis. Iſte calor naturalis complexionalis, & ualdè ſimilis eſt aeri. 2. de genertione animalium, & eſt ualde proportionalis calori cœleſti. Iſte calor complexionalis; ut eſt qualitas ſimplex, ſe tenens ex parte formæ; dum unitur ſpiritui propellenti, & expellenti; ille ſpiritus fit nobilior; & fit ſpiritus, animalis, & uitalis, & naturalis; & educit in actum calorem complexionalem, potentia in membris exiſtentem. & dicitur iam iſte ſpiritus, uitalis; non autem amplius propellens, & expellens. Dicitur etiam *iſte ſpiritus animalis; quando in cerebro ulteriùs depuratus operatur operationes ipſas animales.i.ſenſum, & motum.* Dicitur etiã *hecticus, & naturalis; quando operatur actiones naturales, concoctiones, & alia huius modi. & totũ hoc dicitur (diuerſis nominibus ſecundum diuerſas intentiones) calor innatus, & ſpiritus.* Non *repreſentãt enim iſta duo nomina duas res; ſed duas rationes.* Quando *enim refertur ad coctionem, & maturationem, & ad alios uſus caloris; dicitur calor innatus.* Quando *autem mouet, & agitat; appellatur ſpiritus, uel animalis, uel uitalis.* Et *ego ſæpè quæſiui à præceptoribus meis, quid differret calor innatus à ſpiritu; & nunquàm potui ſcire hoc, niſi ex longo ſtudio* Galeni. *His ita notatis; dicimus modò (redeundo ad cauſam materialem generationis ſpirituum diuerſimo dè poſitam à* Galeno, *& ab Auic.) quòd reſolutio de cauſa materiali ſpirituum eſt diuerſimodè poſita ab his. Iſte enim ſpiritus; ſi conſideretur, ut eſt unitus*

cum calore innato, ut confert ad mores; rectè dicitur ab Auic. confectus ex aere, & igne. *Vt autem eſt propellens, & expellens, non unitus cum calore naturali; tunc rectè dicit Galenus, quòd eſt compoſitus ex aere, et aqua. Quoniam autem dixerat Auic.* (ſpiritum conferre ad motiones) *Ideo nequis credat ſpiritum eſſe animam; dicit* primum motorem eſſe animam. *Quia anima eſt principium motus, & quietis; Spiritus autem eſt inſtrumentum animæ; ut apertè dicit Ariſt. et Galenus etiam idem ſæpè dicit, quando uult exquiſitè loqui. Sed tanta eſt conformitas, et connexio huius ſpiritus cum anima; ut Galenus, quando non uult exactè loqui; ut remoueat occaſionem contendendi; ſe nō curare dicat, ſiue hic ſpiritus dicatur eſſe anima ipſa, ſiue inſtrumentū animæ. Ex quo quidam malè accipientes Galenum dixerunt ex ipſius ſententia ſpiritus eſſe ipſam animam. Sed hic eſt difficultas. Certum eſt enim; quòd anima ſit principium motus in corpore humano. Vtrùm aūt ſit iſta anima tēperatura, uel quid aliud; dubiū eſt. Sed de hoc dicemus poſtea ſuo loco. et hæc ſatis quantū ad totū illud caput.* Nunc ad *tertiam doctrinā ueniamus.*

AVIC. LIB. PRIMI FEN PRIMAE, Doc. III. De Complexionibus. Caput primum.

Lectio. XV.

Complexio eſt qualitas, quæ ex actione. *Sciuiſtis ſecundam doctrinam fuiſſe de elemētis; quòd*

erat primum de cauſis materialibus, nam primùm de cauſis materialibus loqui uoluit. Cùm igitur proce=dat Auic. ordine compoſitiuo, meritò ab elementis in cepit tanquā à ſimpliciſsimis omnium inter cauſas ma teriales. Poſt igitur conſiderationem de elementis; aggreditur modò agere de complexionibus, tanquàm teneant ſecundum locum inter cauſas materiales. Sed hic ſtatim diceret aliquis. Cur temperaturas miſcuit; quæ potiùs ſe tenent ex parte formæ, quàm ex parte materiæ? Complexio enim eſt forma totius compoſi-ti, reſultans ex miſtione quatuor elementorum. Duæ fuerunt rationes, quæ fecerunt Auicennam ponere ſtatim complexiones poſt tractationem de elementis. Prima propter cauſam ſine qua non. Quia, cùm egiſ ſet de elementis, & poſuiſſet facultates, & uſus ipſorum ad miſtiones, & ad complexiones; ut unire=tur materia ſuperior cum ſubſequentibus; erat neceſ ſarium agere de complexionibus, ut meliùs appare=ret uſus elementorum in miſtione. Ratione igitur con ſequentiæ ſuperiorum hoc fecit Auic. Præterea; cùm eſſet acturus de humoribus, et membris; quæ reſul=tant ex uaria complexione; non potuit de his agere, niſi priùs notificaſſet nobis temperaturas. Videtis igi tur, quo modò artificioſiſſimè poſuit temperaturas in=ter elementa, & humores. Alia ratio eſt; quia Auic. negat temperaturam eſſe formam, & perfectionem; ſed diſpoſitionem tantùm ad formā, & perfectionem; quæ ſe tenet ex parte materiæ. et uidetur tempera=tura eſſe ſubiectum ſanitatis. Talis igitur ſit ratio

reddita de ordine. nunc ueniamus ad declarationem eorum, quæ dicuntur. (Complexio eſt qualitas, quæ &c.) *In iſta doctrina tria omnino faciet Aui. Primò enim; per ſuum progreſſum ab uniuerſalibus, ad particularia, incipit tractare de omnibus tempera turis in uniuerſali. Secundò; de temperaturis ſingu- lorum membrorum. Tertiò; de temperaturis æta- tum, et ſexuum. Iſta tria in tota doctrina faciet. Pro prima igitur parte, ubi aget de temperatura in com- muni (quòd quidem fit in iſto primo cap.) duo facit. Primò ponit definitionem temperaturæ. Vt autẽ po ſtea poßit diuidere, (quia nõ poßumus diuidere, quod neſcimus) ideo incepit ab ipſa definitione. Alterum, quod facit in iſto capite; eſt ex his, quæ conſequun- tur ad complexionem. In definitione igitur; primò definit, deinde declarat definitionem.* Complexio eſt qualitas, quæ ex actione inuicèm. *Primò igitur definit; et affert ſuum genus, quod eſt quali- tas. In hac definitione ſunt pulcherrimæ difficulta- tes, malè à modernis tractatæ. Ego itaq; priùs decla rabo ſenſum uerborum Auic. poſtea dubitabimus; ut nulla remaneat difficultas in mentibus ueſtris. Defi- nit igitur temperaturam per qualitatem. qualitas au tem eſt genus generalißimum, et habet ſub ſe multa genera ſubalterna; ut habetis in prædicamento qua- litatis. De qua igitur intelligit Auic? Videtur enim malè poſuiſſe genus ita remotum. Communis omnium opinio eſt; quòd intelligit de prima ſpecie qualitatis, quæ eſt habitus; eſt enim permanentia quædã in cor- pore.*

pore. Sit igitur habitus; & ſupponamus pro nunc, pro habitu poſitam qualitatem; quia poſtea melius uidebimus. Duo ſunt nomina, complexio, & temperatura. & oportet etiam dicere, quænam ſit horum duorum terminorum ratio. Complexio à complectendo uenit; & nihil aliud notat, quàm complicationem diuerſarum rerum. Temperatura aliud notat. Dicitur enim aliquid temperari; quando ex duobus, uel pluribus commiſtis, & temperatis; reſultat tertium, habens diuerſam formam, temperatis extremis. Ideo longè meliùs utemini hoc nomine (temperatura) quia indicat uobis eſſentiam ipſius rei. Iam igitur ſatis de nomine; & ſatis de genere. Temperatura igitur eſt qualitas, ideſt habitus: Ita ſupponamus. habitus autem plures ſunt. Sunt enim habitus animæ, ſicut ſcientia; & corporis, ſicut gracilitas, & pinguedo. Ideo oportet diſtinguere uobis hoc genus. Addit igitur Auic. differentiam, quando dicit quæ ex actione inuicèm, & paſsione. *Qui traduxerunt; poſuerunt unum uerbum malè, quod fecit obſcurum totum iſtum tractatum. Nam uerbum illud (prouenit) in fine poſitum; dicit eſſe magis propinquum principio, ut ita legatur* quæ ex actione inuicèm, & paſsione contrariarum qualitatum, in elementis inuentarum; prouenit. Quorum partes. *Eſt igitur hæc differentia; quia iſte habitus reſultat ex actione, & paſsione mutua primarum qualitatum. Quia, neq; habitus ſcientiarum, neq; gracilitas corporis, neq; pinguedo; reſultant ex tali actione, et paſ-*

ſione. Sed, quoniam non ſufficit ad hoc, ut fiat tempe-ratura; quòd mutua ſit actio, & paßio contrariarũ qualitatum (non enim ſequitur; facta eſt mutua actio, & paßio; primarum qualitatum; ergo facta eſt tem peratura. Quia, ſi ponatis fruſtum terræ, & partem aquæ ſimul; fiet quidem actio, & paßio iſtorũ; ſed non fiet temperatura) Ideo oportet, ut fiat permiſtio. *Quòd fit, ſi miſcibilia diuidantur ad minima; primo de generatione in fine, ubi de miſtione loquitur. Vndè etiam natura antequàm concoquat cibum in uentricu lo, priùs diuidit in minima. Secunda igitur differentia erat addenda; quòd miſcibilia ita debent diuidi ad minima, quouſq; plurimum unius cõtingat plurimum alterius. Ideo addit Auic.* (Quorum partes ad tan tam paruitatem, &c.) *enigmaticè uidetur loqui Auic. ſed ingenioſiſſimè tamen. Diuiſionem ad minima ſequitur iſta poſitio; ut plurimum unius contingat plurimum alterius. & ſequitur hoc dupliciter. Vno modo; quia, ubi res diuiſæ ſint ad minimum, & commiſtæ; non poteritis habere minimum unius, quin habeatis minimum alterius. & patet exemplo contundetis, piper, et cinamomum, ad minima. Siquidem enim deinde miſceatis; tunc non poteritis habere unũ minimum piperis, quin etiam habeatis minimum cinnamomi. Et è conuersò etiam. Ita; ut plurimum unius minimi ſit cum plurimo alterius. Alia ratio huius contactus ſit hæc: habeatis hoc exemplum. & ſi accipiatis libram alteram aquæ, & alteram terræ, et diuidatis ſingulas libras in duodecim partes, et miſceatis;*

ſceatis; non contangent ſe plurimum, quia non contangent ſe in puncto, ſed in linea tantum ſuperficiali. At, ſi diuidatis partes illas in minima, & miſceatis; tunc plurimum unius erit cum plurimo alterius, & fiet contactus undequaq;. At, ſi fiat talis contactus; fiet facile permiſtio, ex qua temperatura reſultabit. Hic eſt ſenſus Auic. *Temperatura igitur, uel complexio; eſt qualitas, uel habitus, qui prouenit ex mutua actione, & paſſione primarum qualitatum ita; ut partes elementorum inuētorum in tali miſtione ita redigantur ad minimum, ut plurimum unius contangat plurimum alterius. & hæc ſatis; quantum ad declarationem uerborum definitionis. Bona igitur eſt hæc definitio; quia non poteſt conuenire, niſi uni ipſi temperaturæ.* Cūm enim inuicèm agunt, & patiuntur ſuis virtutibus. *Declarat in iſta parte definitionem. Poſſet enim quis dicere. Tu dicis, quòd temperatura eſt qualitas, reſultans ex mutua actione, & paſſione primarum qualitatum contrariarum ex diuiſione elementorum ad minima.* Ego autem *uellem habere conceptum longè diſtinctiorem huius rei. ſcilicet; quo modo fiat hoc.* Declarat igitur Auic. *ex mutuis actionibus, & paſſionibus; primarum qualitatum, cognoſci factam eſſe temperaturam. Quoniam, cùm uirtutes iſtæ elementorum agunt, & patiuntur inuicèm; ſequitur ex ſumma eorum qualitas quædam tertia æqualis in eo toto miſto, & ſimilis earum qualitatum. Quia temperatura denominatur, uel calida, uel frigida;* Ergo *eſt ſimilis temperatura illis faculta-*

 tibus

tibus elementorum, & ſimilis uirtutibus eorum. & notate hic; quòd Auic. *appellat qualitates primas elementorum uirtutes; ut notauimus ſuperiùs, dum exponeremus facultates ſingulorum elementorum.* Idem *enim eſt dicere, facultates, & uires, et potentias; elementorum. & dicuntur ita; quia per iſtas qualitates elementa operantur; ideo meritò uirtutes dicuntur.*

Cùm igitur inuicèm agunt, & patiuntur ſuis virtutibus; in earum &c. *in earum ſumma, id eſt, tandem poſt longum proceſſum actionis, et paſſionis, & alterationis. Sed quoniam adhuc erat alia difficultas, quia poſſet aliquis dicere.* Q*uænam cauſa propria eſt, iſtius qualitatis?* Ideo *dixit Auicen.* Ad*uerte, quòd* qualitates, quas diximus eſſe in elementis; ſunt, caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. *Quibus refractis; fit poſtea iſta tertia qualitas, quæ dicitur complexio. & ita poſita eſt uera definitio, & declarata. & iam ſatis de hoc.* Modò *(ſicut dicebamus) circa iſtam definitionem plurimæ difficultates contingunt, quæ non ſunt prætermittendæ à nobis.*Erimus *tamen breues in omnibus.* Difficul*tas prima eſt hæc;* Cur; Q*uare; cùm dicatur communiter temperatura habitus, qui eſt ſpecies qualitatis; definita ſit ab* Auic.*per qualitatem, quod eſt genus remotũ. Cùm genus definitionis debeat eſſe proximum.* Videtur *igitur peccare Auic. & non ſeruare leges definitionis.* Ad *hanc quæſtionem reſpondemus; quòd Auic. fecit hoc cum maximo artificio.*Voluit *enim definire temperaturam ita; ut conueniret omnibus opinionibus,*

nionibus, quæ de temperatura habentur. Præſertim cùm ſint fundatæ iſtæ opiniones in bonis fundamentis, & rationibus. Variæ autem iſtæ opiniones, quæ ſunt de temperatura; ſunt propter uarios reſpectus. Videtur enim complexio eſſe ſub diuerſis ſpeciebus qualitatis ſecundùm diuerſas rationes. Vt enim eſt quædam permanentia; dicitur habitus. Sola enim permanentia, facit, & characterizat; habitum. Videtis enim, quòd habitus non determinatur ad unam determinatã qualitatem; ſed prædicatur de omnibus ſpeciebus qualitatis. Vti de paßibili qualitate; dicimus enim calidum eſſe in habitu, & alia huiuſmodi. De naturali potentia, uel impotentia; nam dicimus aliquid habere, duritiem, & mollitiem. Necnon de habitu, ut etiam de quarta ſpecie qualitatis, hoc eſt de figura. & ita habitus non dicitur habitus, niſi per ipſam permanentiam. Temperaturam igitur; ut eſt permanentia quædam in corpore, merito dicitur habitus. Eadem autem dicitur, eſſe paßibilis quædam qualitas. Quia, ſi ſit illa qualitas acquiſita ex refractione illarum quatuor qualitatum, et ſit ſimilis, & eiuſdem ſpeciei; Tunc habebit idem nomen. Ideo, cùm illæ ſint paßibiles qualitates; erit & iſta paßibilis qualitas. & ita habetis, quomodò non ſolùm reperiatur temperatura ſub prima ſpecie qualitatis, ſed etiam ſub ſecunda. Eſt et in tertia ſpecie qualitatis. In naturali potentia; quia temperatura eſt potentia quædam, à qua exeunt operationes omnes. cùm enim ſit facultas quædam, inexiſtens ſubiecto, à qua fiunt operationes bonæ, uel malæ; ideo poterit meritò

dici

dici naturalis potentia, uel impotentia. Ideo, cùm uideret Auic. temperaturam ſecundùm uarios reſpectus, poſſe ſub diuerſis ſpeciebus qualitatis poni; propter hoc; ut euitaret diſputationes, poſuit genus qualitatis. Etiam propter aliam ratione͂; quia; licet tenuerit temperaturam eſſe de genere accidẽtium; uidebat tamen Gal. & Hippocr. tenere illam eſſe formam ſubſtantialem; ideo accepit genus qualitatis, cõmune formæ ſubſtantiali, & accidentalibus qualitatibus; ne poſſet Gal. aut Hippoc. habere aliquid cõtra ipſum. Quòd autem qualitas dicatur de forma ſubſtantiali, & accidentali; iſtud quinto metaph. 19. declarat Ar. Iure igitur, & artificioſe factum eſt hoc ab Auic. Simile quoddam fecit & ipſe Gal. primo de differentijs morborum. Cùm enim ibi uellet conſtituere methodum inueniendi omnes differentias morborum; & uideret duas eſſe opiniones circa generationem compoſitorum; alteram, Hippocr. & Peripateticam; quæ uolebat omnia componi per miſtionem, & temperaturam; & alterationem. Alteram Democr. & Aſclepiadis; quæ uolebat omnia componi, non per temperaturam, ſed per compoſitionem atomorum; & incompatibilium corpuſculorum. Cùm inquam uideret diuerſitatem iſtam opinionum, ita definiuit ipſum morbum, ut definitio utriq; opinioni accommodari poſſet. & de hac quidem quæſtione ſatis hæc. Eſt alia difficultas longe maior; utrùm temperatura ſit tantùm accidens, an ſit forma ſubſtantialis, & in hac quæſtione hærent maximi uiri, & attinet ualde ad medicos. Quia, niſi medicus ſciat tẽperaturam

raturam eſſe formam ſubſtãtialem; dantem eſſe immediatè, & prouenire ab illa operationes immediatè; diuerſum faciet prognoſticum; quàm faceret, ſi ſciret. Quia, ſi ſcietis hæc; ubi uidebitis deſtructam eſſe temperaturam, abibitis deſperantes de ſalute ægri. Præterea etiam facit ad curationem. Quia, ſi ſcietis hoc; conabimini habere maximam rationem temperaturæ; ut à qua pendeant operationes omnes, et etiam ipſa uita. Eſt igitur quæſtio diligenter examinãda. Duæ ſunt opiniones ſummorum Virorum. *Prima eſt Arabum, &* Latinorum *recentiorum; qui credunt nullo modo formam ſubſtantialem eſſe temperaturam, ſed temperaturam primam ſolùm diſpoſitionem ad formam ſubſtantialem.* In *qua ſententia fuit* Auic. *in libro de anima, parte prima, cap. primo; et* Albertus *ſecundo de generat. tract. ſecundo, cap.* 15. In *parte autem oppoſita ſunt* Hippoc. & Gal. & *fortaſsis etiam* Ariſt. *Qui uolunt nihil aliud eſſe formam ſubſtantialem, quàm temperaturam eductam ex materia.* Habet *autem unaquæq; harum opinionum ſuas rationes.* Ego *recitabo fideliter eas, quæ potiſsimæ mihi uidẽtur; deinde indicabo, quid ſit tenendum in iſta quæſtione. & afferam primò rationes.* Auic. *& aliorum, qui ſunt eiuſdem ſententiæ. Prima eſt;* Nullum *agens naturale poteſt producere effectum ultra proprias uires, & ultra ſuam facultatem.* Sed *calidum, frigidum, etc. ſunt quædam qualitates naturaliter agentes; ergo non producent effectum ultra ſuas uires.* Vires *autem iſtarum primæ ſunt quidem, calefacere, refrigerare, &c.* Se-

cundæ autem; indurare, mollire, ſtringere, laxare, etc. Igitur non erit temperatura, reſultans ex, frigido, calido, etc. forma ſubſtantialis, à qua exeũt operationes hominis tam mirandæ. Secunda ratio eſt talis. Omnis forma ſubſtantialis eſt ſubſtantia. Per te autem forma ſubſtantialis eſt temperatura; ergo temperatura erit ſubſtantia. Sed temperatura eſt accidens; ergo accidẽs eſt ſubſtantia. Quòd autem temperatura ſit accidens; per uos probatur ô Galene; quia eſt qualitas quædam, effecta ex refractione primarum qualitatum. Propterea uidetur iſta ratio eſſe Ariſt. expreſſè ſecundo de generat. animal. Dicit enim ibi, quòd calor agens eſt agens tanquàm inſtrumentum, & dirigitur à nobiliori quadam uirtute. Calor igitur, ut calor; non poteſt à calore educi, ſed à nobiliori uirtute educitur. Hæ potiſſimæ ſunt rationes Arabum, & Latinorum; probantium, quòd temperatura ſit accidens, diſponẽs tantùm ad formam ſubſtantialem. Ex alia parte probat Hippoc. & Gal. quòd temperatura ſit forma ſubſtantialis. Prima autem eius ratio eſt iſta. Quidquid introducitur materiam miſti ab agente tanquàm finis, & perfectio miſti, in quo etiam quieſcit agens; eſt forma ſubſtantialis. Temperatura tale quoddã eſt; ergo, etc. Maior eſt nota. Minor probatur inductione. Nam, (ſi bene obſeruemus) in quacunq; re, quæ generatur; ſemper ſuus motus eſt in qualitatibus primis, & tandiu durat motus; quàndiu nõ eſt adepta temperatura. Acquiſita autem temperatura ceſſat motus; & non poſſumus sẽſu uidere, quòd aliquid aliud aquiratur; quàm

temperatura.

temperatura. Aliud argumentum eſt confirmans hoc primũ,et eſt huiuſmodi. Omnis forma ſubſtantialis eſt actus primus,et perfectio illius,cuius forma. Temperatura eſt perfectio illius,cuius eſt tẽperatura, & actus primus; ergo etc. Maior eſt per ſe nota & eſt Ar. in ſecundo de anima. Minor monſtratur hoc modo, (per omnes operationes,et per omnia ſigna;quæ apparent in animalibus)inductiuè.& primò mõſtratur per animam rationalem; Quia, hoc dato ; non eſt dubium de alijs. Gal.igitur in libro.Quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur etc. oſtendit; quòd, & intellectio fit à temperatura ita; quòd, ſi temperatura lædatur; læduntur etiam operationes animæ; & per gradum læſionis temperaturæ proportionaliter læditur diſcurſus,& intellectus.et diſcurrit hoc Gal.per longum proceſſum in operationibus ſenſibilibus. Poſtea eſt hoc manifeſtiſſimum;quia oculus non uidet,niſi adſit bona temperatura. Ita, etiam operationes naturales fiunt meritò temperaturæ;& pro ratione temperaturæ erũt bonæ, uel malæ. Iſte fuit Achilles Gal. unde etiã Ariſt. cogitur ex ſuis principijs dicere animam rationalem eſſe temperaturam. Iſta igitur eſt potiſſima ratio Gale. ad quam recurrit tanquàm ad fortiſſimam rationem, hoc etiam alio modo probat. Si forma ſubſtantialis miſti ſit aliud,quàm temperatura;iſta forma, uel erit ſubſtantia, uel accidens. Non accidẽs, quia accidens daret eſſe ſubſtantiæ;ergo ſubſtantia. Si ſubſtantia; uel ſubſtãtia corporea, uel incorporea. Si corpea ; ergo corpus. Tũc itaq; de corpore iſto quæritur

ritur; utrũ habeat aliam formã, uel nõ. et, ſi dicas habe re aliã formam; quæram de iſta forma utrũ ſit corporea, uel incorporea. Si corporea; erit corpus. et quæ rã de iſta forma corporis. et ita fiet proceſſus in infinitum. Si uerò dicas non habere formã; ergo dabitur corpus ſine forma. Si uerò incorporea; ergo externa, & incorruptibilis. & ſic ſequeretur, quòd omnis forma ſubſtantialis ſit perpetua. Sequetur etiam; quòd ex corruptibili, & incorruptibili; fiet unum. Sed hæ differunt pluſquàm genere. Prætereà; ſi eſſet ſubſtantia corporea; ſequeretur, quòd ex duobus actu fieret unum. Prætereà; ſi eſſet ſubſtantia incorporea; non eſſet actus primus corporis phyſici, etc. ſed eſſet tanquàm nauta, naui aſsiſtens. His itaq; duabus rationibus unà cum rationibus etiam utriusq; fideliter recitatis; quid circa eas ſit determinandum, ſi me rogetis; poſſum reſpondere dupliciter ſecundùm duplicẽ formam, quam poſſum induere. Si enim uelim eſſe philoſophus, & ſtare in principijs philoſophiæ, non autem fidei; non poſſum non Hipp. & Gal. *aſſentire. At, ſi formam theologicam uelim induere (quod certè debemus facere) dicendum eſt opinionem* Arabum *eſſe ueram. Sed hoc; ut eſt re ipſa uerum, ita credi debet ſine ulla demonſtratione.* Nam *nihil peius eſt; quàm quærere, demonſtrationibus probare, quod fide tenendum eſt. Quia potiùs ſunt agendæ gratiæ* Deo; *qui intellectum noſtrum illuminauit, ut ea ſciret, quæ nullo medio naturali percipi poſſunt; & rogandus* Dominus *ut augeat credulitatẽ in nobis. Et certè in hoc* Scotus *ualde egregiè*

de egregiè ſe geßit. Qui, cùm tenuiſſet animam in uia naturali, et peripatetica; mortalem eſſe in quarto lib. ſententiarum, quæſt.41. uel.43; poſtea conuerſus ad Dominum *egit illi gratias; quòd id cognouiſſet illamitione diuina eſſe uerißimum, quod naturaliter falſum uidebatur.*

LECTIO XVI.

SED; *quia nunc in ſcholis profitemur nos philoſophos, & medicos;* Ideo *ex principijs philoſophiæ defendamus opinionem Gal. &* Hipp, *Quia nihil eſſe deterius arbitror; quàm miſcere philoſophiam theologiæ.* Pro *determinatione autem iſta debetis unum notare, quod eſt* Ariſt. *uidelicet omnia, quæ generantur, & ueniunt ad miſtionem; fiunt ex ſemine quodã præexiſtenti, uel ex proportionali quodam ſemini. Semen igitur iſtud diuiditur ex generante perfecto. &, cùm ab eo diuidatur; habet in ſe quæcũq; habet illud, à quo deciditur. Iſta autem ſunt, calor, & uirtus formatiua.* Differunt *autem ſecundum, quòd iſta tantùm generata ſunt actu; in ſemine autem in potẽtia.* Vbi *igitur ſemen illuſtratur à calore cœleſti, & ſolari, & radiorum aſtrorum omnium; excitatur calor complexionalis ipſius ſeminis, & uirtus formatiua exiſtens in eo in potentia. Quia calor, dum deducitur ad actum per calorem cœleſtem; fit ſimilis ipſi calori cœleſti, à quo deducitur ad actum. & hoc dicebat* Ariſto. *ſecundo de generatione, quòd calor iſte ſeminis proportionalis eſt calori ſtellarum.* Exiſtente *iſto calore,*

& uirtute

& uirtute formatiua; agit ipſa uirtus formatiua per iſtum calorem, tanquàm per inſtrumentum; Inſtru*mentum igitur conueniens uirtutis formatiuæ eſt calor iſte ſeminis deductus ad actum* . Directus *igitur tanquàm inſtrumentum ab ipſa uirtute formatiua; incipit agere in humidum ad aliquem determinatum finem. & ea, quæ conueniunt; attrahuntur ab ipſis. &, quæ non conueniunt; reſpuuntur. & ita determinata eſt materia, determinatus eſt modus, motus, et tempus, & omnia ſunt perpetuò ordinata in natura. & ita nō oportet ponere cholcodeas; quia eſt in materia uirtus formatiua, directa à calore cœleſti; quæ omnia operatur pro ut debet. & ita qualitates primæ elementorum deueniunt per refractionem in miſto ad unam qualitatem directam à uirtute formatiua, quæ quidem qualitas eſt complexio. & ea acquiſita, ceſſat motus omnis; quoniam temperatura eſt cauſa horum omnium.* Iſt*a igitur uirtus formatiua ita operando nihil addit elementis, niſi formam ſubſtantialē, ſicut artifex nihil addit ceræ niſi formam.* Differunt *autem; quoniam artifex eſt extrinſecus, & addit formam extrinſecè tantùm. & uirtus formatiua eſt agēs intrinſecum, & addit formam, & extrinſecam, & intrinſecam; mediante calore complexionali tanquàm inſtrumento; poſtquàm, & calor ipſe complexionalis, et ipſa uirtus formatiua; fuerit deducta ad actum à calore cœleſti.* Ex *his ſequitur, quòd & materia, & forma ſunt ſubſtantia.* Materia *enim eſt ſubſtantia, quia ſubſiſtit; forma autem eſt ſubſtantia, quia*

propter

propter ipſam compoſitum ponitur in eſſe. Nã pro-*pter unumquodque tale; erit illud magis. Si igitur materia ponitur in eſſe, & fit ſubſtantia propter formam; longè magis ipſa forma erit ſubſtantia. Sequitur præterea; quòd huius modi forma, quæ dicitur tẽperatura; dicatur etiam qualitas. Sed qualitas ſubſtantialis*. Nam *monſtrauimus, quòd qualitas etiam dicatur de forma ſubſtantiali; probauimus ſuperius ex quinto metaphy*. *Vnde bene reſpondetur etiam ad interrogationem, quale quid eſt; per differẽtiam formalem. & hæc ſatis pro declaratione huius quæſtionis*. Ad *argumenta modò, quæ ſunt in contrarium; reſpondit iſte noſter proceſſus exquiſitiſsimè*. Ad *primum*; Q*uando dicitur, unumquodq; agens naturale nõ agit ultra proprias uires; & ita hæ qualitates elementorum non poſſunt, niſi calefacere, refrigerare, &c. eſt ſatis reſponſum*. Nam nos *ponimus, quòd uirtus formatiua ſit in ſemine tanquàm diuinum quoddã, deinde habemus calorem cœleſtẽ, deinde refractionem. & ita ex parte agentium uirtutis formatiuæ, & caloris cœleſtis; nihil abſurdum eſt fieri iſtam formam ſubſtantialem*. Deinde *etiam reſpectu alterationis. nam, quantùm ualeat alteratio; uidetis ex eo, quòd ex pane fit chylus, & ſanguis etiam. ideo nõ hæc admirabitur, qui ſit exercitatus in arcanis naturæ*. Ad *ſecundum dico, quòd & eſt ipſum ſolutum*. Q*uando enim inquiunt, quòd temperatura ſit accidens; negandum eſt hoc. nam licèt dicatur temperatura eſſe qualitas; eſt tamen qualitas ſubſtantialis. & hoc oſten-*

 dimus.

dimus. Ad authoritatem Ariſt. quando dicit, quòd calor non efficit operationes tam mirandas; &, quòd calor non poteſt, niſi calcfacere, &c. Verũ dicit Ariſto. Sed, quid contra nos; Qui dicimus iſtud fieri, non ab iſto calore, niſi tanquàm inſtrumento; ſed à uirtute formatiua, & à calore cœleſti? Et ita ſatisfecimus huic quæſtioui. & ſic ſatisfactum eſt; quantùm ad illam partẽ definitionis, in qua dicebat Auic. quòd temperatura eſt qualitas. Reſtat modò uidere de differentijs ipſis. &, ut exquiſitè intelligatis differentias iſtas, & habeatis exquiſitiſſimam cognitionem temperaturæ. optimè animaduertite; equidem enim pro declaratione iſtorum omnium decreui uti ſumma breuitate. Per reſolutionem itaq;, & compoſitionem; intelligit diſcurſum duplicem, primò reſolutiuum, deinde cõpoſitiuum; ex quo innoteſcet uobis tota natura temperaturæ. Diſcurſus igitur reſolutiuus, incipiens à notione finis talis eſt. Temperatura (ut audiuiſtis) eſt qualitas æqualis in toto eo, in quo eſt. Qualitas eſt forma, & actus ultimus illius, cuius eſt. hoc ſuppoſito; &, quòd per temperaturam ſingulum dicatur unum; quid ſequitur? Sequitur; quòd cùm miſta ſint ex quatuor; oportet, ut continuẽtur. Continuari autem nihil poteſt, niſi partes ſint unum, & ſubſtantia una; ut dicit Ariſt. quinto phy. & quinto etiam metaphy. & ita continuum non poteſt eſſe, niſi in re eiuſdem ſpeciei. & ita uidetis, quòd caro, & os; non poſſunt continuari inter ſe, benè autem poſſunt contiguari. At caro rectè dicitur

tur continua; quia partes ipſius ſunt unũ, & ita aqua eſt continua; quando quælibet pars aquæ eſt aqua. Contigua autem habent diuerſas naturas. Cùm igitur elementa habeant diuerſas naturas; nũquàm efficientur continua, donec non fuerint unum; quia alioqui forma non erit æqualis per totum. At uniri non poſſunt, niſi immutentur à natura, in qua ſunt. & , ſi immutari debent; non per corruptionem; quia non eſſent miſta; neq; per motum localem; fiet igitur per alterationem. Sed quoniam alteratio poteſt eſſe multiplex, uel ſecundum partem tantùm, uel ſecundùm totum. Secundùm partem; ut quando pili iſti facti ſunt albi (cùm prius eſſent nigri) nulla mutatione facta in alijs partibus corporis; iſta alteratio ita conſiderata non facit miſtionem. Sed eſt neceſſarium alterationem fieri totius per totum; ut ſcilicet, quod alteratur, ita alteretur, ut à centro ad circunferentiam nulla pars ſit, quæ non ſit alterata, neq; ſecundũ ſenſum, neq; ſecundùm rationem. & iſta eſt alteratio totius per totũ. Prima igitur alteratio, quæ eſt partis; non facit miſtionem; ſed illa, quæ eſt totius per totum. Sequitur enim ex hoc; quòd, ubi iſta ſunt refracta, & in forma, & in actu, & in qualitatibus; reſultet neceſſario una forma tertia. Quæ quidem forma tertia facit illam ſubſtantiam cõtinuam, & unam. Quæ quidem forma tertia unius, et continuans; eſt ipſa forma ſubſtantialis, & temperaturæ. Iſtis igitur ſic ſtantibus; cùm alteratio ſit in qualitatibus paſſibilibus; Videamus, in quibus paſſibilibus qualitatibus

bus poſſit eſſe alteratio totius per totum. Non autem reperietis iſtud poſſe fieri, niſi in quatuor qualitatibus, calido, frigido, humido, & ſicco. Nam, *neq; durũ, neq; album, neq; amarum; poſſunt tota per tota alterari. Sed in amaro inerũt multi actus; & ita de alijs.* Hunc *diſcurſum optimè faciebat* Galenus *in fine primi de elementis. Cùm igitur ita ſe habeant iſta; ideo meritò dicimus, quòd iſtæ quatuor qualitates ſunt illæ, quæ ueniunt ad alterationem. Sed alteratio non poteſt fieri ſine actione, & paßione.* Actio *autem, et paßio; non poſſunt fieri ſine contactu (oportet enim ut agens contangat patiẽs, uel mediatè, uel immediatè.)* Igitur, *ſi hoc ſit uerum; quantò melior erit contactus, tantò melior erit alteratio.* Ideo *oportet, ut res ſit diuiſa ad minima, ut optimus poßit eſſe contactus.* Vnde *dicebat* Ariſt. *primo de gen. quòd ipſa diuiſio ad minima eſt optima ad mistionem; ſed tamen ipſa non eſt miſtio, ſed iuxta poſitio.* Iſta *igitur diuiſio ad minima eſt utilißima ad miſtionem; licet nõ ſit ipſa miſtio.* Hactenus *habetis diſcurſum reſolutiuum; donec uentum eſt ad unum, quod primum eſt in operatione, & in compoſitione. Cõponamus modo hæc, quæ per reſolutionem inuenimus. &, quia, ſi uelitis habere temperaturam, primò facit contactum (& hoc diuidendo ad minima) & ita deinde incipit natura facere actionẽ, et paßionem; et per iſtã actionem, et paßionẽ, facit miſtionẽ; et per miſtionem facit alterationem totius per totum; & per iſtam alterationem totius per totum facit unionem; & per unionem*

facit

facit temperaturam; Videtis igitur duplicē noſtrum progreſſum, primum reſolutiuum, ſecundum compoſitiuum; ex quo exquiſitiſſimè totam naturam temperaturæ uidetis. Legam modò differentias, quas numerat Auic. & uos uidebitis omnia patere ex noſtro diſcurſu. Dicit igitur (complexio eſt qualitas, quæ ex actione inuicèm.) *Iam uidetis; quàm plana, & aperta ſint omnia.*

LECTIO. XVII.

HACTENUS *audiuiſtis quoties de temperatura meminimus, toties etiam de miſtione nos meminiſſe. & omnes alij ita etiam loquuntur. Tamen nullus adhuc dixit, quid differat miſtio à temperatura; neq; Galenus; neq; Alexander, qui librum integrum de miſtione ſcripſit. Dicamus igitur nos, quid differant. Differt igitur miſtio à temperatura; ſecundū quandam rationem; Si quidem accipiatis miſtionem, non pro motu, quia tunc eſt uia ad temperaturam; ſed quando miſtio ſit iam facta, facta alteratione; ut accipit Ariſt. quando dicit (miſtio eſt alteratorum plurium unio) Miſtio igitur, hoc modo accepta (pro fine ſcilicet) dicitur per reſpectum ad miſcibilia. ſed, ubi ad miſcibilia non refertur conceptus; appellatur iam temperatura, & craſis à Græcis, & ita etiam uulgari lingua; uinum, aqua temperatum; modò uinum miſtum, modò uinum temperatum; dicitur. et dicitur proprie craſis à Græcis; quod nos tēperamentum dicimus ἀπὸ τοῦ κεράννυμι, quod eſt tempe-*

ro. Sed de hoc ſatis. ueniamus modò ad Auic. ut poſſimus continuare præcedentia cum conſequentibus. Debetis meminiſſe: quòd hæc eſt ſecunda doctrina, in qua tractatur de temperaturis; & , quòd primò in communi uult tractare Auic. de temperatura; poſtea in ſpeciali. & in hoc primo capite uult diuidere temperaturam in communi. Sed, quia diuiſio rationalis non poteſt fieri; niſi ſciamus genus illud, quod uolumus diuidere (ut dicit etiam Galenus in fine tertij de difficultate reſpirandi, & Plato in Philebo.) Ideo Auic. primò definiuit temperaturam; ut, cognita definitione; poſſimus facere diuiſiones, quæ fient modò in progreſſu. Sed priùs unum aduertite. Ego, quia inueni in hoc capite uerba difficillima, & obſcuriſſima; Ideo cogitaui priùs in ſummario facere uobis diſtinctiones omnes, ſicut fieri debent; poſtea ex hac noſtra diuiſione declarabuntur uerba Auic. ubi ſunt declaranda. Quia in meth. quidem, & noſtra diuiſione; patebunt uerba Auic. At ex uerbis ipſius nõ pateſit methodus, neq; diuiſio. Incipit Auic. hanc diuiſionem maxima metho. accipiendo genus ipſum, id eſt temperuturam; ſub notione ipſius temperaturæ, ſuperiùs habitæ. Oportet enim habere cõceptum iſtum; quòd temperies ipſa ſit qualitas quædam, reſultans ex refractione quatuor elementorum per actionem, & paſſionem qualitatum contrariarum. Accipit igitur primò iſtud genus, quod eſt diuidendũ ſub tali conceptu. Primum autem, quod dicitur in fine tertij de diffi. reſpirandi; eſt uidendum, utrùm genus ſit multi-

plex.

plex. Quia prius oportet diſtinguere multiplicitatem generis, quàm diuidatur. Vidit igitur Auic. quòd hoc genus (temperatura) eſt multiplex; ideo prius cœpit diſtinguere. In diuidendo poſtea genere; accipiendæ ſunt differentiæ oppoſitæ, & immediatæ, naſcentes ex genere. Peſsima enim eſſet diuiſio iſta; ſubſtantia quædā corporea, quædā ſenſibilis; quia non eſt per oppoſita. Vitioſum etiā, ſi ita fieret; ſubſtātia, quædā animata, quædam inanimata; quia non ſunt immediate naſcentes ex genere iſtæ differentiæ. Optimè igitur fecit diuiſionem Aui. Accipit enim æqualitatem, & inæqualitatem; quæ ſunt proximæ differentiæ refractionis primarum qualitatum contrariarum, & temperaturæ, & miſtionis. & ſunt præterea oppoſitæ. Maxima igitur arte diuiſit Aui. Primò igitur incipit Aui. ab æquiuocatione temperaturæ; & dicit temperatura, quædam eſt abſoluta, quædam per relationem. *Abſoluta temperatura dicitur; quæ, nō reſpectu huius, uel alterius, dicitur; ſed in ſeipſa. Vt, ſi conſideretis complexionem humanam; uidendo, nunquid in ea ſit penitus æquale ad pondus, & ſecundùm materiam, & ſecundùm intenſionem graduum ita; ut ſit in ea æqualitas abſoluta; & ſit tantum de frigido, quantum de calido; & tantum de humido, quantum de ſicco. Aut uidendo, nunquid in ea ſit inæquale ad pondus, ut plus de terra, quàm de aqua; aut plus de calido, quàm de frigido. Alio modo conſideratur temperatura per relationem; quādo non abſolutè conſideramus, utrùm hic plus ſit de calido, uel frigido; plus de terra,*

uel de aqua; ſed per cõparationem ad proprios actus exercendos, uel ad aliquod genus, uel ad aliquid aliud. E*ſt igitur temperatura genus multiplex; eſt enim temperatura, uel abſoluta, uel per reſpectum.* P*oſtquàm igitur diſtinxit multiplex; remouit unam partem; eã. ſ. temperaturam, quæ dicitur abſoluta; & dicit hanc non pertinere ad medicum.* Aduerte, *quòd nullum corpus tale unquàm reperitur. (& rationem poſtea audietis) & hoc, quantùm ad iſtud membrum temperaturæ abſolutæ.* Aliud *membrum igitur accipiamus temperaturæ per relationem; & iſta temperatura habet & ipſa eaſdem differentias.* Q*uædam enim eſt æqualis, quædã inæqualis.* Primò *igitur de æquali dicamus.* H*æc quidem tot habet ſpecies, uel gradus; quot habet relationes.* Q*uot enim erunt termini, ad quos poteſt referri; tot etiam erunt ſpecies, uel gradus.* S*ed termini non poſſunt eſſe niſi octo; ergò & octo erunt gradus, ſiue ſpecies huius temperaturæ æqualis.* Q*uòd autem non poßint eſſe, niſi octo termini; patet ſic.* V*el enim per relationem ſpecies ad totam naturam conſideratur; ut, quando conſideramus ſpeciem humanam; & dicimus ipſam eſſe æqualem reſpectu omnium generabilium, & corruptibilium ita; quòd nullum corpus generabile, et corruptibile, ita accedat ad æqualitatem, ſicut corpus humanum.* V*el comparatur indiuiduum ad totam ſpeciem.* Et *uideatis proportionem. ſicut enim primò comparatur ſpecies ad totam naturam; ita induiduum ad totam ſpeciem.* V*t, ſi dicamus Milonem eſſe temperaturæ æqualis; dicimus tunc per*

relationem

relationem ad totam ſpeciem humanam. Tertio per relationem partis ſpeciei ad totam ſpeciem; ut, ſi accipiatis illos, qui habitant temperatum clima (de quo aliàs dicemus, quod nam ſit) iſta temperies horum hominum, qui habitant ſub tali climate; dicitur eſſe æqualis per relationem, ſcilicet ad totã ſpeciem humanam. Vel comparatur indiuiduum illius partis temperatæ ad totam illam partem climatis temperatam; ut, ſi dicamus Socrates habitãs in. 4. climate eſt æqualis temperaturæ. Quintò; quando comparatur aliquod indiuiduum, ad aliquod indiuiduum; ut, ſi dicamus Socratem eſſe æqualis temperaturæ reſpectu ad Dionem. Sextò; per relationem indiuidui alicuius ad ſeipſum; ut, quando dicimus Socrates adoleſcens eſt æqualis temperaturæ per relationem ad ſeipſum ſemẽ. Septimò; per relationẽ membri alicuius ad aliud mẽbrũ; ut, quãdo dicimus uenam eſſe temperatã reſpectu nerui, uel oſsis. Vltimò; quando unum, & idem membrũ comparamus ad ſeipſum; ut, quando dicimus os eſſe æquale; quando eſt frigidum, & ſiccum, & ſanum. Præter has nullas alias relationes inuenietis eſſe; ſi centũ annos cogitetis. Cùm igitur relationum modi ſint tãtùm octo; ſequitur etiam, quòd temperaturæ, per relationem æquales, tantùm erunt octo. Modo Auic. cùm uideret ex iſta ſua æqualitate tria poſſe naſci dubia; uoluit illa remouere. Primò enim; quia dixerat dari temperaturam æqualem per relationem partis temperatæ ad totam ſpeciem; mouebit quæſtionem, ubi ſit temperata regio. Secundò; cùm dixerit aliquod mem-

brum

brum eſſe temperatum reſpectu alterius membri; oſtẽdet, quodnam ſit illud membrum. Tertiò; quoniam dicimus medicinam eſſe calidam, uel frigidam; ideo diſputabit, quomodò intelligatur æqualitas, uel inæqualitas in medicina.

Deinde accedit ad aliud membrum diuiſionis, ideſt ad temperaturam per relationem inæqualem. Dicit igitur temperatura inæqualis; quædam talis per eſſentiam eſt, quædam per affluxum. *Per eſſentiam; quando membrum à principio generationis habet talem ſubſtantiam; ut in eo dominetur plus de frigido, quàm de calido. Per affluxum autem; quando non eſt in membro eſſentialiter, ſed eſt acquiſita per influxum materiæ. Vt contingit ſæpè membrum eſſe eſſentialiter calidum; & ſit frigidum à materia influente. Modò utriuſq; iſtius temperaturæ inæqualis; tot ſunt differentiæ, quot poſſunt eſſe exceſſus. Sed exceſſus, cùm ſint decem; octo poßibiles, et duo impoßibiles, ſiue inconſiſtentes; octo etiam erunt temperaturæ inæquales poßibiles, & conſiſtentes. Vel excedit qualitas ſimplex; & ea, uel caliditas, uel frigiditas, uel ſiccitas, uel humiditas. Vel excedent iſtæ qualitates inter ſe complicatæ. Complicationes autem cùm ſint ſex tantùm, ſcilicet quatuor tantùm comprehenſibiles; ideo quatuor erunt tãtum exceſſus complicati. Nam, uel calidum cum humido complicabitur, uel calidum cum ſicco, uel frigidum cum humido, uel frigidum cum ſicco. Calidum autem cum frigido complicari non poteſt, nec comprehendi, nec conſiſtere, ſicut.*

neq;

neq; humidum cum ſicco;erunt igitur quatuor exceſſus ſimplices, et quatuor exceſſus cõpoſiti.et ita erũt octo exceſſus; quare octo etiam erunt temperaturæ per relationem acceptæ inæquales. Et hic eſt *ſenſus totius capituli Auic.*

Sed, quia Auic. quando diuidebat æqualitatem in abſolutam, & reſpectiuam;abſolutam dixit non inueniri poſſe in natura;Gal.autem dicit hanc inueniri,primo de temperatura,& in libro de opt. conſt.in ſexto de Tuen.ualet; Propterea *uidendum eſt quo modò ſit diſſenſio iſta inter iſtos.(Quia forte poterunt inter ſe faciliùs conciliari) & utrùm detur æqualitas ad pondus aliquo modo, an nullo modo detur. & tractatur hæc quæſtio à medicis omnibus,& etiã à philoſophis; ſed confuſè admodùm, quia non tollunt æquiuocationes plurimas, quæ ſunt in re iſta.* Procedẽdum *autem eſt in determinatione huius quæſtionis eo modo, quò docet Gal.in libro,an ars tuendæ ſanitat.* Diſtinguendum *enim eſt ſubiectum, & prædicatum; & uidenda eſt natura utriuſq;. et uideatis quomodò in iſtius quæſtionis determinatione ſeruabimus iſtam methodũ.*Hic *quæritur;utrùm tẽperatura aliqua inueniatur æqualis æqualitate ponderis.* Temperatura *eſt ſubiectum, æqualitas ponderis eſt prædicatum; uidendum eſt igitur, quid ſit natura utriuſq; horum terminorũ.* Quid *ſit temperatura,iam audiuiſtis;ideo de hoc non eſt laborandũ ampliùs.*Videamus *igitur,quid ſit ipſum prædicatum, quod eſt æqualitas in pondere.* Aequalitas; *quædam eſt abſoluta,et quædam reſpectiua. Sed dice-*

tis;

tis; abſurdum, eſſe, quòd aliqua æqualitas ſit abſoluta; nam nulla æqualitas poteſt abſolui. Quia omnis æqualitas dicitur ad aliquid; æquale enim eſt alicuius æquale. Aduertendum; quòd dicimus æqualitatem abſolutam, quando ad nullum extrinſecũ comparatur. Quia dicimus; quòd miſta ea, quæ ingrediuntur; ſunt æqualia; non, quòd non comparentur illa contraria ſimul; ſed, quia non comparantur ad aliquod extrinſecum. Equalitatis abſolutæ; aliqua ſe tenet ex parte materiæ, & molis; aliqua ex parte qualitatum, & formæ. Ex parte materiæ; eſt, quando dicimus in miſto tãtum eſſe de terra, quantum de aqua. Ex parte formæ, ut, quando dicimus in aliquo tantum eſſe de calido, quantum de frigido; & tantum de graui, quantum de leui. Primum membrum, quod ſe tenet ex parte materiæ; eſt duplex. Vel enim reſpectu ponderis, uel menſuræ. Ponderis; ut, ſi ſit hic una libra aeris, & ſit etiam tantum de aqua. Secundùm autem menſuram; ut, ſi ſit pugillus unus terræ, & pugillus etiam unus aquæ. Ex parte autem formæ; ut, ſi dicamus, quòd tantum ſit de graui, quantum de leui. Ex parte uerò ipſarum qualitatum; ut, ſi dicamus, quòd quantum ſit de calido, tantum ſit de frigido. & hæc quidem ſunt differentiæ omnes diſtinctæ æqualitatis abſolutæ. Dicamus modò de reſpectiuis. Equalitas reſpectiua eſt duplex. Quædam enim eſt per relationem ad aliquid extrinſecum, & ratione, et ſubiecto. Quædam ad aliquid extrinſecum ratione tantùm. Ratione tantùm ſunt duo, ad quæ ſolent referri iſtæ æqualitates, operationes, & paſſio-

nes,ſiue affectus.Operationes quidem; quia ex gradu oßis operatio eſt, ut per frigidum, & ſiccum operetur;cor autem dicitur eſſe calidum, & ſiccum; & ita dicentur æqualia membra, ſi ſuas operationes ſingula, ut debent, exerceant. Paßiones, & affectus, tàm in quali,quàm in quanto;ut quando affectus nullus excedit, ut in cuti ipſa. Neq; enim grauis eſt, neq; leuis, (in exceſſu dico) neq; nimis calida, neque nimis frigida. Temperatum igitur hoc tantùm dicitur; quando non excedit aliqua paßio. & hoc dicitur æquale reſpectiuum ad extrinſecum, ratione tantùm,non ſubiecti;quia unum, & idem, eſt ſubiectum, corpus unum, in quo fiunt iſtæ relationes. Ratione autem & ſubiecto; ut quãdo ſpecies humana comparatur ad ſpeciem leonis.Tres igitur ſunt æqualitates reſpectiuæ,prima ad operationes, ſecunda ad paßiones, tertia ratione perfectionis ad aliud extrinſecum.Quantùm ad æqualitatẽ,quæ eſt reſpectiua ratione operationũ;iſta dicitur æqualitas iuſtitiæ. & non cuius libet iuſtitiæ; ſed diſtributiuæ. & hoc eſt illud,de quo dicit Auic. in textu ibi debes autẽ ſcire; quòd æquale, de quo medici in ſuis inquiſitionibus. *et, ut obiter etiam textum declaremus,Iuſtitia quidem duplex eſt, permutatiua, et diſtributiua. Permutatiua fit in contractibus; ut, tibi do quando ego tantum; quantum tu das mihi. et ſunt quatuor modi huius iuſtitiæ, in quibus ſeruatur æqualitas præciſe ponderis; do, ut des; do,ut facias; facio,ut des, facio, ut facias. Iuſtitia autem diſtributiua eſt; quando diſtribuitur unicuiq; tantum,*

tum, quantum conuenit pro ſtatu, et gradu unius cu iusq;. et nihil magis deſtruit iſtam iuſtitiam; quàm ipſa æqualitas ponderis. Vt enim apparet in honoribus, et dignitatibus, in republica; Ita in corporibus factum eſt. Oſſi. n. frigidum, et ſiccum datum eſt; quoniam conueniebat. Cordi autem, calidum, et ſiccum; necnon. Cerebro frigidum, et humidum; quoniam cōueniebat pro operationibus. et hoc quantùm ad primum membrum æqualitatis reſpectiuæ. Veniamus modò ad quæſitum de æqualitate abſoluta. Quantùm ad æqualitatē ponderis; hoc prorſus eſt impoßibile. Nam, quomodò accipietis unam librā terræ, et unam aeris. Deinde (quarto meteor.) In homine dominantur, terra, et aqua. Quantùm ad menſuram, minùs. Nam præterquàm, quòd non poſſemus metiri terram, et aerem; eſt etiam aliud abſurdum; quia maximum ſpatium requiritur ad medium, ignis, et aeris; at ad terræ medium etiam minimum ſpatium conuenit. Ex parte autem qualitatum; primò, quantum ad graue, et leue; hæc æqualitas non poteſt eſſe, quia omnis motus in miſto eſſet uiolentus, neq; poſſent miſta in aliquo loco quieſcere. Sed oportet, ut dominetur terra, et aqua, in miſto; Ideo omnia, quantùmuis leuia, uergūt naturaliter ad terram. Vapores enim uiolenter aſcendunt propter flatum nimium incluſum (ſecundo meteor.) apparet ex fulguribus. non enim aſcendunt uapores ſimpliciter, nec deſcendunt ſimpliciter, ſed obliquè; quia habēt ignem ſecum. Remoto autem igne; fulgura cadūt in terram. et uapores; remoto flatu cadunt, conuerſi, uel in plu-

*uiam,uel in aliud. Pennæ etiam cadunt;niſi ſuſpendantur à uento. et ideo non poſſumus dicere, quòd in aliquo tantum ſit de graui, quantum de leui; quia oportet eſſe plus de graui, quia omnia quieſcunt circa terram.*Ideo *æquale ad pondus,neq́ue ex parte materiæ; neq; ex parte,grauitatis,& leuitatis;poteſt dari.Aequalitas abſoluta alia modò eſt propter æqualitatem quatuor primarum qualitatum. Quantum autem ad hoc;dico, quòd inuenitur æqualitas iſta exacta,quo ad ſenſum. & de hac intellexit Gal.quando dicit;in cute eſſe æqualitatem exquiſitam;&,quòd de iſta æqualitate,quæ eſt inter ipſas qualitates, non inter ſubiecta qualitatum; intelligat Gale.uideatis compoſitionẽ eius in eo primo libro de temperaturis de aqua feruentiſſima,comiſta cum frigida;ex quarum miſtura dicit poſſe fieri æqualitatem etiam,ſi alterius ſit multa moles, alterius autem modica. Caliditas enim eſt plus actiua, quàm frigiditas. Auic. autem hoc loco dicit expreſſe, quòd non poteſt dari æqualitas iſta in natura.Non eſt contradictio; quia ratione quidem non poteſt dari, ut oſtendemus. Senſu autem datur. & idem eſt prorſus; ſicut de neutralitate dicebamus. Ratione enim; inter ſanitatem,et ægritudinem non datur mediũ. Sed,quia quandoq; inueniuntur corpora in tali diſpoſitione; ut ſenſu non poſſimus diſtinguere,utrùm ſint ægra,uel ſana;Ideo neutra corpora talia appellamus. Ita æqualitas iſta ſecũdùm ſenſum inuenitur exquiſitiſſima; quia nullus ſenſus, quantùmuis exquiſitus, poterit cognoſcere inæqualitatem aliquam; ut in cute temperata,*

non

non alterata. At *ſecundùm rationem non eſt poßibile, ut ſit aliquid, quod tantũ habeat de frigiditate, quantum habet de caliditate; & tantum præciſè de humiditate, quantum de ſiccitate. Gal. igitur, ut medicus loquitur, qui eſt ſenſatus artifex; ideo merito aſtruit talem æqualitatem abſolutam.* Dicit autem Auic. quòd medicus phyſico debet iſtùd credere; quia probare hoc attinet ad philoſophum, *optimè hoc dicit; quia, ſi uelimus iſtud probare, quòd non datur ſecundùm rationem talis æqualitas ad pondus in qualitatibus primis; oportebit iſtud per media naturalia monſtrare. hoc enim pacto poteritis hoc agere.* Monſtro, *quòd non poßit dari iſta æqualitas in primis qualitatibus in aliquo miſto; quia, ſi dabitur in aliquo miſtorum; erit quidem forma, uel elementi, uel miſti.* Non *poteſt eſſe elementi; quia miſtum haberet duas formas, & elementum eſſet actu in miſto.* Non *etiam miſti; quia ſequeretur inconueniens.* Quia *miſtum fit ex actione, & paßione; actio autem, & paßio; fit ex prædominio alterius, & ex altero dominato.* Præte*reà ſequeretur, quòd miſtum nunquàm corrumperetur, (ſaltèm ab intrinſeco) quia corruptio fit ab aliquo contrario prædominante.* Non *datur igitur iſta æqualitas quò ad rationem. & non oportet hoc monſtrari medico; quia probationes fiunt per media naturalis philoſophiæ.* Et *ita habetis; &, quid uelit* Auic. *&, quo modo concilietur cum Gal. et de hoc ſatis.* Eſt *unum aduertendum.* Dixit *Aui. quòd* octo ſunt modi æqualitatum relatiuarum, *nè itaq; remaneat*

aliquod

aliquod dubiũ; debetis ſcire, quòd octo modi Gal. ſunt longè diuerſi. Quo modò igitur erit Auic. completus, aut Gal. et, quo modò conciliabuntur. Ego atttuli uobis tabellam modorum, deſcriptorum ſparſim à Gal. habeatis; & uidebitis plures ex iſtis modis eſſe diuerſos ab illis, qui ſcripti ſunt ab Auic. & tamen, nec Gal. nec Auic. fuit aliquo pacto diminutus, neuterq́; ipſorum peccauit; ſed uterq́; iſtorum optimè dixit. Auic. hoc loco comparat æqualitatem ad aliquod aliud extrinſecum; Gal. autem accipit qualitates comparatas inter ſe, quo modò dicantur abſolutæ, uel per comparationem; non autem uult oſtendere qualitates ipſas reſpectiuas. Conſiderat igitur Gal. qualitates; quo modo abſolutæ. &, quo modo reſpectiuæ; ſint. Auic. autem; conſiderat æqualitates ipſas reſpectiuè ad aliquod extrinſecum. & ita omnia ſunt clara. Veniamus modò ad textum. Omnia ſunt clara in textu; uſq́; ad ſecundum modum æqualitatis, ubi habet Auic. ſecundus eſt medialis, qui inter duas extremitates huius latæ compoſitionis. *&, Cùm Auic. faceret ſecundum modum æqualitatis quãdo comparatur indiuiduum ad ſuam ſpeciem (de quo Gale. & in primo de temperatura, & in fine libri, an ars tuendæ ſan. & alijs; ſæpè dixit.) Quia poterant circa iſtud occurrere duæ dubitationes; Ideo remouet duas iſtas dubitationes. Prima eſt ratione ætatis; quia omnia humana corpora, aliquando ſunt, uel humidiora, ut in pueritia; uel ſicciora, ut in ſenectute. Dicit igitur; quòd iſtud intelligendum eſt in fine augmenti. Quia, quando au-*

getur, habet plus de humido, & de calido. Quãdo autem minuitur; habet plus de ſicco, & de frigido; Gal. auctore in libro de optima conſtitutione, & in ſexto de tuenda ſanitate. Alia dubitatio eſt, quo modo homo dicatur æqualis, cùm membra ipſius ſint adeò contraria. nam cerebrum eſt frigidum, & humidum; cor autem calidum, & ſiccum. Reſpondet ad hoc ipſe; dicẽs; quòd æqualitas hominis non ſumitur ratione ipſorum membrorum. Sed, quia ex his membris reſultat temperatura quædam media æqualis; quæ habet omnes operationes, & intrinſecas, & extrinſecas conuenientiſſimas; Ideo dicimus temperaturam ipſius hominis eſſe æqualem.

LECTIO. XVIII.

QVONIAM *Auic. (ut audiuiſtis) ſuperiùs in tertio ſuo modo æqualitatum reſpectiuarum dixit, æqualitatem ſumi per relationem partis ſpeciei ad totam ſpeciem; & hoc fieri quando homines, qui habitant in temperatiſſimo climate; dicimus eſſe æqualis temperaturæ. Ideo huius occaſione mouet dubitationem de climate temperato; quodnam iam illud ſit clima, quod ſit alijs temperatius. & notate diligenter iſtud; quia plurimum refert, ut medicus ſciat. Nam, ſi non noue rimus regionem temperatam; neſciemus etiam regio nem intemperatam. Igitur, ſi iſta neſciuerimus; carebimus magna parte medicinæ in ſeruanda, & recu peranda ſanitate. Ex temperata autem, & æquali, regione cognoſcuntur intemperatæ, & inæquales.*

Quantò enim magis aliqua regio appropinquat regioni temperatæ, aut ab ea diſtat; tantò magis erit æqualis, uel inæqualis. Vt ſciamus igitur, quæ ſit regio temperata; duo ego faciam. Primò enim declarabo opinionem Auic. deinde dicam, quæ ſit opinio uera. Auic. proponit unam concluſionem; et dicit; quòd, ſi aliqua regio ſit temperatiſsima; illa eſt ſub circulo æquinoctiali. *&, quia poſſet aliquis inferre; illa regio à nullo habitatur, ergo illa eſt intemperatiſſima; quia, quæ temperatæ ſunt, poſſunt habitari; & habitantur. Probo etiam, quòd nullus habitet; quia, ſi qui habitarent illic; eſſet commercium aliquod nobis cum illis. Quia non eſt tanta diſtantia inter nos, & illos; ut non poſſit eſſe commercium. Cùm in maiori diſtantia ſit commercium cum his, qui longè magis à nobis diſtãt. Quia igitur potuiſſet aliquis ita inſtare contra concluſionem ſuam; ideo reſpondens ad hoc. Poſito etiam, quòd non habitetur (inquit Auic.) tamen non ualet conſequentia; non habitatur, ergo eſt intemperata. Quia poteſt eſſe inhabitabilis, uel propter montes, uel propter maria. Non dicit autem Auic. neq;, quòd habitetur, neq; quòd non habitetur (quia dicit iſtud ſe neſcire) ſed dicit; quòd* eſt habitabilis; niſi ſit impedita habitatio, aut propter maria, aut propter montes .. & ita, ſi non habitatur; non erit uitio temperaturæ, ſed ratione ſitus, *&, quia uidebat contra hanc concluſionem maximam rationem; Tangit iſtam rationem, ſed non ſoluit. Tãtùm enim dicit, de hoc cer-*

tificatum fuiſſe alibi; & nihil ultra. Certificauit autem hoc in fen ſecunda, doctrina. 2. cap. octauo. Tetigit etiam aliquid in duodecimo de animalibus, cap. primo; ſed nihil ferè dicit. Ratio autem contra ipſum eſt efficaciſſima; & eſt iſta. Quātò propinquior eſt ſol capitibus noſtris; tantò ea regio eſt feruētior. Sub linea æquinoctiali eſt maxima propinquitas ſolis capitibus noſtris; ergo. Maior intelligitur; non de propinquitate corporis ſolis ad noſtra capita. Nā, quòd non ſit iſta propinquitas, patet ex ipſo orbe. eſt enim Sol in centro, & quodcunq; ſumatur in circulo; profectò æqualiter diſtat à centro; ideo non poſſumus dicere, quòd corpus Solis magis approximetur uni parti, quàm alij. Prætereà, ſi etiam approximaretur; non magis calefaceret; quia non eſt calidus Sol formaliter, ſed uirtualiter, & effectiuè; per ſuos radios. Quo modo igitur intelligitur, maior, uel minor, propinquitas Solis? hoc modo. Quoniam linea recta deducta ad centrum, eſt propinquior linea obliqua; eſt igitur propinquitas Solis propter ſuos radios, quā propinquitatem ſequitur rectitudo angulorum in centro. Ex quo ſequitur maior unio, & minor refractio. Ex quo ſequitur maior calor. Quia, ſi refrangātur per lineam obtuſam; magis diſſiliunt. Vnde uidemus etiam ratione ſitus terræ; quòd in locis montuoſis, in quæ radij non poſſunt figi; ibi non eſt multus calor, ſicut eſt in plano. Ideo uidetis, quòd in ſpeculis planis, in quibus radij reflectuntur rectè in ſeipſos; tantus calor apparet, ut ignis quandoq; accendatur. Minor

nor modò hoc eſt.(Sub linea æquinoctiali eſt maxima propinquitas) facilè monſtratur. Quia uel in regione, quæ eſt ſub iſta linea, Sol eſt; uel in punctis æquinoctialibus (in primo ſcilicet puncto Arietis, & in primo puncto Libræ) Quando eſt in maxima diſtantia; eſt in punctis primis tropicorum; & eſt rectiſsimè in puncto Arietis, & primo puncto Libræ (ut uidetis in ſphæra etiam materiali) linea enim perpendicularis à centro Solis deſcendit ad centrum terræ. Quando autem recedit ad puncta tropicorum; non ſunt quidem ita recti radij Solis, ſed tamē ſunt adhuc recti. Spacium enim tropicorum à linea æqnino ctiali; ſunt uiginti tres tantùm gradus, & quædam minuta. & ita, cùm ſit tam modicum ſpatium; neceſſe eſt etiam tunc eſſe calorem maximum propter rectitudinem radiorum. & apparet hoc ex ſexto noſtro climate; diſtamus enim ab æquinoctiali per. 45. gradus. et ita per 23. ferè gradus ſumus extra tropicum cancri; quantùm illi ſunt intra ipſum. Sed tunc lineæ Solis nobis uidentur perpendiculariter cadere ſuper capita noſtra, & eſt feruentiſsimus calor. & hoc contingit tantùm ſemel nobis in anno; illis autem hoc bis contingit. & hoc, quod eſt nobis maxima propinquitas Solis; illis eſt maxima ſua remotio ita; ut, rectitudo, & perpendicularitas radiorum, quæ apud nos maxima; apud illos ſit minima, quàm ipſi poſsint habere ita; ut caliditas, quæ apud nos eſt maxima; per comparationem ad caliditatem ipſorum ſit ferè nihil. & , ſi dicas ſub cancro eſt mora maior, quàm

ſub æquinoctiali; uidebimus poſtea, quid faciat mora; ſed iſta mora, etiam fortaſſe maior eſt ſub æquinoctiali, quàm ſub cancro. Iſta ratio uidetur demonſtratio; ſed ipſe Auic. tantùm refutat ipſam. Quòd autem temperata ſit regio ſub æquinoctiali; monſtrare nititur duobus argumentis. Primum argumentum huiuſmodi eſt. Rectitudo in linea æquinoctiali non eſt ita efficax ad faciendum calorem, ſicut mora apud nos. Mora enim longè plus facit, quàm ipſa rectitudo. Sed mora eſt maior apud nos; ut uidemus in æſtate, quando dies ſunt ſexdecim horarum. Hoc enim tunc ratione non rectitudinis, ſed moræ; contingit. Probat etiam per ſignum. Quia, quando Sol in meridie appropinquat perpendiculariter; non tamen facit tantum calorem, quantum in uigeſima prima. Igitur, cùm in linea æquinoctiali ſit Sol tãtùm ſuper terram per 12. horas, quia mora minor eſt, & mora longè plus facit, erit in illa regione magis tẽperatus calor Solis. Alia ratio Auicen. eſt. In regione æquinoctiali ſunt mores habitantium nobiliſſimi, & operationes nobiliſſimæ. Quòd autem ſit hoc; probat per naturam Regionis. Cùm enim ſit ibi tantum de die, quantum de nocte; dies abſumit humidum redundãs, & nox calidum redundans; ex quo ſequitur æqualitas aeris. Aequalitas autem aeris facit æquale corpus; ex corpore autem æquali, ſequuntur operationes nobiliſſimæ. Erunt etiam ſimiles; quia nihil extrinſecum eſt, quod alteret. Sed iſtud uidetur eſſe petitio principij. Iſtæ ſunt rationes Auicẽnæ, quas ego

potui uidere. Quantùm autem ualeant; uidebimus poſtea. Nunc determinemus nos, quid tenendum ſit in iſta quæſtione pro ueritate. et, quia circa hoc fuit quæſtio apud antiquos, Vtrùm habitaretur regio illa ſub æquinoctiali; Ideo primò quantùm ad habitationem (Quicquid dicat; Ariſt. 1 2. Meteor. & Ptolemæus; & Aratus, quem poſtea; & Virgilius, & Ouidius; ſequuti ſunt; qui omnes tenuerunt, quòd ſit inhabitabilis) non poſſumus nos hoc dicere, quia experientia contrarium nobis oſtēdit per nauigationes Hiſpanas. Nemini igitur dubium eſt; quòd tenere debemus, quòd habitetur. Sed, quòd ſit temperata illa regio; eſt falſum, immo eſt intemperatiſſima. Quod oſtendit experientia; quia homines illi ſunt exhauſti humido, & parum uiuunt, & malè degunt. Bene ſunt quædam regiones in illa linea, quæ potiùs ſunt frigidæ. & ratio eſt; quia loca illa ſunt ualdè depreſſa, & refèrta plurimis paludibus; ex quo Sol eleuat uapores, qui alterant aerem. Vnde etiam per ſex menſes dicunt ibi pluere ratione diſpoſitionum terræ. At, niſi ſint diſpoſitiones terræ; eſt illa regio calidiſſima ſub æquinoctiali. habitatur iſta regio; ſed nō eſt temperata, immo intemperatiſſima eſt. Neq; ualet ratio Conciliatoris. Dicit enim ille. Iſti non ſunt ita nigri, ſicut Aethiopes, qui ſunt nigerrimi coloris; at iſti ſunt cinericij, potius quàm nigri coloris. Quia illa eſt intēſa nigredo in Aethiopibus, propter maximam caliditatem adurentem ſanguinem; igitur maior caliditas apud Aethiopes, quàm ſub linea æquinoctiali.

Color enim iſte cinericius poteſt eſſe, uel propter remiſſionẽ caloris, uel propter exceſſum. Propter remiſſionem; quia, quando admiſtio peruenit ad tãtam uim, ut adurat omnes humores (ſicut uidetis in regione Palæſtina) fit color cinericius. At Aethiopes habent quidem ſanguinem aduſtum; ſed nõ penitus aduſtum. Nam calor non peruenit ad ſummum, quia non conſumpſit totum humidum. Sed quando totum abſumitur humidum; non nigredo (ut eſt in Aethiopibus) ſed color cinericius ſequitur. Videtis enim carbonem in quo eſt aliquid humidi; eſſe nigrum. At conſumpto omni humido; fit cinis, coloris non ita nigri. Color igitur cinericius; non tantùm propter remiſſionem, ſed etiam propter exceſſum caloris fit. Stat igitur; quòd, qui habitant ſub æquinoctiali, ſint cinericij coloris; & tamen ſit illa regio calidiſſima. Eſt igitur iſta regio intemperata. Cuius ſignum eſt, quòd in illis inſulis, quas Gorgonias appellant (unde maxima copia Saccari aſportatur) quæ quidem ſunt etiam in duodecimo gradu, ultra æquinoctialem; ſunt inualidi homines, & parum uiuentes. Stat igitur ſentẽtia noſtra adhuc; quòd habitatur quidem illa regio, ſed malè habitatur. & nõ ſequitur, quòd ſit temperata. Immo intemperatiſſima; propter illam rationem, quam tetigit Auic. nec ſoluit; Quæ quidem apud me uidetur demonſtratiua. Sed, quia rationes Auic. non ſunt penitus contemnendæ, ideo pro maiori confirmatione noſtræ ſententiæ examinemus illas quanti ſint ponderis. Prima igitur ratio Auic. eſt, quòd (rectitudo

radiorum

radiorum ſub linea æquinoctiali; non tantùm facit, quantùm ipſa mora apud nos.) *Debuiſſet iſtud probare Auic. In hoc enim uidetur uerum, quod dixit de eo Auer. quòd propter defectum logices, & propter ingenij ſui confidentiam; incidit Auic. in multos errores. Quòd autem aliquid faciat mora; concedimus. &, quòd quanto diutius aliquid agit; tanto magis agat, ſiquidem idem ſit agens in ſuo robore. Sed, quòd mora plus faciat, quàm agens, & mouens; hoc negamus. Certũ enim eſt, quòd in qualibet motione ſemper ſunt quatuor; Primò Agens, quod mouet; Secundò Tempus, in quo mouetur; Tertio ſubiectum in quod; Quartò Motus. Sed dum comparantur iſta quatuor inter ſe; uidere poſſumus, quid nam ſit ex his potentius. Mora autem eſt tempus illud, in quo mouetur. Certum eſt, quòd agens ſunt radij ipſius Solis. Supponatur igitur; quòd iſtud agens agat per quatuor horas (exempli gratia.) Et agat in aerem, tanquàm in ſubiectum. & quid agit? Caliditatem, imprimendo illam in aerem. Certum eſt etiã; quòd quantò diutiùs agens agit; tãtò magis agit; Ideo in quatuor horis magis agit; quàm, ſi duabus horis ageret; quia actio, et motus proportionales ſunt proportioni agẽtis ad tempus. et, ſi in quatuor horis poſſit agens imprimere decem gradus caliditatis; in duabus horis imprimit quinq; gradus. & econtrà etiam; ſi in duabus horis poteſt imprimere quinq; gradus; in quatuor imprimit decem gradus. Sed non procedit hic; niſi ad terminum quendam. Si remoueatur igitur*

tur de mora, & relinquatur idem agens; fiet minor actio. & ſi in quatuor horis agebat decem; duabus horis remotis, aget quinq;. & ita mora, cum eodem agente, ſemper æqualiter manente; æqualiter poteſt, non autem plus. Diminuamus modò *uires agentis; & uideamus, quid ſequatur ex maiori, uel minori mora.* Agens agebat *ut quatuor intensè; diminuatur uis agentis, & dicamus habere tantùm duos gradus. ex hoc enim contingit aliquando; ut tanta ſit diminutio iſtius agentis, ut non poßit imprimere per decem horas, quod imprimebat priùs per quatuor horas. & ratio eſt; quia mora per ſe non agit. ſed ex accidenti ad actionem, agentis, & mouentis. & patet iſtud hoc exemplo. Sint uiginti homines, qui trahant nauim per duo milliaria in decem horis; iſti uiginti homines non trahunt per quinquè horas, niſi unum milliare. At, ſi dematis decem homines; iam non trahent, nequè quinquè horis unum milliare.* Dicimus *igitur, quòd radij Solis, agentes, ut quatuor; imprimunt caliditatem ut quatuor. Per quatuor horas duplicemus uires agentis; & profectò ualidiùs imprimet. & ita totum attribuitur agenti. Mora bene proportionalis erit agenti, & in maiori mora fiet maior impreßio agentis; ſed, quòd ſit maior uis moræ, quàm agẽtis; omnino negamus. Quæ omnia ſeptimo phyſ. ab Ariſt. pertractantur diligentißimè.*
In regione igitur noſtra (*dicit Auic.*) permanet ſol per maiorem moram. *Verum eſt; ſed nõ ſequitur, quòd ſit apud nos maior motus, quia non idẽ*

ſeruatur

ſeruatur agẽs. Nam radij ſolis in noſtra regione ſunt obliqui, non recti. Et in eadem augetur mora tantùm in tribus, uel quatuor, horis, (cùm ſint horæ diei ſub æquinoctiali ſemper. 12.)Sed, quia diminuitur uis agẽtis; ideo non erit tanta, ne dum maior, caliditas; immo longè minor. Videte quomodò Auic. (non dicam propter defectum logicæ, ut dicit de eo Auerr. ſed, quia nimis cõfidebat de ſuo ingenio) cadat in errores manifeſtiſsimos. Secunda ratio eſt peior etiã; quia petit principium manifeſtiſsimè. & ſic ſtat opinio noſtra; quòd regio ſub æquinoctiali habitatur quidem contra antiquorum omnium ſententiam, ſed malè tamen habitatur. &, quòd non ſolùm non ſit temperata, ut uoluit Auic. ſed etiam ſit intemperatiſsima. Cùm igitur iſta regio non ſit illa, quæ ſit temperata; quærendum à nobis eſt, quæ nam tandem ſit, & ubi ſit; regio iſta temperata. Dicit autem Aui.(Vt legamus ipſius textum) quòd; qui ſunt in quarto climate; ſunt ſecundi ordinis in temperatura. *et aſsignat rationem.* Non enim aduruntur propter moram rectitudinis ſolis ſuper eorum capita *& , ſi intelligatis iſtam moram rectitudinis; uno ſenſu bene dicit Auic. Quia ſub tropico cancri, ubi eſt ſecundum clima, & tertium; perpetua eſt rectitudo, non quidẽ exquiſita, ſed multa tamen; Ideo perpetui ſunt illic calores. Igitur, ſi intelligat Auic. per moram rectitudinis hoc modo; quòd in quarto climate ſint radij non multùm recti, ſicut in ſecundo, & tertio; uerum dicit. Si autem per morã rectitudinis intelligat; quòd in quarto climate*

to climate minus moueatur ſol, quàm in ſecundo, & tertio; non erit uerum; quia in quarto climate dies eſt 14. horarũ, et dimidiæ; in ſecundo autem climate dies eſt tantùm horarum. 13. & dimidiæ; In tertio autem eſt horarum. 14. Sed non imponamus hoc Auic. quia re uera intelligit Aui. primo modo, quòd in quarto climate, neq; tam multa ſit rectitudo ſolis, ut adurat; ſicut in ſecundo, & tertio; neq; tam pauca, ut ſit intenſum frigus ſicut in ſexto, & ſeptimo. etenim in quarto climate omnia ſunt moderata; quia rectitudo non eſt nimis propinqua, neq; nimis diſtans; & etiam mora eſt temperata. Vult igitur Auic. quòd in ſecundo loco temperamenti ſit clima quartum. Quid igitur dicimus nos? Non autem ex me dico; ſed, quod dixerunt antiqui; hoc eſt, Gal. & Hippoc. Iſti enim; non quartum clima, ſed finem quarti climatis, uoluerũt eſſe temperatiſſimum terminum; ſcilicet inter quartũ, & quintum. Videatis in tertia particula aphor. apho. 14. ibi dicit, quòd hæ inſulæ, Cos, & Gnidos in medio orbis exquiſitè locatæ ſunt, & ſunt temperatiſſimæ; unà cũ alijs locis, qui ſunt in eodem parallelo. Hic duo ſunt ponderãda. quomodò hæ duæ primum inſulæ; cum his omnibus, quæ ſunt ſub eodem parallelo latitudinis; ſint in medio orbis. Secundum, quomodò ſint temperatiſſimæ. Sed notate prius artem Gal. Voluit enim hic Gal. duo facere. Primùm; fauere ueritati. Deinde etiam ſuo præceptori; ut oſtenderet, Hippocra. eſſe natum in temperatiſſima regione, quem ipſe in omnibus admirabatur, tanquàm Deum. Quòd autẽ ſint in medio orbis,

bis, atq; etiam tĕperatiſſimæ; uidebitis ex diſcurſu ſuper noſtra habitabili. In hac enim eſt unus circulus, qui eſt ſub linea æquinoctiali. Secundus; eſt ſub Thule ultima. intra autem duos hos circulos ſeptem ſunt climata habitata; & uiginti, & unus paralleli, per latitudinem. Per parallelum latitudinis intelligo diſtantiam à linea æquinoctiali uerſus polum arcticum; ſecundùm quam fit ſenſibilis uariatio diei. Veniendo uerſus regiones noſtras; occurrit parallelus primus, qui addit diei unum quartum; & ita erit dies. 12. horarũ, et unius quartæ. In ſecũdo parallelo additur ſpatium mediæ horæ, ut ſit dies ibi. 12. horarũ cum dimidia. In tertio dies augetur ſenſibiliter per ſpatium mediæ horæ, & quartæ unius (quia augmentum fit de quarto in quartum.) Vt ſit ibi dies. 12. horarum, & trium quartorum. In quarto autem parallelo; quia iam habitatur (nam alij ſunt tanquàm incogniti, & appellantur per Meroēm. & hic primum clima incipit) additur diei hora una, & fit ibi dies. 13. horarũ. In quinto parallelo additur diei hora cum quarto. In ſexto, qui per ſyenen dicitur; additur hora una cum dimidia; ubi incipit ſecundum clima. In ſeptimo parallelo additur hora una cum tribus quartis. In octauo, qui per Alexandriam appellatur; adduntur duæ horæ; & ibi incipit tertium clima. In nono parallelo adduntur duæ horæ, & quarta. In decimo adduntur duæ horæ, & media; & hic incipit quartum clima, & dicitur diarhodum. In undecimo addũtur duæ horæ, cum tribus quartis; & hic eſt medius exquiſitè, & potiùs declinat

nat ad quintum clima. In. 12. qui dicitur per helleſpontum, in quo iam eſt quintum clima; adduntur ſuper æquinoctium tres horæ; ut iam ſit ibi dies. 12. horarum. In. 13. parallelo, qui dicitur per Conſtantinopolim; in quo eſt finis quinti climatis; adduntur tres horæ, & quarta una. In. 14. parallelo, adduntur tres horæ, & dimidia; et hic eſt ſextum clima, & dicitur diapontum. In. 15. eſt initium ſeptimi climatis; & in hoc parallelo tres horæ cum tribus quartis adduntur diei; & dicitur clima iſtud diaboriſthenes. In. 16, parallelo adduntur quatuor horæ; ut ſit ibi iam dies. 16. horarum. In. 17. adduntur quatuor horæ, et quarta una. In. 18. adduntur quatuor horæ, & dimidia. In. 19. eſt dies. 17. horarum integrarum. In. 20. dies horarum octodecim. In. 21. dies eſt horarum. 19. Vltra parallelum uerò uigeſimum primum non dabatur habitatio apud antiquos. Sunt igitur, unus, & uiginti paralleli. Medius exquiſitè erit undecimus parallelus; illa igitur regio, quæ erit ſub undecimo parallelo; erit in medio. Videatis primam tabulam Aſiæ Ptolemæi; qui ponit Gnidum, & Coum; in undecimo parallelo, & in fine quarti climatis. Ergo exquiſitiſſime mediæ erunt Gnidus, & Cous, & temperatiſſimæ; ratione parallelorum. Vndecimus enim parallelus eſt medius inter. 21. Præterea etiam ſecundùm rationem climatum erũt mediæ; quia in undecimo parallelo eſt finis quarti climatis, & principium quinti. Climata autem erãt ſeptem, quatuor autem medius eſt numerus inter ſeptem; Et ita habetis quomodò ſecundùm Galenum,

Gnidus,

*Gnidus,& Cous;ſunt mediæ in habitatione, & tempe ratiſſimæ.*Aliqui *contra hoc arguunt;inſtantes contra* Galenum *ex ipſiuſmet fundamentis.*Dicunt *enim;*Gal. *dicit in fine primi,de temp.& ſecundo; quòd in* Aegy *pto temperatiſſimi ſunt homines,optimæ ſtaturæ,opti mi coloris,& habitus; Sed,quòd in quarto, & quinto climate; ſunt homines breues,paruæ ſtaturæ,mali co= loris.In ſexto contrà ſunt homines,magnæ ſtaturæ,et boni coloris ; ut uidemus in Germanis.* Reſpondet Al= *bertus ad hoc ; quòd* Germani *iſti ſunt pulchri in ſu= perficie ; ſed intus redundant excrementis plurimis , quòd non bene concoquunt,& nunquàm ſunt in bono ſtatu; et non poſſunt pati laborem ,neq; inædiam.* At, *qui ſunt in quarto climate ; ſunt fortiſſimi; patientiſſi= mi,laborum,et famis;ut uidetis in* Hiſpanis*; ideo hæ(in quit* Albertus*) ſunt apparentiæ. Eſt etiam alia ratio.* Qui *ſunt in principio quarti climatis, non habitant in regione temperata,quia ibi ſunt maximi calores;*Ideo *ibi ſunt paruæ ſtaturæ, non boni coloris.* Vt *equidem ſcio;*Valentiæ *dies non excedit,niſi.* 14.*horas, & pau lo plus; et,in Sicilia etiam non excedit.* 14. *horas cum dimidia ;* Ideo Hiſpani *iſti uergunt potiùs ad tertium clima .* Qui *autem habitant circa principium quinti climatis;& finem quarti;ſunt temperatiſſimi;* Ideo *in illa regione fuerunt ferè ſemper homines fortiſſimi,et pulcherrimi.* Ibi *enim fuit* Milo*,ibi* Hercules*, & plu= rimi alij;quos celebrauit antiquitas.Inſtat adhuc con= tra hoc* Auicenna *in fen. ſecunda , doctrina ſecunda , cap.* 8*;huius primi libri,duobus ſignis; dicens, quòd in*

menſe

menſe Auguſti longè maior eſt calor, quàm in cancro. Similiter in uigeſimaprima hora maior, quàm in meridie; Ideo reſpondendum eſt etiam ad has obiectiones, ut omnes dubitationes tollantur. Solutio autem eſt facilis ex his, quæ diximus. Nam calor eſt maior in his caſibus; non ratione moræ, ſed ratione minoris reſiſtentiæ. Vbi enim uis agentis comparatur cum reſiſtentia paſſi; tanti refert reſiſtẽtia; ut, ſi minuatur reſiſtentia; etiã, quòd modica ſit uis agentis, tamẽ ualidè imprimit agens. In leone ergo ratione minoris reſiſtentiæ fit maior calor; quia calor præcedens exiccauit totũ aerem. Accedit & alia ratio; quia ſol tunc eſt in leone in domo propria, ſimiliter in hora. 20. diei, ratione minoris reſiſtentiæ; quia humiditas noctis eſt iam exiccata. Ideo malè conſiderauit iſta Auic. qui credidit iſtud fieri ratione moræ. Vultis autem ſcire, quòd mora ſine agente nihil, aut parum; faciat? diſcite ex hoc. Sub Polo arctico ſunt ſex menſes continui dies, & tamen eſt ibi maximum frigus; Igitur, ſi mora tantum facit; deberet ibi eſſe calor maximus. Sed, quia ibi non eſt uis agentis, & eſt magna reſiſtentia propter humorem præcedentem; Ideo non calor, ſed frigus; eſt maximum. & de his iam ſatis dictum ſit.

Quoniam etiam dicebamus in præcedentibus. xi. parallelum eſſe temperatiſſimum inter oẽs habitationes; oportet modò per iſtud medium cognoſcere extrema. Incipiatis ergo à partibus orientalibus; & uidebitis in principio quinti climatis, & in fine quarti eſſe temperatiſſimam habitationem; & conſequenter poſtea,

quæ

quæ ſtatim ſuccedunt ſimiliter & circa occidentem; Ideo in Hiſpania *in hoc tractu fuerunt, & excellentiſſimæ ciuitates, & excellentiſſimi uiri.* Ideo Corduba, *Calabria, & Saguntum; habuerunt ſemper maximos uiros.* Ita etiam Roma, Neapolis, *&* Athenæ. *Gallia autem eſt in. 12. illa pars ergo, quæ magis eſt proxima. 11. parallelo; eſt temperata magis, et conſequenter abundat uiris magnis. Germani autem, qui non tranſeunt. 15. parallelum; non fuerunt egregij inſigni aliqua uirtute; ſed, ſi quid egregium fecerũt; hoc, aut fortitudine ſua, aut numero; fecerunt.* Teneatis *igitur. 11. illum parallelum eſſe temperatiſſimum; qui medius eſt inter quartum clima, & quintum.* Et *ita ſoluatis omnes difficultates.* Quia *quidam dicunt quartum clima eſſe temperatum; quidam autem quintum.* Neq; *enim ſic. 11. parallelus planè in quarto, neq́ue planè in quinto, ſed in cõfinio utriuſq; exiſtit.* Quantò *igitur aliæ habitationes ſunt propinquiores huic parallelo; tantò erunt temperatiores.* Quantò *autem remotiores; tantò minus erunt temperatæ. & de his ſatis.*

LECTIO XIX.

VENIAMVS *nunc ad textum* Auicennæ. In membris non iam manifeſtum fuit, quòd membra, &c. *Hic ponit quoddam dubium, uel ſoluit; quod naſcebatur ex expoſitione ſecũdi modi æqualitatis.* Quando *enim induiduum comparatur ad totam ſuam ſpeciem; circa iſtum modum naſcebatur du-*

bium. Non nanq; *uidetur, quòd homo aliquis poßit eſſe æqualis; cùm ſit compoſitus ex tam diuerſis mem bris*. Reſpondet ibi Auic. *quòd ex compoſitione diuerſorum membrorum reſultat quædam æqualitas iuſtitiæ; ex qua proueniunt operationes propriæ, et totius, & ſingulorum membrorum*. *Vndè tanquàm per corollarium dixerat, ſolam cutim eſſe æqualem æqualitate accedente ad æqualitatem ponderis*. Ideo *hic iſtud replicat; quia ibi non monſtrauerat, & probat hoc ita eſſe*. *Circa igitur intelligentiam iſtius loci; aduertatis, quòd hoc loco intelligitur, non æqualitas reſpectiua, ſed abſoluta*. Dicit enim; *quòd nullum membrum accedit ad æqualitatem abſolutam, niſi ſola cutis; non, quòd exquiſitè ſit æqualis iſta æqualitate; ſed quòd accedat ad eam æqualitatem*. Et *ex hoc loco uidetur* Auic. *idem ſentire, quod* Galenus. *Quia nõ negat* Auic. *inueniri æqualitatem abſolutam ſecundùm ſenſum, ut hic uidetis; ſed ſecundùm rationem intelligit*. *Secundò hic de æqualitate ad pondus ſecundùm formam; non de æqualitate materiæ*. Exemplum *autem hoc demonſtrabit*. Dicit *igitur; quod caro maximè accedit ad æqualitatem; ſed primo & ſecundo de temperatura; Gal. dicit carnem non eſſe temperatã; ſed ualde declinare ad calidum, & humidum;* Ideo *uidetur* Auic. *diſſentire à* Gal. Hic *autem* Auic. *intelligit de carne muſculorum, quæ reperitur in corpore humano permiſta ex, neruis, & uillis; & in carne, quæ ſimplex non reperitur*. Nam *caro hepatis, & uiſcerum; non eſt uera caro, ſed parenchyma potius (ut*

dicebant

dicebant Eraſiſtratij.) Iſta autem caro eſt temperata, quia quantùm acquirit de humore propter carnem ſimplicem; tantum acquirit de ſiccitate propter neruos motiuos; & quantò caro eſt calidior, tantò eſt frigidior neruus; Ideo caro muſculoſa eſt uerè æqualis; caro autem ſimpliciter non eſt temperata. & de hac intellexit ibi Gal. Eſt & alia ratio; quia Auic. adhæret magis Ariſt. quam Gal. ubi hi duo diſcrepãt. Dicunt autem cõmuniter. (Nam ego nolo modò iſtud dicere; quòd Ariſtot. uoluit inſtrumentum ſenſus eſſe carnem) quòd inſtrumentum ſenſus, ſi debet recipere qualitates ſenſibiles; debet eſſe denudatum à natura recepti. Cutis tamen carne propinquior eſt. Modò oſtendit, cutim eſſe temperatam, hoc pacto. Non patitur cutis à temperato; ergo eſt temperata. Quòd autem non patiatur à temperato; duobus modis probat, experientia, & ratione. Experientia quidem; ſumpta eſt ex Gal. in actiuis, et paßiuis. In actiuis primò; Quia ſi miſceantur aqua frigidißima, & calidißima; & tantùm de una ponatur, quantum de alia; erit hæc aqua æqualis. & ſi ponatur cutis in hac aqua; non alterabitur cutis. Probat poſtea in paßiuis. & ita uidetis, quòd æqualitas ad pondus etiam ſecundùm Auic. datur, ſecundùm ſenſum, ſed non ſecundùm rationem. Probat modò ratione. Non ſentit æqualia; ergo nõ patitur ab illis. Probat à poſteriori, & à ſigno. Addenda autem eſt conditio quædam; ut ualeat argumentum. Vbicunque ſunt ſenſus in animali perfecto, & ſano; non poteſt membrum anima-

lis ſenſibile pati, niſi ſentiat. & ualet conſequentia; ſentit, ergo patitur. (In materia ſcilicet determinata; ideſt in animali) &, ſi non ſentit; non patitur. Quia, ſi pateretur; ſentiret. Sunt enim termini conuertibiles in materia animalis. Arguit igitur à notiori. Signum igitur, quòd non patiatur ab ea, à qua eſt; eſt, quòd non ſentit. Poſtea probat conſequentiam. Non patitur; ergo eſt ſimile. nam propterea non patitur; quia eſt ſimile. Res tamen, quæ unius ſunt originis; ideſt, quæ ſunt ſimiles in origine, ideſt in generatione, & in materia; in naturis; ideſt in formis. Formæ enim ſimiles inter ſe; non ſunt contrariæ: &, quando dicimus ſubſtantiæ contrariam non eſſe ſubſtãtiam intelligimus de ſubſtantijs compoſitis. Veniamus modò ad aliud pulcherrimum, Dicit enim Auic. debemus autem ſcire ultra hoc, &c. Quoniam hic poſſet naſci dubium ex eo, quòd docuit modos omnes æqualitatum; &, quòd quotidie dicitur, medicinam eſſe æqualem, uel inæqualem; Poſſet aliquis dicere, Vtrùm eodem modo dicantur medicinæ æquales, uel inæquales; quo corpora humana; An alia ratione? Ideo reſpondet, quòd non eodem modo dicitur hoc de medicina, ſed alia ratione. Quia, ſi eodem modo; igitur medicina temperata erit homo, ex quo forma ſubſtãtialis eſt ipſa temperatura. Sed legamus uerba ipſius Auic. & uidebitis determinationem huius rei. & uidebitis; non eodem modo dici medicinam æqualem, uel inæqualem; ſed per reſpectum humani caloris. Intelligimus igitur medicinam temperatam; quando calor

lor humanus agit in ipſam; & ita agit; ut ex mutatione ipſius non alteretur corpus ſenſibiliter, neq; ad caliditatem; neque ad frigiditatem. At, quando medicina alterata à calore naturali, agente in ipſam, alterat corpus; tunc dicitur inæqualis, & dicitur calida, frigida, humida, aut ſicca. et hic eſt ſenſus Auic. Modò declarandum eſt à nobis exactius; quomodò res ſe habeat. Quia, ſi nihil aliud de iſta temperatura medicinarum intelligeretis; nihil ſciretis. Circa hoc primò proponemus rem exquiſitiſſimè. & declarabimus quomodò medicina frigida dicatur; deinde ponemus opinionem Auerrois contrariam Gal. & Auic. Aliorum autem opiniones omittemus; quia iſta ſola meretur, ut conſideretur. Eſt enim maximi uiri; & ingenioſi. Methodus autem in tractãda iſta quæſtione eſt; ut primò tollamus multiplicitatem. & exordiemur; undè etiam exorſus eſt Gal. in tertio de temper. Primò igitur debetis ſcire, quòd hoc, quod dicimus (aliquid eſſe æquale, uel inæquale) poteſt intelligi; uel pro forma ipſius rei, uidelicet, quòd ſit hic tantum de calido, & frigido; quantum exigit forma rei pro operationibus. Idem etiam de inæqualitate dicemus. & ita accipiendo æqualitatem, & inæqualitatem, qualitatum; in miſtis; ſunt actu in eo, in quo ſunt omnes iſtæ qualitates; ſecundum quas dicitur, æquale, uel inæquale; quia non opus eſt, niſi approximatione. Agunt enim primo occurſu; ideo, quando eſt aliqua inæqualitas reſpectu formæ; ſtatim fit alteratio, ubi fuerit approximatum; ut uidetis deprehendi, & ex-

periri, ab hominibus. homo enim, quia eſt temperatus; ſtatim percipit qualitates, & frigidas, & humidas, & ſiccas. Si etiam occurrat caliditas in actu; ut, ſi occurrat columbo; percipit ſtatim calorem.

De caliditate autem ipſa ſciendum eſt, quòd nullum ſimplex reſpectu perfecti animalis dicitur calidũ per exuberãtiam. & ita piper reſpectu humani corporis eſt frigidum. & etiam omnes aliæ medicinæ, quæ ſunt feruentiſſimæ; ſunt frigidæ reſpectu corporis humani, ſicut experientia probatur. Quia etiam, quòd ſumatur ſaccus piperis, & ponatur ſuper corpus humanum; ſentietur frigiditas, quia caliditas in pipere non eſt temperatura ipſius. Bene autem reſpectu quorundam aimalium imperfectorum poteſt apparere calidum piper, aut euphorbium; ut, ſi ponamus hæc puluerata ſuper uermiculum; contrahitur ſtatim, & primo occurſu; quia ſentit caliditatem medicamenti. homo autem, quia habet maiorem caliditatem, quàm medicamenta omnia; ideo non ſentit caliditatem miſtorum. Nullum igitur iſtorum habet caliditatem actu reſpectu animalis perfecti. Aliæ autem qualitates percipiũtur primo occurſu ab animali perfecto; ut frigiditas ferri ſtatim ſentitur, quia eſt frigiditas in ferro actu. Sic & omnes aliæ qualitates, quæ ſunt in actu in miſtis; primo occurſu ſentiuntur ab homine; ſola caliditate excepta, quia homo calidior eſt. Alia modò dicitur æqualitas; quæ non eſt temperatura ratione formæ; ſed ratione alicuius facultatis, & poteſtatis, quæ eſt in miſto; & dicimus hoc modo

æqualitatem,

æqualitatem,quando operatur æqualiter. Inæqualitatem uerò; quando per exceſſum operatur. & dicitur poteſtas; quia non agit primo occurſu; ſed habile eſt ad agendum, ſi ab aliquo deducatur ad actum. & ſe habet oppoſito modo, æqualitati, primo modo dictæ, quæ pro forma accipiebatur. Hoc autem maximè eſt proprium; quòd quidquid eſt in iſto genere æqualitatis, & inæqualitatis; in eo omnes qualitates ſunt in potẽtia; Ideo ſemper æqualitas; hoc modo intellecta, nunquàm eſt; ſed eſt futura; quia indiget hæc poteſtas, ut propinquet alicui agenti, à quo ducatur in actum. Et ita æqualitas hæc eſt oppoſita primæ æqualitati. & dicuntur hæc talia eſſe potentia; ſicut dicimus gladium habere poteſtatem feriendi; quia per ſe non poteſt ferire, niſi ab homine ducatur ad actum. In ſe autem habet ſolum hoc, ut feriat; ſi ab homine mouente dirigatur. Hic eſt igitur communis conceptus huius æqualitatis. & iſta æqualitas adhuc eſt multiplex; ſed duo ſumma ſunt faſtigia; quæ, & Galenus primo tertij de temperaturis, & Ariſt. 10. Metaphy. 14; poſuere. Sunt autem iſta; prima potentia, ſiue facultas; eſt; quando in aliqua re eſt aliquod principium productiuum, & uirtus quædã actiua ita; ut, ſi propinquet alicui; agat in ipſum poſt aliquam alterationem, ſicut dictũ eſt de gladio. Hæc autem facultas eſt habitus quidam; & hic eſt, uel naturalis, ſicut uidemus in animalibus eſſe potentias omnes ſentiendi, ut uidendi, audiendi. Dicuntur enim iſtæ potentiæ; quia non actu uidet homo, niſi deducatur per

obiectum ad uiſionem. & dicuntur actiuæ; quia finis iſtarum potentiarum eſt actio. Vel eſt artificialis; ſicut grammaticæ; & muſicæ. & non ſunt formæ; ſed quidam habitus, & potentiæ; emanantes ex ipſa forma. Hic eſt primus modus. & Galenus dicit; hanc facultatem principaliter dici iſtud primum genus. Alius modus eſt; quando aliqua diſpoſitio paßiua eſt in miſto. ideſt, quando eſt diſpoſitum ſubiectum; ut magis in unum mutetur, quàm in aliud. ſicut dicimus in palea eſſe potentiam; ut facilius mutetur in ignem, quàm in aliud. Illa utiq; prima potentia actiua idonea fiebat ad aliquid agendum; ſi educebatur aliqua alteratione ad actum. Hæc autem fit idonea ad patiendum; & ad ſuſcipiendum nouam formam, et nouam alterationem; Eſt igitur tota in pati. Et ita habetis, quæ nã ſit æqualitas, uel inæqualitas actu; &, quæ nam potentia. & æqualitatum in potentia; quæ nam ſit in potẽtia actiua, & quæ in potentia paßiua ſit. Hac poſita diſtinctione pro quæſtione quæ erat. Quo modo Medicinæ dicantur æquales, uel inæquales quæro; Vtrùm per æqualitatem, primo modo dictam? Minimè profectò, quia ſequuntur illa abſurda, quæ allata ſunt; quia erũt medicinæ eiuſdem naturæ cum homine. Secundo igitur modo dicuntur medicinæ æquales, uel inæquales; prout habent potentiam; ut tales, dici, & eſſe; poßint; Siquidem alterentur prius. & deducantur ad actum. Hoc conſtituto; reſtat dubium. Cùm ſit iſta potentia duplex, actiua, & paßiua; utra intelligatur actiua, an paßiua? Non autem poſſumus ſatisfacere quæſtioni, ſine

ſine diſtinctione; quia iſta interrogatio eſt multiplex. Quodcunq; admotum corpori noſtro, quod appellamus calidum, uel frigidum; Illud quidem eſt, uel medicina, uel cibus. Videamus primò de cibo; quo modo dicatur cibus habere potentiam, utrùm actiuam, an paſſiuam. Cibus dupliciter poteſt accipi; uel enim eſt ſimpliciter, & abſolutè cibus; uel cibus ſecundùm quid, & cum additione; ut, quando dicimus eſſe cibũ medicinalem. Si de cibo propriè quæratur; habet omnino poteſtatem paſſiuam à principio usq; ad finem. Quia nunquam habetur in hoc cibo, niſi potentia paſſiua; quia ſtatim alteratur à calore natiuo, et ita; ut nullam faciat alterationem in corpore, neq; calidam, neq; frigidam. Quia, ſi alteraret; eſſet medicina. Conuertitur igitur totus à calore; quia toti dominatur calor naturalis; licet non totus fiat ſimilis ſubſtantiæ corporis, quia partes quædam tranſeunt in excrementa. Totus igitur eſt in potentia paſſiua ratione caloris innati; quia totus conficitur; & calor coquit, quod eſt coquendum; & pellit, quod eſt pellendum. Nam de reſiſtentia ſecundùm rationem non diſceptamus nũc, quia ſumus Medici; Ideo dicimus quò ad ſenſum; cibum nullam prorſus facere alterationem in corpore humano, ſed totum conuerti à calore naturali, & totum ab eo omnino pati. &, ſi in fine auget calorem innatum; auget, quia ſubſtantiam auget, & corpus caloris; non, quòd augeat qualitatem ipſam caloris, & faciat calorem ipſum acriorem. Cibus modò, ſecundùm quid conſideratus, ideſt medicinalis; dupliciter conſideratur.

tur. Quatenus cibus habet potentiam etiam actiuam; ut dici poteſt de lactuca, & naſturtio. Quia in naſturtio quædam partes ſunt terreæ, & tales; ut, ſi calor innatus propinquet ipſis, et inflammet partes ipſas; generet in ipſis acrem calorem, quia calor fit acrior in re ſolida. Contingit ergo; ut inflammatis iſtis partibus, & acri calore perdurante; & caleſcat ipſe calor innatus, & fiat acrior ſeipſo; in qualitate. ita dicitur naſturtium calidum; propter iſtam potentiam actiuam, quæ deducitur ad actum calore innato, & deducta agit in ipſum. In lactuca uerò; dum natura quærit uertere lactucam; fit, ut calor obtundatur; quia non poteſt ita facilè conuertere propter partes lactucæ multũ humidas, rebelleſq́; ipſi calori; & ideo lactuca dicitur frigida. Naſturtium uerò dicitur calidum; quia habet partes quaſdam inflammabiles, quæ poſtea augent qualitatem caloris innati. Oſtendunt autem hoc manifeſtè, ligna, & ignis. Si enim ligna fuerint humida, & uiridia; reſiſtunt igni primò, & patitur ignis inquãtùm agit in ipſa. lactuca igitur eſt tanquàm lignum uiride; ideo calor naturalis alterando ab ipſa retunditur. In naſturtio autem ſunt partes quædam terreæ, & attenuatæ in miſtione; quæ propinquantes calori innato, ita inflammantur, ut acquiratur calori ipſi intenſio maior. Quia in partibus tenuibus naſturtij fit acrior calor, ut in re ſolida. Si enim agat ignis in ferrum; difficile eſt, ut inflammetur. Sed, ubi traxerit flammam; caliditas acuitur. Ita etiam in his, quæ propinquãt corpori, in quibus ſunt partes

terreæ, inflammabiles tamen, & ſubtiles. Redditur *enim in his calor accutiſsimus; qui poſtea adauget acutiem caloris innati*. *Vbi igitur cibi ſint medicinales; ſiquidem habeant partes terreas attenuatas; ſit in iſtis partibus acris calor; poſtquàm fuerint à colore innato inflammatæ, qui quidem calor ualdè intendit qualitatem caloris innati*. *Ideo dicuntur eſſe calida per exceſſum*. *At, ſi miſtum habeat partes temperatas in ſua miſtione; tūc, neq; calidum, neque frigidum; dicetur; ſed æquale, qualis eſt borago*. *Nam (uerbi gratia) in boragine eſt ſubſtantia, in qua nō ſunt partes terreæ ſicut in naſturtio; ſed ſunt partes moderatæ*; *Ideo non inflammantur ita acutè, ut naſturtium*. *Neque tamen ita reſiſtit ſicut lactuca; ideo recipit calorem à calore innato*. *Sed non recipit calorem, de quo ſit ſatagendum; quare, neque calor innatus poteſt ab ipſa intenſior fieri*. *& hinc patet, quo modo quædam medicinæ dicantur calidæ in primo gradu, in ſecundo, & in tertio*. *Itaque appellamus cibum medicinalem; qui, præterquàm, quòd cōuertitur in ſubſtantiam corporis; etiam recalefacit, uel frigefacit calorem natiuum*. *Cibus igitur abſolutè; eſt reſpectu caloris innati potentia paſsiua à principio ſuæ conuerſionis uſq; ad finem*. *Cibus autem medicinalis; in principio eſt in potentia paſsiua; poſtea, ubi fuerit inflammatus; incipit agere, & calefacere calorem innatum; reddens ipſum acriorem; qui eſt alioqui ex ſe benignus, & ſuauis*. *Si uerò ſit rebellis propter multum humidum; tunc non ita inflammatur (uerbi gratia)*

ut

ut lactuca. Sed, ubi cęperit calor naturalis in ipſum agere; obtunditur. & ita lactuca dicitur frigida, quoniam calor innatus non poteſt eam conuertere. Quia, ſi uerteretur; non eſſet frigida. Sed dicet quiſpiam; Ergo uidetur, quòd iſta qualitas ſit in actu. Certè non eſt in actu; ſed habet potentiam actiuam. & hic falſus eſt Auer. cùm multis alijs. Diſputarem iſtam quæſtionem cum ipſo contra Galenum; ſi ocium ſuper eſſet. Deducitur autem ad actum à calore innato; quia ex reſiſtentia paßi fit reactio, dũ calor aggreditur ipſam, ut conficiat. Ex hoc enim certamine fit retuſio caloris; ſicut, ſi ligna uiridia igni apponeremus. Principio enim ignis incipit agere in ligna; & colliquat humiditatem ex lignis. Ex qua colliquatione inſurgit reſiſtentia, & reactio contra ignem. Non eſt igitur frigiditas actu in cibis iſtis medicinalibus; ſed potẽtia actiua, quæ reducitur ad actum per calorem innatum. Cibus igitur medicinalis (ut rem colligamus) quatenus cibus; conficitur à principio uſq; ad finem à calore innato, & ſemper eſt in potentia paßiua, & receptrice. Quatenus autem eſt medicinalis; ſi partes ſint inflammabiles terreæ, dum calor alterat, & ſuperat, et inflammat; eſt in potentia paßiua. Poſtquàm autem fuerint iſtæ partes inflammatæ; tunc recalefaciunt calorem innatum, reddentes ipſum acriorem; & tunc dicitur eſſe caliditas potentia actiua. Si uerò non habuerit partes facilè inflammabiles, ſed pertinaces, & ualdè reſiſtentes; propter humidum (ut diximus de lactuca.) Tunc, quia retundit calorem ſua humidita-

te; dicitur frigidus potentia actiua. Agit enim tunc in calorem naturalem; & patitur calor naturalis ab ipſo. Hæc tamen erunt clariora, cùm agemus de medicinis.

LECTIO. XX.

NVNC *ſequamur; & dicamus, quid ſit eſſe in potentia, uel agendi, uel patiendi. Id ſanè dicimus comparatione alicuius determinati.* Nam *licet gladius habeat poteſtatem incidendi carnem; deeſt tamen incidendi ferrum. Sic igitur; cùm dicimus medicinas eſſe æquales, uel inæquales; tunc intelligimus ratione hominis temperati.* Ideo *eadem medicina poterit eſſe calida, & frigida; ſecundùm diuerſas comparationes.* Hoc *poſito; redeamus ad id, quod quæritur. Quæſitũ enim eſt, in qua poteſtate erant medicinæ. Reſpõſum autem eſt; tria eſſe faſtigia, cibum, medicinam, & uenenum; quæ poſſunt admoueri corpori humano. Cibus ſanè; aut eſt abſolutè cibus, aut cibus medicinalis.* Medicina *uerò triplex eſt, aut abſolute medicina, aut medicina cibalis, aut medicina uenenata. His ita conſtitutis; ſigillatim ad ſingula reſpondeamus. Cibus abſolutè hanc naturam habet; ut plurimum eius uertatur in ſubſtantiam illius, cuius beneficio dicitur cibus. &, cùm uertitur in ſubſtantiam, ita uertitur, ut nullam ſenſilem alterationem faciat in corpore nutrito;* Ideo *totus eſt in potentia paßiua. Semper enim uincitur, & patitur ſemper; à calore innato.* Dicimus *autem hoc (quantùm ad ſenſum pertinet) quia certò ſcimus*

mus omne patiens patiendo re agere, & omne agens agendo repati.Habet igitur has conditiones cibus, abſolutè ſumptus. Primùm; ut plurimum eius uertatur in ſubſtantiã nutriti; deinde ut totus ſit ſemper in potentia paßiua;poſtremò,ut nullam inuehat ſenſilem alterationem in corpore nutrito. Cibus autem medicinalis duo importat. Quia enim miſtus eſt, ideo miſtas habet intentiones. Ideo, quia dicitur cibus medicinalis;mutatur quòd plus habet cibi,quàm medicinæ. Colligitur igitur primò; quòd minùs uertitur in ſubſtantiam nutriti; quàm cibus abſolutè. Deinde; quòd totus ſit in potentia paßiua,quantùm ad ſubſtãtiam.Tertiò; quantùm ad aliquam qualitatem eſt in potentia actiua, & alterat corpus, & reagit in calorem. & in hac ultima cõditione differt à cibo abſolutè. In ſecunda enim conuenit prorſus, in prima,partim conuenit, partim nõ conuenit.Cibus medicinalis; eſt ueluti mel; quia non ita nutrit ſicut caro,& panis,et uinum temperatum.longè enim minùs ptiſana; quia habet quaſdam qualitates medicamẽtoſas, ſiue medicinales;quæ agunt,& alterant corpora, & non poſſunt dominari à calore.Quia propriũ eſt medicinæ (ſicut dicam) ut nihil eius uertatur in ſubſtãtiam nutriti. Ideo,quia participat hic cibus medicinam; quantò minùs nutrit, tantò magis accedit ad medicinam. In melle autem eſt quædam acrimonia, & pars terreſtris; quæ alterat, & eſt medicamentoſa. Ita in ptiſana eſt frigiditas,& aſtrictio quædam. Ideo habent omnia hæc quandam facultatem actiuã;qua reagunt in calorem,poſtquam calor

calor egerit in ipſa. habet enim mel partes quaſdam terreas inflammabiles; quæ inflammatæ à calore innato; recalefaciunt calorem innatum, & intenſiorem reddunt. Idem facit uinum potens, & uetus. Ptiſana autem eſt penitus oppoſita. Quia enim habet qualitates refrigerandi, & humectandi; ideo calor innatus non poteſt inflammare eam ſicut inflammat mel; immo retũditur calor, & refrigeratur potiùs ptiſana; propter partes ptiſanæ rebelles, quæ non poſſunt conuerti à calore, et dominari ſicut contingit in lignis uiridibus. Ideo dicitur ptiſana frigida potentia. Secundũ igitur qualitates; cibus medicinalis habet potentiam actiuam, uel calefaciendi, uel refrigerandi. Secundùm ſubſtantiã uerò; habet potentiam paßiuam. Tota enim ſubſtantia dominatur, & uincitur à calore; ſed non tota conuertitur in ſubſtantiam nutriti. Hæc ſatis de cibo. Medicina primò eſt cibalis. *Hic ſunt duo, primò medicina, poſtea cibus. Eſt igitur plus de medicina quàm de cibo; opponitur enim in hoc cibo medicinali. habet igitur has conditiones; ut minimum de ea uertatur in ſubſtantiam nutriti; eſt enim ultimum in his, quæ uertuntur in ſubſtantiam nutriti. Secundò; quantùm ad ſubſtantiam, tota eſt in ſubſtantia paßiua. Tertiò; Secundùm aliquam qualitatem alterat corpus, et eſt in potentia actiua. Talia enim ſunt ſicut cichorium. Tota quidem eius ſubſtantia eſt in potentia paßiua; quia tota ſubſtantia dominatur à calore, et uincitur; licet minimum mutetur in ſubſtãtiam nutriti. Et in hoc differt à cibo medicinali. At ſecũdùm qualitates*

litates quaſdam eſt in potentia actiua, uel calefaciendi, uel refrigerandi; per quas etiam reagit in corpus. Medicina aũt abſolutè opponitur cibo abſolutè. Quia ſicut plurimum cibi abſolutè uertebatur in ſubſtantiam nutriti; ita nihil ex ea uertitur in ſubſtantiam nutriti. & hoc eſt maxime proprium medicinæ. opponitur igitur medicina abſolutè cibo abſolutè in hac prima conditione. Secunda conditio eſt; quòd in tota ſua ſubſtantia eſt in potentia paſſiua. Quoniam medicina abſolute à corpore humano perfectè dominatur quantùm ad ſubſtantiam; & expellitur; quando oportet. & in hoc conuenit cum cibo. Sed nõ uincũtur qualitates eius; immo iſtæ reagũt in corpus, etc. Piper maximè inflammatur in corpore humano; & eſt in potentia actiua maximè calefaciendi. Quia, dum calor naturalis agit in piper; partes terreæ attenuatæ in miſtione, & ſubtiles, inflãmantur maximè. Quæ poſtea recalefaciunt calorem innatum; & reddunt ipſum acriorem. Caliditas autem piperis (quarto de tuenda ſanitate) licet maximè inflammetur; tamen non pertranſit hepar, quia citò euaporat eò; quòd, licet in pipere ſint partes terreæ; ſunt tamen ſubtiles. At in calamintha; quia partes terreæ ſunt craſſæ; pertinaciter adhæret caliditas, & pertranſit caliditas eius per totum corpus. Ideo dicebat Galenus; quòd exiſtente cruditate in uentriculo; non eſt danda calamintha. Inflammatur autem piper faciliùs; quia partes ſunt ſubtiliores. In glycyrrhiza autem eſt calor quidem; ſed dulcis, & aereus; quia ſubſtantia non eſt terrea

rea,ſed aerea.Ideo inflammatur quidem; licet inflammatione miti,& in primo gradu. et hæc de medicinis; quæ habent potẽtiam actiuam in qualitatibus calefaciendi;&,quæ calidæ dicuntur.Similiter frigida,quantò magis reſiſtunt calori propter ſuas qualitates; tantò magis dicuntur eſſe frigida potentia actiua. Vnde opium eſt maximè frigidum. Tamen omnes medicinæ, quæ ſunt medicinæ abſolutè; non uenenoſæ;dominantur à calore in tota ſubſtantia; Ideo ſunt tutæ, quantum ad hoc. Si omnes medicinæ poſſent inflammari; omnes eſſent calidæ.Dicitur enim calida medicina nulla alia; quàm, quæ inflammatur à calore innato.Succedit medicina uenenoſa; quæ aliquo modo poteſt nocere corpori. Tripliciter autem poteſt nocere; uel euacuando pluſquam debeat,uel alterando plus iuſto, uel erodendo.Ex quo enim eſt medicina; habet conditiones omnes medicinæ. Ex quo autem eſt uenenoſa; participat conditionẽ ueneni propriam;quæ eſt;quòd uenenum,& ſecundùm ſubſtantiam,& ſecũdùm qualitatem; eſt in potentia actiua. Ex quo igitur eſt uenenoſa;in eius ſubſtantia eſt aliquid,quod agit in corpus humanum ſenſibiliter.Ac præterea hoc idem agit qualitatibus.Magis autem eſt agens qualitatibus,quia non eſt uenenum abſolutè. Habet igitur,quòd nihil ex ipſa conuertatur in ſubſtantiam nutriti; quod eſt proprium medicinæ. Habet,& quod in ſubſtantia ſit aliquid, quod non dominatur à calore;ſed agit in ipſum calorem, & eſt in potentia actiua reſpectu caloris. Habet tertiò,quòd in qualitatibus ſit in potentia actiua,qua

ua,qua deſtruere poteſt corpus humanum.et hoc tri=pliciter euacuãdo,erodendo,& alterando. Euacuan=*do; ſicut ſcammonium, quæ eſt medicina uenenoſa. ſi=cut ſunt etiam medicinæ omnes, quæ purgant attra=hendo uiolenter.* Nam *non eſt ita calidum ſcammo=nium, neq; ita acre; ut alterando poßit eſſe medicina uenenoſa. Sed, quia uiolenter atrahit, & pluſquàm oportet; ideo eſt uenenoſa.* Et *purgat iſta cum detri=mento corporis;* Quia,*licet euacuet,quod noxium eſt; tamen ſemper una cum noxio euacuat,quod eſt utile.* Erodendo *autem (in quibus eſt acrimonia mordax,et ulceroſa) ut euphorbium, & cantarides.* Alterando *autem; ſicut opium, & ſuccus papaueris, & ſolani; quia ſua nimia frigiditate extinguunt calorem inna=tum.* Ideo Gal.*tertio* Thera.*iubet cauenda eſſe opia=ta in doloribus ſedandis.* Idem *admonuit* Aui. Vltimò *eſt uenenum;quod tota diametro opponitur cibo.*Ni=*hil enim ex eo prorſus uertitur in ſubſtantiam nutri=ti; ſicut cibi plurimum uertebatur. Secundò; in tota ſubſtantia eſt in potentia actiua; ſicut cibus erat in to ta ſubſtantia in potentia paßiua.* Tertiò; *in qualitati=bus eſt totus in potentia actiua, & nihil alteratur in corpore humano; ſed totum alterat corpus humanũ, quia totum eſt in agere.* Videtis *igitur; quo modo ua=riè ſit reſpondendum ad interrogationem illam; qua quæritur; quo modo, & qua potentia; ſint æqualia, uel inæqualia illa;quæ,admota corpori humano, talia dicuntur. His cognitis; oportet intelligere, quomodò ſequuntur quatuor corollaria; quæ ſcire, plurimùm refert;*

refert; quia tollunt dubitationes multas. Primum co- rollarium. Sequitur; quòd ex quo tales, & tales, di- cuntur cibi, & medicina, & uenena; quatenus habēt in ſe potentiam, & facultatem aliquam; qua poſſunt talem effectum producere; ſequitur, quòd cibus, uel medicina; nō ſint eiuſdem temperatæ, cuius eſt corpus humanum. Quam dubitationem attulit Auic. *Secūdum* Cor. *Eadem res reſpectu alicuius dicitur cibus; reſpe- ctu alterius medicina.* Immo *reſpectu unius dicetur ci bus; reſpectu alterius uenenum. Vt ſalix reſpectu ca- præ eſt cibus; reſpectu hominis medicina. Cicuta reſpe ctu turdi eſt cibus; reſpectu hominis uenenum.* Ellebo- *rum homini eſt uenenum; coturnici cibus.* Ferrū *ſtru- thiocamelo cibus; homini non item. & hoc non eſt ra- tione propriæ complexionis; ſed facultatis talis. Ter tium cor. Multæ medicinæ in propria temperatura ſunt intemperatæ; quæ tamen reſpectu alicuius, (pu- ta hominis) erūt temperatæ, ut apparet in oleo.* Oleū; *enim in propria temperatura eſt intemperatum, quia in eo dominantur partes aqueæ, & aereæ.* In *lithar- gyro etiam dominantur partes terreæ; tamen reſpe- ctu corporis humani oleum, & lithargyrum; ſunt tem perata. Quartum, & ultimum corollarium; Quòd, licet medicamentum dicatur tale, uel tale; æquale, uel inæquale; reſpectu corporis, cui applicatur; tamen, quòd ea inflammetur medicina, & non inflammetur; eſt hoc à ſua temperatura. Quia ex temperatura ſin- gulorum eſt, ut ſint facilia, ut inflammentur, uel diffi- cilia, uel omnino non poſſint inflammari; ſecundū quòd*

ex miſtione habent proportionem, uel diſproportionem, & diſſimilitudinem; cum calore noſtro innato. et hoc eſt, quòd toties dicit Gal. in lib. de ſimpl. medicina; plus eſt hic de terra, plus de aqua; ergo habet, ut calefaciat, & ut refrigeret. Vnde temperatura totum facit; Tamen non propterea dicitur talis, uel talis, medicina, uel cibus; quia ſit talis effectus in forma, & in temperatura; ſed, quia eſt in miſto ſecundum potentiam emanantem ab ipſa forma, & temperatura; quæ non eſt ipſa temperatura. lithargyros poſſet dici maximè calidus; tamen reſpectu corporis humani nõ dicitur ita calidus; quia non poteſt dominari à calore humano. Sicut & oleum, quòd non poteſt dominari à calore humano, bene dominatur ab ipſo igne; ideo dicitur pabulum ignis. His ita uiſis; reliquum eſt, ut uideamus rationes Auerrois contra Galenum.

Qui, cùm ſemper faceſſit negotiũ Gal. in hoc etiã non permittit quieſcere, cùm ſit authoritas eius apud me magna, & ſemper ipſe rationabiliter dubitet. Et quoniam reſpondere dubitationibus eius eſt res digna eleganti ingenio; ideo nunc uolumus uidere rationes ipſius, quas ponit contra Galenum, & examinare illas, quanti ſint ponderis. Auer. igitur quinto coll. capi. 2. & tertio, inſtans contra Galenum, tria inquit. Primò enim dicit non bene diſtinxiſſe Galenum cibum à medicina. Non dicit autem, quòd malè dixerit Galenus; ſed, quòd non fuerit ſufficiens in eo, quòd dixerit ſolùm cibum eſſe, qui patitur à corpore. medicinam, quæ nõ patitur à corpore; ſed à quo patitur ip-

ſum

ſum corpus. Dicit *igitur ipſe,quòd iſta diſtinctio non ſit ſufficiens; quia etiam medicina patitur à corpore, & ſubſtantia eius cõuertitur à calore naturali.*Opor *tet igitur addere; & dicere, quòd medicina conuertitur quidem à corpore; ſed non conuertitur in ſubſtantiam ſimilem,& eiuſdem ſpeciei cum parte corporis deperdita. & (ut utar uerbis ipſius) dicit, quòd cibus eſt illud, quòd ponit partes naturales cibati; & pars illa eſt in ſpecie partis diſſolutæ. Sed medicina ponit quidẽ partes naturales cibati; ſed iſta pars non eſt in ſpecie partis diſſolutæ; ſed, quando applicatur; alterat membra. Cibus autem efficitur pars eiuſdem ſpeciei. Per hæc igitur dicit Auer. diſtingui cibum à medicina; quòd uidelicet cibus fiat pars ſimilis in ſpecie cum parte corporis deperdita; medicina autem minimè. Verum omnino dicit Auer. ſed intelligatis, quid intelligat Auer. Per hæc uerba,quòd medicina ponit partes naturales cibati; uult dicere, quòd medicina efficit partes eſſe naturales alterando. Tam cibus igitur, quàm medicina; ponit partes naturales cibati. Sed medicina ponit partes naturales cibati eò; quia efficit partes cibati eſſe naturales, alterãdo per qualitatem,& nihil addendo qualitati. & dicit,quòd quidam ſocius ſuus non potuit per multum tempus intelligere hanc differentiam; ſed tandem per multas epiſtolas eum intellexiſſe. Ex quo coniecturare poteſtis, quàm obſcurè rem iſtam dixerit Auer. Quando, neq; hi,qui fuerunt ex eodem numero; poterant intelligere,cùm alioqui balbi balbos melius intelligant. hoc*

igitur eſt primũ, in quo carpit Auer.Gale. ſed quàm meritò; patet ex his, quæ diximus ex opinione Galeni. Audiuiſtis enim, qui ſint proprij cibi,& quæ medicinæ; &, quòd cibi proprium ſit, ut uertatur plurimum eius in ſubſtantiam nutriti. At dicere hoc, eſt dicere,quòd uertitur in ſubſtantiam nutriti; quãdo iſta duo ſimul dicuntur, id eſt(in ſubſtantiam; & nutriti) Proprium autem medicinæ eſt; ut nihil ex ea uertatur in ſubſtantiam nutriti. Etenim nõ uerti in ſubſtantiam nutriti,& uerti in ſubſtantidm nutriti; ſunt diſferentiæ, per quas diſtinxit Galenus medicinam à cibo. Nihil igitur dicit Auer.quòd non dixerit Galenus; & ita primum dictum eſt mera calummnia. Secundo dicit,quòd actuata medicina, & cibi; nihil aliud eſt, niſi extractio ſucci, qui poſtea penetrat per omnes partes corporis. Dicit autem Galenum non expreſſiſſet hoc, cum tamen Galenus dixerit hoc expreſſiſſimè. Quia ſicut poſuit Galenus primam conditionem; quæ eſt proprietas, quæ diſtinguit eſſe, & aliter; à cibo medicinam (uidelicet,quòd de cibo plurimum uertatur in ſubſtantiam nutriti, de medicina autem nihil uertatur in ſubſtantiam nutriti) Ita ponit modo unum commune utriq;. quòd in tota ſua ſubſtantia utrunq; ipſorum eſt in potentia paſſiua. Sed, quid eſt dicere; in tota ſubſtantia eſſe potentiam paſſiuam; niſi, quòd calor naturalis poſſit mutare ſubſtantiam ipſorum. At hoc eſt extrahere ſuccũ,& uirtutem ipſorum. Quare dixit Galenus cãtharides exulcerare ueſicam; niſi, quòd extrahitur ab ipſis ſuccus, qui deuenit per ue-

nas

nas ad ueſicam? Veriſſimum igitur eſt; quòd dicit Auer. Sed errat in hoc; quòd dicit Gal. non expreſſiſſe iſtud, quando expreſſiſſimè dixit hoc Galenus. Sed dicetis; hoc eſt contra Galenum. Quia ponit ipſe quatuor uirtutes naturales in omnibus membris; inter quas eſt attractiua. Quæ, directa ab ipſa forma; attrahit, quod eſt conueniens; & renuit, quòd nõ conuenit. Quo modo igitur attrahit ſuccum uenenatum, ut ſuccum cantharidarum, & aliarum rerum uenenatarum? Reſpondetur; quòd ſuccus iſte non attrahitur à natura hac intentione, ſed quandoque ex neceſſitate pro alimento corporis. Sicut etiam dicebat Galenus de ſucco opij, & medicinarum uenenatarũ; quòd trahitur ab arterijs, quæ trahunt ſpiritum. & ſi quid ibi tunc eſt ſucci uenenoſi; trahitur et ipſe; ſed ex neceſſitate, & ſecundùm conſequentiam quãdam; neceſſariam nõ attrahit natura quatenus uenenoſum; ſed quatenus utile, & miſtum cum re utili. Calumniatur igitur malè Auer. Galenum; non rectè eius opinionem recitans. Tertio carpit Galenum de reductione medicinarum frigidarum ad actum; & dicit, medicos in reductione medicinarum calidarum facilè reſpondere poſſet; at in reductione frigidarum non item. Quia poſſunt quidem dicere in calidis; quòd calor ipſarum deducatur ad actum à calore humano. At, quòd à calore humano deducatur frigiditas; non poſſunt dicere. Ex quo apparet hic Galenum fugitiuum. Argutia enim quadam Hiſpanica; fugitiui, & tranſfugæ, dicuntur, qui deſerunt proprium locum, &

propria caſtra, & proprium inſtitutum. Inſtitutum *autem* Gal. *& proprium dogma, & concluſio; erat, quòd omnes medicinæ erant tales in potentia.* Modò *in frigidis medicinis non uidetur hoc ſeruari; ſed potius uidentur huiuſmodi medicinæ eſſe tales in actu, quia alterant potiùs calorem innatum, quàm ab ipſo alterentur. &, ſi quis dixerit alterari huiuſmodi medicinas per diuiſionem ad minima; dicit* Auer. *quòd hoc eſt etiam commune medicinis calidis. &, quòd hoc diuidi ad minima; non eſt cauſa, ut educantur ad actum; ſed ut facilitat tantùm reductionem ad actũ.* Deſeris *igitur ô Galene caſtra tua; ex quo nõ potes nobis ſaluare, quo modo medicinæ frigidæ ſint tales potentia. Præterea quãdoq; ſum perſuaſus ab* Auer. *in hoc loco, ut tenuerim contra Galenum ſecundùm ipſum* Auer. *At nunc ago gratias* Deo, *quòd rem ſim meliùs aſſecutus.* Dico *igitur; Galenum optimè dixiſſe; &* Auer. *aut non intellexiſſe, aut noluiſſe intelligere; quæ dixerat Galenus. & hoc clarum eſt ex determinatione noſtra; ſuperiùs à nobis firmata.* Iam *enim diximus, quo modo hoc ſit commune, & medicinis, et cibis; quòd ſunt in potentia paſſiua reſpectu caloris naturalis ita; quòd, quando, uel cibus, uel medicina; adhibetur; calor innatus aggreditur, & dominatur toti ſubſtantiæ.* Et, *cùm dominatur; extrahit ſuccum non aliter, quàm faciat ignis, ſi ponantur ligna in proportionali quantitate.* Quia *extra proportionem; etiam optimi cibi eſſent uenena.* Semper *igitur dominabitur ignis lignis; ſed aliter, & aliter.* Nam, *ſi ha-*

buerit

buerit ligna ſicca; dominabitur ſine aliqua reſiſtentia ſenſibili;& faciliimè inflammabili ipſa ligna, quia ſunt diſpoſita ad hoc, & non reſiſtunt. Sed, ſi ſunt uiridia, & ſicca; multùm dominatur quidem ignis, ſed ægrè admodùm. & extrahit quidem ſuccum; ſed ſuccus ille reagit in ignem, & diminuit ignem. & non ceſſat iſta actio; donec ignis tandem conſumpſerit omnẽ humorem. Quo cõſumpto; conuertitur poſtea lignum in ſubſtantiam ignis,& auget ſubſtantiã ignis, et qualitatem. & præcisè eſt in calore innato; quando approximatur medicinæ calidæ, uel frigidæ. Quãdo igitur approximatur medicina calida; eſt tanquàm lignum ſiccum, & præparatum. & illius partes ſunt inflammabiles; & habent proportiònem ad calorem naturalem. Tunc igitur; quia calor inuenit ſubſtãtiam ita proportionalem, ut poſſit facilè inflãmare; inflammat ſtatim,& ſecũdùm proportionem rei inflammat. Reinflammatur poſtea & ipſe, quia ſecundùm ſubiecta, quæ inflammat, quando illa ſunt reducta ad actũ; tunc redditur calor intenſior. Si igitur medicina habeat partes terreas, ſolidasq́; ; fit intenſus calor. Sicut uidetis in lignis ſolidis; quæ inflammata augẽt calorem in qualitate. Ita in pipere; quia partes ſunt terreæ, ſubtiles, facilè inflammabiles, cùm ſint inflammatæ, inflammant calorem maximè; Ideo in tertio gradu calidum eſt piper. At, ſi ſubiectum ſit temperatum in ſua miſtione, ut chamæmelum; tunc mediocriter inflammatur, & ſecundum proportionem agit in ipſum calorem. Ideo dicitur calida in primo gradu;

gradu; ſicut eſt ignis ex paleis ſiccis. Ita *fit; donec deueniamus ad aliquod ſubiectum; quod ita temperatũ ſit in ſua miſtione, ut reſpectu caloris humani, neq; poßit ab ipſo calore inflammari aliqua inflammatione ſenſibili, quæ poßit ſenſibiliter recalefacere calorem ipſum humanum; neq; poßit ipſum retũdere ſua reſiſtentia. Iſtud enim tunc dicetur æquale. Quando autem ſunt ſubſtantia frigida, & humida; trahit quidem calor ſuccum; ſed, quia ſuccus eſt humidior, & craßior; Ideo incipit iſte ſuccus obtundere, et opprimere; calorem natiuum; donec calor innatus paulatim, paulatim concoquat illud humidum, & uertat ipſum in ſuam ſubſtantiam. Semper igitur calor innatus ille eſt; qui deducit ex potentia ad actum medicinas, tàm frigidas, quàm calidas.* Non *eſt igitur dicendum; quòd non ponatur medicina frigida ad actũ. &, quoniam Galenus ponebat hanc differentiam inter medicinam calidam, & frigidam; quòd medicina calida, facilè, & ſtatim; inflammatur; frigida autem difficilè, & cum reſiſtentia; Malè quidem intelligentes Galenum; dixerunt operari medicinam frigidam abſque eo, quòd deducatur ad actum. & ita uidetis rei ueritatem lucidißimè ab ipſo Galeno poſitam; & ceſſare omnes obiectiones Auerrois contra ipſum. Quamobrem expediamus nos ab iſta quæſtione. Sequitur aliud dubium in ultima parte huius capitis de Complexionibus; in qua agit Auic. de temperatura inæquali, inſequens ueſtigia ſui præceptoris Galeni. Dicit igitur Auic. in textu, quod* (ſunt octo temperaturæ

peraturæ inæquales, quæ ſunt ſine affluxu materiæ; & una æqualis. & ita erunt nouem temperaturæ.) *Sed quoniam non omnes hoc conſcedunt; ideo uiſum eſt nobis diligēter examinare rem iſtam de numero temperaturarum. Omnes antiqui conuenerunt in hoc; quòd ſint tantùm quatuor temperaturæ; Quia temperaturam æqualem non cognoſcebant; deinde non poterant imaginari, quòd in miſto ipſo aliquo poſſet eſſe exceſſus in una qualitate ſola, quando hæc non eſſe uidebant maniſeſtiſſimè in elementis. Non credebant enim poſſe inueniri in miſtis; quod non erat in elementis, à quibus miſta componuntur. Reliquum igitur erat; ut quatuor eſſent tãtùm tēperaturæ; Calida, et humida; Calida, et ſicca, Frigida et humida; Frigida et ſicca. Cũ igitur talis eſſet cōceptus apud antiquos; inſurrexerunt quidã qui dixerũt eſſe tantùm duas. Nã accipiendo fundamentũ antiquorum; habebant iam tanquam conceſſum; quòd plures eſſe non poſſent, neque aliæ; quàm, calida, et ſicca; aut calida, et humida; aut frigida, et ſicca; aut frigida, et humida. Vlteriùs autem procedentes; probabant; ex his quatuor duas tantùm poſſe dari nõ plures. Quia exceſſus caliditatis, cum humiditate; non poteſt eſſe. Quia calidum; cùm ſemper exiccet, conſumit humidum; & ita remanebit caliditas ſola. & una qualitas ex fundamento non poteſt reperiri; igitur non dabitur temperatura calida, & humida. Similiter neque temperatura frigida, & ſicca; poteſt eſſe; quia frigidi eſt condenſare, & conſtipare humidum;*

midum; ideo ſemper erit humidum, ubi erit frigidũ. Cùm igitur ex quatuor illis temperaturis tollantur; & illa, quæ eſt calida, & humida; & illa, quæ eſt frigida, et ſicca; Erunt duæ tantùm, non plures; frigida, & humida; calida, & ſicca. Contra iſtam poſitionem inſurrexerunt quidam; qui tenent quatuor eſſe temperaturas. & dupliciter hoc monſtrant. Primò hoc medio; quia dicunt; quod eſt neceſſarium eſſe duas qualitates; quæ ſint loco ſubiecti, & materiæ; & duas alias loco formæ. Loco ſubiecti; ſunt qualitates paßiuæ, humidum, et ſiccum. Loco autem formæ; ſunt qualitates actiuæ, calidum, & frigidum. Modò duæ formæ poſſunt bene ſtare in utroque ſubiecto; ſeorſum tamen ſingulæ. Vt calidum; modò ſit in humido, modò in ſicco. Similiter frigidum, etiam; modò in humido, modò in ſicco. huic enim rei nihil repugnat. At; ut, uel duæ formæ, uel duo ſubiecta; ſimul conſiſtant; hoc quidem eſt impoßibile. Quantùm uerò ad rationem tuam; dico, quòd eſt falſißima; quia una quælibet qualitas habet unam actionem ſolam. Quia calidi non eſt exiccare, ſed calefacere ſolùm. Ita frigidum, non humectat, ſed refrigerat ſolùm. & ita quando erit calidum cum humido; calidum nõ exiccabit; neqúe, quãdo erit frigidum. Propterea etiam erit humidum; quia frigidùm ſolùm refrigerat, non autem humectat. Sed non eſt bona hæc reſponſio. Quia, licèt propriè calidi non ſit, niſi calefacere; Tamen non poteſt calor calefacere, quin conſecutiuè exiccet; quia ſemper euaporat aliquid humidi. Similiter; ubi

ubi eſt frigidum, ibi eſt ſiccum conſecutiuè; quia prohibetur propter conſtrictionem euaporando humidū. Ideo ſtat adhuc poſitio iſtorū; quòd duæ ſunt tantùm temperaturæ. Sed alij lōgè elegantiùs ſuſtulerūt. Concedebant enim, quòd calidū, & ſiccū; exiccat, et frigidum humectat; Sed dicunt; quòd non quilibet calor, et in quolibet tempore; exiccet; ſed quòd, ut ſit calor intenſus, & in multo tempore. Sic non quælibet frigiditas humectat, nec in quolibet tempore. Sed intenſa frigiditas aliquo tēpore; Ideo poteſt eſſe per aliquod tempus caliditas cum humiditate, & frigiditas cū ſiccitate. Quia, licet caliditas abſumat humidum; hoc fit in tempore. Sic de frigore dicendum eſt. & ita ſufficientiſſimè refutata eſt opinio ſecunda ponentiū duas intemperaturas, & reſtat prima, quòd ſint quatuor temperaturæ; Calida, et ſicca, Frigida, et humida; Frigida, et ſicca; Calida, et humida. Tertia opinio fuit illa, quæ dicitur fuiſſe Athenei, qui maximè fuit celebratus à Galeno. Voluit igitur Atheneus; quòd eſſent quatuor quidem; ſed tres tantùm inæquales, una autem æqualis; ideſt, calida, et humida. Monſtrabat autem, quòd iſta ſit æqualis; aliquibus ſignis. Primum ſignum eſt, quòd nullus morbus prouenit à caliditate, & humiditate. Quia omnes morbi ſunt calidi, et ſicci; ſicut febris; uel frigidi, & ſicci; uel frigidi, & humidi. Secundum argumentum. Ver, quod eſt temperatum; eſt calidum, et humidum; inter omnia tempora. Tertium argumentum. Pueri ſunt maximè temperati; ſunt pulchri, & molles; & ſunt calidi, & humidi.

Quartum.

Quartum. Mors eſt frigida, & ſicca; ergo erit uita in calido, & humido. & ,ſi peßimus ſtatus eſt in frigido, et ſicco; optimus erit in calido, & humido. His omnibus ſignis reſpondebimus ſuo loco. Quando itaq; dicit; nullum morbum eſſe calidum, & humidum; Reſpondetur; Immo ſunt peßimi morbi ex calore, et humore. Quantùm autem attinet ad temperaturam pueri; non eſt uerum, quòd ſit tẽperata. & hoc oſtendemus; ubi loquemur de temperatura ætatum. Quantùm ad uer; oſtendemus falſitatem, quando dicemus de temperatura temporum. Nolumus enim ponere capitulum in capitulo. Ad quartum diſtinguimus. Quia non negamus omnia animalia habere uitam in calido, et humido; Sed intelligimus; quòd, ubi in temperatura humana excedat iſta caliditas, et humiditas; Tunc ſit peßima talis temperatura. Sed illa, qua conſiſtit uita; eſt caliditas, et humiditas temperata; Ideo Atheneus ſatis manifeſtè peccauit, & ex his conuincitur. Quarta opinio eſt Gal. qui ponit nouẽ temperaturas, unam æqualem, & octo inæquales. & dicit; cauſam erroris aliorum fuiſſe ſolùm, quia non cognouerunt tẽperaturam æqualem. & ratio eſt; quoniam; cùm ponatur temperatura æqualis ad hũc ſenſum in qua ſenſibiliter (nam hoc ſemper addit) non ſit exceßus ullus in primis qualitatibus, ſenſum mouens; Tunc neceſſariò diſcedendo ab iſta æqualitate, dabuntur octo temperaturæ inæquales; quia octo modis contingit ab ipſa temperatura æquali diſcedere. Vltima opinio eſt Auer. qui ponit quinq; Vnam æqualem, et quatuor inæquales;

les; quia tollit omnes ſimplices temperaturas. et quoniam ex reliquis duæ ſunt refutatæ, ſecunda, & tertia; prima autem cōcurrit cum iſta prorſus in his, quæ ponit; Ideo oportet conſiderare hāc, quæ eſt Auerrois; quia ego plurimi ſemper feci Auerroem.

Qui auſus eſt diſſentire à Galeno; ponens quinq; temperaturas. Ex quibus unam æqualem poſuit; ſed ſuo modo, non eo modo quo poſuit. Gal. Videbat enim (ut erat homo perſpicax, & ingenioſus) quòd, ſi eo modo poſuiſſet temperaturam æqualem; cogebatur etiam ponere conſequenter octo inæquales. Galenus igitur ſolus cognouit temperaturam æqualem. et, cùm illam poſuiſſet; cōſequenter etiam poſuit octo inæquales. & dicit Gal. antiquos erraſſe, quia non cognouerunt temperaturam æqualem; & hanc ſolam rationem fuiſſe cauſam erroris. et, quòd hoc uerum ſit; patere poteſt ex iſto diſcurſu. Iam ſciuiſtis; temperaturam nihil eſſe aliud, quàm qualitatem quandam, reſultātem ex refractione primarum qualitatum quatuor. Hic igitur primum conſtituere oportet inter nos. &, qui hoc non intelligit; non poterit exactè uidere in iſta re ueritatem. Poſtea, hoc conſtituto; ſequitur, quòd, ſi detur temperatura æqualis ad hūc ſenſum; Refractio primarum qualitatum ſit talis in ipſa, ut quantùm ad ſenſum, neq; calidum, neq; frigidum; ſupereminea t; ſed ſenſibiliter appareat æqualitas; quæ æqualitas dicitur ad pondus ſecundùm Galenum, ſed ſecundùm ſenſum tamen. Dicimus igitur; quòd, ſi detur iſta æqualitas; ſicut datur; Sequitur (quòd ponit doctiſſimè, et Galenus,

nus, & conſequenter) quòd ſcilicet ſint octo temperaturæ inæquales. Quia, *ſi poteſt dari hoc æquale ad pondus; nulla poteſt ratio obſtare; Cur una poßit dari; in qua emineat, uel calidum, uel frigidum, uel humidum, uel ſiccum ſolum.* Nam, *ſi omnes iſtæ æqualitates poſſunt æquari in una temperatura; poſſunt etiam remitti ſingulæ ita; ut plus appareat de una, quàm de alia. & ita conſtituentur quatuor temperaturæ ſimplices.* Hæc *eſt poſitio* Gal.(*Nam de exceſſu compoſitarum cõueniunt omnes.*) Intelligendo *ſemper; prout ſunt iſtæ qualitates refractæ in complexione, reſultantes ex miſtione; non, prout ſunt in elementis. & bene notate; quia hinc pendet tota ueritas rei. His ita determinatis; dicamus; quòd ex oppoſito; ſi tollatur æqualis temperatura; tollentur quatuor ſimplices.* Quia *crediderunt antiqui nullam eſſe temperaturam inæqualem ſimplicem; quia non poterant perſuaderi, quòd daretur, calidum, uel frigidum, (quæ ſunt formæ) ſine aliquo ſubiecto qualitatum paßiuarum. & fuit fallacia; à ſecundùm quid, ad ſimpliciter. et ex hoc natus eſt error ipſorum, & etiam* Auer. Ideo *conſequenter dicebat; quòd non dabatur exceſſus qualitatum ſimplicium. & ſic quatuor tantùm remanebunt temperaturæ compoſitæ;* Quia *neq; tres qualitates poſſunt complicari. & ita habetis diſcurſum, quò apparet id, quod dixit* Gal. *quòd. ſ. cauſa erroris antiquorum fuit propterea, quòd ignorauerunt temperaturam æqualem.* Audiamus *modò ingenium* Auerr. *quo uſus eſt contra* Galenũ *in poſitione temperaturarum.*

Videbat Auer. conſequentiam huius rei neceſſariam, qua uſus fuerat Galenus contra antiquos; Ideo uidit, quòd non poterat remouere quatuor iſtas temperaturas ſimplices, niſi remoueret æqualem. Quare, partim in primo, partim in ultimo; quinti; æqualem temperaturam remouere nititur. & hoc agit duobus medijs. Primò per medium miſtionis hoc modo. Actio omnis; in miſtione, ſicut in reliquis omnibus; habet proportionem maioris inæqualitatis. Miſtiones enim fiũt per alterationem; quia miſtio eſt plurimorum alteratorum unio. At alteratio fit per qualitates primas. Fit autem hoc per concoctionem, Concoctio autem fit à calido, & humido; Ideo poteſt dici, quòd detur temperatura, in qua tantum ſit de frigido, quantum de calido; & tãtum de ſicco, quantum de humido. Quia alio qui tolletur, et alteratio, & miſtio, & generatio; Cùm omnis generatio, & omnis miſtio; fiat per dominium calidi, & humidi. Hæc igitur eſt prima ratio; qua credidit Auerr. ſe poſſe deſtruere æqualitatem in temperatura. Secunda uerò talis eſt. Si daretur æqualitas iſta; ſequeretur; quòd illæ qualitates, quæ ponuntur æquales in iſta tẽperatura; uel eſſent actu omnes, uel potentia omnes; uel, aliæ actu, aliæ potentia. Si omnes actu; ſequuntur multa incommoda. Primò; quòd miſtum non erit unum. Quia miſtum eſt unum per unam formam; hic autem hoc modo ponuntur plures formæ. Prætereà ſemper calefacerent, & frigefacerent ſimul; & ſimul humectarent, et exiccarent. Prætereà; ibi, tantum eſſet de graui, quantum de leui. Si autẽ om-

nes in potentia; nullum miſtum erit actu. Quia nõ poteſt eſſe actu miſtum; niſi per formam, exiſtentẽ in ſe ipſo actu. Si uerò, quædam in actu, quædam in potẽtia; ergo non ſunt æquales, quia plus ponderat, & excedit magis; quod eſt actu; quàm, quod potentia. Hæc igitur ſunt rationes. Auer. quibus credidit ſe remouiſſe temperaturã æqualem. Vbi credidit, ſe ſuſtuliſſe hanc æqualem; conſequenter dicit tolli quatuor temperaturas ſimplices. Præterea dicit; uolo tibi donare Galene, quod detur æqualitas in miſtis; ſed non eodẽ modo, quo tu ponis; ſed eſt æqualitas iuſtitiæ; quæ eſt per rationem ad operationes, & ad totum corpus. Alio enim modo eſt habere æqualitatem ponderis; & alio modo æquali tamẽ iuſtitiæ; Quia in inæqualitate ponderis ſtat maximè æqualitas iuſtitiæ. Nam cor eſt calidum, & ſiccum; et tunc eſt maxime æquale æqualitate iuſtitiæ, quia hæc inæqualitas maxime congruit cordi pro ſuis operationibus. Immo etiam dicit Auer. dono tibi, quòd detur aliquid, quòd ſit æquale per receſſum ab extremis, deueniens ad quoddam medium; Tamen iſtud æquale non erit ſimpliciter æquale, ſed reſpectu omniũ membrorum. Quia omnia alia membra; recedunt à medio magis, quàm hoc. Poſita hac æqualitate ſuo modo; dicit; quòd non poſſunt haberi, niſi quatuor temperaturæ compoſitæ; &, quòd non datur aliqua, in qua excedat tantum una qualitas. et ratio eſt; quia, neq; æqualitas poteſt dari; quia oportet ſemper aliquid dominari in miſto. At, ſi ſemper excedit; iſtud ipſum, quod excedit; ſi fuerit forma, ideſt

caliditas,uel frigiditas;nõ poterit ſtare ſine ſuis ſubiectis,ideſt ſiccitate, et humiditate. Si uerò fuerit ſubiectum; non poterit ſtare ſine forma ſua. Prætereà; *nulla qualitas actiua determinat ſibi certum gradum; niſi habeat ſecum qualitatem paſſiuam annexam, quæ determinet gradum qualitatis ipſius actiuæ;* Quia *gradus caliditatis non poteſt determinari, niſi per ſubiectum.* Quia, *ſi ſit in ſicco; eſt caliditas ignea, et intenſa. Si autem cum humido;remiſſa,et aerea.* De *frigido autem eſt contrarium.* Siccum *remittit frigiditatem; humidum autem intendit;*Ideo *aqua eſt frigidiſſima omniũ propter hæc; et etiam frigidior,quàm terra. Cùm tamen propter alias rationes deberet terra eſſe frigidior,quàm aqua.*Ideo *figmentum eſt hoc, quod dicis ò* Galene; *quòd detur temperatura calida tantùm, aut frigida tantùm.* Prætereà *qualitates paſſiuæ non poſſunt determinari ſine qualitatibus actiuis, quæ ſunt ſuæ formæ; et ita qualitates actiuæ determinantur à paſſiuis, et paſſiuæ ab actiuis.* Neq; *igitur temperatura calida tantùm,neq; frigida tantùm, neq; humida tantùm,neq; ſicca tantùm; dabitur; ſed, ubicunq; erit calidum;ibi etiam erit,aut humidum, aut ſiccum.et pariter; ubi erit frigidum; ibi etiam erit, aut humidum,aut ſiccum.* Hæ *itaq; ſunt rationes, quibus nititur* Auer. *contra* Galenum. Tamen *ſtamus adhuc in eadem ſententia cum* Gal. *et,ſi mihi eſſet ocium;monſtrarem dari æqualitatem ad pondus, etiam ſecundum rationem exquiſitiſſimam complexionaliter ita; ut ſit facta ex refractione quatuor primarum qualitatum una qua-*

Equale ad pondus

 litas

litas exquiſitiſſima æqualis ita; ut etiam ſecundùm rationem, neq; calidum ſuperet frigidum, neq; humidum ſuperet ſiccum. et non ſequitur propterea; ut hic ſit tantum de leui, quantum de graui; quia non ſunt hic qualitates elementorum actu; ſed ſunt in potentia, et refractæ. Ex refractione autem iſta; fiunt mirabilia à natura per alterationem. Fit enim ex cibo ſanguis; fit caro, fit neruus, fit uena, fit os. Ex quo non eſt mirum; ſi fiat una complexio; in qua tantum ſit de calido, quantum de frigido. & tamen non ſequitur; ut ſit tantum de leui, quantum de graui. His autem contingit, ut ſequantur abſurda; quia hi ſemper imaginantur, quòd iſtæ qualitates elementorum ſint in miſtis actu, & prout ſunt qualitates elementales; Cùm tamẽ ſint ſub eſſe refracto. Poſſemus igitur etiam hoc modo tueri æqualitatem ſecundùm rationem, ſi uellemus; ſed nos iam mutauimus, quòd iſta æqualitas ſit ſecundùm ſenſum. & ad hanc poſitionem nihil abſurdi ſequitur; ſi intelligamus (ut dixi) æqualitatem iſtam pro una qualitate, reſultante ex mutua alteratione, et refractione; primarum quatuor qualitatum elementorum; quæ modò in miſtio non ſunt ampliùs qualitates elementales; ſed refractæ, & remiſſæ. Ad primam rationẽ; non poteſt dari æqualitas ad pondus, quia non fieret alteratio, neq; miſtio; cùm fiant iſta ab aliqua prædominãte qualitate; neq; concoctio, quæ fit à prædominio, calidi, & humidi. Cõcedimus in principio eſſe contraria, & inæqualia; & fieri concoctionem, et alterationem; à prædominio; ſed in fine dicimus reſultare

tare unum; quod eſt temperatum,& æquale. In ferro enim plus eſt de frigido, quàm de calido; & tamẽ coagulatur à calido. Ideo non ſequitur alteratio fit à qualitate prædominante; ergo id, quod eſt alteratum; habet in ſe prædominium qualitatum. Eſt enim manifeſta fallacia. Ad ſecundum; cùm dicitur; uel ſunt omnes iſtæ qualitates elementorum in miſto actu, uel omnes potentia, uel quædam actu, uel quædam potentia; Reſpondeo, quòd non ſunt actu; ſed potentia, & refractè & dicit hoc Ar. quòd, calidum, & frigidum; elementorum eſt in potentia in miſto. Eſt quidem enim bene calidum in actu in compoſito; ſed non eſt calidum elementi; ſed calidum cõplexionale, & temperatum. Ideo Gal. primo Aph. quarto dicit; quòd calor innatus eſt cõpoſitus ex aqua, & aere; quia fit ex his elemẽtis refractis, et non uidit Auer. hæc; quia nõ fuit medicus, ſed mãſit tãtùm in ſublimibus illis, et non deſcendit ad philoſophiã particularẽ. Eſt igitur calor complexionalis in miſto. Quando dicis; Tunc iſtud miſtum totum erit in potentia; & ego, quia ſunt quidẽ tunc qualitates elementorum in potentia, et refractè. At ex refractione iſtarum reſultauit una qualitas; quæ eſt in actu, & eſt forma miſti. & ita tolluntur omnes rationes Auer. quas fecit contra temperaturam æqualem. Stat igitur opinio Galeni; quòd datur temperatura æqualis; media inter extrema. Quantùm ad reliquam partem; in qua propriùs uult probare; quod nulla poßit dari tẽperatura excedens in una ſola qualitate eò; quòd neq; qualitates actiuæ, quæ ſunt for-

mæ; non poſſunt eſſe ſine ſubiecto terminante; neq; qualitates paßiuæ poſſunt eſſe ſine forma. Ac *præterea; quód gradus caliditatis, & gradus frigiditatis; non poſſunt determinari, niſi per qualitates paßiuas;* Hoc *eſt per humidum, & ſiccum.* Ad hoc *reſpondeo, quód ego concedo, calidum, & frigidum; non poſſe eſſe ſine ſuo ſubiecto; ſicuti neq; humidum, & ſiccum; ſine ſua forma;* Sed *diſtinguo de calido, & frigido elementari; & de frigido, & calido complexionali. & dico, quód calor, & frigus elementi; non poteſt ſtare ſine ſuo ſubiecto; quæ ſunt qualitates paßiuæ; licet non idem etiam ſit humidum in elementis; neque idem ſit ſiccum, quód eſt ſubiectum in elementis.* Nam *aliud eſt ſiccum, quód eſt in igne; & aliud, quod eſt ſubiectum frigidi in terra.* Siccum *enim in terra eſt ſiccum corpulentum.* Siccũ *autem in igne eſt ſiccum ſubtile.* Neq; *idem eſt humidum in aqua, & in aere. humidum enim in aqua eſt humidum corpulentum; in aere autem eſt humidum ſubtile. & propterea dicimus etiam; quód modó omne humidũ poteſt eſſe ſubiectum caloris elementaris.* Quia *humidum corpulentum deſtruit calorem potiùs, ut uidetis ab experientia.* Ponere *igitur oportet duo humida, & duo ſicca; & ita etiam erunt duæ caliditates, & duæ frigiditates; ex quo duo ſubiecta ponuntur.* In *igne enim eſt calor ſubtilißimus, rarißimus; in aere autem eſt calor craßiuſculus.* Ex *quo dixit* Ariſtot. *aerem eſſe humidam quandam euaporationem.* Frigidum *ſimiliter in terra eſt intenſißimum; quia eſt concen-*

tratum

tratum à ſicco. In aqua autem non ita. Ex quo dicit Ariſt. in tertio de generatione animalium, cap. tertio; nullum humidum eſſe ſine aliquo calore. Idem etiam in Prob. 23. parti. Probl. Hinc itaq; uidemus in mari ſemper eſſe uentos ex calore diminuto; ac præterea in penetralibus maris etiam naſci animalia. At in centro terræ nihil generari; quando quidem in calido, et humido, eſt uita. Ex his patet; quòd non omnis humiditas faciat ad intenſiſſimam frigiditatem; Neq; omne ſiccum ſtet cum frigido, aut cum omni ſicco ſtet frigidum; ſed, quòd cum ſicco corpulento ſtet frigidũ. Non *igitur quodlibet frigidum intendit ſiccum; & hoc, nè quidem in ipſis elementis. Redeundo igitur ad propoſitum; ſi intelligis de his, ut ſunt in elementis; Concedimus; quòd omne calidum, & omne frigidum; ſtet cum humido, aut ſicco; licet non omne calidum, neque omne frigidum; cum omni humido, aut cum omni ſicco. At; ſi conſideremus, prout ſunt in miſtis refractè; &, prout ex eorum refractione cõſtituta eſt una qualitas complexionalis, quæ dicitur temperatura; Hoc modo dicimus in iſta temperatura; quòd inuenitur, calidum, & frigidum; ſine humido, & ſicco excedente; & ſimiliter inuenitur humidum, & ſiccum; ſine calido, & frigido excedente. Quia non ſunt hic qualitates elementares diſtinctæ in actu; ut ex ipſis neceſſarium ſit unam eſſe formam, alteram uerò ſubiectum. Sed ſunt refractæ, & commiſtæ; ita; ut ex omnibus ipſis conſtituta ſit una, quæ ſit ſolùm forma ipſius miſti. At dices; Calidum exiccat, frigidum humectat,*

ctat. Verum eſt; ſed, non omne calidum, neq́; omne frigidum; ſed intenſe calidum, & intenſe frigidum, et in aliquo tempore. In ipſo uerò ortu; nihil probibet dari, & calidum, & frigidum; per ſe, ſine humido, & ſicco. Sic igitur nō omne humidum, nec omne ſiccum; habet ſecum annexam caliditatem, aut frigiditatem, neq́; in omni tēpore. & ita ceſſant omnes Auer. obiectiones contra Galenum; & apparet, Auer. in his turpiter errare; quia nūquàm ſe exercuit in particularibus, ut Galenus.

AVICENNAE LIBRI PRIMI CAnonis, Fen primæ, Doctrinæ tertiæ.

De membrorum complexionibus, ſeu temperaturis. Cap. 11.

LECTIO. XXI.

Dico, quòd Deus cuique animali, & cuique membro. *Meminiſſe debetis; quòd ſumus in tertia Doc. primæ fen. Auic. in qua tractatur de Complexionibus, Neq́; repetam, quòd dixi in ſuperioribus; quod hic tractatus rectiſſimè collocatur hic. Circa modò hanc tertiam doctrinam etiam meminiſſe debetis; quòd diuiditur in tria capita. Primum agit de Complexione in uniuerſali; ſed, quoniam uariæ ſunt temperaturæ, & multorum animalium; Ideo Auic. omittit tractatum de Temperaturis iſtis animalium; memor ſuæ primæ intentionis, quia hoc non pertinet*

ad Medicum. Quoniam etiam ſunt uariæ temperaturæ ſingulorum membrorum; Ideo conſequenter agit in ſecundo capite de Temperaturis membrorum, In tertio poſtea agit de Complexionibus ætatum. Antequàm autem declaremus ſecundum; unum ſcire debetis; Hoc eſt Scopum uniuerſalem Auic. fuiſſe tranſferre ex lib. Gal. de Tēperaturis, quidquid dicit; quod facit præcipuè in hoc lib. primo. & licet in alijs lib. hoc faciat; tamen maximè hoc facit in hoc primo lib. quia in ſecundo ex Dioſcoride etiam transfert; & in alijs ex Paulo. Necnon ex Oribaſio. Hic autem ſeruat ſuum propoſitum; ponendo tantùm concluſiones rerum, omiſſis diſputationibus; & immutat etiã ordinem, connectendo ipſum ſecundùm ordinem naturæ. & quidam ſunt, qui præferant hunc ordinem ordini Galeni; ſed de hoc nolo nunc iudicare. In primo igitur cap. agit de Temperaturis uniuerſaliter (ſicut etiã Galenus fecit in primo lib.) Modos etiam ponit temperaturarum. Poſtea, cùm agat ibi Galenus de temperaturis; Auic. tanquàm iudex temperaturarum, qui cum iudicio ſcribit, & tranſcribit; Iudicauit non eſſe hoc conueniens aliquo modo. Quia, cùm diſtinxiſſet ſuperiùs; quòd oportebat procedere per ſuas cauſas, et primò per cauſas materiales; non uidebatur conueniens admiſcere cauſas efficiẽtes cum cauſis ſubiectiuis & materialibus. Ideo autem remiſit ad ſecundam fen; quia iam inceperat agere de cauſis materialibus. Sed poſuit temperaturas regionum; loco temperaturarum temporum. Sed dicet quis; cur poſuit hic iſtas

tempe-

temperaturas regionum; cum temperaturæ regionum uideantur habere eandem rationem; quam habent temperaturæ temporum? Temperaturæ regionum ſane non ſe habent, ſicut temporum; quia temperaturæ temporum non efficiunt ſubſtantialiter, ſicut faciunt temperaturæ regionum; ſicut conſiderat Hipp.*in lib.de aere,& aqua. Unde Aegyptij ſunt talis temperaturæ; Germani uerò talis,& diuerſæ, et ſic de alijs regionibus ita, ut omnes homines unius* R*egionis habeant temperaturam diſtinctam eſſentialiter (propter ipſam* Regionem*) ab alijs. At tempora non efficiunt temperaturam eſſentialiter. Gal.autem tractauit in tertio lib. de* T*emperamentis medicamentorum, quæ ſunt talia in potentia. Temperaturæ autem animalium ſunt tales actu; illæ autem medicinæ ſunt tales in potentia temperaturæ, prout habent reduci ad actum in corpore humano. Auic.autem tranſtulit hoc ad primam fen.& hoc quidem hoc cum iudicio fecit; quia quotidie in uſu eſt; ut dicamus medicinam eſſe temperatam, uel intemperatam; ut diſtingueret actum à potentia, & tolleret æquiuocationem; ut melius ſciremus, quo modo homo dicatur eſſe temperatus. Agemus modò de temperaturis membrorũ particularium; quod intendit Auic.in quinto capite.* Prin*cipiò autem reddit cauſam uarietatis, & cauſam nobiliſſimam; uidelicet cauſam finalem, & dicit.* Naturam, uel Deum; dediſſe unicuique membro, & animali temperaturam, prout maximè meretur. *id eſt, maximè accommodam ad pro-*

prias

prias operationes. & dicit (hoc non tantùm membris datum eſſe; ſed etiam uarijs anima- libus.) *& de temperatura animalium non eſt agen dum; quia non attinet ad Medicum. Ideo ſumit ſecun dum;* quòd ſingulo membro data eſt tempe- ratura, conueniens proprijs operationibus; &, ſecundùm quòd meretur. *Bonam autẽ, uel malam; temperaturam; non intelligimus abſolutè, ſed reſpectu operationis. Illa enim eſt optima tempe ratura; quæ eſt cauſa illarum optimarum actionum: & non eſt hæc temperatura conueniẽs omnibus mem bris; quia diuerſæ ſunt operationes. Temperatura autem; eſt cauſa omnium operationum, ut alias dixi. Et, quòd hoc uerum ſit; quòd temperatura dicatur bona, prout eſt conueniens proprijs operationibus; patet in animalibus. In Leone eſt, caliditas, & ſicci- tas. Quia enim debebat eſſe animal, feruentiſſimum; iracundum, uelox in motu, & animoſum; Ideo natura dedit temperaturam, ualdè accommodam eius opera- tionibus. Homini autem dedit temperaturam æqua- lem; quia debebat homo eſſe ſicut optimus iudex.* Non *poteſt autem eſſe aliquis optimus iudex; niſi qui ſit me dius inter extrema; ut dicit Ariſt. in ſecundo de ani- ma. Optima igitur temperatura Leonis eſt exceſſus caliditatis, & ſiccitatis; quia hoc eſt conueniens eius operationibus. hominis autem eſt ipſa æqualitas. Pa tet etiam hoc in ipſis membris. Oſſa in animali ſuſti- nent hanc totam fabricam. hoc igitur, ut faciant; de- bent eſſe dura, & ſolida; Ergo debuerunt eſſe frigi-*

da, &

da, & ſicca. Hepar debet concoquere pro nutritione corporis. Concoctio autem fit à calido, & humido; Ideo hepar fuit meritò temperaturæ, calidæ, & humidæ; diuerſæ prorſus à temperatura oßis. Vndecunq; *igitur uerificatur illa propoſitio; quòd* cuiq; animali, cuique etiam membro; data eſt temperatura, prout meretur. *Ideſt;* prout eſt cōueniens operationibus proprijs. *Quòd autem intelligat, quæ maximè conueniat ſuis operationibus; declarat ipſe in litera.* Dico, quòd Deus, &c. *Dicit autem.* (Dico) *quia ſuperiùs dixerat. Eſt igitur tanquàm repetitio; quia debebat illud aſſumere, & continuare. Quòd autē intelligat,* quod magis meretur *pro eo, quod eſt, quòd magis conuenit; declarat in his, quæ ſequuntur; &,* quòd eius actionibus, & diſpoſitionibus. *Per actiones autem intelligit actum ſecundum; per diſpoſitiones intelligit actum primum ſecundùm poßibilitatem. Quia natura ſemper agit optimum; niſi impediatur. Quia agens naturale; non agit, niſi patiens ſit bene diſpoſitū.* Hoc autem certificare. *Quia dixerat* datam eſſe à natura cuique animali, & cuique membro; temperaturam ſecundùm, quòd conueniebat; *Ideo poſſet quiſpiam dicere; quomodò fit hæc complexio membrorum, & unde fit; utrùm ab aliqua uirtute intrinſeca, an ab intelligentia; Ideo reſpondet huic obiectioni* hoc certificare non pertinet ad Medicum; ſed ad Philoſophum. *Circa hoc quoniā, et Gal. & aliqui Medici antiqui;*

antiqui; conſiderarunt hanc uirtutem formatiuam; et nõ ita facilè dicendum eſt, non attinere ad Medicum, ut dicit Auic. Ideo iſta quæſtio non ita eſt reijcienda ad Philoſophos. Multa enim attinent ad Philoſophũ uno modo; quæ alio modo pertinent ad Medicum. Dummodò enim artifex ſtet in ſuis principijs, et non tranſcendat ea, poteſt agere de omnibus quæſtionibus. Tantò magis Medicus, quia medicina eſt tanquàm philoſophia particularis (ſicut probauit Gal. in lib. ad id dicato) Quia non poteſt eſſe aliquis elegans Medicus, niſi etiã ſit Philoſophus bonus. et, ubi incipit Medicus. i. elegans χαριέστατος; Illic deſinit Philoſophus. Eſt igitur quærendum (quia iſta quæſtio eſt ardua, & à paucis bene tractata) quæ nã ſit hæc uirtus formatiua, quæ tàm exquiſitè facit, & tot mirabilia in corpore. Ille enim artifex profectò eſt prudentiſſimus. Fuerunt autem duæ opiniones diuerſæ. Prima Platonis, & Auic. licet diuerſimodè acceperit, Auic. & Plato. Plato enim poſuit ideas, tanquàm ſigillum, quæ opinio fuit exploſa iam ab Ariſt. et, ſi ita ſenſit Plato, rectè exploſus eſt. Auic. dixit eſſe quandam intelligentiam, quam appellauit ſua lingua Colchodeã, quæ induceret formam in materiã, bene diſpoſitã. Eſt et alia opinio Ariſt. et ſui expoſitoris fideliſſimi Auer. uidelicet, Datorẽ formarum eſſe internũ, et educi formã ab aliquo intrinſeco, exiſtente in ſemine, Pro utraq; autem parte ſunt rationes. Nos autem ita procedemus in quæſtione. Primùm ponemus rationes, & Auic. et Peripateticorum; Deinde declarabimus quæ-

Virtus formativa que sit

quæſtionem, quomodò ſit intelligenda, & quid tenendum; Denũ *reſpõdebimus his, quæ aduerſantur noſtræ determinationi.* Auic. *igitur primo habet hãc rationẽ. Aliqua non generantur à ſemine; ergo falſum eſt ponere iſtam uirtutem in ſemine; ergo ab alio generantur.* Præterea; *certum eſt (inquit) quòd* in omnibus miſtis eſt aliqua forma præter cõplexionem. *Hoc ſupponit* Auic: Poſtea, *hoc ſuppoſito; arguit ſic;* Iſta *forma, quæ eſt aliud à complexione; neceſſariò prouenit ab extrinſeco.* Quia *calor intrinſecus in ſemine nõ poteſt facere, niſi complexionẽ.* Præterea; *In motu aeris fit ignis; & hoc non poteſt eſſe in aere.* Præterea; *Videmus omnes (inquiũt) operationes prouenire à qualitatibus primis. Sed omnes iſtæ qualitates non poſſunt facere, niſi temperaturas; ergo à calido frigido, etc. non poteſt fieri illa forma præter complexionem.* Præterea *(inquiunt.)* Dicere, *quòd uirtus intrinſeca in animali perfecto ſit cauſa effectus; poteſt aliquo modo ſuſtineri. Sed quando ponimus ſemen tantùm ſine inſtrumentis in principio generationis;* Quomodo *iſta uirtus formatiua producendi tam uaria membra poteſt eſſe in ſemine?* Præterea; *Dicũt etiam* Ariſtot. *hoc ſenſiſſe.* Et *adducunt authoritatem in ſecundo de gen. animalium, cap. 3;* Vbi *dicit in ſemine eſſe aliquid diuinum. & in eodem dicit, intellectum deforis uenire.* Hæ *ſunt rationes pro opinione* Auic. *In contrarium tamen eſt* Ariſt. *ſeptimo met. 31; &* Auer. *& etiam* Alexander, *ſi tamen ſit* Alexander. Nam, *ſiue* Alexander, *ſiue* Michael Epheſius *ſit; eſt*

 certè

certè uir magnus. *Motiua autem Ariſt. & peripateticorum; talia ſunt. Prima autem ratio eſt iſta. & certe peripateticorum rationes ſunt ſubtiles.* Primò *enim dicunt*; Nulla *forma poteſt generare formam. nam, ſi generaret formam; daretur forma ſine materia. Subſiſteret enim forma ſine materia; & materia eſſet inutilis.* Alia *eſt ratio contra ſuppoſitionem Auic. Si quidem aliud ſit diſponens, & præparans materiam; & aliud dans perfectionem, & inducens formam; Quia quæcunq; fiunt à duobus, genere diuerſis; ſunt & ipſa diuerſa.* Tertio *dicunt*; *Iſta ueſtra intelligentia; uel generat ſibi ſimile, uel diſsimile. Si ſibi ſimile; ergo res genitæ erunt immortales. & hinc ſequentur incommoda*; Videlicet *quòd dabuntur formæ infinitæ. Si autem rem diſsimilem; iſta diſsimilitudo, uel erit ex parte agẽtis, uel ratione ſubiecti.* Ratione *quidẽ agentis non poteſt eſſe. Si autem ratione ſubiecti; eſt ratione reſiſtentiæ.* Reſiſtentia *autem eſt inter contraria; et ſubſtantiæ contrarium ſeparatæ non datur.* Prætereà; *non eſt probabile; ut intelligentia, regens propriũ orbem, habeat reſiſtentiam.* Quartò, *(dicunt.) Si intelligentia generaret formam; uel generaret ex nihilo, uel ex aliquo (& fuit argumentum Ariſt.)* Ex *nihilo autem non poteſt generari; quia ex nihilo nihil fit.* Quintò; *ſi illa intelligentia introduceret aliquam formam; ſequeretur; quòd; ubi eſſet mulier robuſta, & habens bonum nutrimentum; ſi uirtus generatiua non ſit in ſemine*; In *muliere tali robuſta nunquàm daretur partus imbecillis*. *Sed oppoſitum ſæpè uidemus.*

hoc

hoc eſt in muliere robuſta; &, quæ habeat optimũ alimentum; generari partum imbecillem. Præterea; *Videmus in fœtu eſſe ſimilitudinem parentum. Vnde igitur deciditur ſemen. Vnde oritur iſta ſimilitudo; ſi uirtus formatiua accedit extrinſecus?* Ideo *iſtæ rationes ſunt longè fortiores (ſi bene conſiderentur) quam prima fronte appareant.* Non *propono opinionem* Galeni; *quia fuit dubius.* Nam, *modò inclinat in eã opinionem, quam tenuit* Aui. *modò in ſententiam* Ariſtot. *et, ſi uultis uidere, quid ſentiat in hac re; optimè, & diſtinctiſsimè; declarat ſuam opinionem in libro illo de formatione fœtus.* Ibi *enim fatetur, ſe uidere artificiũ magnum; artificem autem non uidere.* Ideo; *cùm ipſe non iudicet in hac; non propono ego eius opinionem.* His *ita poſitis; oportet uidere, quid ſit tenendum, & declarare ſenſum* Ariſt. Quia *eius ſententia meo iudicio eſt tenenda in philoſophia naturali; & in ratione diſcurſiua.* Secundum *igitur* Ariſto. *ſeptimo meta.* Quæcunq; *fiunt; aut ab arte fiunt, aut à natura (dimittamus, autem quæ fiunt caſu.)* Quæ *ab arte;* Ariſt. *clarè demonſtrat illa fieri ab extrinſeco, et à propoſito;* Ideo *forma illius rei, quæ fit ab arte; eſt in mente artificis.* Poſtea; Artifex *per inſtrumenta media, et conuenientia; imponit formam in materia. et hæc ſimilitudo decepit* Platonem *(ſi ita ſenſit.)* Quia *credidit, eodem modo ſe habere res naturales; quo ſe habent res artificioſæ.* Sed, *quæ fiunt à natura; non habent hanc ſimilitudinem.* In *artificioſis enim; non eſt intrinſecum alterãs materiam.* Alteratur *autem materia*

teria ſecundùm formam in naturalibus. Eſt enim in eis quædam uirtus formatiua, naturaliter exiſtens in ſemine; et eſt in ſemine potentia ſimul cum calore; & non agit à propoſito, ſed naturaliter.

Præterea natura propriè de forma dicitur, et operatur merè naturaliter, et non à propoſito. et ſortitur uaria nomina; ſecundùm uarios motus, & actiones. Dicitur enim; principium, & motus localis, & generationis, & nutritionis. habet autem hæc uirtus, & hæc natura formatiua; ſuas cauſas primò materiales, intrinſecam, & extrinſecam. Intrinſeca materialis eſt; in qua tanquàm in ſubiecto, eſt ſemen, uel aliquid proportionale ſemini. Extrinſecam; habet ſanguinem, quem attrahit extrinſecus. Habet prætereà cauſam finalem; & hanc uniuerſalem, & particularem. Vniuerſalem; quidem conſeruationem ſpeciei. Particularem autem; generationem indiuiduorum. Habet & efficientes; primò proximas, & immediatas. In ſemine enim uirtus formatiua non eſt actu, ſed potentia; ſicut calor in eo eſt potentia; Ideo oportet deduci ad actum (& hoc torquebat Auicennam.) Calor igitur loci deducit ad actum, & eſt efficiens cum calore ſolis; Vnde dicitur; Sol, & homo; generant hominem. Efficiens autem remotum; eſt pater. Intellectus itaq; debet conſiderare omnes has cauſas. Dicet hic quiſpiam; Nondum declaraſti dubium; Vtrùm, ſiue quo modo; poſſit uirtus iſta agens naturaliter; & non à propoſito, & ſine electione; facere hoc artificiatum magnum. & Galenus neſciuit ſe reſoluere in hoc; At

Ariſt. facillimè inueniret artificem. Dicit igitur; *quòd agit merè naturaliter; licet tam artificioſè agat.* In *lib. de cauſis* Ariſt.(*Dum modò ſit Ariſt. lib.*) *dicit inquàm, quòd cauſæ ſunt connexæ ita; ut ordo uideatur ipſa natura. & omnia habent aliquam dependentiam à prima cauſa; & tantum habet ſingulum, quantum oportet. Sed hæc prudentia non eſt eſſentia; ſed uirtus emanans ab ipſo primo;* Ideo *etiam materia prima, qua nihil turpius; non eſt priuata illa illuſtratione eò, quia habet appetitum ut informetur; ſicut dixit* Themiſtius, *quærens cauſam iſtius appetitus.* Quia *igitur omnia, quæ ſunt hic inferiùs; participant illo bono; ideo naturaliter quodq; appetit bonum, ſicut dicit* Ariſt. Ideo *non eſt mirandum; ſi in unoquoq; ſit principium, in quo ſit quiddam diuinum.* Non *tamen, quòd iſtud agat à propoſito. Sed ex connexu tali omnia conſeruantur, & propagantur; ſpecies autẽ non poterant conſeruari, niſi in indiuiduis.* Quoniam *autem indiuidua ſunt corruptibilia;* Ideo *prouidit* Deus, *ut in unoquoque indiuiduo eſſet uirtus talis formatiua, quæ generaret ſibi ſimile; ſine tamen intellectu aſſiſtente, ſed naturaliter, & ſecundùm ordinem naturæ.* At *dedit uirtutem deinde nutritiuam, & actiuã. &, qui admiratur uirtutem formatiuam; quare nõ miratur etiam uirtutem concoctiuam, quæ ex pane facit ſanguinem, ex ſanguine carnem, os, neruos &c. quæ tamen uirtus ab electione non operatur talia, ſed naturaliter?* Eadem *eſt admiratio in uirtute motiua, quæ artificio quodam maximo (& etiam medicis doctiſſimis*

ctiſsimis incognita) mouet muſculos naturaliter. Ideo *non eſt neceſſarium hic imaginari alium datorem formarum. At dicet quis; hoc uidetur eſſe contra Ariſt.* Qui *ſecundo phy.75.dicit,quòd natura agit propter finem; ergo propter conſultationem.* Nam, *qui agit propter finem; is conſiderat de fine.* Immo *ibi dicit* Auer. *Qui tollit, quòd natura non agat propter finẽ; tollit omnes cauſas. Agit enim certè propter finẽ natura; quia,fine parto,ceſſat. Sed agere propter finem; non eſt agere ex conſultatione,& à propoſito. & notate,quo modò* Ariſtot. *ſeptimo met.dicit; omnium eorum, quæ fiunt eſſe intellectionem, & effectionem.* Intellectio *fit à propoſito,& per conſultationem.* Nam *hoc eſt proprium intellectus,agere per conſultationem, & propoſito fine.* Per *effectionem autem quædam fiunt; quædam autem, quando faber uult.* Facere *domum eſt intellectio, & effectio; ſed primò eſt intellectio.* Dicit *enim eſſe neceſſarium facere domum; ut defendat ſe ab iniurijs externis.* Tum *propoſito iſto fine; dicit,* Oportet *ad hoc facere tectum.* Vt *autem fiat tectum; oportet facerẽ parietes. Ad hoc autem, ut fiant parietes; oportet facere fundamentum,quod ſuſtineat.* Vt *autẽ hoc fiat;oportet fodere terram. & ita uenit ad effectionem. hoc eſt ad fodiendam terram.* Itaq; *in rebus naturalibus primus ille author, & primus intellectus; primò habuit intellectionem de omnibus;* Siue *condiderit mundum, ſiue fuerit ab æterno.*(Nam *in hoc idem eſt*)& *præcedit ita intellectio; deinde uenit ad effectionem*

O 2 per

per inſtrumenta debita; In quæ effundit uirtutem diuinam, quæ agunt ſine conſultatione; propter finem tamen. Quia ille Architectus prouidit primò pro iſto fine. Et etiam in uirtute motiua mouet iſta uirtus muſculos propter finem; non tamen conſulendo de fine, ſed ſtatim agit. & ita uidetis, quod, & iſta naturalia naturaliter habent agere propter finem; ſine propoſito tamen. Nec hoc diſsidet ab ipſis chriſtianis; nam chriſtiani dicunt; per uerbum (λόγον *) ideſt per rationem, & intellectum; omnia eſſe condita. Vnde & Poeta ille dixit (Iouis omnia plena). Quantùm ad determinationem quæſtionis; ſatis hæc ſunto. Poſſent etiam præter hæc multa alia dici; ut de intellectu; utrùm ſit eximendus intellectus à formis mundanis, an non (ut uidetur uoluiſſe Ariſtot. qui dixit intellectum deforis uenire.) Sed hæc quæſtio indiget alio tempore. Ego tamen hoc tantùm dicam Ariſtotelem; ſolum Alexandrum intellexiſſe. Poſt uirtutem hanc; ſuccedit uirtus nutritiua, & augmentatiua; & ceſſat uirtus formatiua. & in proceſſu ceſſat etiam uirtus augmentatiua; & remanet tantum nutritiua, quæ paulatim diminuitur uſq; ad interitum. Debet autem hoc medicus ſcire, nam, ubi membrum (uerbi gratia, neruus, uena, arteria) fuerit amiſſum; non poteſt reparari, quia uirtus formatiua non amplius remanet. & ita habetis, quid tenendum ſit in hac quæſtione; &, quare ita tenendum ſit. Ad rationes modò Auicennæ facile eſt reſpondere. Quando enim dicit Auicenna.* (Aliqua non generantur ex ſemine) *uerũ eſt;*

tamen

tamen aliqua generãtur ex aliquo proportionali ſemini; Quia in putrefactione fiunt quædam concoctiones ualdè ſimiles concoctionibus ueris. Ad *ſecũdum, quando dicunt; eſſe aliquod præter temperaturam, quod eſt forma; negatur hoc.* Immo *nos probauimus ſupra; non eſſe aliud formam quàm temperaturam. Quando autem dicit, eſſe in potentia, & debere reduci ad actum;* Iam *diximus, à quo deducatur ad actum, à calore ſcilicet loci. & hæc ſatis; uolo enim progredi.* Donauit autem homini complexionem. *Loquitur ſecundùm ſuam intentionẽ; quia ipſe ponit intelligentiam omnia generantem.* De*betis ſcire, quòd hæc complexio, & optima, et æqualis; dupliciter poteſt intelligi, æqualitas ſcilicet iuſtitiæ, & æqualitas ponderis.* Aequalitas *iuſtitiæ; eſt illa, quæ conuenit membro pro ſuis operationibus.* Vt, *licet os ſit frigidum, & ſiccum, tamen eſt æquale, quia iſte exceſſus cõuenit operationibus oſsis.* Eſt *etiã alia æqualitas ponderis.* De *qua igitur æqualitate hic intelligit Auic? Sanè uerũ eſt, de quacunq; æqualitate intelligat; nã uerũ eſt, et de æqualitate iuſtitiæ, et de æqualita te põderis.* In *comparatione.n.ad totam ſubſtantiam; habet homo æqualem temperaturam æqualitate pon deris.* Sic *etiam; ſi comparetis ad animal, ideſt ad omnes ſpecies animalis.* Nam, *ſi ad porcum; eſt porcus humidus.* Si *ad aſinum; eſt aſinus ſiccus. & hoc in omnibus uerum eſt.* Hoc *uerò, ſi intelligatis de æqualitate iuſtitiæ; in quibuſdam erit uerum, in quibuſdam non erit ue rum. nam, licet nerui, qui con-*

ducunt ad actum; ſint temperatiſſimi, unde homo eſt optimi tactus ſenſus inter cætera omnia animalia. & licet habeat ſenſus interiores maxime omnium animalium æquales æqualitate iuſtitiæ; tamen nerui motiui non habent iſtam æqualitatem, quia huiuſcemodi nerui in leone ſunt longè perfectiores. ſicut nerui olfactiui in cane ſunt perfectiores; nerui & uiſiui ſunt perfectiores in Aquila. Melius igitur eſt; ut intelligatis de æqualitate ponderis. Hic modò eſt duplex ſenſus uerborum particularium; dupliciter enim leguntur, & punctis diſtinguuntur. Sed iſta non debent intelligi de æqualitate ad pondus; immo uoluit intelligere æqualitatem iuſtitiæ. &, quòd ſit uerum; addit, cum ſuarum virtutum conuenientia. & cuique membro donauit, quod meretur. *Videte, quòd intelligit de æqualitate iuſtitiæ. Quod adhuc magis declaratur; quando inquit.* Poſuit ergo quædam ex membris calidiora; & alia frigidiora.

Cùm dederit Deus cuiq; animali, & membro (ſicut dicebat Auic.) temperaturam prout meretur, id eſt prout conuenit ſuis operationibus; Quoniam uariæ ſunt operationes membrorum; ideo neceſſariò fuerunt uariæ membrorum temperaturæ; Ideo dixit conſequenter (quædam membra calida; quædam ſicca.) *Modò conſequenter oportet uidere, quænam ſint membra calida, quæ uè ſicca. Et quoniam inter iſta membra eſt unum æquale æqualitate ponderis, & eſt cutis; Ideo accipit cutim. & natura iſtius*

cutis

cutis indicat omnia alia membra ita; quòd quædam ſunt membra uicina cuti, & iſta parũ diſtant ab æqualitate; Quædam uerò diſtant à cuti, & pariter diſtãt ab æqualitate. & in uniuerſum; quò ſunt propinquiora cuti, eo magis ad æqualitatem accedunt. &, quò ſunt remotiora; eò longiùs abſunt ab hac æqualitate ponderis. Fingamus *itaq; circulum diuiſum in duas diametros; in quo prima circumferentia ad centrum deducantur quatuor lineæ; Quarum una ſit calidorum, alia ex oppoſito huius.* In *altera parte circuli frigidorum, tertia ſit humidorum, & quarta ex oppoſito huius.* In *altera parte circuli ſiccorum; in medio autem tanquàm centrum ſit cutis. Quam figuram ego deſcribendam curabo.* Ex *hac igitur figura cognoſcetis gradus quatuor qualitatum;* In *una enim linea ponentur temperaturæ calidæ, in alia frigidæ, in tertia humidæ, in quarta ſiccæ, in centro autem cutis.* Incipiamus *modo à linea calidorum.* Primò *enumerat* Auicen. *hoc pacto,* ordo eſt iſte. Primò ſunt ſpiritus, deinde ſanguis, deinde reliquæ partes. Cutis eſt in centro. Ex alia autem parte diametri; eſt linea frigidorum, in qua talis eſt ordo. Primo eſt flegma; deinde pili; cutis eſt in extremo, ideſt in centro. Iam *habetis catalogum calidorum, & frigidorum;* Nunc *uerò uideamus ſingulas partes, & primò calidas. Circa lineam calidorum habetis multas difficultates.* Prima *eſt diſsidium* Gal. & Auic. *de ordine calidorum.* Primus *enim ordo calidorum ponitur ab* Auic. *ſpiritus, à*

 Galeno,

Galeno, ſanguis: hæc autem non poſſunt conuenire. Auget uerò difficultatem; quia Auic. collocat in ſecundo ordine ſanguinem. In hac igitur difficultate oportet habere iudicem tertium; qui erit Ariſt. litem diremptarus. Nam in ſecundo de partibus animaliũ, cap. ſecundo, & tertio; ait calidum multipliciter ſumi. Sed præter cætera ſignificata; aliud eſt calidum per eſſentiam, ſicut ignis; aliud per participationem, ſicut aqua feruefacta. Poſtea addit; quòd (ſanguis eſt calidus, & humidus per participationem) *Quia plurimus uapor eſt in ſanguine, quem ſpiritum appellamus; ratione cuius ſanguis eſt calidus, & humidus; qui alioqui eſt per eſſentiam frigidus, & ſiccus. Cuius ſignum eſt (inquit) Quia, ubi euaporauerit ille uapor; ſtatim ille ſanguis congelatur, & refrigeſcit; & tunc eſt peßimus humano corpori (& iſta etiam fuit ſententia Galeni) Quia nulla fiunt ſæuiora accidentia; quàm; quæ fiunt, quãdo ſanguis eſt præter naturam in corpore humano. Inde enim eſt; quòd peßimè nutrit ſanguis animalium; quando fuerit extra uenas, & euaporauerit ſpiritus ille. Quia tunc, frigidus, & ſiccus; relinquitur, ut eſt; per ſuam eſſentiam, ut inquit Ariſtot. Immo addit Ariſt. Sanguis eſt calidus; ſicut aqua feruefacta eſt calida. & ita facile eſt cõciliare iſtos duos uiros. Nam, quando dicit Gal. ſanguinem eſſe calidum in primo; dicit ſanguinem formaliter, prout eſt admiſtus cum illo ſpiritu. Quia, quãdo eſt ſine ſpiritu; eſt tanquàm ſanguis mortuus. Auic. autem non ita cõſiderauit ſanguinem;*

ſed

ſed conſiderauit per reſpectum ad ipſum ſpiritum, & conſiderauit ſpiritum ſeparatum, & conſiderauit ſpiritum eſſe cauſam caloris in ſanguine. Propter quod enim unumquodque tale; & illud magis eſt tale. Sed dicetis; Auic. ſeparat ſanguinem à ſpiritu; & tamen dicit ſanguinem eſſe calidum. Aduertite igitur; quòd, quando Auic. intelligit ſanguinem; intelligit prout eſt ſanguis formaliter. Nõ eſt autem ſanguis formaliter; niſi, quando habet ſpiritum admiſtum. Nam, ſine ſpiritu; non eſt magis ſanguis, quàm homo mortuus ſit homo. Iure ergo ſanguis eſt calidus per participationem ſpiritus. Sed ſpiritus, per ſe ſumptus; qui eſt cauſa caliditatis in ſanguine; eſt calidior ſanguine ipſo, ſicut aqua ferueſcens eſt feruens propter uapores calidos. & certum eſt; quòd uapor, exiſtens in aqua; eſt calidior, ſi intelligatur ſeparatus ab ipſa aqua; & tamen dicimus, aquam illam eſſe etiam calidã. Quia iſta aqua feruens eſt calida per participationem; uapor autem ille eſt calidus ex ſe. & ita facilè poſſunt hi duo uiri conciliari. Eſt & ſecunda dubitatio propter dicta Galeni. Nam in fine lib. primi de Temperaturis; dicit ſanguinem eſſe calidiorem omnibus, quæ ſunt in corpore humano. In ſecundo autem; dicit bilem eſſe longè calidiorem ipſo ſanguine. Nonnulli dixerunt; Quòd quando Gal. dicit in primò libro ſanguinẽ eſſe calidiorem; intelligit ſanguinem unà cum ſuo ſpiritu. At, quando dicit in ſecundo bilem eſſe calidiorem ſanguine; tunc ſanguis intelligitur ſine ſpiritu. Sed iſta reſponſio mala eſt. Quia ſanguis ſine ſpiritu non eſt ſanguis (apud Galenum)

Galenum) niſi æquiuocè; Gal. autem comparat bilem uero ſanguini.Alij dixerunt,quòd ſanguis in primo libro intelligitur pro tota maſſa ſanguinis.Cuius ſignũ; quoniam in catalogo illo ponit ſanguinem,& non ponit bilem. Sed, quando in ſecundo dicit bilem eſſe calidiorem; accipit ſanguinem contra diſtinctum bili. Licet autem hæc reſponſio ſit doctior, quàm prima; tamen non eſt ad mentem Galeni. Tertia eſt ſolutio;quæ mihi uidetur eſſe uera. Dicunt enim alij, quòd duplex eſt caliditas; & duplex eſt exceſſus caliditatis. Quidam enim eſt calor actu; quidam eſt calor complexionalis.Cõſiderantur autẽ iſtæ duæ caliditates ab Auer. tertio coll. Dicunt igitur; quòd ſanguis eſt calidior, quàm bilis; caliditate actuali. Caliditate autem complexionali; bilis eſt longè calidior,quia in eius complexione eſt plus de calido. Teſtatur etiam hoc ſapor; Quia bilis eſt amara, ſanguis autem eſt dulcis. et hæc ſolutio eſt realis; & mihi magis placet. Eſt tertia dubitatio. Quoniam Gal. & Auic.dicunt ſpiritũ, & ſanguinem; eſſe calidiores corde;quod non uidetur uerũ. Nam, ſi cor eſt fons caloris, & propter unumquodq; tale, & illud magis; non poteſt igitur producere intenſiorem caliditatem,quàm ipſum habeat. Quo modo igitur ſpiritus,& ſanguis; ſunt calidiores corde? Notate; quòd, nec Galenus, nec Auicenna; dicunt ſpiritum, et ſanguinem eſſe calidiores corde. Nam loquitur Auic.copulatiuè. Quod autem eſt in corpore calidius; eſt ſpiritus, et cor. Aliud dubium oritur ex hoc (quod eſt magnum.) Tu dicis, cor eſſe calidius ſpiritu,

&

et ſanguine; Hoc autem uidetur oppoſitum eſſe. Quia nullum membrum in noſtro corpore eſt calidum; niſi per ſanguinem, et ſpiritum ita; quòd caliditas, et frigiditas, menſuratur per ſanguinem, et ſpiritum. et, ſi cor eſt calidum, eſt calidum per ſpiritum, et ſanguinem. Patet autem hoc experientia. Nam ubi fuerint ſpiritus, et ſanguis, euacuati, et exhauſti et cor, et cætera membra, refrigerantur. Quid ergo hic dicendũ? Notetis modo. Audiuiſtis iam, quòd cuiq; animali, et membro cuiq;, data eſt una natura, quæ eſt principiũ motus, et quietis. et quodq; membrũ in animali in principio habuit uirtutem aptam ad ſuas operationes. Nã uſq; à principio, primoq; conditore, omnia ita compoſita ſunt, ut quodq; ageret, quod debet. et nõ eſt quærenda horum cauſa, cur uentriculus faciat chylũ, etc. In corde igitur eſt quædam temperatura inſita, talis, ut generet ſpiritum. et non eſt quærenda cauſa, unde proueniat hoc, ſed hoc eſt ita inſitum ipſi ſecundùm ſuam proprietatem. Cùm igitur à proprietate ipſius ſit, ut generet ſpiritum, tamen non poteſt cor conſiſtere, neq; operari, ſine caliditate actuali. Caliditas autem actualis, non eſt, niſi in ſpiritu, et ſanguine, et ita, neq; ſpiritus poteſt eſſe ſine corde, neqúe cor poteſt eſſe ſine ſpiritu, neque cor potuit generari ſine ſpiritu. et idem eſt ſicut de ouo, et gallina. Nam, neq; ouum poteſt eſſe ſine gallina; neq; gallina ſine ouo. & non eſt quærendum utrum ſit prius. Alia dubitatio eſt, quo modo ſpiritus poſſit eſſe calidiſſimus omnium; cùm non ſit compoſitus ex rebus calidiſſimis. In primo enim

Aph. 14; & in octauo de Plac. Hip. & Platonis; dicit Gal. quòd ſpiritus eſt quoddam corpus ex aere, & aqua. Ex quo igitur ex parte ualdè frigida, ideſt ex aqua; & ex parte remiſſa calida, ideſt ex aere; eſt cōpoſitus; quo modo poteſt eſſe calidißimus omnium? Si uellemus dicere (ſecundùm Platonem) in ſpiritu dominari ignem; uana, & ocioſa; eſſet quæſtio. Notetis; quòd ſpiritus materialiter cōponitur ex aere, et aqua habet tamē partes formales igneas; quæ partes igneæ faciunt uaporem ex aere, et aqua. Qui quidem uapor ex aere, & aqua; cùm ſit craſſus; attenuatur à partibus igneis, & ita acquirit formam uaporis. Nam attenuatio, & ſubtiliatio; non poteſt haberi, niſi à calido, & à parte ignea. & ita redditur cauſa rationalis; quare, cùm ſpiritus conſtet ex aere, et aqua; ſit tamen calidißimus omnium, quæ ſunt in corpore humano. Vltima dubitatio, (quæ eſt difficilis, & à nullo tacta) talis eſt. Cùm dicitur in hoc catalogo membrorum calidorum primum eſt ſpiritus; ſecundum eſt ſanguis; *Quæritur hic, cùm ſint duo calores, actualis, & complexionalis; de quo calore intelligitur. & uidetur eſſe intelligendum de calore actuali; quando dicitur; quodq; membrum eſſe calidum tantùm, quantum habet de ſanguine; & uniuerſaliter omnia eſſe calida propter præſentiam ſanguinis. At in ſanguine eſt calor actualis, non complexionalis. Sed, ſi intelligebat de calore actuali; quare oportebat inſcribere caput de Complexione membrorum? & undecunque uidentur anguſtiæ. Adhuc equidem nō uidi, aliquem mouiſſe*

uiſſe hanc quæſtionem; ego autem dicam, quod mihi ui detur. A`Medicis *conſiderantur temperaturæ membrorum propter actiones ſuas. Quia hic eſt ſcopus* Medicorum; *conſeruare operationes ſanas in corpore. & ,ſi ſint læſæ; reparare illas. & quoniam omnia, quæ miniſtrantur in arte; miniſtrantur propter finẽ, & finis* Medici *eſt propter operationes ſanas;* Ideo *quando conſideramus temperaturam membrorum; et ſumus in temperatura calida, & frigida; et oſtẽdimus, quòd unumquodqúe membrum ſine calore actuali, influxo à corde, eſt membrum in potentia, quia non poteſt operari ſine calore actuali; Quia igitur* Medicus *principaliter attendit operationes membrorum; ideo, quando iſti magni uiri agebãt de Complexione membrorum in qualitatibus actiuis; conſiderauerunt qualitatem, ideſt calorem actualem; quia ex eo proueniũt principaliter operationes omnes, & illa caliditas dat formam membris. Quando autem fuerint in qualitatibus paſsiuis; conſiderarunt illa, prout ſunt in cõplexione mẽbrorum.* Et *hæc ſolutio ſaltèm facit ad rem. & ,ſi iſta cognitio fuit ipſorum; bene eſt. Si autem non fuit; ſaltèm eſt bona, & ad rem. His declaratis; ſupereſt declarare literam.* Hic *igitur debetis notare hanc regulam; quòd omnia membra, quæ calida ſunt; ſunt talia propter ſanguinem. & ,quòd quanto plus habẽt de ſanguine; tãto etiã plus habẽt de caliditate. Caro igitur eſt frigidior hepate; quia nõ habet tantũ de ſanguine. Quia habet uillos; qui ſunt frigidiores.* In *muſculis enim admiſcẽtur nerui terreſtres, et duri, et ligamẽta;*

quæ ſunt frigidiſsima;ideo hæc sũt minùs calida.Succedit muſculis ſplen.Eſt enim ſplẽ.calidus; quia habet aliquid ſanguinis in fæce ſanguinis. Sanguis autem eſt in eo minùs calidus; quia habet multam fæcem ſanguineam, & parum boni ſanguinis.Succedunt poſtea renes; Qui quia nutriuntur ſanguine aquoſo; ideo participant paruam caliditatem. Deinde arteriarum tunicæ; non propter ipſarum neruoſa corpora. (Notetis unum de caliditate actuali. An enim de hac, an de complexionali; intelligat Auic.*habetis ſignum manifeſtum.) Tunicæ arteriarum de ſe ſunt frigidæ; tamen, quia continent ſanguinem,& ſpiritum; ſunt calidæ caliditate actuali. In arterijs enim; non tantùm eſt ſpiritus, ſed etiam ſanguis(ut probauit* Gal. *contra* Eraſiſtratum*.) Sunt igitur tunicæ arteriarum calidæ caliditate actuali, quia ſecundùm complexionem ſunt frigidæ. Sunt poſtea uenæ; quas etiam dicit eſſe calidas caliditate actuali; propter ſanguinem, quem recipiunt. In extremo uerò, tanquàm in centro;eſt cutis, quæ eſt temperata.*

LECTIO. XXII.

FRIGIDIVS,quod eſt in corpore;eſt phlegma. *Supra uidiſtis quemadmodùm* Auic. *poſiturus erat catalogum complexionum membrorum excedentium,& incepit à catalogo calidorum.et uidiſtis,quomodo eſſet intelligenda caliditas actiua non complexionalis.hoc tenete firmum; Quia, præter, quã quòd alioqui incideretis in multos errores,ſi aliter teneretis,*

tis; etiam Gal. ipſe in fine primi de temperaturis expreſſè ponit hanc regulam calidorum. & dicit ea mẽbra eſſe magis calida; quæ magis ſanguinem participant. et, quòd quæ minùs ſang. participant; minùs etiã ſunt calida. Sed de his ſatis. Modò Auic. cùm declarauerit lineam calidorum; declarat lineam frigidorũ. & ponit primùm phlegma, & iure optimo; nam, ſtante fundamento, quòd ea ſint minùs calida, quæ minus ſanguinis participant; ſic uidetis quomodò phlegma ſit frigidiſſimum omnium; quoniam, neque eſt ex ſanguine, neque habet ſanguinem. & hoc ſolùm accidit ipſi phlegmati. Quòd non ſit ex ſanguine, patet. nam, quid eſt phlegma? Vt uidebimus in proprio loco; eſt nihil aliud; quàm chylus, qui quidem incipit alterari, ut tranſiret ad formam ſanguinis. Sed non potuit aſſequi formam ſanguinis; uel propter reſiſtentiam ſubiecti. i. ipſius chyli; uel propter debilitatem caloris. Non habet etiam ſanguinem, quia eſt quoddam ſimilare, et homogeneum. Et ita per regulam poſitam neceſſariò eſt frigidiſſimum; quia habet minus de calore actuali cæteris omnibus. Ex quo formaliter reſpondeatis illi obiectioni, quam aliqui faciunt contra noſtram determinationem de frigiditate terræ. Nam quando poſuimus terram eſſe frigidiſſimam omnium elementorum; aliqui dixerunt phlegma proportionale, exiſtit aquæ, ergo & aqua eſt frigidiſſima omnium elementorum quia phlegma eſt frigidiſſimũ inter omnes partes noſtri corporis. Nulla enim pars noſtri corporis dicitur calida ſecundùm complexionem, ſed prout magis,

gis,uel minùs; participat ſanguinem.Vnde poteſt ſtare, quòd ſecundùm complexionem ſit aliquid,quòd ſit frigidius phlegmate. Deinde dicit in ſecundo loco ſunt pili, in tertio ſunt oſſa. *Circa hæc debetis notare; quòd, ſi intelligeretis ſecundùm complexionem, & non de caliditate actuali; totũ iſtud eſſet falſum. Quia os in temperatura eſt frigidius, & ſiccius, ipſo pilo.et ratio eſt primò per regulas Ariſt. et Gal. Primò, enim os eſt grauiſſimum,ſecundò denſiſſimum, tertiò duriſſimum,quartò frangibiliſſimum,quintò eſt ſaporis aſtringentis,uel inſipidi.Primò enim; quòd ſit ponderoſum, et, quòd ponderoſa ſint frigida; apparet, quia ibi eſt,uel plus de terra,uel plus de aqua.De aqua; ut in plumbo. Ponderoſitas enim eſt paſſio quædam; conſequens, & aquam, & terram. Secundò eſt denſiſſimum; quia apparet; quòd ea, quæ ſunt denſa; ſunt priuata ſubſtãtia aerea, et ignea.Talis enim ſubſtantia, quia eſt calida, facit raritatem;* Ideo *denſitas indicat dominium terræ, uel aquæ. Pilus autem non eſt ita denſæ ſubſtantiæ;poteſt enim pilus ulteriùs cõſtringi. Præterea os eſt duriſſimũ; durities enim prouenit à tribus cauſis. Vel propter repletionem; ſicut uter; & uenter, repletus cibo. Vel propter congelationem;ut gelu. Vel propter ſiccitatem;ut os. Os igitur;neq; eſt durum propter repletionẽ, neq; propter congelationem. Quia, ſi propter congelationem; diſſolueretur à calido. Relinquitur ergo; ut ſit durũ propter ſiccitatẽ. Sed,quæ propter ſiccitatem dura ſunt; quantò duriora,tantò ſicciora. Os autem eſt duriſſimum;*

mum; ergo ſiccißimum. Prætereà; ex frangibilitate arguunt hoc; Quæ (ut dicit Ariſt.*in quarto meteor.) ſit à ſiccitate, ſicut flexibilitas ex humiditate.* Ex *ſapore etiam; quia os habet ſaporem aſtringentem, uel inſipidum; Qui ſapores proueniunt ex frigiditate.* Ne *que obſtat, quod dicit* Auicenna *in fine, quòd* os nutriat multa animalia (ex quo uidetur habere humiditatem dulcem.) *Nam os nõ habet illam humiditatem quatenus os; ſed, quia infuſa eſt. & uidetis ex uſu; quia exugimus illud humidum, deinde abijcitur os. Quòd ſi aliquod animal ingluuioſum, ut canis; deuorat ipſum os propter ingluuiem; tamen uidetis poſtea, quòd egerit os in eandem quantitate. Cuius ſignum etiam eſt; quòd, ubi oſſa permãſerint ſub aere per aliquod tempus; non attentantur pro cibo ab animalibus iſtis, quia humidum iam euanuit. Pilus autem habet totum oppoſitum. Eſt enim uapor; uapor autem eſt calidus, et humidus. Præterea eſt uapor aduſtus; aduſta autem omnia habent caliditatem; ex ſecundo de partibus animalium, cap. ſecundo. Prætereà; ſunt excrementa; excrementa autem omnia ſunt calida, propter putrefactionem aliquam. Præterea indicat ipſe ſapor; eſt enim amari ſaporis; ex amaritudine autem indicatur caliditas. & ita patet; quòd eſt calidior, quàm os. Quòd etiam ſit humidior quàm os; indicat ipſa flexibilitas; quia non eſt friabilis ſicut os. & ita uidetis, quot ſint ea, quæ arguunt; os ſecundùm complexionẽ eſſe frigidius, & ſiccius; quàm pili. Oppoſitum autem dicitur hic ab Auicenna; & tamen di-*

cit uerum Auicenna.*Quia non ſecundùm complexionem intelligit* Auicenna*; ſed ſecundùm actum. Quia os magis participat de ſanguine; habet enim ſuccum in ſe dulcem.* Prætereà; *quòd non eſt de pilo.* Prætereà; *os ponitur medium inter ipſa membra, & pilus ſemper eſt extrinſecus;* Ideo *oportuit ita iſta diſtinguere. & moderni ex malo intellectu iſtorum inciderunt in multas quæſtiones uanas. & ita debetis perſeuerare in iſto conceptu.* Primò *igitur phlegma eſt frigidum, ſecundò pilus, tertiò os, quartò chartilago. Scitis autẽ, quid ſit chartilago.* Non immorabor *hic; quia alibi accidet locus proprius. Chartilago autẽ nil aliud eſt, quàm ſubſtantia media inter carnem, & os; ut eſſet aliquid medium inter, os, & muſculos. habet igitur multo plus de ſanguine, quàm os.* Vnde *uidemus multos homines delectari in cibo, his chartilaginibus; & inuenire in illis ſuccum, quem exſugunt;* Ideo *plus habet de caliditate quàm os.* Poſtea ligamenta; *ligamentum eſt quædam ſubſtantia, denſa, alba, ſine cauernoſitate; quæ aßimilatur neruo.* Vnde *nonnulli poſuerunt inter neruos; quæ tamen non ſapiat naturam nerui.* Neruus *enim ſentit maximè; ligamẽtum autem non ſentit.* Neruus *oritur ex cerebro, uel ex uicario cerebri; ideſt ex ſpinali medulla, ligamentum ab oſſe. eſt igitur ligamentum remißiùs frigidum, quàm os, & chartilago; quia plus participat de ſucco ſanguinis.* Deinde chorda; *chorda eſt minùs frigida; quia ligamentum eſt frigidum, reſpectu ipſius chordæ. Quia chorda eſt miſta ex neruo, & ligamento; neruus longè plus*

gè plus ſanguinis participat quàm ligamentum.& ita chorda, neq; eſt ita calida, ut neruus; quia participat ligamento; neq; ita frigida ſicut ligamentum, quia participat neruo; ſed medio modo ſe habet. Poſtea ſuccedit panniculus; deinde neruus. *Circa hoc debetis notare. Iſta regula tua non uidetur eſſe uera, uocant Arabici panniculum, quem Latini membranam, &* Græci ὑμὴν. *& diximus nos alibi in paucis noſtris lectionibus in anatomem diffusè de membrana; Membrana igitur dicitur à te ò Auic. magis frigida quàm neruus. hoc uidetur falſum ſtante fundamento.* Quia *panniculus habet multas uenas, & arterias; & ita habet multum ſanguinis. neruus autem eſt penitus exanguis.* Notate. *Hi uiri fuerunt magni; repperi enim ſemper in illis maximam, & profundam, doctrinam.* Vide*runt illi optimè neruos neceſſariò eſſe repletos plurimo ſpiritu; ſiue deferatur à cerebro, ſiue ſit ibi ingenitus. & hoc; tàm in neruo ſenſitiuo, quàm in motiuo. et ſine hoc ſpiritu non poſſet mouere, nec ſentire. & uidemus hoc experiĕtia. Quia, ſi intercipiatur ſpiritus, aut refrigeretur; fiunt ſtupores, & huiuſmodi morbi. Sed ſpiritus eſt calidiſſimus; Ideo iure neruus eſt minùs frigidus quàm membrana. Membrana, enim licet habeat uenas illas, & arterias; tamen non habet illas in ſubſtantia; ſed defert illas, tanquàm baiulus.* Neruus *autem habet illum ſpiritum in ſua ſubſtantia.* Poſt nucha. *Appellant Arabes nucham; quam latiniores uocarunt ſpinalem medullam. Nucham igitur dicit eſſe minùs frigidam, quàm neruum; deinde ſubſequi cerebrum.*

rebrum. & conuenientiſſimè; quia ſpinalis medulla lõgè plus habet de ſpiritu quàm neruus; quia ſpiritus communicatur neruo ab ipſa nucha. Quòd autem cerebrum ſit longè minùs frigidum quàm ſpinalis; patet. Quia, quæ proportio eſt inter ſpinalem medullam, & neruum; eadem eſt inter cerebrum, & ſpinalẽ medullam. Deinde adeps; poſt pinguedo. *Niſi intelligeretis de caliditate actuali; eſſet iſtud, quod dicit Auicenna; falſum. Sed declaremus priùs terminos; quia iſte trãslator Aui. peruertit ipſos. Diximus aliàs in anatomem; ſolum Theodorum Gazam rectè diſtinxiſſe nomina hæc (στέαρ apud Græcos. & πιμελή.) στέαρ enim; uertitur à Theodoro, (& bene) ſeuum. & eſt animalium ſiccorum. Vnde magis congelatur; & eſt denſius, ſolidiusq́;, & ſiccius. πιμελή autem; uertitur ab eodem pinguedo. & differentia eſt; quia eſt in animalibus humidioribus. Iſti autem præuerterunt; nam pro ſeuo uertunt adipem. & pinguedinem appellant, quod debent dicere adipem. Apud Auic. igitur intelligatis adipem pro ſeuo; & pinguedinem pro adipe. Dicit igitur; quòd* frigidior eſt adeps, deinde ſuccedit pinguedo. *Si intelligatis ſecundùm complexionem; falſum eſt; quia ſeuum (dicit Gal.) quandoq́; ita eſt calidum, ut mordicet. Præterea pinguedo omnis ſecundùm complexionem eſt calida, non frigida. Eſt autem nerum ſecundùm caliditatem complexionalem; quia pinguedo plus habet de ſucco ſanguineo, & dulci; quàm ſeuum. An generetur ſeuum in homine? Sunt enim aliqui homines ſicciſſimi; qui habent*

bent

bent pinguedinem ſimilem ſeuo. Hæc autem, uidelicet ſeuum, & pinguedo; licet quo ad complexionem calida ſint; tamen ſunt actu frigida, & congelantur, et in congelatione exprimitur ſpiritus. & non eſt uerum, quod generetur adeps à frigido. Neq; hoc dicit Gal. ſed dicit, quòd cõgelatur à frigido. Bene igitur poſuit Auic. inter frigida adipem, & pinguedinem. Poſtea, tanquàm in centro, ponit cutim, quæ eſt temperata; et ita terminat lineam frigidorum. Humidius verò dicebamus, cùm ſint quatuor exceſſus, & duo qualitatum actiuarum, & duo paſsiuarum. *Dicebamus Auicennam de actiuis agere actualiter, de paſsiuis autem complexionaliter. Humidum tripliciter intelligitur. Aliud enim eſt humidum excrementoſum; aliud nutrimentale, aliud ſubſtantificum. De qua igitur humiditate intelligat Auicen. ut ſciatis, declaremus priùs has ſpecies humidi; ut intelligatis, quid ſit humidum excrementitium, quid nutrimentale, et quid ſubſtantificum. Dicimus igitur humidum excrementoſum; quod non eſt, neq; pro nutrimento, neque pro ſubſtantia; ut ſenes ſunt humidi humiditate excrementitia infuſa. humiditas autem nutrimentalis; eſt in porcis; & in hominibus etiam, qui ſunt quandoque temperaturæ ſiccæ, & tamen ſunt humidi, quia pingues; propter ocium, & delicatum modum uiuendi. Subſtantifica autem humiditas; eſt, quæ eſt ab ipſa temperatura. Intelligit autem Auicen. de humiditate ſubſtantifica. Auicen. ſtudio contradicendi hic repræhendit Galenum; Sed uidebitis, quantùm erret ipſe. Hoc ſuppoſito; primò*

to; primò dicit, quòd phlegma eſt humidius in corpore quantùm ad complexionem. *Hoc autem patet; quia fluit ſicut aqua. Deinde eſt ſanguis; quia & ipſe fluit ſicut aqua. & loquimur de ſanguine ſub forma ſanguinis; quando eſt cum ſuo ſpiritu.* Poſtea pinguedo, poſtea adeps. *Sicut adeps, id eſt ſeuũ; ponebatur ſiccior; ita pinguedo ponitur hic humidior, quia generatur ab animalibus humidis. &, ſi ſiquidem hæc dura ſint; ſunt dura propter congelationem.* Deinde cerebrum. *Vultis uidere, quòd intelligat de humiditate cerebri complexionali, uidete Galenum in lib. de temper. Dicit enim ibi Gal. quòd adeps liquatur, cerebrũ autem non liquatur; & hinc arguit cerebrum minùs eſſe humidum quàm ſit adeps.* Deinde nucha. *Nucha eſt ſiccior; quia incipit degenerare in neruum.* Poſtea caro mamillarum. *Hoc eſt manifeſtum; & tamen illæ ſunt longè humidiores quàm caro teſticulorum, quia ſunt laxiores.* Poſtea pulmo, poſtea hepar. *Poſtea addit; & dicit, quòd* iſte ordo eſt ordo Galeni.

Circa hoc debetis ſcire; quòd, quando loquimur de exceſſu membrorum; nos hic loquimur de temperatura naturali; ut ex hac ſciat poſtea medicus reducere exceſſum, ſiue intemperiem præter naturam; ad naturam ſuam. hoc enim eſt ſanare. Loquimur igitur hic de diſpoſitionibus naturalibus. et inde eſt; quòd facilè reſpondebimus illis, qui obijciunt contra Auic: dicentem, phlegma eſſe humidum in primo loco. *Dicunt enim iſti; phlegma ſalſum, & acidum;*

non

non eſſe ita humidum. Reſpondetur *autem ex recto ſuppoſito; non intelligi hic, niſi de partibus, naturaliter ſeſe habentibus. phlegma autem, ſalſum, & acidum; ſunt mera excrementa & omnino præter naturam*. Eadem igitur de cauſa *non numerat hic* Auicenna, *nec bilem rufam, nec atram; quia ſunt excrementa mera ſanguinis. Contrà autem dicet quis. In primo dè natura humana ponit Gale. quatuor humores, naturaliter ſe habentes in ſanguine*. Reſpondetur *ad hoc; quòd, quando intelligitis hos quatuor humores eſſe partes naturales; id uerum eſt, intelligendo hos humores coniunctos cum ſanguine in maſſa ſanguinis; non, ut ſunt diſtincti. hic autem* Auicenna *loquitur de partibus diſtinctis. Sciuiſtis etiã; quòd cùm tripliciter dicatur humiditas. hoc eſt prima aduentitia, & excremẽtitia; qualis eſt humiditas ſenum, quæ eſt accidentalis; Secunda autem nutrimentalis; qualis eſt in pinguibus; Quia plures etiam bilioſi fiunt humidi humore nutrimentali, quia fiunt pingues*. Tertia *uerò ſubſtantifica, quæ eſt humiditas complexionalis; Sciuiſtis (inquàm) de bac humiditate complexionali iam hic loqui* Auic. *&, quia fuit dictum; quòd; quando Gal. &* Auicenna *loquuntur de exceſſu membrorum in qualitatibus actiuis; loquuntur de caliditate, & frigiditate actuali; quando uerò loquuntur de exceſſu in qualitatibus paſſiuis; loquuntur de humiditate, & ſiccitate, prout ſunt à complexione; non fuit autem aſſignata ratio, quare ita faciant*; Ideo *notate nunc fundamentum huius rei. Miſtio propriè fit*

nia ſunt facilia; & hæc ſupra fuerunt declarata. & hic quidem eſt ordo, quo Gal. enumerauit cenſum humidorum: & notat Galenum tantum in humidis; et in hoc ſolùm uult carpere Galenum: Ita (inquit) diſponit Gal. Sed ego non ita credo; quia dicit pulmonem eſſe humidiorem, quàm hepar. Ego autem contra credo. *Inquit Auicenna, & probat ſyllogiſmo categorico copulatiuo. Prima propoſitio eſt.* Omne membrum aſsimilatur ei, quo uult. *hæc eſt prima pars propoſitionis. Secunda pars huius maioris eſt; & omnis complexio accidentalis aſſimilatur ei, in quo ſuperfluit. Poſtea ſumit minorem copulatiuam, & ipſam reſpondentem maiori. Dicit enim;* Sed pulmo quantùm ad naturalem diſpoſitionem nutritur ſanguine ſubtili, calido, & bilioſo; *Quantùm autem ad temperaturam accidentalem redundat plurima pituita. (concludit poſtea; & concluſio etiam eſt copulatiua.)* Ergo pulmo (*inquit*) eſt minùs humidus, quàm hepar humiditate naturali, magis autem madefactus humiditate accidentali, quàm hepar. *Vt intelligatis uim huius argumenti, et rem ipſam; primò debetis ſcire; quid ſit complexio; & naturalis, & accidentalis; ipſius membri. Complexio naturalis; eſt ea, quæ data eſt à principio natiuitatis à uirtute formatiua. Quæ, licet non agat à propoſito; agit tamen propter finem, quia directa eſt à primo opifice. Agit igitur uirtus propter iſtum finem; ut unumquodq; membrum reddat operationes, prout*

ſibi conuenit. & tunc membrum dicitur habere complexionem naturalem; quando rectè operatur, prout debet. Complexio autem accidentalis; ea eſt, quæ diminuit illas operationes; & impedit, ne fiat ſecundùm naturam. & fit; uel propter materiam redundantem, uel propter imbecillitatem uirtutis. Declaremus hoc exemplo. Complexio naturalis hepatis; eſt humiditas, & caliditas. Quia, dum habet hanc temperaturam; optimè facit ſuum officium; quod eſt, ut faciat ſanguinem. Sanguis autem fit per elixationem; Elixatio autem fit per calidum, & humidum. Ergo temperatura naturalis hepatis eſt exceſſus in caliditate, & humiditate. Accidentalis autem eſt, quæ eſt diuerſa ab hac; ut, quando efficitur hepar, calidum, & ſiccum; aut frigidum, & humidum. Calidũ enim, & ſiccum; redundat multa bile, & generat bilem loco ſanguinis. Si uerò ſit frigidum, & humidum; facit pituitam loco ſanguinis. His ita ſtantibus; dicit Auicenna; quòd complexio naturalis dicitur aſſimilari ei, ex quo nutritur. Nutritur autem hepar ſanguine bono, & humido. Tunc igitur cognoſcetis temperaturam hepatis eſſe naturalem; quando nutrietur bono ſanguine. Accidentalis autem; aſſimilatur excremento, quo redundat. Prima pars huius primæ propoſitionis; eſt Galeni, ſecundo de facul. Natural. Vbi probat eſſe in membro proprietatem attrahendi, ſibi ſimile, ut nutriatur. Nutritur autem quodq; à ſimili. Vnde, ſi quid nutriatur diſſimili nutrimento; mutat temperaturam ita etiam, ut amittatur uita, et fuit

etiam

etiam ſententia Ariſt.in ſecundo de generatione. 50 *Dicit enim; quodq; nutriri ijs, quibus conſtat. Secunda uerò pars; Vbi dicit; quòd complexio accidentalis cognoſcitur ex excremento, quo redundat; fuit Galeni in primo de diff.morb.ubi loquitur de complexione non naturali; & primo de cauſis ſympto. qui eſt quartus lib.in ordine illorum librorum. Vnde, & in primo de locis aff.& in ſecundo; docet cognoſcere temperaturam accidentalem ex excrementis. & ita maior illa propoſitio uerificatur ſecũdum utranq; partem. Poſtea infert minorem.* Sed pulmo naturaliter nutritur ſanguine ſubtili, & calido, & bilioſo;Ergo pulmo erit calidus, & ſiccus. *Quoniam aũt poſſet hoc aliquis negare,quòd nutriatur pulmo ſanguine bilioſo:* Ideo *dicit; hoc ſcribi ab ipſo* Gal.*contra quem arguit.* Non *dicit autem ipſe, ubi Galenus dicat hoc. Locus uerò eſt in.4.de uſu partium, cap.15. In ſexto etiam de uſu partium,cap.decimo ſexto; dicit apertè; quòd pulmo nutritur ſanguine bilioſo,& ſubtili; delato à corde. & hoc quantùm ad primam partem minoris propoſitionis.Quantùm uerò ad ſecundam partem; quando dicit in ipſo redundare multum humoris accidentalis; hoc etiam eſt* Galeni *in primo de loc.aff.cap.primo, & in ſeptimo Therap. ubi loquitur, de ulceribus pulmonis. & ita uidetis,quòd utraq; pars iſtius minoris propoſitionis eſt Galeni. & ita, cùm arguat contra Galenum, & utraq; propoſitio probetur ex Galeni dictis; uidetur uera eſſe concluſio, quæ ſequitur. Scilicet, quòd hepar*

amara. Ideo bene conuenit, ut nutriatur illo ſangui-ne. Tamen non tollitur, quin nutriatur illo ſanguine, & ille ſanguis ſit humidus; quia eſt humidum, dulce, & nutrit. Hepar autem habet in ſe multam humidita tem aqueam; ideo etiam conuenit, ut nutriatur ſan-guine humido humiditate huiuſmodi aquea. Præterea in tertio de alimentis, cap. 11. dicit Galenus; pulmo-nem eſſe leuis ſubſtantiæ; & longè meliùs nutrire, quàm hepar; & facilè diſtribui. & atquè digeri. Be-ne autem uerum eſt, quòd generat pituitam. Hepar autem inquit eſſe craſſæ ſubſtantiæ, & ægrè conco-qui, & digeri; quoniam confectum eſt ex ſubſtantia craſſa, & aquea, & terreſtri; idcirco eſt pondero-ſiſſimum. Vnde etiam dicimus pulmonem eſſe minùs humidum, quàm hepar; humiditate craſſa, & aquea; eſſe autem humidiorem humiditate ſubtili, & aerea. Tamen in hepate eſt multùm terræ; quòd ſanè indi-cat eſſe indigeſtibile, et difficillimæ diſtributionis. le-gamus modo literam Auicennæ; omnia enim ſunt iam clara in textu Auic. Omnis enim complexio membri naturalis. *Hæc eſt maior propoſitio.* Pulmo autem. *Hæc eſt ſua minor; et prima pars. In ipſa uerò eſt ſecunda pars minoris. Poſtquàm igi tur ſic res eſt; hæc eſt concluſio. licet humiditatis mo ra ipſum in ſubſtantia molliorem. Quaſi aduertens, poſſe ab aliquo ſibi obijci; Atqui ò Auic. Mollities ip ſius pulmonis indicat humiditatem. Mollities enim ſe-quitur humiditatem; ut docet, & Ariſt. quarto Me-teoror. et Gal. quinto de ſimpl. Med. Reſpondet igi-*

tur

tur; quòd eſt mollior, propter humiditatem excrementitiam, quæ propter longam morā madefacit pulmonem ipſum. & ita reſpondet illi tacitæ obiectioni. Et diſpoſitiones phlegmatis. *Ponit corollarium, & dicit eandem eſſe comparationem pituitæ ad ſanguinem; quæ eſt pulmonis ad hepar. Sicut.n. pulmo eſt humidior hepate humiditate aduentitia. humiditate autem naturali eſt minus humidus; Ita & phlegma humiditate aduētitia eſt humidius ſanguine, humiditate uerò naturali ſanguis eſt humidior. Si loquitur de pituita non naturali excrementitia; eſt extra propoſitum, quia hic locus eſt tātùm de partibus naturaliter ſe habentibus. Si uerò intelligit de pituita naturali, cùm admiſcetur ſanguini, et cùm ſanguine nutriti (ut etiam ipſe fatetur) propoſitio eſt falſa; quia longè magis humectat humiditate ſubſtantifica, quàm ſanguis. Præterea tranſit proprios terminos. hic.n. comparamus, prout aliud eſt alio humidius; loquendo de proprijs temperaturis, non de operationibus. Sed dicet aliquis; hoc dicit tanquam ſignum. Hoc quidem poſſet tolerari, ſed trāſit proprios terminos.* Licet phlegma naturale, &c. *Videtis, quòd cognoſcit ſuum errorem; quid igitur adhuc egemus teſtibus? naturale autem phlegma; intelligit, quod eſt admiſtum ſanguini; & eſt dulce, ſicut ſanguis; & nutrit aliqua nutritione; & eſt in potentia proxima ſanguis. & nemini dubium; quòd ſunt aliqua corpora frigidiora; quæ nutriuntur ſanguine illo pituitoſo, aquoſo. & ſunt ſimiliter quædam membra; quæ de-*

lectantur eiuſmodi ſanguine aquoſo. Velit igitur, nolitúe; dicit Auic. id, quòd nos uolumus, quòd Phlegma naturale eſt humidius ſanguine; Ex ſanguine enim, cùm quantùm digeri debet. *Probat illam propoſitionem; et bene, & optimè, probat. In ſequentibus autem excuſat ſe de his, quæ poſſent in dubium redigi de hoc phlegmate. Quia enim exigunt hæc alium locum; ideo & nos cum Auicen. reijcimus in alium locum.*

LECTIO. XXIII.

VIDIMVS *iam tres exceſſus temperaturarum; & catalogum membrorum ita excedentium. Quoniam autem superſunt membra excedentia in ſicco; Ideo inquit Auic.* Res autem ſiccior eſt, quæ in corpore ſunt pili. *Recenſet omnia membra excedentia per ſiccitatem; & incipit ab intenſiſsime tali; donec deueniat ad cutim, quæ eſt temperata; & dicit.* Siccißimum in primo loco pilum, deinde os. *Circa hanc partem; Quia uidebat difficultatem eſſe, & nolebat diſſentire à præceptore, et à uia Galeni; quia etiam ipſe dixit, pilos eſſe ſicciores; Ideo probat tribus argumentis, pilum eſſe ſicciorem. Et poſtea tribus alijs argumentis, oppoſitis his tribus; probat os eſſe minùs humidum. Argumentorum, quibus probat pilum eſſe ſicciorem, quàm ſit os; Primum eſt à ſubſtantia ipſius ſumptum. Secundum; à duobus ſignis. A ſubſtantia igitur ſic; Omnis uapor fumoſus eſt, calidus, & humidus. Sed, ubi poſtea exhalauerit*

humidum;

lorum,&c. *Clarum eſt; quid uelit. Hæc tria ſunt, per quæ probat Auic. pilum eſſe ſicciorem, quàm os. Tria poſtea ſunt; per quæ probat os minùs eſſe ſiccum, quàm pilum. & primum eſt ſimiliter à ſubſtantia per oppoſitum. Quia pilus, ſicut ideo ſicciſſimus eſt, quia eſt ex ſubſtantia ſicciori; Ita os eſt minùs ſiccum, quia eſt ex ſubſtantia minùs ſicca. Affert etiam ſignum, oppoſitum primo ſigno. Quia oſſe quædam animalia nutriuntur; pilis autem nullum animal nutritur, licet aliqui fabulentur ueſpertilionem ipſis nutriri. Affert tertiò ſecundum ſignum de oſſe diſtillato per elembicum. Videtur igitur concludere; quòd pilus ſit ſiccior, quàm os. Ego uero dico; quòd, ſi pilus, quò ad complexionem, & os; conſideretur, quatenus pilus, & os; longè ſiccius eſt os quàm pilus. Tamen Auic. & Gal. poſtea ſaluabo; & oſtendam ſeruaſſe talem ordinem. Dico igitur; quòd pilus eſt humidior oſſe, ſumpta ſiccitate complexionem. & primò (quantùm attinet ad compoſitionem; reflectendo argumentum Auic. contra ipſum) dico, quòd ſubſtantia ipſa, ex qua pilus componitur; indicat oppoſitū. Quia ille uapor, licet ſit fumoſus; eſt tamen uapor; qui habet plurimum de ſpiritu & de humido aereo; qui non ita facilè exhalat, neq; congelatur. Cuius ſignum eſt; quòd eſt flexuoſus, & non poteſt contundi. & flexuoſitas eſt ab humido uiſcoſo; quia iſtud humidum uiſcoſum repugnat contritioni. Vnde coria non poſſunt conteri, humiduum autem aqueum optime tolerat contritionem; Ideo olera uiridia cōterun-*

tur facilè à mulieribus, quia humiditas aquea non ita continet partes ſicut continet humidum aereũ. Vnde uidemus quòd, ſi olera ponantur in aqua; uergunt ad fundum. ligna autem uiridia ſuperfluitant; quia habent plurimum de ſpiritu, qui eleuatur ad ſuperiora. Neq; *ualet reſponſio* Gentilis; Qui *dicit pilũ non conteri propter ſuam compoſitionem, & modum quendam compoſitionis.* Nam *nemo* (inquit) *dixerit cryſtallum eſſe ſicciorem pilo, & tamen frangitur cryſtallus(idem de glacie dicitur) ergo humiditas (inquit* Gentilis) *non eſt cauſa flexibilitatis, ſed modus quidam compoſitionis.* Non *dixit* Gentilis, *quis nam ſit iſte modus.* Nam, *ſi bene conſiderauiſſet; uidiſſet; ideo glaciem conteri, & cryſtallum; quia habent humiditatem aqueam, non aeream.* Præterea *glacies, & cryſtallus; licet ſint humida potentia; ſunt tamen actu ſicca; ut bene notauit* Alexander *in ſeptima quæſtione primi ſuarum quæſtionum.* Non *ualet igitur reſponſio* Gentilis. *& ita patet, argumento ſumpto à ſubſtãtia compoſitionis; quòd pilus ſit humidior in ſua complexione, & os ſiccius.* Quãtùm *uerò ad id, quòd pilus non nutriat, os uerò nutriat.* Dico, *quòd pilus non nutrit, tũ propter aduſtionem maximã, tum propter amaritudinem.* Quia *dicebat* Ariſto. *in ſuo lib. de cauſis uitæ; humidũ dulce eſt id, quòd nutrit.* Eſt *etiam alia ratio;* Quia *humidũ, quod eſt in pilo; eſt pingue, et unctuoſum; pinguia autem, et unctuoſa non nutriũt (ut in ſecundo de alim. cap. de amygd. notat* Galenus.) Ideo *amygdalas parum nutrire, quia redundant hu-*

mido

mido pingui, et unctuoſo. Quantùm ad deſtillationem; dico; quòd, ſi accipiatis os remotum à ſua medulla, & permittatis os exiccari per tractum aliquem temporis; ſicut ſunt ea oſſa, quæ reperiuntur in cimiterijs; & etiam accipiatis pilum ita, ut os ſit os tantùm, & pilus ſit pilus tantùm; & ponatis utrunque in elembico; Plus *quidem humidi trahetis de pilo, quàm de oſſe. & ſimiliter; ſi accipiatis os, non uidebitis ipſum ab aliquo animali attentari ad cibum. Prætereà os eſt duriſſimum, & ſolidiſſimum. Durities autem; ſi non fuerit, uel propter repletionem, uel propter congelationem; eſt propter ſiccitatem. & ita, quò aliquid eſt longè durius; eò eſt ſiccius.* Videtis *igitur; os eſſe ſiccius, quàm pilum. Quid igitur dicendum hoc loco? Vtrùm mentitus fuerit Auicen. & mentitus fuerit Galenus?* Minimè. *Immo optimè dixerunt. & ideo cõſulo, ut ponatis hæc in ordine ita; ut pilus ſit in primo loco ſiccorum, et poſtea ſubſequatur os. Quia conſideramus membra; prout ſunt pars actu corporis; non, prout ſunt partes mortuæ.* Ergo, *ſi conſiderantur actu in humido corpore; os proculdubio eſt lõgè humidius, quàm pilus. & ita ualent argumenta* Auicen. *quia os nutrit propter ſuam humiditatem, quam habet; non, quòd ipſum os nutriat. Quia ipſum os abijcitur. Sit igitur hæc excuſatio authorũ. Reliqua omnia ſunt facilia. Oportet igitur uenire ad pulchriora;* Hæc *enim hactenus fuerunt tanquàm præludia. Cætera, quæ ſequentur; erunt pulcherrima, et utiliſſima ad rem medicam.*
Cuius ſitus eſt ſitus, &c. *Dicit, quòd rõne etiam*

ſitus os uidetur eſſe humidius; Quia os eſt ſemper in medio ita, ut habeat humiditatem à uenis, arterijs, et muſculis. Quapropter oſſa *facillima ſunt.* Poſtea chartilago. *Omnia ſunt facilia.* Poſt nerui ſenſus. *Quod eſt minùs ſiccum; eſt cor; et ipſi nerui, qui faciunt ad ſenſum. Quia qui faciunt ad motum; neceſſariò ſunt ſicciores, quia ſunt deſtinati ad actionem robuſtam.* Nerui *autem ſenſus; non faciunt ad actionem, ſed ad paßionem; et ſunt in pati, et recipere.* Ad *receptionem autem; confert, humiditas, et mollities; non ſiccitas. Cor non uidetur ita ſiccum, ſicut neruus, faciens ad motum; nec ita humidum, ut neruus faciens ad ſenſum; ſed medium eſt inter utrunqúe.* Vltimò eſt cutis, tanquàm centrum. *et ita explicatus eſt catalogus quatuor exceſſuum temperaturarum omnium membrorum. Vnum tamen hic relinquitur.* Nonnulli *hic dubitant hoc modo. Iſti uoluerunt omnia mēbra recenſere; ut ſciamus, quomodò, et qualia; medicamenta ſint applicanda unicuiqúe membro in morbis. Nam hac de cauſa explicantur temperaturæ naturales membrorum; ut, his habitis, poßimus curare morbos, qui eueniunt huiuſmodi membris, reſpiciendo ad naturalem temperaturam. Modò ex unguibus, et ex dentibus, contingunt morbi, et ſæpe dolores ſæuißimi; Cur igitur de dentibus, et unguibus, tacuit? Nam dentes uidentur quædam membra ſeparata ab oßibus; quia dentes ſentiunt, oſſa autem non ſentiunt. Præterea dētes uidentur eſſe ſicciores oſſe. Quod ex eo oſtenditur; quia nullum animal attentat dentes pro cibo;*

cibo, neque cùm maximè recentes ſunt. Vngues ſimiliter ſunt ſeparata membra à partibus alijs. Quãtùm ad dentes, dico, quòd dentes ſunt de genere oßium, ut dicit aperte Gal. contra ſophiſtas in ſuo lib. de oßibus. Si dentes ſentiunt; oſſa non ſentiunt. Si oſſa conſtituerentur in eſſe per hanc differentiam, quòd ſint inſenſibilia, tunc bene repugnaret, quòd aliqua oſſa ſentirent. Sed hoc non ponitur in differẽtia eſſentiali; Ideo hæc omnia ſunt dicenda oſſa. Deinde poſſunt optimè diuidi oſſa; dicendo; quòd oßium quædam ſentiunt, quædam non ſentiunt. Si ſunt duriores dentes, quàm oſſa; nihil hoc eſt, alia tamen inter ipſa alijs eſſe duriora. De unguibus diceret aliquis, quòd ungues ſecundùm antiquos ſunt membrum organicum (ſicut refert Gal. in fine tertij de anatomicis agg.) ſed hoc eſt uanum. Immo etiam deridetur ab ipſo Galeno in loco citato in fine tertij de anat. ag. Quid igitur dicendum? Reuera debẽt ungues poni, quia ſunt membra diſtincta ab alijs mẽbris. Sed, quare non poſuerit; nolo ariolari, nè fortè ſim uanus ariolator. Tamen in ſecundo de temperatur. dicit Gal. quòd ſunt quædam genita à ligamentis quidem; ſed per ulteriorem aſſationem. & uidemus unguem non ſentire. &, ſi uidetur ſentire; eſt, quia in radice unguium ſunt nerui, & eſt caro, & cutis. & ſenſus eſt in cuti; & in his, quæ ſunt annexa cuti. Vnde, ſi incidetis unguem in ſua parte ſumma; quoniam prominet, & non eſt coniuncta cum annexis; nihil ſentietis. & ita ſit iam expletum totum caput ſecundum de complexionibus membrorum.

De Complexionibus Aetatum, & Sexuum. Cap. III.

LECTIO. XXIIII.

Nvnc seqvitvr *tertium caput de temperaturis ætatum, et ſexuum. Circa præſens caput; primò, quantùm ad continuationem;* Ideo *conuenientiſſimè poſt caput de temperamentis membrorum poſuit caput hoc de temperaturis ætatum, & ſexuum; Quia ſicut membra ſunt uaria in temperatura propter, caliditatem, humiditatem, frig. ſicci. Ità, & ætates, & tempora, & ſexus; faciunt eundem effectum in membris.* Hoc cap. *primò diuiditur in duas partes principales. In prima parte agetur de complexionibus ætatum, In ſecunda de complexionibus ſexuum. In prima autẽ parte tria facit.* Primò *ponit numerum ætatum. In qua parte declarabit magnum illud dubium* Galeni; *utra ſit calidior temperatura, pueri, an iuuenis. In ſecunda parte declarabit cauſam; quare homo declinet ad ſenium; &, quæ ſit cauſa ſenectutis. In tertia comparat ætates inter ſe. Quantùm ad primam partẽ primæ principalis; ponit hiſtoricè quatuor ætates. Primam dicit durare usq; ad 30. annos; & hãc uocat ætatem adoleſcentiæ. Secundam durare à 30. annis usq; ad. 40; & hanc appellat ætatem pulchritudinis, & ætatem conſiſtendi. Tertia eſt à. 40. uſquè ad 60. annum;*

annum; & hanc appellat ætatem ſenectutis. Quarta eſt uſque in finem uitæ, cum uirtutis manifeſta debilitate. Aduertatis; quod ita docere rem hiſtoricè; nihil eſt docere. Siquis enim diceret, ſeptem, aut 8. ætates; non haberetis, quomodò contradiceretis. Ex proprijs igitur principijs omnia ſunt intelligenda. Oportet igitur alio principio exordiri (ut ſciamus, quot ætates ſint) ab ipſa natura rei; Sed oportet prius uidere, & cognoſcere; conceptum ætatis; hoc eſt quid concipiamus per hoc nomen (ætas.) Porrò ætas communiſſimo ſuo conceptu eſt quædam menſura temporis, quæ mēſurat uitam hominis; quam ætatem Græci fæliciſſimè, ἡλικίαν uocarunt. nam ἡλικία ἀπὸ τοῦ ἥλιον ἥκισθαι. Quod eſt ab aduentu ſolis. Quia ſol eſt cauſa generationis, & corruptionis; per acceſſum, & receſſum; & eſt menſura temporis. Accipitur autem ab antiquis tripliciter. Primò enim accipitur pro ſpatio. 100. annorum, & dicitur æuum. & acceptum eſt hoc nomen à Græcis γενεά, & αἰών, dicitur apud ipſos. & ita accipitur ab ipſo Ouidio de Neſtore; ubi dicit, Neſtorem uixiſſe. 300. annos; & addit; Vixi bis centum, nunc tertia uiuitur ætas. Alio modo accipitur pro ſpatio humanæ uitæ; In quem ſenſum accipiūt ſæpè ſacræ literæ. Tertio accipitur pro parte uitæ humanæ; ſicut dicimus ætatem pueritiæ, et iuuentutis. In hoc autem loco accipitur tertio modo conſiderata. et, quia eſt pars ætatis uitæ hominis; et pars non cognoſcitur ſine cognitione totius, quia refertur ad totum; Ideo, ſiquid de parte ætatis dicendum ſit; opor-

tet priùs ſcire, quæ nam hæc humanæ uitæ menſura ſit; quod eſt totum. De ſpacio humanæ uitæ nihil certi apud antiquos determinatum eſt; quia plurima uarietas reperitur apud hiſtoricos. Dicuntur enim quidam uixiſſe. 200. annos. Anacreonta referũt uixiſſe. 300. annos. Vt taceam ſacras literas, quæ teſtantur quoſdam uixiſſe. 900. annos. In cenſu, facto tempore Auguſti; relati ſunt ab hiſtoricis quidam uixiſſe. 150. annos. Non habetur igitur quicquàm certi. et ideo, quia uariantur cauſæ breuitatis, et longitudinis; uitæ ad uariationem cauſarum; neceſſe eſt uariare effectum. Variatio autem, ſeu uarietas aliquando fit ex regione, quandoq; ex mala uictus ratione, quãdoq; ex labore; ut dicemus ſuo loco. Cùm igitur tot ſint cauſæ; quid mirum, ſi non habeatur certum, et determinatum; ſpacium uitæ humanæ. Tamen periodus uera uitæ, quæ integra, et ſine moleſtia; degitur; credita eſt periodus. 30. annorum; Intra quã homo uiuit ſine querela ita; ut neq; operationes ſint ualdè leſæ, & poſſint ipſi cõmodè uerſari inter homines. Poſt hac autem eſt potius quidam longus interitus, quàm uita; ſed citra illã ætatem ſatis bene uiuunt: Ideo illa periodus fuit obſeruata. Verùm quidam ad. 81. quidem annum ſuperſunt. Nicolaus Leonicenus, præceptor meus; agebat annũ. 96. quando à me intelligebatur; qui quidem erat ualidus, & ſine ſpecularibus legebat. Quæ modò ſit cauſa huius periodi; uarij; uariè dicunt. Aſtrologi; enim referunt ad aſtra, & ad ſuas trinitates ex certo influxu. Alij retulerunt ad ipſum numerum ſeptenarium;

quia

quia in numeris ſeptenarijs uidetur fieri magna muta tio uitæ humanæ. Volunt enim primò embrionem in ſe ptem menſibus perfici; dum adhuc eſt in utero matris. Poſtea uolunt in primo ſeptenario annorum puerum pati mutationem dentium. In. 14. incipit emittere ſe men. In 21. anno augetur in longitudinem, & latitu dinem. In. 28. augetur in profundum. In. 35. perficie batur augmentum; deinde ſtatus. Dicebantur autem hæc ſeptenaria climateres; unde dicti ſunt anni clima terici, quaſi ſeculares anni. & dicunt; quando ad no uies ſeptem uentum eſt; non amplius poteſt repeti ſe ptenarium numerum per numerum ſimplicem, (quia ultra nouem non datur alius numerus ſimplex.) Ideo ibi terminari ſpaciũ humanæ uitæ integræ. hi quidem ſunt mathematici; illi autem ſunt aſtrologi. Nos uerò; qui, neque aſtrologi, neq; mathematici; eſſe uolumus; per ſenſum accedamus ad rem noſtram; ideſt ad ſen ſum; qui medicorum proprius eſt, & peripatetico rum. Ariſt. enim, Gale. & Plato; inuenerunt cau ſam periodorum à ſenſibus.

Quoniam uerò refertur hoc à philoſophis ad prin cipia naturalia; ideſt ad, calidum, & humidum; Ideo re ctè inter ſe proportionalia à Medicis ad principia na turalia, & ad numeros ſimul. Voluerunt enim nume ros ſeptenarios, præter principia naturalia multùm ualere; Vim autem horum ſeptenariorum ad uirtutem aſtrorum retulerunt; ut habetur ex Gal. in principio tertij de diebus criticis. Quamuis in reddenda cauſa il lorum ſeptenariorum, neq; ſibi, neq; alijs; ſatisfaciat.

De cauſis dictis ab Aſtrologis, et à mathematicis; non pertinet ad nos. De cauſis ſecundùm philoſophos, & Medicos; dicemus. Cauſa periodi ſecundùm Philoſophos ſumitur ab his, quæ apparent ſenſu; quia omnis cognitio principiorum ortū habet à ſenſu. Quis nam igitur ſenſus? Vnde incipiet philoſophus cognoſcere hanc ætatum diſtinctionem? Videbat philoſophus uitam in humido, & calido; conſiſtere. Diſcurrit hoc Galenus in ſecundo de temperamentis. Ratio eſt; (inquit Galenus) quia homo generatur ex ſemine, et ex ſanguine mēſtruo. Hæc autem calida, & humida; ſunt; ergo habet principia ab humido. Fit autem ab agēte calore; & ex humido, tanquàm materia. Prætereà tàmdiu durat uigor uitæ; quàmdiu ſtat calidum, & humidum; donec ueniatur ad mortem. &; quantùm recedit à calido, & humido; tantùm accedit ad mortem. Accedere enim ad ſenectutem, quæ eſt frigida, & ſicca; eſt accedere ad mortem. & ita etiam proceſſit Ariſt. in lib. de cauſis long. & breu. uitæ. Sed illi aliter, quàm ego procedunt. Quia autem nos ſumus interpretes; et ideo latè declaramus, hoc fundamento ita ſtante. humidum autem eſt, quod patitur; calidum uerò, quòd agit. Vbi autem unitur, agens, & patiens; bene diſpoſita; conſequitur neceſſario actio. Hæc autem actio eſt alteratio, & immutatio. Sed omnis immutatio eſt à contrario in contrarium; patitur igitur humidum à calido. & contrarium humidi eſt ſiccum; ergo immutatur in ſiccum. &, quoniam neceſſarium eſt, ut calor habeat nutrimentum; calor primò acuitur deficiente

humido, quod eſt pabulum; poſtea extinguitur; ex quo neceſſarium, eſt ut corpus fiat frigidum, & ſiccum. & ſic fit ſenectus, quando adhuc eſt quædam pars modica caloris. & humidi; donec totum humidum, & calidum; tandem deperdatur; & tunc ſequitur mors. Stãte hoc fundamento; neceſſariũ eſt, ut illud animal longiùs uiuat, in quo humidum eſt magis proportionale calido. Hæc modò proportio, in quo ſtat? *Stat primò ex parte paſſi, ideſt humiditatis; in quanto, et quali. In quanto; quia quanto magis eſt de humido, tanto magis durat illud humidum (ſicut dicit Ariſt. quarto meteor. de putreſcentibus) & tantùm plus eſt de ipſa uita. & ideo (ſicut dicit Ariſt.) animalia, quæ ſunt maiora; diutiùs uiuunt, quàm parua animalia. Sed non ſufficit quantitas. Si enim accipiatis lucernam, ubi ſit plurimũ de oleo; ſed ſit, aquoſum, uel craſſum, uel ellychnium ſit ſordidum; tunc uidetis illam lucernam, neque bene, neq; diu; lucere. Ita etiam contingit in uita animalium. Vbi enim humidum fuerit, craſſum, & fæculentum; non diu durat uita, quia humidum illud potiùs ſuffocat calorem.* Ideo *uidemus animalia cetacea magna, cùm ſint uaſta; non multùm uiuere. Sic etiam uidemus equos, boues, aſinos; licet ſint uaſta animalia; tamen breui tempore uiuunt, quia humidũ illud eſt terreſtre, & craſſum.* Oportet *igitur, ut humidum non ſit in multa quantitate ſolùm, ſed etiam habeat cõuenientem qualitatem.* Quæ *nam autem erit iſta qualitas cõueniens? Eſt qualitas aerea, unctuoſa, pinguis.* Ideo *dicit Ariſt. quòd pinguia durant diu, & non facilè alterantur;*

De cauſis dictis ab Aſtrologis, et à mathematicis; non pertinet ad nos. De cauſis ſecundùm philoſophos, & Medicos; dicemus. Cauſa periodi ſecundùm Philoſophos ſumitur ab his, quæ apparent ſenſu; quia omnis cognitio principiorum ortũ habet à ſenſu. Quis nam igitur ſenſus? Vnde incipiet philoſophus cognoſcere hanc ætatum diſtinctionem? Videbat philoſophus uitam in humido, & calido; conſiſtere. Diſcurrit hoc Galenus in ſecundo de temperamentis. Ratio eſt, (inquit Galenus) quia homo generatur ex ſemine, et ex ſanguine mẽſtruo. Hæc autem calida, & humida; ſunt; ergo habet principia ab humido. Fit autem ab agẽte calore; & ex humido, tanquàm materia. Præterea tamdiu durat uigor uitæ; quàmdiu ſtat calidum, & humidum; donec ueniatur ad mortem. &; quantùm recedit à calido, & humido; tantùm accedit ad mortem. Accedere enim ad ſenectutem, quæ eſt frigida, & ſicca; eſt accedere ad mortem. & ita etiam proceſſit Ariſt. in lib. de cauſis long. & breu. uitæ. Sed illi aliter, quàm ego procedunt. Quia autem nos ſumus interpretes; et ideo latè declaramus, hoc fundamento ita ſtante. humidum autem eſt, quod patitur; calidum uerò, quod agit. Vbi autem unitur, agens, & patiens; bene diſpoſita; conſequitur neceſſario actio. Hæc autem actio eſt alteratio, & immutatio. Sed omnis immutatio eſt à contrario in contrarium; patitur igitur humidum à calido. & contrarium humidi eſt ſiccum; ergo immutatur in ſiccum. &, quoniam neceſſarium eſt, ut calor habeat nutrimentum; calor primò acuitur deficiente

humido, quod eſt pabulum; poſtea extinguitur; ex quo neceſſarium, eſt ut corpus fiat frigidum, & ſiccum. & ſic fit ſenectus, quando adhuc eſt quædam pars modica caloris. & humidi; donec totum humidum, & calidum; tandem deperdatur; & tunc ſequitur mors. Stãte hoc fundamento; neceſſariũ eſt, ut illud animal longius uiuat, in quo humidum eſt magis proportionale calido. Hæc modò proportio, in quo ſtat? Stat primò ex parte paſſi, ideſt humiditatis; in quanto, et quali. In quanto; quia quanto magis eſt de humido, tanto magis durat illud humidum (ſicut dicit Ariſt. quarto meteor. de putreſcentibus) & tantùm plus eſt de ipſa uita. & ideo (ſicut dicit Ariſt.) animalia, quæ ſunt maiora; diutiùs uiuunt, quàm parua animalia. Sed non ſufficit quantitas. Si enim accipiatis lucernam, ubi ſit plurimũ de oleo; ſed ſit, aquoſum, uel craſſum, uel ellychnium ſit ſordidum; tunc uidetis illam lucernam, neque bene, neq; diu; lucere. Ita etiam contingit in uita animalium. Vbi enim humidum fuerit, craſſum, & fæculentum; non diu durat uita, quia humidum illud potiùs ſuffocat calorem. Ideo uidemus animalia cetacea magna, cùm ſint uaſta; non multùm uiuere. Sic etiam uidemus equos, boues, aſinos; licet ſint uaſta animalia; tamen breui tempore uiuunt, quia humidum illud eſt terreſtre, & craſſum. Oportet igitur, ut humidum non ſit in multa quantitate ſolùm, ſed etiam habeat cõuenientem qualitatem. Quæ nam autem erit iſta qualitas cõueniens? Eſt qualitas aerea, unctuoſa, pinguis. Ideo dicit Ariſt. quòd pinguia durant diu, & non facilè alterantur;

rantur; quia habent calidum ſuum bene unitum, et cõpactum. Ideo humidum debet eſſe, non tantùm multũ; ſed proportionale etiam in qualitate. & ubi fuerit tale humidum; tunc diutiùs perdurabit uita, & etiam cum operationibus optimis. Sicut etiam uidetis in lucerna. Vbi enim humidum ſit bene proportionale in quanto, & quali; tunc, non tantùm diu perdurat; ſed ſplendidiſſimam lucem emittit. Quòd, ſi etiam poſtea calor ſit proportionalis. (Nam & calor debet eſſe proportionalis. Quia, licet ſit humidum in lucerna; ſi calor ſit nimis modicus; extinguetur. Si autem ſit ualidiſſima flamma; etiam præ nimia copia flamma conſumet illud humidum citò; et ſic extinguet) Animalia igitur, quæ habent humidum, & calidum; hoc modo rectè proportionalia; illa quidẽ ſunt; quæ, et diu uiuunt, et optimas habent operationes. Inter *omnia autem talia præcipuus eſt homo. Quia enim eſt temperatiſſimus omnium; habetq́; humiditatem, et caliditatem; conuenientem;* Ideo, *non ſolùm diu uiuit, ſed etiam nobiliſſimas edit operationes.* Homo igitur *inter omnia animalia eſt longioris uitæ; & nobiliorum operationum.* Poſtea *eſt elephas; qui quidem diutiùs uiuit, quàm homo; ſed nobilitate operationum eſt inferior homine. & quamuis elephas uiuat per 300. annos; hoc non eſt tantùm ratione bonitatis in quali, ſed etiam in ratione quanti.* Elephas *autẽ ſolus poſt hominem eſt optimæ temperaturæ;* Vnde *habet operationes nobiles, & approximant etiã in operationibus ad humanam naturam.* Vnde *dicunt; ſolum*

lum poſt hominem habere religionem, & reuereri etiam ueſtigia hominis,& alia multa. Poſt elephantem autem homo diutiùs uiuit cæteris animalibus, ſi uolumus dimittere fabulas Heſiodi; *qui facit cornices uiuaciores homine, et alia quædam animalia.Sed hæc ſunt fabulæ. & fortè; ſi homo non haberet tot cauſas corruptiuas uitæ, quot habet extrinſecas uoluptates,necnon curas, et familiares, & publicas; & alia plurima;* Fortè *etiam uiueret diutius, quàm elephas. &* Nicolaus Leonicenus *præceptor meus; qui fuit alioqui debilis temperaturæ; &, qui, cùm eſſet. 30. annorum; cecidit apoplecticus;* Vixit *tamen. 100.et ſex annis.* Iam *igitur uidimus de periodo uitæ humanæ; ſecundùm philoſophorum uiam. &, licet ex hac uia phyſica non poßimus determinare periodum ſexa ginta trium annorum; tamen hoc determinauit; quòd illi homines diutiùs uiuunt, in quibus plus eſt de humido, & calido; inter ſe quidem rectè proportionali.* Q*uibus autem minus; etiam minùs uiuunt.* Q*uoniam autem experimẽto compertum eſt; plurimam uitam hominis integram eſſe, in qua non ſunt impeditæ operationes, & in qua commodè uiuimus; eſſe periodum 63.annorum;* Propterea *dicimus per hanc uiam phyſicam nos determinare etiam ſpaciũ uitæ humanæ tot eſſe annorum.* Poſtquàm *uidimus de tota periodo ætatis;* Iam *magis particulariter indaganda eſt ratio: quare diſtinguatur hæc periodus in partes.* Bis *diuiſio facta eſt ratione alicuius finis.* Q*ui enim diuidit uult aliquid ſcire.* Nam *& ſcientiæ ſecantur, ſicut*

& res;

& res; & rerum eſt ſcientia; & unaquæq; ſcientia habet certum finem; Oportet igitur; eum qui diſtinguit; habere finem intentũ. Oportet igitur ſcire, quis fuerit finis, et ſcopus; eorũ, qui diuiſerũt ætates; ut rectè diuiſiones intelligamus. Hæ diuiſiones ætatũ ſunt in quinq; differentijs; & intentiones hominum ſunt quinq;, ſecundùm uarias profeſſiones. Primò enim Aſtrologi, qui diuidunt per ſua principia; diuidunt in ſex ætates. Poſtea mathematici, qui diuiſerunt per numeros; perfecerunt per nouem ſeptenarios. Poſtea Viri ciuiles; qui ſecundùm, quòd conueniebat ſcientiæ ciuili, & reipublicæ; diuiſerunt; in tres partes diſtinxerunt. Quarta diuiſio eſt philoſophorum peripateticorum. Maximè ſic Medici diuiſerũt etiam ipſi ſecundùm, quòd ſuæ artis ſcopo conueniebat. Declaremus iam fundamenta uniuſcuiusquè huiuſmodi quinq; ſectarum. Aſtrologi diuiſerunt aſtronomicè; quia crediderunt, influxus cœleſtes, et reuolutiones; eſſe cauſas rerum inferiorum (ſicut reuera ſunt) ſed illi poſuerunt quaſdam leges, quas ego non credo ipſos intelligere. & hæc, quæ dicuntur ab ipſis; ſunt potiùs iucunda auditu, & ſpecioſa, quàm faciãt ullam ſcientiam. Dicunt enim quòd, quando puer conſtituitur in utero, in principio ſuæ generationis regit Saturnus, & deinde Iuppiter, & deuenit uſque ad lineam Lunæ. Dicunt autem perfici fœtum in utero ſecundùm hunc ordinem. Poſtquàm autem ortus fuerit; tunc dicunt per oppoſitum ordinem planetas dominari. & primum ſeptenarium attribuunt Lunæ. &

propterea dicunt pueros eſſe humidos; quia Luna eſt humida. & propterea etiam patitur morbum lunarem; ideſt epilepticum. Secundam autem ætatem dicunt dominari à Mercurio in ſeptenario ſecũdo; Ideo pueri incipiunt cognoſcere, quia Mercurius eſt Deus ſcientiæ, & ſunt mobiles; quia & Mercurius eſt mobilis. Poſtea in tertio ſeptenario dominatur Venus; ideo dicunt poſt decimumquartum incipiunt emittere ſemen, ſunt uenuſti, & nihil cogitant, niſi Venerem. Ideo debent in ea ætate ualdè cuſtodiri pueri, & puellæ. Poſtea ſuccedit quartum ſeptenarium, quod datur Soli; ideo incipiunt habere animos nobiles, & delectantur honoribus. Poſtea eſt quintum ſeptenarium, in quo dominatur Mars; ideo tunc incipiũt eſſe audaces, & robuſtiſſimi, & aptiſſimi ad bellum; & tunc uigent maximè. Poſtea ſuccedit Iuppiter in ſexto ſeptenario. Iuppiter autem eſt cauſa bonitatis morum, & ingenij; quare incipiunt habere prudentiam Iouialem, & bonitatem ingenij. Poſtea ſuccedit ſeptimus ſeptenarius, cui dicatur Saturnus; et tũc incipiunt diſplicere ſibi; donec Saturnus deducat ipſos ad ſenectutem, & finem; & adimat ipſis moleſtias omnes ſenectæ. & hæc (ut dixi) ſunt potius ſpecioſa, quàm ſcientifica; ideo non eſt, cur multùm immoremur. Secundò alij, qui ſecundum numerum ſeptenarium poſuerunt; fuerunt mathematici, & Pythagorici; inter quos etiam uidetur fuiſſe Plato. & hic ſeptenarius numerus eſt fertiliſſimus inter omnes numeros; ideo dicunt, in ſeptem annis incipit iudicare,

re,in. 14.pubeſcere,& in reliquis eodem modo;ſicut Aſtrologi faciunt.Differunt autem in hoc; quoniam hi attribuunt cauſas numero; Aſtrologi autem reuolutionibus aſtrorum, & influxibus. Tertio loco *fuerūt uiri ciuiles;& diuiſerunt in tres partes; prout homo eſt,aptus,uel ineptus; ad munera reipublicæ;ſicut Seruius* Tullus Rex Romanorum;*ut refert* Aul. Gellius *decimo lib.cap.28; ex* Tuberone.*Diuiſerunt enim in tres partes,ſiue in tres ætates.* Prima *eſt ætas pueritiæ uſq; ad decimum ſeptimum; in qua homo, neq; eſt utilis* Reipub.*neq; armis,neq; conſilio. Ab hoc autem ad. 46; erat ſecunda ætas, in qua homo uacabat militiæ laboribus. Ab hoc deinde,uſq; ad finem uitæ;dabāt homines operam conſilio, & ſenatui; et remouebantur à bello. Quarta eſt phyſicorum. & hi à natura rei maſcule, & optime diuiſerunt. & dixerunt ex incremento,& decremento; calidi innati, & humidi; ætatem diuidi.& ,quàmdiu calidum,& humidum; eſſet in proprio uigore,& non decreſceret;appellarūt iuuentutem. Quando autem incipit declinare humidum, & conſequenter calidum; appellauerunt ſenectutem. & non poſſunt eſſe plures; quia calidum, & humidum, aut creſcit neceſſariò,aut decreſcit.et non datur medium reuera; Quare rectè, donec augetur calor; dicitur iuuentus. Quando autem incipit declinare; tunc dicitur Senectus. & licet paulatim declinet; non refert; quia etiam modica erit ſenectus, & paulatim fiet. A natura igitur rei; uidetis, quòd non poſſunt eſſe plures, neq; pauciores ætates; ſecundùm fundamenta,*

fundamenta, et ſcopos; phyſicorum. Certum enim eſt; quòd, quando deſinit augeri; tunc incipit declinare. Ideo non ponunt ſtatum ætatis; quia perpetuò patitur humidum corpus. & ita phyſici poſuerunt duas tantùm ætates; neq; uidebitis apud Ariſt. alias eſſe ætates, quàm has duas. Medici autem in hac diuiſione non conſiderauerunt res in nube, ut Aſtrologi, & mathematici; neq; ſecundùm principia naturalia tantùm, ſicut phyſici; quia Medicus attendit finem artis, & propter ipſum ſpeculatur. Ideo tota medicina eſt practica; ſed uult ſpeculari ſcientificè, non empiricè. Speculatio igitur ducit ad finem; ad opus ſcilicet. Ideo cùm uiderent in corpore humano plures eſſe mutationes, calidi, & humidi. (Quandoq; enim uidetur ualdè humidum, quandoq; ualde calidum.) Ex his autem mutationibus ſequitur mutatio temperaturæ. quoniam igitur medicus reſpicit ſemper ad temperaturam corporis humani (fiunt autem diuerſæ temperaturæ ratione ætatis.) Ideo, quot uiderunt eſſe mutationes in temperatura, tot fecerunt diuiſiones. Conſiderarunt poſtea etiam numerum ſeptenarium. Quia uiderunt, & in moribus mutandis, & in uita; hunc numerum facere ſeptenarium. (In morbis enim patet apertiſimè) Ideo indagarunt cauſas. &, licet ſibi non ſatisfecerint in cauſis; tamen ſat eſt, quòd res ita habet. Ideo Hip. & Gal. acceperunt ſeptenarium numerũ; & ita conſiderarunt principia naturalia, calidum et humidũ; et ſecundum mutationẽ, calidi, et humidi; diuiſerũt ætates; quia ſecũdùm hãc mutationem

R mutantur

mutantur temperaturæ. Prætereà uidebantur motus ueloces ſeptenariorum dierum fieri. Si uerò tardiores; ſeptem menſibus. Si adhuc tardiores; ſeptem annis. Ideo in primo cõceptu in quatuor ſeptenarijs dierum dicunt; fœtum accipere ſenſum, & fieri animal. In ſeptem uerò menſibus perfici. A' primo ortu uſque ad ſeptem menſes; habent temperaturã humidam ualdè, & non fit in hoc tempore intermedio mutatio temperaturæ ſenſibilis ulla. In ſeptem autem menſibus primis poſt partum incipiunt prurire gingiuæ, & dentire; ideo poſuerunt primam ætatem à primo ortu uſque ad ſeptem menſes. Hæc ætas habet ſuos morbos; quales ſunt propter humidum redundans. Appellantur autem à mulieribus fungi; Nec non ab Arabibus Alcola. Succedit deinde uomitus, & Epilepſia; quæ ſunt propter redundans humidum. Sunt ſeptem Aphoriſmi in fine tertij Aphoriſmorum, (quos debetis legere) qui quidem infantiæ declarant morbos. Sunt igitur propriæ ægritudines; & propria tempora; in illa ætatula. A principijs igitur naturalibus; pro mutatione, calidi, & humidi, & à numero ſeptenario; ponunt primam ætatem. &, quia uelox eſt motus; ideo in ſeptem menſibus fit mutatio. Ideo tunc incipiunt dentire. Ideo oportuit tunc medicos diſtinguere; quia uaria eſt temperatura, quod indicat morborum uarietas. Hæc autem debent conſiderari à medicis, quia medici ſcopus eſt ſanitas, conſeruanda, uel recuperanda. Indicationes autem ſanitatis conſeruandæ, uel recuperandæ; pro uarietate

temperaturæ uariæ ſumuntur. Prima igitur ætas; eſt ab ortu uſque ad ſeptem menſes. Secunda; à primis ſeptem menſibus uſque ad ſeptem annos. In tota hac ætate non uidetur fieri ſenſibilis mutatio in temperatura. Peruenit igitur uſque ad primum ſeptenarium annorum; quia motus incipit fieri tardior. Tunc autem incipiunt mutari, ſunt genæ pingues, caput non proportionale corpori. incipiunt poſtea moueri robuſtiùs, & decreſcit humiditas, & caput incipit fieri proportionale reliquo corpori.

Pro temperaturis ætatum (quæ quantæ ſint utilitatis; inferius meliùs ſcietis) dicebamus, quanta, & qualis; ſit ætas humida. Conſiderabamus autē in uniuerſali; quia non poteramus conſiderare partes ſine totius cognitione. Quantitatem autem determinauimus ſecundùm uarias profeßiones; Poſtea deuenimus ad diſtinctionem totius ætatis in ſuas partes. Et quoniam diuiſio debet fieri ſecundùm methodum; ideo dicebamus fieri ſecundùm ſcopum intentum diuidentis. Fit enim ratione ſcientiæ diſtinctæ; quia nullum multiplex poteſt facere ſcientiam diſtinctam, ſicut optimè docet Plato in Philebo. Ratio autem eſt; quia cùm multiplex ſit compoſitum; non poteſt facere ſciētiam diſtinctam. Quia ſicut ſe habet res ad eſſe; ita ſe habet ad cognoſci. Inde igitur eſt, quòd fuerunt multiplices diuiſiones ætatum ſecundùm uarios ſcopos diuerſorum artificum. Vt Aſtrologi, qui intendunt omnia fieri per reuolutiones planetarum, & per influxiones; iuxtà numerum planetarum diuiſerunt æta-

tes. Deinde mathematici, cùm putent numeros eſſe principia omnium rerum naturalium; ideo ſecundùm ſcopum ſuum retulerunt omnes effectus, & omnes uarietates; ætatum ad ſua ſeptenaria. Politici Viri *etiam ſecundùm ſuum ſcopum diuiſerunt; quia et ipſi intendunt, ut quilibet homo ſecundùm ſuas uires habeat ſuum munus in ciuitate.* Ideo *diuiſerunt ætates ſecundùm ſcopum ſuum.* Philoſophi *etiam diuiſerunt ſecundùm finem ſuum intentum; ideſt ſecundùm principia naturalia, quæ ipſi putant eſſe. Poſuerunt enim cauſas generationis, calidum, & humidum; ideo diſtinctiones fecerunt ſecundùm mutationes, calidi, & humidi.* Medici *autem retulerũt ad proprium finem; ideſt ad ſanitatem tuendam, uel recuperandam. & ita uidetis, ut fuerit multiplex diuiſio ætatis iuxtà quinq; ſcopos; & de diuiſione, Aſtrologorum, &* Mathematicorum. Non *eſt igitur, cur ampliùs loquar; quia quantùm ſat erat ad rem noſtram, fuit dictum abundè. De diuiſione etiam ciuili dictum fuit ſatis. Reſtãt duæ aliæ, altera ſecundùm philoſophos, altera ſecundùm medicos.* Quantùm *attinet ad diuiſionem philoſophorum; cùm ipſi diuidant, prout calidum agit in humidum.* Ideo *poſito hoc fundamento; quòd uita uigeat in, calido, & humido; ex hoc principio à natura rei faciunt hanc diuiſionem ſuam. &, cùm non eſſent, niſi duo ſtatus; uel, quando calidum uiget, & augetur, ſiue intenſiuè, ſiue extenſiuè; hoc appellatur ab ipſis* Iuuentus; Quæ *determinatur ab hoc fine in toto, quod augetur, calidum, & humidũ; in humano corpore*

pore. Quando autem incipit defloreſcere; appellarunt ſenectutem. & , quoniam non inuenerunt aliud medium; ideo duas tantùm ætates poſuerunt. Quoniam, licet hoc appareat ad ſenſum, quòd homo ſtat; tamen non eſt uerum. & ratio eſt; quia ſemper res ſunt tempore menſuratæ in perpetuo fluxu. Philoſophi autem non attendunt ad id, quod uidetur; ſed ad id, quòd reuera eſt; Ideo non inuenietis apud philoſophos (dum, ut philoſophi loquuntur) niſi has duas ætates. &, quare hoc ita ſit; habetis fundamentum. Sed quia Medici finis intentus eſt ſanitas, uel conſeruãda, quando adeſt; uel recuperanda, quando abeſt; huiuſmodi autem ſanitas optimè paratur, & in curatione, & in prognoſtico; nam ex officio prouidendi habentur multæ utilitates. Hæ autem (dico) ars curatiua, & prognoſtica, ſumuntur à recta cognitione ætatum. Quia, ſi ætates menſurantur per, calidum, & humidum; & à proportione, caloris, & humoris; proueniunt temperaturæ; à quibus emanant omnes operationes, bonæ, & malæ; nemini dubium eſt, quòd ex quo tempe ratura uaria eſt; uaria etiam fit ætas. Etenim per calidum, & humidum; uariatur ipſa ætas; quia uariatur temperatura. à temperatura autem ſumuntur indicationes, & prognoſticandi, & curandi; Nemini inquàm dubium eſt; quòd cognitio ætatum, et ad prognoſticum, & ad curationem; multum faciat; Ab ætate igitur (ubi menſuratur rectè calor) ſumitur prognoſticum. Vnde dicebat Hipp. Catarrhi in ſenibus difficilè maturantur. Ideo hæc duo, prognoſticum,

& curatio; ſunt totum negotium prognoſtici, et medici. Ideo ſecundùm ſcopum hunc diuiſerunt ætates, & prout fiunt mutationes ſenſiles in illo puncto ſenſibili; diſtinguũt ætates. &, quot ſunt mutationes ſenſiles; tot ſunt ætates. & compoſitò dico (ſenſiles) Quia medici ſunt artifices ſenſati; & ſpectant, quod ad ſenſum uidetur. Ideo habent ipſi neutralitatẽ, quæ ratione, & reuera; non eſt; ſed uidetur ad ſenſum. & hoc, quod dico (ſenſibilis) in mutatione ætatũ eſt illud, quod diſtinguit ſpeculationem medici à ſpeculatione philoſophi. Cùm autem ſint medici, & phyſici, & dialectici; ideo dialecticè, et phyſicè; tractant res ſuas. Ideo diuidunt dialecticè. Ideo genus in proxima genera diuiſerunt; deinde ſubdiuiſerunt genera ſubalterna in ſpecies ſpecialiſſimas. hoc ita aſſumpto poſito ſcopo ſanitatis conſeruandæ, uel recuperandæ; et poſitis principijs naturalibus. id eſt calido, & humido; acceperunt & ipſi (uidelicet Medici) diſtinctionem phyſicorum; ideſt in, iuuentutẽ, & ſenectutem; Quia & ipſi accipiunt fundamentum phyſicorum. Modò; quia ſpeculatio medica eſt diuidere per mutationem ſenſilem; ideo medici propter hanc additionem, quòd eſt ſenſile; adiecerunt medium; ſicut & inter, ſanitatem, & ægritudinem; poſuerunt mediũ. Quia rem conſiderant; prout apparet ad ſenſum. Donec enim increſcat calidum; Iuuentutem appellarunt. Donec autem ſenſibiliter decreſcat; appellauerunt Senectutem. Quando autem ſenſibiliter uidentur ſtare calidum, & humidum; appellauerunt Statum.

tum. Quando uidentur calidum, & humidum; ſenſi-liter, neq; creſcere, neque decreſcere; augmentum appellauerunt Iuuentutem, decrementum autem Se-nectutem, medium autem Statum. & ita propter il-lud (ſenſile) quæ eſt conditio diſtinguens ſpecula-tionem medicam à phyſica; fecerunt diuiſionē in tria membra. Iam audiatis ſubdiuiſiones horum omnium, quæ erant diuiſibilia; ſtando ſemper in eadem cauſa finali; quæ dirigit diuidentem, & affectantem; in qua fundatur diuiſio. Enumeremus autē primò illam par-tem, quæ dicitur iuuentus. Iam igitur ſciuiſtis, quòd medici faciunt diuiſiones propter ſanitatem, conſer-uandam, & recuperandam; Quod quidem fit per cu-rationem, et prognoſticū. Hoc autem fit per calidum, et humidum; quia hæc ſunt principia efficientia, in qui bus fundatur diuiſio. Videbant medici, quòd in princi-pio ortus humidi fætus erat maximè humidus; et hoc cognoſcebant ex operationibus; præterquàm, quòd ex principijs à priori (ſecundo de temp.) nam, et ge-niti ſunt ex ſanguine menſtruo, et ſemine; quæ ſunt ualdè humida corpora. Præterea idem ſenſu quoque patet. habeatur enim animal paruiſsimum; et uidebi-tis, non ſolùm carnes flecti, ſed et ipſa oſſa contorque-ri; et eſſe, rubea, et plena ſanguine. Ab operationi-bus etiam à poſteriori cognoſcuntur; quia infantuli, neq; mouentur; et ſunt in ſenſibus, interioribus, et ex-terioribus; parum uiuaces; et abundant etiam pluri-ma pituita. et inde eſt; quòd ipſorū ægritudines ſunt ex pituita. Donec igitur pſeuerat hæc diſpoſitio tan-

tæ humiditatis, et non fit mutatio ſenſilis, quæ trahat negocium medici ad ſe; eſt prima ætas, et prima pars iuuentutis. Stat autem hæc talis diſpoſitio; quouſq; ſecunda ætas indicatur per hoc, quòd incipiunt dentire. Tunc enim eſt mutatio ſenſilis; quia humidum illud recipit eſſe magis denſum, et magis concoctibile. Hoc *autem ut plurimùm determinatum eſt circa primum ſeptenarium menſium. et ita totum hoc tempus, quod eſt ante dentitionem (ut ita loquar) eſt una ætas.* Cùm *autem incipiunt dentire; incipit ſecunda ætas.* Quæ *quidem perſiſtit uſq; ad ſeptem annos; quia non fit ulla ſenſibilis mutatio ante ſeptimum annum. et ita duæ ætates habentur. et, quare ſeptenarium accipitur?* Di*cebamus; quòd medici præter principia naturalia, aſſumpſerunt etiam numeros ſeptenarios; non quidem, quòd habeāt uim aliquam numeri; ſed propter aliam cauſam, nobis occultam.* Nam *in cauſa indagāda;* Gal. *nec ſibi, nec alijs ſatisfecit. Sed (quidquid ſit de cauſa) experimento certè conſtat ita ſe habere. Sed, quare prima ætas ſit per menſes. 7. ſecunda autem ætas per annos; declarauimus hoc ſuperiùs; quòd, quantò uelocior eſt motus; tantò citius fit mutatio.* Q*uantò autem tardior motus; tantò etiam tardior fit mutatio. et hoc tanquàm experimento cognoſcimus. Cùm igitur ſit uelociſſimus motus primæ ætatis;* Ideo *fit per ſeptenarium annorū. Sed, quando puer acceſſit ad ſeptenarium primū annorū; fit ſenſibilis mutatio.* Incipiūt. n. *operationes animales eſſe uiuaciores, fiunt aſtutiores, fiunt aptiores ad motum, fit etiam uariatio morborum.*

borum. et ætas deuenit fortior, ſine ſenſibili mutatione; uſq; ad ſecundum ſeptenarium annorum ad. 14. annos. Bene uerum eſt, quòd in: 30. Aphoriſmo tertiæ particulæ fecit diſtinctionem circa. 12. et 13. annum; et hoc fecit propter puellas, quæ incipiunt in ea ætate emittere menſtrua; Pueri tamẽ faciunt mutationẽ in. 14, et incipiunt emittere ſemen, et pubeſcunt. et, cùm ex hoc ueniunt ad tertium ſeptenarium; tunc incipit ferè alia mutatio ſenſibilis, ceſſat augmentum ſecundùm longum, ſunt ualidiores. et appellatur ætas, quæ eſt à. 14. uſq; ad. 21; ætas quarta, quæ dicitur ætas adoleſcentiæ. Prima ætas dicitur prima infantia, ſecunda infantia abſolute, tertia pueritia, quarta adoleſcentia. poſtea ſuccedit iuuentus à. 21. uſq; ad 28; in quarto ſcilicet ſeptenario; ubi augetur in latũ uſq; ad quintum ſeptenarium. & tunc, neq; creſcũt in longum, neq; in latum, neq; in profundum, neque decreſcunt. Ideo dicitur illa ætas conſiſtentiæ; quia non uidetur facere ullam mutationem per totum ſextum, et ſeptimum ſeptenarium. Decreſcit quidem enim uirtus; ſed non ita, ut ipſe homo credat hoc. Quia nullus homo tunc credit ſe ſeneſcere; quia uolunt cum iuuenibus ſaltare; & haſtis concurrere, & uerſari cum mulieribus. Sed iuuenis bene perſtat in labore; ille autem defatigatur. & hoc bene cognoſcunt mulieres. et ideo ſignum eſt, quòd declinant uires. Hæc ætas dicitur ætas primi ſenij. Sed quãdo poſtea ad. 49. &. 50. annum perueniunt; tunc incipiunt dicere, ſeneſco. Sed priùs ægrè ferunt; ſi quis dicat ipſos ſeneſcere. & hæc

eſt ultima pars ſenij. & illud, Catarrhi in ualdè ſenibus; expoſuit Gal. de hoc ultimo ſenio. & hoc nō determinatur per ſeptenaria; ſed tēdit uſq; ad mortem. & ita ſunt quinque partes ſuæ diuiſionis primæ ætatis iuuentutis. Prima infantia uſque ad ſeptem menſes; Deinde infantia abſolutè uſque ad ſeptem annos; Deinde pueritia uſque ad. 14. annos; Quartò adoleſcentia uſque ad 21. annum; Demum iuuentus à. 21. uſque ad 28; Poſtea ſequitur ſtatus ſecunda pars principalis, quæ non ſubdiuiditur; & durat à 28. uſque ad 35; Poſtea ſequitur tertia pars principalis, id eſt decrementum; quæ ſubdiuitur in primum ſenium à. 35. annis per duo ſeptenaria, uſq; ad 49; & in ſecundum ſenium à. 49. uſq; ad finem uitæ. Si uultis habere unum ualdè utile; uolo uos exercere in una ætate; poſtea determinabo de calore, pueri, & iuuenis. Ego dicebam, quòd cognitio ætatum dat multam utilitatem, tum propter cognitionem morborum, tum propter prognoſticationem, tum propter curationē; Igitur ſunt exquiſitè ſciendæ. Quòd quidem faciant cognoſcere morbos; patet; quia diximus diſtinguendas eſſe ætates, ex calido, et humido. Ex proportione autem, calidi, & humidi; prout uaria erit (primo, & ſecundo; de gen. & cor.) in habentibus ſymbolum facilis eſt tranſitus; ſequitur, igitur, quòd ſecundùm proportionem, calidi, & humidi; cognoſcētur uarij morbi. Quod ad prognoſticum attinet; patet, Quia, ſi plus de calido innato; prognoſticabimini, quòd morbus benè terminabitur, & facile. Si autem parum de calido,

& morbus ſit magnus; prædices; aut, quòd æger non liberabitur; aut quòd tardè liberabitur. Manifeſtemus modò rem exemplo. Habeatis infantulum primæ ætatis ante ſeptennium. omnes àutem morbi in iſto infantulo ſunt ex maxima humiditate; ut Hippo. *tertio apho. dicit. Patiuntur, aphthas, uomitum, inflationes, pauores, terrores, & uigilias. Primò igitur; terrores, et pauores; ex plurimis uaporibus, aſcēdētibus. Quia ita contingit in materia humida calefacta; non autem in materia ſicca. Vapores enim iſti turbulēti conturbant ſpiritus; & inde ſequuntur pauores. Quòd autem aphthæ proueniant ex materia humida aſcendente; uideatis, quia fiunt iſtæ aphthæ in febribus peſtilentibus.*

Vomitus ſimiliter eſt propter plurimum humidum incoctum. Subijciuntur item uigilijs. hic autem dicat quis; Imo uidetur contrariū. Quia uigiliæ fiunt à ſiccitate; infantuli autē iſti ſunt humidiſſimi. Dico, quòd quamuis dormiant propter copiam uaporum plurimam; tamen, à quacunq; cauſa addatur calidum in humido; fiunt primò cataphoræ, deinde uigiliæ. Secundo prorrhet. ubi loquitur de iſtis uigilijs, quæ contingūt in phreniticis propter ſynocham præcedentem; primo fiunt cataphoræ, ideſt inclinatio ad ſomnum. Cùm enim ſit multum caliditatis in plurimo humido; neqúe dormiunt, neq; uigilant, quia pugnat calidum cum humido. &, ſi uicerit humidum; uertitur ad coma; ideſt ad ſaporem, uel ſubeth. Si autem uicerit calor; fiunt uigiliæ, et etiã inflationes umbilici. Vmbilicus enim recisus,

ciſus,non poteſt bene conſolidari; & propterea adeſt plurima humiditas, quæ non permittit conglutinationem. & ita conſiderata temperatura illius ætatis; cognoſcetis facilè morbos omnes, qui contingunt in illa ætate. Quantùm ad prognoſticum; cognita illa ætate, ſtatim poteſtis prognoſticari. Scitis enim; quòd ubi ſit calidum in multo humido; cùm ſint omnes operationes propter calidum, & humidum; quia materia fluxilis eſt de ſe, & calidum propterea concoquit; Ideo facilè fluit materia ad quancunq; partem. Vnde facilè cadunt in,epilepſiã, lipothymiam, & tremorem cordis; & ita facillimus eſt lapſus, & facile etiam ſanantur; Quia licèt ſit multa materia; tamen etiã eſt multus calor, & quandoq; etiam moriuntur propter uelociſſimũ motũ morbi. Ideo in prognoſtico ſitis prudentes. Circa euacuationem; ſcitis in tali ætate, neq́ue conuenire diætam, neq; miſſionẽ ſanguinis, neq; pharmacum; cùm ſit calidum multum cum plurimo humido. Tunc enim ſemper eſt corpus in perpetua trãſpiratione. Ideo humida corpora facilè defatigantur à quacunque cauſa, & à leui etiam labore. At, qui non ſunt humidi; perdurant in laboribus. Vnde uidemus Germanos, qui alioqui habent corpora lata, & uaſta; non poſſe tolerare labores. Contrà Hiſpani maximè ſufficiunt laboribus; & tolerant etiam inediam; quia in Germanis tranſpirat ſemper, in Hiſpanis non ita. Videmus etiam, qui facilè ſudant; eos ineptos labori. At, qui non ſudant; illi ſunt apti. & eſt propter eandem rationem. oſtendebat autem hoc Galenus exemplo

plo aquæ ferueſactæ,et ferri candentis,quæ ſint eiuſdem quantitatis; ex aqua plurimum per diem euaporabit. At ex ferro minimum. Sic etiam prorſus eſt de corporibus,humidis, & ſiccis. & ita pueri non tolerant ieiunium,non laborem,non euacuationem.et ita, cognita temperatura ætatis; eritis domini artis. Plurimi igitur refert;habere cognitionem ætatis. In ætatibus ſequentibus habetis poſtea ætatem oppoſitam; ut in ſene. Quanquàm hæc in rei ueritate eſt maximè humida ex accidenti. Accipiamus igitur ætatem à 28. usq; ad. 35. oppoſita erit ratio; & ideo oppoſita etiam contingunt. Quia in his contingunt ægritudines ſiccæ,et phrenitides tabes. et ex cognitione ætatis cognoſcetis morbos. Scietis etiam prognoſticari; quia in hac ætate non facilè reualeſcunt, ubi in diebus criticis malus fuerit motus. Contrà, ſi bonus; recta tendit ad ſalutem. Quia ad quemcunquè finem tendit motus; illum perficit. Quia eſt ualidiſſimus calor; qui non impeditur ab humido. Ad curationem autē; ſcietis oppoſita eſſe facienda; & iſtos tolerare ieiunium, quia non difflantur. Tolerant etiam miſſionem ſanguinis,& pharmaca. Aetates poſtea mediæ;medio ſe habent modo. & ita, cognitis extremis; cognoſcitis etiam media. Quantùm ad ſenium ſecundum; primò ſubijciuntur omnibus morbis humidis, ſed eſt alia humiditas. Quia humiditas; in ſenibus quidem eſt aduentitia,in pueris autē eſt ſubſtantifica. Quantùm ad prognoſticum; ſi motus malus fuerit; eſt deſperandum. Si autem uidetur bonus; non eſt confidendum,quia calor

eſt

eſt debilis. *Quantùm ad curationem; non ferunt ieiunium, qui ſunt in ultimo ſenio, non tolerant pharmacum, neq; miſsionem ſanguinis. & ita in hoc ſunt ſimiles pueris; ſed alia ratione. Quia pueri non tolerant, quia difflantur; ſenes autem, quia non habent calorem innatum ualidum. Declaremus nunc literam* Auicennæ; *deinde ueniamus ad illã quæſtionem, in qua etiam erimus breues*.

LECTIO. XXV.

Cvm igitur viderimus diuiſionem ætatum, & ſubdiuiſiones. *Audiatis modò; quid dicat Auic. Diuidit enim genus in quatuor partes. & certè etiam, ſi accederet* Demoſthenes; *non poſſet defendi.* Nos *autem fecimus tres partes tantùm, incremẽtum, ſtatum, decrementum.* Poſtea *ſubdiuiſimus incrementum; deinde ſubdiuiſimus ſenium, ſiue decrementum*. Auic.*autem, dum ponit duas ætates ſenij; poſuit in prima diuiſione unum membrum, quod debebat ponere in ſubdiuiſione*. Dixit *autem ferè 30; quia recta periodus eſt 28. annorum. Sed à 28. ad 30. eſt pauca differentia;* Tamen *debetis ſeruare ſeptenarios, ſicut ſeruauerunt antiqui* Medici. Auic.*autem ita loquitur, quia in aliquibus perdurat uſque ad 30. annos, cùm uirtus non amittitur*. Q*uomodò autem minuuntur ætates; ſi uirtus non minuatur.* Nam *ab operibus ipſarum, et gradibus; præciſè cognoſcitur gradus ætatis*. Q*uid igitur dicit* Auicenna? Credo Auic. *idem uelle, quod dixit* Galenus; *ſed malè à ſuis interpretibus*

pretibus uerſum. Id *eſt, quòd homo in hac ætate non cognoſcit ſe eſſe ſenem; & facit quæcunq; faciunt iuuenes; licet non poſſit in illis re ipſa perdurare, ſicut iuuenes. Sed, licet deficiant uires; non deficit animus. Poſtea autem in ultimo ſenio, non ſolùm deficiunt uires; ſed etiam animus. & tunc cognoſcunt, & apertè confitentur; ſe eſſe ſenes.* In *primo igitur ſenio uires ſunnt fortes intenſiuè; licet extenſiuè deficiant.* In *ultimo autem ſenio; deficiunt, intenſiuè, & extenſiuè.* Que ferè eſt uſq; ad annos.60. *Hic eſt manifeſtus error; Sed non credo eſſe errorem Auicennæ. Credo enim; quòd uelit dicere.50.ita; ut ſit remouendum illud*(10)Nam *in.60.anno eſt manifeſta uirtutis defectio, & intenſiuè, & extenſiuè*. Hippo. *non diuiſit ætatem ſenij; ſed dimiſit integram, ſicut et ſtatum; tertio aph.in illo aph.* (In *ſenibus catarrhi.*) Galenus *autem ibi in commento ſubdiuiſit poſtea*; Et *in ætate dentium plantatiuam, quæ eſt poſt ambulationem. Aetas enim dentientium; eſt reuera uſq; ad ſeptimum annum, quia non priùs perficitur dentitio.* Non, *quòd incipiat poſt ambulationem; ſed incipit poſt ſeptimum menſem, non perficitur autem ante ſeptennium. & hoc ita intelligendum eſt; ut excuſetur Auicenna.* Poſtea eſt ætas concuſsionis. *Aetatem concuſsionis intellexit* Iacobus Forliuienſis; *propterea; quòd tunc incipiunt concuti, & agitari; circa Venerem. Sed hoc non eſt uerum, quòd agitentur in ſeptennio ad Venerem. Sed intelligit ætatem concuſsionis; quia tunc exercentur,*

ſaltant,

ſaltant, & fiunt aptiores ad motum. Quia tunc humidum concoquitur; quod impediebat motum. Tacuit uerò *ætatem ſtatus; propter breuitatem; Quia includit illam ætatem in quadam, quæ ſequitur. & ſic apud Auicennam, uidetis ætates illas omnes, quas enumerauimus.*

Infantium, non ſolùm ab infantia uſque ad iuuentutem: *Cùm in ſuperioribus uiderimus temperaturas ſingularum ætatum; & ſuppoſuerimus, probauerimusq; etiam quadàmtenus uitam humanam conſiſtere in, calido, & humido; & ex proportione, calidi, & humidi. & mutatione; diſtingui ætates ſingulas; Quæritur igitur nunc, ex quo uſq; ad 35. non diminuitur calor, in qua ætate ſit calor maior?* Non *comparat autem ætates medias; ſed extremum extremo. Sicut enim infantia eſt humidiſſima omnium ætatum; deinde pueritia, Ita omnium ſicciſſima ætas uigens, ſiccitate uidelicet naturali.* Nam *(ſicut dicebat Ariſt. primo ethicorum) nõ debemus conſiderare naturas corruptas. In ſenibus autem eſt natura corrupta; quia calor flacceſcit. Quæſtio igitur ſit ita terminata; quantùm àd titulum;* Vtrùm *ſit maior calor in puero, an in adulto; & in ætate conſiſtente, an in iuuene.* Nam *hoc modo etiam proponitur à Gal.* H*æc quæſtio fuit difficillima apud antiquos; & à* Modernis *etiam male tractata. Primò, quoniam antiqui arguebant ad utranq; partem, et bonis etiam rationibus; proponemus rationes utriuſque partis; & eorum, qui defendunt calorem pueri; &*

eorum

eorum, qui defendunt calorem adulti. & poſtea oſtendemus ipſos errare multùm. Tertiò declarabimus ueritatem rei cum Gal. Dimiſſis nugis modernorum. Primò igitur antiqui, qui arguebant calorem eſſe maiorem in pueris; arguunt quidem ſic ab ipſa materia. Quæcunq; corpora habent plus de ſanguine; illa ſunt calidiora. Pueri plus habent de ſanguine; ergo. Maiorẽ habent pro manifeſta; nã, et in. 2. de part. animal. et in lib. de reſp. hoc dicitur ab Ariſt. Minorem ẽt habent pro manifeſta; quia ex ſanguine ſunt recẽter geniti ita, ut ut etiam oſſa in uictimis tenellis ſint rubea. Deinde cõfirmãt argumentũ hoc modo. Cũ quidem ſit animal ex ſanguine; ſecundũ peripateticos, quò magis propinquat ætas principio, eò magis habet de ſanguine. Secundò ab operationibus. Operationes quidem omnes fiunt à calore. Sed pueri primò augẽtur; adulti non augentur. Tertiò. Pueri appetunt magis. Quartò. Pueri optimè conficiunt alimentum; Confectio autem alimẽti eſt à calido. His autem argumentis reſpondent, qui ſtant pro adultis. Ad primum argumentum; negant minorem. Immo pueri plus habent pituitæ. Cuius ſignum eſt; quòd redundant in omnibus pituita, & omnes eorum ægritudines ſunt à pituita. Bene autem redundat ſanguis in adultis; quia plurimus ſanguis exit è naribus. Prætereà; ſi in adultis mittatur multa copia ſanguinis; facillimè tolerant. Quod quidem non tolerant pueri. Ad ſecundum; deridẽt maiorem, quia natura utitur ſanguine pro inſtrumento. Deinde ad illud; Quando dici-

tur; Pueri plus augentur; ergo plus habent caloris; negant conſequentiam. Nam ad augmentum requiritur materia. Adulti autem non augentur; non, quòd deficiat calor, qui eſt cauſa efficiens; ſed, quia nõ habent humiditatem, quæ eſt materia. Deinde plus appetunt, ergo plus habent de calore; negatur conſequentia, quia appetitus potiùs procedit à frigiditate. Ad quartum, quoniam dicunt; plus concoquunt, ergo, & c. negatur antecedens. Immo peßimè conficiũt. Cuius ſignum eſt; quòd ſemper redundant excrementis, & habent urinas craſſas. & ita facilè ſoluuntur omnia illa argumenta. Arguunt poſtea quaſi pro ſe hoc pacto. Quicunq; habent plus de calido, & ſicco, hoc eſt de bile, hi ſunt calidiores. Sed adulti tales ſunt, habent enim plus de bile; ergo. Maior eſt manifeſta, quòd bilis ſit calidior. Quia bilis eſt, amara, acris, & erodẽs; ſanguis autem eſt dulcis; ſicut patet ex principijs, Ariſt. Theoph. Gal. & Platonis; Qui conſiderarunt ſapores. Secundò arguunt ab operationibus. Adulti habent operationes animales intrinſecas. at, extrinſecas, & motiuas; & ſenſitiuas. At operationes uegetatiuæ fiunt à caloris abundantia. Tertiò ab affectibus. Adulti ſunt uigiles; pueri autem ſomnolenti. Vigiliæ autem ſunt à caliditate; ſomnus à frigiditate. Vnde phrenitici nunquam dormiunt. Quartò; In ætate perfectißima debet eſſe forma perfectißima, quæ poßit eſſe. Quia ætas dicitur perfecta propter perfectionem formæ. At ætas adultorũ eſt ætas perfectißima; ergo habet perfectißimam formam. Sed

forma

ſorma perfecta conſiſtit in perfectis operationibus, operationes perfectæ conſiſtunt in auctione caloris. Hæc itaq; ſunt argumenta alterius partis. et bene notate; quia hæc collegi, quæ erant ſparſa. Qui uerò ſtant pro pueris; non minùs efficaciter diluunt argumenta iſtorum. Ad primum enim; negant antecedẽs (quòd ſcilicet bilis ſit calidior ſanguine) dicẽdo, quòd caliditas dupliciter intelligitur, actu, & in potentia. Si intelligis de caliditate actuali; nihil eſt calidius ſanguine. Si enim bilis ſit calida; eſt calida præſentia, ſanguinis, & ſpirituum. Ideo dicunt; Tu es in æquiuoco; quia nos loquimur de caliditate actuali, non complexionali. Bilis autem eſt quidem calidior in complexione; ſed non in caliditate actuali. Ad ſecundum argumentum ab operationibus exquiſitis. Concedo, quòd habeat tales operationes; ſed nego maiorem, quòd operationes uegetatiuæ prouenient à calore maiore, ſed à ſiccitate. Vnde dicebat ille; Anima ſicca; ſpiritus prudentiſſimus. Ideo pinguia capita ſunt plena butyro; & (ut dicebat Pomp.) inepta. Ideo adulti, quia habent calorem; & plus de ſicco; quàm pueri; habẽt operationes uegetes. Siccum enim adiuuat actionem caloris. Ad illud de ſomno; negatur; quòd ſomnus, (loquendo de ſomno naturali) ſit à frigiditate, ſed eſt ab humiditate, ut etiam dicit Ariſt. in lib. de ſomno et uigilia. Frigiditas autem non inducit ſomnum naturalem; ſed ſoporem. Vnde, ſi uelis conciliare ſomnum; exhibeto humida. Si ſoporem, frigida. Si igitur adulti ſunt uigiles; hoc eſt, quia ſunt ſicciores.

Pueri autem ſomnolenti, quia humidiores. Ad illud autem de forma perfecta; negatur, quòd forma conſiſtat in ualidiſsimo calore; ſed in temperato potiùs, et depurato. In adultis uerò contingit perfectior eſſe forma; non, quia calor ſit auctus; ſed, quia ſit depuratus, quia humiditas faciebat calorem impurum. & ita uidetis quomodò iſti Viri inuicem ſe deſtruunt; et nihil adhuc certi habent. Quia reuera reſponſiones ſunt uerißimæ; & argumenta pro utraq; parte ſunt falſißima. Galenus igitur, qui fuit medicus, philoſophus; & dialecticus; cognouit ueritatem. Dicit igitur, quòd hi peccauerunt dupliciter. Primò; quia aſſumpſerunt propoſitiones, quæ indigent probatione; &, quæ pendent ex ueritate concluſionis. Secundò; quòd, ubi erat opus ſenſu; uſi ſunt rationibus. Dupliciter igitur peccarunt. Quia, cùm ſint duo inſtrumenta, iudicatoria, ſenſus, & ratio; uſi ſunt ratione, ubi opus erat ſenſu. &, ubi opus erat ratione; non rectè acceperunt rationes. Quantùm ad primum; non uſi ſunt demonſtratiua ratione, quia, quod debebat eſſe præmiſſa; fecerunt concluſionem; &, quod debebat eſſe concluſio; fecerunt præmiſſam, & primò; quando dicunt; quòd, qui habent plus de ſanguine; illi habent plus de caliditate; primò oportebat conſtare illud; Quæ nam ſit illa temperatura, quæ faciat plus ſanguinis. Nam hoc eſt propter temperaturam, (& ita eſt de alijs) Quia præſupponitis id, quod non conſtat; & per propoſitiones ignotas probatis. Secundò; peccatis (inquit Galenus) quia hic eſt ſermo de caliditate

liditate in actu. Caliditas autem in actu; debet proba ri, actu, non demonſtratione. Stultus enim eſſet, qui uellet probare ignem eſſe calidum demonſtratione. Si igitur (inquit Galenus) tangatur puer; ſentietur caliditas, ampla, & ſuauis; ſi autem tangatur adultus. ſentietur eſſe magna caliditas, ſed mordacior; Illa ergo, quæ eſt in puero; eſt quidem æqualis in quantitate cum caliditate in adulto; ſed differunt; quia caliditas in adulto eſt intenſior, quia eſt fundata in ſicco. & dat exemplum de flamma. Quia, ſi eadem portio flammæ ponatur in ferro, & in ſtipula; erit eadē quidem caloris in utroq; quantitas; Sed erit intenſior in ferro, quàm in ſtipula. Hæc igitur fuit poſitio Gal. quam ſequitur hic Auic. & optimè intellexit ipſam. Hic nonnulli derident Galenum; & dicunt, eum eſſe ſomniatorem. Nam, quomodò intelligis (inquiunt) eſſe æqualem calorem in iuuene, & in puero? Vtrùm de ſubſtantia caloris, an de qualitate loqueris? Vtroq; enim modo nugaris. Quia, ſi de ſubſtantia intelligas; certum eſt, quòd eſt plus in puero, quàm in iuuene. Vnde dixit Hippoc. in. 14. Aphoriſ. primæ part. Qui creſcunt; habent plurimum innati caloris, & ſunt etiam tua ſemina ò Galene. Si enim de caliditate intenſiua loqueris; longè ſunt calidiores adulti, quod etiam tu fateris. Quam igitur tertiam caliditatē ponis, quam dicis eſſe æqualem? Præterea; æqualitas dicitur de ſubſtantia; & eſt nomen, quantitatis, non qualitatis. non intelligo igitur (inquiunt hi) quomodo tu ò Gal. ponas calorem æqualem eſſe in pueris, &

adultis. Cùm enim dicunt, ſe neſcire de qua caliditate intelligat Gal. R*ectè dicũt; quia fatentur id quod eſt; ſe eſſe ignorantes.* Q*uando autem interrogãt ipſum de qua caliditate intelligat;* V*trũ de caliditate in ſubſtantia, an in qualitate.* R*eſpondemus, quòd de neutra intelligit* Gal.*quia non de ſubſtãtia.* Q*uia fateor, hoc modo plus eſſe caloris in puero.* N*eq; de qualitate; quia hoc etiam neceſſariò fateor plus caloris eſſe in adulto.* Q*uando autem dicunt, non eſſe aliam caliditatem; non uerè dicunt;* Q*uia ego dico, quòd eſt una tertia.* N*onne calor innatus eſt, quidam corpus? et corpus ſimiliter humanũ eſt corpus miſtũ; ergo ſunt cõpoſita ex quatuor elemẽtis.* C*alor innatus eſt quoddã compoſitũ; conſtãs ex, aere, et aqua; pro materia,* C*ui aduenit pars ignea in actu, quæ facit miſtionẽ. & hæc eſt ſubſtantia, & in cõpoſitione, & in miſto; & ita calor natiuus eſt corpus miſtum ex quatuor elementis. Si accipias hanc partem igneam (quæ dicitur elementum ignis, & forma, ſiue temperatura, ſiue radix caloris) quia egit radices in humido; & depaſcitur; tantum eſt de elemento calido in corpore pueri, quantum in corpore adulti. Sed differunt; quia hæc pars ignea; in miſtione in puero eſt in ſubſtantia humida plurima.* I*n adulto autem, non eſt in tanto humido.* N*am à principio generationis datum eſt in miſtione tantum de igne, quantum conueniebat pro forma, & temperatura hominis.* H*ic autem ignis; tam diu ſtat in eadem quãtitate, quàm diu habet ſubiectum humidum conueniens. &, quàmuis humidum fluat, &*

reparetur

reparetur per nutritionem; tamen forma manet, quæ eſt ignis. Fit *autem illa reparatio ſub forma; ſicut in*crementum ſub forma non in forma*. Exemplo autem; *utres, per quos confluit flatus iugiter; frigidus tamen in utribus manet*. In *terra tamen euaporat quoddam uaporoſum; non tamẽ calor, ſiue ignis. Si igitur ita eſt; quare non debet eſſe idem calor, & in puero, & in adulto; Cùm in utraq; ætate ſit tantũ de humido, quantum oportet pro ſubiecto, caloris? licet igitur ſit in ſubiecto, magis humido, et minus humido; tamen idem calor perſeuerabit; quàmdiu tantum remanet de humido, ut poßit eſſe conueniẽs ſubiectum*. In *pueris autem, quando nimium humidum erat, calor non poterat uires ſuas exercere*; Ideo *non erat acris.* At *in adulta ætate, quia humidum redundans eſt conſumptum; manet tamen tantum de eo, quantum opus eſt pro ſubiecto*; Ideo *manet idem calor in ſubſtantia, ſed acrior in qualitate*. Idem *quidem manet; quia adhuc, tantũ reſtat de humido, quantum ſat ſit pro ſubiecto*. Acrior *autem; quia non impeditur à redundantia humidi, quin exerceat ſuas uires.* Addit Auic. *unum argumentum; quo probat remanere eundem calorem in ſubſtantia in adulto, ſicut erat in puero.*

LECTIO. XXVI.

QVONIAM *diximus in quæſtione quæcunq; attinebant ad rem, unde poßit textus facillimè intelligi;* Ideo *non opinor eſſe neceſſarium, ut declarẽ textum.* Quoniam *conſumeremus nimium temporis in decla-*

ratione textus; et nes oportet progredi ad pulchriora. Vnum tamen dicam; in quo quis forte poſſet dubitare. In textu *eſt illa uox Arabica* iſtimbre. *Apud Arabes. Videlicet, iſtimbre, albendan, et alandagi ſunt tria nomina diſtincta; Iſtimbre; quidem dicitur bona diſtributio.* Albenadan; *autem eſt alteratio, cibi, & humoris; ad hoc, ut conuertatur in ſubſtantiā nutriti. & hæc eſt concoctio propriè dicta.* Alandagi *uerò; quando concoquitur aliqua materia ad expulſionem; & hæc eſt concoctio impropriè dicta. Sequitur igitur;* Hæc ſunt dicta de complexione pueritię, & iuuentutis; vt Galenus declarauit. *Hoc poteſtis dupliciter intelligere. Vel, quòd eſt interpres in omnibus libris quinq;, quod eſt uerum; uel quòd in hoc loco.* Prætereà ſciendum eſt; quòd caliditas. *Poſtquàm pertractauit de omnibus complexionibus, & ætatibus; quæ incipiunt à primo ortu uſqúe ad ſtatum uitæ; Supererat dicere de ætatibus ſequentibus, quæ incipiunt diminui; & dicuntur anni uſq; ad ſtatum anni uenientes. Poſt ſtatum autem; dicũtur anni recedẽtes.* Vnde Horatius in poetica. *Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum. Multa recedentes adimunt. Hic eſt inquiſitio iucũdiſſima ſcitu; quæ nam ſit cauſa diminutionis iſtius; et, quæ ſit cauſa mortis. Quia diminutio iſta eſt proceſſus ad mortem; ſicut proceſſus à primo ortu uſq; ad ſtatum eſt proceſſus ad uitam meliorem. Audiatis igitur attentiſſimè; Præſertim; quia interpretes in hac re ita ſunt confuſi; ut ſicut cæci titubent, huc, & illuc; & dicant; ſexcentas*

centas opiniones. Nos autem recitabimus ſententiam Galeni, & Ariſt. qui ſunt cõcordes in hoc. Antequàm igitur dicamus, quæ ſint cauſæ mortis; oportet habere conceptum de morte, quid ſit. Mors igitur tertio de criſi. cap. 5; ſecundo de temp. et in lib. de uſu reſp. cap. ultimo; eſt extinctio caloris innati, & deſtructio uirtutum. Sed ſufficiebat dicere, quòd ſit extinctio caloris; quia uita eſt ſubſtantialiter in calido. Si igitur inueniemus cauſas, quæ naturaliter (nam non loquor de cauſis uiolentis) ſunt cauſæ extinctionis caloris; habebimus cauſas mortis neceſſarias. Quæ ſunt igitur iſtæ cauſæ naturales, extinctionis caloris innati? Antequàm cognoſcatis has cauſas; oportet uidere, quid intelligamus per calorem innatum; (quando dicũt uitam eſſe in calore naturali) nunquid de qualitate, an de ſubſtantia caloris; intelligamus? Non intelligimus de ſubſtantia, de qua intellexit Gal. in illo Aphoriſmo (Qui creſcunt, &c.) neq; de calore elementari; ſed intelligimus calorem complexionalem, de quo intelligebamus in quæſtione. Scitis enim; in temperaturis eſſe elementum ignis, qui ignis uariat pro natura temperaturarum. Intelligitur ergo ſubſtantia ignea, quæ ingreditur temperaturam corporis; & hunc dicebamus eſſe æqualem in temperatura pueri, & adulti. De hoc eodem hic intelligimus; & intellexerunt, Gal. & Auic. Quæ nam igitur cauſa naturalis extinctionis huius innati caloris? Naturaliter extinguitur propter cauſam immediatam; quotieſcunq; uitiatur inſtrumentum, generans calorem. Si igitur ſcia is inſtrumentum,

ſtrumentum,generans calorem,& ,quæ ſint cauſæ uitiantes ipſum inſtrumentum; ſcietis cauſas naturales extinctionis caloris naturalis. Scitis autem ex, Ariſt. & Gale. primum principium caloris innati eſſe cor; Donec igitur conſeruabitur cor ita,ut non uitietur,et poſſit ſuum opus operari, ideſt generare calorem; Interea durabit uita, & calor innatus. Scitis aũt, quòd membrum ſecundùm ſuam ſubſtantiam facit ſuas operationes; Cor igitur generat, ſpiritum, & calorẽ innatum per ſuam ſubſtantiam mediante temperatura. Poteſt autem uitiari ſubſtantia cordis, uel ſolutione continui, uel compoſitione, uel intemperie. De primis duobus nunc nihil dico; de intemperie tãtùm dico. Quia hæc eſt cauſa naturalis. Igitur per intẽperiem cordis naſcitur extinctio caloris innati. Sed,quæ nam eſt hæc intemperies cordis, quæ efficit extinctionem caloris? Contraria quidem illi,quæ ſuſtinet uitam. Diximus autem,uitam formaliter fundari in calido; ſubiectiuè in humido. Oppoſitum autem eſt,frigidum,et ſiccum; in quo conſiſtit proportionaliter mors. & ſic cauſa immediate mortis naturalis eſt intemperies,frigida, & ſicca; cordis. Si ſcietis igitur, quæ nam ſint cauſæ naturales,refrigerãtes,et ſiccantes; ipſum cor; ſcietis etiam, quæ ſint cauſæ extinctionis, caloris, & mortis. Hæc autẽ ſunt intrinſecæ, et extrinſecæ cauſæ. De intrinſecis primò dicamus. Intrinſecæ ſunt, quæ ſunt in ſubſtantia cordis. Prima cauſa eſt materia prima, quæ eſt in corpore miſto; quæ habet in ſe ſemper appetitum ad nouam formã. Eſt profectò magna

gna

gna meretrix hæc materia prima; & fiunt illa æua; et eſt materia fœmina, ex qua mors ſequitur; primo phy ſic. 81. Sed notetis; quòd materia prima dupliciter intelligitur apud philoſophos. Vel, *pro ut eſt intelligibilis; ideſt, prout eſt prorſus denudata à forma. & tunc ſecluduntur, & corporeitas, & alia omnia. & tunc habet contingentiam ad utrumlibet.* Illa, *autem ubi eſt ſub aliqua forma; nunquàm poteſt deſtrui, niſi à contrario deſtruatur. & ſub hac intẽtione quærit* Ariſt. *in lib. de, cauſis long. et breu. uitæ; & ponit argumenta aliorum.* Materia *igitur prima, hoc modo conſiderata; eſt indifferens ad omnem formam; & non magis appetit hanc, quàm illam. et, qui poſuerunt materiam cœli eſſe eandem; quæ eſt, generabilium, & corruptiblium;* Ita *accipiebant materiam primam.* Alio *modo accipitur materia prima; prout ſemper habet aliquid de forma oppoſita.* Et *ita nunquàm denudatur ab una forma; quin habeat in ſe aliquid formæ oppoſitæ;* Exempli *cauſa; ſit modo ſub forma ignis.* Non eſt *ita ſub forma ignis; quin etiam ſit ibi aliquid in potentia, & in diſpoſitione de oppoſito.* Sed *dicitur corpus ſimplex; quia nihil apparet de forma cõpoſita.* Et Albertus, *qui poſuit incohationem formarum; fortaßis meliùs intellexit opinionem Græcorum.* Hanc *autem opinionem tuetur* Michael Epheſius *in lib. de cauſis long. & breu. uitæ; ſuper illo textu, ubi quærit* Ariſt. Vtrùm *ignis corrumpatur ſub concauo lunæ.* Ponit *autem* Ariſt. *ſuam ſententiã, etiã* Auer. 9. *met. comm. non bene memini.* Dicit *enim; quòd omnis potentia ha-*

bet

bet in ſe contradictionem. Cùm igitur ſit in materi. ignis; illa potentia eſt potentia ad contradictionem. Si ignis non corrumpitur ab extrinſeco; ergo ab intrinſeco à potentia ſua. At, ſi potẽtia ſit tantùm pura priuatio; nunquàm corrumpetur, niſi ab aliquo extrinſeco. & , licet hoc ſit in remiſſo gradu; tamẽ, quia omne agens in agendo repatitur (licet non ita citò poſſit reagens perficere) ideo illa potentia cõtraria tantùm agit, ut educatur tandem forma contraria. Hæc *igitur materia prima, ſecundo modo intellecta; eſt illa, quæ eſt cauſa mortis prima neceſſariò, quam poſuit Ariſt. in eo libro. Secunda cauſa eſt ipſa miſtio.* Nam *præter materiam illam primam; habemus miſtionem ex contrarijs manifeſtam, ideſt ex quatuor elementis; quæ habent contrarias qualitates, & ſemper inter ſe pugnantes. Tertia cauſa eſt calor ille complexionalis.* Q*ui, cum ſit actu; ſemper indiget fomento. & fomentum hoc eſt humidũ; calor igitur hic conſumit humidum proprium (licet per accidens, non prima intentione) quia ipſe quærit nutriri, ut cõſeruetur. Sed hãc nutritionem ſequitur humidi conſumptio; ueluti flamma in lignum agendo ſe conſumit.* Q*uarta cauſa ſunt excrementa; quæ, quia ſunt excrementa; ſunt contraria. Ideo, cùm ſint contraria; agunt contra uitam. & eſt neceſſarium, ut iſta excrementa multiplicentur; quæ progreſſu ætatis fiunt, frigida, & humida; quæ extinguunt calorem. In ſenectute enim multiplicatur pituita; & tunc per ſaltus maximos confertim tendimus ad mortem.* Q*uinta cauſa ſunt uirtutes; quæ ſunt tanquàm*

tanquàm milites auxiliarij. Hæ *enim uirtutes ſunt finitæ; & ideo oportet finiri ſecundùm, quòd finitur ſubiectum, in quo ſunt*. D*eſtructis enim uirtutibus; deſtruuntur operationes*. Q*uibus deſtructis; deſtruitur uita. Sunt autem hæ cauſæ intrinſecæ. Sunt modò, & aliæ plurimæ extrinſecæ*. N*eceſſarium enim eſt, ſi uelimus uiuere; ut ſimus in aere, at aer exiccat. Oportet, etiam ut comedamus, & bibamus; ut nutriamur. At in nutritione, & coctione; deteritur calor, & debilior ſemper fit,* Q*uia, qui pugnant; licet uincant, tamen debiliores fiunt. Præterea oportet laborare; at motus exiccant, & deterunt. Oportet etiam uigilare; at uigiliæ & ipſæ deterunt. Somnus etiam perdit humectando.* V*idetis; igitur quot cauſæ, & quàm potentes; cõcurrant ad interitum noſtrum*. H*ic modò quæſiuerunt nõnulli; utrùm ſit aliquod remedium euitandi mortem*. Q*uia enim tota difficultas uidetur eſſe in eo, quòd deperditur humidum,* I*deo, ſi poſſet inueniri aliquod remedium conſeruandi hoc humidum, & reſtaurandi; utrùm hoc pacto poterimus fugere neceſſitatem mortis?* R*eſpondet* A*uic. quòd etiam, ſi quotidie tantum reponatur, quantum diſſoluitur; tamen etiam ſequeretur neceſſariò mors.* V*nde autem hoc, ſi tantum reſtauratur, quantum diſſoluitur?* T*u quidem dicis quantitatem; at non ſufficit quantitas (ut dixi ſupra) ſed eſt etiam neceſſaria qualitas.* A*t qualitas non poteſt reſtaurari; quia uirtus concoquendi non poteſt ita concoquere nutrimentum, ut ſit idem nutrimẽtum in qualitate cum deperdito*. I*mmò deuenit eò tandem*

humidum,

humidum, ut iam non poßit nutrire amplius. Quando enim animal generatur in principio fœtus;quia habet humidum,conuenientißimum,& obedientißimum;tūc habet triplicem potentiam,formatiuam,nutritiuam,et augumentatiuam. Quàmdiu igitur illud humidum eſt obediens; tàmdiù perſeuerat formatiua. Demum autem; ubi humidum eſt magis exiccatum; ceſſat formatiua;& remanent duæ aliæ. Poſtea;quando humidum magis recedit à ſua obedientia; ceſſat et augmentatiua; demum etiam ceſſat nutritiua ita, ut pro ſanguine generetur pituita.Si igitur poſſemus inuenire aliquid, quod reſtauraret quale ipſum; ꝑpetuaretur corpus. Sed adhuc non eſt inuenta eiuſmodi ars.Et ita habetis, quæ ſint cauſæ, intrinſecæ,& extrinſecæ;mortis; et, cur mors omnino ſit neceſſaria. Omnia modò ſunt facilia in Aui.Ipſe autem non ſeruat ordinem ullum;ſed confundit cauſas internas, & externas; & defectus naturæ ad reſiſtendum. Cùm hæc externa exiccant; non eſt reſiſtentia ex parte paßi.& probat;quia omnes uirtutes ſunt finitæ.Cur autem ſint finitæ; nō uult probare Auic. ſed uult ſumere ab ipſo phy. Probat autem hoc Auer.decimo met.com.41; Videlicet,quòd omne habens potentiam; uel eſt corpus, uel uirtus in corpore.Vt oculus quidem eſt corpus; uiſio autem eſt uirtus in corpore. Sed, cùm omne corpus ſit finitum (ut mōſtratur ab Ariſt.primo cœl.) ergo & ſuæ potentiæ erūt finitæ.et,quatenus corpus eſſe eſt finitum; eatenus & eius potentiæ ſunt finitæ. Vnde uidemus, quòd corpora cœleſtia habent tantùm potentiam ad

ubi.

ubi. Quia enim corpus cœleſte habet tãtùm finitatem ad ubi, & ad ſitum; ideo potentia ad ubi tantùm finita eſt in corpore cœleſti.

Omnes enim uirtutes corporeæ finitæ ſunt. et omne, quòd habet cauſam corruptibilem; eſt finitum. Sed uirtus corporea habet cauſam corruptibilem; ergo finita. Maior eſt Ariſt. 12. met. 29. Minor etiam patet; quia uirtutes iſtæ ſunt à temperatura. et ita patet uerum eſſe; quod dicit Auic. quòd hoc eſt probatum à philoſopho naturali. Quod ergo ex hoc acquiſiuimus; hoc eſt. *Colligit Aui. quæ ſupra dicta ſunt; & ait colligi, quòd pueri adoleſcẽtes iuuenes ſint calidi, Senes autem frigidi. habetur etiam; quòd pueri ſunt humidißimi omnium; quia ſunt geniti ex principijs humidis recenter. & ſenes ſunt omnium ſiccißimi; ex fundamento poſito, quòd, quantò diutiùs calor agit in humidum; tanto magis conſumitur humidum, ad quod ſequitur ſiccitas. habemus etiam; quòd pueri, & adulti; habent eandem ſubſtantiam caliditatis naturæ; intelligendo ſubſtantiam; prout dicitur calor innatus componi ex, aere, aqua, & igne. Sed intelligendo de ſubſtãtia illa ignea, quæ ingreditur in miſtionem caloris; in puero quidem hæc ſubſtantia ignea eſt in maiore humido, & in minori acutie. In adulto autem eſt; in minore humido, & in maiori acutie. Sequebatur quartò; quòd adulti ſunt in maxima æqualitate. Ideo bene dicitur ab Auic. quòd* ætas illa eſt ætas, pulchritudinis, & fortitudinis. *Quintò collectum eſt ab Auic. quòd adulti, ſi comparentur pueris;*

ſunt

ſunt ſicci. Si comparentur uerò ſenibus; ſunt humidi. & hoc patet in alijs medijs; quando comparãtur extremis diuerſis. Ex his igitur comparationibus reſoluetis intellectum ueſtrum,ita;ut perfectiſsimam ſcientiam ætatum habeatis. Secundùm verò diuerſitatem complexionum generum; fœminæ.

Modò,quia erat alia differentia complexionum ratione ſexus; quia ratio temperaturarum uariat, & in maribus, & in fœminis; & hoc propter ſcopum Medici; quia alia remedia ſunt applicanda, fœminæ, alia maſculo; Ideo Auic.de hac differentia in præſenti hac parte loquitur. Nos igitur in declaratione huius differentiæ, quæ ſumitur à ſexu; quòd temperatura fœminæ ſit frigidior temperatura maris; Primò per rectam,uiam,& rationem; inueniemus fundamenta,per quæ poßitis iudicare talẽ temperaturã eſſe in utroq; ſexu.Circa igitur cognitionem huius rei; debetis ſcire primò; quòd eſt diſcrepantia inter antiquos,utrùm ſit calidior fœmina uiro. Parmenides enim (ut oſtendit Ariſt. ſecundo de part. animal.cap. ſecundo) credidit mulieres calidiores uiris. et affert tres rationes.Prima.Vbi plus de ſanguine;ibi plus de calore. Sed in fœmina plus eſt ſanguinis; ergo. Maior quidem eſt monſtrata;& eſt,Galeni,& Ariſt.Minor autem patet ex menſtruis,quæ emanant in magna copia ſingulis menſibus ex fœmina; & tamen facilè tolerantur. At, ſi in uiro fiat copioſa ſanguinis mißio; non tolerat. Secũda fœminæ citiùs creſcunt, quàm uiri. Sed hoc eſt propter plurimum calorem.Tertia;Fœminæ ſunt procaciſsimæ,

ciſsimæ, & ſalaciſsimæ ad Venerem. Vnde dixit Poeta ille; Et laſſata uiris, nondum ſatiata; receſsit. Salacitas autem atteſtatur caliditatem; ut dicit Galenus ſecundo artis paruæ. Vnde dixerunt, Satyros eſſe ſalaciſsimos. In contrarium eſt Gal. & in ſecundo de temper. & alibi ſæpè. Eſt etiam Ariſt. in quarto de gener. animal. per multa capita. Rationes, autem quas afferunt, Gal. & Ariſt. uidebimus in determinatione quæſtionis. Pro determinatione quæſtionis; debemus primò diſtinguere, de qua caliditate ſit ſermo. Nã triplicem calorem poſuimus; Primò pro quantitate; ſecundò pro ſubſtantia tota ex quatuor elementis; Tertiò pro parte ignea, quæ eſt in temperie. Quo modo igitur intelligitur hoc loco? Vtrùm de calore intenſiuè; an de calore; ideſt de tota ſubſtantia, an de parte ignea. Nam poſſet fortè eſſe idem de muliere cum uiro, quod dictum eſt de puero, cum adulti calore. Quia fœminæ ſunt, molles, & humidæ, ſicut pueri ita; quòd calor ſit in uiris, acrior, & intenſior; quàm in fœminis. In fœminis autem maior ſecũdùm totam ſubſtantiam; Secundùm autem partes igneas ſit æqualis calor in utriſq;. Vis ne igitur ita dicere de, fœmina, & uiro? Nolumus quidem hoc dicere; ſed, quòd comparata fœmina quacunq; comparatione; ſemper eſt frigidior (cæteris paribus) uiro; &, quòd fœmina minus habet de igne in quacunq; ætate, quàm uir. Ideſt; quòd in propria temperatura minus habet de igne. Inſcriptione igitur ita declarata; dicimus, quòd fœmina ſit frigidior uiro. & hoc patet ex fundamento, & ex ip-

ſis principijs generationis. Ariſt. enim quarto de partibus animal. hoc diſputans; primo ponit opiniones antiquorum de generatione fœminæ. & primò opinionem Emped. *qui dixit; quòd ſemen, ex quo generatur fœmina; frigidius ſit, ex ſemine autem calidiori generatur mas. Secundò* Democriti; *qui uoluit generari marem, quando ſuperat ſemen maris in quantitate. Quando autem ſuperat ſemen fœminæ; generari fœminam.* Tertiò *aliorum; qui uoluerunt, tunc generari marem; quando cõceptus fieret in dextra parte uteri; Fœminam autem; quando fieret in ſiniſtra parte. Ariſt. autem ſagaciſſimus reprobat has tres opiniones. Bene enim uerum eſt (inquit) quòd omnes adiuuãt ad generationem; ſed non ſunt neceſſariæ. Et ita argumentatur; Vel quidem hoc uiderunt in anatome, uel non uiderunt. Si uiderunt; ſunt mendaces; quia aliter dicunt, quàm uiderint. Si autem non uiderunt; ſunt temerarij; quia affirmant, quòd neſciunt.* Nam *nos (inquit) obſeruauimus; in utroq; latere uteri generari fœminam. & ita uana eſt tertia opinio; quæ profitetur marium generationis cauſam eſſe, quòd cõceptus fiat in parte dextra uteri. Fœminarum uerò; quòd fiat in ſiniſtra. Quantùm etiam ad caliditatem, maiorem, uel minorem; non eſt neceſſarium. Similiter de copia, maiori, uel minori; ſeminis. Nã hoc reprobatur quotidiana experientia. Vnde igitur fit, ut generetur, maſculus, & fœmina? oportet enim inuenire cauſam, neceſſariam, & proximam, nõ remotam. Certum igitur eſt; quòd operatio naturæ in rebus caducis fit per co-*

ctionem.

ctionem, Concoctio autem fit à calido; & præter calidum indiget uirtute aliqua agente. Quando igitur agens attingit proprium finem; ſemper generatur mas. Quando uerò agens non poteſt attingere proprium finem, ſed impeditur à materia; Tunc generatur fœmina. Vnde bene dicitur; quòd fœmina eſt animal, imperfectum, & occaſionatum. Modò; cùm ex defectu agentis fiat fœmina; quot erunt impedimenta agentis, tot erunt cauſæ generationis fœminæ. Quæ ſunt igitur impedimenta? Vel quidem erit ratione ipſius uirtutis; uel inſtrumenti, qui eſt calor; uel materiæ. Virtus .n. impeditur; uel, quòd ſit in pauca quantitate materia ipſa, in qua eſt uirtus. Quandoq; enim propter paucitatem ſeminis, in quo eſt uirtus; uirtus ita praua eſt, ut non poßit attingere proprium finem. Quandoq; autem propter malam qualitatem ſeminis; quia erit aquoſum, uel nimis craſſum. & ex hoc uidetis, ubi deficiat opinio Empedoclis; qui ponebat tantùm, calidum, & frigidum. Neceſſe enim eſt ponere uirtutem ipſam agentem. Ratione autem inſtrumenti, ideſt caloris, quia calor debilis eſt. Nam, licet homo habeat uires optimas incidendi; ſi tamen cultrum habeat obtuſum; non poterit incidere. Vel defectus erit reſpectu materiæ rebellis; nam, ſiue ſit ſanguis menſtruus, ſiue quidpiam aliud; ſiquidem peccat, uel in quali, uel in quãto; non poteſt uirtus attingere proprium finem; Agit igitur, quòd poteſt; ſicut apparet in coctione extrinſeca. Quando enim impeditur, ne fiat optima elixatio carnium; fit id, quod poteſt. fit

enim illa inquinatio μόλυνσις. Siue igitur ſit propter debilitatem uirtutis agentis; ſiue propter uitium inſtrumenti; ideſt caloris; ſiue uitio materiæ; Omnia hæc producunt hunc finem, quæ eſt cruditas; & eſt ſicut fructus acerbus. & μόλυνσις, eſt diminutio caloris. Ex *quo fundamento ſequitur, fœminam eſſe frigidam, & ita probauit* Ariſt. *fœminam eſſe minus calidam uiro.* Deinde *à ſignis, & à poſteriori probat hoc.* Primum *autem ſignum eſt ſumptum à temperatura generantis. & hoc multipliciter.* Primò; *ſenes generant magis fœminas, quàm iuuenes; quia ſunt frigidæ temperaturæ.* Secundò; *qui ſunt magis frigidæ temperaturæ; generant fœminas.* Vt *magis phlegmatici; quàm bilioſi.* Tertiò; *Qui potant, plurimam aquam; &, qui nimium uinum extinguens calorẽ; generant ſæpiſſimè fœminas. hoc eſt primum ſignum.* Secundum *ſignum ſumitur à conceptu.* Nam *mouetur fœtus in utero maſculus circa* 40. *diem.* At *fœmineus non mouetur, niſi circa nonageſimum diem. Scimus autem, frigiditatem eſſe rebellem motioni; & caliditatem maximè facere ad motum.* Poſtea *dicit.* Videamus, *quòd plerunq; licet hoc non ſit neceſſarium, ut generentur mares in dextra parte uteri; Certum eſt, quòd tota pars dextra corporis humani eſt calidior ſiniſtra.* Probat *etiam quarto ſigno, quòd fœmina non eiaculatur ſemen extra, quod facit uir.* Et *eiaculatio ſeminis extra fit à calido impellente; et in hoc diſtinguitur fœmina à uiro.* Hæ *ſunt rõnes* Ariſt. *doctiſſimæ, & ualidiſſimæ.* Sed *etiam Gal. qui fuit philoſophus,*

loſophus, et medicus diligentiſſimus, in. 14. de uſu partium, cap. ſexto; probat tripliciter fœminam etiã frigidiorẽ uiro, ſumptis rationibus à triplici genere cauſarum. & primò à cauſa finali, ſecundò ab efficiente, tertiò à forma. A finali quidem; quia neceſſariũ fuit fœtum concipi in utero fœminæ; præterea augeri, et nutriri. Sed hoc fieri non poterat ſine copia materiæ plurima. Si igitur erat neceſſaria tanta copia materiæ; oportebat neceſſariò; ut hæc materia, uel raperetur ex nutrimento fœminæ, uel fœtus raperet tantum excrementum, & ſuperfluum fœminæ. Primum quidem eſt inconueniens, quia deficeret fœmina, & fœtus cum fœmina. et, ſi naſceretur fœtus; eſſet imbecillus, & ita eſſet peccatum naturæ; ergo id, quod eſt ſuperfluum; dicitur rapi. Ergo oportuit fœminam eſſe frigidiorem, ut multa poſſent generari excrementa (et hinc eſt, quòd uiri nõ habent menſtrua) Ideo prouidit natura, ut fœminæ eſſent frigidiores; quia excrementum, non ſolum erat neceſſarium pro generatione ipſius fœtus; ſed etiam pro, nutritione, et augmentatione. Ideo apparet à fine, fœminam eſſe frigidiorem, quàm marem. Secunda autem cauſa eſt efficiens. Quia concentus naturæ talis eſt; ut pro propoſito fine omnia concinant ad finem. Efficiens autem fuit diminutio caloris in principio generationis. quod ſic probatur. Vbi non attingitur proprius finis coctionis, ibi eſt diminutio caloris. Sed in fœminæ generatione non attingitur finis; ergo. Maior patet ex Ariſto. quarto meteor. Minor oſtenditur. quodcunq;

eſt imperfectum; non attingit proprium finem. Sed fœmina eſt imperfecta in natura humana. Maior eſt per ſe manifeſta. Minor probatur ex operationibus; quia fœmina nulla bona. necnon alia eſt alia peior; dicebat Poeta. Sunt leues, non bene diſcurrunt circa operationes uitales; ſunt malitioſæ, ſuſpicioſæ; quia ſunt frigidi cordis. Circa etiam operationes naturales; quia abundant excrementis; malè concoquunt. In motum ſunt etiam imbecilles; unde uidetis, quòd cadunt facilè retro. Iocoſe autem hoc dictum ſit.

Calor diminutus patet; quia non attingit ſuũ proprium finem. Tertiò uerò eſt cauſa formalis. Intelligo autem formam; figuram membrorum genitalium, quæ diſtinguunt fœminam à uiro. Nam fœmina habet & ipſa ſuos teſtes, & penem, & ſcrotum; ſed ſunt in fœmina laxiora, & imbecilliora, & ad intra. Oportet autem imaginari uterum fœminæ inuerſum (ut rem melius intelligatis) eſt enim uterus tanquã ſcrotum, collum uteri eſt tanquàm penis, orificium eſt tanquàm præputium. & ita quæcunq; ſunt in fœmina; ſunt etiam in uiro. Sed ſunt laxiora in fœmina; quia ex diminuto calore non potuerunt eſſe ita compacta, ſicut ſunt in uiro. Præterea à conſequentibus formã patet etiam; nam pallidior, & albior; eſt fœmina, mollior eſt, & habet pilos molliores; quæ arguunt, frigiditatem, & humiditatem; ut ait Gal. ſecundo artis paruæ. Præterea redundant multa pinguedine; quæ eſt à frigiditate ſecundùm Gal. Quibus ita poſitis eſt concludendum ex authoritate tantorum uirorum

rum(quia rationes ipſorum hoc dictãt) fœminam eſſe frigidiorem uiro. Ad rationes autem in oppoſitum eſt facile reſpondere. & primò ad primum; Vbi plus eſt de ſanguine; ibi plus eſt de calore. In muliere eſt plus ſanguinis; ergo. Negatur minor. & Ariſt. ad hoc reſpondens in quarto de gener. animal. dicit; Iſti uiri credunt eſſe ſanguinem quidquid eſt rubrum, & fluidum; & non uident eſſe excrementum. & eſt ſimiliter (inquit Ariſt.) ac, ſiquis dicat, aliquem; propterea, quòd multum egerit; eſſe ualdè calidum, & optime concoquere. Cùm tamen ſit potiùs contrarium. Nam, quia iſte malè concoquit; ideo multa egerit excrementa. Ita etiam dicimus de ſanguine menſtruo fœminæ. Non eſt enim bonus ſanguis; ſed eſt aliquomodò præter naturam. Vnde dixit Plin. eſſe uenenum, & interficere ſata. Vnde etiam quo tempore menſtruantur fœminæ; inficiunt ſpecula, & quæcunque aſpiciunt; propter uapores aſcendentes. Sunt enim tanquàm uenæ natæ in oculis. Minor igitur illa, quod plus ſit ſanguinis in fœmina; eſt falſa, & ſtat à nobis; quia hoc excrementum eſt uerum indicium frigiditatis in fœmina. Ad ſecundum argumentum, quod erat; Fœminæ citiùs creſcunt; ergo calidiores. Nam (ſicut tu dicis inquiunt) quòd ideo fœtus maſculus citiſſimè generatur, quia calidior; Ita ego dico, fœminam citiùs augeri, quia calidior eſt. hoc enim argumentum nullum eſt; & arguit iſtud frigiditatem. Benè uerum eſt; quòd in utero, quando uirtus formatiua generat; citiùs generat; ubi ſit fortior calor, et for-

 tior

tior uirtus. Sed non ita modò eſt, cùm extra productus eſt fœtus. Immo totum eſt oppoſitum; ut notat Ariſt.*quarto de gen.animal.&* Gal.*etiam.* Nam *mas tardiùs creſcit; quia humidum maris eſt tenacius, & uiſcoſius; quod non facilè poteſt ita extendi.* At *humidum fœminæ eſt magis aquoſum, fluidum, tenue, extenſibile. Cuius ſignum eſt; quòd, ſicut citiùs creſcunt fœminæ, ita citiùs ſeneſcunt; quia humidũ, non ita reſiſtit. hæc eſt ergo ratio, cur fœminæ citiùs quã mares creſcunt; non, quòd ſint calidiores.* Videatis *hoc in externis rebus.* Accipiatis *aquam feruentem, & oleum feruens. Vtrunq; profectò eſt humidum;* A*lia tamen eſt humiditas aquæ, & alia olei. nam humiditas aquæ eſt tenuis, & fluida; olei tenax, & lenta. ſic eſt etiam de calore utriusq;. ſit utrunq; feruẽs; aqua citiùs decreſcit, oleum tardiùs;* Q*uia calor in oleo non poteſt ita facilè reſolui propter reſiſtẽtiam humidi, tenacis, & uiſcoſi, in oleo. hæc eſt ergo ratio, cur fœmina citiùs, quàm mas; creſcat.* Nõ *enim, id eſt ratione caloris; ſed ſubiecti. & hæc omnia fundantur in ueris philoſophiæ fundamentis.* Ad *tertium; Sunt procaciores, et maximè appetunt coitum; ergo ſalaciores, ergo calidiores;* Errant. Nõ *enim ualet conſequentia;* Appetunt*; ergo ſalaciores.* Be*ne autem maximè appetunt;* Q*uia, cùm fœmina ſit imperfecta; appetit uirum, tanquàm ſuam perfectiõnem, ut perficiatur (& hic eſt appetitus naturalis) non propter calorem.* Vnde dixit Ariſt.*primò phyſ. quòd appetitus materiæ primæ ad formã eſt; ſicut fœminæ*

minæ ad uirum. Viri autem appetunt propter caliditatem, ut expellant excrementum. Hinc *igitur eſt; quòd uiri poſt coitum abominantur fœminas, quia nihil perfectionis conſequuntur ex ipſis. At fœminæ magis amant; quia ſemper, & continenter quærũt perfectionem, quam non poſſunt aſſequi. Vnde dixit* Heſiodus; Emineo *magis eſt uſura* Venus. *At in uiris (inquit)* Venus *ſæpè accita relanguet. Quò enim magis agitantur fœminæ, eò ardentiùs, & plus appetunt; tum, ut aſſequantur perfectionem; tum, quia membra agitata caleſcunt. hinc eſt; quòd uiri ſunt ſalaciores hyeme, quàm æſtate. Contrà fœminæ æſtate magis quàm hyeme; nam hyeme appetunt uiri; Quia plus eſt caloris in humido, et excrementa accumulantur.* Appetunt *igitur; ut deponant excrementorum pondus. Aeſtate autẽ excrementa à calore nimio reſoluuntur.* Fœminæ *cõtra; Quia enim ſunt in ſua temperatura frigidæ; ideo magis appetũt in æſtate, quàm in hyeme. Calor enim internus fouetur, & adiuuatur; à calore externo. Vnde uidemus etiam, quòd flatuoſa, magis quàm calida, incitant uenerem in uiris. Calida autem magis quàm flatuoſa, in fœminis. Calida abſumunt ſemen, (ut agnus caſtus, & ruta) in uiris. In mulieribus contrà, excitant, et augent. Vnde bene dictum eſt in illo uerſiculo à modernis; Ruta uiris minuit uenerem, mulieribus addit. Præterea uir in coitu eſt tanquàm agens; fœmina autem tanquàm materia. hinc eſt; quòd iure petunt à fœminis, quia hoc eſt proprium agentis. materiæ autem eſt proprium, cùm eſt*

diſpoſita,

diſpoſita, recipere actionem agentis. Sic igitur faciunt fœminæ; habent enim omnes rationem materiæ: Præterea; non eſt omnino uerum, quód fœminæ ſint libidinoſiores uiris. Nam, ſi exeunt ſingulis mēſibus menſtrua in debita quantitate; non ſunt ualdè libidinoſæ. Quód, ſi non exeant menſtrua, aut non exeunt quantùm oportet; tūc uerè furunt ut ſcribit Verg. ſecundo Georg. de furore equarum. Cuius quidem furoris affert rationem Ariſt. hoc dicens eſſe, quia emittunt parum ſeminis menſtrui; & aggregant multa excrementa, quæ faciunt poſtea, ut furore citentur. Atque hæc ſatis pro hac quæſtione. In qua fui diffuſus (ut ingenue fatear) in explicatione morum dedita opera; Quia fui occupatus cum Excellentiſſimo Vrbini Duce propter ſeria quædam negocia, et ideo ſtudere nequiui. Reſtat modo; ut ueniamus ad alia. Dicit Auic. in textu.

LECTIO. XXVII.

ET ſubſtantia carnium eſt rarior; licet viri caro fœmina ſit rarioris habitus, licet poſtea vir ſit rarior reſpectu, venarum, & arteriarum, & neruorum *hoc dicit Auicen. ſenſus eſt. Si comparetur caro uiri cum carne fœminæ; certum eſt, quód caro fœminæ eſt rarior. & hic non oportet facere tot diſtinctiones, rari, et denſi. et ratio eſt; quoniam caro fœminæ eſt, humidior, magis laxa, et diſſoluta; at caro uiri eſt magis compacta. hoc uoluit dicere. At, ſi cōſideremus ipſam in comparatione, ut eſt*

quoddam

quoddam compoſitum; eſt longè rarior caro in uiro; quia in uiro ſunt uenæ, & arteriæ magnæ, & nerui magni; quæ ſeparant carnem. et ideo caro eſt rarior, quia eſt perforata ab iſtis uaſis magnis. hoc uoluit dicere. Non *autem dicatis; in mulieribus. non eſſe uenas, & arterias, & neruos; quia habent & ipſæ ſicut & uiri; ſed ſunt in fœminis hæc omnia exilia. Vnde etiam muſculi ſunt magis exiles. Vnde, ſi mulieres creſcunt; ſunt tanquàm nihil. Quòd non ita accidit in uiris. hoc modo dixit Ariſtot. primo de generatione animalium, capit. 19. Fœminas autem non eſſe, uenoſas, nec neruoſas; Sano modo intelligatis.* Modernorum *enim error id fuit; propter malam interpretationem.* V*erſio autem hæc, quā habemus; eſt clarior, quia Andreas ille* Bellunenſis *emandauit ipſam. Qui uerò terras inhabitant Septentrionales; quoniā temperatura etiā uariat ex locorum uarietate, quæ habitamus; ideo iure Auicenna de hoc etiam agit. Studēs autem breuitati; poſuit unam duntaxat* Regionem, *ex qua cæterarum temperatura declaratur.* Non *eſt dubium; quòd illud, quòd alterat temperaturam; eſt, calidum, & frigidum;* Ideo *accepit Septētrionem.* Nam, *ſi ſeptentrio, quia eſt frigidius facit humiditatem;* Regio *auſtralis, quæ eſt calida; faciet ſiccitatem.* Mutatio *autem aeris regionis eſt ratione, altitudinis, et latitudinis; non ratione longitudinis;* Ideo *unam tantùm poſuit, ex qua cæteræ partes poſſunt innoteſcere.* At *dicet quis; Cùm ſeptentrio ſit regio, frigida, & ſicca; quomodò igitur facit humiditatem. Sciuiſtis autē hæc.*

Quia,

Quia, cùm regio ſit frigida; indiget plurimo alimento, quia habent plurimum caloris abſumentis. Vnde dixit Hippocr. *Ventres hyeme calidiores; ideo multo egent alimento.* Ideo, *cùm multum comedant; manet in corpore multa humiditas, quæ non difflatur propter regionem frigidiorem. et ſecus eſt de his, qui habitant regiones oppoſitas, ideſt auſtrales.* Nàm, *cùm hæ regiones ſint calidæ; homines minus comedunt, quia minus habent caloris innati; unde minus acquirunt de humiditate. & id, quod acquiritur; difflatur propter calorem externum aeris;* Itaq; *fiunt homines tẽperaturæ ſiccioris. At contra dixerit quiſpiam. Dicebat* Hippoc. *tertia part. Aphoriſ.* 17, *&* Gale. *in com. quòd à ſeptentrionali uento ſiccantur corpora, quomodò igitur corpora humectantur?* Non *ſunt autem hæc oppoſita; Quia aliud eſt regiò frigida, et ſicca. Aliud autem eſt conſtitutio aeris talis.* Nam, *ubi in regionibus noſtris temperatis ſpirat* Boreas; *reperit poros apertos, & exprimit humores, & exprimẽdo exiccat. & , ſi inuenerit multitudinem materiæ; colliquat, & facit catarrhum.* Idem *dicimus de Auſtro ratione oppoſita.*

AVICENNAE LIBRI PRIMI, FEN primæ, Doctrinæ quartæ.

De Humoribus. Cap. primum.

LECTIO. XXVIII.

HVMOR EST corpus,&c. *Pro intellectione dicendorum de humoribus,ut omnia ſint clara; primò ſciendũ, quòd elementa ſunt corporis humores. Præterea (ſicut dicit Gal. in principio ſecundi de elementis) elemẽta rerum generabilium ſunt triplicia. Prima ſunt communia omnibus miſtis; & ſunt hæc quatuor corpora ſimplicia. Secunda ſunt elementa, quæ & ipſa communia quidem ſunt; non tamen communiſsima,ſed communia omnibus animalibus tantùm. & ſunt quatuor humores, qui reſpondent quatuor elementis illis. Hoc eſt ſanguis aeri, pituita aquæ, bilis rufa igni,bilis nigra terræ. Hi quatuor humores ſunt in omnibus animalibus; uel ſunt quid proportionale his humoribus. Tertia elementa conueniunt tantùm animalibus perfectis (ſicut, homini,Tauro,&c.) & ſunt membra ſimilaria. neq; omnia auimalia habent, carnes, & oſſa. Cùm ſint igitur hæc tria elementa; primum remotiſsimum, Secundum medium, Tertium propinquiſsimum; omnia tria ſunt in homine. De elementis remotiſsimis; uiſum eſt in ſecunda doctrina. et conſequenter de miſtione ipſorum, quo modo faciant temperaturam; In tertia. Modo; quia intentio erat tractare de ſubiectis omnibus artis medicæ; reliqua ſunt*

ſunt illa duo, uidelicet, humores, & membra ſimilaria. De humoribus igitur agit in hac quarta doctrina. In quinta autem; aget de membris ſimilaribus. Ergo nos tractabimus in hac doctrina quarta de elementis ſecundis, ideſt de humoribus. De his igitur humoribus (ut ſciatis, quò tendamus) debetis ſcire (ſicut dicit Gal. in ſecundo de facul. nat. cõtra Eraſiſt.) quòd omnium, quæ tractantur in arte medica; pulcherrima ſpeculatio, & utiliſſima, eſt ſpeculatio de humoribus. Quòd autem ita ſit; patet. Nam ſine hac cognitione non poteſtis cognoſcere fabricam humani corporis; quia ſunt elementa proxima, ex quibus conſtat eſſentia membrorum. &, quando loquimur de membris ſine cognitione humorum; loquimur in aere (ut dicũt.) Non poſſumus igitur ſcire fabricam noſtri corporis ſine cognitione humorum. Secundò; nõ poſſumus ſcire; quo modo, nutriatur, augeatur, conſeruetur; corpus in ſuo eſſe; Quia non tantùm ex his humoribus generatur homo; ſed etiam eiſdem nutritur, et primò ſeruatur in uita. Tertiò; ſine cognitione horum humorum non poſſumus cognoſcere ſanitatem; quia ſanitas conſiſtit in bona proportione horum quatuor humorum. At, ſi non cognoſcetis ſanitatem; non cognoſcetis etiam ægritudines. Quia fiunt diuerſæ ægritudines ex diuerſitate humorum; & omnia genera morborum oriuntur ex his humoribus. Nõ poteſtis etiam ſcire occultos affectus corporis; quia affectus indicantur per excrementa, excrementa autẽ diſcernuntur per humores. Prætereà; operationes omnes gubernantur

bernantur per dominium morum. Si enim dominatur pituita; fiunt obtuſæ. Si autē bilis rufa, uel atra; corrūpūtur. Præterea; mores ipſi tales ſunt; quales ſunt humores. nā, ſi dominatur ſanguis; ſunt homines εὐήθεις; ideſt, candidorū, et bonorū; morū. Vbi aūt dominatur ſuccus melācholicus; ſunt, ſapientes, et ſtabiles in rebus gerendis (30. part. prob. prob. 4.) Quia ſuccus eiuſmodi firmat. Vbi autem abundat bilis rufa; facit promptos ad operationem. Ex pituita non fiunt mores (inquit Gal.) quia pituita non eſt aliud, quàm ſanguis crudus. Vbi autem hi humores ſunt proportionales inter ſe; ſunt homines bonorum morū, quia habent ſanguinem purum. Sunt prompti; quia habent bilem rufam. Sunt etiam ſapientes; quia habēt atram bilem proportionalem. At, ſi excedant, & non ſint proportionales pro uarietate mutationis humorū uariant mores. Præterea; ſine cognitione horum humorum non poteſtis ſcire prognoſticationes. Quia enim bilis eſt uelociſſimi motus, & ſuccus melancholicus contrarium habet; Ideo morbi ex bile rufa, facilè, & citò; terminantur; At ex ſucco melancholico contrà. Sic etiam de pituita dicendum eſt. & ita uidetis totam ferè artem fundari in cognitione humorum; oportet igitur, ut diſcatis totum tractatum de humoribus. Audiatis igitur modò, quo modo ſit dicendum de humoribus. Primò oportet diſtinguere; et determinare, quid intelligamus per humorem. In ſecundo autem de gener. & cor. & alibi; nihil eſt aliud humor, quàm corpus fluuidum, malè terminabile ſuo

termino

beant & partes aliquas contrarias. Vtrùm uerò; quando loquimur de humoribus; intelligamus de humoribus fluidis, actu, uel potentia. De his profectò loquimur; qui ſunt fluidi actu. Nunquid autem, in potentia, & in propria temperatura; ſint ita fluidi; de hoc uidebimus inferius, ubi loquemur de naturis particularibus ſingulorum. Humores igitur, de quibus facturi ſumus uerba; ſunt humores; qui ſunt per participationem; &, qui actu fluidi ſunt. nam hoc colligimus. His ita uiſis; oportet conſiderare, quòd humores omnes huiuſmodi (ſecundo de part. animal. cap. primo, usq; ad ſeptimum) ſunt in duplici differentia. Quidam enim dicuntur congeniti, quidam poſt geniti. Congeniti; ſunt illi, ex quibus conſtat corpus humanum, & ſunt conſubſtantiales. Sunt autem hi; primò ſanguis, cum ſuis ichoribus. (Ichores autem appellant Græci; quod aliqui tabem, aliqui ſaniem; ut tranſtulit Theodorus gaza. Sed illi fœliciùs loquuntur, quàm nos) Eſt autem ichor; quicquid eſt in ſanguine, quòd effugit concoctionem; uel, quòd corrumpitur. & eſt pituita; & bilis utraq;. Alius humor congenitus eſt adeps; Tertius eſt medulla; Quartus eſt ipſum cerebrum, de quo diſputat Gal. in ſecundo de temperaturis clàm. Sed non apertè audet contra Ariſt. clam tamen mordet. Poſt genitos autem humores; dicit Ariſt. eſſe excrementa omnia: ſicut, urinam, lac, ſemen. Quia non ſunt hæc de eſſentia corporis. Differunt autem hæc excrementa; quia, lac, & ſemen; ſunt excrementa utilia. Vrina autem, & egeſtiones;

ſtiones; ſunt excrementa inutilia. De *quibus igitur humoribus hic ſumus locuturi? Sanè de his, qui ſunt congeniti. Sed, quia inter humores congenitos ſunt humores quidam, qui ſunt mēbra ſimilaria, ut adeps, medulla, & cerebrum; ſed hæc ſunt tertia illa elementa, quæ dicuntur tractari in doctrina quinta;* Ideo *hæc in præſenti tractatu omittemus. humor igitur congenitus, de quo hic ſumus dicturi; erit ſanguis cū ſuis ichoribus.* Q*ui quidem ſanguis eſt ita congenitus; ut ex ipſo conſtet totum corpus, & tota hæc fabrica.* Q*uo etiam poſtea nutritur; & exaugetur.* V*bi enim eſt optimè confectus; & bene proportionalis in quanto, & in quali; primò fœliciſſimè generatur corpus humanum, & nutritur poſtea. Hi igitur ſunt illi humores; quos ego priùs extollebam, ideſt ſanguis.* De *ſanguine igitur eſt dicendum. Sed eſt uidendū;* V*trùm ſufficiat dicere; ex ſanguine generari corpus humanum, & nutriri; & ſtare in ſanguine, uitam, & ſanitatem.* V*el ſit neceſſarium intelligere ſimul, & pituitam, & utranque bilem.* A*t; utrùm neceſſaria et ipſa ſint, unà cum ſanguine, ad eſſentiam, & nutritionē; corporis; an ſint tantùm excrementa; hoc eſt uidendum.* Q*uia multùm refert; nè offendàmus in limine, & in principijs.* Q*uandoquidem & paruus error in principio fit maximus in fine.* P*ræſertim, cùm ſit diſcordia inter maximos* V*iros; ut inter,* Hipp. & A*riſtot.* Nam A*riſt. primò tenet, ſolùm ſanguinem ſufficere. & reliquos humores, quos ipſe ichores appellat; eſſe uera excrementa.* Hipp. *autem, &* G*alen.*

oppoſitum

oppoſitam tenent. Ariſt.uerò ſententia eſt,tū in quarto de part.anim.cap.quarto, tum primo de gene.animal.cap.18.tum quarto de part.animal.cap.ſecūdo; In quo locò dicit ad cor non accedere,niſi purum ſanguinem ſine ichoribus; quia cor non poteſt pati aliquod impurum,& excrementoſum. & hinc eſſe utilitatem hepatis; quia ſanguis non debet accedere ad regem, ideſt ad cor; niſi defæcatus; à quo corde accipit ſanguis formam propriam. Per calorē enim cordis fit uerus ſanguis. Hæc ſententia uidetur probabilis; quia uidetur ſuperuacaneum ponere tot humores, ad generationem pertinentes. Quia ſanguis in ſe eſt; ſubtilis, & humidus; ex quo poſſunt generari, & nutriri; membra ſubtilia. Sunt etiam in ſanguine partes craßiores; quibus poſſunt nutriri, & generari; membra ſolidiora. Fatetur autem Galenus, oſſa generari ex ſanguine; quia & rubra apparent in recenti generatione. Quid igitur oportet introducere bilem, rufam,& atram. Quòd autem ſit utraq; bilis excrementum uerum; etiam per fundamenta Galeni poteſt probari. Quia humor qui nutrit animal; eſt dulcis,et potabilis. Sed ſuccus melancholicus eſt,craſſus,fæculentus,inſuauis. Bilis etiam rufa eſt amarißima,et ſiccißima. Quare,cùm ſufficiat ſanguis ad generationem,& nutritionem; concludebant,magni illi Viri,et Ariſt.alios humores non eſſe neceſſarios. Sed contra hanc ſententiam grauißimus Hipp.inſurgit, et Vir ille medicis utitur medijs (non tranſcendens limites proprios) quibus probat bilem,& rufam, & atram,

& pituitam; eſſe neceſſarias, una cum ſanguine, ad uitam hominis. In lib. enim primo de natura humana, ita grauiter diſcurrit. In omni ſtatu, & in omni temperatura; hominis (etiam, quòd ſit temperatiſsimus homo) & in omni etiam ætate florentiſsima, & in regione quacunq;, & in quocunq; ſtatu aeris; Ita ſemper uidebitis in ſanguine illo eſſe quatuor humores. Quòd, ſi ſanguis ſufficeret; eſſet aliqua ætas, aut aliqua temperatura; in qua ſolus ſanguis appareret. Quòd autem ſint ſemper quatuor humores; probat per ſenſum. Primò *enim (inquit) ſi mittas ſanguinem; uidebis actu ſeparari quatuor humores. Præterea experiere & hoc modo. habeas corpus quantùmuis ſanum; & des illi pharmacum, attrahens aliquẽ humorem (uerbi gratia; pituitam) uidebis extrahi pituitam. Sic etiam; ſi dederis pharmacum, attrahẽs alium humorem; uidebis educi illum humorem.* Et *ita uidetis argumenta* Hippocratis, *quàm ſint grauia. Quid igitur faciendum eſt: utrùm accedendum ad* Hipp. *deſerto* Ariſt.*? eſſet quidem et hoc faciendum, ſi opus eſſet; cùm fuerit* Hipp. *non ſolùm maximus Medicus, ſed etiam maximus philoſophus; A quo, &* Plato, *&* Ariſt. *plurima acceperunt in naturali philoſophia.* Verùm *poſſumus ſtare cum* Hipp. *non deſerto Ariſt. quia uidetur mihi eſſe ſolùm differentia in uerbis, & non in re.*

Et ita reuera eſt. Quia, quando Ariſt. *dicebat, bilem, pituitam, & ſuccum melancholicum; eſſe pura excrementa; intellexit, quãdo hæc ſint extra uenas.*

At,

At, quando ſunt ſimul cum ſanguine; tunc ſunt et ipſa humores congeniti. hoc autem planius fiet inferiùs. Cùm igitur ponamus eſſe quatuor humores, ex quibus conſtat corpus humanum, & nutritur; Ideo (ut ordine procedamus) ſunt hunc in modum nominandi, & ſunt ita ordinandi. Primus *eſt pituita*, Secundus *ſanguis*, Tertius *bilis rufa*; Quartus *bilis atra. et loquimur de his, ut naturales ſunt. et ita dicimus ex his humoribus conſtare corpus, ſiue maſſam ſanguinis.* Et *primò eſt pituita, quæ eſt quò ad ſubſtantiam craſſæ ſubſtantiæ.* Duo *enim humores ſunt craßi; pituita, et melancholia.* Vnus *autem ſubtilis; bilis.* Vnus *uerò temperatus; ſanguis.* Quantùm *igitur ad ſubſtãtiam; eſt craſſa pituita; non tamen tantùm, quantùm ſuccus melancholicus.* Quantùm *autem ad qualitatem primam; frigida eſt, & humida, & proportionalis eſt aquæ.* Quantùm *ad ſaporem; eſt inſipida. & proprius ac naturalis eius ſapor (ut dixit* Gal.*) eſt inſipiditas; licet* Auic. *dicat ipſam declinare ad dulcedinẽ.* Quantùm *ad colorem; eſt alba.* Proprietatem *etiam habet, ut non congeletur ſicut ſanguis; quia ſolus extra uenas congelatur.* Quinq; *igitur hic ſunt conſideranda, craßities ſubſtantiæ, frigiditas, & humiditas;* Quò *ad qualitates primas;* Inſipiditas *in ſapore; albedo in colore, & quòd non congeletur.* Quantùm *ad proprietates; generatio ipſius non eſt (ſicut aliqui putant aſcribentes etiã hoc* Gal.*) à frigiditate; ſed à tẽperie caloris. et nõ ex parte ipſius caloris; ſed ex parte alimenti. de naturali aũt loquimur.* Generatur

igitur ex calore naturali, naturaliter diſpoſito; propter naturã alimenti. Quia ſemp eſt aliquid, quod effugit concoctionem; ſicut etiam uidetur in deſtillationibus extrinſecis per elembicũ. Apparet enim in qualibet deſtillatione aliquid aqueum album; quod nõ potuit à calore concoqui propter materiam rebellem. Calor enim innatus ſublimat (ut ego oſtendam in meis libris de ſublimatione) natura enim eſt magna Alchymica; & facit omnia per elixationem, quæ fit per calidum, & humidum; quia trahit æqualiter omnes ſuccos. Habet igitur aliquid, qđ proportionale eſt aquæ; & hoc dicitur pituita. Non generatur igitur pituita propter diminutionẽ caloris; ſed propter partes alimenti, quæ effugiunt coctionem. Locus generationis pituitæ uidetur eſſe iecur. Videtur.n. quòd cũ fiat ſanguis in hepate, ibi etiam generetur pituita, & reuera ita eſt. Eſt tamen authoritas Galeni, & ſecundo de facul.nat. & alibi; quòd pituita generatur in uentriculo. Non autem negauerim ego generari etiam in uentriculo; quia cibus ibi ſublimatur per deſtillationem; & pars aquea rebellis coctioni educitur. & quoniam primum, quod extrahitur in deſtillatione (ſicut apparet in elembico) eſt ſubſtantiæ aqueæ; Ideo dicitur, quòd pituita generatur principaliter in uentriculo; quia prima deſtillatio fit in uentriculo. Quia enim plurima aqua ibi extrahitur; ideo plurima pituita generatur. Tamen poſtea in altera cõcoctione; quæ fit in hepate, & uenis; generatur etiam pituita. & hæc de primo humore. Veniamus modò ad ſecundum.

dum, qui eſt ſanguis. Sanguis igitur (& ipſe enim habet ſuam naturam diſtinctam) quantùm ad ſubſtãtiam eſt temperatus, neq; ita ſubtilis, ſicut bilis; neque ita craſſus; ſicut, pituita, aut melancholia. In qualitatibus eſt, calidus, & humidus; & proportionalis eſt aeri. In ſapore eſt dulcis. In colore eſt ruber, & floridus. In proprietate habet, ut facilè congeletur, ubi fuerit extra uenas. locus generationis eſt in, hepate, & in uenis. Cauſa efficiens; calor temperatus eſt. Materia; ſuccus oleaginoſus, et pinguis; ut oleum extractum in elembico. Aſsimilatur autem ſanguini; ſicut aqua pituitæ. Dicamus iam de tertio humore. Tertius eſt bilis, quæ habet & ipſa quinquè illas naturas. Primò enim quò ad ſubſtantiam, eſt tenuiſsima omnium humorum. Quò autem ad qualitates; eſt, calida, & ſicca, ſimillima igni. Quantùm ad ſaporẽ; eſt amara, Quantùm ad colorem; eſt rufa. Sed huiuſmodi color, qui rufus apud Latinos dicitur; apud Græcos ξανθὸς. Qualis autem eſt color in auripigmento; Talis eſt uerus color bilis. Proprietas eſt, ut non congeletur. locus generationis eſt hepar. & quando dico in hepate; intelligatis etiam in toto ambitu uenarũ. Quia Galen. facit unam ſolam coctionem, in hepate, & in uenis. Cauſa efficiens generationis; eſt calor naturalis, ſicut dixi de, pituita, & ſanguine. Loquor autem de bile naturali. Cauſa materialis; eſt, quia generatur in deſtillatione illa, quam facit natura. Extrahitur enim una pars quædam ſubtilior ignea, quæ facilè fugit. Sicut eſt in deſtillatione per elembicum;

Videtis enim partem igneam euaporare per fumum. Quarto loco eſt ſuccus melancholicus; Qui quidem & ipſe habet quinq; conditiones ſeparatas. Primo; enim eius ſubſtantia eſt, craſſa, & terreſtris maximè omnium humorum. Secundò; qualitas prima eſt, frigida, & ſicca; terræ proportionalis eſt. Tertiò; ſapor eſt aſtringēs, qui quidem dicitur à latinis ponticus, & acerbus; à Græcis στρυφνός. *Color eſt niger; unde dicitur ſuccus melancholicus à nigredine, et dicitur etiam à Græcis uno nomine* μέλαινα. *Habet proprietatem hanc; quòd non concreſcit extra uenas. locus; eſt hepar. Cauſa efficiens; eſt calor naturalis. Materia; eſt pars alimenti, craßior, & magis terreſtris. & aßimilatur in deſtillationibus elembici fæci, quæ effugit coctionem propter terreſtreitatem. & appellauit quandoq; eum Galenus propter hoc* τρύγα, *ideſt fæcem. & ita habetis etiam de eiuſmodi ſucco melancholico, quæ nam ſit propria eius ſubſtantia. Ideſt, quare ſit terreſtris, & craſſus. &, quæ ſint primæ qualitates; quòd eſt, frigidus, & ſiccus; & ſaporis aſtringentis; & coloris nigri. et proprietas eſt, ut non concreſcat. locus eſt hepar. Cauſa efficiēs calor naturalis. Materialis cauſa eſt fæx ſanguinis. Itaq; hæc eſt natura omnium humorum; et poteſtis hic uobis pingere tabellam omnium humorum. His ita uiſis; uenio ad alia pulcherrima. Dum humores ſunt in uenis, & ſunt naturales; faciunt unū miſtum; quæ eſt maſſa ſanguinis, et apparet ſanguis ad ſenſum. Vt uidetis tunc, cùm ſanguis ducitur ex uena.*

Sicut accidit in lacte; in quo eſt una pars, quæ eſt lac; & alia, quæ caſeus; & alia, quæ ſerum; & tamẽ omnes appellant hoc totum lac. Sicut etiam in muſto; in quo eſt; & fæx quæ reſidet in fundo; & pars aquea. Vnde muſtum omne frigidius eſt, quàm uinum antiquum; & tamẽ totum appellatur uinum. Eodẽ etiam modo dicitur de ſanguine. Nam, ſi permittatis ſanguinem poſtquàm eductus ſit, per aliquod tempus immorari; uidebitis in fundo cyathi fæcem, in ſummo autem ſpumam leuiſſimam; poſt hanc ſubſtantiam aqueam, quæ eſt pituita; in medio autem humorem quendam, rubrum, floridũq;; qui eſt ſanguis. Tamen illud totum, quando ducitur; apparet ſanguis, et uocatur ſanguis. Modò non debemus manere hic; ſed progredi ad alia. Debetis modò ſcire; quòd huiuſmodi humores, quandoq; ſunt naturales, quandoq; non ſunt naturales. & utrorumq; iſtorum eſt alia diuiſio. Quia uel ſunt intra uaſa, uel extra uaſa. Incipiamus ergo à cõſideratione illorum, qui ſunt naturales, & ſunt in uaſis. Secundò ueniamus ad illos, qui ſunt non naturales, ſed in uenis. Demum dicemus de eis, qui ſunt extra uaſa. Humores igitur naturales, qui fiunt in uenis; ſunt illi ijdem quatuor. Sed, quando ſunt naturales? Tũc quidem ſunt naturales; quando proportionales ſunt, in quali, et in quanto; ut poſſint omnes operationes bonæ prodire, ut bene nutriant. Nam, ſi peccarent, aut in quali, aut in quanto; læderentur operationes naturales. Iam ſcitis, quare dicantur naturales; habent enim, calorem proportionalem, & materiã proportionalem.

tionalem. Sed, quando non ſunt naturales; in uaſis tamen habent & cauſas nõ naturales propter aliquam inæqualitatem. Huiuſmodi autem inæqualitas; uel eſt tãtùm in uno humore, uel in pluribus, uel in omnibus. Inæqualitas, unius, uel plurium; fit; uel, quando in quantitate accedit diſproportio ita; ut ſit plus de uno humore, quàm de alio; uel peccat in quali tantùm; uel in quali, & quanto ſimul. Quando peccat in quanto tantùm humor; quæ nam eſt cauſa, ut mutentur hi humores in quãto tantùm? Videamus in ſingulis. et primò in pituita. Hæc quidem mutatur in quanto plerunq; tãtùm; unde igitur euenit? Vel planè ab intrinſeco, uel ab extrinſeco. Intrinſeca cauſa eſt calor diminutus; quia non eſt ampliùs calor æqualis, ſed eſt aucta frigiditas in corpore humano. &, ut priùs fiebat tantùm pituitæ, quantum erat neceſſarium propter materiam; Ita generatur plus, quia accedit caloris diminutio, ſicut in deſtillatione. Vbi enim calor ignis ſit diminutus; fit inquinatio; & plus humidi remanet, quàm deberet; à diminutione igitur caloris prouenit peccatũ pituitæ in quanto. Oportet tamen; ut non ſit ita diminutus, ut ſit ualdè intensè diminutus. Quia tunc; non ſolùm peccaret pituita in quanto, ſed etiam peccaret in quali. Fit igitur multitudo pituitæ, quæ peccat in quanto tantùm; à calore diminuto moderatè. Vbi autem frigiditas ſit ualdè intenſa; mutatur qualitas; quia fit, acida, uel gypſea. Sed primum, quod facit frigiditas; eſt, quòd mutat quantitatẽ. Poſtea, ſi intendatur, mutat etiam qualitatem. Videamus

modò

modò de ſecundo humore.i.de ſanguine. Sanguis; quidem nunquàm, augetur, aut minuitur; propter caloris exceſſum; uel defectum. Quia, ſi minuitur calor; augetur pituita in quanto. Si intenditur calor, augetur bilis. Videamus *igitur de bile.* Bilis *autem; quãdo creſcit in quanto tantùm; fit ab exceſſu caloris. Quia, ſicut in deſtillatione, ubi eſt plus de calido; minus generatur de aqua, & plus de fumo euaporat.* Immo *aqua, quæ extrahitur; habet nidorem etiam offendentem nares, quia eſt inflammata.* Ita *eſt in generatione bilis.* Nam, *ſi ſit intenſior caliditas; tunc loco ſanguinis, qui eſt ſuccus unctuoſus; fit bilis, quia abſumitur humidum.* Non *tamen eſt calor ualdè intensè auctus; quia tunc, non ſolùm mutaretur quantitas; ſed etiam qualitas, ſicut diximus de pituita. Succus etiam melancholicus peccat in quanto utroq; modo; &, quando excedit calor; &, quando diminuitur.* Nam *uidetis ſanguinem craſſefieri, & per ignem; & etiã per frigiditatem, quia congelatur.* Ideo *etiam in ulcera, ſi multùm refrigerentur; tranſeunt in ſcyrrhos, ut dixit Gal. de eryſipelate.* A *calido igitur excedente fit ſuccus melancholicus; quia calidum ſiccat euaporando.* Nec *non à frigido; quia frigidum ſiccat exprimendo.* Et *ita, quantùm ad cauſas intrinſecas; uidiſtis quomodò omnes humores poſſunt peccare etiã in quanto.* Accedunt *poſtea cauſæ extrinſecæ; Sed de his nũc non loquemur, quia hic ſumus in cauſis eſſentialibus.* Vbi *igitur augetur humor ab iſtis cauſis, uel in quali, uel in quanto; ſequitur cacochymia, id eſt deprauatio*

humorum.

humorum. & hi dicuntur cacochymi; qui, quanto magis nutriuntur; tanto magis læduntur. & appellatur etiam multitudo quò ad uirtutem à Gal. propter duas rationes. Primò; quia uirtus agit, uel corruptè, uel diminutè. Secunda cauſa eſt; quia uirtus grauatur ita, ut etiam expellat ſymptomaticè. et dicitur repletio quò ad uirtutem; quia non ſunt propterea uaſa repleta. Nam, quantò magis abundant hi humores; tantò erit minus de ſanguine. & iam uidetis, quo modo hinc naſcatur tota ars medica. Sed, quando augentur omnes humores in uenis æqualiter ita, ut tota maſſa ſanguinis augeatur; quandoq; moriuntur ſubitò, quia ſuffocãtur. Vnde dixit Hippocr. Habitus athletarum, &c.

LECTIO. XXIX.

QVANDO igitur peccant, in quali, et in quanto; exceſſus eſt magnus. Vt (uerbi. g.) ſciuiſtis, quòd pituita generatur ab exceſſu frigiditatis. Quando igitur exceſſerit modicè frigiditas; peccabit pituita tantùm in quanto, quia ſtat adhuc pituita in ſuis qualitatibus. Quando autem intenditur frigiditas; & immutantur etiam qualitates; fit pituita craßior. Si uerò per oppoſitum excedat caliditas, ſed modicè; augetur bilis, & in quantitate peccat. Quòd, ſi magis intẽdatur caliditas; tunc bilis mutatur, non ſolùm in quanto, ſed etiã in quali. Fit enim, craßior, & uitellina bilis. Iam ſcitis igitur (ut applicetis uniuerſalia particularibus) quæ nam ſit cauſa generationis, pituitæ, & bilis; in uenis. Si nõ augetur, niſi quantitas, fiunt ægritudines

ſed,

ſed mites. Vt, ſi pituita peccet hoc modo, et decumbat extra uenas; facit mitem morbum. At, ubi peccet, in quanto, & in quali; facit febres ſæuiſsimas, ut lipyriam, & huiuſmodi morbos. Ita etiam de bile. Itaq́ue hoc ſemper erit uerum; quòd, ubi humor peccet in quanto tantùm; facit quidem ægritudines, ſed non malignas. At, ubi peccet, & in quali, & in quanto, tunc fiunt ægritudines malignæ. & hæc ſat ſint de humoribus; quando, unus, uel plures; peccant in uenis. Veniamus igitur ad aliud membrum; in quo quærimus de humoribus, quando in uenis peccant æqualiter in tota maſſa ſanguinis. Et tunc hoc dicimus; quando omnes humores æqualiter peccant ita; ut non ſit plus de pituita, quàm de bile. Data ſcilicet proportione; quia hic non eſt æqualitas, ad pondus, ſed iuſtitiæ. Dicimus inquã; quòd hæc mutatio non poteſt eſſe, niſi in quanto. Sed dicetis; quomodo eſt hoc? Quando humores æqualiter augentur in uenis; ſi mutarentur in quali; oporteret plus eſſe de frigiditate, quàm de caliditate; uel econtrà. Sed, ſi hoc; generabitur plus de pituita, quàm de bile. At nos ſupponimus humores omnes æqualiter auctos eſſe in tota maſſa ſanguinis. & ita patet; quòd non poteſt fieri mutatio, niſi in quanto. et hæc mutatio, non proportionalis naturæ, ita eſt periculoſa; ut ſequantur inde etiã citiſsimæ mortes propter ſuffocationem (ſicut dicit Hippocr. *primo* Aph. *ſecundo) & deueniunt etiã ad febres ſynochas, quando in maſſa ſanguinis fit putredo. Qua in re nondum uidi aliquem, qui declarauerit; quo nam modo fiat putredo*

tredo in tota maſſa ſanguinis, et quomodo non putreſcit ſanguis. Sed hæc in alium locũ ſeruanda reor. Dicamus *igitur; quòd, quando humores æqualiter augentur in uenis ſecundùm proportionẽ; uocatur plethora à Græcis, uel plenitudo quo ad uaſa; ſicut alia mutatio dicebatur, cacochymia, uel plenitudo quo ad uirtutem. & ita dicitur; quia propter multitudinem conſtringuntur, uenæ, & arteriæ; & non poſſunt euentari. Cauſa uerò huius multitudinis (ut notauit* Gal. 9. *Therap. ubi loquitur de ſynochis) nõ prouenit niſi à plurimo calore.* Nec *nõ ab optimo; ubi homo nutriatur, et ſit bonæ tẽperaturæ, et non exerceatur, & non euacuatur. Ita. n. aggregantur excrementa etiam bona; ut fiat eiuſmodi plethora. & ita habetis ſufficienter de humoribus omnibus, contentis intra uenas; ſiue ſint naturales, ſiue ſint non naturales; &, quando ſint naturales; &, quando non; &, quomodò peccent.* Modò *erat aliud membrum;* Quando *ipſi humores, extra uenas exiſtentes, reperiuntur;* Hi *humores extra uenas ſimiliter, uel ſunt naturaliter ſe habentes, uel non naturaliter.* Si *naturaliter ſe habeant; debent præfectò habere tres conditiones.* Primò; *ut ſint in, propria, & debita; quantitate. Secundò; ut ſint in propria qualitate. Tertiò; ut in proprio loco ſint.* Hoc *enim modo erunt naturales; quia non impedient actiones corporis.* Quòd, *ſi non ſint in propria quantitate, aut in propria qualitate; tunc non erunt naturales. Similiter, ſi fuerint extra propria loca; nõ erũt naturales; ut uidere poſſumus, diſcurrẽdo per ſingulos.*

*los. Pituita,quãdo eſt extra uenas;habet ſua loca naturalia,ordinata ſibi à natura.*Et primò uidetis;*quòd pituita ſemper inuenitur in ore; & facit humidum illud ſaliuale,quod confert ad coficiendum cibum, et ad leniẽdum.&,qui propter ſitim magnam,uel laborem aliquem; amiſit hoc humidum; ille non poteſt rectè conficere cibum in ore.*Prætereà;*dicitur eſſe in uentriculo; & induere ipſam ſuperficiem,uentriculi, & inteſtinorum; propter plurimas utilitates.*Hoc eſt;*ne fiat mordicatio in illis partibus à cibis, durioribus,uel acrioribus ita; ut ſit tanquàm lorica ipſorum.*Prætereà;*ut faciat ad lubricationem.* Prætereà;*ut tempore indigentiæ ſit tãquàm theſaurus pro alimẽto.* Trahitur enim à uenis; & uertitur in ſanguinem.*Prætereà;* ut in iuncturis,& humectet iuncturas; ut poſſint melius inuerti :* Quia, *ubi non ſint partes humectatæ, ſed ſiccæ; tunc ſunt difficiles ad motum. Sic enim bilis eſt in felle,deinde in inteſtinis,præſertim in ieiuno;uidelicet,ut abluat inteſtina,et irritet expulſionem. Sic ſuccus melancholicus habet lienem ,* Prætereà *habet & uentriculum (ſi Galeno credimus) ut ſtimulet uirtutem appetendi, et faciat affectum illum , quem appellamus famem .* Donec igitur *ſeruabunt propriam, quantitatem,& qualitatem; & proprium locum naturalem; ſunt naturales.* Sed, *ſi non ſeruauerint, uel propriam quantitatem,uel qualitatem,uel locũ;*Tunc *erunt non naturaliter ſe habentes.* Quæ *autẽ ſit cauſa,quæ faciat hos augeri,uel in quãto,uel in quali; dictum eſt ſuperius. Sunt enim eædem cauſæ (ubicunq;*

locorum

locorum ſint) ut de pituita; ſiue peccet in uenis, ſiue extra uenas, in ore, uel in uentriculo, & inteſtinis, uel in iuncturis. Similiter de bile; & humore melancholico. Ratione *autem loci; ſi pituita decumberet ad pectus; eſſet præter naturã; licet non peccaret, in quali, uel in quanto; & faceret tuſſim. Similiter; ſi bilis; quæ debet accedere ad inteſtina; aſcenderet ad uentriculum; eſſet præter naturam, quia excitaret uomitum. & hoc ratione loci; etiam; quòd non peccaret, neq; in quali, neq; in quanto. Quæ autem ægritudines hinc oriantur; patet. Quia à pituita quidem ueniunt ægritudines frigidæ; à bile autẽ calidæ. A' loco etiam fiunt diuerſæ ægritudines ab una, & eadem materia. Vt, ſi bilis ueniat ad membranam, ſuccingẽtem coſtas; fit pleuritis. Si ad caput; fit phrenitis. Factis his diuiſionibus hoc modo; reſtat una tantùm diuiſio breuis. Humores, ita conſiderati; ſunt quidem uel ſecundùm naturam, uel præter naturam. Si præter naturam; uel ſunt propter cauſam intrinſecam, ſine miſtione alicuius extrinſeci; uel propter miſtionem alicuius ab extrinſeco. Quam differentiam quia non aduertit Auic. ideo diſcordat à Galeno. Exempli gratia; pituita acida dicitur non naturalis; quia aduenit ab intrinſeco tanta frigiditas, ut fecerit ſaporem acidum; non, quòd acceſſerit ulla miſcella extrinſecùs. Alio modo fit acida pituita; propter miſtionem alicuius extrinſeci. Vt, ſi aduenerit ſeroſitas ſalſæ; fit pituita ſalſa ex extrinſeco. & ſic fit; non, quòd mutetur pituita de ſe in ſua natura; ſed, quia aduenit aliquid extrinſecùs, quod eſt*

ſalſum.

ſalſum. Sicut uinum, ſi admiſceatur aquæ; uariatur, non propter ſe, ſed propter miſtionem rei extrinſecæ. Si autem corrumpatur; ex ſe uariat. His ita notatis (*remota æquiuocatione, & multiplicitate humoris; & ſuppoſito, quód* Auic. *ſit locuturus de humoribus per participationem, & non ſimpliciter; & de his, qui ſunt fluidi actu, & non in potentia; & de his, qui ſunt congeniti*) Iam *ipſe* Auic. *incipit agere de humoribus ita intellectis.* Et *facit duo capitula.* In *primò quidem; enumerat omnes humores, & facit omnes diuiſiones.* In *ſecundo; uerò enumerat cauſas omnes humorum.* Quantùm *ad primum caput; tria facit.* Primò *definit; quia nõ poteſt aliquid diſtingui, niſi habeatur definitio rei.* Nam *diuiſio fit habito rei fine, & ſcopo. & hinc eſt; quòd una, & eadem res, diuerſimodè à diuerſis diuiditur ꝑpter uarios ſcopos.* Oportet *igitur dirigere priùs rem diuidẽdam ad proprium finem.* Poſtea, *concepta eſſentia, & communitate; rei; diuidemus.* Cùm *uelit igitur* Auic. *facere diuiſionẽ humorum congenitorum; primò definit humorem,* Secundò *diuidit,* Tertiò *remouet quædam dubia.* Quantùm *igitur attinet ad primam partem, id eſt ad definitionem; dicit* Auic. Humor eſt corpus humidum. *Circa declarationem huius definitionis; nõ incipiam ab hoc, ut afferam omnes horum expoſitiones & confundam omnia; ſed ita faciam, ut ex recta expoſitione ſoluatis quicquid dicitur ab his.* Quia *rectum eſt iudex, ſui, & obliqui.* Primò *igitur ſumit genus* Auic. *& dicit, quòd eſt corpus, quia eſt res compoſita.*

poſita. Poſtea dicit, quòd eſt humidum. & clarum eſt, quòd humor ſit corpus humidũ. & , quia ſunt quædam humida actu fluentia, quædam potentia; Hi autem humores congeniti ſunt actu fluentes; propterea, ut diſtinguat hos humores ab alijs; addit fluidum. Sed, quia etiam ſunt multa in corpore humano; quæ ſunt, humida, & fluida (ut, urina, lac, & ſemen) & tamen non ſunt humores congeniti; Ideo addit ultimam differentiam: In quod in primis nutriens conuertitur. *Circa hanc partem confluctantur moderni ita; ut non magis laborauerit Hercules contra hydram. Primò enim dicunt; Chylus in uentriculo habet omnes conditiones iſtas; ergò iſta definitio conuenit chylo. Immo ſoli chylo (dicunt) non ſanguini; quia non conuenit ſanguini iſta differentia ultima.* Non enim nutriens cõuertitur *primò in ſanguinem; ſed in chylum. Dimißis omnibus his, quæ dicuntur ab ipſis; dicamus ueram ſentẽtiam Auic. Debetis ſcire (ut notauit Gal. ſecundo de facul. nat.) quòd nutrimentum tripliciter dicitur. Quoddam enim appellatur nutrimentum Verum; et hic eſt humor ultimè coctus; qui iam, actu nutrit, & aßimilatur. Alterum dicitur quaſi alimẽtum; & eſt illa pars, quæ proximè accedit ad uerũ nutrimentum; & eſt illa, quæ eſt; in membro, ſed nondum aßimilatur. Tertium dicitur futurum nutrimentum; & eſt ſanguis, qui cõtinetur in uenis. Reliqua omnia ſunt ualdè remota; neq; digna ſunt, ut nutrimentum dicantur. Itaq; cibus non dicitur alimentum; ſed materia alimẽti; ſicut dicit Gal. de cibo, et medicina. nam*

& medicina extra corpus; eſt materia potiùs medicinæ, quàm medicina. His ita ſtātibus; appellauit Aui. *nutriens ipſum cibum, ex quo conficitur alimentum. & dicit; quòd humor eſt id, in quod nutriens (ideſt cibus, qui eſt in potentia ad nutriendum) primò cōuertitur. Cibus certè primò conuertitur in humorem, id eſt in ſanguinem; ex his, ſupra quæ nutrimentum dicuntur. nam quando cōuertitur in chylum; chylus eſt rudimentum tantùm ſanguinis; & eſt in potentia ſanguis, et non uerum alimentum. Sed ſanguis primus eſt, quod alimētum poſſit appellari. Primum igitur, quod dicitur habere formam alimenti; eſt ſanguis;* Ideo di*cit, quod humor eſt ille, in quem primum ex his, ſuprà quæ dicuntur alimenta; nutriens conuertitur.* Pri*mū igitur appellatur reſpectu ad illa tria, quæ dicuntur alimenta; & hæc eſt uera ſententia* Auic. Reli*qua omnia ita ſunt diſtracta; ut ſemper habeant plus dubij, quàm priùs.* Eius verò eſt humor bonus. *Facit unam primam diuiſionem humoris ab eſſentia. Quia ex his humoribus; quidam ſunt boni, quidam mali. Bonus humor; dicitur; qui poteſt attingere finem, ad quem ordinatur; ſicut etiam dicitur de alijs omnibus rebus.* Vnde *gladij, & alia inſtrumenta; dicuntur bona, quæ ſunt apta ad finem ſuum obeundum.* Mala *autem; quæ non poſſunt attingere finem ſuum.* Finis *autē humoris eſt nutrire corpus; bonus igitur humor eſt, qui poteſt nutrire corpus.*

Hæc prima diuiſio eſt ſumpta ab ultima differentia actu; ſcilicet à fine, qui eſt nutrire. Si enim aſſe-

quatur finem; bonus eſt humor. Si non aſſequitur; dicitur malus humor; ſicut dicebam de inſtrumẽtis. hinc igitur ſumit Auic. primam diuiſionem; dum inquit. Eius verò eſt humor bonus; & eſt ſolus, vel cum alio. *Quoniam primò erat magna diſceptatio inter Ariſt. & medicos (quam nos etiam tractauimus) Vtrùm ſolus ſanguis ſufficiat ad eſſentiam membrorum; an ſint etiam neceſſarij ichores. Secundò; ſi teneremus etiam ſententiam Hippocr. quædam membra ſunt, quæ non æqualiter nutriuntur ſanguine. nam lien nutritur ſanguine; abundante plurima bile atra, Veſica autem fellea; ſanguine, et bile. Quædam uerò alia nutriuntur æqualiter omnibus; & non uno plus, quàm alio; & propterea locutus eſt diſiunctiuè. Cuius proprietas* eſt, vt fiat pars ſubſtantiæ. *Hic ſufficit unum; & non ſunt neceſſaria multa, ut uoluit Gentilis; Quia ad unum ſequuntur alia. Tamen Auic. ut meliùs declararet ſe; ut ſufficeret unum, appoſuit & alia; Sicut ſolemus omnes facere, quando uolumus clariſsime intelligi. Si fiat pars ſubſtantiæ nutriti; ſequitur neceſſariò, quòd aſsimiletur; &, quòd fiat reſtauratio deperditi.* Et eius eſt ſuperfluitas, & humor malus; & eſt, &c. *Poſtquàm definiuit, quid ſit humor bonus; definit modò humorem malũ per oppoſita, quia oppoſitorum oppoſita eſt ratio. humor igitur malus eſt, qui non poteſt eſſe pars ſubſtantiæ; erit itaq; ſuperfluitas humoris boni. iſta ſunt, quæ ſentit Auic. Vtrùm autem bene, uel malè; dixerit; uidebimus poſtea.* Nunc autem

declaremus reliqua. Vnde antea expelli à corpore;dubium eſt,quòd vertantur in bonum, & certum eſt; quòd uertantur in malum; quare preſtat ipſos expellere,quàm primum. Dicemus igitur; quòd humiditatum corporis quædam ſunt. *Hæc uidetur eſſe continuatio peßima. Definiuit enim primò humorem; deinde diſtinxit in, bonum, & malum. Poſtea dicit.* (Dico aũt) *et facit ſubdiuiſionẽ. Sed nos, qui uolumus tueri Auic. quantùm poſſumus; dicimus, quòd bene continuauit, quoniam dixit in definitione*; . In quod primò conuertitur. Illud enim (primo) eſt reductiuum, *ad ſecundum; apparet igitur, quòd eſt alia humiditas præter primam. Deinde dixit;quòd quidam humor eſt bonus,quidam malus; Ideo optimè continuans dixit* dicemus ergo; quòd humiditatum corporis,quædam ſunt primæ, quędam ſecundæ. *Quaſi diceret. Cùm ſint duæ humiditates; rectè dictum eſt in definitione; quòd humor eſt id, in quod primò conuertitur nutriens. Humiditates primæ;ſunt illi humores,quos nos appellauimus congenitos. Qui; quidem uel ſunt ſecũdùm naturam; & tunc ſunt illi humores proportionales, et in quanto,& in quali; et in loco proprio exiſtentes.Vel ſunt præter naturam; quando aliqua harum conditionum deeſt.* Secundarum uerò humiditatum; ſunt duæ diuiſiones. *Nunc accipit ſecundum mẽbrum ſecundarum humiditatum.& hic definit primò in generali. & bene facit; quia definitio debet præcedere*

 diuiſionem.

diuiſionẽ. Inquit igitur; &, quæ ſunt non ſuperfluitates; ſunt. *Primo dicit quòd ſunt humores, à principali diſpoſitione conuerſi. Sed, quoniam urina, & ſtercus (ut ita loquar) ſunt humores à naturali diſpoſitione uerſi; Ideo addit differentiam diſtinguentem hos humores utiles à ſuperfluitatibus. Ideo addit* Delegati membris. *Et quoniam eſt etiã alia humiditas, quæ eſt conuerſa à propria diſpoſitione, & delegata membris; quæ eſt iam facta pars mẽbri; propterea bene addidit.* Sed nondũ alicuius membrorum. *Habita hac definitione; diuidit Auic. & ponit quatuor humiditates, conuerſas, & alteratas; à propria diſpoſitione humoris.* Prima eſt in venis capillaribus. Secunda exiuit extra venas, & eſt ſparſa per membra; ſicut ros. Tertia agglutinata quidem eſt membro, & habet quidem complexionem membri; ſed nondum habuit perfectam formam; quã tertiam humiditatem appellant iſti cambium. *Sed ego credo; quòd, neq; ipſi, neq; ſuus author Auic. rem intelligant; ſed, quòd ſint in errore omnes.* Quarta eſt (*inquit Auic.*) humiditas, quæ à principio natiuitatis eſt in membris ſimplicibus, continuans partes ipſorum. *Hoc quidẽ eſt mirum; quod hic dicit Auic. Hæc enim eſt ſeries uerborũ Aui. fideliter recitata; & hæc eſt ſententia ipſius. Sed uideamus in his, quantùm errauerit. Et primò circa illam diuiſionem* humor quidam eſt bonus, quidam eſt malus. *Hæc diuiſio primò deficit, quia*

non

non accipit oēs partes ſuas. Primò enim in illo membro, ubi habet humor bonus; eſt illud. (Cuius proprietas eſt, ut fiat pars ſubſtantiæ nutriti *hic deficit; quia ſunt multi humores boni in corpore; qui tamē non ſunt apti, ut fiant pars mēbri. Primò enim eſt bilis; delegata à natura ad inſtrumēta, ut fiāt excreationes. Si.n. fuerit obſtructus porus fellcus ita, ut nō trāſeat ad inteſtina; uidetis, quot mala pueniāt. Secūdò; eſt atra bilis, quæ prouenit ad os uētriculi; ad excitandam famem ordinata à natura; & tamen non eſt apta, ut fiat pars membri. Prætereà lac nonne eſt humor, bonus, & intentus à natura? Semen etiam; nonne eſt humor bonus, intentus à natura? Sub quo igitur membro continebūtur iſta, quæ ſunt excrementa? nam, quæ excernuntur extra; non ſunt propter nutrimentū corporis, ſed ſunt excrementa utilia propter alios uſus. & ita diuiſio mala eſt;* Neq; *poteſt excuſari. & uiderunt, Gentilis, & alij; has difficultates, ſed ita admirabantur Auic. ut non auderēt carpere. Verùmtamen amicus Platò, & amicus Socrates; magis tamen amica ueritas. Volo igitur equidem; non ſtudio carpendi Auicen. ſed, ut dicam ſententiam meam; & ſtudio ueritatis; dicere, quid ſentio.* Me*lior igitur fuiſſet diuiſio; ſi ita diuiſiſſet.* Humorum; *quidam boni, quidam mali.* Bonorum *humorum; quidam ſunt in uenis, quidam extra uenas.* Boni, *exiſtentes in uenis; ſunt quatuor. ſcilicet hi humores (de quibus loquitur) delegati ad nutritionem corporis.* Boni *autem, exiſtentes extra uenas; ſunt delegati ad ali-*

 quem

quem uſum. Iſte uſus; uel eſt pro conſeruatione indiuidui, in quo eſt; uel pro conſeruatione alterius indiuidui. Si pro uſu indiuidui, in quo eſt; uel faciunt nutritionem, uel adiuuant ad nutritionem. Si primo modo; erunt quatuor humiditates ſecundæ. Vel, ſi non conferunt ad eſſentiam nutriti; conferunt ſaltem ad hoc, ut fiat bona nutritio. Boni uerò, exiſtentes extra uenas, pro conſeruatione alterius indiuidui, et non pro conſeruatione indiuidui proprij; ſunt quidem boni; uel quia efficiunt aliud ſimile; uel, quia nutriunt. Siquidem efficiunt aliud ſimile; eſt ſemen. Si autē nutriunt; eſt lac. & ita poſſent ſubdiuidi humores boni. Humorum modò malorum; quidam ſunt ſimiliter in uenis, quidam extra uenas. In uenis quidem; ſunt omnes illi humores; qui peccant, uel in quanto, uel in quali; qui faciunt, uel cacochymiam, uel plethorā. Extra uenas autem; ſunt omnia illa excrementa. & ita ſumpta eſt hæc diuiſio ex, bono, & malo. & credo; quòd hæc ſit longè melior, quàm illa Auic. tamen iſta neq; in omnibus ſatisfacit. Nam in ſecundo membro non poſſunt collocari, neq; urina, neque egeſtio; Quia, neq; urina, neq; egeſtio: eſt mala. Bene autem pituita acida ſemp mala eſt. At, neq; ſub primo membro boni poſſunt collocari. Si igitur diuidatis, ſicut nos diuiſimus in principio; habebitis perfectam diuiſionē, & remouebuntur multæ ambiguitates. Diuidebamus autem hoc modo. Humorum; quidam congeniti ſunt, quidam poſtgeniti. Humorum cōgenitorum; quidam ſunt in uenis, quidam extra uenas. Humorum, conge-

nitorum

nitorum in uenis; quidam ſunt naturales; quidam non naturales. Naturales *ſunt ſanguis cum ſuis ichoribus; quando, neq; in quali, neq; in quanto; peccant.* Non *naturales ſunt illi ijdem; quando peccant, aut in quali, aut in quanto.* Extra *uenas; uel ſunt naturales, ſimiliter & boni; uel non naturales.* Boni, *& naturales; ſunt; pituita, & bilis utraq; in proprijs locis, et in propria quantitate, & qualitate.* Non *naturales; ſunt illi ijdem; quando non ſunt, uel in propria qualitate, uel in propria quantitate, uel & proprio loco.* Humorū, *poſt genitorum; quidā utiles, quidam non utiles.* (Non *aūt dicatis, boni, uel mali.*) *Si utiles; uel ſibi, uel alijs. Si ſibi; ſunt quidem apti ad nutriendum, &c. Si alijs; uel generant ſimile aliud indiuiduū, ut eſt ſemen, uel nutriunt; ut lac. Si inutiles; uel absq; malitia, uel cum malitia. Si absq; malitia; ſunt excrementa omnia naturalia. Cum malitia; ſunt illi humores; qui, non tantùm ſunt excrementa inutilia; ſed etiam nocent; ut bilis æruginoſa. Videatis modò diuiſionem* Auic. *& uidebitis, in quot, & quātis; deficiat. Videatis & noſtram; & (ſi placet) accipiatis.* Hoc *unum dico; quòd ex noſtra diuiſione tolluntur infinitæ difficultates, quæ ſunt apud modernos. & hoc, quantùm ad diuiſionem. Videamus modò; quantū peccauerit* Auicen. *ubi loquitur de humiditatibus.* Dicit *quòd* humiditatum corporis; quædam ſunt primæ, quædam ſunt ſecundæ. *Poſtea accipit ſecundum membrum; & dicit, quòd* humiditates ſecundæ; aut ſunt ſuperfluitates, aut non ſuperfluitates.

perfluitates. *Poſtea accipit duas humiditates non ſuperfluitates; & definiens primò illas; dicit; quòd* humiditates iſtæ ſunt humores; conuerſi à propria diſpoſitione,& membris delegati;ſed nondum pars membri alicuius perfectè effecti. *Aduertatis bene. humiditates ſecundæ, quæ non ſunt ſuperfluitates; ſecundùm Auicen. ſunt illæ; quæ ſunt alteratæ à propria diſpoſitione; et delegatæ membris. Sed ita tamen; ut non ſint effectæ pars membri alicuius perfectè.* Notate, *quòd dicit in ultimo definitionis; quòd poſtea diuidit has humiditates in quatuor ſpecies; & primam ſpeciem dicit eſſe humiditatem contẽtam in uenis capillaribus. Hic enim errat Auic. quia ſanguis in uenis capillaribus nõ eſt diſsimilis à ſanguine, qui eſt in uenis magnis. Quorſum igitur diſtinguere hunc ab illo. Gentilis (ut defenderet Auic.) dixit mendacium pro Auic. Dicit enim; quòd ſanguis in uenis capillaribus; non eſt idẽ cum ſanguine, qui eſt in uenis magnis; & non eſt uerus ſanguis. Ita enim ſanguis eſt uerus in uenis capillaribus, ſicut in primis, & magnis. quòd patet experientia. Dicentes enim ſanguinem è uenis capillaribus; uidetis eum habere omnes conditiones; quas habet ſanguis, qui ducitur ex uenis magnis. De ſecũda autem humiditate benè ſentit Auicen. De tertia uerò humiditate; totũ eſt, falſum, & contra ipſum. Sicut etiam quando dicit de quarta humiditate; quòd eſt humiditas exiſtens extra membra ſimplicia à principio natiuitatis, per quam continuantur partes membrorum; hoc eſt contra ipſius*

ſius definitionem;quia in definitione dicit; quòd humiditates iſtæ ſecundæ,licet ſint membris delegatæ; non ſunt tamen pars membri effectæ. hic autē dicit,quartam humiditatem eſſe eſſentialē partem membri. hoc enim non dicebat Gal. pater ueritatis, & medicinæ. Nam, & ipſe Gal. poſuit quatuor humiditates; & fortaſſe Auicen. uoluit ipſum imitari. Sed, an intellexerit ipſum,nec nè; neſcio.Bene autē ſcio; quòd Auic. ſentit hoc ipſum; ſicut nos expoſuimus. Nam prima quarti,tractatu tertio, ubi loquitur de febribus hecticis; idem ſcribit de his quatuor humiditatibus.

Sed in hoc debetis primò notare definitionē ipſius Auic.(Nam cū ipſo agimus.) Humiditatū harum ſecundarum. *Dicit enim; quòd humiditates hæ ſecundæ ſunt humores; à propria diſpoſitione,& principali; humoris alterati; & delegati membris.Ita tamen; ut nondum ſint effecti pars illius membri. Vbi igitur non habebunt huiuſmodi conditiones;non poterunt eſſe humiditates ſecundæ.Vt autem melius haberetis ſententiā Auic.dixi uobis; ut adiretis ad tertium tractatum primæ quarti, cap. primo; ubi loquitur de febribus hecticis. Ibi enim ponit has quatuor humiditates; ſed duas ponit ſimul pro una. Primam enim; ponit illam, quæ continetur in uenis capillaribus. Secundam; autem quæ eſt ſparſa per membra ſicut ros, quemadmodùm hic dicit. & dicit ibi; quòd hæ duæ humiditates ſunt, ſicut oleum in lucerna. Tertia humiditas dicit; quòd eſt quoddam coagulatū, non tamē perfecta coagulatione ita; ut iam habeat perfectam formam*

mam membri. & comparat hanc tertiam; oleo, imbibito in ellychnio, non amplius exiſtenti in lucerna. Poſtea ponit quartam humiditatem. & dicit, quòd quarta humiditas eſt eſſentialis in ipſo membro, ſicut eſt humiditas in ellychnio ipſo propria ipſius, & ſubſtantifica, & naturalis; per quam continuatur; non accepta ab oleo; ſed, quia adeſt in propria eſſentia ellychnij. hæc eſt opinio ipſius Auic. & non oportet ipſam aliò torquere; quia etiam ſe declarat allatis exemplis. Vt igitur uideatis quantùm diſcedat Auic. & à Gal. & à ueritate ipſius rei; oportet, ut uideatis quatuor humiditates, poſitas à Gal. Nam, et Gal. & Græci; poſuerunt & ipſi quatuor humiditates; ſed alio modo, quàm poſuerit Auic. Gal. enim in ſecundo de fac, Nat. cap. xi; ponens has quatuor humiditates, non ponit hiſtoricè: ſed per methodum, quam ſeruat in alijs omnibus. Vnde in lib. An ars tuend. ſani. pertineat ad medicum, an ad gymnaſticum; dicit, ſe nihil unquàm docuiſſe ſine methodo. Audiatis igitur, quomodò Gal. per reſolutionem doceat nos inuenire quatuor humiditates, incipiẽs à notione finis. Neceſſariũ eſt. (Inquit Gal.) ut ſi homo debet uiuere: nutriatur. At, ſi debet nutriri; debet nutriri alimento; alimentum autem non poteſt nutrire, niſi aſsimiletur. Quod declaratur ex definitione nutrimenti. Nutritio enim eſt aſsimilatio nutrie̅tis ad nutritum. At, ſi debet aſsimilare; oportet, ut agglutinetur, et adhæreat firmiter. Sed, quo modò agglutinabitur, niſi priùs apponatur? Sed, quo modò poteſt apponi; niſi priùs ſpargatur aliquid ad eum locum,

cum, cui apponitur? & ita ad nutritionem quatuor requiruntur, aſsimilatio, agglutinatio, appoſitio, ſparſio. Sed, ſi ita ſit, & neceſſariæ ſint hæ actiones; oportet, ut ſit materia, quæ primò ſuſcipiat has actiones. Hoc *igitur modo facit reſolutionem ex notione finis; poſtea componit.* Oportet *itaq; ut materia primò ſpargatur ad locum. Poſtea; quòd apponatur loco,* Tertiò; *quòd agglutinetur. Ideſt, quòd fiat, ſolida, dura, & tenax; ſicut eſt membrum. Quartò; ut aſsimiletur membro; accipiendo, integram, et perfectam; formam membri. Quando ſpargitur; eſt tanquã ros, & ſapit naturam ſanguinis. Poſtea incipit denſari, & apponitur membro; non tamen denſatur ita, ut agglutinari poſsit. Tertiò; adhuc magis denſatur, & unitur; & fit ſolida ſicut eſt membrum; ſed non ita tamen, ut habeat perfectam formam membri.* Et *hæc eſt agglutinatio.* Agglutinatio *enim eſt concoctio illius humoris ita, ut redditur craſſus ſicut membrum; ſed ita tamen, ut nondum habeat perfectam formam membri. Quartò, & ultimò; accedit aſsimilatio, & efficitur iam humidum nutrimentale, & fit par ipſius membri. & ita habetis; quatuor eſſe humiditates; &, quid ſint ſingulæ; &, quomodò fiant; &, quomodò diſtinguantur.* Galenus *autem nunquàm ſatur bene docendi; dicit;* Aduerte, Volo, *ut cognoſcas, quomodò iſtæ humiditates inter ſe differunt. Cognoſces autem hoc (inquit) in ægritudinibus. Quandò enim humor non poteſt aſsimilari propter morbum; quid contingit? Quando (inquàm) adhæret, & agglutinatur;*

tur; ſed non poteſt aßimilari; contingunt, impetigi-nes, (λεύκη *dicuntur à Græcis) & uitiligines. Ex quibus etiam cadunt pili, quia humor ibi agglutinatus, corrumpitur, & non poteſt aßimilari, & in hoc apparet differentia inter agglutinationem, & aßimilationem. Quando humiditas appoſita equidem eſt, ſed nondum potuit acquirere formã agglutinationis; conſequitur anaſarca. Quia humor bene apponitur, ſed non agglutinatur; quia non attingit ſoliditatem, & duritiẽ mẽbri nutriendi. Hæc ægritudo oſtendit quomodò differant, appoſitio, et agglutinatiò. Notetis modò, quid differat appoſitio à ſparſione: Quãdo nõ apponitur, ſed ſpargitur tantùm; conſequuntur primò puſtulæ in tota ſuperficie cutis. Quia, ex quo non potuit apponi, & eſt ſparſus; neceſſarium eſt, ut corrumpatur. & ita corruptus; facit uarias; puſtulas, & abſceſſus, & reliqua huiuſmodi. & ita planum eſt; quo modo differunt, ſparſio, & appoſitio. Notetis modò quid differat ſparſio ab ipſis humiditatibus. Quando humores non poſſunt ſpargi; fit ille affectus, qui dicitur à Græcis* ἀτροφία*. hoc modo docet Gal. cognoſcere quatuor humiditates: & ſic cognoſcitis has quatuor humiditates; non tantùm ex Galeno, ſed ex natura rei. Videamus modò; an Auic. fuerit rem, & Galen. aſſecutus. Ponit primò unam humiditatem, quæ eſt contenta in uenis capillaribus. hæc autem non eſt humiditas ſecunda; quia, quandiu humor eſt in uenis; eſt ſanguis, non humiditas ſecunda. Nam humiditas ſecunda (ut ipſe definit) erat humor*

alteratus

alteratus à propria diſpoſitione, & delegatus mēbris. Huiuſmodi autem humor in uenis capillaribus eſt merus ſanguis, neq; alteratus à propria diſpoſitione ſanguinis, neq; delegatus membris. Quantùm ad ſecundam humiditatem, quam dicit eſſe rorem ſparſum per membra; illa quidem eſt humiditas uera; ſed eſt prima, poſita à Gal. nō autem eſt ſecunda (ut dicit Auic.) quia Auic. poſuit primam humiditatem, quæ non erat humiditas; & poſuit ſecundam, quæ erat prima; poſtea ponit tertiam humiditatem. Hic bonus uir accipit quidem tertiam humiditatem Gal. idest agglutinationem; ſed dimiſit appoſitionem. Vbi igitur relinquis ô Auic. appoſitionem? Non enim poteſt agglutinari prius, quàm apponatur. Vnam igitur poſuit, quæ non erat ponenda. Equidem non dixerim, Auic. non intelligere Gal. Sed potiùs loqui ex propria intentione contra Gal. Sicut etiam de forma, & complexione; de qua aliàs ſufficientiſſimè dixi. Hanc tertiā humiditatem, quæ etiam eſt tertia Galeni, definit Auic. ſuo modo, ut uult; ponens etiam differentiam inter complexionem, & formam; quæ differentia uana eſt, ut alibi diximus. Ponit ultimò quartam humiditatem. & in hoc magis peccat, quàm in alijs, quia hæc humiditas nihil habet commune cum alijs. Nec enim hoc dixit Gal. neq; poteſt dici. Sed Gal. quartam poſuit humiditatem illam, quæ eſt, et nutrimentalis, & habens perfectam formam nutritionis, Iſte autem loquitur de ſubſtantifica. Præterea hæc quarta humiditas nō poteſt contineri ſub definitione ipſius Auicennæ; quam

poſuit

poſuit ipſe ſuperiùs, & aßignauit. His humiditatibus ſecundis; primò non conuenit genus, quia non eſt humor aliquis alteratus. Deinde, neq; ultima differentia; quia ibi dicit, quòd hæ ſecundæ humiditates non ſunt pars membri perfectè. Hæc autem quarta humiditas eſt pars membri eſſentialis. Hic Gentilis cognouit hanc difficultatem; & dicit aliquo modo hanc humiditatem quartam poſſe cõtineri ſub definitione (saltem obliq;) quia generatur ex ſpermate, ſperma aũt ex humore alterato à propria diſpoſitione. Sed hæc defenſio nihil eſt; quia non eſt hæc humiditas eiuſdem ordinis cum alijs. Quia hic loquimur de humiditatibus, quæ generantur in nobis; Illa autem humiditas eſt in ſemine, quod uenit aliunde. Præterea hæ ſecundæ humiditates poſſunt reſtaurari. Hæc autem quarta humiditas Auic. non poteſt reſtaurari. & utinã poſſet reſtaurari. & ita habetis diuiſionem, & ſententiam Galeni; quæ eſt ueriſſima. & illã, quæ eſt Auic. quæ, quantùm peccet; uidiſtis. &, ſi quis uelit poſtea magis ueſci glandibus, quàm pane; eligat, quod uult. habet enim panem; & habet glandes. Accedamus ad alia. Et dicemus etiam, quòd humiditates humoroſæ. *Poſtquàm egit de humoribus ſecundis; redit modò ad id, quod intendebat. primò ad tractandum de primis humoribus. & primò ponit unũ uniuerſale, quòd* ſiue humor ſit bonus, ſiue malus; ſunt quatuor genera. *Nõ dicit quatuor ſpecies; ſed quatuor genera. & bene dicit. Circa hanc partem exponemus primò textum ipſius fideliter; deinde*

deinde examinabimus, utrùm rectè ſenſerit Auicen. *nec nè.* Intelligit *humores humoroſos; humores, qui ſunt uerè humores; &, qui ſunt definiti in principio.* Boni,& ſuperflui. *Non apparet, quid intelligat per ſuperfluum. utrùm id, quod ſuperiùs dixit malum? nunquid ſuperfluum dicitur de eodem?* Reuera *ſuperfluum dicitur de quanto, non de quali. & poteſt eſſe aliquid ſuperfluum; & tamen non erit malum. Sed quoniam ipſe non dixit; oportet hic ariolari. Tamen dicimus; quòd, ſiue intelligat de humiditate, peccante in quali, ſiue in quanto; ſemper erunt quatuor genera humorum (ſicut et nos ſuperiùs diximus) ſemper enim appellabuntur, uno, & eodem, nomine. Sunt igitur quatuor; & nominat illa. Primum; eſt ſanguis, quem appellat omnium optimum.* Hæc *ſententia eſt, ſecundo de temp. etiam ipſius* Galeni. *Appellat enim ſanguinem ſyncerum. Sed (ut dicit Gal. in quinto de uſu partium, cap. 16.) non eſt intelligendus ſanguis ſyncerus, quò ad rationē, ſed quo ad ſenſum; & eſt ſanguis optimus omnium. Ratio autem eſt; tùm ex parte materiæ, quia fit ex materia meliori. ex parte. ſ. unctuoſa, et dulci. tū ex parte cauſæ efficientis. Quia alij humores fiunt à calore excedente; Sanguis autem ſolus à calore temperato. tum etiam ex parte formæ; quia eſt, calidus, & humidus; in calido autem, & humido; ſtat uita. tum etiam ex parte finis; quia ſanguinè nutriuntur membra nobilia, ut cor, & hepar. Vilia autem alijs. De cerebro autem, utrùm ſanguine nutriatur, an non; &, utrum*

ſit tam nobile, ut dicunt; uidebimus in quæſtione. Sanguis uerò exiſtit natura, calidus, & humidus. *Nunc uult diſtinguere ipſum ſanguinem; ſed proponit primò conditionem unam communem, tam bono, quàm malo, quòd ſcilicet dominatur in eo, caliditas, & humiditas. &, quòd niſi ſit, calidus, & humidus; non erit ſanguis. optimè igitur, antequàm fecerit diuiſionem in, bonum, & malum, ſanguinem; poſuit hanc conditionem, quæ eſt communis utriq;. Tacuit autem ſecundam conditionem, quam nouit Galenus (et hæc differentia eſt maximè eſſentialis. & non poteſt dignoſci ſanguis à ſucco melancholico meliùs, quàm per hanc differentiam.) Videlicet per, congelari, & non congelari. Nam, & ſanguis, & ſuccus melãcholicus; eſt niger; diſtinguuntur autem, quia ſanguis congelatur, ſuccus autem melancholicus non congelatur. Poſtea diuidit Auic.* ſanguinem in duas ſpecies; in naturalem, & non naturalem. Naturalis autem; eſt, cuius color ponit conditiones ſanguinis naturalis tres. Prima eſt, quòd eſt valde dulcis. *& addit illud* valde. *Quia uult, quòd etiam pituita naturalis ſit dulcis. Vtrùm autem ſit hoc uerum, uel non; quòd pituita ſit dulcis aliquo modo, & ſanguis ualde dulcis; declarabimus inferiùs.* Dicit *ſecundò; quòd* nihil olet. *Nõ aũt intelligatis, qđ careat prorſus odore; ſed, quòd caret ingrato odore.* Vnde *bene dixit ille; ille bene olet; qui nihil olet.* Tertiò *dicit, quòd eſt coloris rubei. Quòd autem ſanguis non fœteat; ratio eſt, quia fœtor*

 eſt ex

eſt ex putredine. putredo autem conſequitur, quando calor non perfectè dominatur in humidum. At in ſanguine calor optimè regit humidum. Dicit etiam; quòd eſt ualdè dulcis. Cauſa autem huius rei; eſt, quia ſapor dulcis efficitur, quando humidum eſt bene cõcoctum à calore. & ſolus hic ſapor eſt naturalis; quia in hoc ſolùm, & humidum, & calidum; eſt temperatum. Alij autem ſapores non ſunt naturales. Eſt rubeus etiam. *Dicit Galen. in octauo de placitis; quòd Plato ex Hipp. colligit etiam cauſam rubedinis in ſanguine. Nam, licet non dixerit Hippocr. apertè, quare ſanguis ſit rubeus, quia hoc non pertinebat ad ipſum; tamẽ ex temperatura ſanguinis, quam docuit Hip. colligit Plato cauſam rubedinis. Eſt enim, calidus, & humidus; at calor; ſi ſit in materia, humida, et craſſa; facit rubedinem. & ſi materia adhuc ſit magis craſſa, & ſicca; facit nigredinem. Sicut. cõtrà, ſi ſit calor in materia ſubtili; facit ipſam lutei coloris. Vt patet de igne; Qui, ſi ſit in re, ſubtili, et tenui; facit colorẽ luteũ; ut, ſi ſit in palea. At; ſi ſit in re craſſa moderatè; tamen facit rubedinẽ. In ſubſtantia aũt ualdè craſſa, et ſicca; facit nigredinem; ut, quando facit carbonem. Calor igitur; ſi agat in materiam bilioſam; quia materia iſta eſt ualdè ſubtilis, facit illam eſſe lutei coloris. At, ſi materia ſit craſſa, qualis eſt materia ſanguinis; recedit color à luteo, et fit rubedo. Quòd, ſi magis adhuc ſit craſſa, ut eſt materia ſucci melancholici; adhuc fit maior receſſus à colore luteo, & fit nigredo.*

LECTIO. XXX.

Repetamus *adhuc; ut meliùs intelligatis. Dixi igitur ex Gal. octauo de plac. Hippocratem quidem non dixiſſe expreßè cauſam rubedinis in ſanguine; ſed ea tamen dixiſſe; ex quibus poterat haberi cauſa; dum ponit ſanguinem eſſe temperatum temperatura; calida, et humida; et mediocris ſubſtantiæ inter, tenuem, & craſſam. Rubedinem enim in ſanguine clarum eſt effici ex humiditate media inter, craßitudinem, et tenuitatem. et dixi ex Platone in Timæo; quòd, quando ignis agit in ſubiectum craſſum ualdè, et terreum; redditur flāma nigra. Sicut uidemus, quando, pix, aut aliquid huiuſmodi; ardet. Vbi autem materia ſit admodùm tenuis; facit flammam, fuluam, & claram. Vbi autem materia ſit media; facit flammam medi am iter, nigram, et claram. Color autem talis medius; eſt color rubeus; ſicut etiam dicit Gal. ſecundo de criſi, ubi loquitur de coloribus urinæ. Proportionaliter igitur ſumens Plato colores in ipſis humoribus; dicit, quòd, ubi calor complexionalis ſit in ſubiecto craſſo; facit colorē nigrum. Vbi autem ſit ſubiectum tenue ualdè; facit colorem fuluum. Vbi uerò ſit medium ſubiectum, fit color rubeus. Ideo bene dixit Gal. octauo de plac. quòd Hipp. non expreßit cauſam rubedinis in ſanguine; dedit tamen anſam inueniendi cauſam huiuſmodi. Hæ igitur erant tres conditiones, poſitæ ab Auic. de ſanguine naturali. Galenus tamen duas alias ponit differentias in tertio de*

alim. Prima eſt, quòd ſit mediæ ſubſtantiæ inter tenui tatem, & craßitudinem; & hic ſanguis eſt maxime naturalis. Secunda conditio (Quam poſuit Gal. in libro Quòd animi mor. ſeq. tẽp. corp. et Ariſt. in ſecundo de part. animal. cap. ſecundo) eſt, quòd habeat, uel multas fibras, uel paucas fibras. Quia (ſicut determinat Gal. ibi in lib. Quòd animi mores ſeq. temp. corp. Quòd tamen accipit ab Ariſtot. loco allegato.) Illi, in quibus ſunt multæ fibræ in ſanguine; ſunt ualdè robuſti. & apparet hoc in tauris, & in animalibus robuſtis. Sed iſte ſanguis fibroſus non facit ad ingenium; licet faciat ad motum, & ad robur. Cùm igitur corpora hominum ſint uarijs modis temperata in fibris ſanguinis; ideo etiam dicetur ſanguis, magis, & minùs, naturalis; prout, plures, aut pauciores; fibras habuerit. Si uolumus excuſare Auicennam; poſſumus dicere, quòd complexus ſit has duas conditiones ſub colore. Quia non poteſt eſſe ſanguis rubeus; niſi ſit medius inter, craßitudinem, & tenuitatem. & eadem eſt ratio de fibris; quia nunquàm erit ſanguis fibroſus ualdè, niſi ſit craſſus. Craſſus autem eſt niger; non rubeus. neq; carebit prorſus fibris, niſi ſit tenuis; tenuis autem eſt fuluus. At ſanguis naturalis eſt rubeus; erit igitur ſanguis naturalis moderatè fibroſus. Eſt etiam ſciendum de cauſa efficiente ſanguinis naturalis (ut perfectam cognitionem habeatis) quòd factus eſt ſanguis à calore temperato. Quia, ſi ſit calor diminutus, erit incoctus; & ita aquoſus, & non dulcis, & non rubeus. Si autem ſit calor excedens;

erit ſanguis,tenuior, fuluus, non dulcis. Secundò fit ex materia optima alimenti; quia (ut dicit Gal.ſecun do de facul.nat.)fit ex pingui, & unctuoſo alimento. Vnde in lib.de plenitu.dicit Gal.quòd ſanguis fit præter naturam propter alimenta craßa. Vbi igitur ſit calor moderatus; & cibi ſint boni ſucci, ex quibus poßit elici à calore temperato plurimum ſucci. Tunc fit multus ſanguis bonus. Vnde poteſtis elicere (Contra opinionẽ omniũ modernorũ; qui dicunt à tẽperatu ra,calida,& humida; plus ſanguinis generari; quàm à temperatura æquali) quòd, ubi cibi adſint boni; iſti generant plurimum de ſanguine bono. Vnde qui eo nutriuntur,fiunt quadrati. Poſteà habet aliam condi tionem; quòd continuè nutrit. & annotauit eam Auicenna in definitione. & ratio eſt; quia eſt humidus, & optimus omnium humorum. hinc ſequitur, quòd, optimè nutrit. Vnde ſequitur; quòd qui habent plurimum de optimo ſanguine; optimè nutriuntur, & fiunt quadrati. Ex quo ſequitur; quòd hi poſſunt in tempore fieri humidi conſecutiuè,et efficientur plethorici; & quòd incidunt in abundantiam carnis,& ſuffocationem, niſi exerceantur, & temperatò utantur uictu. et hinc uidetis, quo modo totum fundamentum artis medicæ ſtat in cognitione humorum. Satis igitur hæc de ſanguine naturali. Poſtquàm igitur Auic.dixit conditiones ſanguinis naturalis; dicit modò. Non naturalis verò; ſunt duæ diuiſiones. *Nunc agit de ſanguine non naturali; & inquit, quòd ſanguis non naturalis primò dupliciter diuiditur.*

uiditur. Aut, quòd in propria ſua natura aliquid contingit ei, à quo mutatur ad præter naturam. ut, ſi ſit, uel calidior, uel frigidior. Ex quo ſequuntur operationes, tantò deteriores, quantò maior fuerit alteratio. & hic bene notetis; quòd non intelligimus de alia alteratione facta, quàm à qualitatibus primis. et, quoniam ad hanc alterationem ſolet ſequi alteratio aliarum qualitatum; hic eſt intelligendum, quòd alteratio hæc ſit in primis qualitatibus tantùm ita; ut tempe rata; non poßit fieri alteratio, neq; in ſubſtantia, neq; in ſecundis qualitatibus ita; ut, neq; ſapor, neq; color, mutetur. & bene notetis hunc punctum; quòd & Auic. notauit. Vnde Galenus optimè dicit in ſecundo de differentijs febrium, ubi loquitur de putredine ſanguinis; Quòd, ubi ſanguis plurimùm alteratur. Addit (plurimũ) Quòd tenue eſt; uertitur in bilem. quòd craſſum eſt; in ſuccum melancholicum. Quantũ igitur ad hoc primum membrum; non fit immutatio, niſi in primis qualitatibus; non in ſubſtantia, neq; in alia qualitate. Secundum membrum eſt; quòd immutatur ſanguis propter miſtionem alterius ſubſtantiæ. Et hoc dupliciter. Vel, quia aduenit alia ſubſtantia ab extrinſeco; uel quia propter plurimum exceſſum in complexione abſq; eo, quòd extrinſecùs aliquid adueniat; generatur, aut putredo, aut bilis, aut ſuccus melancholicus. & hoc membrum coincideret cum membro primo principali diuiſionis; niſi ita intelligeretur illud primum membrum, ſicut nos diximus. Prima diuiſio; eſt Gal. in lib. de plenitudine. Quantùm uerò ad diui-

ſionem ſecundi membri; eſt quidem hæc Galeni in ſecundo de differentijs febrium, ubi agit de putredine ſanguinis. Diuiſio modò tota Auic. eſt facilis; Et huius etiam diuiſionis partes. *Secundùm illud; dicit; quòd, ubi ſanguis ſit præter naturam ex admiſtione ſecundùm naturam illius, quòd admiſcetur, uariatur ſanguis in ſuis conditionibus. primò in colore; quia, ſi admiſcetur bilis; fit fuluus. Si ſuccus melancholicus; niger. Secundò in odore; quia, ſi bilis; fit nidoroſus,* Tertiò *in ſubſtantia; quia, ſi admiſcetur bilis; fit tenuior. Si ſuccus melancholicus, craßior.* Phlegmatis autem. *Tranſit modò ad naturam phlegmatis. hactenus declarauimus mentem Auic. ut pro ipſius intellectione ferè nihil poßit deſiderari; Sed modò; quoniam quidem, & deſidero, ut habeatis ſcientiam integram; et naſcuntur hic multæ quæstiones, non de lana caprina; ſed, quæ attinent ad artem;* Ideo *eſt hic immorandum. Circa igitur hoc, cùm ſanguis dicatur bifariam (ut dicit* Galenus *in lib. de natura humana)* Primò, *exquiſitus, & purus; ex quo, neque generatur homo, neque nutritur. Alio modo commistus alijs humoribus.* Hic *quæritur, de quo ſanguine intelligat* Auicenna. *Dicimus igitur; quòd loquitur de ſanguine, puro, & exquiſito.* Et, *quòd hoc ſit uerũ; apparet, quia ponit ipſum contra diſtinctũ tribus alijs humoribus. Sed hic modò oritur quæstio; utrùm detur actu iſte ſanguis purus. & uidetur, quòd non; quia hoc uidetur contra ſententiam* Hipp. *qui dicit ſanguinem purum nunquàm inueniri in corpore*

pore humano. Dicebat etiam Gal. in lib.de plenitudine; quòd nunquàm in uenis reperitur ſanguis purus. Quòd, ſi non in uenis; ubi nam itaq; reperietur. Hoc *eſt; Contrarium tamen uidetur dicere* Hippocr.*quòd in uenis purus reperitur. & probat experimento. Quia, ſi demus pharmacũ; euacuans, pituitam, aut bilem rufam, aut atram. & , ſi ſit pharmacum uehementius, quàm cõueniant homini; educet primò humorem conuenientem, ultimò educet ſanguinem.* Ergo *datur ſanguis purus; actu exiſtẽs in uenis. Prætereà; quando dicit Galenus in libro de plenitudine; quòd ſanguis poteſt uitiari, aut ex ſe, aut ex miſtione aliorum humorum; ergo & ipſe uidetur concedere ſanguinem purum. Quid igitur dicemus? Dicimus; quòd inuenitur purus in uenis, et exquiſitus. Quod utiq; probatur, ratione, & ſenſu.* Ratione *quidem; quia, ſi ſint in uenis alij humores, puri, & exquiſiti; ergo et ſanguis etiam erit in uenis, purus, & exquiſitus; quia par ratio eſt, unius, et alterius. Senſu apparet etiam; quia dum exit ſanguis; eſt aßignare aliquam partem, quæ ſit pura, et ex colore, & ex dulcedine, & alijs proprietatibus.* Hic *tamen ſanguis, licet ibi ſit purus actu; actu tamen nũquàm ſeparatur.* V*nde aliud eſt dicere, quòd in uenis ſit pars aliqua ſanguinis pura; et dicere, quòd actu ſeparetur ſanguis purus, ſicut in lacte. licet enim ſit lac actu purum; nunquàm tamen poteſt actu ſeparari à ſero. Sic igitur etiam de maſſa ſanguinis eſt dicendum. Quòd autem nunquàm inueniatur eiuſmodi ſanguis purus ſeparatus; primò probatur ex prima eius*

generatione,

generatione; quia nunquàm generatur ſanguis purus ſeparatus. Præterea *ex uſu ipſius ſanguinis; quia, ſi eſſet ſeparatus, eſſet inutilis naturæ.* Quia *ex ſanguine puro, ſeparato, non fit generatio; quare, neq; nutritio.* Quia *ex quibus conſtamus, eiſdem etiam nutrimur.* Nullum *enim eſt membrum in corpore, quòd non habeat quatuor elementa proxima.* Etiam *enim ſpiritus ipſe habet quatuor elementa proxima, quæ ſunt humores.* Immo, *ſi ſanguis purus eſſet ſeparatus, omnino uitiaret humores hominis.* Quia, *ubi ſanguis plurimus ſimplex abundat (ut dicit Galen. in lib.* Quòd *animi mor. ſeq. tem. corp. & in lib. de natura humana, circa finem) ſunt illi, ſimplices, pigri, & inepti ad operationes.* Immo *dicebat etiam* Gal. *in lib. de natura humana; quòd ſanguis temperatus non dicitur temperatus, niſi ex temperata miſtione quatuor humorum.* Datur *igitur ſanguis purus, actu exiſtens in uenis; ſed non tamen ſeparatus.* Sed *accipiamus hũc ſanguinem purum, licet non ſit ſeparatus actu; accipiamus tamen per intellectum, ſeparatum, & ſequeſtratum; ab omnibus alijs humoribus.* Hic *quæro; utrùm ſit homogeneum quiddam talis iſte ſanguis, purus, & ſeparatus ita; ut habeat diuerſam ſubſtantiam?* Notetis; *quòd hæc interrogatio uidetur habere multas anſas; & ex optima reſponſione ſoluentur multæ difficultates.* Dicimus; *quòd nunquàm inuenietis ſanguinẽ iſtum purum homogeneum.* Sed *habet adhuc diuerſas partes; quia eſt in eo pars quædam ſubtilior, & ſeroſa; et ille humor dicitur ichor ſanguinis. et, non ſolũ ſanguis*

habet

habet iſtũ ichorem;ſed etiã pituita habet ſuũ ichorem, & bilis, & ſuccus melancholicus. Hoc *autem non eſt meũ;ſed eſt* Galeni *inuẽtum ſexto epidem. commentatione ſua ſecunda, ſuper illa ſententia.(Sanguis ichorides in uigilãtibus, ſiue bonus, ſiue malus.)* Ibi *enim ponit* Gal. *quatuor ichores in quatuor humoribus; qui ſunt contradiſtincti ſinguli ſingulis ſuis humoribus. & bene notetis hanc partem; quia ex hoc patet, quid ſit dicendum ad quæſtionem de febre ſanguinis. hoc nomen (ichor) propriè apud Græcos tabes quædam eſt, quæ ſolet uiolenter elici ex aliqua re ſuccoſa; ut, quando carnes aſſãtur ueru; uidetis ex carnibus colliquari ſuccum quendam. Eiuſmodi enim ſuccus, ſiue tabes; appellatur ichor à Græcis. Apparet hoc idem, in febre peſtilenti, in fluxibus liquefactiuis; & in febribus tabidis; In his enim omnibus apparet liquor quidam colliquatus in excrementis. Etiã in ulceribus extrinſecis; quia ex carne ulcerata manat quædam tabes; quæ nõ eſt, neq; ſanies, neq; ſanguis; ſed quidam ichor emanans ex ſubſtantia. hoc propriè ſignificat ichor apud Græcos metaphoricè. Poſtea dicimus ichores; quicunq; exeunt ex aliqua ſubſtantia humores. Vnde Ariſt. ſecundo de generatione animalium appellauit per ſimilitudinem, pituitam, & utranq; bilem; ichores ſanguinis, ſicut diximus ſuperius. Tertio dicũtur ichores (ſicut appellauit Galenus in loco allegato ſexto epidem. commen. ſecunda) partes illæ ſubtiliores, quæ emanant ex humoribus ſingulis.*

Dicimus igitur, propriè ichorem eſſe nihil aliud,

quàm ſuccum quendam ſubtiliorem, per uim expreſ=ſum ex aliqua ſubſtantia, quem tabem uocant Latini; *ut apparet in carnibus aſſatis; ex quibus, dũ aſſantur; emanat quidã ſuccus, ui caloris ignei expreſſus.* Etiam *in ulceribus malignis idem apparet; ex quibus humor quidam expreſſus emanat; qui, neq; eſt ſanies, neque ſanguis. Poſtea per metaphoram dicitur ichor quili=bet humor, ex ſubſtantia aliqua emanans ſolida. et ita habetis; quòd ſinguli humores habent ſuos ichores; et, quid ſit ichor. & ſcire hoc maximè pertinet ad intel=ligendam quæſtionem de febre ſanguinis. Poſtea erat aliud dubium de ſanguine. Dicitur ab omnibus, quòd ſanguis ſit, calidus, & humidus (hoc dicunt* Gal. Hip. Auic.*) Sed uidetur eſſe dubium. Vtrùm reuera ſanguis ſit, calidus, & humidus. &, ſi ſit; quomodò ſit, calidus, & humidus.* Nam Gal. *uidetur negare; ſanguinem eſ=ſe, calidum, et humidum. In primo enim de natura hu=mana (ubi* Hippocr. *dicit in tex. ſanguinem eſſe, cali=dum, & humidum; ita, ut proportionalis ſit ueri; ſicut alij humores correſpondent alijs temporibus anni)* Gal. *ibi in commento ait; Aduerte; quòd ſanguis non eſt, calidus, & humidus; ſicut, neq; uer eſt, calidum, et humidum. Alibi tamen fatetur; ſang. eſſe. calidum, & humidum. Dicimus igitur cum* Hippocr. *ſang. eſſe, ca=lidum, & humidum; ſed dicitur, cal. & humidus; non per exceſſum, ſed hoc nomẽ eſt nomen temperamenti in ſanguine. Vnde ſanguinem poteſtis dupliciter con=ſiderare, ſicut et alia omnia. Vel in ſua naturali tem=peratura abſolutè ſine reſpectu ad aliud; & hoc mo=*

do

do certè eſt, calidus, & humidus; per exceſſum. Alio *modo poteſtis cōſiderare per reſpectum ad aliquem; ut diſtinguit Galenus in primo de tempe. ubi loquitur de temperatura ueris; & ad hunc ſenſum dicitur, calidus, & humidus; non per exceſſum; ſed, ut temperatus; quia, tantum habet de caliditate, & humiditate; quantum ſufficit, et conuenit pro natura animalis. Sic etiam dicimus; uer eſſe, calidum, & humidum; nō, quia excedat; ſed effectiuè; quia facit, caliditatem, & humiditatem.* Generat *enim ſanguinem; qui, cùm ſit, calidus, & humidus; eſt tamen temperatus.* Quia *tale temperamentum, calidum, & humidum; in ſanguine; tantum eſt; quantum conuenit naturæ animalis.* Alij *uerò humores, non dicuntur tales per temperamentum, ſed per exceſſum. & ita uidetis ſecundùm quem ſenſum dicatur ſanguis, calidus, & humidus. et ita ſaluantur,* Gal. & Hippocr. *& omnes; quare dixerint ſanguinem, calidum, & humidum; & uer, calidum, & humidum. & breuiter, quicquid dixit* Galen. *de uere; idem dicatis de ſanguine.* Differunt *tamen; quia ſanguis talis eſt ſua eſſentia, & formaliter.* Ver *autem; effectiuè.* His *ita declaratis; modò quæritur, an hic ſanguis purus contra diſtinctus alijs humoribus, poßit putreſcere. & loquimur de putredine intra uenas; quia extra uenas putreſcit facillimè omniū, & de hoc nulla eſt dubitatio.* Et *breuiter dicimus; quòd poteſt putreſcere.* Quod, *nō ſolùm authoritas atteſtatur; ſed etiam ratio.* Nam; *ſi poteſt, calefieri, & frigefieri, & alterari in ſe ipſo (ſicut ait* Auicen. *in ſuperioribus, et* Galen.

Galen.in lib.de plenitudine) cur etiam non poteſt putreſcere? Cùm putrefactio,(ut dicit Ariſt. quarto meteor.) fiat, quando calidum non poteſt, dominari, & regere, humidum, propter nimiũ exceſſum. Sed quæritur, cùm putreſcat ſanguis, quam febrem faciat. Neceſſarium eſt, ut faciat febrem; ſicut & alij humores putreſcentes faciunt. Quæritur igitur, ex quo poteſt putreſcere ſanguis in uenis, utrùm faciat febrem diſtinctam. &, ſi diſtinctam, quo nomine ſit appellanda. Breuiter omnes Græci recentiores conſpirant in hoc, quòd facit quartum genus febris, et uocant ſynocham febrem. hoc declarabo primùm quo modo ſit intelligendum; deinde, utrùm Auic. iure, & præter ſuũ morem immodeſtè, inuehatur contra Gal. Primò igitur afferam rationes eorum, qui dicunt, febrem ſanguinis eſſe ſynocham febrem. Deinde uidebimus, utrùm iſti rectè ſentiant. Primò itaq; dicunt, quòd ſynocha fit à putredine ſanguinis, moti authoritate Galen. 9. Therap. cap. tertio; Quia dicit, ſynocham non fieri, niſi in corporibus abundantibus ſanguine plurimo. Quod interpretati poſtea omnes recentiores Græci, uno ore dixerunt, ſynocham fieri ex putredine ſanguinis; & Paul. & Aetius, et Trallianus. et alij & poſtea, Arabes, Auic. & alij. Præterea ſigna manifeſtãt hoc; quia (ut dicit Gal. 9. Therap. cap. tertio, ſecundo, et quarto) Primo pulſus ſunt, uehementiſſimi, maximi, frequentiſſimi, et uelociſſimi. Quantùm ad frequentiam, et uelocitatem, poteſt etiam contingere in putredine bilis. Sed, uehementia, & magnitudo, non poteſt eſſe in cacochymia,

cochymia, ſed à ſanguinis multitudine, putreſcentis; Ideo ab hoc ſigno indicatur, ſynocham eſſe febrem à putredine ſanguinis. Addit aliud *ſignum; dicens, quòd calor febris ſynochæ eſt, mitis; & ſuauis; quod indicat putredinem ſanguinis, ut dicit in ſecundo de diff. febr. & non poſſumus aliter gloſſare.* Tertiò indicat *ipſa curatio.* Gal. *enim docet curare febrē ſynocham miſſione ſanguinis uſq; ad lipothymiam. & hoc fit in ſola ſynocha. & ; quibus non fuerit hoc modo miſſus ſanguis (inquit* Gal *) ij moriuntur. & hoc ſignū magnum; eſt etiam* Hippocr. *proprium.* Quartò eſt ratio. *Nam febres continuæ ardentes non ſunt, niſi duæ; ſynochus, & cauſus; ſicut dicit* Gal. *in ſecundo de criſi, cap. tertio. Sed certum eſt, quòd cauſus fit à bile; ergo ſynochus fit à ſanguine, quia aliter non poſſent diſtingui. Nam certum eſt, quòd non fit à pituita, neq; à melancholia; ergo, uel à bile, uel à ſanguine. Nō à bile; quia ab ipſa fit cauſus; ergo fit à ſanguine.* Hæc *igitur ſunt argumenta; quibus probāt, febrem ex putredine ſanguinis eſſe ſynocham.* In *contrarium apertiſſimè eſt* Galenus *alibi; qui uult, quòd fiat ſynochus à bile. & eſt in ſecundo de diff. febrium; ubi loquitur de febribus continuis; faciens diſtinctionem continuarum à bile. Quarum dicit duo eſſe genera; unum appellat ſynocham, alterum cauſum. Quid igitur dicemus hoc loco?* Habemus *authoritatem hanc magnam quidem; ſed nudam, & diſtinctam. Si uolumus bene intelligere hanc materiam; oportet ſeruare; quæ præcipit* Gal. *in quæſtione illa; An ars tuend. ual. pertineat ad gym.*

Dicit

Dicit autem ibi; conſiderandos eſſe terminos, qui ſunt in quæſtione ita; ut bene diſtinguamus, prædicatum, et ſubiectum. Quoniam igitur hic quæritur, utrùm ſynocha fiat à putredine ſanguinis; oportet uidere, quid ſit ſynocha, quod eſt ſubiectum. & poſtea; quid ſit putredo ſanguinis, quod eſt prædicatum, Incipiamus itaq́ue primò à declaratione ſubiecti. Synochus igitur. (Vt exponit Gal. 9. Therap. cap. ſecundo, & tertio) dicitur febris, nõ ab humore peccante; ſed hic eſt ſuus characteriſmus, ut nullum habeat paroxyſmum diuerſum, ſed unum tantum. Reliquæ uerò omnes habent paraxyſmos. Nam ardens; licet ſit continua, habet tamen exacerbationes de tertio in tertium. ſic et aliæ omnes. Febris autem ſynocha; ſemper, uel uno tenore; à principio ad finem augetur, uel ſemper minuitur; uel ſemper ſtat; Sed unus ſemper eſt paroxyſmus. hæc eſt propria differentia; & hic etiam characteriſmus, diſtinguens ſynocham ab alijs febribus. Ideo dicit Gal. quòd dicuntur ſynochi, quaſi concluſæ. & dicit eſſe nomen barbarum; Sed acceptum tamen iſtud nomen; ut diſtingueretur hæc ab alijs febribus continuis, quæ συνεχοὺς ab ipſis dicuntur. A' quo uerò humore fiat ſynochus; nunquàm explicuit Galenus, niſi in uno tantùm loco, hoc eſt, in fine libri de differentijs febrium; Dicens (Citat autem ibi authoritatem Praxagoræ) quòd fiunt febres ſynochæ ex putredine humorum, qui ſunt in magna uena. Sed non diſtinguit, qui nam ſint iſti humores. In quodam tamen loco. 9. Therap. cap. tertio; dicit apertè; quòd fiunt, quando humores

æqua

æqualiter putreſcunt in uenis. Iam habetis primò, quid ſit ſynocha; & habetis putredinem ipſius, quæ nam ſit ſecundum Galenum. *Cui nolumus aduerſari; quoniam dicit eſſe febrem ſynocham, quando humores æqualiter putreſcunt in uenis.* Videndum *eſt quidem; quo modo hoc ſit intelligendum. Si igitur uos intelligatis totā maſſam ſanguinis æqualiter putreſcere ad hunc ſenſum; quòd putredo æqualiter ſit in omnibus quatuor humoribus; & ſit uerum, quòd iſta putredo ſit, uel in omnibus uenis totius corporis, uel in magnis uenis; & uenæ magnæ ſunt illæ, quæ ſunt intra;* Nemini *dubium eſt; quòd illa febris non eſt illa, quæ habet ſigna illa dicta à* Gal. Nam *non erunt pulſus uehementiſsimi, neq; maximi.* Nam, *ſi in ephemera concidunt uires; quid dicendum, ubi putreſcit ſanguis cum ſua tota maſſa?* Immo *ſequitur proſtratio totius uirtutis. & propterea nunquàm, ſtante iſta putredine in tota maſſa ſanguinis; poterit ſtare uirtus; quia, & ſpiritus, & calor innatus; erit putridus. &, ſi pulſus non poteſt eſſe uehemens, quando putreſcit bilis; quo modo poterunt conſtare pulſus, quando putreſcit tota maſſa ſanguinis?* Non *poterit igitur pulſus eſſe, uehemens, & magnus; nè dum, uehementiſsimus, & maximus. Præterea calor ille non erit mitis;* Immo *in extremis partibus apparebit frigidus, & erunt omnia accidentia ſæua.* Nam, *ſi fiunt accidentia ſæua, quando putreſcit unus humor; quid credendum eſt, quando tota maſſa putreſcit?* Neq; *tamen facilè ſoluetur hæc febris; propterea hæc non ſunt dicenda,*

quòd putredo in ſynocho ſit talis, quòd tota maſſa ſanguinis æqualiter putreſcat. Sed quis dicet; bene cõcedo, quòd ſi tota maſſa ſanguinis putreſceret ſimul in oĩbus ſuis partibus; ſequerẽtur iſta, quæ tu dicis; Sed tu decipis, quia res nõ ita eſt. Sed quãdo dicimus putredinẽ eſſe in tota maſſa ſanguinis æqualiter, et in omnibus per indifferentiam; iſtud eſſe intelligimus, quia non magis in una parte, quàm alia; Iſtud nihil eſt, neq; ſtat cum Galeno. Quia Gal. ſecundo de diff. feb. poſtquàm comparauerat putredinem intermittentium putredini continuarum; quia putredo iſta fit per partes; ubi incipit diſcurrere cauſas febrium continuarum; dicit, exemplum de fimo nõ amplius eſſe ad propoſitum, quia hic non putreſcunt humiditates per partes. Sed clarius. 9. Therap. cap. tertio; dicit; quòd non poteſt fieri febris iſta ſynocha in corporibus frigidis, quia nõ poteſt confertim putredo occupare omnes partes propter reſiſtentiam frigiditatis corporis. Ergo ſimul omnes partes occupantur; & non per partes in febre ſynocha. Inde eſt, quòd nunquàm pertranſit hæc febris quartum diem (ſicut dicit Gal. ſecundo de diffe. feb.) quia abſumitur materia ſicut, ſi ignis occuparet ſtipulam totam. At, ſi partem poſt partem occuparet; poſſet durare iſta febris per multos dies. Synocha igitur eſt talis naturæ, & non poſſumus aliter gloſſare. Stat igitur, quòd iſta putredo ſit æquabiliter in toto corpore. & tunc non ſequentur ſigna, quæ dicit Gal. ſequi ad febrem ſynocham; quare non erit illa febris ſynocha. Immo dicit Galen.

quòd

quòd putreſcit æqualiter tota maſſa ſanguinis in ſynocho; quid igitur dicis ad autboritatem Gal? Audiuiſtis, quid dixerim in principio, quòd omnes humores habent ſuos ichores. Cùm igitur ſint iſti ichores, qui poßint ex uiolenta cauſa exprimi; ubi æquabiliter augentur humores proportionaliter(.ſ. omnes humores in uenis) ubi non poßit fieri tranſpiratio propter multitudinem,& adueniat aliquid conſtipãs; incaleſcunt illi humores; & inde eſt, quòd incipiũt ab ephemera. Quia, dum incaleſcit ſanguis; fit ſynocha ſine putredine propter ſolam conſtipationem, quæ eſt media inter, ephemeram,& putridam. Vbi autẽ, magis, atq; magis; augetur conſtipatio; neceſſarium eſt, ut ſanguis putreſcat; & tunc fit ſynochus cum putredine. Sed quid putreſcit? Exprimuntur illi ichores, & fit ſeparatio bonæ partis; quia natura ſemper eſt ſollicita de meliori. Illi igitur ichores; cùm ſunt ſeparati,& non poſſunt exire; neceſſarium eſt, ut putreſcant primò; quia humidi ſunt,& ſunt deſtituti à natura. & illi ichores ita ſeparati, emanantes æqualiter à tota maſſa,& expreßi; putreſcentes faciunt ſynocham febrem. & inde eſt, quòd febris parum perdurat; quia putredo eſt in illis ichoribus, qui ſunt pars tenuior omnium humorum. Dicitur autem fieri iſta putredo in omnibus humoribus æqualiter putreſcentibus; non, quòd æqualiter tota maſſa putreſcat; ſed, quia æqualiter putreſcunt ichores, emanantes æquabiliter ex tota maſſa ſanguinis, & ex omnibus quatuor humoribus.

Modò audiatis. Quòd maſſa ſanguinis non poßit putreſcere aliquo modo in ſynocha; oſtendebatur, quia primò in ſynocha nullum eſt accidens uerẽdum. Primò *enim calor eſt ſuauis, ut dicit* Galen. Deinde; *citò terminatur, non pertrãſiens quartum diem.* Deinde *reſoluitur per ſudorem, uel fluxum ſanguinis.* Deinde; *pulſus ſunt, uehementißimi, & maximi; quia uirtus eſt ualida.* Virtus *autem ualida non poteſt eſſe, ubi tota maſſa ſanguinis putreſcit.* Oſtendimus ẽt; *quòd non ualet illa fuga, quòd ſcilicet putredo intelligatur eſſe per partes.* Iſtam *enim gloſſam refelli à* Galeno. Præterea *indicat etiam curatio ipſius ſynochæ.* Quia, *cùm* Gal. *iubet, ut mittatur ſanguis uſq; ad lipothymiam in febre ſynocha; oſtendit manifeſtè, quòd ſynocha non ſit à putredine maſſæ.* Quia. 11. Therap. *ubi docet curare febres putridas; dicit, quòd in qualibet febre putrida; etiam, ſi ſit indicatio, oſtendens debere fieri maximam euacuationem; debemus tamen meminiſſe; quòd, non ſolùm eſt euacuandum; ſed etiam tollenda putredo, quæ tollitur à uirtute ualida.* At *hæc diminuitur per copioſam ſanguinis miſſionem.* Iubet *igitur, in febribus putridis ſeruari ſanguinem; ut poßit ſeruari uirtus, quæ agat in putredinem.* Id, *quòd tranſcribens* Auic. *quarta primi, cap. de phlebotomia ſexto. &, cùm phlebotomas (inquit) ſerua ſanguinem, tanquàm* Theſaurum. Alludit Auicenna *ad uerbum* Græcum (ἀναθέσθαι.) Cùm *igitur in febribus putridis non liceat mittere ſanguinem copioſum, in ſynocha autem mittendus ſit ſanguis etiam*

uſq; ad ſyncopim; Patet etiam ex ipſa curatione, ſynocham febrem non eſſe illam; quæ fit, quando tota maſſa ſanguinis putreſcit. & ita, neq; ſigna, neq; curatio, neq; accidentia; indicant, ſynocham fieri à putredine maſſæ ſanguinis; & propterea non ita eſſe intelligendum dictum illud Galeni. Sed, quid dicendum? Facilè eſt reſpondere, ſi quidem aduertatis, quæ dixit Galen. *ſexto epidem. Comm. ſecunda. Conſiderandi ſunt ſinguli humores; &, quòd in ſingulis ipſorum eſt proprius ichor qui poteſt exprimi ui aliqua caloris.* Cùm igitur in plethora. *Nam in plethoricis tantùm contingit ſynocha, ut oſtendit* Galen. *Cùm ſanguis, peccans in quanto, tam plurimùm ſit auctus; licet proportionaliter etiam alij humores ſint aucti; tamen multo prædominio prædominatur ſanguis. Quare non apparet alius humor ſenſu; niſi ſanguis, quia ſanguis dominatur à prædominio. Cùm igitur ſit auctus ſanguis, et proportionaliter omnes humores, ſed ſanguis largo prædominio dominetur; pariter etiam ichor expreſſus ex tota maſſa ſanguinis apparebit ichor tantùm ſanguinis; ſicut illa tota maſſa ſanguinis apparet ſanguis, licet ſit miſtus ſanguis cum alijs humoribus. & hoc eſt, quod dicit Galenus; quòd humores omnes æqualiter putreſcunt, quia putreſcunt ichores, æqualiter ex omnibus humoribus expreſſi. Sed quomodò fit iſtud? hoc modo. Quia ſynocha fit; quando conſtipantur uenæ, & habitus corporis; & prohibetur tranſpiratio.* Ex *quo primò corpus alteratur; incaleſcit ſanguis abſq; eo, quòd aliquod pu-*

treſcat; & tunc fit quaſi febris ephemera. Quando autem magis intenditur calor; exprimuntur ichores à calore ex tota maſſa ſanguinis; ſicut uidetis fieri in carnibus, ut diximus ſuperiùs. & natura conſeruat (ut ſemper ſolet facere) humores expreſſo ichore. et hic ichor, cùm ſit derelictus a natura; ideo putreſcit. & quando ſubtilis eſt; facilè reſoluitur, & per ſudorem. & licet ichor ſit ab omnibus humoribus; tamen à prædominio eſt à ſanguine. Ideo eſt calor ſuauis. Deinde pulſus fiunt maximi; quia eſt maxima copia ſanguinis, & maxima uirtus, et maxima præterea neceſsitas. Quia maſſa eſt ſupercalefacta; licet nihil in ipſa putreſcat. Quare fit etiam frequentiſsimus propter maximã neceſsitatem. Vrinæ apparent ſplendidæ; ſed craſſæ, & rubeæ. *Rubeæ propter ichorem peccantẽ expreſſum ex ipſo ſanguine, qui prædominatur alijs; ut diximus. Craſſæ, ſplendidæ, propter multitudinem ſpirituum; qui non exhauriũtur, cùm non ſit putredo in humoribus. Si præterea mittatur ſanguis; apparebit ſanguis craſſus; quia ſunt expreſsi ichores, qui ſunt pars ſubtilior. Cùm autem febris hæc ſynocha fit ex multitudine; quid magis conuenit, quàm mittere ſanguinẽ usq; ad lypothymiam; tum, ut tollatur multitudo, & plenitudo; tum, ut refrigeretur? & propterea eſt remedium præſentaneum maximè omnium miſsio ſanguinis. & poſt miſsionem ſanguinis; curatur ſtatim. Quod non fieret, ſi eſſet putredo in maſſa ſanguinis; quia reſtaret putredo tollenda diminuta etiam uirtute. Patet igitur; quomodò*

ſit

ſit intelligendus Galenus, & Græci omnes. Nā, quod hæc febris fiat à putredine humorum; eſt uerum, quia putreſcit ichor exiſtens in maſſa. &, quoniam dicitur; quod fit à putredine ſanguinis; uerum etiam eſt hoc, quòd fit à putredine ichoris expreßi ex ſanguine, qui prædominatur alijs ichoribus, ſimul putreſcentibus. Quando igitur quæritur, quomodò differt ſynochus à cauſo; dico, quòd ita differt, ut eryſipelas ab herpete. Oſtendebâmus enim in ſecundo lib. ad Glauconem; eryſipelas fieri ex ichore ſanguinis, herpetem uerò ex bile. ſic cauſus fit à putredine bilis; ſynochus autem à putredine ichorum. &, quoniam ubi in eryſipelate ichor ille tenuior ſanguinis incipit putreſcere, uertitur in bilem; ideo Galenus dixit, eryſipelas fieri modò ex bile, modò ex ſanguine; quia tunc eadem eſt cura. Eodem modo dicimus de ſynocho. Quapropter; quando dicebat Galenus in ſecundo de Diffe.*feb. ſynocham fieri ex putredine bilis; dicimus quidem id propterea dictum eſſe; quia ichores corrupti ſapiunt naturam bilis. Sed modò; quia neceſſarium eſt, ut ſanguis & ipſe putreſcat; quando putreſcit ipſe ſanguis, quæ nam febris fit?* Dicemus *primò; quòd ſanguis poteſt putreſcere, uel intra uenas, uel extra uenas. Si extra uenas; fiunt proportionales febribus tertianis intermittentibus. Si intra uenas; quia putreſcit ſanguis; in quo ſtat, uirtus, & uita; neceſſarium eſt putreſcere etiam alios humores. Quare reuera tunc putredo eſt in tota maſſa ſanguinis.*Tunc *autem fiunt febres peſtilentiales; ut dicit* Galenus *in*

Epid. & non fiunt iſtæ febres à qualitate occulta; ſed ab inſigni putredine quadam. & ideo nunquàm contingunt, niſi in conſtitutionibus humidis. & ita uidetis quomodò omnia uero conſonant. ſed hoc tamẽ non in omnibus corporibus contingit; ſed in diſpoſitis tantùm. Vbi autem fit putredo in ſanguine, & illi primò exprimuntur, excernunturq́;. Vnde fit in illis fluxus ille, dictus uulgò colliquatiuus. Propter maximam autem putredinem ſequitur ſubitus caſus uirtutis; quia putredo eſt in ſanguine; in quo ſtat, uirtus, & ſpiritus, & calor innatus, & uita. Vnde dixit Poeta; Et uitam cum ſanguine fudit. Frigeſcunt extrema; quia propter uirtutem modicam concentratur calor. Deinde fiunt alieni ab omni ratione, & fiunt ſtulti; quia ſpiritus ſunt corrupti propter corruptionem ſanguinis, qui eſt fundamentum ſpirituum. & ita ſæuiſsima fiunt accidentia; & in accidentibus extrinſecùs, & in exeuntibus, & in operationibus. & ferè ſemper terminatur ad mortem. Curantur autem; quando putredo ſanguinis accedit, niſi ad aliquem terminum, & dicit Galenus, quòd putredo in ſanguine eſt, ſicut aciditas in uino. Nam, ſi uinum incipiat aceſcere, & non ſit aciditas confirmata; ſi mutetur uinum in aliud uas, & tranſpiret; redibit ad naturam ſuam. At, ubi fuerit corruptum; nihil prodeſt diligẽtia ulla. Ita contingit in ſanguine putreſcẽte. Quòd autem febres peſtilentes ſint propter maximam putredinem; apparet ex hoc etiam; quòd, ſi mittatis ſanguinem in peſtilentibus; uidebitis omnia genera colo-

rum,

rum, & fœtet etiam, & mutatus eſt in omnibus cõditionibus. & hoc propter maximam putredinem. Ex ipſa etiã curatione apparet; quia, niſi mittatis ſanguinem cautè, & initio; interficietis ægrum; quia nõ tollitis putredinem, ſed diminuitis uirtutem. Vnde dixit Auicen. Si pertranſierit quarta; fortaßis non erit ampliùs intentio phlebotomandi. Quia, tranſacta quarta; ueriſimile eſt, uirtutem eſſe factam imbecillem ita; ut nõ poßis phlebotomare. Quid igitur tunc agendũ? Summa igitur curatio (inquit Auicenna uir diuinus) eſt exiccatio. Videtis igitur; quàm uanum ſit confidere authoritatibus, &; quòd, ſi rem ipſam conſideretis; ex ipſa rei natura inuenietis febrem à ſanguine putreſcente longè aliam eſſe à ſynocha & de hoc ſatis. Nunc ſupereſt unum; nempe Galenum defendere ab Auicen. quia in hoc non ſatis fuit gratus Auicenna ſuo Præceptori. Auic. igitur prima quarti, ubi loquitur de febre ſanguinis; nimis temere (ut ſic loquar) inuehitur in Galenum. Reprehendit enim primo Galenum; quia non poſuerit febrem ſanguinis. Hic igitur licet exclamare cõtra Auic. Ipſum ſcilicet eſſe maximum calumniatorẽ in hac parte. Nam primò Gal. omni modo affirmat dari febrem ſanguinis; immo mouet quæſtionem in hunc modum. Ex quo conſtat fieri febrem ex ſanguine; quod nam genus febris iſta erit? Quantùm igitur ad hoc; eſt calumnia mera Auic. Sed quantùm ad illud; quod dicit Auic. Gal. non intellexiſſe rem; Quia dicit, quãdo putreſcit pars tenuior ſanguinis; uertitur in bilem, & fit febrisællioſa; Quando

autem

autē putreſcit pars craſſa; uertitur in melancholiam, & fit febris de quarto in quartum; Hic dicit Auic. *ô bone uir non quæro de fine putredinis;ſed quæro;dum putreſcit; & non acquiſiuit formam, bilis,aut melancholiæ; quæ nā febris iſta erit in iſto intermedio?* Deinde dicit; *poteſt quidem pars ſanguinis tenuior uerti in bilem,& tamen bilis illa non erit putrida; quia non eſt neceſſarium,quod generatur ex putrido; eſſe putridum.Quo modo igitur dicis; quòd,quando pars tenuior ſanguinis uertitur in bilem; tunc fit febris bilioſa, & quando pars craſſa uertitur, in melancholiam, fit febris melancholica?* Ad hoc dicimus,quòd Aui.non *intellexit mentem* Galeni; & *argumenta ſua nil ſunt contra* Galenum. *Ipſe etenim* Galenus, *ſupponēs ſanguinem putreſcere, quærit tantummodò, quare ſanguis putreſcit, utrùm faciat quartum genus febris. Cùm ſint enim tres typi febrium,ſecundùm, quòd ſunt tres humores; quærit* Galenus, *ex quo putreſcit ſanguis, & ex putredine trium aliorum humorum, fiunt tres typi; utrùm ex putredine ſanguinis fiat quartus typus? typū autem intelligimus formam ipſam periodi in febre; ut, quòd fiat febris de die in diem, aut de tertio in tertium, aut de quarto in quartum.* Reſpondet; *igitur? quòd non eſt neceſſarium fieri quartū typum; quia dū putreſcit primò pars tenuior ſanguinis; quia ſapit naturam bilis, facit typū de tertio in tertium.* Et *debetis ſupponere;quòd nō loquitur* Galenus *id(quod omnino aduertit* Auic.) *de ſanguine, putreſcēte intra uenas; ſed de putreſcente extra uenas.Quia,cùm pu-*

treſcit

treſcit intra uenas; non facit, neq; typum neq; perio-dum. Dicit igitur; quòd erit typus bilis; & non dicit, quòd erit typus melancholiæ. Bene legatis in ſecundo de diff. feb. quia; dum putreſcit ſanguis; primò putre-ſcit pars tenuior, & ideo facit typum bilis. & hoc in tempore ipſo putredinis; & in ipſo motu. &, quòd ſit ſub forma ſanguinis. Quia, ubi aduenit illi ichori pu-tredo ſtatim; ſtatim uertitur in naturam bilis. & non dicit, quòd ſit bilis; ſed dicit, quòd ſapit naturam bilis. & ideo dicit, quod eſt mitior febris, quàm bilioſa. Vi-dete igitur, quàm malignè Auic. ſit interpretatus Ga-leni ſententiam. & propterea concludit Galenus; non oportere ponere quartum typum, licet putreſcat ſan guis, & hoc oſtendit exemplo de pleuritide; in qua ſpuitur ſputum rubeum. Hæc febris (inquit) prouenit ex putredine ſanguinis; & tamen fit typus de tertio in tertium. Ibi enim putreſcit ſanguis tenuior; nam pars craſſa non poteſt penetrare membranam. et hoc, dum putreſcit; non poſt motum putredinis. Quando igitur dicit Auic. ſe quærere, quando putreſcit, & altera-tur; quæ nam febris fiat; Reſpondemus ſecũdùm Gal. quòd fit typus febris tertianæ. & ita Auicen. non ar-guit contra Galenum; ſed contra uerba, malè intelle-cta. principio igitur; cùm putreſcit ſanguis, fit typus de tertio in tertium; quia ſemper in principio pars ſanguinis ſubtilior uertitur in naturam bilis. Vbi au-tem partes ſubtiliores progreſſu tẽporis fuerint re-ſolutæ; fiet typus quartanæ febris. Sed primò putre-ſcit pars tenuior ſemper ſanguinis, ſicuti carbunculi

ſiunt poſt eryſipelata. Sed de his ſatis.

LECTIO. XXXI.

Phlegmatis aliud eſt naturale *Eſtote attenti. In hac materia de humoribus opus eſt diligẽtia; ut lucem eruamus è tenebris in* Auic. *Optimè ſeruat ſuum ordinem* Auicen. Nã,*cùm primò dixerit de ſanguine, tanquàm optimo omniũ humorum, conſequenter tractat de phlegmate.* Quia *phlegma eſt humor; aptus, ut uertatur in ſanguinem.* Debetis *autem primò ſcire hoc nomẽ (phlegma) apud antiquos Græcos ante* Hippocr. *aliter uſurpatum fuiſſe, quàm poſt tempora* Hippocr. *Illi enim antiquiores appellabant phlegma humorem, aduſtum, calidũ,* παρὰ τὸ πεφλεγμένον *ſicut apud* Prodicum. *Immo etiam ipſe* Hippocr. *uſus eſt nomine phlegmatis in hunc eundem ſenſum, in ſecundo progn. com. 66. Sic dicens;* Abſceſſus *quidem cõſiſtit in infernis partibus; ubi circa ilia phlegma infeſtaret. & hoc notauit Galen. in commento. Sed poſt* Hippocr. *aliter fuit uſurpatum; ſcilicet pro humore quidem, frigido, & humido.* Qua *autem analogia nominis; mihi ſatis compertum non eſt; nam prorſus oppoſitũ ſonat.* Niſi *uelimus dicere per antiphraſim. Sed de hoc non eſt laborandum, quia uocabulorum uſus pendet ex populi arbitrio, ſicut uſus monetarum.* Ad *rem igitur uenio.* Phlegma; quoddam naturale, quoddam nõ naturale. *Hic eſt dubium; cur* Auic. *priùs non definiuerit phlegma definitione communi, & naturali, & non naturali; ſicut fecit in ſanguine*

guine. Nam Gal. ipſe primò definit; quòd pituita eſt humor frigidus, & humidus, & colore albo. Sed hoc non ſine myſterio fecit Auicen. *ſtans in ſua opinione. Quia ipſe tenet eſſe aliquod phlegma; quod non eſt, frigidum, & humidum; ſicut phlegma ſalſum; nec omne phlegma eſſe colore album, ſicut phlegma cineriſcium.* Propterea *noluit proponere definitionẽ communem. Gal. tamen optimè fecit, & ſecundùm principia rei;* Nam *pituita ſalſa non eſt propriè pituita, ſed eſt pituita putrefacta.* Natura *autem non conſideratur in corruptis; ut dicebat* Ariſt. *in ſecundo ethicorum.* Neq; *magis pituita ſalſa eſt pituita, quàm homo mortuus ſit homo. Bene igitur ponit Gal. ſecũdùm ſua principia definitionem illam, communẽ omni pituitæ; quia pituita eſt, frigida, & humida. Quantùm ad pituitam cineritiam ex melancholia, miſta cũ pituita pura; non amittitur eſſentia rei propter miſtionẽ. Nec Gal. unquã ponit tales diuiſiones ex his, quæ miſcẽtur ex diuerſis ſubſtantijs. Gal. igitur optimè definiuit ex ſuis principijs.* Auic. *ſimiliter non definiuit; cautè ſtãs in ſua opinione, et ſibi conſtans.* Naturale *eſt, quod eſt aptum, ut in aliquo tempore fiat ſanguis. Definitio phlegmatis naturalis eſt ipſius* Galeni *in ſecũdo de facul. nat. cap. 9; ubi dicit, quòd phlegma naturale nihil aliud eſt, quàm nutrimentum ſemicoctum (& intellexit nutrimentum ſemicoctum; quod fit in uentriculo) & ibidem dicit; quòd ſi intelligatur pituita; non cocta reſpectu coctionis, quæ fit in uentriculo; malè dicitur. Sed dicitur cruda reſpectu coctionis, quæ fit in hepate.* Ratio

te. Ratio autem huius rei inferiùs à nobis manifeſtabitur ex hac definitione. & *, Auic.* & *Gal. uidetur, quòd nihil prorſus differat pituita ab ipſo chylo. nam chylus eſt alimentum ſemicoctū in uentriculo;* & *humor aptus, ut uertatur in ſanguinem. Neq; hic ſolùm hoc dicit Gal. ſed etiam in primo de natura humana,* & *in principio de atra bile,* & *aliàs ſæpè. Immo clariùs in ſecundo de uictus ratione; in eo aphoriſmo. Abſtinentiam ferunt faciliùs; qui in ſuperioribus partibus pituitoſi ſunt. Vbi dicit; quòd ſanguis fit mediante pituita, quia primò uertitur in pituitam.* & *, nè quis hoc dicat fieri in frigidioribus; dicit etiā hoc eſſe de optimis cibis,* & *facillimæ coctionis. Quid igitur dicendum? Pituita non eſt idem, quod chylus; ſed bene eſt pars chyli. Dicebat Gal. in fine primi de atra bile; quòd pituita generatur in uentriculo ex parte, frigidiori,* & *aquoſiori; ipſius cibi. chylus autem; ex parte pinguiori. Quæ pars, cùm ſit pinguior,* & *magis unctuoſa; ideo, facilè,* & *in modico tempore; uertitur ab hepate in ſanguinem. At pituita, licet uertatur* & *ipſa in ſanguinem; tamen difficiliùs,* & *indiget longiori tempore.* & *nos diximus, quando in uniuerſali ſpeculabamur de humoribus; quòd humores generantur, ſicut apparet in deſtillationibus apud alchymicos. Extrahūt enim illi unā partem, aquoſam,* & *crudam; quā etiam illi uocant phlegma. Extrahunt etiam illi aliam partem (quam principaliter intendunt) quam quintam eſſentiam nominant. Imaginemini; quòd quinta illa eſſentia, quam natura quærit extrahere; ſit chylus ipſe ſanguineus.*

ſanguineus. Neceſſitate autem materiæ fit pituita; quia in cibo eſt pars, frigidior, et aquoſior; quæ ab eodem calore eſt concocta, ſed non potuit tamen bene concoqui; ſicut pars unctuoſa. & hoc, nõ contigit ex defectu caloris; quia calor dedit meliorem formam, quæ potuit haberi in uentriculo; & tantũ egit, quantum conuenit calori uentriculi. Sed accidit uitio materiæ; quæ, cùm ſit, frigidior; & aquoſior; eſt rebellis actioni caloris. Ex parte igitur illa unctuoſa, et ex pituita; fit ſanguis; ſed magis apta eſt illa pars unctuoſa, ut tranſeat in ſanguinem. Illa autẽ pars, humidior, & frigidior; apta quidem eſt, ut uertatur in ſanguinem; ſed difficiliùs conuertitur. Sicut & Alchimici habent quintam eſſentiam; quæ proportionalis eſt ſanguini; habent & partem crudam, quam appellant phlegma; quam, non abijciunt; ſed ulteriùs decoquũt, et ex eo extrahunt etiam quintam eſſentiam. In chylo igitur ſunt duæ partes. Vna, quæ eſt magis unctuoſa, & pinguis; quæ facilè tranſit in ſanguinem; & hæc eſt uerè chylus. & altera pars. frigidior, et aquoſior; quæ, licet uertatur in ſanguinem; tamen difficiliùs; et hæc eſt pituita. Alimentum igitur ſemicoctum dicitur pituita per reſpectum ad partem chyli, quæ proprie chylus dicitur; quæ perfectiſſimè cõcocta eſt propter bonam diſpoſitionem ipſius materiæ. Non intelligitur autem pituita ſemicocta, quia cruda ſit (nam hoc non accidit defectu caloris) ſed propter rebellionem materiæ. & hoc optimè notauit Auic. in hac parte; quando dicit; quòd eſt apta, ut in aliquo tempore fiat ſanguis.

guis. Quia pituita non eſt ita prompta, ut fiat ſtatim ſanguis, ſicut eſt chylus; ſed fit cum aliquo tempore. & hæc ſatis pro declaratione huius definitionis; ex quibus ſequuntur multa utiliſſima ſcitu; Et *primò; ut cognoſcatis, quomodò generetur pituita in uentriculo, & non in hepate. Quia in prima coctione extrahitur chylus, & extrahuntur duæ materiæ, & duæ partes. Quarum altera; quæ eſt, pinguis, & unctuoſa; uertitur facilè in hepate in ſanguinem. Altera uerò pars eſt, frigidior, & aquoſior, & hæc dicitur pituita, quæ tranſit ad hepar unà cum chylo, ut conuertatur in ſanguinem; ſed non ſemper conuertitur. & ex hoc etiam ſequitur, quare pituita non dicatur cruda reſpectu actionis uentriculi, ſed reſpectu actionis hepatis; quando hepar non potuit dare perfectionem, quam debebat; & conueniebat calori ſuo longè ualidiori. et hoc dictum eſt à* Gal. *& non aſsignauit rationem.* Videtis *tertiò; quare homines, habẽtes frigidum hepar; redundant plurima pituita. Cùm autem pituita non generatur in hepate, ſed in uentriculo; quare in his abundat pituita?* Ratio *eſt; quia pituita, generata in uentriculo; tranſmiſſa ad hepar, non concoquitur, et nõ conuertitur in ſanguinem.* Ex *hoc etiam habetis, quare cõtrà; qui ſunt calidi hepatis, nõ abundent pituita; quia calor hepatis uehemens uertit ipſam in ſanguinem. & quare, qui habent calorem hepatis temperatum; temperati etiam ſunt in pituita. habetis etiam; cur cibi boni alimenti plurimum ſanguinem generant, & minimum pituitæ; & cibi frigidiores*

diores plurimum pituitæ; quia ex cibo in uentriculo extrahuntur duæ partes; altera, pinguis, et unctuoſa; altera, frigidior, et humidior. Hæc autem ex cibis frigidioribus plurima educitur; et ita propter maximam copiam non poteſt poſtea conuerti ab hepate etiam, quòd ſit calidum. Similiter, ſi detur etiam cibus boni nutrimenti; plurimus ſanguis generatur (etiam, quòd hepar non ſit ualdè calidum) quia ex ipſo in uentriculo educitur multa pars unctuoſa, quæ facilè in hepate uertitur in ſanguinem. Et eſt quidam modus dulcis phlegmatis. *Hactenus optimè dixit Auic. Nunc, quod dicit; non credo, quòd ſit peccatum mortale. Sed notate (quæſo) occaſionem erroris Auicen. Ex una quidem parte uidebat Auic. qui erat ſtudioſus Galeni; ipſum Galenum dixiſſe in ſecundo de fac. nat. cap. 9. pituitam naturalem eſſe dulcem, reliquas uero omnes eſſe præter naturam. Ex alià parte legerat contrà apud Galenum in principio de atra bile, quòd ſola pituita inſipida eſt naturalis. Dulcis autem, & reliquæ; ſunt præter naturam. Dum hæc igitur uidiſſet Auic. quærens ſolutionem; aduerte (inquit) quòd pituita naturalis eſt modus quidã, qui eſt dulcis; ſed pituita dulcis eſt duplex, quædam eſt per ſe, quædam per miſtionem ſanguinis dulcis. Pituitæ (inquit) genus eſt, & naturale, & dulce. Quando autem eſt dulcis, per miſtionem ſanguinis, non eſt naturalis. Tanquàm uellet excuſare Galen. hunc in modum; uidelicet, Quando dicit Gal. in ſecundò de facul. nat. pituitam naturalem eße dulcem; intelligit pituitam, per*

ſe dulcem, ſine miſtione. Quando autem dicit in principio de atra bile, quòd pituita eſt dulcis; loquitur de pituita præter naturam, & intelligit pituitam ex admiſtione. hoc quidem uoluit Auic. latēter dicere. Vnde, *ſiquis modò uellet carpere* Auic. *nō intellecta eius ſententiā; iniquè faceret. Tamen in re ipſa ualde fuit deceptus; quia nō rectè interpretatur Gal. Quia Gal. initio de atra bile dicit apertè, quòd pituita naturalis illa eſt, quæ aſſimilatur aquæ. Sed, quando eſt inſipida; tunc aſſimilatur ueræ aquæ.* Nam *tūc pituita eſt, frigida, & humida; &, quantò magis acquiſiuit hanc formam; tantò magis eſt pituita. At, ubi habet ſaporem aliquem; cum habet ex ulteriori coctione, & actione caloris; ex quo amiſit frigiditatem, & humiditatem; per quam eſt pituita naturalis. &, quando dicit in lib. ſecundo de facult. nat. pituitam naturalem eſſe dulcem; alias uerò pituitas, quæ ſunt alterius ſaporis; eſſe omnes præter naturam,* Ipſe Auic. *interpretatus eſt dulce pro dulcedine actuali; & non intellexit, quòd apud, Græcos, & Latinos, aquæ dicantur dulces ad differentiam aquarum; quæ ſunt, nitroſæ, & ſalſæ; cùm ipſæ in re ipſa ſint inſipidæ. hunc ſenſum, quia non aduertit* Auic. *facit diuiſionem dulcis in, per ſe dulce, & dulce per admiſtionem.* Quo*niam autem in libro de atra bile dixit, pituitā eſſe inſipidam; expreſſit magis, quid intelligeret per dulce. id eſt; quòd intelligit dulce pro carentia omnium ſaporum. Sed hoc eſt peccatum ueniale.* Veniamus *igitur iā ad peccata mortalia.* Quod autem exi-

ſtit ualdē frigidum. *Cùm cogitauerit phlegma naturale eſſe dulce; uiderat autem dulcedinem poſitam habere aliquid caloris; quia prouenit à calido temperato; agente in, frigidum, & humidum;* Ideo *dixit, conſequenter, & neceſſariò; pituitam naturalē non eſſe ualdè frigidam. Sed, quòd pituita ſit frigidiſſima; primò habetis à Galeno, qui multis in locis id teſtatur; deinde ab Hipp. in primo de natura humana; dicente; frigidiſſimam eſſe, & intemperatam tactui. & hoc notauit Gal. tertio de facul. nat. circa medium.* Ideo *iam poſito uno fundamento non uero; neceſſarium eſt poſtea dicere multa; quæ ſunt falſa.* Et eſt etiam phlegma dulce, non naturale. *omnia ſunt facilia.* Dulcis verò receptaculum. *Hic affert unā proprietatem ipſius pituitæ; quam non habent, nec bilis atra, neq; flaua. Dixit Galenus in principio de atra bile, in ſecundo de facult. nat. & aliàs ſæpe; Dicimus autem, quòd hæc indigentia eſt propter duas res; cùm dixerit,* nullum receptaculum proprium factum eſſe à natura propriæ ipſi pituitæ. *Dicit, quòd* hoc accidit, & propter neceſsitatem, & propter utilitatē, *& omnia ſunt facilia.* Iuuatiua eſt, ut humectet iuncturas. *Hæc utilitas etiam apparet in curribus; nam aurigæ ungunt ſuos currus; ut ſint aptiores ad motum.* Non naturalis autem phlegmatis; aliud eſt.

In ſuperioribus egit Auic. de pituita naturali, nunc de pituita non naturali eſt agendum; Sed quia multis in locis Auicen. aduerſatur Gal. & alicubi ex profeſſo

contradicit Gal. Ideo primò declarabimus ſententiam Auic. Poſtea examinabimus, utrùm rectè ſentiat, & utrùm rectè carpat Galenum. Volens igitur Auicen. declarare, quid ſit pituita præter naturam, proponit diuiſionem. & facit tres diuiſiones. Prima ſumitur ab ipſa ſubſtantia; Secunda à modo ſubſtantiæ; Tertia à qualitatibus, id eſt à ſapore. Prima igitur talis eſt. Quædam pituita eſt diſsimilaris ad ſenſum; quædam eſt diſsimilaris ad rationem, licet non ad ſenſum. Prima (inquit) eſt pituita, quæ dicitur mucilaginoſa. Secunda dicitur phlegma crudum ab ipſo Auic. & hoc appellauit ipſe Gal. uitreum. Hæc diuiſio ſumpta eſt ab ipſo Gal. tertio de locis affe. cap. quinto; licet longè fœliciùs ſit facta à Gal. in primo de facult. natu. Dicit enim ibi Galen. quòd aliquod phlegma eſt diſsimilare ad ſenſum (ſed non appellat Gal. mucilaginoſum) aliud eſt phlegma; quod quidem eſt diſsimilare ſecundùm rationem, ſed non ſecundùm ſenſum. & eſt phlegma crudum tale; quale eſt illud, quod ſubſidet in urina. hoc ſufficiat; quia de hoc inferiùs dicetur exactiùs. reſtat; ut uideatis, cur dicatur pituita cruda diſsimilaris ſecundùm rationem; ex quo hoc à ſenſu non poteſt iudicari. Eſt neceſſarium, ut pituita omnis ſit diſsimilaris ſecundùm rationem. & probat hoc modo; omnis humor crudus habet partes diſsimilares ſuæ ſubſtantiæ. pituita eſt humor crudus; ergo. maior probatur à Gal. ſecundo prognoſticorũ, ubi loquitur Hipp. de egeſtionibus crudis; neenon in ſecundo de criſi; neq; differt humor crudus à conco-

cto;

cto; niſi,quòd crudus habet partes inæquales in ſubſtantia; & æqualitas eſt ſignum potiſſimum coctionis. & ratio eſt; quia concoctio fit, quando calor æqualiter dominatur in humido. Probatur igitur à Ga.*(ut dixi)propter rationes dictas. Crudus autem humor eſt,quando calor non æqualiter dominatur in humidum. minor eſt etiam manifeſta; & probatur etiam à Gal.quarto de tuen.ſanit.*Relinquitnr igitur; *quòd ſit concluſio uera; uidelicet, Quòd pituita omnis ſit inæqualis ſecundùm rationem, licet non appareat ad ſenſum.* Rectè *igitur dixit,Auic.& Gal.quòd quædam pituita ſit diſſimilaris etiam ad ſenſum; ſicut illa, quæ excernitur per os; quædam autem diſſimilaris ſecundùm rationem.* Intelligatis *autem hic per phlegma crudum, phlegma uitreū; ut meliùs ex ipſo apparebit.* Aliud eſt ualdè ſubtile. *Hæc eſt ſecunda diuiſio, ſumpta ex modo ſubſtantiæ.* Modi *autem ſubſtantiæ dicũtur ab* Ariſt.*naturales potentiæ, aut impotentiæ; ſicut, ſubtile, & craſſum; molle,& durum; lene, & aſperum.* Valdè ſubtile. *Auic. ſciebat,quòd omnis diuiſio generis in ſpecies debet diuidi in differentias oppoſitas; & in differentias ſimplices immediatè oppoſitas; & non ſecundùm quid, & ſecundùm participationẽ. Poſuit igitur (cùm uellet diuidere per,craſſum;& ſubtile) craſſum,et ſubtile abſolutè; & non dixit,quoddam ſubtile,quoddam craſſum; ſed quoddam ualdè ſubtile,& quoddam ualdè craſſum; quia uoluit ponere differentias, ſimpliciter oppoſitas;* Inter *quas poſtea ſunt ſua media.*Bene

autem hoc facit Auicen. Phlegma igitur ſubtile eſt phlegma aquoſum; phlegma ualdè craſſum eſt phlegma gypſeum. *Aliqui hic derident Auic. quòd ponat phlegma gypſeũ inter pituitas; Imaginantes, quòd gypſeum intelligatur id, quòd uocatur callus, uel tophus, à noſtris; à Galeno aũt* πώρος. *Sed non ita intellexit Auic. ſed pituitã; quæ ſolet inueniri in ſcirrhis, & abſceſſibus duris; in quibus pituita eſt ita craſſa, ut iam ſit coagulata, ſed non eſt omnino facta lapis. Quòd autem ſit phlegma; apparet ex curatione. dicit enim Gal. quòd eſt reſoluendum per mediocriter calefacientia. non eſt igitur in hoc reprehendendus Auic.* Et ex phlegmate, quoddam eſt ſalſum. *Nunc facit tertiam diuiſionẽ, quæ ſumitur à qualitatibus, ideſt ex ſaporibus; & dicit, quòd* phlegma aliud eſt ſalſum, aliud acidũ, aliud ponticum, aliud inſipidum. *Primò loquitur de ſalſo. & primò dicit, quid ſit; & affert cauſas ſalſedinis. Dicit igitur, quòd habet tres conditiones. Primò; quòd* eſt acutius, uel calidius; *ut habet alius textus. Secundò; quòd* (leuius) *Tertiò, quòd* (ſiccius,) *Primò igitur, quòd ſit calidius, uel acutius, (nihil enim refert) patet.* Nam, *quòd calidius; oſtendit Ariſt. in lib. de ſenſ. & ſenſ. & Galen. quarto de ſimpl. med. Sapores enim omnes fiũt ex ablutione, terrei, humidi. Vt, ſi quis decoxerit res ſalſas in aqua inſipida; relinquitur ſapor ſalſus. Si amara; amarus. Si dulcis; dulcis. Cùm igitur ita ſit; ſi ſit ſubſtantia terrea ſicca, et calor agat in ipſam moderatè;*

derate; relinquatur ſapor dulcis. Si magis ita, ut adurat; ſit ſapor ſalſus. & hic ſapor ideo arguit caliditatem; quia habet partem illam terream frigidã quidem; ſed, quæ eſt aduſta à calore magno, & ita relictum eſt ueſtigium caliditatis in ipſa. Si etiam legatis acutius, *uerum eſt; non intelligendo acutum pro acri, (ut eſt in, pipere, & cinnamomo) ſed acutius ad hunc ſenſum, quia linguam ſtimulat, & erodit. & hoc modo omnes ſapores dicentur rectè acuti; quia aliquo modo ſtimulant linguam. Quòd autem hoc phlegma ſalſum ſit acutius reliquis; patet; quia pungit, et erodit linguã; quòd non habent reliquæ ſpecies phlegmatis.* Dicit *ſecundò; quòd* eſt leuius; *ſed hoc non eſt uerum; quia ſalſedo fit ex admiſtione partium terreſtrium cum humidis.* Ideo patet, *quòd phlegma ſalſum ſit grauius.* Prætere*a in lib. de ſenſ. & ſenſ. dicit, quòd calor extrahit id, quod dulce eſt; quia leuius.* Relinquit *autem quid ſalſum; quia graue eſt.* Prætereà *etiam ſenſu patet.* Si *enim ponderetis aqua ſalſa eſt grauior, quàm dulcis.* Hæ *rationes ſunt ueriſſimæ; & non poſſunt impugnari; tamen, ſi; bene aduertatis dogma ipſius* Auicennæ; *uerè dicit* Auicenna, *ſecundùm ſuum dogma, quòd tale phlegma ſit leuius.* Vult *enim; quòd phlegma ſalſum fiat ex admiſtione choleræ, quæ eſt humor leuiſſimus. Secundùm igitur proprium dogma; rectè loquitur* Auic. *Quòd autem ſit ſiccus; patet quoquo modo dicatis; ſiue dicatis fieri ex admiſtione choleræ, ſiue ex aduſtione partium terreſtrium.* Omnis ve-

ro ſalſuginis cauſa eſt. Nunc, cùm uelit afferre cauſas ſalſedinis in phlegmate; optimo ordine procedit. Primò enim proponit cauſas ſalſedinis in uniuerſali. & duos ponit modos ſalſedinis; alterũ naturalem, alterum artificioſum. Materialiter (inquit Auic.) fit ſalſedo; quãdo cum humore aquoſo, pauci ſaporis, aut inſipido prorſus; miſcentur partes terreſtres, aduſti, & amari; ſaporis; in, debita, et proportionali portione. Sumpſit autem hoc ex Ariſt. quarto meteororum, circa finem; Vbi uidetur Ariſt. dicere; ſalſedinem fieri ex admiſtione partis, terreæ, ſiccæ, et amaræ, cum humido. Cũ temperie tamen quadam fit hoc (inquit Aui.) quia, ſi plus poneretur de ſubſtantia ſicca amara; fiet ſapor amarus. Bene autem notate; quia uult primò fieri ſaporem ſalſum ex admiſtione tẽperata rei amaræ cum humido inſipido. Poſtea autem; ſi plus admiſceatur de amaro; fieri ſaporem amarum. & hoc habetis ex uerbis Ariſtot. ſuo modo intellectis. Et eſt etiam, cùm ſal fit artificialiter ex cinere, & alchali. In artificialibus dicit, quòd fit ſapor ſalſus per ablutionem rerum ſalſarum, decoctarum, & excolatarum; & appellatur iſtud ſal alchali. Pro ſale alchali; debetis notare; quòd appellant Arabes ſal alchali illud ſal, quòd nũc appellatur alumẽ catile, et eſt frequens Venetijs. Arabes confundunt alchali, et chachile. Chachile. n. eſt herba, quæ datur hydropicis ad euacuationem, et hæc eſt achillea apud Dioſco. et uulgò appellatur Soldanella. Herba autem, ex qua fit ſal alchali; eſt lunaria herba, ſiue ſaponaria. Quia hac

utebantur

utebantur antiqui pro ſapone; noſtri autem conficiũt cinerem ex hac herba, ex quo cinere conficiũt poſtea ſaponem. & quidam etiam conficiunt cinerem hũc ex betis. Apud Arabes dicitur, chali, & uſan; apud Dioſcor. ſtruthium. Senſus igitur Auic. eſt; quòd ſalſedo artificioſa eſt, quando aliquid per artem, & decoquitur, & excolatur. Similiter quoq; phlegmati tenui adaptat, quòd dixerat in cauſa de ſalſedine; intentioni de phlegmate ſalſo.

Circa quam partem ſaporũ; debetis notare, quòd non ita tractauit hãc diuiſionem, ſicut alias duas. Nam aliæ fuerunt recta arte diuidendi tractatæ, per differentias duas oppoſitas; hic autem facit quadruplicem partem. Et hoc fecit Auic. re ipſa coactus; quæ non poterat uerè diuidi, ſed enumerari. Sicut enim in alijs accepit per duas differentias ualdè oppoſitas duo extrema, inter quæ ſunt ſua media; Ita diuiſit hic; accipiens ſaporem, dulcem, & amarum, ſiue acrem; quæ ſunt duæ ſpecies extremæ ſaporũ, inter quas ſunt alij medij. Sapores autem, amarum, uel acrem; quia quidam ponunt contrarium dulci amarum eſſe quidem acrem, ut dicit Gal. Sed hoc non eſt præſentis ſpeculationis. Non fecit autem hoc; quia non potuit. neque enim inuenitur ulla pituita; quæ ſit, amara, aut acris. fecit autem diuiſionem hanc in quatuor partes; dicẽs; phlegma, aliud eſſe ſalſum, aliud acidum, aliud ponticum, & aliud inſipidum. Incepit à primo ſapore. & iam uidiſtis; quo modo pituita illa ſalſa ſit, calidior, & leuior, et ſiccior. & oſtendimus nos; pituitam ſalſam

eſſe

eſſe grauiorem in rei ueritate, & argumenta, quibus hæc probamus; non poſſunt refelli, ſecundum tamen Auicen. Dogma. Verum enim ipſe dixit; & ſibi conſtat; quia uult pituitā ſalſam fieri propter miſtionem bilis amaræ, quæ eſt leuiſſima. Vidiſtis igitur omnes illas conditiones. Poſtea, cùm uellet aſſignare cauſam ſalſedinis in pituita; aſſignauit cauſam in uniuerſam ſalſedinis: & uult; quòd, quando eſt, humidum, inſipidum, uel dulce, remiſſum; ſi admiſceatur res adusta amara; fiat ſalſedo ita; ut fiat ſalſedo, ex inſipido; uel quaſi ex, inſipido, & amaro. et dicit; quòd, ſi amarum ponatur in minori quantitate; fiet ſalſedo. Si autem in maiori; fit amaritudo. & hoc eſt dogma Auic. quod debetis notare, ut ſciatis diſtinguere dogma ipſius à dogmate Galeni. Poſt quàm determinauit in uniuerſali cauſas ſalſedinis; declarat intentum; ſcilicet, quomodò fiat pituita ſalſa. Dicit enim; quòd, ſi pituitæ, inſipidæ, uel dulci remiſſæ; admiſceatur humor bilioſus certa quadam menſura; fit pituita ſalſa. Phlegma igitur ſalſum eſt cholericum ſecundùm ipſum. Poſtea; ubi fundauit ſuam opinionem; diſputat contra Galenum. & dicit primò; Galenum dixiſſe; duobus modis fieri ſalſedinem; aut propter putredinem ipſius; aut aquoſitatem, ei admiſtam. Sumpſit autem Auicen. hāc ſententiam Galeni ex ſecundo de diff. feb. cap. ſexto; ubi loquitur de febre epiala. et dicit primò Auic. contra Galenum; quòd non fit à putredine, niſi per accidens. & dicit, quòd poteſt quidem fieri ſalſedo in pituita à putredine; ſed hoc eſt per accidens. Quia partes

tes aduruntur,& poſtea fiunt amaræ;& ita fit ſapor ſalſus ex putredine.Sed nõ per ſe; ſed eò,quòd phlegma putreſcẽs aduritur, & fit amarum. Fit igitur per accidens; id eſt mediante aliquo alio. Scilicet mediante,aduſtione,& amaritudine. Verba ipſius modò ſunt facilia. Sola autem aquoſitas. *Quantùm ad aliam partem; omnino negat. & dicit, neque per ſe, neq; per accidens; hoc eſſe uerum. Si tamen uolumus excuſare(inquit Auic.) ipſum Galenum; debemus interpretari particulam disiunctiuã pro copulatiua.Id eſt (aut) pro (&) hoc autem non eſt inconueniens apud Arabes interpretari (ita) id eſt (non) & (quia) id eſt (propter quid) Sic etiam (aut) id eſt (&.) Fœlix certè Galenus, qui talem nactus ſit expoſitorem, & excuſatorem ſuorum errorũ. Vos poſtea uidebitis; ut intellexerit Auic. Gal. &, quantum habeant uirium eius argumenta cõtra Galenum.* Et ex phlegmate eſt quod eſt acetoſum. *Vbi declarauit, quid ſit phlegma ſalſum; &, ex qua cauſa fiat; nunc quærit de phlegmate acetoſo. & hic ſapor talis eſt; qualis eſt, in oxalide, & in uua acerba. Appellatur enim acetoſum; quod ab alijs dicitur acidum. & dicit; hoc fieri,quãdo calor facit ebullitionẽ quandam in terreo ſicco; miſto cum, plurimo humido, & pauco calido. Sed notetis, quomodò diuinè Galen. docuerit quarto de ſimpl. med. quæ nam ſit cauſa aciditatis. Debetis ſcire; quòd multa ſunt miſta; quæ ita ſe habent, ut in temperaturis ſuis ſit multum de parte aquea tenui,& parum caloris: ſicut eſt uinum pauci-*

ferum,

ſerum, & ſicut eſt lac. Quædam autem ſunt; quæ habent, plurimum caloris, & paucum humidum; ſicut, mel; & uinum potens, quale maluaticum. Illa igitur, quæ habent paucum calorem, & multum humidum; facilè putrent à calore extrinſeco; ſicuti uidetis modicum ignem, extingui, & ſuffocari; à magno igne extrinſeco. &, non ſolùm à magno igne; ſed etiam à magno motu. nam, ſi ſit multus ignis, & flabelletur, aut agitetur; augetur flamma. At, ſi ſit paucus ignis; extinguitur, flabellatione, & agitatione. et inde eſt; quòd uina hæc paucifera, ſi ponãtur in amphora calida, aut agitentur; putreſcunt. Sic etiã & lac. Sed uina potentia; licet agitentur, & ponãtur in locis calidis; tamen non putreſcunt. his ita habitis; apparet cauſa aciditatis. Propter enim calorem extrinſecum, bullit primò humidũ; deinde exhalat calor ille innatus, qui erat paucus; & ita remanet ſubſtantia, humida, acida, & frigida (et hinc eſt; quòd omnia acida ſunt frigida.) Sed tamen remanet aliquis calor impreſſus; ſed ualdè debilis. Ideo, acetum, & lac; refrigerant quidem, ſed tamẽ habent aliquid caliditatis. Acetum autem, quod fit ex uino potenti; non habet aciditatem, ſed acrimoniam; & ideo non eſt, frigidum, ſed calidum. Ideo cauete, nè fallamini; cùm uultis refrigerare aceto. Bene igitur Auic. reddit rationem huius aciditatis breuiter; obſcurè tamen. Debetis autem ſcire uos de pituita acida (ſicut dicit Gal. quarto Aphor. 12; & tertio Aph. 12.) quòd pituita acida fit à ualidiſsimo frigore; et, quòd ſemper iſta pituita eſt omnium pituitarum frigidiſsima.

diſſima. Sed notetis; quòd aciditas ſit quidem effectiuè à calore extrinſeco; formaliter tamen ab intenſa frigiditate. Sed hic eſt alia difficultas; quia uidetur ſibi Galen. *eſſe contrarius*. Nam *in ſecundo de diff. feb. cap.de* Epiala; *dicit; quòd phlegma uitreum eſt longè frigidius quàm pituita acida*. In *duobus autem locis præallegatis; dixit, quòd pituita acida eſt omnium frigidiſſima*. Quomodò *igitur ſoluemus?* Nulla(inquam) *eſt contradictio*. Dicit *ibi, quòd pituita acida eſt frigidior omnibus, & addit (& fortaſſe iſta pituita uitrea eſt acida.) Si igitur ſit acida pituita; & cũ hoc etiam ſit craſſior reddita; certum eſt, quòd erit frigidior, quàm pituita acida abſolutè. Sed ibi dicit (fortaſſe) et nonnulli dicunt, hoc ideo dictum à* Galeno; *quia ipſe nunquàm guſtauit. nonnulli dicunt (& meliùs) quòd dicit (fortaſſe) quia non ſemper pituita uitrea eſt acida; immo quædam etiam pituita uitrea non eſt acida. &, quia hoc dicit* Auic. *inferiùs; ideo de hoc ego non ampliùs hoc loco dicam. Cùm dixerit, quare pituita fiat acida in ſe; addit etiam, fieri acidum ex alia cauſa, hoc eſt ex admiſtione rei acidæ. & litera clara eſt.*

Eſt aliud ponticum. *Tertia differentia pituitæ, ex ſapore ſumpta; eſt pituita pontica. Primò hoc nomen (ponticum) appellatur latinis illud, quòd* Græci *dixerunt.* ϛρυφνὸν; *quod à noſtris dicitur acerbũ. Qui ſapor ſolet eſſe in meſpilis; & eſt ſapor, ualde aſtringens linguam. Sed nunquàm uidebitis apud alios mentionem factam de pontica pituita; neque credo, quòd unquàm guſtabitis talem ſaporem in pituita.* Auicenna *tamen*

na tamen dicit, pituitam quandam eſſe ponticam. & dicit, hanc duplici cauſa fieri poſſe; uel, quòd admiſceatur ei humor quidam ponticus; uel, quòd in ſe talis fiat propter maximam infrigidationem; ex qua humidum aquoſum congeletur; & ad ſiccitatem, et terreſtreitatem; alteretur. Debetis autem ſcire (*ſicut optimè notauit Gal. in quarto de ſimpl. med.*) *quòd ſapor fit, quando humidum inſipidum admiſcetur cum ſicco terreo.* Ex *uaria enim paßione huius ſicci terrei; à calore fiunt uarij ſapores.* Acerbus *autẽ ſapor fit; quando calor nõ egit in ſiccum terreum, ut miſtum ſit perfectè cum humido. Vtrum autem hoc in pituita ſit, & utrùm poßit eſſe; uidebimus inferiùs.* Hic *interpretes Auicen. mouerit quæſtionem; quomodò fieri poteſt; ut ſit tanta frigiditas in corpore aliquo humano, ut fiat congelatio pituitæ.* Meritò *quidem dubitauerunt; ſed in ſolutione dixerũt tot nugas; ut melius fuiſſet, ſi non dubitaſſent. Cauſa autem erroris eſt; quia non intellexerunt principia rei; neq; animaduerterũt, quomodò fiat pituita in corpore; quæ generatur in uentriculo, nõ propter debilitatem caloris; ſed, quia ſemper in cibo eſt aliquid; quòd non eſt aptum, ut ſtatim uertatur in ſanguinem. hoc igitur primò debebant ſcire.* Secundò *debebant etiam ſcire, quod dicit Galen. in ſeptimo de temp. quòd pituita in corpore eſt ſicuti ſuccus mãdragoræ, & hyoſcyami.* Appellatur *enim ſuccus frigidus; quia nõ poteſt dominari à calore innato, dum admouetur humano corpori.* Ita *etiam pituita; dũ eſt in corpore humano; ita quò ad complexionem*

frigida

frigida eſt; ut non poßit alterari à calore innato, & uerti in ſanguinem. Quia, ubi conuertitur; non eſt amplius pituita: &; quanto magis immoratur in corpore, tantò magis fit frigida. Quia partes calidæ, quæ ſunt in ipſa; conuertuntur à calore innato, et ita remanent ſolùm partes frigidæ; quæ etiam ſæuißimos dolores excitant. Si igitur hæc cognouiſſent; nõ admirati fuiſſent, quare pituita in corpore humano ſit ita frigida. & inde eſt; quòd congelatur in corpore humano? Non, quòd congeletur à frigiditate loci (nam hoc eſt chimera) ſed congelatur à frigiditate propria, & ita ſoluta eſt quæſtio. Dixit igitur pituitam ponticam effici à duobus, uel ex admiſtione humoris pontici; uel ex ſe ipſa; dum ita refrigerata eſt; ut congeletur aquoſitas, et alteretur ad terreſtreitatẽ. Vtrùm autem hoc poßit fieri; poſtea uidebimus.

Eſt & ſpecies phlegmatis; craſsi, & uitrei. *Differentiæ pituitæ, quæ ſumebantur ex parte ſaporum; erant quatuor ſecundùm Auicennam, & iam uidiſtis de tribus; ſupererat quarta. Auicenna igitur uolens oſtendere, quæ ſit pituita inſipida; proponit eſſe genus quoddam phlegmatis craßi, quod dicit eſſe uitro ſimile liquefacto; & ideo appellauit uitreum. hoc plegma, quandoq; inuenitur acidum, quandoque inſipidum. Quando eſt acidum; loquutus eſt, ſupra; quia reponitur ſub ſpecie ſecunda, de qua ſuperiùs locutus eſt. loquitur autem nũc de eo; quando inuenitur, inſipidum, & dulce. & in hoc non eſt multa differentia; quia nos aquam, & inſipidam appellamus, & dulcem;*

& dulcem; ad differentiam, aluminoſarum aquarum, uel ſalſarum. Non igitur faciatis multam uim in hoc nomine; ſi pituita hæc, modò inſipida, modò dulcis; appelletur. & huius inſipiditatis affert cauſam; uel, quia fuit crudum ſemper; uel; quia ſi non fuit crudũ ſemper; acceßit poſtea tanta frigiditas, ut uerſum ſit in crudum. & ita uult; quòd; uel frigiditas ſit cauſa inſipiditatis; uel à principio nec putruerit, ſicut accidit in acido; uel, licet à principio habuerit aliquẽ gradum caliditatis; poſtea, accedente nimia frigiditate, euanuerit ita, ut phlegma ſit factum crudũ. Sed ſemper inſipiditas erit ex frigiditate; & hæc eſt ſententia ipſius Auicennæ. Hic interpretes nugãtur ſuper hoc uerbo (crudo) ut faciant Auicennam ineptum; et faciant ipſum in Doctrina neceſſaria uſum, æquiuocatione, & metaphoris. Quod, quàm ſit uitioſum; didiciſtis ex, Ariſt. & Auerr. Sed iam declaraui uobis, quid intelligat Auicenna per crudum. Iam igitur declaratum eſt; Vbi declarauit tres illas differentias; primam, quæ ſumitur ex ſubſtantia. Secundam, quæ ſumitur ex modo ſubſtantiæ; tertiam, quæ ſumitur ex parte ſaporum. Epilogat, & connumerat omnes ſpecies. Iam uidiſtis omnes differentias pituitæ, quæ docentur ab Auicenna; & audiuiſtis eas, à nobis fideliter declaratas, ſed non arbitror quemquàm ex uobis eſſe tam diuini ingenij; ut poßit dicere ſe ab Auicenna aliquid didiciſſe. Audiatis modò (ut diſcatis ueras diuiſiones pituitæ) in quibus errauerit Auicenna. Quantùm ad primam differentiã, quæ ſumebatur ex

ipſa

ipſa ſubſtantia; dicit; quod, quoddam phlegma eſt diſſimilare ſecundum rationem, & ſenſum; & hoc dicit eſſe phlegma mucilaginoſum. Quoddam eſt; quòd eſt, ſimilare ſecundùm ſenſum, & diſsimilare ſecundùm rationem; & hoc appellauit crudum. Quid hic docetur; ſi mucilaginoſum phlegma (ut de primo mẽbro primo loquar) idem ſit, quòd phlegma uitreum; ſicut dicit Galen. in quarto de tuen. ual. ante medium? Nam, cùm multa dixiſſet de pituitis; poſtea addit. Pituita vulgaris, non eſt mucilaginoſa; quia tunc eſſet vitrea. *Ita, quòd pituita mucilaginoſa eſt idem, quod pituita uitrea. Cuius poſtea ſunt multæ ſpecies ſecundùm maiorem, uel minorem; craßitiem. Sed, ſi phlegma mucilaginoſum eſt idem, quod uitreũ; hic ſunt multa peccata. Primò enim non eſt dißimilare ſecundùm ſenſum; Nam hoc uidetis in uitro liquefacto, in quo apparent omnes partes liquefactæ ſimilares ſenſu. Præterea Galen. tertio de loc. Aff. cap. quinto; hoc ipſum habet. & ita Auicenna docet falſum. Aliud membrum huius diuiſionis ſecũdùm Auic. eſt de phlegmate crudo, de quo dicit; quòd eſt ſimilare ſecũdùm ſenſum, dißimilare autem ſecundùm rationem tantùm. Vellem autem ſcire, quid intelligat hic per phlegma crudum. Galen. primo de alim. cap. De tritico; diſtinguit pituitam crudam à ſucco crudo. & dicit, quòd pituita cruda eſt tenuior ſucco crudo, quia habet, multum humorem, & multum ſerum; admiſtum. Quare, ſi hoc eſt; diſtinguuntur partes ſecundùm ſenſum. &, quòd ſit dißimilaris ad ſenſum pituita;*

tuita; paulo ſuperiùs cauſam affert Galen. Hoc eſt, quòd ſit cum multo flatu. Quare Auicenna non poteſt dicere hæc de pituita cruda. Si uerò intelligat de humore crudo; id eſt de ſucco crudo, qui generatur ex cibarijs craßis; nec hoc poteſt dici; quia in eodem libro primo de alim.cap.de tritico; dicit Galen. quòd humor crudus eſt quidem craſſus,ſed non uiſcoſus. et ita non poteſt intelligi de humore crudo. Prætereà; eſt alia ratio contra Auicennam ex ipſomet. Nam dicit in epilogo Auicenna,quòd ipſum phlegma crudum continetur in mucilaginoſo; quomodò igitur poteſt crudum contradiſtingui cum mucilaginoſo, ſi continetur crudum ſub mucilaginoſo? & ita nullo modo poteſt ſtare hæc diuiſio. At dicet quis; Intelligit de uitreo; quia humor uitreus dicitur crudus. Non poteſt hoc ſtare,quia(ut aduertiſtis ex Galeno ipſo, ſecundo de diff.febr.cap.ſexto)phlegma uitreum eſt idē, quod mucilaginoſum. & ita Auicenna non poteſt hoc dicere aliquo modo; quia uidetis, ipſum dicere ſunt quatuor ſpecies phlegmatis ex parte ſubſtantiæ; mucilaginoſum; crudum,ſiue uitreum; aquoſum,& gypſeum. Prætereà oſtendimus, quòd uitreum eſt ſimilare ſecundùm ſenſum. & ideo uidetis, quàm multipliciter peccet Auicenna in hac diuiſione. Vnde autem ſit ortus hic error,tam craſſus in Auic.dixi aliàs; eum fuiſſe,& nobilißimum uirum, & Principē, non autem medicum; ideo eſt ueriſimile hæc omnia, quæ ſcripſit; ex alijs eum collegiſſe; & multa collecta, quæ non intellexit, ſcriptis mandaſſe. Id,quod hac in

re

re accidit. Rem uerò ſic ſe habere; declaro. Vera pituita non generatur; niſi in uentriculo; & generatur ex parte crudiore cibi propter naturam ipſius alimenti; etiam, ſi calor naturalis fuerit ſecundũ naturam. Nam in quolibet alimento, eſt pars quædã, pinguior, calidiorue; quæ uertitur in ſuccum ptiſanariũ, & chylum. eſt & alia pars, frigidior, & crudior; ex qua fit pituita. & ita generatur pituita ex neceſſitate materiæ. Verum autem eſt; quòd uel plus, uel minùs; generatur ex proportione actionis caloris. Appellatur igitur pituita propriè illa, quæ generatur in uentriculo hoc modo. Sed impropriè generatur etiam alibi, & maximè in cerebro; quæ à Græcis dicitur βλέννα; ſeu à Latinis mucus; quæ deſcendit ad uaria loca, ad palatum, nares, iuncturas, & alia membra. hæc autem pituita fit ex uaporibus qui aſcendunt ad cerebrum, & ibi congelantur. & dicitur pituita mucilaginoſa; eò quòd eſt ſemper uiſcoſa; quia generatur in loco; frigido, & humido. & huiuſmodi pituita ſemper eſt diſsimilaris ſecundùm ſenſum; quia ſemper habet flatum admiſtum, & ſemper eſt flatuoſa. Quod cognoſcens Gal. tertio de loc. aff. cap. quinto; optimè fecit diſtinctionem. Ex quo loco ſumpſit Auic. et non intellexit. Pituita (inquit) quædam eſt diſsimilaris ſecundùm ſenſum; quæ eſt ſicut mucus (& iſte tranſtulit phlegma mucilaginoſum) & hæc illa eſt, quæ generatur in cerebro; quæ non eſt propriè pituita, ſed impropriè. Quædam rurſus eſt diſsimilaris ſecũdùm rationem tantùm, & hæc eſt phlegma, uitreum, &

mucilaginoſum . & hæc eſt uerum phlegma , & generatur in uentriculo . Aliud autem *eſt muccus; aliud pituita mucilaginoſa . Phlegma mucilaginoſum intelligitur pro phlegmate,propriè dicto ; quod dicitur mucilaginoſum propter ſimilitudinẽ ſucci ; & fit mucilaginoſum propter multam moram . & mucus appellatur aquoſitas uiſcoſa , quæ apud Græcos dicitur* βλένα *; ſicut eſt illa,quæ exit ex choclea .* Aliud *igitur eſt mucus ; & aliud phlegma mucoſum . nam mucus eſt ſpecies phlegmatis , impropriè dicta ; & hoc eſt diſsimilare ſecundùm ſenſum . Sed phlegma mucilaginoſum eſt phlegma ſimilare ſecundùm ſenſum; & hoc continetur ſub phlegmate uitreo . & uidetis unde erroris cauſam habuerit* Auic.*Nam, quod Gal.dixit de muco ; idem* Auic.*dixit de phlegmate mucilagi noſo . habeatis diuiſionem Galeni quantùm ad ſubſtantiam . Quantùm igitur attinet ad diuiſionẽ hanc Auicennæ,ſumptam ex ſubſtantia , uidetis quàm turpiter erret* Auic.*Pro ſecunda , ubi dicit* aliud eſt valdè ſubtile ; & hoc eſt aquoſum;aliud valdè craſſum , & hoc eſt phlegma gypſeum . *Quãtùm ad hoc ; diſtinctio hæc eſt optima ; & uerum fuiſſet hoc totum ; niſi ipſe addidiſſet unum , quod facit diuiſionẽ falſam .* Addit enim *(ideo,quod in iuncturis fuit retentum diu)* Nam,*quando pituita contraxit nodum in iuncturis,& facta eſt tophus ; non eſt ampliùs pituita,ſed lapis . nec poteſt reſolui ; quia lapideſcit iã .* Vnde *dixit ille ; Soluere nodoſam neſcit medicina podagram .* Etiam *uerſa eſt in aliam ſubſtantiam . Sed , ſi dixiſſet*

ſi dixiſſet de illa pituita, quæ cōcreuit in ſcyrrhis; ue-rum dixiſſet, quia hæc poteſt reſolui moderatè reſol-uentibus. & illa eſt uerè pituita. Sed, ſi intelligitur de illa pituita, quæ lapideſcit in iuncturis; iam non eſt ampliùs pituita. Et eſt pituita alia ſalſa. *Iam aſ-fert tertiam differentiam ex parte ſaporum; & hic eſt magnum negotium. Audiuiſtis enim ex ſententia* Auicennæ; *ſalſedinem fieri in uniuerſali; qmando, amara ſubſtantia, & terreſtris; admiſcetur cum hu mido. Vnde dicit poſtea conſequenter; quòd pituita ſalſa fit, quando admiſcetur bilis pituitæ inſipidæ. Sed, ut meliùs rem intelligatis; audiatis me, de ſaporibus altiùs ediſſerentem; quia id erit, & neceſſarium rei, & ualdè iocundum. Scire igitur uos oportet (ut* Ari-*ſtot. ait in lib. de ſenſ. & ſen. circa medium) quòd ſa-por eſt paßio facta in guſtu ab, humido, & ſicco; ter-reo ſecundùm potentiam alteratiuam.* Notetis *hoc (ſecundùm potentiam alteratiuam)* Hoc *enim non eſt intelligendum ſecundùm caliditatem alterantem; quia ſapores etiam fiunt ſecūdùm frigiditatem. Ideo* Ariſt. *locutus eſt cautè; &* Gal. *rectè intellexit* Ariſt. *Cùm igitur ad ſaporem neceſſe ſit concurrere ſiccum ter-reum, cum humido; & potentiam alteratiuam; quæ eſt, uel caliditas, uel frigiditas; fient uariæ differentiæ ſaporum ex uaria horum proportione. Cùm igitur fiant ſapores propter proportionem humidi, aquei, et frigidi, terrei, una cum potentia alteratiua; uel plus erit de ſicco terreo, uel plus de humido aqueo; uel tan tùm de uno; quantum de alio. Et potentia alteratiua;*

uel erit,frigiditas, uel caliditas. Vbi igitur dominatur ſiccum terreum, et potentia alteratiua ſit frigiditas; fient duo ſapores, auſterus, et acerbus. Vbi autem plus de ſicco terreo; fit acerbus ſapor. Vbi uero minus; fit auſterus. et inde eſt,quòd hi duo ſapores,conſtipant,et ſtringunt; ſuperficiem tantùm,quia hic dominatur terra; et non eſt caliditas,quæ aperiat; ſicut uidetis in, Meſpilo, et Sorbo; immaturis. Si uerò dominetur aquea ſubſtantia; et frigiditas ſit illa,quæ alteret; efficitur acidus ſapor. Frigiditas autem hic alterat formaliter, non affectiuè (ſicut ſupra diximus) nam aciditas fit,facta ebullitione à calore extrinſeco, in qua ebullitione exhalauit quicquid erat calidi. Sapor acidus non aſtringit linguam; ſed pungit,et penetrat in profundum; quia non dominatur ſiccum terreum,ſed humidum aqueum ſubtile. et ita habetis tres ſapores ex frigiditate,dominante,et alterante. Quartus ſapor inſipidus eſt. Quando igitur tantum eſt de humido,quantum de ſicco; et frigiditas eſt illa,quæ alterat; tunc fit ſapor inſipidus; ſicut eſt in, gramine; cucurbita,et cannis. Quòd,ſi caliditas ſit alteratiua; & tantum ſit de aqueo,quantum de terreo; fit dulcis ſapor, ſicut eſt in melopeponibus. Ideo uidetis hæc eſſe inſipida,deinde dulcia; ubi accedit calor concoquens. Si autem dominetur paululum terreum, cum caliditate alterante; fit alia dulcedinis ſpecies magis temperata; ſicut uidetis in caſtaneis. Si autem ſiccum terreum dominans habuerit caliditatem dominantem magis; fiunt tres ſapores. Primò,enim fit ſapor ſalſus.

ſus. et quoniam ſalſa multum habent de terra, ideo aſtringunt,et non penetrāt nimium. Quòd,ſi hoc ſiccum terreum aduratur; iam non apparet ſalſedo,ſed nitroſitas. et nitroſum magis penetrat. Baurachius *autē dicitur à* Barbaris. *Si uerò caliditas magis, atq; magis; exceſſerit, et aduſſerit; fit ſapor amarus. et ita habetis tres ſapores poſt dulcem in ſubſtantia terreſtri. Amara autem ſunt ualdè aperiētia; quia ſubſtantia terreſtris eſt magis excocta. Salſa autem magis abſtergunt,et aſtringunt in ſuperficie; quia plus eſt de terreo ſicco,non ita excocto. Vbi autem dominatur humidum cum plurimo calore; fit ſapor (acutus) appellatus à multis,et à bonis* Latinis *(acris) qui eſt in origano, et in cepis* δριμὺς *dicitur à Græcis. Quibus ita ſtantibus; apparet, quàm ineptè dixerit* Auic. ſalſedinem fieri ex admiſtione rei amaræ cum humido inſipido.

Audiuiſtis igitur; quòd,ubi ſiccum terreum dominatum fuerit à calore, ſed non adurente; ultimò fit ſapor ſalſus. Si ulteriùs aduratur; fit nitroſus. Si adhuc ulteriùs aduratur; fit amarus ſapor. & ita differunt hi tres ſapores ſecundùm, magis,et minus. Differt tamen etiam ſubiectum; quia, licet in his omnibus idem ſit ſubiectum ſiccum terreum,tamen eſt uariè diſpoſitum. & ſe habet ad ſaporē amarum ſalſus; ſicut crudum ad coctum. Ex *quo ſequitur; quòd ex ſalſo ſapore poteſt fieri amarus per ulteriorē aduſtionem. Sed ex amaro non poteſt fieri ſalſus;quia ex crudo poteſt quidem fieri coctum,ſed non è diuerſo. At coctum non*

poteſt recrudeſcere. Sicut ex pituita poteſt fieri ſanguis; at ex ſanguine non poteſt fieri pituita.Hic modò aliquis dubitauerit. Dixiſti*; quòd ubi ſit ſalſedo;ibi dominatur ſiccum terreum;ſed hoc non uidetur eſſe uerum.* Immo *plura ſunt, in quibus dominatur aqua; & tamen ſit ſalſedo in illis. Seroſa enim humiditas, ſicut eſt urina; eſt ſalſa.* Non *dicimus differentiam ſiccum terreum ad hũc ſenſum; quòd in ea ſit maximè neceſſarium dominari ſiccum terreum ita;ut ſit plus de ſicco terreo, quàm de humido aqueo; ſed actio, & aduſtio; caloris dominatur in parte ſicca terreà. & ita tollitur iſta obiectiò. his ita poſitis; facile eſt modò uidere, quæ nam ſit ſalſedinis cauſa, non ſolùm in pituita,ſed etiam in omnibus alijs.Vbi enim in aliquà re ſit ſiccum terreum, & in hoc ſicco terreo fiat aduſtio certa quadam menſura; ſit ſalſedo. hoc dicit* Ariſt. *in lib.de ſenſ. & ſenſ.circa medium; & quarto meteor; &* Gal.*Tũ in lib.primo de ſimpl.med. per multà cap. tum in quarto;* Necnon Theophraſtus *in ſecundo de cauſis plantarum,ſi rectè memini; et* Plato *in Timæo.* Gal.*tamen omnia collegit; & ex ſententia Ariſt. omnia pertractat. Cùm igitur hoc ita ſit; uidetis quãtum erret* Auic. *qui uult ex, amaro, & inſipido; fieri ſalſum,ex certa quadam menſura.* Eſt *igitur hoc contra rationem.* Eſt *etiam contra experientiam; quia, quacunq; menſura miſcueritis amarum cum inſipido; ſemper amarum percipietis, quia amarum nunquàm poteſt fieri ſalſum.*Bene *autẽ ſalſum poteſt fieri amarum; quia ſalſum eſt quidam gradus remiſſus, et uia in*

amarum;

amarum; ſicut uidetis in carnibus, ualdè ſalitis. Percipitis enim ex ipſis quandam amaritudinem. Decepit *autem* Auic. *primò ſimilitudo horum trium ſaporum. & ſæpe à* Poetis, & Oratoribus *etiam; qui non ita propriè imponunt nomina, amarum ponitur pro ſalſo propter affinitatem horum ſaporum.* Dicunt *enim amaros fluctus pro ſalſos. & fortè etiam (ut excuſemus* Auicen. *uel propter inopiam, linguæ ſuæ, & uocabulorum; uel propter malam translationem) hic in textu poſitum eſt amarum pro ſalſo; ſicut etiam apparet infra, ubi choleram appellauit rubeam pro citrina.* Bene *uerum eſt; quòd, ubi dicit pituitam fieri ex bile, admiſta cum pituita; tollit ipſe hãc excuſationem; quia oſtendit, ſe tenuiſſe hoc dogma; & non factũ hoc eſſe uitio uocabulorum.* Quando *poſtea* Auic. *reprehẽdit* Galenum; *dicens; quòd* Gal. *dicit; fieri pituitam ſalſam (& eſt locus in ſecundo de diff. feb. cap. ſexto) uel ex putredine, uel ex humiditate aquoſa, admiſta;* Quantùm *ad primam cauſam; dicit* Auic. *ſe admittere, quòd ſalſedo fiat à putredine; ſed non immediatè, ſed mediante aduſtione; & uerè interpretatur* Auic. Neq; *enim poteſt aliter fieri ſalſa pituita; quàm, ut partes terreæ in pituita aduruntur à calore extraneo, & putredinali ita; ut fiat cinis ex partibus ſuis terreis.* Non *autem dicatis, quòd fiat cinis propriè; quia tunc fieret amarũ.* Sed *aduritur uſq; ad aliquem terminum; hoc eſt uerum.* Sed, *quando poſtea arguitur (non ab ipſo* Auic. *quia ipſe non uidetur hoc dicere; ſed à ſuis ſequacibus) ergo putredo eſt cauſa per*

accidens ipſius ſalſedinis; neſcio, quid ſibi uelint per cauſam per accidens. Cauſa enim per accidens dupliciter dicitur, uel remota, & non propinqua; alio modo cauſa per accidens; ſicut; quæ reducitur ad, caſum, & fortunam. Quantum igitur ad modum hunc ſecundum; putredo non eſt cauſa per accidens. Sed ſecundùm primum modum; erit uerè putredo cauſa per accidens, quia non eſt cauſa congenita. & hoc concedet etiam Gal. quia per aduſtionem facit ſalſedinem. Sed, quid refert; modò putredo ſit cauſa aduſtionis in partibus terreis, ex qua fit ſalſedo? Sed, quando inferũt; ergo ſequeretur, quòd ſalſedo fieret ex qualibet putredine, & ſemper eſſet eodem modo; Hoc quidem *eſt uaniſſimum quia ſunt diuerſi modi, & diuerſæ ſpecies putredinis. Quantùm autem ad alteram cauſam ſalſedinis pituitæ, quòd fiat ſalſedinis natura ex aquoſa humiditate cum pituita, niſi prima (dicit* Auic.*) hoc totum falſum eſt. Cauſa erroris* Auic. *eſt, quia non concipit ſeroſam humiditatem, ſicut concepit Gal. Quia Auic. intellexit ſeroſam humiditatem pro humiditate inſipida; Sed Gal. accipit pro humiditate ſalſa. & dicit hoc expreſſè Galen. in principio lib. de atra bile. Quid igitur mirum, ſi fiat ſalſedo ex ſeroſa humiditate, & pituita inſipida; cùm ſeroſa humiditas ſit ſalſa ſemper. Ex malo igitur intellectu uerborum reprehendit Auic. Gal. Tunc ultra.* Dicit *Auic. pituitã eſſe quandam ponticam, ideſt acerbam. Si bene intellexiſtis, quæ hactenus dicta ſunt; uidetis, quòd non poteſt fieri pituita acerba ex ſe ipſa. Bene tamẽ poterit fieri, ſi*

ri, ſi admiſceatur humor acerbus. Quòd autem in ſe ipſa non poßit fieri pituita acerba; patet, quia acerbitas fit à frigiditate; & fit; quando tantum eſt de ſicco terreo, ut ſuperet humidum. Neq; enim eſt ſicut; quando cauſa alteratiua eſt caliditas etiam, ſi ſit minus de terreo ſicco; tamen agit in ipſum. At in frigiditate non poteſt hoc contingere; quia actio frigiditatis eſt tantùm, quod conſtringit. In pituita autem ſemper humidum ſuperat ſiccum terreum. Prætereà eſt contra ipſum Auicennam; *ubi loquitur de phlegmate inſipido. Dicit autem; inſipiditatẽ accidere propter maximum frigus, adueniẽs pituitæ frigidæ aquoſæ. Acerbus autem ſapor; differt, materia, & forma; à ſapore inſipido. Materia quidem; quia in acerbo dominatur ſiccum terreum, in inſipido autem humidum aqueum. De forma etiam patet; ergo, quoties pituita aquoſa per ſe uehemẽti infrigidatione fuit refrigerata; neq; adueniat putredo, neq; calor excoquens; fiet etiam ſecundùm ipſum* Auic. *pituita inſipida, nõ pontica. Prætereà eſt maximè manifeſtè cõtra experientiam. Vnde uidemus; quòd, neq; Gal. neq;* Hippoc. *neque alius Græcus; aliquid dixerunt de hoc. Vnum autem reſtat tantùm. In eo loco, ubi epilogat ſpecies pituitæ; colligit uitreum phlegma. Vbi autem huiuſmodi phlegma uitreum? Certè in nullo membro apparet iſtud. At dicet aliquis. Intelligit uitreum pro crudo. Videte, quid dicat ipſe ſtatim. Crudũ uerò in collectione mucilaginoſi continetur. Audiatis modò ueras diuiſiones phlegmatis ex Galeno. Ita erat diuidendum*

quantùm

quantùm ad ſubſtantiam. Pituita, aut eſt diſsimilaris ſecundùm ſenſum, (& hoc uolebat dicere Auicen.) et talis eſt mucus, deſcendens ex capite. et talis etiam eſt pituita; quam appellauit Galenus crudã, in quarto de tuen. ſan. circa medium. Aut eſt diſsimilaris ſecundùm rationem tantùm; & talis eſt pituita mucilaginoſa (non mucus) & pituita uitrea, quæ eſt proxima mucilaginoſæ; et humor crudus, reſidens in urina; tertio de loc. aff. cap. quinto. Secunda diuiſio ex modo ſubſtantiæ. Pituita, aut eſt tenax, aut non tenax. Tenacem; appellamus, mucilaginoſam, & uiſcoſam; non tenacem, diuulſam. Friabilem fortaſſe dicerent Latini. Tenax autem; eſt ſicut pituita, quæ dicitur, mucilaginoſa, & uitrea. Non tenax; uerò eſt pituita uitrea. Tertia diuiſio eſt per, craſſum, & tenue. Tenuis pituita eſt; mucus, deſcẽdens ex capite; et pituita cruda, quam aqueam nonnulli appellant. Craſſa autẽ pituita; eſt uitrea. Mucus autem; eſt, tenuis, & tenax. Poſtea ſunt quatuor differentiæ ex parte ſaporum. Primò; enim eſt inſipida. Secundò; autem dulcis. Tertiò; ſalſa. Quartò; uerò acida. & hæc ſumpta ſunt ex Galeno in principio primi de tuend. ualetu. Pituita naturaliter proportionalis eſt aquæ; et ideo eſt inſipida. Quicunq; ſapor accedit; fit à calore, conuertente pituitam naturalem in præter naturam. nam. Si enim calor accedat moderatus; fit dulcis. Si autem fiat putredo, & ebulliat, et ex ebullitione euaporet calor; fit acida. Si uerò ex putredine fiat maior aduſtio; fit pituita ſalſa. & hæc de, formis, & ſpeciebus; pituitæ ſimplicibus.

ſimplicibus. Quantùm ad cōpoſitionem; Quando miſcetur cum diuerſis humoribus;non eſt de hac hic tractandum,ubi ſimplices eſſentias quærimus. & ita habetis totum locum de pituita. Audiatis modò pauca;ut præparetis uos ad conſequentia de bile.

LECTIO. XXXII.

CHOLERA rubea. *Poſtquàm Auicenna egit de pituita; conſequenter agit de bile: & ſeruat ordinem propoſitum (ut diximus) ſicut dixit in principio. &, ſicut diuiſit alios humores in, naturales, & non naturales; Ita facit hoc loco.* Dicit igitur; *quòd* cholera, alia eſt naturalis, alia non naturalis. *Naturalem dicit eſſe ſpumam ſanguinis;rubei coloris,& clari; leuem; acutam; & calidam. Sed bene aduertatis.* Primò enim *eſt falſum, quòd ſit ſpuma ſanguinis; & falſum, quòd ſit rubea;& falſum,quòd ſit acuti ſaporis.* Ita ſere; *ut ſint tot errata, quot uerba. Sed tamen non eſt credendum, Auicennam ita craſſum fuiſſe; ut hæc ſenſerit, quæ ex ipſa experientia poſſunt facilè cognoſci. Error igitur eſt in uerbis; non in ipſo Auicenna. Vult enim per rubeum clarum intelligere colorem citrinum; & per acutum intelligere amarum. Quia non eſt ueriſimile; quòd Auicenna non cognouerit; bilem eſſe,& amaram,et citrini coloris. Sed,ut optimè noſcatis naturam bilis naturalis;debetis ſcire, quòd bilis naturalis primò, quantùm ad ſubſtantiam ſuam; eſt quidem omnium humorum, qui ſunt in corpore; tenuißimæ ſubſtantiæ,& fluidißima; ut notauit Galen.*

Galen. multis in locis; præſertim, autem in ſecundo de facult. nat. & in lib. de inæquali intemperie. Circa hoc tamen debetis animaduertere; non eſſe tenuiſſimam omnium humorum, qui ſunt in corpore; ſi quidem omnes intelligatis; Sed, ſolùm ſi comparetis ſuis humoribus contradiſtinctis, quos humoroſos Auicenna appellauit. Non enim eſt tenuior, quàm feroſa humiditas, id eſt urina; qui humor eſt & ipſe in corpore, ſecundo de facul. nat. cap. 8. Quantùm autem ad qualitates primas; eſt calidiſsima omnium humorum, qui ſunt in corpore. et, licet in primo de temperamentis dicat, ſanguinem eſſe omnium humorum calidiſsimum, in ſecundo autem dicat bilem eſſe omnium calidiſsimam; Alibi tamen nos diximus non eſſe contradictionem in Galeno. Nã quò ad caliditatem actualem; calidiſsimus omnium eſt ſanguis; quia calor actualis eſt à, ſanguine, & ſpiritibus. Quò uerò ad complexionem, & effectiuè; bilis eſt calidior. Sanguis autem effectiuè non ita calefacit. & hic ſoluitur iſta dubitatio. Bilis igitur eſt ſubſtantia, tenuiſsima, et calidiſsima; ſapore eſt amaro; & colore pallido. Pallorem intelligimus, quẽ Græci ὤχρον uocàrunt; ſicut eſt color in citro ſubalbeſcente. Si etiam citrinum dicatis; idem eſt. & eſt, ubi luteus color ſit ad modùm remiſſus, & tendens ad album; ſicut ſolet eſſe in facie icterici, qui habet colorem citrinum, cum quadam albedine. Sicut etiam eſt color auri. Vnde etiam palleſcere aurum dicitur. Vnde eſt illud dicterium; aurum ideo palleſcere, quia habet multos inſidiatores, hoc dicit Gal. in 5.

comm. 6

comm.6.epidim.in lib.de tumoribus præter naturam, cap.1c; & alibi ſæpè.

Quoniam autem(ſicut uidiſtis etiam in præcedenti capite de pituita) Auicenna fuit confuſus; propterea in hoc tractatu de bile ſatius ego duxi ꝓponere priùs; quæ nam ſit uera ſententia, Galeni, & antiquorum; et ſimul explicare mentem Auicen. Propterea audiatis. Incipiamus igitur, ſicut etiam incepit ipſe Auic. et dicamus bilem, quandam eſſe naturalem, quandam non eſſe naturalem. Bilis naturalis; dicitur illa, quæ non excedit ordinem naturæ. Sed, quando erit intra ordinem naturæ? Quando ſcilicet ſeruabit neceſſitatem, & materiæ, & finis. Seruare autem neceſſitatem, & materiæ, & finis; ita intelligitur. Conditor ita conſtituit res omnes; ut propoſito fine priùs; ſemper materia ſit talis, qualem requirit finis ille. & hoc probat Ariſt. primo de partibus animalium, cap. primo. & hic oſtenditur maximus ordo naturæ; & maxima prudentia opificis. & ita eſt connexa neceſſitas materiæ fini; ut, altero propoſito, & habito; ſequatur alterũ neceſſariò; ut probat Gal. decimo de uſu partium; diſputans contra, Moſem, & Epicurum. Contra Moſem; quia, poſito fine; non ponit materiam conuenientem. Deridet etiam Epicurum; qui neceſſitatem ſolius materiæ ponebat, non finis. Ideo ait, rectiùs, & prudentiùs; Moſem direxiſſe mentem ſuam; licet & ipſe fuerit diminutus. Neceſſitas autem materiæ in bile generanda; eſt; quia (ut ſcribit Galenus tertio de ſimpl. med. cap. quinto; & quarto eiuſdem, cap. 23.)

In

In omnibus ſuccis ſemper opus eſt neceßitate materiæ,ut fiant quatuor diuerſa in quolibet ſucco extracto. Vt, ſi ex herba, uel ex aliquo ſolidiori corpore extrahatur ſuccus; neceſſariũ eſt eſſe quatuor. Vnum quidem purum; tria autem excrementa. et dicit, quòd in aliquibus deprehenditur ſenſu; in alijs ratione. Senſu quidem; deprehenditur in uino. Eſt enim ſanè uinum purum. eſt fæx in fundo. eſt aquoſitas. eſt & quoddam ſupernatans, quod Gal. uocat florem uini. Sicut autem apparet in uino; ita etiam in alijs omnibus ſuccis; & etiam idem in ſanguine contingit. Eſt enim quoddam purißimum; quòd appellatur ſanguis cõtra diſtinctus alijs. Præter ſanguinem; ſunt etiã tria excrementa. Quorum unum dicitur fæx; qui quidem eſt ſuccus melancholicus. Aliud excrementum aquoſum; quæ pituita dicitur. Aliud quoddam ſupernatãs ueluti flos, leuißimus, & tenuißimus; & dicitur bilis, ſiue cholera. et ita habetis, in hoc ſucco, ſicut in alijs, quatuor ex neceßitate materiæ. Quoties igitur bilis non excedat hanc neceßitatem materiæ; erit naturalis quãtùm ad materiã. Eſt neceßitas finis. hæc (inquam) eſt duplex; altera abſolutè eſſendi, altera bene eſſendi. Neceßitas eſſendi; eſt, quia, (ſicut aiunt Hippoc. et Gal. in primo lib. de natura hum.) unus quiſq; homo conſtituitur ex quatuor humoribus. Præterea ſunt quædam membra, quæ nutriuntur bilioſo ſanguine; Quinto de uſu partiũ, cap. ſexto, De pulmone. Quando igitur, tantum generatur, quantum requirit finis iſte ratione eſſendi, hæc bilis dicitur naturalis, quia

ſeruat

ſeruat neceßitatem finis. Neceßitas *finis bene eſſendi, erat, quia neceſſarium eſt, ut expurgentur, & lauentur, inteſtina. propterea, quando porus felleus ſit obſtructus; malè ſe habent inteſtina in excretione excrementorum.* Quando *igitur ita ſe habebit bilis, ut ſit intra ordinem naturæ; neq;, aut plus, aut minus; de ea generetur; quàm requirit neceßitas, & materiæ, & finis; erit naturalis.* Erit *autem hoc; quando tria aderunt.* Primò; *ut materia ſit conueniens.* Tertiò, *ut ſeruetur locus naturalis.* Secundò; *ut calor ſit conueniens.* Tunc *enim omnia bene ſe habebunt; & bilis conſiſtet intra terminos naturæ.* Materia *autẽ conueniens bilis, quæ nam eſt?* In *lib. de facul. nat. cap. 8. dicit Gal. quòd ex tenuißima, & pinguißima; parte alimenti generatur bilis, & inde eſt; quòd, quæ ſunt unctuoſa, & admodùm dulcia; illa omnia generãt plurimum bilis; ſicut ſunt mel, & ſaccharum; quantùm ad unctuoſa, & dulcia omnia.* Vnde *hæc prohibẽtur febricitantibus febre biliosa.* Quando *igitur alimenta, neq; fuerint admodùm dulcia, neq; unctuoſa, ſed temperata omnia; generabunt bilem naturalem ratione materiæ. & ita bilis erit naturalis ratione materiæ conuenientis.* Calor *etiam, qui eſt cauſa agens; dicitur eſſe conueniens, & temperatus. & non credatis, quòd ex ſuperfluo calore generetur bilis naturalis; nam ex ſuperfluo calore generatur bilis nõ naturalis.* Ad *generationem igitur bilis naturalis; hæc duo ſimul requiruntur.* Quòd; *&, ſi ſit calor temperatißimus; & utatur cibis, dulcibus, & unctuoſis;*

Iſte abundabit plurima bile; tantùm refert alimẽtum. Materia igitur cõueniens neceſſaria eſt et ipſa; præter calorem conuenientem. Tertiò oportet, ut ſeruetur locus, in quo loco generatur bilis, in quo ſanguis generatur. Nam, ſi bilis ſit excrementum ſanguinis; eſt neceſſarium; ut ubi generatur ſanguis, ibidem ſit ſuum excrementum. Sed ſanguis generatur in hepate; ergo & bilis generabitur in hepate, & uenis. Nam ſecundùm antiquos eſt tantùm una concoctio, in hepate, & in uenis. At dicet quis; Ex quo iſta bilis eſt naturalis; quare habet iſtas concoctiones? Quomodo ego cognoſcam bilem naturalem, et habere has conditiones? Sunt planè multa ſigna; quæ, & conſequuntur, & accidunt corpori. Primò; nihil redundabit, & erit corpus bene coloratum. Sed ſunt alia ſigna potiora, ſumpta ab excrementis. Quando enim bilis excernetur; erit, tenuiſſima, & fluida, ita; ut non poſſit eſſe ex humoribus ſubtilior ſecundùm urinam, ideſt poſt urinam, & ſudorem; ſicut oſtendit Gal. & in libro de atra bile, & de inæquali intemp. & in ſecundo de fac.nat.et In lib.de tum.præter naturam, et in ſecundo progn. Hic utiq; ſunt ferè omnia, quæ diximus, et dicemus. Eſt igitur bilis maximè fluida, et tenuiſſima. Sapor eſt amarus; ſed amaritudo non eſt, ſimplex, neq; ſyncera, ſed habet acrimoniam adiunctam. At dicet quis; Non percipitur. Non eſt mirũ; nam abſynthium habet, acerbitatẽ; & amaritudinem; et acerbitas eſt longè intenſior; quàm amaritudo, et tamen non percipitur acerbitas, ſed amaritudo. et ratio

tio eſt; quia ſunt duo ſapores extremi, dulce, et amarum. Cæteri autem ſunt medij. Extremi autem maximè mouent ſenſum; ſicut etiam in coloribus. Albus enim, et niger color; illi ſunt, qui maximè mouent uiſum; cæteri uerò omnes ſunt obtuſi. Inde eſt; quòd in bile percipitis amaritudinem, non acrimoniam. et, ſi percipitur acrimonia; ratione potiùs, quàm ſenſu; percipitur. et inde eſt; quòd bilis; ſtimulat, pungit, et rodit; quia acris eſt. et ita habetis, quæ ſit ſubſtantia bilis; et, qui ſapor. Color naturalis (in lib. de tum. præter naturam) eſt pallidus. et iam declaraui, quis ſit color pallidus. Dixi enim; quòd eſt ille, qui eſt luteus in albo. Id eſt, quando luteus eſt clarus, declinans ad albedinem; dicitur pallidus, à Latinis, & ὠχρὸς à Græcis. et habetis terram talis coloris; et dicitur ὠχρα. Habetis etiam auripigmentũ. Palea etiam hordei; quandoq; habet talem colorem. Citrinus autem communiter dicitur à modernis; quia ſunt quædam citra, quæ habent huiuſmodi colorem. Eſt igitur bilis naturalis talis coloris pallidi. Vnde, ſi flaua fuerit; illa erit calidior. (Appello autem flauam; quando color eſt uere luteus, ſicut eſt in herba calendula) nõ eſt autem tunc naturalis; quia calor egit in ipſam plus quàm oportet, et præuſſit. et hic color eſt proprius color ſyncerǽ bilis. Bilis pallida habet aliquid admiſtum ex ſeroſitate ſanguinis; et ideo color luteus intenditur, et fit pallidus. Proprius autem color, ut modò dixi, ſyncerǽ bilis; eſt flauus color. et eſt magis ſyncera bilis flaua, quàm pallida; ideo tota ſyncera

eſt, quæ flaua eſt. Sed, quantò ſyncerior eſt, tanto magis recedit à natura; ideo dicebat in ſecundo progn. 47. quòd omnis humor ſyncerus malus eſt. Bilis ergo naturalis eſt colore pallido. Et ita habuiſtis tres proprietates, ſiue conditiones; bilis naturalis, cuius ſit ſubſtantiæ, cuius coloris, et cuius ſaporis. Quartò eſt leuiſſima, et ſemper ſupernatat; primo de natura humana. Quantùm ad primas qualitates; patet etiam ex leuitate, quòd ſit calida, et ſicca. Iam igitur habetis ſigna bilis naturalis; et, quo modò generetur, et, ubi generetur. et ſic habetis quæcunq; poſſunt dici de bile naturali. Quæ modò eſt bilis præter naturam? Eſt illa, quæ habet, aliqua, uel multa; ex contrarijs harum conditionum ſigna, quæ diximus competere bili naturali primò; quæ peccat in materia, et non habet materiam conuenientem. Quando enim contingit; ut in ipſa materia, uel ſanguine, plus ſit de ſucco bilioſo, tunc bilis non eſt ſecundùm naturam. Quando excedit etiam finem naturalem, eſt non naturalis. et, quia finis eſt duplex (ut dixi) et eſſendi, et bene eſſendi; ideo contingit, bilem non naturalem excedere finem dupliciter. Hæc omnia fiunt, quando cauſæ bilis non erunt ſecundùm naturam. Cauſæ autem ſunt (ut audiuiſtis) primò, ut materia habeat tantum de ſucco, pingui, et dulci; quantum oporteat, et ſufficiat ad generationem biils, Ideo cibi temperati, ſicut panis, caro pullorum gallinaceorum, et huiuſmodi, non plus bilis generant, quàm oporteat. Ideo bilis erit naturalis quantum ad materiam. At, ſi ſint cibi, dulces admodùm

modùm et unctuoſi; tunc plus bilis generatur, quàm oporteat. et,ſi fuerint cibi frigidiores; ut,lactuca, & huiuſmodi; plus pituitæ, quàm bilis; generatur. Altera cauſa eſt calor non naturalis,quæ eſt cauſa agẽs. Calor enim; quando ſit non naturalis; tunc, uel deficit,uel excedit. Si deficit; generatur bilis, quæ dicitur à Gal.bilis rubea. Quam non diſtinguit à ſanguine ſubtiliori; niſi quòd hæc bilis non congelatur, neq; craſſeſcit. Quandò igitur calor non contingit ultimam concoctionem, ſed fecit aliquam coctionem;tunc non facta eſt conueniens ſeparatio bilis à ſanguine. Ideo facta eſt ſubſtantia quædam ſeparata quidem à ſanguine in ſubſtantia; ſed non potuit habere colorem conuenientem; quia calor fuit diminutus, & non potuit attingere ultimã coctionem, ſiue finem coctionis. & ex iſta bile fiunt eryſipelata, & febris ſynocha; ideo dixit Gal.eryſipelata fieri ex bile rubea. et ideo iſti non intellexerunt,quid ſit bilis rubea; &,quid differat à flaua. Vnde,eryſipelata, & febris ſynocha; participant naturam ſanguinis; ideo ſunt eryſipelata rubea; & iuuantur miſſione ſanguinis,ſicut & febris ſynocha. Verùm eſt; quòd progreſſu temporis hæc bilis rubea uertitur in bilem flauam; quando calor iam auctus eſt, & aucta eſt putredo. Quare non mirum eſt; ſi quidem Galenus aliquando dicat, eryſipelas ex flaua fieri bile. habetis igitur primò; quænam ſit bilis rubea; Quæ generatur ꝓpter defectum caloris agentis,quãdo potuit generare quidem ipſam bilem; ſed nõ potuit ſeparare à ſanguine ſeparatione

 perfecta,

perfecta, ideo habet colorem ſanguinis. Si uerò calor fuerit excedens ſecundum gradum caloris; fiunt uariæ ſpecies bilis. Nam, ſi ſit auctus in primo gradu; fit bilis flaua; & eſt ſyncera bilis; & non eſt prorſus præter naturam, neq; prorſus ſecundum naturam, ſed media. Si uerò magis exceſſerit calor; aduritur flaua bilis, & fit uitellina. &, quid uitellina eſt iſta? Vbi bilis flaua ulteriori calore aduritur; fit uitellina; et eſt coloris magis uiuacis, quàm flaua; & tendētis ad rubedinem, ſicut eſt color croci. Non autem croci illoti; ſed, ſi accipitis parum croci, & diluatis, & per multam dilutionem faciatis; uidebitis eſſe colorem ad modum luteum, & tendentem ad rubedinem; ſicut eſt in aliquibus uitellis ouorum gallinarum, degentium in campeſtribus locis. Ideo bene comparatur hæc bilis uitello ouorum. Si uerò calor ulterius etiã; permeat; fiet (contra Modernos) immediatè æruginoſa bilis. & non eſt alius medius terminus. Aeruginoſa autem qualis nam, & quæ; eſt? Si uidetis æruginem æris; uidetis colorem uiridem quidem, ſed eſt uiride clarũ. &, ubi nigrum admiſcetur cum flauo; fit uiridis color. & inde tandem, ubi dominatur nigrum, et fit ſumma aduſtio à calore; fit bilis nigra, de qua agetur ſuo loco. & ita uidetis; quòd, quando calor agens excedit temperamentum in primo gradu exceſſus; fit bilis flaua, poſtea fit uitellina, poſtea æruginoſa, ultimò nigra. &, ſi bilis pallida peccaret ſolùm; hæc multùm eroderet. Sed, quid creditis facturam bilem flauã non naturalem? &, ſi flaua magis; quid de uitellina creditis?

ditis? Quòd,ſi uitellina; quid de æruginoſa dicemus? Erit *hæc certè peſſima*. Audiuiſtis; *quo* modo bilis *fiat non naturalis; tum uitiò materiæ; tum uitio caloris,uel excedentis,uel deficientis;et,quòd ſecundùm uarios gradus exceſſus caloris fiunt uariæ ſpecies bilis non naturalis;* Audiatis *modò,quare fiat non naturalis reſpectu loci.* Si *bilis non generabitur,neq; in hepate,neq; in uenis, non quidem eſt naturalis.* Sed,*ubinam generatur; quando non generatur, nec in hepate,nec in uenis?* Generatur *in uentriculo; & hæc dicitur praſina à Græcis,ideſt porracea; quia habet ſimilitudinem porri in colore; & habet ſaporem medium inter,amarum,& acidum. habet etiam cauſam agentem præter naturam; & materiam præter naturam. Cauſam quidem agentem; quia nunquã uentriculus, naturaliter ſe habens, generat talẽ bilem; ſed,quia fuit calefactus præter naturam.* Peccat *etiam materia; ubi ingeritur cibus calidus; aptus, ut putreſcat,& putreſcat ad nidorem. Cùm enim putredo erit in uentriculo; uel terminatur ad aciditatẽ, uel ad nidorem.* Fit *igitur hæc bilis non in omnibus uentriculis; Sed,uel in uentriculis calidis; uel,quando cibus eſt aptus, ut conuertatur in hanc bilem.* Dereli*quimus unam ſpeciem bilis, non naturalis; quæ uocatur à* Græcis ἰσατώδης *bilis, de qua nè ſomniauit quidem* Auic.*Sed audite (quæſo) unum uerbum. Sunt quidam;qui dicunt, me obſcurè loqui, & ab ipſis me non intelligi. Sed,qui me non intelligunt; ij habẽt aures obſtructas pecunijs. Pecuniæ enim obſtruunt au-*

res, & cibaria, & uina dulcia. Iam ad rem redeamus.

LECTIO. XXXIII.

Modo iſte calor, ex quo diximus generari bilem hanc porraceam; eſt quandoq; intenſior, quandoque remiſſior. Sic & alimenta, quandoq; ſunt magis apta ad hoc, quandoq; minus; ideo ſecundum uarios gradus ipſius, caloris, & alimenti; fiunt uariæ ſpecies bilis in ipſo uentriculo. Si enim ſit calor intenſior, et alimentum ſit aptiſſimum ad putredinem; non ſolum fit porracea bilis in uentriculo, ſed etiam ἰσατώδης; ſumpto nomine ab herba notiſſima in Italia, quæ græce ἰσάτις dicitur, & a Latinis glaſtum, & uulgò guadum. Eſt autem coloris cerulei; ſed tendẽtis ad nigredinem. Nam, ubi bilis illa porracea magis putreſcit, et magis incaleſcit, & magis incineratur; fit ille color porraceus obſcurior. Quare fit ceruleus; nam color ceruleus eſt obſcurior, quàm uiridis. & ita ſunt gradus quidam innominati; per quos deuenitur ad ipſam nigredinẽ. Sed gradus nominati, ſunt hi, quos enumerauimus ex Gal. Primus gradus eſt flaua bilis. Omitto autem pallidam, quæ eſt naturalis; & loquor de ea, quæ eſt præter naturã ratione loci. hæc igitur ſi magis aduritur; fit uitellina. Si magis; fit æruginoſa. Quòd, ſi ſit naturalis ratione loci; primo fit porracea. &, ſi magis aduratur; fit ἰσατώδης. & ita habetis quinq; ſpecies bilis, non naturalis citra nigredinem; in quibus fuerunt confuſi Moderni. Ego tamen nolo nunc colligere concluſiones falſas modernorum.

habetis

habetis autem quinq; ſpecies bilis non naturalis citra nigredinem; & unam naturalem; quæ eſt pallida bilis. Videbitis *modò diuiſiones* Auic. *quàm ſint ineptæ; & , ubi ſint falſæ.* Hic dicet *quis;* Cur *exponis tu librum, quem uituperas?* Primum *quidem ego non uitupero lib. totum; ſed ea tantùm, quæ mihi uidentur reprehendenda.* Prætereà *non facio rem nouã.* Nam. Galen. *nullibi facit meliores commentationes; quàm in libros, quos repræhẽdit, ſicut in lib. prorrheticorum, et in lib. de natura humana.* Audiatis *igitur modò, quid dicat* Auic. Primò *facit diuiſionem bilis in, naturalem, & non naturalem.* Poſtea, *agens de naturali; non affert cauſas, quas nos diximus; ſed affert tantùm ſigna quædam, quibus cognoſcantur; quæ etiam à nobis dicta ſunt.* Hic *igitur uolens definire bilem naturalem; primò dicit, quòd eſt ſpuma ſanguinis.* Si *propriè intelligeretis ſpumam ſanguinis, eſſet falſum, ſed uſus eſt uocabulo ualdè improprio.* Si *intelligatis enim per ſpumam partem leuiorem; & id, quod appellauit florem ſanguinis; non errabitis.* Dicit *ſecundò;* Cuius color eſt rubeus, & clarus. *Si uultis interpretari per (rubeum clarum) citrinum, & pallidum; qualis eſt color paleæ bordei; bene erit.* At, *ſi ut ſonant uerba; eſt falſum, quia color rubeus clarus eſt proprius ſanguinis. & ita uidetis, quàm ſint iſta obſcura.* Balbi *balbos intelligunt (dicebat* Præceptor *meus.)* Præterea Pomponatius *etiam dicebat, ſe meliùs intelligere iſtas locutiones* Barbaras, *quàm* Latinas; *quia erat aſſuctus iſtis balbis.* Si *bene intelligitis iſtas balbuties;*

bene

bene eſt. *Etiam in ſapore obſcurè loquitur; quia tacet amaritudinem, quæ ſola ſenſu percipitur; & ponit ſolā acutiem, id eſt acrimoniam; quæ ratione quidem cognoſcitur (ut dixi) quia bilis, pungit, & erodit; ſenſu autē non percipitur; Sed percipitur ſenſu amaritudo. & eius rei cauſam ſuperiùs aſsignaui. Et quando dicit.* Quanto magis fuerit calida, tantò erit eius rubedo maior. *Hæc eſt concluſio falſa. Quia bene uerum eſt; quòd, quanto calidior ſit; tantò flauior euadit; ſed non eſt hæc flaua bilis naturalis, ſed præter naturam. Propterea, qui habēt flauam bilem; ſunt calidiores; ſed habent ſanitatem, debilem, & querulam. Bene uerum eſt, quòd flaua bilis magis accedit ad naturalem, quàm aliæ; ſed tamē recedit à naturali, & non eſt naturalis; ut diximus.*
Quæ, cùm in corpore generatur; in duas diuiditur partes. *Audiuiſtis; quòd erat duplex neceſsitas, quædam ex parte materiæ, quædam ex parte finis. Neceſsitas adhuc finis duplex erat; à propria eſſentia neceſsitatis. & ita fuit ſufficiens noſtra diuiſio; & non fuit opus idem repetere, neq; partes coincidere. Sed ipſe Auic. ſumpſit diuiſionem ab accidenti, id eſt à motu; ideo coactus fuit idē repetere in membris contra diſtinctis. Quia contingit in diuiſione ab accidētibus; quòd quædam proprietates ſint in utroq́ue membro oppoſito. &, quòd hoc ita ſit; uideatis, quid hic dicat Auic.* In corpore generatur. *Vult dicere, quòd in hepate generatur. & ita erit clarior textus; & ita emēdauit Andreas de Alpago.* Quod

autem

autem eſt de ea colatum ad ciſtam tranſmittitur *hic uidetis apertiſsimè id, quod diximus; quòd memba huius diuiſi onis concidunt.* Nam, cùm Auic. *ſupra poſuerit; quòd, quando bilis uadit cum ſanguine; tunc habet neceſsitatem, & iuuamentum.* Neceſsitatem quidem; *ut nutriat membra.* Iuuamentum *autem; ut faciat meliùs ſanguinem tranſire ad membra nutrienda. hoc idem hic repetit in membro oppoſito; & ita mēbra concidunt. Quia diuiſio non eſt ab eſſentia; ſed ab accidenti. et omnia ſunt facilia.* Ideoq; *ſæpè accidit colica cauſa oppilationis. Colica enim generatur propter retentionem bilis; quia, retenta bile; retinentur excrementa, & non excernuntur. Quæ congregata; poſtea excitant dolores.* Non naturalis verò cholera *nūc poſtquàm egit de bile ſuo modo naturali; tradit, quæ ſit bilis non naturalis, & diuidit: & non minus peccat in hac diuiſione; quàm in ſuperiori, quia diuidit per accidentia. & dicit; quòd quædam bilis non naturalis, talis eſt propter admiſtionem alicuius extranei; quædam, quia in ſe ipſa corrumpitur. Huiuſmodi diuiſio, cùm ſit ſumpta ab accidentibus; peccat multifariam.* Primò enim *hoc membrum non eſt ſimpliciter uerum; neq; eſt neceſſarium; ut illa bilis ſit non naturalis, quando admiſcetur aliquid extraneum.* (*Stat enim, quòd admiſceatur aliquid naturale; ut, quando admiſcetur bilis ſanguini.*) Propterea *non oportet diuidere per, admiſceri, & non admiſceri.* Propterea, *Gal. &* Græci; *qui nouerunt artem diuidendi; nouerunt & hanc bilem admiſcere;*

miſcere; ſed non uocarunt bilem, non naturalem, ſed bilem, ſpuriam, & notham, quia non poteſt exercere proprias operationes, quin habeat contrarium admi- ſtum reſiſtens. Degenerat enim à proprijs ſuis actibus propter admiſtionem, ſed hæc non eſt corruptio, quia una quæq; ſtat pars in ſua natura. Sed operatio unius impeditur ab actione alterius, ſicut, ſi admiſceamus æruginem cum oleo. (Aerugo enim æris erodit, ſed impeditur ab oleo uiſcoſo.) Vel, ſi duo uiri fortes luctarentur ſimul. Malè igitur diuiſit Auic. per, admiſceri, & non admiſceri. Sed declaremus primum membrum. Quando bilis admiſcetur cum pituita, appellat Gal. bilem notham maioris famæ, quia hoc plerunq; fit. Quando autem miſcetur cum humore melancholico, appellat bilem notham minoris famæ. & reuera ita eſt. In quo igitur hic eſt reprehendendus Auic? Eſt reprehendendus in hoc, quoniam, ſi uis facere diuiſionem per hoc, quòd admiſcetur, eò, quòd miſcetur bilis pituitæ, quare non accipis alias omnes miſtiones? Sunt enim plurimæ miſtiones aliæ; ſicut etiam teſtatur Galenus in ſecundo de diff. feb. ubi loquitur de febrib. compoſitis. Dicit enim ibi; quòd ſunt ferè infinitæ miſtiones, bilis, & aliorum humorũ. Nonne enim & ſanguis miſcetur cum bile, qui facit eryſipelas phlegmonodes? Hi errores inde procedunt; quia diuiſio eſt facta per accidentia. Propterea Galenus non ita diuidit; ſed diuidit per eſſentialia. Cuius generatio eſt magis in hepate. Immo longè frequentiùs generabitur in uentriculo; ut uidere poteſtis

teſtis ex euomitionibus. Nam *hepar, uel eſt calidius ſeipſo, uel frigidius. Si calidius; non generat huiuſmodi bilem, immo potiùs conuertit in ſanguinem. Si frigidius; non generat huiuſmodi bilem cum pituita, ſed generat ſanguinem aquoſum. Cùm igitur huiuſmodi bilis cum admiſtione pituitæ nõ poßit generari in hepate; quia, neq; à calore naturali (nám calor naturalis nihil facit contra naturam) neq; à calore præter naturam (quia; neq;, cùm deficit; neq;, cùm excedit) Relinquitur, quòd magis in uentriculo generetur.*
Notha autẽ, & famoſa; aut eſt citrina, aut, &c. *hic confundit ſe ipſum. Videmus enim ex ipſo Galeno; quòd bilis, citrina, ſiue pallida; ſola eſt naturalis; & Hic ponit inter biles non naturales ex admiſtione pituitæ. & hoc quantùm ad primum membrum ſubdiuiſionis bilis ex admiſtione pituitæ. Quantùm autem ad ſecundum membrum; quando dicit, quòd bilis uitellina eſt una ſpecies bilis ex admiſtione pituitæ; Quantùm ſit hoc contra placita antiquorum; iam audiuiſtis. Fit enim uitellina; non ex admiſtione phlegmatis craßi, ſed ex admiſtione ipſius bilis poſt flauam bilem. & ideo eſt ualdè maligna, & ualdè erodit; & magis, quàm flaua bilis. Cuius contrarium ſequitur ex dictis Auicennæ; eſt enim bilis uitellina (ſecundùm Auicennam) benigna; & non poſſet erodere, neq; abradere loca; quia obtunderetur à phlegmate craſſo. At erodit uitellina; ut dicunt omnes antiqui. Cùm igitur in hoc tractatu de humoribus tot ſint errores; quid mirum eſt, ſi medici, ſequentes Auicennam, tanquàm Ducem;*

Ducem; multa poſtea, & in morborum cognitione, et in cauſis, & curatione; dixerunt falſa, & grauiſſima peccata? Paruus enim error in principio; fit maximus in fine. Sunt enim humores, tanquàm principia totius artis.

LECTIO. XXXIIII.

CHOLERAM ex admiſtione *dixit Auic.* aliam eſſe maioris famæ, aliam minoris famę. *Poſtea ſubdiuidens primum membrum; dixit* iſtius bilis quandam eſſe citrinam, quandam eſſe vitellinam. Vbi enim admiſceatur phlegma tenuè; fieri citrinam. Vbi phlegma craſſum; ſieri vitellinam. *Deinde ſubdiuidens ſecundum membrum; dicit.* cholerę ex admiſtione minoris famæ; quandam generari, vbi cholera ipſa aduritur in ſe, & incineratur; ſed eius ſubtile non ſeparatur à cinereitate; quandam autem eſſe; vbi bilis nigra extrinſecus aduenit. *Hæc eſt integra diuiſio Auicennæ bilis non naturalis ex admiſtione. Multiplex eſt peccatum in hac diuiſione (ut etiam priùs pro parte diuiſimus, et oſtendimus) Primò enim quantùm ad illam diuiſionem bilis maioris famæ; cholera citrina illa eſt naturalis, & benigna, & nutrit corpus, & appellatur hæc bilis pallida. Quantùm uerò ad illam ſecundam ſpeciem bilis famoſæ, quam ipſe appellat uitellinam; in hoc; præter quàm, quòd diſcedit à præceptore ſuo (nam bilem uitellinam appellat Galen. quæ fit ex admiſtione bilis in*

ſe,

ſe, ſine ulla admiſtione; ut in ſuperioribus declarauimus.) Relinquit *etiam ipſam naturam.* Nam *cholera uitellina magis declinat ad peßimum, quàm ad benignum.* At *hæc uitellina* Auicennæ *eſt magis benigna; quia bilis retunditur à, craßitie, & lentore; phlegmatis.* Et *huiuſmodi phlegma habet uirtutem emplaſticam ita; ut ſit medicina ipſius bilis. & ita diſcedit ab itinere,* Galeni, *& antiquorum; & diſcedit clàm, tanquàm transfuga ſine ratione.* Quare *indicium eſt potiùs inſcitiæ, quàm iudicij.* Præ*tereà rerum differentiæ ſimplices ſemper primò docentur ab* Ariſto*tele, & ab omnibus doctis.* Nam *ex recta cognitione ſimplicium; ſequitur poſtea cognitio compoſitorum.* Vnde, *& in tertiò, & quarto; de cœlo tradit de elementis in communi abundè; nihil docens, quomodò ueniant in miſtionem.* Quod *etiam fecit* Gal. *ante, quàm traderet, quomodò elemēta ueniant ad miſtionē.* Præ*tereà docet hæc* Gal. *ex profeſſo, & in primò de diff. feb.* Non *autem ita facit hoc loco* Auicenna; Sed *oblitus, nō dixerim aliorum, ſed ſui ipſius (nam aliàs fuit bonus dialecticus) antequàm doceat, quæ nam ſit bilis ſimplex; docet miſcellam. & ita prætergreditur leges ſuorum præceptorum,* Ariſt. *&* Galen. Vos *autem uidiſtis in diuiſionibus noſtris, factis ſecūdùm* Galenum; *ſpecies omnes bilis ſimplicis.* Propter*eà eſt multiplex peccatum. Sed eſt aliud.* Non *eſt enim uerum, quòd illa cholera ſit uitellina ex admiſtione; ſed uitellina; & talis, qualem diximus ex* Galeno. *et hæc de primo membro; id eſt de cholera ex admiſtione*

maioris

maioris famæ. Quæ autem eſt minoris famæ etiam in hoc membro ſecundo eſt res admiratione digna. Pri-*mò enim; profeſſus eſt, ſe dicere de bile ex admiſtione. & hic, ſubdiuidens unum membrum ex duobus, quæ dixit fieri ex admiſtione; dicit, quòd bilis minoris famæ; alia fit ex aduſtione, dum incineratur per ſe. Si tamen uultis excuſare ipſum; poteſtis dicere; quòd intelligit, quòd iſta bilis in ſe aduratur primò, & incineretur; poſtea cum ipſa ita aduſta admiſceatur bilis nigra. Dicamus ita. &, ſi ipſe nihil dicit; ut excuſemus ipſum quantùm fieri poteſt. Sed inde ſemper ſequetur hoc; quòd huiuſmodi miſtiones ſunt infinitæ, & inutiles hoc loco. Quia, quomodò poteſt tradere bilem ex admiſtione melancholiæ, antequàm dixerit quid ſit melancholia? & ita, ſi uoluiſſet tradere de iſtis miſtionibus; debebat priùs tradere doctrinã ſimplicium. Quare diuiſiſſet priùs, quid eſſet cholera ſimplex; &, quid melancholia ſimplex; & poſtea docuiſſet miſcellas ipſarum.* Huius autem ſpeciei color eſt rubeus *Videatis doctrinã admirandam; inferiùs enim ſtatim dicet oppoſitũ. Dicet enim, quòd* ex nigro, & citrino; fit viride *hic autem dicit, quòd* ex citrino, & nigro; fit rubeum *dicit poſtea, quòd* color iſte eſt rubeus; ſed non eſt lucidus, & floridus; ſed aſsimilatur ſanguini *et non dicit, cui ſanguini. Si igitur intelligit de ſanguine naturali; eſt rubeus, & floridus. Si autem de non naturali; debet dicere, de quo? Nam eſt ſanguis non naturalis quidam; qui eſt, corruptus, & craſſus; &*

ita

ita niger, ut non diſtet à melancholia. Quare imaginari oportet quiddam medium; ut intelligatis uerba in bonum ſenſum,ſi fieri poßit. Sed eſt tennis. *Cogitate uos; quomodò fieri poßit; ut ex admiſtione, cholera,& bilis nigræ; fiat tenuis.* Et plerunque à ſuo colore propter aliquas mutatur cauſas. *Non diſtinxit, quis ſit color. & hic dicit, quòd propter aliquas cauſas mutatur à ſuo colore; & non dicit,propter quas cauſas. & ita nihil docet. Sed nolo immorari; quia habuiſtis ueram doctrinã à me ex Galeno. Oportet tamen ita notare; ut poßitis colligere roſas ex ſpinis. Sunt etiam in Auicen.multa bona.* Quæ verò in ſui ſubſtantia extra naturã eſt. *Aggreditur ſecundùm membrum bilis,non naturalis; quæ eſt,quando nihil externum admiſcetur. & dicit, quòd,quædam generatur in hepate,& quædã in uentriculo. Prætermittamus, quòd hoc membrum poſſit coincidere cum primo; quia; &, quæ generatur in hepate; &,quæ generatur in ſtomacho; poteſt miſceri. Sed omittamus hoc, & uideamus; utrùm uera ſint,quæ dicit.* Et illa quidem, cuius generatio eſt in hepate. *uerum dicit* quidquid eſt ſubtile;vertitur in bilem,vbi aduritur. *Sed,quam doctrinam hic tradit? nam in aduſtione ſunt plurimi gradus; & ita fiunt plurimæ ſpecies bilis non naturalis. Et ideo dicit Gal.quòd in aduſtione primò fit flaua bilis; poſtea fit uitellina. Auic. autem unam tantùm ponit ſpeciem,& nihil diuidit; & non dicit, quænam ſit hæc ſpecies.& credo,quòd hoc non potuit fa-*

 cere;

cere; quia iam occupauerat omnes differentias alibi. Nam uitellinam dixit fieri ex admiſtione æruginoſam, dicit paulò poſt fieri in ſtomacho; & ita eſt multiplex peccatum. Et, quæ in ſtomacho generatur. *Vult, ut credamus hoc ſibi; & non dicit, quomodò generetur, quæ ſit eius cauſa, quod agens, quæ materia. Nos igitur omnia oſtẽdimus ex Gal. Poſtea dicit, quod ſibi uidetur, quòd* praſina generetur ex uitellina, cùm aduritur. *Poſtremò dicit, quòd uidetur ſibi, quòd* æruginoſa fiat ex praſina. *hic ſunt multa peccata. Primò enim, quòd æruginoſa non generetur in uentriculo, ſed in hepate; eſt expreſſa ſententia Gal. ſicuti audiuiſtis. Secundò nõ fit æruginoſa ex praſina; ſed ex uitellina, quæ generatur in hepate. Iſatodes illa eſt, quæ generatur in uẽtriculo, & fit ex praſina. & hæc fuit occaſio erroris. & præter authoritatem; ratio etiam conſentit. Nam color porraceus, cùm aduritur; fit niger. & ideo bene ex porracea poteſt fieri Iſatodes; ſed non æruginoſa, quia eſt æquè uiridis, habuit igitur occaſionem errãdi Aui. quia pro Iſatode accepit æruginoſam; Vnde de iſatode nihil meminit. Deinde, cùm dicit.* Et mihi quidem uidetur quòd praſina ex uitellina generetur. *Admirãdus eſt hic Auic. Nonnè dixit ipſe ſuperiùs, quòd illa famoſa generatnr in hepate; &, quòd hæc cholera, quædam eſt citrina, quædam uitellina? Si igitur uitellina generatur in hepate, quomodò praſina, quæ generatur in uentriculo; generabitur ex uitellina? & ita uidetis doctrinã admirandam.*

Aduſtio

Aduſtio in ea efficit nigredinem, ex qua cum citrinitate miſta. *Priùs dixerat,quòd ex* nigredine & citrinitate;fit color rubeus. *hic autem dicit, quòd* fit uiridis, *Zinaria uerò mihi uidetur, quòd generetur ex praſina. Flos æris eſt color quidem uiridis; ſed eſt iſtud uiride floridum, & tendens ad quandam albedinem. hoc uidebat Auic. &, quia dixerat bilem æruginoſam fieri ex porracea per maiorem aduſtionem; & uidebatur; quòd,cùm aduritur uiride clarum; debet fieri color niger; ideo, cùm dixiſſet,ex porracea fieri æruginoſam, quæ non eſt nigra; ut hoc ſaluaret uno mēdacio; defendit aliud mendacium, & dicit.* Aduerte,quòd,quando calor agit in humidum, fit color niger. Vbi autem magis intenditur aduſtio ita, ut conſumatur humidum,fit color albus. *Ego dicā fundamentum huius rei, quàm ſit falſum. Sed dicamus primò unum inconueniens; quod ſequitur ex eo, quòd dicit Auic.Si enim per maiorem admiſtionem porraceæ fieret color magis candicans; ſequeretur; quòd, ſi adhuc ulteriùs abſumeretur humidum; magis adhuc candeſcet. At hoc eſt contra Gal. & contra ueritatem; quia ſemper dicit Gal. quòd ex æruginoſa fit cholera nigra. & ita uidetis inconueniens. & non eſt uerum, quòd æruginoſa fiat alba propter maiorē aduſtionem. Veniamus modò ad fundamentum. Sed debetis ſcire (ſicut eſt ſententia Ariſtot.ſecundo de anima.66,& 67; & in lib.de ſenſu, & ſenſ.) quòd color nihil eſt aliud, quàm admiſtio lucidi cuiuſdam cū corpore diaphano.*

phano. & hoc; quando materialiter definimus. & ſecundùm uarias diſpoſitiones huius lucidi, & uarias diſpoſitiones diaphani; fiunt uarij colores. Hoc *ſtante; cùm colores ſint tantùm duo ſimplices, albus, & niger; et ex his fiăt alij omnes;et horum alter habeat rationem, habitus,& formæ; et alter rationem priuationis (ut eſt ſententia* Auer. & Ariſt.*in metaph.)* Ideo *album, quantò magis eſt corpus, tantò magis illud diaphanum eſt perſpicuum. &,quantò magis ſuſcipit de lucido,ſiue luce; tantò magis erit album;quia plus habet de ratione formæ, & habitus.* Et *quanto minùs diaphanum erit perſpicuum, et minus habebit de lucido;tanto minus erit album,et magis accedet ad nigredinem.* Aer *autem eſt maximè perſpicuus; & magis,quàm aqua; quæ, quando eſt multæ quantitatis, uidetur nigra.V*nde *dixit* Ari*ſt.nigredinem oculi eſſe ex multa aqua, ibi exiſtente.* Dicebat *igitur ibi* Ari*ſt.in eo lib.de ſenſ.et ſenſ.quòd albedo efficitur ex igne,claro,& lucido; et multo aere; ſicut nigredo ex multo igne obſcuro,et pauco aere.* Quid *autem dicere uolo? hoc uolo dicere, quod,ſi color ſit ex admiſtione diaphani corporis, et lucis; corpus quantò magis erit diaphanum, et plus erit de luce; tantò magis fiet color albus in eo corpore.* His *ita ſtantibus;uideamus modò; quidnam dicat* Auicen*.dum uult excuſare ſuum primum errorem.* Cùm *enim dixerit,choleram æruginoſam fieri ex porracea ex maiori aduſtione; et uideret æruginoſam choleram eſſe,candidi coloris, et non nigri; dicit, hoc ideo eſſe, et contingere, quia*

consumptum

conſumptum eſt humidum per aduſtionem, quod erat prius in porracea bile. et ſupponit unum falſum, quòd ſcilicet in maxima aduſtione res albeſcat, quia humidum fuerit conſumptum; &, quòd calor in humido efficiat nigredinem, in ſicco autem albedinem. Calor enim per accidens; ſiue agat in humidũ, ſiue in ſiccum; ſemper facit colorem album, uel nigrum. (Idem eſt de frigore.) Sed attribuendum eſt totum corpori diaphano, & lumini. Si enim corpus diaphanum ſit humidũ, et agat calor in ipſum turbulenté; tunc fiet illud corpus nigrius à calore quidem, ſed per accidens. Quatenus. ſ. conturbat diaphanum. Accipiatis óleum, & ponatis in lebete feruenti, et uidebitis quòd ubi ferbuerit, nigrius erit; quàm, quando erat frigidum. Quia humidum turbidum permiſcetur cum igne obſcuro; &, quia prohibetur tranſitus lucis in humidum tenue; fit obſcurum, ſicut etiam uidetis de aqua agitata. Sed non faciatis, ut ferueat ita, ut turbida fiat; ſed permittatis, ut aer extrinſecus digerat illud humidum.

LECTIO. XXXV.

QVIA *igitur non uidebat Auic. quomodo Zinaria fieret ex ipſa praſina, ſi uerum illud eſt, quod ſuperius dixit; quòd* quò magis humores aduruntur, eò magis euadunt nigri. *Hic autem eſt hæc cholera praſina coloris uiridis obſcurioris; ergo* Zinaria, *ſi à praſina fit; deberet eſſe nigrior. Cùm uideret igitur* Auicen. *hanc difficultatem; uolens eam remouere, inquit,* Rectè *aduertatis,* ueriſsimum

eſt quòd ea, quæ aduruntur; fiunt magis nigra, & ea nigredo generatur gradualiter in eis. *ſed hoc uerùm eſt uſq; ad quendam terminum, (quòd.ſ. caloris aduſtio ita nigredinem pariat. Verùm, dum ultra talem terminum, magis, & ulteriùs; aduruntur; tunc, quia abſumitur totum humidum proprium per extractionem caloris ab illa re, uel ab illo humore; in quæ calor agit; & tãtùm remanent partes ſiccæ ex ea maxima aduſtione, conſumente proprium humidum; Fit in tali ſubiecto patiente albedo, non nigredo. Sic (inquit Auicen.) accidit de Zinaria, quæ redditur alba, non nigra; propter ſcilicet maximam aduſtionem. Nam in eo tantummodò remãſit ſiccitas; & nulla amplius remanſit humiditas. & ita ſoluit Auic. hanc difficultatem. Nos uerò eius ſententiam ſupra examinauimus; uidimusq; ipſum decipi. Vbi etiam cepimus quid dicere de coloribus, & cauſis illorum ſecundùm Ariſt. At (ut uerum dicamus) de his inueſtigare cœpimus; ſed admodùm breuiloquè. Vnde multi auditores; poſtquàm, dicere, & tractare; cepimus; petierunt, ut de coloribus proſequeremur; & de cauſis eorum, atq; differentijs. Itaq; de natura colorum, per methodum, ac per ueras cauſas; tractabimus ſuas differentias. & ita faciam; ut (quantùm in me erit) uobis, ut optatis; ſatisfaciam; tũ, quia materia hæc de coloribus eſt ualdè difficilis; & à nullo, quem uiderim; bene cognita; tum etiam, quia colorum cognitio maximè facit ad hoc, ut reddat medicum elegantem, & maxime peritum. Nam, qui ſcit cauſas,*

& differẽtias colorum; promouetur ad cognitionem omnium affectuum, latentium in humano corpore. Nam per cognitionem colorum in urina, affectus occulti cognoſcuntur. Præterea colores puris, à quibus ſumuntur uariæ notæ de natura ſaniei, ſunt utiles medico; Itaq; optimus medicus ſæpe habet uti ipſis, ac eorum differentias prænoſcere. Quæ tamen noſcuntur per ſuas cauſas, à quibus pendent. Cognitio enim data, & habita; per ſuas cauſas, eſt perfecta cognitio teſte Ariſt. ubiq;. Cùm igitur agatur de coloribus in arte medica; ideo operæprecium fuerit medico cognitionem habere de natura integra colorum, prout hæret color diuerſis ſubiectis. Sed primùm habendæ ſunt eorum cauſæ. Ideo, cùm ſit utilis medico ob dictam cauſam hæc quæſtio; libenter dicam, quid ſentiam. Doleo tamen; me non ſatisfacturum, ut uultis maximè, cùm his diebus fuerim occupatus circa nobilium quorundã curationem, ac præterea etiam nonnullarum mulierum Venetarum. In hac igitur materia ſunt plures difficultates. Quia uarij, de hac re loquentes, uaria ſenſerunt; atq; adeo diſſentiunt; ut nihil ferè certi de hac materia affirmari poßit. et id ob naturam rei, malè intellectam. Arabes inter ſe digladiantur; Auempace cum Auerroe, & Auicenna. Prætereà omnes Græci, ut Alexander, & ſimiles.
Itaq;; ſi uellem inquirere, & inſequi, ſententias omnium examinando (ipſas in medium afferendo) quænam earum uerior deligeretur; non ſufficerent ſex dies. ſed totum hoc negotium (ſi potero) nunc breui-

ter expedire decreui. Dimiſſis igitur omnibus nugis circa eſſentiam colorum; dicam tantum modò ueram ſententiam, Philoſophi, & peripateticorum; necnon Gal. ita, ut, habita uera opinione, ac natura colorum; poſtea per uoſmetipſos poteritis ſoluere omnes difficultates in oppoſitum. Circa ergo colores indagandos; quoniam omnes res cognoſcuntur per quatuor propoſita, conſiderata in ipſis ex ſententia Ariſt. ſecundo poſt. initio; Ideo circa naturam colorum debent hæc quatuor inquiri. Si igitur uolumus rē iſtam percallere in primis indaganda eſt res ipſa, an ſit, nec nè. Quia non ab omnibus conceditur, quòd ſint colores. Poſtea, ſi ſunt; quid ſint. Demū, propter quid ſint. Tandem perpendere oportet, quæ nam ſint paſſiones, inſequentes hanc eſſentiam colorum. & eorum eſſentiales differentias. Quòd autem dubium ſit apud omnes, an ſint colores; hoc non eſt notū apud omnes. & patet hoc per Democritum; qui negabat, colores dari; Nec non per Auempacem. Dicebat enim Democritus; colores non eſſe quid uerum in re; ſed eſſe apparentiam quandam, ac illuſtrationem; quæ apparet in re; quæ colluſtratio appellatur. Quod ita ſit; arguebat Democritus per exemplū de columbis & anatibus; in quorum collis uidentur multi colores ſecundùm uarium ſitum ad Solem. Itaq; modò pallidus uidetur color, modò niger, modò uiridis, modò aereus, modò albicans. & ſic fiunt multiplices apparentiæ; tamē in re ipſa nihil eſt. et ſic, quidquid dicebat Dem. de eſſentia colorum; id totum referebat ad lumē; quod

eſſet

eſſet cauſa huius,ut ita, uel ita; appareret color; ſed in re nihil eſt. Ariſt. uerò, Auer. & oẽs *peripatetici* Græci; *ponunt, quòd color eſſentialiter ſit aliquid in re, non autem in apparentia.Supponendo igitur,quòd color ſit quid eſſentiale in re; indagabo colorum eſſentiam; &, quid ſint.* Vbi uerò *inuenerimus eorum eſſentiam; uidebimus; quòd, qui dicunt colores nihil eſſe in re per eſſentiam,ſed tantùm per apparentiam; nihil dicunt. Circa hos colores à uobis unum eſt obſeruãdum; quòd colores non ſunt, ut cætera accidentia, quæ inſequuntur miſtiones; quæ accidentia ſunt obiecta multorum ſenſuum in miſto, & immediatè ſequuntur primam temperaturam; ſcilicet actum, calidi,frigidi,humidi, & ſicci. & ſecundùm uariã proportionem in miſto harum primarum qualitatum; primò ſequetur, durum, molle, tenax, tenue; quæ ad tactum referuntur. Prætereà ex huiuſmodi uaria proportione primarum qualitatum fiunt uarij ſapores. & hoc ſæpe declaraui; quomodò.ſ.à uaria proportione primarum qualitatũ in miſto; ſecundæ qualitates, & ſapores; uariè naſcantur,ut declarat* Ari. *ſecundo de anima,71, & 75;* Vbi *oſtendit, quomodò ad uariam primarum qualitatum miſtionem correſpondeant uarij ſapores, & odores diuerſi.* Ideo, & *odores, & ſapores; fundãtur in qualitatibus primis; & ſequuntur ad calidum, iunctum cum ſicco; ut dulcedo,& odores. Sic etiam ſonus,qui eſt obiectum auditus. &, licet ſonus uideatur magis ſpiritualis,quàm alia obiecta;tamen & ipſe quòad renitentiam,uel repercuſſionem;*

percuſsionem; &, quo ad ſoliditatem corporis; poteſt referri ad ipſas qualitates primas, & uidetur ab eis prouenire. At accidens illud, *quod non conſequitur ad, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem; id eſt color ipſe, qui omnino uidetur eſſe ſeparatus à miſto*, Ideo *nec dependere, nec conſequi; à primis qualitatibus*. Nam *quandocunq; conueniunt primæ qualitates ad miſtum; ab eis nunquàm fit color, nec dependet*. Vnde *colores non atteſtantur ſuper temperaturam miſti; quia non oriuntur à temperatura ipſarum primarum qualitatum*. Præterea *ex colore ullo non poteſt fieri iudicium aliquod ſupra miſtum, nec cognoſci eius temperamentum*. (Quòd *ſcilicet ſit, calidum, frigidum, humidum, uel ſiccũ*) *niſi per accidens*. Vnde *dicit* Gal. *in tertio, & quarto; de ſimpl. med. quòd colores, aut parum, aut nihil; indicant de temperatura miſti. At ſapores quidẽ, & odores; eam, qualis ſit; manifeſtant*. Quia, *cùm odores, & ſapores; ſint orti ex proportione primarũ qualitatum; ideo indicant temperaturam primarum qualitatum. Sed ex coloribus nulla poteſt haberi notitia de temperatura miſti per eſſentiam; cùm non dependeant à primis qualitatibus, niſi indicẽt eam per accidens*. Cùm *ergo eſſentia coloris non ſit à temperatura primarum qualitatum, nec ab ea dependeat immediatè; quæ nam erit ergo, cauſa immediata, & eſſentia; quæuè ratio formalis, ac materia proxima; ipſius coloris?* Animaduertendum, *ut rectiùs declaretur, qualis ſit coloris eſſentia, & ratio formalis*. Dico; *igitur*

tur quòd materia eſſentialis, & propria; colorum eſt diaphanum, cum corpore opaco ſimul. Ex *diaphano enim, ſiue lucido, & claro (dicatis quo modò uultis) cum opaco, uel obſcuro; fit color;* Nam *ex his duobus inſimul, ut ex materia; generantur colores omnes, & uarij. hæc enim eſt materia immediata colorum.* Ideo, *quando miſcentur elementa prout ſunt calida, &c. oriuntur, ſapores, & odores. Sed, ut horũ alia ſunt clara, alia obſcura, uel diaphana, aut opaca; ſequentur ab eis colores, quia ſic ſunt ſua materia immediata. Cùm ergo miſceãtur corpora; uel, ubi fuerint duo hæc corpora inſimul; fiunt colores. et ſecundùm, quòd plus fuerit de uno, quàm de alio; fiunt uarij colores.* Notate autem; *quòd, ſi debent fieri colores; non oportet; ut æqualiter concurrant, opacum, et diaphanum; in materia colorum.* Diaphanum *eſt pura materia colorum reſpectu opaci. Sed opacum non eſt materia; uerùm tamen terminat diaphanum ipſum priuatiuè, non formaliter; opacum igitur terminat diaphanum; ſed non, ut forma materiã, quæ formaliter terminatur.* At *diaphanum priuatiuè terminatur ab opaco; & eſt; ut quidquid, quod dicitur finis rei .ſ. extremum. &, ut mors eſt finis uitæ; ita opacũ eſt finis diaphani;* Ideo, *ubi deſinit eſſe diaphanum; deſinit in opacum, quod ibi terminat.* Vnde *ex tali priuatione diaphani, & ex diaphano; fit color uarius ſecundùm, quòd plus erit de uno horum, quàm de alio. & ſic patet, quòd diaphanum eſt, pura, & uera; materia colorum. Sed opacum nõ eſt materia; quia concurrit*

currit tantummodò ad generationem colorum, terminando diaphanum ipſum priuatiuè. Quia deſinit ibi eſſe diaphanum; ubi incipit opacum. Sicut uita deſinit; ubi incipit mors. Vbi modò habetis, quæ ſit materia, clara, & diſtincta; colorum, ac proxima; quæ eſt diaphanum ipſum cum opaco, priuatiuè terminante ipſum. Circa modò hanc materiam meliùs indagandam; ulteriùs etiam oportet ſcire, quæ nam ſit natura perſpicui, ſeu diaphani. Nũquàm enim ſcire poſſetis, quæ nam ſit natura coloris; niſi habeatis, quid ſit diaphanũ. & in hoc indagando eſt maxima difficultas. Quia, Ariſt. & eius interpretes; dum ſermonem habent de diaphano; magis dicunt, eſſe diaphanum; quàm, quid ſit illud. Dicunt enim tantùm eſſe; non autem, quid ſit, pronuntiant; nec, quid ſint colores ipſi. & hoc; quia non conſiderant eſſentiam perſpicui; quòd (ut dixi) eſt materia uera colorum. Quam materiam, ſi ignorauerimus, quæ ſit, & qualis; nec etiam ſcire poterimus eſſentiam colorum. Quare oportet priùs aduertere ad eſſentiã perſpicui. Quid eſt ergo perſpicuum, & cauſa proxima? Ariſt. in ſecundo de anima tractat hoc, ubi inquiſiuit naturam perſpicui; non tamen eam declarauit, ſed tantummodò tradidit quædam accidentia perſpicui, at de natura eius nihil dixit. Quænam igitur eſt natura perſpicui? Multi crediderunt raritatem materiæ eſſe cauſam perſpicui. Cauſa autem, cur ita dicerent; ea erat, quia uidebant perſpicua eſſe raræ ſubſtantiæ; ut, aquam, aerem, ignem, cœlum; omnia autem hæc clara et lucida eſſe; ergo raræ ſub-

ſtantiæ.

ſtantiæ. & per oppoſitum dicebant denſitatem materiæ eſſe cauſam opaci; quia terra eſt obſcura. Si obſcura; ergo denſa. Ideo putant omne denſum cauſam eſſe opaci; rarum uerò cauſam perſpicui. Quod tamen eſt falſum; quoniam multa ſunt rara; quæ ſunt, opaca, & obſcura; qualis eſt fumus. Prætereà multa ſunt, denſa, & craſſa; quæ tamen habent perſpicuum, & ſunt tranſparentia; ut uitrum; ergo non poteſt eſſe uerum, quòd raritas ſit cauſa perſpicui; ſed, quòd denſum magis ſit, quod faciat, & producat; perſpicuitatem, uel diaphaneitatem. Quænam igitur erit uera huius cauſa? Dico; *quòd cauſa, ut perſpicuum ſit; eſt puritas materiæ; non autem, raritas, aut denſitas; ſed puritas. Quare autem? Quia in omni miſto ſunt quatuor partes; quarũ una eſt depurata ab omni fæce, & hæc eſt clara. In alia uerò eſt de fæce; ideo dicitur obſcura. & eſt, ut ſupra dicebam de humoribus; in quorum unoquoq; ſunt diuerſæ partes. Eſt enim quid fæculentum in unoquoq; ; deinde eſt, quod dicitur purum in ſingulis. Pars igitur una dicetur fæculenta; quia habet de fæce; & ea eſt, quæ dicitur obſcurum, uel opacum. Alia uerò pura; quia caret fæce; ideo appellatur, clara, & diaphana. Vnde id habet minus de opacitate; quod habet minus de fæce. Ea propter dicetur pars illa, pura, & tranſparens; ſicut aquoſitas ſanguinis, licet habeat quid de fæce. Sic etiam dicitur de pituita; quæ, quia habet plus de terreo, & fæce, ideo minus eſt lucida. Cholera autem, quia habet minus de fæce; ideo magis perſpicua. Vnde*

de ſecundùm,magis, & minus; uariat perſpicuitas, et opacitas; ſecundùm proportionem fæculentiæ. Illud igitur erit,magis,uel minus, opacùm quòd habet, magis,uel minus; de fæce. & ſic in hoc mundo eſt. nam uidetis, elementa quatuor habere proportionem cum quatuor humoribus; quia in his eſt aliquid de fæculento; quòd eſt,terreum,& obſcurum ualdè; & illud eſt terra; quæ eſt uelut fæx,& excrementum mundi opaca enim terra eſt; quia impuriſſima materia eſt. Poſtea eſt aqua;quæ eſt magis pura,quàm terra;quia habet minus fæcis; ergo & minus obſcuritatis.et ideo uidemus,quòd ea pars aquæ,quæ uergit magis ad profundum; eſt magis obſcura, quia eſt prope terram; quàm pars eminens, habet enim pars infima plus de terra. Poſtea eſt aer, qui eſt magis depuratus à fæce, quàm aqua; igitur magis diaphanus,quia eius materia purior. Poſtea eſt ignis,qui eſt alijs magis depuratus à fæce; ideo magis habet de diaphano,quàm alia elementa (loquimur enim de igne puro; quia apud nos non datur purus ignis)ergo,cùm alijs ſit magis purus; ideo etiam magis perſpicuus. Vnde tranſparent cuncta, quando fiunt coruſcationes. &, licet ignis uideatur habere colorem, ſcilicet luteum; tamen ex propria natura ignis non habet, quia ita fit à fumo miſto in ipſo. Videtur autem luteus in colore, non perſpicuus. Id autem eſt; quia commiſcetur perſpicuũ cum nigro, ſcilicet cũ fumo; ratione cuius miſcellæ in igne ſit luteus color. Sed ignis propria ſua natura eſt clarus; & magis, quàm aer. Videmus enim ſydera clara

ſupra

ſupra ignem; ſi autem ignis non eſſet perſpicuus; uideri non poſſent. Præterea cœlum eſt magis defæcatum, quàm elementa; ideo magis perſpicuũ, quàm elementa. Ideo autem omnium maxime eſt perſpicuum; quia magis depuratum. & e contrà, quod habet plus de terra, & de fæculento; id eſt magis opacum, et obſcurum. Vnde terra, quia in centro eſt; ideo eſt cauſa, opacitatis, & nigredinis. Sed elementum, quantò magis aſcendit uerſus cœlum; tantò magis habet de perſpicuo; quia magis recedit à fundo, & à fæcibus; Cauſa ergo perſpicuitatis eſt puritas materiæ. Sic dico, per oppoſitum de ſuo oppoſito; ſcilicet, quòd opacitatis cauſa eſt impuritas materiæ. Cùm ergo, puritas, et impuritas; materiæ; faciant (ut ueré cauſæ) perſpicuitatem, & opacitatem; in materia; patet, quòd perſpicuum, cùm ſit factum, & conſtitutum ex puritate materiæ; Ideo erit ipſum materia. Ergo indigebit aliqua nobiliori forma ad hoc, ut illuminetur. Sed, quomodò erit hoc? licet enim colligatur, & condenſetur; ſed non à ſuo contrario, nec per ſe permanet. Quia licet ex ſe tranſpirabile ſit; non tamen eſt luminoſum; quæ tantum eſt; quantum materia, clara, & pura; cuiuſcunq; fæcis. Cùm igitur ſit tantum modò materia; non permanet ſine forma. Ideo certũ eſt, quòd indiget aliquo actu, & nobiliori forma; alioqui non fiet luminoſum. Item patet, quòd perſpicuum eſt tantũmodò, materia, & ſubiectũ; formæ nobilioris. Sicuti enim opacum eſt ſubiectum formæ etiam, ueluti terra, quæ eſt ſubiectum omnibus plantis; Sic clarum, & perſpicuum;

cuum; eſt ſubiectum nobilioris formæ, & luminis. Sed hoc perſpicuum, quomodò acquirit talem formam? Si colligatur, & condenſetur; puritas materiæ, & multiplicetur, & condenſetur ita; ut materia, pura, uel perſpicuum, euadat, illuſtrius, et luminoſum. hoc enim modo erit cauſa, ut recipiatur lumen in eo. Vbi igitur perſpicua in aeris ſuperficie condenſantur, & multiplicantur in ſe; propter huiuſmodi condenſationem, diaphani, & materiæ puræ; fit illuſtratio ex perſpicuitate, & corpus luminoſum; Per perſpicuitatē igitur, & puritatem materiæ; à condenſitate fit corpus luminoſum. & hoc modo materia talis pura, defæcata ab omni fæce, & depurata; ſuſcipit formam, quæ eſt lumen. Vnde etiam in cœlo corpora cœleſtia, quæ ſunt perſpicua; cùm condenſantur; fiunt luminoſa corpora. & nihil aliud ſunt, Sol, & Luna; quàm ſigna cœleſtia, diaphana, & perſpicua; condenſata, & multiplicata in ſe, ex qua condenſatione comparant ſibi formam illam nobilem; ut non amplius dicantur clara pura; ſed, illuſtrata, & luminoſa. Vnde omnia luminoſa ſunt, & perſpicua; ſed non è contrà. Cùm igitur luminoſum corpus hoc modo fiat per multiplicitatem perſpicui; & ea ſit forma, quæ omnia poſſit illuſtrare; hoc ſic habito; quòd illa materia, pura, et perſpicua; ſit ea, qua perſpicuum ipſum deducatur ad ſuam formam; uidelicet, quòd fiat luminoſum; Perſpicuum igitur erit materia. At perſpicui denſitudo, uel diaphani; eſt, ut forma, quæ forma, eſt ipſum diaphanum congregatum; cùm condenſatum ſit; ob id

fit

ſit luminoſum. Præſentia ergo corporis diaphani, ut materia, cùm cõdenſatur; parit lumen in ipſo diaphano. & tunc omnia lucēt. Ex quo ſequitur; *quòd omne, quòd eſt maximè uiſibile; id ſit lumen.* Quòd *lumen eſt in cauſa, ut cætera uideantur. Cùm modò diaphanum tantùm, ut purum eſt, dicatur materia; &, ut ipſum congregatum tunc dicatur forma; & diaphanum luminoſum, quia facit lumen actu; & in medio det formam actu; ſequitur deinde aliud; ſcilicet, quòd hoc corpus diaphanum; ut eſt in corpore luminoſo, & in ſuo perfecto eſſe; habeat quid de diminuto à ſuo contrario ita, ut perfectam non habeat tranſparẽtiam in profundo, ſed tantũmodò in ſuperficie, ueluti diaphanum in uitro terreſtri.* Habet *enim minus de ſuo eſſe, ea propter colligitur in ſe ex ratione contrarij; à quo efficitur, lux, uel imago luminis, imperfecta.* Ex *his, ſic dictis; habetis, tria eſſe corpora diaphana, ſed diuerſa.* Vnum *eſt medium; ut aer, & aqua; quòd eſt purum, non tamen collectum; neq; habet lumen formaliter, ſed tantùm eſt in medio; aliud eſt, purum, & illuſtratum; quia in ſe ipſo collectum, ideo perfectũ; quale eſt corpus, luminoſum, & cœleſte; aliud eſt, imperfectum, & minus purum, ut terra.* Et, *quod eſt horum perfectiſſimum, & actus, & perfectio; eſt cauſa, ut duo alia perficiantur diaphana.* Quia *diaphanum ipſum illuſtratum, quod ſuperius eſt; illuſtrat, quod medium eſt, ſcilicet aerem, poſtea conſequenter illuminat; & tertium, quod eſt infimum. & ita uidetis; quòd color nihil eſt aliud, quàm ſuperficies diaphani,*

terminati ab opaco priuatiuè; quod diaphanũ per col lectionem ſui in ſe ipſo redditur luminoſum à lumine; quòd eſt talis congregatio. Sic autem fit actus uidendi in oculo; cùm pupilla oculi, & diaphanum; ſint omnino ſimilia. Viſus autem obiectum eſt, ipſa lux, et lumen Solis; quod tamen non uidetur à nobis; non, quia deſit; cùm ſit maximè uiſibile; At eſt, quia non poſſumus pati illud, quia eſt ab imbecillitate; ſicuti, cùm intellectus noſter minimè intelligit, quia intellectus ipſe humanus eſt debilis, ac minimè capax ſui obiecti, ſic uiſibilia non uidentur; quia uiſus noſter eſt debilis ſcilicet, & inſtrumentum, ut oculi; qui non correſpondent toti obiecto. Sed aquila, quæ habet oculos fortes, & reſiſtentes in lumine Solis; delectatur inſpectione radiorum Solarium, cùm ſit proprium obiectum uiſus. Quod nos minimè aſſequi poſſumus, quis enim Solem intueri poſsit? nemo certè propter imbecillitatem ex parte noſtri. habetis, quod obiectum uiſus eſt lumẽ; et quòd debilis uiſio haud uidere poteſt. Sed eſt uiſio aliqua adeò imperfecta; ut, nè lumen quidem, quod nos uidemus; intueri poſsit; qualis eſt uiſio ueſpertilionis. Dicimus ergo, quòd lumen eſt obiectum perfectum uiſus; ſed non uiſus humani; quia huius obiectum eſt color, qui eſt propria imago luminis; & proportionalis eſt oculo imbecilli humano. Aliud uerò lumẽ, quod intelligentiæ uident; ideo delectantur eo nobiliſsimo lumine, quia omnia uident, quæ uoluerint. Quare manifeſtum eſt; quòd ſit obiectum uiſus noſtri color; ſcilicet, qui eſt lux imperfecta. Vbi autem hæc uiſio fit

perfectiſſima: tunc accedit lumen in medio, ſcilicet diaphanum illuſtratum. Poſtea ex, diaphano, & opaco; producitur certa qualitas in ſuperficie perſpicui, qui color appellatur. & ſic color erit ſuperficies diaphani, terminati priuatiuè ab opaco. & hoc eſt, quod dicit Alexander in ſecũdo de anima; qui melius dixit de materia huiuſmodi, quàm alij; non tamen ita apertè, et ita clarè, ut nos; Vt eſt uidere in ſecundo de anima, cap. de uiſu; & in quæſtione ſecundâ primi libri ſuarum quæſtionum. Videatis igitur ipſum in locis dictis. Patet itaq; quænam ſit materia colorũ uera. Sed, quænam eſt forma ipſorum colorum? Multi (ut Alexander) putauerunt formam colorum eſſe lumen, quod lumen faciat ultimum actum coloris in diaphano; quia ponit in actu colorem ipſum. Ideò multi dicunt, colorem non eſſe actu, antequã illuſtretur diaphanum. Alius uerò ut Auempace (contra quem inuehitur Auer. in ſecundo de anima. 67.) dicit colorem in obſcuro non eſſe actu colorem; ſed, quòd lux eſt forma coloris, quia bene ſunt in potentia colores in obſcuro, qui per præſentiam lucis fiunt actu. Contra quem arguit ibi Auer. ubi oſtendit, quòd lux ſit neceſſaria pro medio, ſcilicet aere, non pro colore; &, quòd colores in obſcuro ſint actu colores. Dico ego, quòd omnes quoquòmodo decipiuntur; &, quodam modo bene dixerunt. Qui enim negant, diaphanum, & colorem, eſſe actu, uidentur, partim uerum, partim falſum, dicere. Nam diaphanum antequàm illuſtretur à lumine, eſt diaphanum, quia habet ſuam eſ-

ſentiam,ſed non habet ultimum actũ, et eſt ueluti ſcriptor, qui,cùm ſcribit, habet ultimum actum. Cũ autem non ſcribit; tunc bene habet ſuam eſſentiam, quia etiam ſcriptor eſt, ſed eſt in potentia tantum. At in ruſtico non eſt ullo modo eſſentia ſcribendi, quia ſcribere neſcit. Sic igitur de colore dicendum, & de corpore diaphano. et,licet habeant eſſentiam ſuam, non tamen habent ſuam perfectionem, ſuumq́; ultimum actum,niſi aliud adueniat. Vnde Auempace tenet,colorem non eſſe actu in obſcuro, non, quia color non habeat eſſentiam, ſed,quia non habet ultimum actum à luce. Quia color nihil aliud eſt,quàm admiſtio corporis lucidi cum corpore diaphano. Sic dicatur etiam de diaphano. Siue enim ſit luminoſum (ſcilicet habeat actu illuminationem) ſiue non ſit luminoſum, ſemper habet ſuam eſſentiam. Nihil ergo eſt aliud, forma coloris,uel actus eius primus, niſi, proportio, & menſura, corporis opaci cum corpore diaphano; Sicut temperatura nihil quicquàm eſt aliud, quàm proportio,cal.frig.hum.ſicci. Sic igitur dicimus de forma coloris, quòd eſt proportio diaphani cum opaco; & eſt ἐντελέχεια,& primus actus coloris; qui,cùm deducitur ad actum præſentia corporis luminoſi; tunc talis proportio corporis luminoſi cum corpore diaphano moto ad actum; dicitur eſſe actus ultimus. & ultima forma coloris. & ita Auerr. malè Auempacem intellexit. & cauſa huius diuerſitatis fuit in illo termino actu. Vnde uos concordabitis Auempacem cum Auerroe,malè interpretante Alexandrum. Qui,dum

dixit

dixit, formam coloris eſſe lumen, ἐντελέχειαν, & actum coloris; intelligebat de perfectione, & ultimo actu. Et hoc eſt *uerum ex natura rei.* Praeterea *licet Auerr. arguat Auempacem ſuo modo; malè tamen ipſum arguit; quoniam Auemp. optime ſentit de coloribus; &, quo ad materiam; & quo ad formam. Forma igitur coloris nihil aliud eſt, quàm proportio, & menſura; diaphani cum opaco, & hoc intelligitur de primo actu tantùm, ut dicit Auemp. Vltimus uerò actus eſt ipſum lumen.* Et hoc modo intellexit Alexander; quia loquitur de ultimo actu. Auemp. uerò; de prima forma, & de primo actu. Et hæc dicta ſint de cauſa formali. Sed, quænam eſt cauſa finalis colorum? Ea profectò eſt, quæ facit, nos cognoſcere differentias rerum, procul diſcernendas; quæ ſunt in colore; quod non faciunt aliæ diſpoſitiones. Quænam modò eſt cauſa agens? Dico, quòd cauſa agẽs eſt illa, quæ eſt cauſa omnium miſtionum; &, quæ etiam in nobis eſt; Videlicet calor naturalis; qui permiſcẽs clarum cum opaco (ſicuti, cùm miſcet frigidum cum calido, humido, &c. in proportione) ſic hic permiſcet opacum cum corpore diaphano, et facit colorem eſſe. Qui calor, uario modo agẽdo, eſt in cauſa diuerſarum miſtionum in materia; ad quam etiam ſequuntur uarij colores ex materia, uaria; ex pura ſcilicet, & impura. Hactenus ſunt manifeſtæ omnes cauſæ colorũ. Deueniamus modò ad alia. Cùm pateat, quòd ſit color, et quid ſit; etiam dicamus de differentijs ipſorum colorum. Notate autem; quòd tantùm declarabo dif-

ferentias colorum ueras ſecundùm rectam definitionem Ariſt. *Non autem dicam differentias, quæ dicuntur gradus; nam ceruleus color habet multos gradus. Sed ueri colores, & diſtincti per ſpeciem; ſunt ſolummodò ſeptem ſecundùm opinionem quorundã, qui ponunt colorem* Φαιὸς, *ſcilicet cineritium; ſub colore nigro.* Alij *uerò ponunt* ὤχρὸν, *ſcilicet uiride, ſub luteo. & ſic erunt tantùm ſeptem ſecundùm iſtos; ut uidebimus.* Alij *uerò ponunt, quòd ſint tãtùm nouem.* Nonnulli *dicunt eſſe.* 8. *Cuius diuerſitatis cauſa; eſt, quia, alij diſtinguũt magis hos colores, alij minùs.* Primus *autem horum colorum eſt albus; qui quidem eſt, uerus, ſimplex, & purùs. Cuius contrarium (ut habetur decimo met.) eſt color niger, & contrariantur ſicut priuatio contrariatur habitui.* In *medio autem horum extremorum ſunt alij, ſiue ſint ſex, ſiue quinq;. Sed, quonam modò diſtinguuntur; &, quæ nam cauſa?* Dico, *quòd hæc non ſunt ita ſenſata, nec ita clara, ut eſt de ſaporibus, qui ſunt ab immediata cauſa, calido, frigido, humido, ſicco. Sed tantùm dicam de his per methodum.* Dico *igitur, quòd color albus eſt talis; quia ſuperficies albi eſt; ut habeat in ſe plurimum de diaphano; parùm autem de opaco, aut obſcuro, quæ ſuperficies diaphani ualde illuſtratur à lumine.* Et *ſic generatur color albus. & ea de cauſa color albus eſt maximè uiſibilis; quia lumen eſt maximè uiſibile.* Qua*propter, quantò magis corpora ſunt alba; tantò erũt magis luminoſa; quia diaphanum in ſuperficie ſua habet plus luminis, quod in ſuperficie tali recipitur.*

Notate

Notate autem; quòd ego intelligo de lumine extrinſeco; ut, ſi aſſumatis fruſtum ceruſſæ, uidebitis, quòd eſt colorata in medio in potentia. Quæ tamen, ſi ſcindatur; quæ erat in potentia, fiet actu. Sic igitur talis ſuperficies fit actu colorata. hæc ergo eſt cauſa coloris albi; quòd plurimum luminis recipitur in ſuperficie albi diaphani. Sic igitur lumen erit cauſa albedinis. Cauſa uerò contraria, eſt cauſa ſui, contrarij, & oppoſiti. Quia, ubi aderit plurimum de opaco, & minimum de lucido, & claro; tunc generatur color niger. Quia lumen non iuuat; quia nō adeſt in ſuperficie diaphani. Vnde diaphanum remanet impurum. Vnde, quæ habent plurimum de terra, & humidum, terreum, fæculentum, & turbidum; ſunt nigra, et obſcura. Sic è contrariò; quæ habent humidum clarum, & lucidum, luſtre, lympidum; ut patet in aere; ſunt talia uerè alba. Iam igitur habetis quidem cauſas, tam albedinis, quàm nigredinis; qui ſunt duo colores extremi aliorum. opacum autem eſt cauſa, ut fiat nigredo; quæ ponitur pro priuatione habitus; lumen uerò; et clarum; eſt cauſa albedinis, quæ ponitur pro habitu reſpectu priuationis. Habitis extremis, *quæ ſunt huius naturæ, ut diximus; ſunt modò quidam colores medij, qui componuntur ex extremis ſecundùm uariam miſcellam illorum. Quorū primus eſt* Φαιός, *ideſt cineritius; qui fit ex nigro, & albo; ſimul commiſtis; ſicuti, quando fit unus gradus in temperatura per, calidum, humidum, frigidum, & ſiccum;*

Et ideo; non tantùm uidemus in corporibus cœleſtibus, & in igne, et aere, et aqua; immo, ſi quandoq; depurētur corpora hæc miſta; quemadmodùm fit per alchymiam abſtergentibus extrahendo, quod eſt terreum, quale eſt calchantum; ſemper reddentur, pura, et clara; illa corpora, quæ erant, denſa, et nigra, uel obſcura. Miſta igitur obſcura, non aliter diſtant à ſeipſis, quando depurata ſunt, niſi in hoc, quòd reddita ſunt perſpicua; quia remota eſt pars, fæcalis, et denſa; in eis per abſtergentia. Cùm igitur tollitur pars terrea; ſemper fit perſpicuitas in eis, quia perſpicuum corpus eſt effectus quidam materiæ depuratæ. Quod quidem cognouiſſe uidebatur Zeno philoſophus, ſtoicorum princeps, quemadmodùm Gal. in lib. de hiſt. philo. cap. de coloribus, ſcribit. Dicit enim, quòd color non eſt aliud, quàm habitus depuratæ materiæ. Ante aūt Ariſt. nemo fuit, qui de coloribus boni quid dixerit. Immo et ipſe philoſophus fuit obſcurus, et magis quàm opus erat, tamen bene expreſſit, eſſentiam colorum, et ſuas differentias. Habuiſtis igitur, quid ſit perſpicuitas; uidelicet, quòd eſt habitus materiæ depuratæ. Sic enim definitur, uel circunſcribitur. Præterea habuiſtis, quid ſit lux, ratione cuius fit color. Sine ipſa nunquàm fieret color. Præterea dixi, quale eſſet corpus luminoſum; quod luminoſum fit ex ipſo perſpicuo, dum in ſe ipſo colligitur. Non enim poteſt magis fieri perſpicuum; quàm, quando in ſe ipſo colligitur. Vt corpus album; dum in ſe magis aduritur, tum fit magis album ſeipſo; ut patet de niue, obruente

ruente

ruente terram ſilente luna. Tunc, enim patet cuncta ſerè uideri. & hoc fit à collectione corporis, perſpicui, uel albi; quæ eſt ipſa nix, quia eſt congregata ſimul tota in ſeipſa. Patet igitur, *quo modo à corpore, albo, & congregato; fit plurimum de lumine. et hinc poteſtis ſcire, quo modò, ſi corpus diaphanũ in ſe magis condenſetur; per ipſum fit corpus illuſtratum; deinde, adueniente ipſo lumine; redditur, diaphanum, illuſtratum, luminoſum; & ſic fit color mediante lumine.* Hæc *uolui pauca repetere; quia ſcio, quæ diximus non bene ab omnibus intelligi, maximè à* Iun*ioribus; Sunt enim difficillima. & ratio eſt; quia in nullo loco reperiuntur facilia; & omnes, qui de coloribus locuti ſunt; fuerunt ualdè obſcuri, obſcureq́; egerunt de hac materia colorum.* Ex *his, quæ diximus; quid modo ſequitur? Primò apparet definitio exactiſſima coloris in determinatione accepta; quæ dat, notitiam, et eſſe, & propter quid; colorum.* Vnde *omnes cauſæ colorum per hanc definitionem manifeſtantur.* Ex *his igitur, nuper dictis; habetis, colorẽ nihil eſſe aliud; quàm proportionem diaphani terminati cum opaco, in ſuperficie corporis naturalis, deducibilis ad actum per illuſtrationem corporis, luminoſi, ſiue illuſtrati à calore naturali, & uirtute formatiua per miſsionem producta, ad rerum differentias, uel corporis procul diſcernendas.* Si *modò conſideretis hanc definitionem; inuenietis, quòd in ea eſt forma; quemadmodũ in definitione accidentium fieri debet, ut docet* Ariſt. *in* 7. *met. ubi dicit, quòd in definitione accidentium forma*

ponitur

ponitur loco generis. Subiectum uerò eſt pro differentia poſitum. Cùm autem color ſit quoddam accidens; definit per ſuum ſubiectum formale. Per illud enim uerbum (proportio) accipitur genus. Diaphanum eſt materia; tantùm diſtinguens hanc proportionem ab alia. Dixi iam ſuperius; quomodò fiat hæc proportio. Deinde includitur in hac definitione ſubiectum; & eſt color in ſuperficie corporis naturalis. Deſcribitur etiam per hoc locus, in quo ſit ipſe color naturalis corporis. Dicitur (naturalis) quia ſunt quædam corpora ſimplicia, quæ non habent colorem uerum. Nullum enim corpus naturale eſt, quòd ſit miſtum; quin habeat uerum colorem, qui color eſt obiectum uiſus. Nam primùm accipiatis tria corpora; quæ ſunt, lucida, & tranſparentia. lucida quidem ſunt corpora cœleſtia. Ideo, cùm per ſe lucida ſint; nõ habent colorem ullum; ut, cœlum, ignis, aer, & aqua. Sed quid melius? Nec terra, quia eſt opaca; ullũ habet colorẽ, immo priuata eſt omni colore. Vnde corpus, quod habet colorem uerum; eſt miſtum naturale, & in ſuperficie tantum; ut dictum eſt. Et, quamuis philoſophus non dixerit miſtum; tamen ita intelligitur. Cùm quidem dicit (naturale) dicit ad differentiam naturalis ſimplicis. Deinde cùm dicit (deducibilis ad actum per corpus illuſtrans luminoſum) per hæc uerba deſcribitur ſecundus actus. Quia; dum proportio hæc illuſtratur à præſentia luminis per calorem naturalem, per miſtionem producti ad, corporis, uel rerum; differentias procul diſcernendas; per hæc patet

causa,

cauſa,finalis,& agens;ratione cuius color ipſe fit;ut, rerum,uel corporis; differentiæ diſcernantur. Scitis enim per colorem animalia à longè cognoſci magis; quàm, ſi nullum haberent colorem: Quare habetis iam omnes cauſas,in definitione coloris poſitas;et apparent omnes cauſæ,paßionum,& affectuũ ipſorum; coloribus contingentium. Vera enim definitio debet ita fieri; quoniam ex uera definitione habita apparēt omnes affectus, omnes paßiones; & illa fiet medium in demonſtratione. His ſic declaratis;iam manifeſtum eſt; quantùm deceant, & inſtruant nos; definitiones, datæ per Ariſt. de coloribus. Primùm enim definiuit. Ipſe colorem,in ſecundo de anima. 67; dicens; quòd omnis color mouens eſt eius, quod ſecundùm actum diaphanum. In hac definitione Ariſt. nihil aliud ponit;quàm actum ſecundũ coloris,qui eſt ultimus actus, & uera perfectio; diaphani exiſtentis. Definit igitur ibi colorem philoſophus in actu ſecundo; ut ſcilicet color eſt actu. Nihil igitur aliud dicit; niſi,colorē eſſe motum,id eſt alterationem,diaphani:color enim alterat ipſum medium, uidelicet aerem; ſed non merè naturaliter. Vnde ex hac definitione potiùs circunſcribitur ipſe color, quàm definitur; quia nihil probat de colore, niſi prout eſt actus ſecundus. Eſt quidem hæc definitio data à philoſopho, ſed imperfectè; quoniam prætermittit alia; quæ dicenda erant de colore ipſo. Quando uerò in lib. de,ſenſ. & ſenſ. dixit; colorē eſſe terminum corporis diaphani,quatenus perſpicuũ eſt; ibi philoſophus circunſcribit locum generationis coloris,

loris, & materiam eius. Quoniam, cùm dicit terminum; circunſcribit locum, in ſuperficie, non intus; quia tantummodò extra corpus fit color. Quando uerò dicit corporis diaphani; tunc intelligit materiam, quia diaphanum eſt materia colorum. In hac igitur ſecunda definitione; tantùm apparet, locus, & materia; colorum; ergo & in iſta fuit diminutus Ariſto. & imperfectus. Quando uero in eodemmet lib. de ſenſ. & ſenſ. philoſophus etiam loquitur de motu; & inquit, colorem nihil aliud eſſe; quàm miſtionem corporis, lucidi, & luminoſi, cum opaco; terminati; In hac tertia definitione circunſcribit ipſam formam primùm; dum dicit colorem eſſe miſtionem. Quia color, prout eſt forma, eſt proportio quædam diaphani, miſti cum opaco. Philoſophus igitur primùm circunſcribit formam coloris; licet obſcurè talia proferat. Poſtea circunſcripſit materiam, propriè, & per ſe; dum dixit. (Cum corpore luminoſo terminato.) Materia enim propria coloris eſt diaphanum ipſum; licet etiam ſit opacum materia coloris; quoniam ex, opaco, & diaphano; color conſtat, & fit. Tamen opacum propriè non eſt materia, quia (ut uidiſtis) opacum ob id poteſt dici materia coloris, quia priuatiuè terminatur perſpicuum ab opaco. Perſpicuum igitur habet tantùm dici materia, uera, et propria, coloris. Ponit igitur philoſophus in prima definitione colorem per circunſcriptionem; dum in ſecundo de anima. 67; profert, quòd omnis color mouens eſt eius. Per quam definitionem apparet ſolus actus ſecundus. Deinde poſuit,

locum,

locum, & materiam. Deinde, formam, & etiam materiam. & ſic iam habetis actum ſecundum; ſcilicet ἐντελέχειαν, *& perfectionem; coloris. habetis, et locum, & materiam, & formam; per has tres definitiones ſparſim poſitas; quarum unaquaq; per ſe, imperfecta, & mutila; eſt, ut uidere poteſtis. At, ſi modò nos colligamus has tres definitiones inſimul; illæ omnes erunt tantùm definitio, quã nos tradimus. Ex his enim habetis totam eſſentiam, integramq; naturam; colorum; quam nos in noſtra definitione tradimus. & ſic manifeſtum eſt; colores eſſe; &, quid ſint; &, cur geniti à natura. Reliquum eſt modò, ut uideamus quartum quæſitum; uidelicet, qui nam ſint affectus; &, quæ nam paßiones; &, quæ differentiæ; colorum. Ad hæc enim eſt reſpondendum. Iam habuiſtis tria quæſita; & hoc eſt quartum tractandum. De differẽtijs colorum agendum eſt. Quæ nam igitur ſunt differentiæ colorum? Audiuiſtis ſuperiùs, quemadmodùm aliqui ponebant ſeptem eſſe, ſpecies, uel differentias; colorum, alij 8, alij 9. Horum uirorum dißidium naſcitur magis ex quadam imaginatione, quam ex re ipſa; quia aliqui ipſorum diſtingunt magis colores, quàm cæteri. Veri enim colores ſunt tantùm ſeptem; quemadmodùm ponit Ariſtot. in lib. de ſen. & ſenſ. quos colores dicit eſſe æquales numero ſaporibus. Nos igitur in diſcurſu noſtro tãtùm oſtendimus, qui nam ſint ueri colores. & in primis ſunt duo extremi colores; quorum unus ſe habet; ut forma, habitus, et fundamentum; aliorum. Alter; ut priuatio, & ille eſt niger. Vt ergo, ue-*

ram,& integram; colorum eſſentiam;habeatis oportet procedere per methodum. Si igitur color non eſt aliud, quàm proportio diaphani cum opaco; illuſtrati ab ipſo lumine, ſcilicet per actum ſecundum; Certum eſt;quòd, quantò magis diaphanum corpus in ſe fuerit collectum; tantò minus habebit de opaco, ſed plus de diaphano ipſo. In eo diaphano erit color albus; qui color albus eſt ille, qui habet ueram eſſentiam colorum. & ratio formalis colorum exiſtit in ipſo albo. &,ubi erit parum de diaphano, & multum de opaco; ille color erit niger; qui color eſt poſitus pro priuatione (ut teſtatur Ariſt. decimo met.) ſicut & albus eſt,ut habitus. Color igitur, uerus,eſſentialis, & formalis;eſt ipſum album. Nigrum uerò opponitur ei;ſed priuatiuè, quoniam nigrum cõſiſtit in plurimo opaco. Ab eſſentia ergo,& à natura, rei habetis, & cognoſcitis; colores,& ex definitione ſua deuenitis in cognitionem omnium paſſionum, & affectiuum colorum: Sunt ergo duo colores extremi; unus formalis color, & eſt albedo; Alter nigredo, & ponitur priuatiuè; ex quibus duobus cæteri alij componuntur ſecundùm uariam proportionem ipſorum extremorum. Quoniam autem nos profitemur Scholam ueræ philoſophiæ; in medium afferemus tantùm differentias ueras colorum per eſſentiam ab his duobus extremis genitas per miſtionem, & proportionem ueram ipſorum. Qui autem dicuntur colores ſecundùm apparentiam; eos præteribimus. Secundùm ergo uariam proportionem extremorum; fiunt uarij colores medij. Primum

mum autem loquamur de his, qui uerguut uerſus album; Quorum primus apud Græcos uocatur. Φαιὸς; & alio uocabulo dicitur, cineritius, uel liuidus; & apud uulgares uocatur color, bigius, ſeu beretinus. Huiuſmodi modò color fit ex permiſtione albi cùm nigro; ſed albũ ſuperat ipſum nigrum ita; ut ſit album in nigro, quia album uictor eſt. Ex hac ergo miſcella fit, Φαιὸς liuidus, & cineritius; quemadmodùm uidere eſt in ceruſſa; permiſta cum pauco; nigro, uel opaco, aut pauco atramento. Erit ergo miſtio ex albo, ſecundùm magis; & nigro ſecundùm minus. Si uerò ponatur plus de nigro, aut magis de atramento; fiet unus color, qui appellatur χαροπὸς. & uergit etiam iſte ad album; & eſt, ut color in cornu laternæ. ſed à Græcis dicitur χαροπὸς; & ab elegantibus dicitur album in nigro. Huiuſmodi igitur colores diſtãt inter ſe per, magis, & minus. De his autem differentijs minimè dicere debemus; quia eſſem maximè prolixus. Verùm ego dicam tantùm differentias eſſentiales ipſorũ. Color ergo cineritius; eſt color, qui uergit ad album; quia habet in ſe plurimum de albo, cum pauco de nigro. & hic habet etiam ſub ſe ſuas ſpecies. Secundus color eſt ceruleus, & hic uergit ad nigrum. &, ſicut ille primus uergit ad album; pariter hic per oppoſitum uergit ad nigrum. Quia habet plurimum de nigro in pauco albo; & à uulgo nuncupatur azurrus. Se habet igitur hic ad nigrum; ſicut ad album cineritius. Componitur autem (ut dixi) ceruleus ex plurimo nigro, cum pauco albo. & ab elegantioribus uocatur niger

in albo;

in albo; quia nigredo ſuperat albedinem in iſto; uti et cineritius, qui habet album in nigro; dicebatur album in nigro. Eſt *autem hic ceruleus color; ut, ſi accipiatis ceruſſam, in qua ponatis plurimum de atramento; tunc ſic iſte ceruleus color, qui habet etiam ſuas differentias; ſecundùm, quòd magis, aut minùs; permiſcebitur de atramẽto in ea.* Hucuſq; *habetis quatuor colores diſtinctos ueros, cum ſuis ſpeciebus; quos modo declaraui.* Primi *duo; ſunt albedo,et nigredo.* Po*ſtea duo alij medij; quorum unus uergit ad album, et eſt cineritius, alter ad nigrum, et eſt ceruleus.* Po*ſtea procedendo uerſus album, poſt cineritium colorem, ſequitur alius color, qui dicitur pallidus. ſed de hoc non dicamus; quia eſt potius differentia coloris lutei.* Potiùs *itaq; loquamur de luteo.* Sequitur *enim luteus poſt cineritium; qui habet magis de albo in ſe, quàm de nigro. Sed non,tantum habet de albo, quantum ciueritius; ideo in hoc diſtant, quia luteus habet plus de illuſtratione.* Eſt *enim, rarior et liuidior, color luteus, quàm cineritius; propter maiorem poſitionem lucis.* Cuius *ſignum eſt; quia, ſi ſumatur luteus color, et ponatur lux in eo; tunc uidebitur cineritius, et ſtatim declinabit ad beretinum. et omnino immutabitur à luteo. et,licet ex parte eſſentiæ colorum ſint multæ differentiæ, quia et luteus habet ſuos gradus, non tamen hæ differentiæ ſunt nobis ualdè notæ,ſicut nec ſæpiſſimè primarum qualitatum differentiæ in miſto.* Vnde *dicit* Gal. *ſi non poſſumus cognoſcere maximam caliditatem,uel frigiditatem,etc. quæ*

ſunt qualitates primæ, et ſub ſenſum cadunt; quomodò cognoſcentur colores maximè diaphani cum opaco, quæ miſtio eſt ualdè ſpiritualis, et non parum remota à ſenſu noſtro? Veruntamen dicimus; quòd ex quadam proportione, albi, & nigri; producitur talis color luteus; qui et ipſe ſub ſe habet plurimos gradus ſecundùm uariam miſtionem per, magis, et minus; extremorum. Poſtea, ſi adhuc magis commiſceamus de nigro cum albo, ex hac miſtione generatur alius color, qui dicitur rubeus. Sed multi, aliter ſentientes (& fortaßis bene) dicunt, quòd primum ſit luteus; poſtea ex hoc, luteo, & albo, commiſtis; fit rubeus color. Quòd ita ſit (inquiunt) accipias luteum, & eum tingas, & ſic uidebis, quòd fiet rubeus. Quia color naturalis; in primis eſt pallidus; deinceps fit luteus; poſtea ex luteo uergit ad rubeum; poſtea ex iſto oritur purpureus; poſtea color, qui dicitur æruginoſus. Sed teneatis uos; quòd ex luteo, miſto cum nigro, fiat rubeus; poſtea ex rubeo, cum nigro; adhuc fiat color purpureus, qui dicitur pauonazzo; qui eſt etiam color uiolarum ſecundùm uulgus, uelut eſt flos iridis; et magis eſt proprius iridi, quàm uiolis. Poſtea ex purpureo ipſo, cum aliquo nigri addito; producitur ferrugineus color, dictus uulgò il color tanè; & eſt color æruginis ferri. Fit ergo ferrugineus à purpureo, cum aliquo pauco nigro admiſto; quemadmodum tinctores ſeruant, quãdo uolunt tingere pãnos. Primũ.n. faciunt colorem rubeum; poſtea tingũt in purpureo, poſtea faciunt colorem hunc ferrugineum, poſtea fit

 cæruleus

cæruleus ultimò fit niger. & ita hoc modo procedimus ab albo ad nigrum; ſicuti etiam per, rationem, et proceſſum; tendimus à nigro ad album. Quòd autem ita ſit; uidetis etiam, circa, ortum, & occaſum Solis, huiuſmodi colores ſeriatim apparere. & primùm in occaſu Solis (dum modò, nec nubes, nec ullum aliud impedimentum; prohibeat uiſum noſtrum) primùm albeſcere Regionem illam. Poſtea, dum magis declinat Sol; illa albedo immutatur in colorem cineritiũ. Tertiò fit luteus ex cineritio. Deinde ex luteo fit rubeus; ex rubeo fit purpureus, deinde ferrugineus. Poſtea cæruleus. Vltimò apparet color niger. Secundò fit color cæruleus. Tertiò ferrugineus. Ex hoc generatur purpureus. poſt purpureum fit rubedo; à rubedine oritur luteus. Ex luteo ſequitur, cineritius, & pallidus. Vltimò, ante quàm Sol appareat; uidetur albugo illa. Sic igitur cognoſcuntur colorum differentiæ ex his duobus ordinibus; ſcilicet, tam ex occaſu, quàm ex ortu Solis; modò nullum adſit impedimentum, aut nubes. Patent igitur colorum differentiæ cum ſuis cauſis; quæ ex uaria miſcella, diaphani cum opaco, uel albi cum nigro; apparent. & pictores optimè iſthæc experiuntur. Et hæc ſufficiant quò ad colorum differentias. His ſic habitis; ad alia modò eſt deueniendum.

LECTIO. XXXVI.

VIDENDI *enim ſunt, affectus, & paßiones; colorum; & in primis uidendum, cur album, uel lux;*

diſgreget

diſgreget uiſum. Cauſa igitur huius patet ab eſſentia coloris. Semper enim cauſæ rectè à definitione coloris indicantur, quæq; ſint illæ. ſi color albus eſt ille; qui cum, plurimo albo, & pauco nigro; conſtat in diaphano ipſo; dixi nuper, quòd lux per ſe eſt maximè uiſibilis, ſed non poteſt uideri à nobis; &, quòd qualis eſt proportio albedinis ad nigredinem; talis quippe eſt coloris albi ad ipſam lucem. Cauſa itaq;, cur color albus deſtruat uiſum, eſt; quia color albus eſt quoddam medium inter, nigrum, & lucem. Nam habet plurimum de luce in ſe collectum; ideo ratione lucis diſgregat uiſum noſtrum, quæ eſt plurima in eo. Vnde album redditur obiectum ualdè potens noſtris oculis; reſpectu cuius uirtus uiſiua ex imbecillitate ſua deſtruitur per diſgregationem. E diuerſo autem eſt color niger, qui eſt contrarius albo. Per oppoſitum tamen, & cauſam contrariam; facit eundem effectum. Quia enim color niger longè plus habet de opaco, quàm de luce; & plus, quàm cõueniat ad noſtrum uiſum; Ideo, colligendo, & ſuffocando; ſpiritus uiſibiles deſtruit uiſum. Sicuti albedo per diſgregationẽ, & dilatando; tollit, nè quis cernere poſſit. Vnde, cùm hæc duo extrema non poſſint uideri; immo deſtruant uiſum diuerſimodè; unum; diſgregando, & dilatando; alterum, cõprimendo, et ſuffocando ipſum; hæ inquàm cauſæ dicuntur, quare extremi colores deſtruant uiſum. Sed medij colores habent conſeruare uiſum. & eò magis, quò magis erunt medij. non enim medij, diſgregant, & dilatant; neq;, congregant, & ſuffocant;

 ſpiritus

ſpiritus uiſiuos, nec nimis reſoluunt ipſos. Manifeſtè igitur patet cauſa huius paßionis. Prætereà quæritur; quia in ſuperioribus dixi, colores non manifeſtare ullam temperaturam; minimeq; ab ea dependere, ſiue ſit calida, ſiue frigida, & c. ſed; quòd tantùm dicunt proportionem diaphani cum opaco, modò uno dominante, modò alio; tamen uidetur oppoſitũ. Nonnè enim in medicina dicimus, quòd color cutis, niger, uel luteus, indicat dominium caliditatis; ſicuti color albus dicit dominium frigiditatis, uel lucidus? Ergo uidetur, quòd color ſequatur temperaturam, calidam, frigidam, & c. eamq; indicet. Tamen dixi oppoſitum; ſcilicet, quòd non, quia non eſt ex primis qualitatibus. Notate autem. Verum eſt; quòd color in cute ſignificat caliditatem, ſi fuerit niger; non tamen hoc manifeſtat per ſe, ſed per accidens. Vt color quidem niger in cuti indicat caliditatem; quia eſt facta aduſtio humorum, quæ facta eſt in corpore; & facit nigredinem ibi; nigredo autem apparet, non alius color; quia in aduſtione eſt plurimum de opaco. Per accidẽs igitur ſignificat caliditatem. Non enim eſt illa nigredo de ſe talis, quòd de ſe magis denotet in cute caliditatẽ, quàm frigiditatem; Sed eſt talis nigredo, quia à nimia caliditate aduruntur humores in ipſa cute. quapropter redduntur terrei. At, cùm fiunt terrei, in eis generatur plurimum de opaco. ob id cutis redditur nigra. & ita per accidens nigredo in cuti indicat caliditatem, mediante ſcilicet aduſtione; quia aduſtio eſt, quæ deinde efficit nigredinem. A caliditate enim primum

mionfacta eſt aduſtio; deinde ab aduſtione color niger. Denotant igitur colores in cute priùs qualitates *temperaturæ; ſed per accidens; nigredo enim per accidens manu ducit nos in cognitionem humoris melancholici aduſti,à quo ſequitur talis nigredo.* Sic apparet *color luteus,ubi fuerit bilis dominiũ in corpore quæ eſt flaua; ideo habet huiuſmodi colorem parere.* Eodem modo,*ubi extiterit color albus in cute; ille ſignificat in eo corpore adeſſe dominium pituitæ.* Non *autem albedo ſimpliciter dicit frigiditatem. Sed, quia pituita eſt frigida de ſe (cùm ſit cibus inconcoctus, & non perfectus à calore; nam ob frigiditatem eſt rebellis ei)* Ideò *remanet albus ille humor propter frigiditatem,& ſic inficit cutim.* Patet *ergo, quòd color in cute non indicat qualitates primas per ſe, ſed per accidens.* Indicat *autem humores per ſe; per quorum notitiam deinde habetis, quòd talis ſit qualitas dominans in eo.* Præterea *etiam aliud quæritur dubium, quod declaremus.* Illud *autem eſt; quia Gal.in ſecundo de facul.nat.cap.10.ubi dicit; quòd non poteſt ex albo fieri nigrum; niſi priùs tranſeat per media, hoc eſt per medios colores.* Sed *contrà;* Videtur *illud dictum falſum.* Quoniam, *ſi ponatur ceruſſa cum plurimo atramento ſimul;* Tunc *ex illo pauco albo, & multo nigro; fiet nigrum abſq; eo, quòd albedo tranſeat per media ad nigrum.* Prætereà; *nonne uidetis in coloribus,urinæ, & humorum; contrariũ ei,quod dicit Gal.* Quoniam *ſæpè ex luteo fit tranſitus ad nigrum;* Non *tamen tunc fit tranſitus per medios colores.*

lores. Sed modo hic, modo ibi ſit talis, aut talis color? Pro quo aduertatis; quòd Gal. ibi loquitur de motibus naturalibus, qui à natura fiunt, & habentur; & inquit; naturam in ſuis actionibus, & mutationibus, non facere ſaltum de uno ad aliud; niſi per media. Non enim ex igne facit ſtatim natura aquã; ſed prius procedit ordinatè per multa media. Sic igitur dicendum de coloribus. Vnde, ſi aſpiciamus ortum Solis; cernemus colores naturaliter ſe ſequi; & eo modo, quo ſupra diximus. In ortu nanq; primùm fit niger; deinde cæruleus, & c. uſq; ad albedinem. Sed in occaſu primùm fit albedo, deinde cineritius color, ultimò fit nigredo. & hoc poteſt uideri (modò abſint impedimenta) à noſtro uiſu. Semper enim procedit natura ab uno extremo ad aliud per ſua media. At, quando procedit natura, coacta, & cum uiolentia; tũc naturæ eſt neceſſarium, ut procedat ab uno extremo ad alterum per media, ſed ſine mediis. & conſequenter per hæc dicta habetis omnes affectus colorum; ſi quidem aliud addidero, per quod ſoluetur quoddam problema Ariſtotelis in.x.part.prob.(& eſt probl.67.) Vbi quærit, cur æthiopum dentes quidem albi ſint; & albiores, quàm aliorum; ungues non item. At ungues quidem; quia eſt cutis nigra, & nigrior, quàm aliorum. Soluit philoſophus. Quia propter abſentiã humidi dentes fiunt albi; per oppoſitum uerò fit cutis nigra. Debetis enim ſcire, quòd, ubi in opaco aderit plurimum de diaphano; ibi etiam plurimum de albo. Vbi autem plurimum de opaco; ibi etiam multũ de nigro,

&

& ſemper uerũ eſt hoc. Cùm ergo corpus humidum fuerit ſub Sole, ſi Sol egerit in ipſum; trahet Sol illud humidum ad cutim; Quod humidum fit, turbidũ, craſſum, terreum, & nigrum. Quòd, cùm ad cutim perue nerit; cutis tunc inficitur, & fit nigra; quia offunditur tali humido turbulento. Dentes autem albeſcunt; quia depuratur humidum omne ab illo, & reſoluitur; & ita remanent albi. Vbi uerò Sol tantùm attrahit, & non reſoluit; tunc efficitur color niger in cuti. Vnde homines, qui manent ſub Sole; nigreſcunt; quia à calore attrahitur humidum ad ſuperficiem corporis, & aduritur. Qua aduſtione fit ipſa nigredo; quoniam per eam aduſtionem redditus eſt ille humor, tur bidus, impurus. Non enim depuratur, nec diſſoluitur à calore. Nam, ſi diſſolueretur humidum, attractum ad cutis ſuperficiem; non maneret uita hominis. At, in quibus poteſt, diſſolui, & depurari; humidum à ca lore; tunc ex nigro fit albus color; uti de cera; quæ, ſi ponatur ſub Sole; fit alba (quemadmodùm Venetijs faciunt) quia depuratur humiditas à calore Solis. At, ſi humanum corpus Soli exponatur; cùm huiuſmodi humidum non queat diſſolui à Sole; ſed tantummodo trahatur ad cutim; tale humidum aduritur ibi; & fit, turbulentum, & fæculentum, craſſumuè. & conſequenter cutis inficitur nigredine ab illo humore aduſto. Ideo (ſecundùm iam dicta in principio) in humido opaco, non in perſpicuo; erit color niger. At, ſi ſit materia pura (ut diximus) tũc fit color albus ex, perſpicua materia, et pura; uel plurimo diaphano. Quare definitio,

re definitio, tradita ſuperius de coloribus; eſt, quæ faciet uos omnia cognoſcere clariſsimè. Præterea ex his dictis poteſtis uidere, quantùm rationes Auic. ualeant. Quæ quidem parum concludunt; cùm non rectè ſenſerit de colorum eſſentia, quoniam eam non cognouit.

LECTIO. XXXVII.

ZINARIA cholera æruginoſa fit candidior, & alba, *hoc eſt uerum; ſed non efficitur ex praſina. & dico, quòd non eſt neceſſarium ad hoc, ut res fiat alba; ut etiam fiat ſiccior; quoniam, quod poteſt fieri ſiccius; tamen fit nigrius: Nonne enim ex æruginoſa fit nigra cholera? Certè ſic (ut patet) non ergo uerum eſt; quòd propter ſiccitatem fiat alba, ſed nigra. Sed, cùm fit candidior res; tunc id accidit, quia reſoluuntur humidæ partes in ſuperficie, nec ibi remanent; non autem propter ſiccitatem. Et ita nõ uidetur Auic. ſequi opiniones antiquorum de affectibus colorum: Quòd quidem fuit; aut quia non habuit eorum cognitionem; aut, quia carebat methodo. Sed credo ego (quoniam Auicen. fuit magnus dialecticus) Ipſum quidem habuiſſe bonam methodum; ſed ignoraſſe colorum eſſentiam. Cætera autem ſunt plana; quæ uos uidebitis.*

Choleræ autem nigræ; alia eſt naturalis, alia non naturalis ſuperfluitas. *Habuimus hactenus circa materiam de humoribus tres humores, ſpecie diſtinctos. et Auicennæ progrediendi ordo circa eos,*

cu eos, et etiam noſter; fuit, quemadmodùm uidiſtis. Primùm enim egimus de ſanguine, Secundò de pituita, Tertiò de flaua bile; Quartò igitur in præſenti de ſucco melancholico agendum eſt. Quia ergo de tribus primis hucusq; peregimus; Ideo nunc de reliquo, et ultimo agendum eſt humore. Agendum igitur nempe eſt de melancholia. Sed, quia (ut et in alijs fecimus) Auic. admodùm confuſe progreditur de humore hoc, & nonnulla dicit, quæ non ſunt de mente antiquorum; Ideo nos proponemus rectum tractatum per methodum, et per ueram rationem, de ſucco melancholico. Ex quibus dictis poſtea apparebit, quæ nam ſit ueritas dictorum Auic. Primò igitur facit diuiſionẽ Auic. et dicit ſic diuidens. Choleræ nigræ, quædam eſt naturalis, quædam non naturalis eſt. Sed naturalis, quænam eſt? *Notate modò, qua arte id ſit habendum. Hæc cholera naturalis à Gal. propriè ſuccus melãcholicus appellatur, et eſt pars fæculenta, ſiue fæx, et ſedimentum; ſanguinis, quod Græci hypoſtaſim uocant. Non naturalis dicitur ab eodẽ Gal. atra bilis. et, licet hæc nomina quandoq; confundantur, tamen, quando propriè loqui uolumus, ita ſunt diſtinguenda. Sicut igitur ſuccus melancholicus ſemper eſt fæx, et ſedimentũ, ſanguinis, ita bilis atra ſemper fit per aduſtionem alicuius humoris. et ob id maximè diſtinguitur melãcholia naturalis à nõ naturali. Succus igitur melãcholicus, ſeu melãcholia naturalis (Ita.n. appellatur quia intẽditur à natura) illa eſt quæ aſſequitur finem intentũ ab ipſa natura. Quoniam in unaquaq;*

unaquaq; actione naturali ſemper eſt finis, ratione cu-ius omnia fiunt. Naturalis ergo eſt, quæ aſſequitur finem intentum. Quoties igitur cholera nigra aſſe-quitur talem finem, erit ſuccus melancholicus natu-ralis. Aſſequetur autem finem naturæ, ſi habuerit cauſas naturales, quæ diriguntur ad finem intentum. Neq; enim deficiunt, neq; redundant, quamuis hi, ex-ceſſus, et defectus, ſint in aliqua latitudine, intra quam conſiſtit gradus melancholiæ naturalis. Indaganda eſt ergo bilis nigra, quãdo ſit naturalis; ſcilicet per ſuas cauſas naturales; quæ ſunt; agens, ſeu efficiens, finis; materia; quas poſtea ſequitur forma. De agente igi-tur, primùm, ut naturalis eſt; agamus. Qui; ſi, aut de-ficeret, aut ſuperflueret; non eſſet amplius naturalis; Ideo oportet, ut agens ſit, temperatus, moderatus, & debitus. Notandum autem; quòd loquor, ut medicus; uidelicet de cauſa, & inſtrumento, proprio, & pro-ximo, qui calor eſt. Qui quidem calor (aut efficiens dicatur) uel eſt extrinſecus, uel intrinſecus. Extrin-ſecus; acquiritur in humano corpore à multis cauſis. Primò à motibus, animi, et corporis. Vbi enim eſt mo-tus, animi; & corporis; ſecundùm; quòd oportet, fiet calor, & naturalis, & moderatus; qui efficiet huiuſ-modi ſuccum melancholicum naturalem cum alijs hu-moribus. Si autem, deficiat calor, aut ſuperabundet; ratione motus corporis, aut animi; quia ipſi excedunt, uel deficiunt; non appellatur ille calor naturalis, ſed præternaturalis. Præterea eſt, ſomnus; & uigilia; Quæ, ſi fuerint ſecundùm, quòd oportet; tunc fiet cho

lera nigra ſecũdùm naturam, quia calor erit naturalis. Vnde aduertatis ad hoc; quòd omnes humores naturales ſemper fiunt à calore temperato. Non *autem (ut dicunt moderni iſti) bilis fit à calore ſuperfluo; pituita uerò à diminuto.* Hoc *enim eſt falſum; quia, cùm fiunt talia excrementa moderata; ipſa facta ſunt à calore temperato; non autem, uel à diminuto, uel à ſuperfluo.* Poſtea *debent eſſe, cibus, & potus; temperati. Sic aer; inanitio, & repletio. Hæ enim cauſæ alterantes omnes ſi exceſſerint; acuunt calorẽ internum, & ita aduruntur humores. Tunc enim melancholia naturalis non generatur. Sed, ſi defecerint; calor minuitur. & ita, quantùm deficiet de melancholia naturali; tantum de pituita redundabit. Si igitur melancholia naturalis generari debet; oportet; omnes cauſas alterantes eſſe, moderatas, temperatasq́; quod quidem eſt cõmune omnibus humoribus. Efficiens intrinſecum (quod quidẽ etiam quàm maximè proprium eſt, et immediatũ) eſt ipſe calor innatus. Qui, ſi fuerit mediocris, & temperatus; quãtum in ſe eſt generat, melancholiam, & alios humores naturales; &, quales; & quantum; oportet. Vnde (ut dixi) hoc peſſimè aſſequuntur, qui putant ſanguinem tantùm generari à calore temperato, reliquos humores ab intẽperato. Iſti enim; non diſtinguunt, neq́; intuentur; differentias, humorum naturalium, & humorum non naturaliũ. Omne enim, quod naturale eſt; cauſas habet naturales. Calor enim intemperatus; quatenus intemperatus; eatenus quidem, & naturam excedit, & omnes operatio-*

nes

nes deteriores efficit. & , quantò magis deteriores; tãtò magis à natura recedentes. Et è conuersò;*quantò magis eſt temperatus;tantò magis naturales efficit operationes. & conſequenter humores fient magis naturales à calore,magis naturaliter ſe habente;* Ta*lis autem eſt calor maximè tẽperatus. & hæc de cauſa efficiente.* Cauſæ materiales *& ipſæ debent eſſe conuenientes; quæ ſunt, intrinſecæ, & extrinſecæ;* Extrinſecæ *ſunt alimenta; & dicũtur materia remota. Quæ,ſi melancholiam naturalem; & in quali, & in quanto; generare debent; oportet & ipſa, in ſubſtantia,& in qualitate; temperata eſſe.* Nam, *ſi calidiora fuerint; plus de bile, & humoribus aduſtis, ex illis fient. Si frigidiora,pituita generabitur.Craſsioris etiam ſubſtantiæ alimentũ generat plus de fæce, quàm generari debet.* Præcipuè, *ſi cum craßitie ſiccitatem etiam habuerit; Qualia ſunt, legumina, caſeus antiquus,caro bubula,lepores,et reliqua huiuſmodi.Quia enim materia nõ eſt conueniens, ideo non fiet melancholia naturalis.* Materia *autem, intrinſeca, & proxima; eſt ipſe ſanguis. Qui,ſi ſit in ſua naturali diſpoſitione in,ſubſtantia,& qualitate (per ſanguinem uerò intelligo totam maſſam humorum)tunc fit, & bilis nigra naturalis; nec peccãs in ſubſtantia, neq; in quali.* Nam,*ubi aliquid, uel in ſubſtantia,uel in quali; exceſſerit,uel defecerit; eadem omnino abſurda ſequentur; quæ de alimentis, & materia extrinſeca; diximus. Sic igitur oportet; quòd agens, & materia; ſit cõueniens ad hoc,ut fiat atra bilis naturalis,cum alijs humoribus*

humoribus naturalibus. Hic modò unum eſt aduertendum; In materia ab humorum generatione neceſsitatem inueniri; quæ appellatur ab Ariſt. primo de part. animalium, cap. primo; neceſsitas materiæ, uel neceſsitas ſuppoſitionis. Quæ eadem neceſsitas; ordinatur, refertur, & unitur, cum neceſsitate finis. Quæ neceſsitas finis, eſt neceſsitas abſoluta, & non ex ſuppoſitione. Ad quam neceſsitatem omnes actiones; et alterationes, agentes in materia, referuntur, & reducuntur. Materia igitur humorum habet neceſsitatem, quæ reducitur ad neceſsitatem finis hoc modo. Neceſſarium erat (uerbi gratia) ut ſuccus melãcholicus generaretur in corpore humano propter cauſas, paulò poſt dicendas. Hæc quidem neceſsitas eſt finis. Modò, ſi ſuccus melancholicus generari debebat; oportebat inuenire materiam, quæ eſſet conueniens; haberetq; & ipſa propriam neceſsitatem, quæ fini coniungeretur; Ergo ſuccus fuit extractus à natura ex alimentis ſolidioribus, in quo ut contingit in omnibus ſuccis extractis eſſe quatuor partes diſsimilares; Hoc eſt leuem illam, quam florem Gal. Auic. quaſi ſpumam; appellauit; Aliam partem aquoſam; Tertiam craſſam, et fæculentam; Quartam perfectam; Et ultimò concoctam. Quoniam igitur quatuor partes in maſſa ſanguinis erant neceſſariæ pro corporis nutritione (ſicuti optime probant Hippocr. et Galenus in toto primo lib. de natura humana.) Ideo prudentiſsimus rerum Conditor excogitauit materiam talem; in qua neceſſariò quatuor illæ partes inuenirentur. et hæc

neceſsitas

neceſsitas fuit materiæ; quam ad finis neceſsitatē coniungi diximus. Iā igitur de cauſa materiali ſatis. Opus *eſt præterea; ut natura aſſequatur, ſuam finalem cauſam, ſiue ſuum finem intentum.* Q*uæ finalis cauſa duplex eſt in ipſa cholera; altera eſſendi abſolutè, altera bene eſſendi.* N*atura ergo producit ſuccū melancholicum pro duplici fine; ſcilicet, & pro fine, qui dicitur de neceſsitate eſſendi; & pro fine bene eſſendi.* N*eceſsitas quidem abſolutè, & de neceſsitate eſſendi; in generatione ſucci melancholici fuit;* Q*uoniam, multæ ſunt partes, plurimaq́; mēbra; in corpore; quæ debebant, nutriri, & ali; hoc præcipuè ſucco melancholico; ſicuti ſunt, omnia oſſa, & lien, & omnia membra terreſtria.* Q*uia igitur ſucco terreſtri melāncholico talia nutriuntur membra; neceſſarium ideo fuit, ſuccum melancholicum generari in humano corpore.* B*ene eſſendi uerò neceſsitas; fuit ab hoc humore propter uirtutes, & naturales, & animales, & uitales.* P*rimò enim ad naturales fuit utilis; quia hæc incitat famem.* N*am, aſcendente portione huius ſucci ad uentriculum; excitatur uentriculus; hoc eſt uirtus ſtomachi ad appetendum cibum.* T*alis autem uirtus excitata appellatur fames ad cibum;* E*fficitur enim fames (ut primo de uſu partiū, cap. quarto) propter ſuccum melancholicū, tendentem ad os uentriculi; qui, corrugando partem illā, facit famem.* Ob *id igitur fuit utilis ſuccus melāncholicus in natura; ut ſcilicet excitaretur fames, qua bene uiuimus.* Dico *autem (qua bene uiuimus) quia ſunt, qui uiuunt non appetentes; non tamen*

bene uiuunt. Prætereà eſt etiam neceſſitas ad bene eſſendum huius nigræ bilis; ad cõtemperandos ſpiritus, uitales, & animales; qui firmantur ab hoc humore; alioqui ſine hoc humore ſpiritus eſſent, fugaces, minimeq́; conſiſtentes. Quod facilè uidemus contingere in his; in quibus plurimum, de ſanguine, & de bile; minimum uerò de ſucco melancholico comprimẽte; reperitur. Tales autem homines, redundantes bile flaua; licet ingenioſi ſint; tamen ſunt, inſtabiles, leuesq́;; &, qui nunquàm in eodem propoſito perſeuerent; propter, leuitatem, & fugacitatem; ſuorum ſpirituum. Immo ſunt impudentes, & quãdoq́; nimis audaces; ut, quando ſpiritus mouentur; Quandoq́; nimis timentes; quando ſcilicet ſpiritus illi reſoluti ſunt, qui erant tenuiores. Ideo ferè nunquàm ſunt apud ſe tales homines. Quapropter fuit neceſſarius ſuccus melancholicus, condiens, et contemperans; flauam bilem; qui ſuccus melancholicus facit ad optimos mores. & ideo optimè aſſertũ eſt ab Ariſt. in 30. ſec. problem. prob. primo; Quòd omnes ſapientes fuere melãcholici. Iudicium enim, & prudentia, non in motu, ſed in quiete; perficitur. Vnde Ariſt. ſeptimo phy. dicebat, animam quietam, & reſidentem; prudentem fieri. Quies autem, & reſidentia in ſpiritibus; ſoli ſucco melancholico accepta referri debet. Ex his apparet; quàm maxima ſit utilitas huius humoris melancholici ad multa, quæ diximus; & etiam ad neceſſitatem materiæ, ex qua ſuccus melancholicus generatur; in qua ſunt partes diſtinctæ ſicuti & in uino; in quo eſt pars illa magis

gis ſubtilis, & ſupernatans; & eſt, bilis; & flos uini, & ſic de alijs, &c. Ex *his modò apparet, quid ſit ſuccus melancholicus naturalis. habet enim definitio ex recta cognitione cauſarum.* Erit *igitur ſuccus melancholicus humor, ex craßiori parte alimenti factus à calore naturali, concoquente cibum in hepate, ob plurimos uſus uitæ neceſſarios. &, quando dicitur in definitione (humor) habètis genus. Quãdo dicitur (genitus à calore naturali) diſtinguitur ab humoribus præter naturam. Quando dicitur (ex parte craßiore alimenti.) diſtinguit eum à reliquis omnibus humoribus, quoniam alij non fiunt ex huiuſmodi parte alimenti. Quando uerò dicitur (ad plurimos uſus uitæ neceſſarios, ſcilicet ad membra nutrienda, & ad famẽ excitandam, ac bilem reprimendam) patet finis.* Ex *qua definitione, rectè cognita, quæ habetur per ſuas cauſas, habetis cognitionem omnium, affectuum, & paßionum, quæ conſequũtur eſſentiã huius humoris. Quod quidem communißimum eſt etiam in omnibus alijs rebus naturalibus; quarum eſſentiæ, et rationes, noſcuntur.* Vnde, *& philoſophus in ſecundo poſt. dicit, quòd, ſi habeatur optima definitio; omnia etiam cõſequentia ad illam manifeſta erunt.* Videtis *igitur; quo modo ex recta definitionis cognitione appareant omnes, affectus, & paßiones, choleræ nigræ.* Et *primò ex parte ſubſtantiæ (ut habet ſecundo de facult. nat) ſuccus melancholicus eſt craßißimus omnium.* Affe*ctus autem hic, qui eſt ex modo ſubſtantiæ, non ne ſequitur ex definitionis recta cognitione? Quia, ſi bilis*

atra

atra generatur ex ſucco craſsiori alimenti; nonnè etiã erit ſubſtantiæ craſsioris? Neq; *in hoc immorandum eſt, quo modo ſit ſubſtantia craſsiore hic humor; cùm ipſum terreſtrem eſſe dixerimus, & ſedimẽtum ſanguinis. Præterea eſt colore nigra ipſa melancholia. Cauſa autem huius patet; quia ſupra diximus, unde nam fiat color niger.* Et *hoc ſequitur ab eſſentia cognita.* Eſt *enim, terreſtris, & craſſus; ergo minimum habet de diaphano. & conſequenter neceſſariò eſt niger; ſi modò eorum meminiſtis, quæ de colorum cauſis diximus; uidelicet; diaphanum purum eſſe materiam colorum, non illuſtratum per collectionẽ ſuipſius.* Tertiò *ſequitur; quòd ſit ſapore, acerbus, non dulcis, neq; acidus.* Et *notate circa hanc acerbitatem ſaporis; nam* Auicen. *poſt dicet ſuccum meliorẽ, acerbum, & dulcem;* Galen. *autem dicit ſemper eſſe acerbum.* Dico *autem acerbum; quod* Græci. στρυφνὸν *appellant, & loquitur de bile atra naturali.* Vnde *ſecundo* Ther. *cap.* x. & 4. Aph. *primo; diſtinguit ſuccum melancholicum, qui propriè eſt ſuccus naturalis; ab atra bile, quæ non eſt naturalis; quoniam ſuccus melancholicus eſt acerbus, atra uerò bilis eſt acida.* Quare *autem talis ſuccus ſit acerbus; ſuperiùs uidimus; ſaporem acerbũ effici in humido aqueo, in quem nihil egerit calor; & conſequenter, corrugat, conſtipat, ad centrum trahit & coadunat.* Talis *igitur ſuccus dicitur acerbus.* In *hoc. n. diſtinguitur* Auic. *à* Gal. *cùm atra bilis ſit acida. ſuccus uerò melancholicus ſit acerbus; quem ſaporem* Arabes *ponticum uocant.*

Conſequenter autem ratio huius acerbitatis à prædi-cta definitione, ſicuti & reliqui affectus omnes; ab eſſentia rectè cognita liquet. Si enim ſuccus terreſtris eſt, in quo nulla acceſſerit aduſtio; ſed à calore naturali tantum fuerit ſeparatus à reliquis humoribus tenuioribus; ſequitur, quòd habeat ſaporem acerbum. Debetis meminiſſe ea, quæ diximus de cauſis ſaporũ ſecundùm Gal. saporẽ nempe acerbum generari ubi materia terreſtris dominatur in miſto abſq; ulla aduſtiõe accedẽte. Sequitur etiam eadem ratione definitionis; hunc ſuccum, frigidum eſſe, & ſiccum; terreſtris.n. eſt ſine aliqua aduſtione. & ita uidetis; quẽadmodùm ex definitione illius rei omnes affectus, & paßiones; ſequantur, & manifeſtentur (rectè inquàm cogniti) Contra imperitos philoſophos, qui opinantur definitionem accidentis eſſe medium in demonſtratione; tum peßimè intelligentes Ariſt. tum non uidentes hoc ſaltem, quòd ex ſua opinione ſequeretur, in qualibet demonſtratione eſſe petitionem principij. Et hæc ſatis de ſucco melancholico naturali. Supereſt igitur iam ut dicamus de ſucco melancholico non naturali, qui propriè dicitur atra bilis à Gal. ad differentiam naturalis, quæ naturalis ab eodem ſuccus melãcholicus appellatur, ut ſupra declarauimus. Vnde naturalis iſte ſuccus, & qui non naturalis; opponuntur. Cùm autem hic nõ naturalis opponatur naturali; ergo etiam habebit cauſas prorſus oppoſitas. & meritò; nã omnino ſicuti res naturalis cauſas habet omnes naturales; ita res non naturalis cauſas habet neceſſariò, uel

omnes

omnes, uel aliquas; non naturales. & ſicut naturalis habet, agentē naturalem, & materiam naturalem; Ita etiam hic non naturalis habet ſuum agentem non naturalem, & materiam præter naturalem. Atra ergo bilis poteſt contingere, uel à materia, uel ab agente, uel ab utroq; non naturaliter ſe habente. Cùm ab agente non naturali fiat atra bilis; uel fit ab extrinſeco, uel ab intrinſeco agente, ſcilicet à calore non naturali. Extrinſecus calor, uel agens; erit aer admodùm calidus. Vnde Aegyptij, & qui degunt ſub tertio climate, & in calidioribus regionibus; hoc ſucco plurimùm redundant; uel, quia erunt ſuperflui labores, animi, uel corporis. & exercitia ualida ſunt efficaciſsimæ cauſæ agentes, ut inde atra bilis multiplicetur; quod quidem quotidiana experientia comprobatur. Plurimos enim uidemus, & ex nimijs uigilijs, & ex nimijs commotionibus; tum animi, tum corporis; fieri melāchołicos. Semper ergo omnibus his modis fiet ſuccus melancholicus non naturalis per aduſtionem; quia & agens non eſt naturalis. Sic etiam de ſomno, & uigilia; dicendum. Quia, ſi ſuperfluat, aut diminuatur; tunc ex his efficitur ſuccus melāchołicus non naturalis. Et ita uidetis, quomodò hæ cauſæ extrinſecæ agentes poſſunt facere ſuccum melancholicum, non naturalem. Agens autem intrinſecum eſt ipſe calor intrinſecus igneus, uel naturaliter, uel ex morbo. Naturaliter, ut ſunt temperaturæ, calidæ, & ſiccæ; Ex morbo; ut propter febres, propter phrenitides, uel propter aliquas inflammationes intrinſecas. Ex

his enim omnibus multiplicatur humor aduſtus. et ſic habetis cauſas agentes humoris melancholici aduſti, (quæ & ipſæ ſunt non naturales) ab ipſa etiam materia non naturali; quæ eſt, uel extrinſeca, uel intrinſeca. Extrinſeca; ut, ſi cibi offerantur humano corpori, calidiores, & ſicciores, uel putreſcibiles; ut, quando cibus, terreſtris, ſiccusq́; eſt facilè putreſcibilis, & inflammabilis; aduritur. Vnde dulcia efficiũt ſuccum melancholicum mediatè; quia ex his fit flaua bilis, quæ deinde aduritur. & ita poſt fit ſuccus melancholicus non naturalis; uel ab aliqua, peßima, & extranea; qualitate infecta. A materia uerò intrinſeca; ut, ſi ſanguis, uel calidior, uel craßior; fuerit, quàm oporteat. Ex hoc enim ſanguine generatur atra bilis; ſicuti uidemus cõtingere in corporibus, calidis, et ſiccis; quæ (ſicuti Gal. dicebat in ſecundo Ar. paruæ) corpora paracmaſticæ ætatis fiunt melancholica. Ex his igitur propter indiſpoſitionem materiæ etiam à calore temperato; generabitur, aduſtio; & ſuccus hic terreſtris, per aduſtionem factus non naturalis; Quem atram bilem appellauit Galenus, ut faceret differentiam inter ſuccum melancholicum naturalem, & atram bilem non naturalem. Hæ igitur ſunt cauſæ non naturales (ut diximus) uel materia, uel efficiens. Vbi enim, uel materia, uel efficiens; non ſe habuerint ſecundùm naturam; neceſſario non attingetur finis, intentus ab ipſa natura; & tunc ille effectus productus nõ erit naturalis. Ex quo ſequitur, quòd ex mala diſpoſitione materiæ, & ex

imbecillitate

imbecillitate agentis; neq; ad formam, neq; ad finem; perueniri poteſt, quæ intenditur à natura. A*tq; ex his iam habetis, quæ ſit atra bilis; et quæ ſint ſuæ proprietates.* E*ſt enim humor non naturalis; per aduſtionem genitus ex, craſſa, uel aduſtibili; materia propter calorem adurentem.* Ex *qua definitione paßiones quoq; ſequuntur.* Primò *enim ſequitur, hunc ſuccum ſubſtantia eſſe craſſum; eſt enim aduſtus, & omnia aduſta, craſſa, & terrea; ſunt;* Sequitur, *igitur quòd ſit colore ater ob eaſdem rationes, quas in ſucco melancholico dicebamus naturali.* E*ſt enim niger magis, quàm melancholia naturalis.* Q*uia enim in eo eſt maior aduſtio; ideo nigrior.* E*ſt enim terreſtris; plurimùm habens de opaco, & minimum de diaphano.* Deinde *ſequitur ipſum eſſe, frigidæ, & ſiccæ, temperaturæ.* Sed *non abſolutè (ut de ſucco melancholico dicebat) immo plurimas partes habet calidas propter aduſtionis impreßionem; uti contingit in omni cinere.* Præterea *eſt etiam ſapore acri, & acido.* Acri, *quoniam partes terreæ aduſtæ ſunt attenuatæ propter uim plurimi caloris, unde acrimonia generatur, ſicuti contingit in, pipere, et omnibus aromatibus, in quibus eſt ſapor acris.* Aciditas *uerò ineſt; quoniam ſerum, uel aquoſitas; huius humoris; quod quidem ſerum, & aquoſitas; nunquàm ſeparatur ab hoc humore, actu fluido (ſicut aliàs declarauimus) iſtud inquàm ſerum, & aquoſitas; in aduſtione, quæ fit in partibus terreis; interim ebullit, & per ebullitionem tranſpirat calidum. & hæc eſt cauſa immediata acciditatis;*

ut uidimus ex ſententia Gal. & Auicennæ. Hoc autem ita fieri; quotidie experimur in uino aceſcente. Quantò enim uinum eſt, fortius, & ualidius; tantò magis illos duos ſapores acquirit, aciditatem, & acrimoniam. Quoniam in eo, tùm maior ebullitio, tùm maior aduſtio; fit; ex aduſtione autem acrimoniam, ex ebullitione aciditatem; acquirit. Sequitur præterea ex eadem, cognita rectè definitione; cognitio; cur atra bilis, ferueat ſuper terram; abradatq; eius ſuperficiem; & erodat partes, quibus adhæret. Feruet.n. quoniam ingreditur meatus exiſtentes in ſuperficie terræ; & propter ſubtilitatem ſuarum quarũdam, partium penetrat omnes anfractus; ad quos alij humores, craſſiores, & frigidiores; penetrare non poſſunt. &, cùm, ſubitò, & confertim; penetrent; ſpiritus, incluſus in illis meatibus; reluctatur, exagitatur, et exitũ quærit; & in ea reluctatione, & agitatione; ſequitur ebullitio; ſicut expreſſè uidemus, quãdo bullit aqua in lebete. fit enim illa ebullitio ex ſpiritu reluctante cum humido; unde etiam plurimæ eleuantur ampullæ. Hæc igitur eſt cauſa ebullitionis atræ bilis ſuper terram. Cur uerò abradat ſuperficiem eius; et eleuet tanquàm, ramenta, & cruſtas; ratio eſt, quoniam; facta, ebullitione, & eruptione ſpiritus ferruentis; trahit ſecum humidum (ut habetur quarto meteor.) Vnde ſuperficies, quæ alioqui modicam habebat humiditatem; priuata humido continuante, abraditur, & ſeparatur; Quod ſæpe uidemus etiam in cuti animalis; ubi propter puſtulas ſcabici, uel alias ſimiles;

miles; exſiccata fuerit cuticula. Eleuantur enim,& *decidunt; tanquàm ſquamæ. & hoc ſemper fit in morbo; quem & uitiliginem appellant, et morpheam, et impetiginem; & eam,quam recentiores lepram uocant. Vnde lepra eſt dicta; quoniam acuti lapides,id eſt ſquamulæ; decidunt.* Erodit autem; *quoniã partibus craßis terreis adiunctæ ſunt partes, attenuatæ, aduſtæ, & acres; & meritò harum partium, ſubtilium, aduſtarum, & acrium; fit penetratio,ebullitio, calefactio,& exiccatio. A partibus autẽ terreis craſſioribus fit mora in loco. & ratione horum duorum maxima fit impreßio. Vnde neceſſariò ſequitur,corroſio,et putrefactio,ſicuti patet in cancris ulceroſis; in ulceribus,quas phagedenas uocant; in elephantiaſi; et in omnibus alijs morbis, ab hoc peßimo humore pendentibus. hi enim omnes affectus ſequuntur à natura.* At dicat quis; Videtur; *quòd hoc, quod dixiſti; ſit contrarium illi, quod ſuperiùs dixiſti de ſaporibus.* Dicis enim hic,*quod ſapor acidus eſt in ſubſtantia aquea.* Contrà; Si aciditas *fundatur in ſubſtantia aquea, in quam non egit calor; quomodò aciditas erit in hoc ſucco, cum ſit terreſtris ſuccus.* Quo *modo igitur erit inuenire cauſas aciditatis in ſucco tali melancholico?* Immo potiùs uidetur,quòd ſit ama*rus; et quòd talis eſſe debeat.* Aduertatis,quòd hic hu*mor in rei ueritate eſt acidus.* (Quod *clarum eſt ſenſu in his,quæ euomuntur) et eſt, ut ſæuißimum acetũ. Cùm autem efficiatur talis aciditas cum acrimonia; quomodò fiat, uideamus.* Nam *ſuperiùs oſtendeba-*

 mus,

mus, proprium eſſe humorum (quãuis ferè hic ſit terreſtris) quòd ſint fluidi actu. Nam dicitur *atra bilis terreſtris, reſpectu, bilis, ſanguinis, pituitæ.* Dicitur *igitur terreſtris reſpectiuè; non tamen, quod talis bilis atra non ſit fluida.* Vnde Galen. *in lib. de atra bile diſtinguit atram bilem à ſanguine; quia ſanguis extra proprium locum congelaſcit, et atra bilis fluit. et ſic duo fiunt in ſucco melancholico. Primò enim pars aquea in tali ſucco ebullit. Facta autem ebullitione, & efflato ſpiritu; pars illa aquea fit acida. Poſtea pars terreſtris aduritur, et per aduſtionem incinerantur; ex qua fit acrimonia, Quia per aduſtionem ſunt partes ſubtiliatæ ualdè. Ex his igitur partibus fit ſapor talis, acutus, acris, et penetrans. At amarus non fit ex his; ſed ex partibus aduſtis, terreſtribus, non tamen ſic ſubtiliatis. Rectè igitur facta eſt acida atra bilis nõ naturalis ex parte aquea. Facta eſt et acris; ex partibus illis terreſtribus, aduſtis, ſubtiliatis; ex quibus euaporauit ſpiritus; ut eſt etiam in aceto forti, in quo eſt aciditas in acrimonia. et omnes affectus, qui producuntur ab aceto; producuntur etiam ab hac atra bile. Quia acetum; ſicut eſt, acidum, et acre; propter diuerſas partes, ſic bilis atra etiam, acida eſt, et acris. et ſicut acetum, erodit, et feruet ſuper terram; ſic etiam atra bilis. Hi enim ſequuntur effectus; qui ex natura rei, et definitione; rectè cognita, habiti ſunt. et hæc ſatis de utraq; melancholia, tam naturali, quàm non naturali.*

Sed, ut habeatis integram declarationẽ huius rei;

primùm oportet repetere; & uidere, cauſas omnes, et affectus omnes; qui ſunt proprij in omnibus ſpeciebus ſucci melancholici non naturalis, ſeu atræ bilis. Primus igitur affectus, qui communis eſt; ille dicitur eſſe; quòd, quælibet bilis atra non naturalis in colore nigra eſt. Sed hoc etiam competit ſucco melancholico etiam naturali. Præterea; partim habet de acrimonia, partim uerò dicitur eſſe acida. Deinde eſt feruens ſupra terram; ac etiam abradit, & corrodit. hi ſunt omnes affectus, qui ſunt in, atra bile, ſeu melancholia non naturali. Non autem in ea ſunt huiuſmodi affectus, quia peccet in quãtitate; ſed, quia in qualitate. Nam, ſi adeſſet in corpore plus de humore melancholico, ſiue ſucco in quantitate; quàm uideretur conuenire; non ob id eſſet malus humor ille, quoniam tantùm peccat in quanto. ibi enim plus eſt de ea, quàm opus ſit. Atq;, cùm loquimur de melancholia non naturali; tunc intelligimus, quòd ipſa non in quanto peccet; ſed in forma, et in proprio temperamento; uidelicet, quòd in qualitate ſit peßima. Dicimus igitur; quod quæcunq; ſpecies atræ bilis habent has omnes proprietates. Primò eſt ſapore acida. Sed ſuccus melancholicus, quem dicimus eſſe melancholiam naturalem; non eſt acerbus. & hoc probauimus. Acida ergo erit atra bilis. Sed nec ſimpliciter dicitur acida eſſe; quia pro parte habet etiam de acrimonia. Ideo eodem etiam acris eſt; Quemadmodùm etiam de aceto oſtendebamus reſpectu diuerſarum partium in eo. Dicebamus ſuperiùs; quòd, quàmuis aciditas fundata ſit in

ſubſtantia

ſubſtantia aquea actu ſubtili; quia omnes humores ſunt actu fluidi; tamen habet etiam ipſa atra bilis de acrimonia. Quæ *(ut dixi) & ſi fundata eſt in ſubſtantia aquea tenui; habet tamen partes terreſtres.* Quæ *aduruntur, & per aduſtionem incinerantur.* Qua *de cauſa fit acrimonia in ea etiam; & non tantùm aciditas. Præter igitur aciditatem; debet eſſe etiam acrimonia, ſcilicet acris bilis atra.* Erit *igitur hæc bilis atra ſecundùm omnes ſuas ſpecies, acris, & acida; ratione diuerſarum partium in ea. Poſtea feruet ſuper terram. In præcedentibus peruenimus uſq; ad hanc partem; uerùm anguſtia temporis non potuimus longiùs progredi; ſcilicet in declarando, cur hæc atra bilis ferueat ſuper terram.* Ratio, *& cauſa; huius eſt; quia eſt acida; &, quia habet acrimoniã.* Ambo *enim hi ſapores fundantur in ſubſtantia ualde ſubtili. Sed aciditas eſt in ſubſtantia, ſubtili, & aquea, tenui; quæ ebullire facit. Sapor uerò alius eſt in ſubſtantia, terrea, ſubtili etiam, & dicitur acrimonia.* Qui *duo ſapores; cũ ſunt inſimul ambo in ſubſtãtia, tenui, aquea, & terrea; faciunt ebullitionem, dum ſpargitur ſuper terram. Sed, cur facit ita, ut ebulliat, & penetret?* Dico*; quòd, cùm ſpargitur in terra; ratione ſubtilitatis talium partium penetrat per poros anguſtos telluris.* Per *quos dum penetrat; offendit ſpiritus aereos, qui ſunt plurimi in ipſa terra.* Dum *autem penetrat hic humor niger ad profunditates terræ; agitantur ſpiritus aerei, et expellũt à uiſceribus terræ ſpiritus craſſos.* Ex *qua, agitatione, & expulſione; ſpirituum cauſatur*

ſatur ibi hæc ebullitio, dum ſcilicet exeunt ſpiritus illi à terra. Sequitur igitur ebullitio; propter ſpiritus, qui ſunt incluſi in illis meatibus. Qui, cùm reluctētur, ac exitum quærant; pugnantes cum illa ſubſtantia aquea(uti manifeſtò uideri poteſt, quando bullit aqua in lebete, quæ ebullitio fit à ſpiritu reluctante, incluſo in ea aqua cum humido) eleuantur plurimæ ampullæ. Hac de cauſa acetum ſparſum ſupra terram; quod habet partes, calidas, & igneas, ſubtiles; ſicut & bilis (nam non habet æqualiter partes, frigidas, & ſiccas; immo ſecundùm partem, & quidem maximam, eſt calidum, quemadmodum oſtendit Gal. *ſecundo de ſimpl. med.) eſt cauſa ebullitionis. Prætereà diximus, quòd abradit ſuperficiem eiuſdem; & eleuat quædam ramenta, ſiue cruſtas. & ratio eſt; quoniam, facta ebullitione, & erumpente ſpiritu feruenti; trahit ſecum humidum. Vnde ſuperficies illa priuata humido, quod abſumptum eſt ab ebullitione; abraditur, & ſegregatur. Quod quidē ſæpè uidemus in cuti animalis. Quando enim per puſtulas ſcabiei ſiccata fuit cuticula; eleuantur, & decidunt, ſquamulæ. Sic igitur facit atra bilis ſparſa ſuper terram; ueluti et acetum facit; quod dum penetrat in aliquem locum cauernoſum, & poroſum; inuenit flatum, uel ſpiritum aliquem; Cum eo pugnat. (*Ex *qua pugna naſcitur ebullitio ab aceto) et interdum frangit; ſicut &* Hannibal *fregit* Alpes *inter,* Italiam, *&* Galliam *aceto feruenti.* Penetrabat *enim ipſum acetum feruens ſuper lapides; quod penetrans fecit ſolutionem continui in montibus illis. Per*

quam

quam ruptionem montium fecit, iter, ac uiam; quà ingrederetur in Italiam. Diximus iam, *quare hæc melancholia atra ferueat ſuper terram; cùm ſit maxime aduſta, ſicut & acetum facit. Cur autem & acetum corrodat; cauſa huius uera eſt, quia acre eſt, & habet ſubſtantiam craſſam. Quæ, cùm figitur in poros terræ; putreſcit; ut facit, auripigmentum, & calchantum; & quæcunq; ſunt in caliditate ignea, cum ſubſtantia craſſa, ſicuti & hic humor melancholicus. Vnde corrodit; & magis, quàm bilis flaua, ſiue rufa; quia, licet flaua bilis ſit plurimùm, acris, & acida; tamen, quia eius ſubſtantia eſt ualdè ſubtilis; ratione cuius facile penetrat quolibet; ideo non corrodit tam uehementer, ſicuti facit melancholia atra; quæ diutiùs ratione ſuarum partium perſiſtit in loco, in quo eſt;* Et *quantùm perſtat ibi; tãtùm ſemper corrodit. Melancholia igitur, ſiue atra bilis; erit peßima aliorum humorum; quia, dum penetrat poros; ibi figitur ratione craßitiei. Cùm autem figitur; de neceßitate corrodit, ac etiam corrumpit.* Vnde Hippocr. *optime dixit, quòd omnis deiectio nigra, ſcilicet ab atra bile (ſiue facta ſit per partes ſuperiores, ſiue per inferiores) mortalis eſt; quoniam, corrodit, & corrumpit; omnia membra, & partes cunctas; per quas tranſit. à quo quidem humore deterrimo generantur, phagedenæ, uel in cruribus, uel etiã alibi, unde deuenerit; ob ſuam peßimam qualitatem. Corrodit etiam muſculos, & etiam uſq; ad oſſa. Affectus igitur hi omnes, quos diximus; ſunt ab atra bile, cùm ſit huiuſmodi naturæ,*

quam

quam naturam acquiſiuit ab aduſtione intēſa caloris. Cùm ergo habueritis huc uſq; quæ nam ſint cauſæ atræ bilis, id eſt melancholiæ non naturalis; & , qui ſint affectus; modò accedamus ad, ſpecies, & differentias; huius melancholiæ. Differentiæ igitur huius melancholiæ non naturalis ſumuntur tantùm à materia. oriuntur enim uariæ differentiæ huius humoris; ſecundùm quòd erit ſua materia diuerſa. Quæ materia, qualiſcunq; fuerit; ſemper aduritur à calore intenſo. Neceſſe enim eſt, ut aduratur priùs materia, alioqui non generaretur atra bilis. Fit ergo melancholia hæc per aduſtionem caloris; loquendo de melancholia non naturali; ut contra diſtinguitur humori melancholico naturali; qui, fit, & generatur; per ſubſidentiam partis terreæ in ſanguine. Ita, ut ſit ſemper uerum hoc; quòd quando dicemus melancholiam atram; ſemper intelligemus factam eſſe per aduſtionem intenſam caloris. Quæ & habet ſub ſe, partes, ſiue ſpecies; diuerſas; ſecundùm eius diuerſam materiam aduſtam eo, quia, ſi aduratur ſanguis; generatur tunc una ſpecies atræ bilis. Si autem aduratur melancholia naturalis; alia fit ſpecies atræ bilis, diuerſa à prima ſpecie. ſi flaua bilis; alia quoq; ſpecies atræ generatur diuerſa. Maxima autem extat differētia circa has, differentias, et ſpecies; atræ bilis inter magnos Viros militiæ noſtræ, quot nam ſint numero. Galenus enim; ponit eas eſſe tantùm tres ſpecies atræ bilis, quæ fieri poſſunt; quemadmodùm habetur ſecundo de pot. nat. cap. duodecimo. Dicit enim; aut aduritur ſanguis,

per

per quam aduſtionem fit una ſpecies atræ bilis; aut aduritur melancholia naturalis, & tunc fit ſecunda ſpecies atræ bilis; aut aduritur flaua bilis, quæ appellatur uitellina; per quam aduſtionem tunc fit tertia ſpecies huius atræ bilis; quæ, tertia, & ultima; ſpecies eſt omnium aliarum ſubtiliſſima non naturalium. Vel *(ut rectiùs loquamur) eſt minùs craſſa; quoniam generatur ab aduſtione flauæ bilis, qui eſt humor ualdè ſubtilis. & dicit* Gal. *non cognouiſſe aliam ulteriorem ſpeciem atræ bilis, quàm has tres prædictas.* Neque *etiam uidebitis Galenum unquàm ponere alicubi aliquam aliam ſpeciem.* Author *autem definitionum; alio modò, quàm* Gal. *dicit; qui quidem & ipſe ponit tres ſpecies tantùm.* Tamen *uult ipſe (& in hoc differt à* Gal.*) unam, & eandem, ſpeciem fieri per aduſtionem ſucci melancholici naturalis, & ex ſanguine craſſo aduſto.* Author *ergo hic non diuidit ſpeciem atræ bilis, factam ex melancholia naturali aduſta; ab ea, quæ fit ex ſanguine craſſo uſto; ſed unam ſolum modò eſſe uult.* Ergo *ponit (cùm ſic dicat) ſuccum melancholicum naturalem idem eſſe cum ſanguine craſſo; quia ſanguis craſſus idem eſt, quod ſuccus melancholicus. & quidem in prima facie ſic uelle uidetur* Galen. *ſi uerbis credamus. Sed re minimè uerum eſt hoc; quoniam* Gal. *loquens de putredine ſanguinis; inquit, quòd pars ſanguinis craſſa conuertitur in atram bilem per putrefactionẽ; pars uerò ſubtilis fit flaua bilis.* Si *ſic; ergo* Author *definitionum erit cõtrarius dictis* Galeni. Verùm *tamen; ſi rectè, rem ipſam, non autem uerba;*

ba; perpendatis; uidebitis, quòd Gal. optimè, & melius; loquatur, quàm faciat ille Author. Quoniã ſanguis, qui craſſus eſt; alius eſt, quàm ſit ſuccus melancholicus, naturalis, & diuerſus ab eo. Quòd autem ita ſit; uideatis in quarto Aph. Aph. 22, & 23, & 24; quibus in locis optimè Galenus innuit hanc differentiam; ubi diuidit ſuccum melancholicum à ſanguine, craſſo, & nigro ita; quòd ſanguinem craſſum nõ uult eſſe fæcem ſanguinis. Quia ſanguinis fæx eſt; quæ in fundo reſidet ſanguinis ueluti, ſedimentum, & hypoſtaſis; quæ poteſt aduri. Per quam aduſtionem habet generari unus humor diſtinctus, qui appellatur atra bilis. Quare aliud eſt dicere, quòd ſumatur fæx ſanguinis, uel ſedimentum; & aliud, quòd ſit ſanguis craſſus niger. Nam & aliud eſt dicere uinũ eſſe craſſum; & aliud, quòd ſit fæx uini. Quando igitur aduritur fæx ſanguinis, ſeu ſedimentum eius; tunc fit melancholia, quæ dicitur atra bilis. Nec tamen eſt, differentia, & contradictio; inter, Galenum, & Authorem definitionum. Quia, quando Gal. in ſecundo de diff. feb. dicit de ſanguinis putredine; quòd ex ſanguine craſſo nigro per aduſtionem fit atra bilis, ex ſubtili fit rufa bilis; Author uerò ille, cùm ponat, unam, & eandem; eſſe ſpeciem melancholiæ non naturalis; & à melancholico ſucco naturali, et à ſanguine craſſo; quæ ſpecies una dicitur atra bilis. à pituita uero torrefacta; dum per aduſtionem redditur terreſtris in ſubſtantia, fit altera ſpecies bilis atræ. Ponit igitur author hic ex ſucco melancholico, & ſanguine craſſo nigro;

nigro; ſimul unam ſpeciem atræ bilis generari, alteram uerò ex pituita, torrefacta, & aduſta, ac tandem facta terrea. Tertiam autem *ſpeciem uult fieri à rufa bile.* Erunt igitur *& ſecundum hunc* Authorem *tres atræ bilis ſpecies; non tamen eodem modo, quo ponit* Gal. *ut uidiſtis.* Auic. *uerò, & ferè omnes* Arabes; *qui collegerunt ex Græcis; ultra tres ſpecies huius atræ bilis; poſuerunt etiam quartam ſpeciem, ſecundùm, quòd ſunt quatuor humores ita; ut diuidant atram bilem à ſucco melancholico; & à ſanguine, craſſo, ac nigro.* Poſtea *accipiunt aliam ſpeciem bilis atræ à pituita; facta aduſta per torrefactionem.* De *qua pituita aduſta nullo in loco mentionẽ fecit* Gal. *nullibi enim dicit hoc.* Quarta *poſtea ſpecies fit ex bile rufa aduſta; ſic enim ponit* Auic. *quatuor atræ bilis ſpecies, ex quatuor aduſtis humoribus genitas eſſe, ſeu dictas differentias, ſic* Arabes *ponunt ſecundum* Auic. *pituitam aduri.* Ex *qua deinde generatur una ſpecies atræ bilis; id eſt melancholiæ non naturalis.* Hic *modò oritur quæſtio modernorum; & multi arguunt contra* Auicennam. Quorum *unus fuit* Manardus; *qui appellauit omnes* Arabes *ignaros, nec* Græcos *intellexiſſe.* Ego *dico, quòd & ſi ſatis patet; qui nam ſint, & fuerint;* Græci. Hic *enim* Modernus *reprehẽdit* Arabes, *ponentes pituitam aduri poſſe; & ex ea fieri unam ſpeciem, ſeu differentiam, atræ bilis, & laudat* Græcos. Tamen Author *definitionum fuit* Græcus, & Vir *doctiſsimus inter* Græcos. Ipſe *tamẽ uult etiam unam ſpeciem fieri atræ bilis ex pituita torrefacta.* Cùm *igitur*

tur Author definitionum dicat hoc, & ſit unus Græcorum; ergo, non ſolum modò Arabes; uerum etiam Græcorum aliqui; tenent ex pituita aduſta fieri poſſe bilem atram. Pro *ſolutione itaq; huius rei; dico; quòd, qui conſiderant, in cathedris, & in circulis; res ipſas, prout ſonant tantùm, non exactè ponderantes eas; poſſunt quidem, apparentias, & figmenta; quæ uoluerint deducere.* Et, *quòd ita ſit; poſſunt arguendo probare ſuo modo uera eſſe dicta ſua.* In *pituita enim ſunt partes terreæ, quæ poſſunt aduri; in quibus fiat acrimonia.* Præterea *in ipſa pituita ſunt partes aqueæ, quæ etiam per ebullitionem putreſcant; ex qua ebulliente fit aciditas (ſicuti ſupra dicebamus de aciditate, & acrimonia, in atra bile) poterit igitur (dicent iſti apparentes) primùm fieri in pituita propter partes eius terreas aduſtas acrimonia, præterea & aciditas; ratione partium aquoſarum per ebullitionem in ipſamet pituita.* Et *ſic torrefiet propter huiuſmodi ebullitionem, & inde corrodet membra; ebulliet ſuper terram, & abradet ſuperficiem eius. et ita, cũ faciat pituita tales effectus, quales per aduſtionem melãcholiæ naturalis facit atra bilis; ergo erit iſta pituita aduſta atra bilis. habet.n. eaſdem cauſas omnes, & ſubſtantia, eſt eadem; & agens eſt idem, qui agit in pituitam; ſicuti, qui agit in atram bilem.* Conſiderando *igitur hoc pacto naturam rei, ſcilicet pituitæ; à pituita aduſta fiet una ſpecies atræ bilis.* Præterea *fiet colore nigra, hoc modo quippe.* Quoniam *partes aqueæ in pituita per ebullitionem abſumũtur, et con-*

ſumitur eius humidum; unde in ea remanet plurimum de opaco. Hoc *igitur modo, à pituita aduſta fiet, nigredo, & aciditas, cum acrimonia, & fœculentia; nec non abraſio, & eroſio. Qua de cauſa igitur non debet fieri à pituita torrefacta ſpecies una, uel differentia; atræ bilis?* Præterea *nonnè ſæpè accidit, quòd poſt phlegmaticas febres ſequantur quartanæ? et ratio eſt; quia, cùm in febre putrida à pituita ſit calor igneus, qui adurit pituitam; qua aduſta fiet atra bilis*. Ex *qua atra bile collecta in corpore; per putredinem fiet quartana febris, quæ fit ab atra bile. & ita uidetur horum ratio bene procedere; & ſecundùm rationem, & experientiam*. Verùm, *qui uult rectiùs perponderare rem ipſam, ut ſe habet; uidebit, quòd rationes horum erunt paralogiſmi*. Non *enim cogunt ſuæ rationes; ut ob id ipſis adhærere debeamus*. Ideo *notate*. Nam *ad hoc, ut poßit, & debeat; aduri pituita, oportet; ut agens adurens ſit ualidißimum*. Quo*niam, dum calor igneus adurit flauam bilem; eam nunquàm comburet, niſi huiuſmodi calor ſit, igneus, & ualidus*. Natura *enim caloris ignei non naturalis debet eſſe talis; ad hoc, ut urat*. Modò, *ſi calor debet adurere pituitam; quæ eſt humor, frigidißimus, craſſus, incoctus, uiſcidus; non oportet, ut calor ille igneus ſit minimus, & debilis; ſed ualidißimus, & potens; alioqui calor ille, non alterabit, nec immutabit eam pituitam*. Immo *è conuersò extinguet calorem ipſum pituita*. Vnde, *cùm iſti dicunt pituita aceſcit; & ex ea deinde fit atra bilis per aduſtionem, ſicuti ſupra dicebamus*

bamus ſecundum illos; ergo,&c. Immo dico ego, *quòd ſit oppoſitum; quia eſt humor crudus, craſſus, uiſcidus, ac frigidiſsimus; pituita ipſa;* Ideo *omnino rebellis calori ipſi.* Quanta *autem ſit frigiditas in humore pituitoſo; uideatis (quæſo)* Quia, *ſi attrahatur ad extra corpus per medicamentum calidum; non quidem alteratur ullo modo ad caliditatem, quoniam eſt actu frigida.* Quòd *autem ita ſit; uideatis* Galenũ *in tertio de temp. quid dicat de ea.* Præterea *in febre, lipyria, & epiala, manifeſtum eſt, quàm ſit frigida. et, ſi incaleſcit; à quo calore?* Dicit Galen. *ſecundo de diff. feb. quòd à calore putredinali putreſcit pituita tunc; qui eſt calor ualdè ſegnis, & uigens uix. et, ſi ſpuatur; uidetur, & percipitur; craßa; et nullo modo combuſta. ſed ob eius contrariam naturam calori igneo parit epialam, et, ſi putreſcit; putrida fit in ſua naturali frigiditate, et craſsitie; non autem, quòd aduratur.* Non *igitur poteſt calor putredinalis eſſe ita potens; ut pituitam ipſam reddat putridam per aduſtionem, & inde fiat atra bilis.* Præterea *dicunt iſti; poteſt nè eſſe maior caliditas, agens in pituitam; quàm in ea; quæ parit, nodos, & tophos, & c. quæ tamẽ pituita eſt, inſipida, & ualde frigida? nonne etiam eſt frigida; quæ facit, ſcrofulas, & ſcirrhos; ſine ulla eroſione?* Si *autem eſſet atra bilis; tunc ibi corroderet uſq; ad oſſa, nec in loco quieſceret; tamen facit prorſus oppoſitum.* Immo *etiam pleriq; medici ignari, cùm uolunt reſoluere materiam pituitoſam in ſcirrhis; quid faciunt?* Apponunt *exteriùs. & applicant; medicamenta*

dicamenta calefacientia, & emplaſtra; ut ea pituita generet atram bilem per alterationem medicamentorum (calidorum tamen) neq; poſſunt eam immutare. Vnde, cùm non conſequantur per oppoſita medicamenta ei humori frigido ad hoc, ut pituita illa conuertatur in atram bilem; immò ſcirrhus ille fiet tophus ob illam aduſtionem à pituita, & ſic nullo modo reſoluetur per oppoſita auxilia. Quare dico; quòd, qui non comprobant res ſuas ratione; & rationem deinde per, experientiam, & ſenſum; hi omnino decipiunt nos ſuis paralogiſmis, quoniam non bene conſiderant ſuis huiuſmodi argumentis naturam rei. Videtis igitur, quàm decipiantur iſti. Gal. itaq; optimè dixit, ſe nunquàm uidiſſe ex aduſta pituita fieri atram bilem; quia non poteſt aduri. Fuit enim præ omnibus peritiſſimus medicæ artis; non tamen uidit unquàm, talem melancholiam non naturalem gigni ex pituita. Obq; id eam tacuit quartam ſpeciem. &, ſi author definitionum ponat eam, decipitur in hoc, cùm pro ſe habuerit tantùm rationem, ſed non expertus fuerit, ut fecit Galen. Prætereà; ſi Auic. ponit eam; non tamen ipſe iſta expertus eſt; nam fuit tantùm collector Galeni, parum autem exercuit curationem. Nec uos unquàm uidebitis, atram bilem generari ex pituita, aduſta, & aſſata; quia non poteſt aduri, nec putreſcere. Faciatis enim quantùm uultis; nunquàm ex ea poteritis habere atram bilem; ſed tantùm; aut ex ſucco melãcholico naturali, aduſto per calorem igneum; aut ex ſanguine craſſefacto, aſſato ab eadem cauſa, uel à flaua

bile torrefacta. Ex *his enim tribus humoribus poteſt tantùm fieri atra bilis; minimè autem ex pituita. & hæc ſat dicta ſint; quò ad ueram cognitionem, & diſferentiam; inter atram bilem (ſcilicet melancholiam non naturalem nigram) & ſuccum melancholicum; quia eſt melancholia naturalis, cum ſuis ſpeciebus; ſuisq; affectibus*.

LECTIO. XXXV. III.

ACCEDAMVS *modò ad expoſitionem literæ in Auic. ubi patent multa errata per eum contra principia uera medicinæ. Dicit ergo*. Choleræ autem nigræ; alia eſt. *Quòd cholera naturalis ſit fæx ſanguinis; hoc uerum eſt. Sed ob id non eſt ſuperfluitas; quia de neceſsitate eſt per eſſentiam, & ad bene eſſe corporis humani*. Cuius ſapor; inter dulcedinem, & ponticitatem; exiſtit. *Vidiſtis iam ſupra; quomodò fiat ſapor acerbus ſecundùm Galen. qui reperitur in hac melancholia naturali. Auic. autem dicit, quòd* habet quandam dulcedinem. *Dixi quoq;; quomodò Auic. decipiatur. Verum quidem eſt, quòd habet quid de dulcedine; quia ſemp exiſtit hæc melancholia cum pauco ſanguine in uenis. Ideo per quandam conſecutionem habet quid de dulcedine. Sed, quòd in ſubſtantia huius humoris melãcholici ſit dulcedo; hoc eſt contra principia. finis et huius ſucci melancholici. Hoc enim modo dicitur in eo eſſe ſapor acerbus aſtringens; dulcis ergo erit quoquomodo ratione ſanguinis, quia habet aliquid de ſan*

guine miſto ſecum, & ratione ſucci melancholici dicitur eſſe acerbus. Quæ cum in hepate generatur in duas diuiditur partes. *Hic diuidit Auic. hunc ſuccum melancholicum, ſed malè; quemadmodum quoq; diximus de rufa bile. Dicit ergo; quòd una pars ſucci melancholici uadit ad hepar, deinde per uenas tranſit. pars uerò alia tranſmittitur ad lienem. & hoc uerum eſt; Sed diuiſio hæc eſt per accidens. Vnde melancholia hæc; tendat quò uult, uel ad uenas; uel ad lienem; ſemper eadem erit. & Auic. non poteſt aufugere, quin diuidat per accidẽs. Siue enim ſuccus hic naturalis uadat ad hepar, ſiue ad lienem; ſemper idem facit Auic. repetendo; quia ſemper ponit in membro oppoſito diuiſionis, eaſdem differentias, & eaſdem notiones.* Vtilitas uerò eſt, ut ſanguinem reſtringat. *hoc modo eſt facilè, ut diſcurratur; nam ſicut flaua bilis, quæ procedit ad ipſam ueſicam fellis; eſt bilis, quæ non eget ſanguine; ſic iſte ſuccus melancholicus; qui uadit ad ſplenem, & à ſplene ad alia, &c. non eget auxilio ſanguinis, ut à ſplene ad uentriculum, & ad inteſtina; tranſmittatur. Cætera modò ſunt facillima.* Melancholia uerò non naturalis non eſt admodum hypoſtaſis. *Hac in parte immorandum eſt; uidentur enim duæ eſſe ſpecies melancholiæ. Vna naturalis; ſcilicet ſuccus melancholicus. Alia non naturalis, quæ dicitur atra bilis. Differunt autem hæ duæ ſpecies per generationem. Quoniam naturalis melãcholia dicitur eſſe per reſidentiam ſanguinis; unde eſt dicta ſedimentũ eius.*

Sed non naturalis fit per reſolutionem partium humidarum à calore igneo adurente. Sed *(ut etiam habeatis hoc perfecte ſecundum mentem philoſophorũ) debetis ſcire; quòd ſeparatur in quocunq; miſto humidum ipſum à ſicco quatuor modis, quibus quidẽ poteſt humidum à ſicco ſeparari. Aut enim ſeparatur humidum per defluxionem, aut per reſidentiam, aut per colliquationem, aut per euaporationem. Cauſa uerò horum quatuor modorum; uel eſt calor, uel eſt frigus (non enim loquor de modis per uiolentiam; uidelicet, expreßione, uel contuſione; ſed dico de modis naturalibus) humidum ergo non poteſt ſeparari à ſicco; niſi aliquo horum quatuor modorum, ſiue à frigore, ſiue à calore.* (Loquamur autem *primò de primo modo, ſcilicet per defluxionem.*) Quando *itaq; ſeparatur humidum extraneum, adueniens in ſiccam ſubſtãtiam; illud non eſt naturale, eò quòd eſt humidum aduentitium in aliquo miſto, ita; ut non ſit de eius ſubſtantia, uel eſſentia.* Hoc *itaq; ſeparatur à ſuo contrario, ſcilicet à ſicco eius, miſti per defluxionem, & hoc poteſt eſſe, tam à calido, quàm à frigido.* A *calido (ut procedam cum exemplis) ueluti, cùm ſunt ligna ualdè humida, quæ, ſi apponantur ſub ſole, ſol attrahet ex illis lignis humidum illud. et ita defluet humidum ex illis per extractionem ſolis.* Vel, *ſi illinatur quid pingue.* Vel *ſi ſit humidum concretum corpori per frigidum, quod corpus deinde ponatur ſub ſole;* Videbitis *illud humidum defluere ex eo corpore;* Quemadmodùm *optimè cognoſcũt ſalſamentarij, et caupones; qui ap-*

ponunt carnes ſalitas in Sole, per quem ſeparatur humidum aqueum à ſalita carne; ſed tantùm remanet humidum proprium, & ſubſtantificum; quo conſeruari habet illa caro, aliter putreſceret. Patet igitur; *quomodo per* Solem *ſeparetur humidum aqueum à ſicco per calidum.* Per *frigidum etiam fit defluxio. et utinam nõ eſſet ita; nam catarrhi à capite ad parteis inferiores defluunt ob frigiditatem, facientem huiuſmodi defluxionem.* Nam *humidum conſtipatur; ut per uentum borealem maximè ſeparatur humidũ aqueum in cerebro, et exprimitur, expelliturq́; ad parteis inferiores;* Vnde *deinceps deſtillãt catarrhi.* Patet *igitur hactenus; quomodò per defluxionem humidũ ſeparetur à ſicco, tàm per calidum, quàm per frigidum; de qua ſegregatione plenè egimus in libris noſtris de deſtillationibus.* Sit *igitur hic primus modus ſeparandi humidũ à ſicco per defluxionem.* Secunda *ſeparatio humidi à ſicco fit per reſidentiã; quæ reſidẽtia, fit, ſeu efficitur à calore naturali, & non naturali, ac etiam à frigiditate.* A *naturali calore fit; quando per concoctionem ſeparatur humidum aqueum à ſicco terreo, ut euenit in uino bulliente.* Dum *enim decoquitur uinum in lebete; ſiccum terreum ſeparatur ab humido aqueo per reſidentiam.* Sic *etiam contingit in urina, ac etiam in oleo; dum coquuntur à debito ſuo calore.* Quod *enim in eo eſt ſiccum terreum; reſidet.* Quod *uerò humidum aqueum; id ſupereminet. et ſic per reſidentiam ſegregantur à calore naturali.* A' *calore autem præternaturali; quemadmodùm fit in uino*

putrido

putrido per ebullitionem. Quod enim terreum eſt; reſidet, humidum uerò eminet. Prætereà ſic fit à frigiditate; ut uidere licet de lacte, in frigido loco repoſito. Per reſidentiam igitur à calore, naturali, et non naturali, & à frigore; poteſt ſeparari humidum à ſicco, ubi uidemus partem aqueã ſupernatare. Per colliquationem autem (& eſt tertius modus) fit diuiſio humidi à ſicco in aliquo ſubiecto, uel à, calido, igneo, uel à frigido, & humido. Dũ enim humidum, inmatum, & ſubſtantificum; per uim ſeparatur ab eo, in quo eſt (ut accidit in febribus, peſtilentialibus, ſeu colliquatiuis) ſeparatur tunc humidum ſubſtantificum ui eius caloris putridi, ſeu à calore igneo, id, quod eſt in tali ſubiecto; uel à frigido, ualido, & potenti; ut uidimus in carnibus, quia humidum, quod eſt in carne; coagulatum per calidum illud humidum, per frigidum uiolentùm reſoluitur. Cùm igitur aduenit, caliditas, & ſiccitas; corpori, quod erat concretum à frigiditate; tũc eliquatur à ui caloris; uti patet in febribus colliquatiuis; in quibus materia, craſſa, & pinguis; defluit. Pariter idem fit de cadaueribus, quæ ſuſpenduntur in cruce; in quibus fit colliquatio talis per calorem ſolis. Idem etiam fieri dicitur de cadaueribus illis, quæ in Aphrica ſuffocantur ſub harena. liquantur enim omnino corpora illa ab ingentiſſimo ardore ſolis, et ſiccitate harenæ; unde remanent corpora illa prorſus arida. Quæ, ſic arefacta; reportantur à mercatoribus, uel à nautis; ad nos; eaq; uendunt pro mumia. In illis enim exaruit totum humidum per eliquationem,

factam

factam à calore igneo. Hæc tamen non eſt uera mumia; cùm in ſe nullam habeat qualitatem, ut ea. Non habet enim; niſi ſummam terreſtreitatem. & faciunt nos deuorare talia cadauera, ſic torrefacta, & aduſta. At uera mumia eſt aliud, diuerſum ab huiuſmodi cadaueribus; & aliàs afferebatur ad nos à mercatoribus arabibus. De qua, quia hic non eſt locus; nihil dicam. Dicam tamen unum uerbum; quòd mumia, uera, & antiqua; ea erat. Quoniam mos erat arabum (Virorum nobilium maximè) quando quis nobilis moriebatur; ungebant corpus, aloe, & myrrha; quemadmodùm patet in euangelio de unguento Domini Ieſu Chriſti. Poſtea uerò quàm unxiſſent; induebant, & cooperiebant; pannis lineis, & ita conſeruabant in ſuis ſepulchris. Poſtea tractu temporis adueniète calore illi putredini; colliquabatur pinguedo illius corporis ita; ut commiſceretur cum, myrrha, & aloe; illa, ex qua unctione fiebat fermentatio quædam, et miſtura optima; quam tunc portabant ad nos mercatores illi, furàtes è ſepulchris. & hæc mumia mirandum in modum iuuabat ad conuulſionem tollendã; habebat enim hoc fermentum uim, reſoluendi, & molliendi. Quam dabant etiam in potu; & maximè conferebat ad contuſiones, tàm interiores, quàm exteriores. Sic igitur mercatores illi furabantur tempore noctis corpora arabum nobilium mortua; eaq; ad nos portabãt. Quod quidem arabes intelligentes; prouiderunt. Conſtituerunt enim, corpora locanda eſſe in loco tuto; nè prædarentur. Vnde non poſſunt nunc huc transferri.

At hi

At hi medici ignari, qui occupantur tantùm impoſturis; ignorant, quæ nam ſit uera mumia; & comprobāt pro uera mumia corpora illa, in arena ſuffocata; delata ad nos his temporibus à Nautis. *Suffocantur autem in arena à uentis certis tēporibus in itinere*. Horum *autem corporum aliqua uideri ſolent* Venetijs *tempore aſcenſionis in pharmacopolijs ualdè, nigra, & horrida uiſu; & ſunt maximè arida*. Quare *his dictis breuiter habetis, quæ nam ſit uera mumia; & hæc de ea ſatis ſint*. Ad *rem igitur dico; quòd, colliquatio, uel ſeparatio; humidi à ſicco; alia fit per calorem extrancum (& de hac iam diximus) alia per frigus, non per calidum; & hoc fit in his; quibus eſt coagulatum humidum à, calido, & ſicco*. Hæc *enim habēt colliquari à, frigido, & humido (ut patet de ſale) deinde à calido coagulatur*. *Si autem reponatur in aliquo loco frigido; tūc colliquatur à frigido*. Sic *& alumen; quia coagulatum eſt per, calidum, et ſiccum*. Sic *dicendum de nitro*. Idēq; *de tartaro; quia tartarus eſt propriè fæx uini, ſicca; & petroſa; quæ adhæret uaſis, quando etiam uaſa ſunt uacua. & hæc (maximè à uulgaribus nonnullis) appellatur tartaro, quam fæcem etiam per experientiam cognoſcentes fœminæ noſtræ; extrahunt oleum illud de tartaro pro coſmetica arte; ſcilicet ad pulchritudinem artificioſam præparandam ſibi*. Conficiunt *autem oleum: hoc modo ſeparantes humidū à ſicco. non enim extrahunt oleum hoc per, calidum, & ſiccum; ſed per, frigidum, & humidum*. Ponunt *enim tartarum in loco aliquo humido, ut*

do, ut Cella uinaria; atq; inuoluunt in panno lineo, aut in ſacculo. Factaq; fouea; permittunt illum ſacculum ibi pendere in fouea; quouſq; liqueſiat ab, humiditate & frigiditate; loci. ac inde extrahitur illud oleum, quòd dicitur oleum de tartaro. Pariter ex ſulphure extrahitur oleum; & colliquatur humidum ab, humiditate, & frigiditate. Quia enim congelatum eſt à, calido, & ſicco; liqueſcit igitur per frigidum. Aliqua uerò colliquantur ſimul &, à calido, & à frigido. Docebo autem hoc. (Quo modo ſcilicet poßit extrahi oleum per lignum Indicum) per ueram methodum; ac propter quid extrahatur; quando aliquid ſit, in quo ſit humidum, tenue, ſubtile, ac facilè cremabile. Præterea etiam ſint partes terreæ, cremabiles à calido; non poteſt ſeparari humidum; quoniam calidum adureret illud humidum; quòd eſt, ſubtile, & cremabile, tenue. Vnde non poteſt ſeparari humidum illud à calore ita; ut deinceps remaneat. Alioqui, & cremaretur, & abſumeretur; ſubſtantia illius humidi. Nec etiam natura attingeret hoc, quia non poteſt; tantò minùs ergo ipſa ars. Dum ergo in aliqua ſubſtantia, pingui, aquea, tenui; aderit humidum tale; non poterit ſeparari per calidum, nec etiam per frigidum. Bene autem in ſale, &c. fiet hoc à frigido. Cùm enim eius humidum ſit concretum à, calido, & ſicco; ideo liquari poteſt per, frigidum, & humidum. Ideo in his; in quibus à, calido, & frigido, ſimul extrahitur humidum; oportet ut; priùs adſit calor; qui, attenuet illud humidum, ipſumq; colliquet; poſtea adueniat frigus,

quòd

quòd extrahat humidum, à calore liquatum. Quapropter natura fecit multas res naturales huiuſmodi, queẽadmodùm patet in arborum reſinis, in quibus primùm calor ſubtiliat id humidũ; ut ſunt terebinthina arbor, & abies. Vbi autem humor fuerit colliquatus à calore; poſtea aduenit ei frigiditas, congelans humidum illud; & congelat illud, ſeparatum, ac iam liquatum à calore. Primùm igitur ſeparatur à, ligno, uel arbore; humidum per calidum ipſum; deinde condenſatur à frigiditate. Sic enim faciunt, qui picem faciunt. Accipiunt enim lignum illud, ex quo extrahitur pix; quod imponunt in loco ſubterraneo, poſtea ipſum ſupra ignem ponunt. Dum enim incaleſcit; eliquatur ille humor ex ligno. Sed faciunt; ut, cùm humidum illud eliquatur; cadat in fundum alicuius foueæ, non in terram planam; alioqui ignis reſolueret ipſum. Sic in tempore æſtiuo fieri ſolet eliquatio arborum habentium reſinam à calore. In autumno uerò à frigore, exprimitur, & congelatur; humor ille. Sic etiam fit in metallis. Vnde nam autem fit oleum illud petroleum, ſcilicet ex ſaxo? Sunt enim quidam lapides; in quibus eſt humor; qui eliquatus à calore cœli; deinde, adueniente frigore hyemali; exprimitur à frigore, & deſtillat oleum extra lapidem. Sic de huiuſmodi alijs lapidibus dicatur. & ita habetis multa experimenta per hoc noſtrum uerum fundamentum. Quo nam autem modo poteſt extrahi ipſum oleũ ex multis lignis, ac herbis quamuis ſiccis, ut ex elleboro? Communiter extrahitur hoc modo. Dum hi deſtillant per aſcenſorium,

rium, uel per deſcenſorium. Per deſcenſorium; quia deſcendit quicquid deſtillatur. faciunt enim foramina in uaſe; & ſuperiùs apponunt ignem, & circum circa. Vnde liquor, extractus ab igne, colliquatur uerſus terram. Quem ſi uelletis extrahere per partem ſupernam; tunc ignis conſumeret illud humidum, ut ex ligno Indico. Hic igitur eſt tertius modus dictus, ſcilicet, colliquatio ad ſeparationem humidi à ſicco. Videbitis etiam poſtea; quo modo ex unoquoq; horum quatuor modorum oriuntur uarij modi ſublimandi. Quartus autem, & ultimus; modus ſeparandi humidum à ſicco, fit per euaporationem. & eſt ualdè diſsimilis à ſuperiori; quia ſuperior modus ſeruat humidum ipſum; at euaporatio oppoſitum facit, quia non ſeruat ipſum. Vnde ſit ſeparatio hæc ultima p aſcenſorium; quia uapores aſcendunt. & artifices hi qui euaporationem faciunt; primò faciunt, ut quid habeat euaporare; poſtea ponunt ſupra receptaculum frigidum ad oppoſitum aſcẽſui uaporum, ratione cuius receptaculi cõdenſantur uapores illi; ex qua condenſatione gignitur aqua à uaporibus illis, condenſatis, & incraſſatis; ab eo receptaculo infrigidato. & ſic poteſt ſeparari humidum per uapores, tàm à calore naturali, quàm à præternaturali. Primùm quidem à naturali calore; ut, quando ſomnus fit. nam tunc aſcendunt uapores; ſicuti declarat Ariſt. in lib. de ſomno, de cauſa ſomni naturalis; qui efficitur, quando uapores aſcendunt ad cerebrum. Prætereà à calore non naturali fieri ſolet ipſa euaporatio; ut à calore igneo in rebus,

in rebus,extrinſecis,putridis (ueluti in fimo)in quibus. à uaporibus eleuatis apparet fumus, dum per eos ſeparatur humidum à ſicco. Poſtea uerò uapor ille ſeparatus congelatur à frigido (quemadmodùm oſtendit Ariſt. quarto meteor.)Quæ corpora,cùm ita congelantur, redduntur ſe ipſis minora; quoniam priùs (ut diximus) calor extrahit hmidum per euaporationem; quod humidum poſt,exprimitur, & coagulatur;ab ipſo frigido.Qua expreſsione facta;omnibus patet,quòd fiant minora ſe ipſis. Sic igitur habetis,quo modo humidũ ſeparatum à,calido,et ſicco;per euaporationem à frigido coaguletur.et hic erit quartus modus ſeparationis humidi à ſicco. Vel p defluxionẽ igitur,uel per reſidentiã,uel per colliquationẽ, uel per euaporationem;habet ſeparari humidũ à ſicco, his quatuor modis tantũ. Quibus ſic uiſis; iam manifeſtũ eſt, quid hic intendat Auic. Qui uolens ponere differentiam inter humorem melancholicum,naturalem,& non naturalem; prout inuicem contra diſtinguntur; inquit, quòd melancholicus ſuccus, qui naturalis eſt; fit per hypoſtaſim,& ſedimentum.Non naturalis verò, qui propriè dicitur atra bilis; fit per reſolutionem, & aduſtionem;caloris. *Videamus modò literam Auic.* Melancholia verò non naturalis, hæc non naturalis non fit per reſidentiam, ſed per aduſtionem caloris *omnia hæc ſunt nota. Poſtea reſpondet Auic. tacitæ obiectioni. Quia dicet quis; ſi modò melancholia naturalis nihil eſt aliud,quàm hypoſtaſis humorum; ergo &*

alij

alij humores; ubi, reſiderint, & fecerint cōſiſtentiam; habebunt unam partem, quæ erit hypoſtaſis; & ſic illi erunt melancholia non naturalis. Ad *hæc* Auic. *reſpōdet, quòd ſanguis tantùm habet huiuſmodi reſidentiam, quæ dicitur hypoſtaſis; non autem reliqui humores. & primò pituita; quæ eſt, frigidiſſima, craſſa, & uiſcida; licet faciat aliquod ſedimentum, illud eſt minimum, & facit ſicut facit oleum; quòd non facit, niſi pauciſſimum ſedimentum, quia eſt omninò uiſcoſum. Sic ergo, nec pituita, cùm ſit huiuſmodi naturæ.* Ideo *dicit* Auic. à pituita non fit reſidentia. Nec *à bile rufa; quia eſt, tenuis, ſubtilis, ac ualdè mobilis.* At *ſedimentum ſi fit; fit à re non permanente, non à mobili.* Q*uare bilis, cùm ſit ualdè mobilis, &c. non habet facere ſedimentum; & reſidentiam. &, ſi fiat ſedimētum aliquod per bilem ipſam; illud, uel putreſcit, quia ſubtilis eſt, & calidus humor.* Si *igitur putreſcit, eſt, quod dicitur tenue.* Vel *reſoluitur, et aduritur, et illud erit pars craſſa, quæ permutatur per aduſtionem in choleram aduſtam.* Vnde *ex bile flaua non habet generari hypoſtaſis, quæ remaneat, ſed, uel reſoluitur, ſi fit; uel aduritur.* Certè *quicquid dicit* Auic. *hic, ueriſſimum eſt, et rectè dicit.* Sed Mo*derni iſti, non intelligentes* Auic. *inuoluunt ſe in mille quæſtionibus prorſus extra rem. et adeò ſunt nugaces, ut, cùm eos interdum uelim uidere, non poſſim ſuas ambages legere.* V*erùm uideatis uos illos.* Pr*æterea aliud dicit* Auic. *et ponit ibi.* (Melancholia autem, quæ eſt ſuperfluitas) *quatuor differētias*

bilis

bilis nigræ nõ naturalis, (de quibus quatuor differentijs iã diximus) prout ſcilicet ſunt etiam quatuor humores diſtantes. Et primùm notate quòd; Cùm Auic. *hic ponat has quatuor differẽtias cholerae nigræ non naturalis (ſcilicet atræ bilis ſecundùm, quòd poſſunt quatuor humores aduri, Primo à ſanguine aduſto, deinde à bile; et ſic de alijs) non, ut medicus; ſed, ut Speculator, et Philoſophus, ponit naturã effectuum omnium horum. et ita ſe implicat, quia tranſcendit genus proprium. Vnde, ſi moderni inter ſe adeò pugnant; quid mirum? Auic. tamen, conſiderans naturam horum humorum; non diſcedit quidem à methodo ſua. Sed, utrùm ſit deceptus circa motum naturæ; uidebitis uos; dum, ultra quatuor ſpecies humorũ uarias, non progrediatur; ſed, ſcribere, ac naturam ipſorum conſiderare; deſiſtat ſingulorum. Videbat enim, ſanguinis naturam eſſe, benignam, dulcem, ſuauem, ac mitem; ideo dicit, quòd aduſtio melancholiæ à ſanguine; dulcis eſt, ac benigna, quo ad dulcedinem, & omnes moderni hac in parte nugantur. & Auic. fuit deceptus in hoc; niſi hoc dulce ſumatur pro dulcedine illa à ligno dulci. Verùm, ubi ſanguis aduratur, per quam aduſtionem fiat deinde melancholia; tunc non eſt dulcis; immo, acris, erodens, et feruens ſuper terram. Sed, quare Auic. dicit ita? Quia melancholia per aduſtionem ſanguinis eſt, dulcis, & ſuauis, & c. ſicut & ipſe ſanguis. Vt autem ingenuè fatear; dico, quòd Auic. fuit uir maximus; & eum maximè uenerot; quia fortè me plus docuit, quàm docuerit Galenus.*

nus. & hoc ſcio; quòd quicquid habeo ab ipſo; fateor me habere in modo dicendi. Videatis *(quæſo) quo modo uult; à ſanguine ſuccum melancholicum nigrũ non naturalem fieri; &, quòd habeat de dulcedine. Inquit,* Sicuti & acetum, quod fit ex uino dulci; dum aceſcit uinum illud, primùm fit aciditas. *Tamen dicit; quòd ſemper ſeruatur quid de dulcedine in communi. Quoniam igitur uidebat Auicen. ſanguinem eſſe dulcem; qui, quando aduritur; per eius aduſtionẽ fit ſuccus melancholicus ex eo putreſcente, tamen in eo remanet quid, de pituita, & de dulcedine; quia eſt in tali ſanguine pars aliqua, quæ nõ poteſt aduri propter rebellionem. Ideo melancholia, facta ex ſanguine aduſto; habet de dulcedine. Dico, quòd diſcurſus hic eſt bonus, & uiri quidem docti; tamen non rectè dicit in hoc Auic. Nam primùm; hoc dictum, ſeu uerbum; uidetur eſſe ad placitum dictum, quia pro ſe nulla eſt authoritas illud confirmãs. Præterea uidetur eſſe contra naturam rei; eò, quia acetum quidem in aliquibus aſsimilatur ſucco melancholico, non tamen in omnibus. Nam ſuccus melancholicus fit ex ſanguine. & antequàm fiat, priùs fiunt plurimæ alterationes. In primis enim ſanguis redditur craſſus per aduſtionem; quemadmodùm habetur in ſecundo de diff. feb. Poſtea ex eo fit tranſitus ad oppoſitam naturam; uidelicet à craſsitie ad ſubtilitatẽ; dum magis aduritur, ita; ut reddatur tenue ſuper terreum. Cùm autem per aduſtionem redditæ ſint partes eius ſubtiles; exhalat ex eis omne dulce. Prætereà*

eà nec in ſanguine eſt dulcedo illa, quæ percipitur in uino dulci; quoniam in ſanguine eſt remiſſa dulcedo; quæ quidem facilè, exhalat, & tranſpirat. Ideo quòd naturam rei; non poteſt eſſe uerum dictum Auicen. Immo, Galen. & omnes clariſſimi Viri; dicũt, quòd ob hanc differentiam cognoſcatur huiuſmodi melancholia aduſta, atra facta ab aduſtione ſanguinis. Quia aceſcit illa atra bilis, ita ut percipitur in illo humore melancholico aciditas. Quare (quicquid dicat Aui.) modò dico; quòd, dum uult humorem melancholicum non naturalem, factum per aduſtionem ſanguinis à calore, dulcem eſſe; non eſt uerum. At de reliquis uerum dicit; uidelicet, quòd ſanguis habet dulcedinem ſuauem benignam. Nam; ſicuti cinis, factus ex ligno dulci, ut ex ſalice melior eſt, non ita acris (reſpectu alterius) ut & cinis, qui fit ex ligno forti, ut ex quercu; Sic pariter uerum eſt, quòd in aduſtione ſanguinis fit: Nam cinis ex ipſo ſanguine per talem aduſtionem fit; qui quidem cinis reſpectu alterius cineris alterius humoris aduſti in ſe mitior eſt; quemadmodùm & ſanguis ſine aduſtione mitior eſt reſpectu aliorum humorum. ſic inquam cinis ſalicis reſpectu cineris facti ex quercu, benignior eſt, & magis mitis. Quia cinis ex quercu eſt acrior, ſicuti & quercus ipſa. In hoc quidem igitur rectè loquitur Auic. ſecundùm rei naturã. Poſtea dicit Auic. quòd fit ſuccus melancholicus non naturalis à bile flaua factus per aduſtionem, qui eſt amarus. *ſic enim dicit Auicen. Quod tamen eſt contrarium ipſi Gal. quoniam Gal.*

loquens de melancholia non naturali,orta ex ſangui-ne per aduſtionem; non dicit eam eſſe dulcem; ſed hanc appellat bilem,atram,acrem, & erodentẽ. Im-*mo dicit; omnem atram melancholiã,acrem eſſe,ero-dentem, & acidam. Sed Auic. ponit hic melancho-liam,factam ab aduſtione bilis rufæ, eſſe amaram; li-cet nullam habeat pro ſe aliam rationem. & inquit* Galen.*quòd bilis, dum incipit aduri; redditur amara. Si uerò poſtea magis aduratur; partes; quæ in ea ſunt ſiccæ,& terreæ; quantum amittunt de craßitie,tan-tum etiam bilis illa amittit de amaro. Si uerum eſt, quòd ſapor amarus in ſucco terreſtri, & craſſo ſit (modò per aduſtionem ulteriorem ſubtilietur ſuccus talis craſſus)dubio procul perdet de amaro. Quoniã nec bilis eſt uerè amara;ſed ẽt habet ſecum de acrimo nia. Quia habet partes ſubtiles; quæ, ſi ulteriùs adu rantur; fiet bilis illa tunc,acris,acida, & erodens ſi-mul; non autem amara. Sic dicit Galen.*Decipitur igi *tur* Auic.*cùm amaritudo fundetur in ſubſtantia, ter-rea,craſſa.Poſtea ſequitur* Auic.et *dicit, quòd* me-lancholia non naturalis, facta per aduſtionẽ ſucci melãcholici naturalis; per aduſtionẽ eſt acerba. *et in hoc ẽt decipitur,quoniã ponit per ſua principia uera;ẽt ſua principiata ſic eſſe. Quod tamẽ noneſt.et utinã talis melancholia non naturalis à me-lancholico ſucco eſſet acerba. Quia, ſi acerba; non eroderet membra,per quæ tranſit.Satiùs igitur eſſet, ut eſſet acerba,& aſtringentis naturæ. Sed dico hãc melancholiam non naturalem,factam per aduſtionem*

 ſucci

ſucci melancholici naturalis, peßimam eſſe omnium; nam ſummopere erodit, & comedit; membra. Vnde ab ea fiunt cancri ulceroſi, qui ullo modo non poſſunt conſolidari; qui morbus appellatur nolime tangere. fiunt enim, peßima, & deterrima; ulcera ratione ſuæ nimiæ acrimoniæ, quæ fundata eſt in ſubſtantia ualde craſſa. Qua de re aliarum ſpecierum melancholiæ non naturalis, peßima dicitur, habet etiam ſecum, & acrimoniam, & acerbitatem; in ſubſtantia craßa. et, ſi comparetur melancholia nigra, facta per bilis rufæ aduſtionem; huic melancholiæ atræ, genitæ ex ſucco melancholico; hæc erit peior, quæ ſcilicet fit ex melancholia naturali; ratione ſuæ craßitiei. Quæ, ubi ſemel fuerit in membro; corrodet illud mirum in modum, perſiſtet ibi, nec facilè pertranſit. Vnde ſua mala qualitate ſic afficiens membra; generat, aut leprã, uel elephantiaſim, aut cancrum ulceroſum; quæ minimè curari poſſunt ob nimiam acrimoniã, fundatam in ſubſtantia huius melancholiæ atræ craſſæ. Cũ igitur corrodat; de neceßitate calor, ſiue naturalis, ſiue complexionalis; membri ſuperatur; & ſic ſuccumbit membrum, tali, uel tali; morbo. &, ſi adhibeantur remedia, nihil proſunt; quia calor, membri, & loci affecti; redditus debilis ab huiuſmodi acrimonia; non poteſt agere ſimul cum medicamentis in materiam illam, ſæuam, & uenenoſam. Immo talia auxilia adiuuant tunc ad augendum morbum ipſum. Vlcera uerò, quæ fiunt ex melancholia atra, facta per aduſtionem bilis flauæ; appellantur phagedenæ. & (ut apertius

loquar; ut omnes intelligant; ſic enim interdũ oportet loqui) dicuntur hæ phagedenæ, morbus ſancti Antonij, & morbus ſancti Lazari; qui à Græcis dicuntur, phagedenæ; uel chironia cacoethe; quæ fiunt ex melancholia nigra per aduſtionem bilis erodēte membra; in quibus reperitur, & pertranſit. & etiam ab hac fit ille morbus, qui appellatur il male della loua; qui tamen morbi perſæpe, ſanantur, & curãtur; igne. Sed cancer ulceroſus; qui fit ex melancholia non naturali, facta per aduſtionem melancholiæ naturalis; non poteſt curari. & ,ſi curantur huiuſmodi cancri; hoc rarò contingit. At phagedenæ bene poſſunt ſanari; licet ſunt etiam ulcera peſsima. Vnde; ſi comparetis hunc humorem peſsimum melancholicum nõ naturalem à bile flaua aduſta, cum melancholia atra à melancholia naturali; multò peior eſt, qui fit ex melancholia naturali aduſta; quàm, qui ex flaua bile per aduſtionem. Vlcera igitur ex atra bile per aduſtionem melancholiæ non naturalis non patiuntur curationem. In his igitur optimè dixit Auic. Poſtea dicit Auic. quòd datur alia quædam atra melancholia per aduſtionem in pituita; quam appellat, modò ſalſam, modò acidam. & in hac parte Auic. imaginatur multa, quæ minimè ab eo erant dicenda eò, quòd nõ fiat ex pituita melancholia non naturalis. & ,ſi fieret; quippe illa, melancholiæ atræ ſpecies; mitior eſſet, et minus ſeua; quàm aliæ antedictæ; ſed tamen, tardior, et diuturnior; in curatione. Benigna quidem eſſet reſpectu aliarum, ſed tardior in curatione; quia humor

ſuus

ſuus (ſcilicet pituita, ex qua fit, ſi fieri ponamus) eſt humor, frigidus, craſſus, lentus, & c. & hæc ſatis dicta ſint de his, quæ dicit Auic. *Vnde; ſi modò uidebitis modernos, poſtquàm noſtram expoſitionem habuiſtis; ſcio, quòd quàm celerrimè eos aufugietis cum ſuis, & quæſtionibus, & nugis.* Vltimò *proponit* Auic. *tria etiam dubia humorum.* Quorum *primum eſt; utrùm ſanguis ſit ſolus in corpore tantùm, an plures humores.* Secundùm; *cùm ſit plurimus ſanguis in corpore; utrùm maneat corpus optimè conſtitutum.* Tertium; *an, exiſtente proportione debita quatuor humorum; tunc adſit ſanitas de neceſsitate in corpore.* Quo *ad primum; uideatis, primum librum de natura humana, ac ſecundum de elementis; quibus in locis uidebitis omnia diffuſè (nè uos diutiùs detineam. cùm per uos poſsitis uidere) ubi,* Hipp. & Gal. *arguũt contra antiquos, quòd ſanguis ſolus non ſit in humano corpore.* Quæ *omnia etiam nos probauimus in principio de humorũm ſermone.* Sed *pleniùs, & meliùs; uidebitis in primo de natura humana.* Sanguis *igitur non erit ſolus in corpore humano.* Ad *ſecundùm; an, ſi ſit ſanguis plurimus in corpore; tunc, & exiſtat, et optimè degat; conſtitutum?* Dico; *quòd non; proptereà, quòd ſanitas non conſiſtat in multitudine; ſed in bonitate, & in optima ſubſtantia, & qualitate.* Quia, *quando ſanguis attrahitur cõgeſtus à calore naturali ad membra; tunc in corpore eo erit ſanitas: licet ſanguis non ſit plurimus.* Sanitas *igitur non ſtat in multitudine; quoniam ſepè ob multitudinem ſanguinis ſuf-*

ſocatur ipſe calor innatus. & fit peßimus ſtatus; qualis dicitur eſſe habitus athletarum, adeò improbatus ab Hippoc. & Gal. *Sed manet in ſanguine perfecta ſanitas; et in ea quantitate quæ ſufficiat pro uita; quemadmodùm dicere ſolemus de lampade ardente; quæ quantitatem olei ſibi uendicat; qua clarè luceat, non plurimam quantitatem.* Q*uia, ſi plus de oleo imponatur, quàm conueniat; non poterit ardere. Sic igitur dicendum de quantitate ſanguinis pro uita alenda.* Ad *tertium, utrùm, exiſtentibus quatuor humoribus proportionalibus (ut uerbi gratia tãtum de pituita, quantum de ſanguine; ut pituitæ unc. iiij. ſanguinis, totidẽ, pariterq; dicendum de duobus alijs) quæ proportio ſit debita; tunc exiſtat ſanitas in corpore illo?* Dico, *quòd non de neceßitate, quia poteſt eſſe proportio optima omnium quatuor humorum; tum, quòd eorum qualitas ſit mala, & non debita; tum, quia peccet, aut in plus, aut in minus.* C*onuenit autem ad ſanitatẽ habendã proportio bona. Sed hoc ſufficit, eò, quòd præter hoc, concurrit debita quantitas ipſorum humorũ.* Pr*æterea circa materiam talem de melancholia ſolẽt moueri multæ quæſtiones (quæ, ut pertractentur, magis conueniunt philoſophis, quàm medicis) uidelicet, utrùm humores ſint anima; &, utrùm pituita, in cerebro exiſtens; ſit eadem, quæ eſt in uentriculo, eiuſdemq; ſit rationis.* Pr*æterea; utrùm bilis; exiſtens, in uentriculo, et in hepate; ſint eiuſdem rationis. his peractis; deueniemus modò ad aliud caput, uidelicet de cauſis generationis humorum.* V*bi, pulcherrima, &*

utiliſſima; uidebimus. Annotabimusq́; errores Auicennæ; in quo capite nonnunquàm decipitur.

AVICENNAE LIBRI PRIMI, FEN primæ, doctrinæ quartæ.

De Humoribus. Cap. Secundum.

LECTIO. XXXIX.

NVTRIENS maſticatione. *Vidimus in præcedenti cap. quomodò Auicen. tractauerit de omnibus humoribus. Nunc autem agit de cauſis generationis humorum; & ſeruat eandem regulam, quam ſeruat in omnibus alijs; ab uniuerſalibus ad particularia progrediens. & in hoc cap. primò ſpeculatur cauſas uniuerſales humorum. Poſtea inueſtigat cauſas ſingulorum humorũ particulatim. Tertiò; cauſas excrementorum ipſorum humorum, ut uidebimus. Quartò inueſtigat nonnullas paßiones, quæ conſequuntur ipſos humores. & hæc breuiſſimè tractabimus; & uidebimus, quàm ſint conſona ueritati uerba Auicennæ.* Et *primò ait; quòd* omnes humores generantur in hepate. *Vbi enim alimentum deſertur ad hepar; ibi generantur omnes humores. Sed, quoniam hoc alimentum extra deſertur; propterea incipit ab illo, quòd extra deſertur, & ponit aliquas alterationes; Sed primò in ore, ſecundò in uentriculo, tertiò in hepate. Ideo de his tribus alterationibus ſigillatim tractat, & primò de illa, quæ in ore fit. & ſciatis; quòd*

nutriens

nutriens tribus modis, fit, & dicitur; ut ſecũdo de fa- cul. nat. primo. Nutriens pro ut *actu nutriens eſt; ut humor ſecundus; qui iam, extra uenas eſt, & ſparſus in membris, aut affixus, & concretus in membris, ut iam iam aßimiletur, aut nutriturus eſt; ſed nondum exiuit è uenis, ut ſanguis.* Cibus *autem eſt materia nutrimenti, & ueluti rudimentum.* Vocatur *tamen nutrimentum; quia futurus eſt nutrimentum. Sed remotè dicitur nutrimentum; de quo hic loquitur* Auicenna. *& hanc poſitionem propoſitam probat, tũ à priori, tum à poſteriori.* Primò *à propria facultate, & cauſa; & inquit* nutriens manditur in ore, *et, quia cibus manditur in ore, & os continuatur cuti uentriculi,* Ideo *aliquam accipit alterationem in ore. & talis eſt conſequentia.* Dicet *autem quis; non intelligo hanc conſequentiam.* Notetis, *unde oriatur uis conſequentiæ.* Sanè *una quæq; facultas (ut primo de facul. nat.) eſt in membro, quod habet talem facultatem; & non eſt, in calore, aut alio.* Vt *facultas ſanguificandi eſt in ſubſtãtia hepatis; & hæc facultas ſequitur temperaturam huius membri, cuius ultimum gradum nullus cognoſcit.* Bene *enim ſcimus, dicere, quòd hoc ſit calidum; ſed, in quo gradu, non cognoſcimus. & hoc meritò cuiuſdam rectæ tẽperaturæ.* In *membro, & in uentriculo; eſt uis concoquendi, & unumquodq; membrum quomodo habeat in propria ſubſtantia, ut concoquat.* Poſtea *calor naturalis, uel ſpiritus; non agit; ſed eſt inſtrumentum facultatis.* Nam *uirtus membri indiget eo nutrimento. & , ſi fuerit*

plurimus

plurimus calor, & temperatura eius uentriculi non fuerit bona in ſua ſubſtantia; ut facultas propria, non optimè fungeretur ſuo officio, licet corroboretis calorem. Si non ſit bona temperatura; nō faciet bonam concoctionem: & è contrà. Si ſit bona temperatura, & non ſit caliditas, & proprium inſtrumentum conueniens ſuæ facultati; non faciet bonā concoctionem, &, quòd dico de hac uirtute; dico de alijs. &, cùm hæc duo requirantur; Auic. probat primò à facultate. Quia, cùm in ſubſtantia membri ſit facultas; ex quo eſt, una, & eadem; tunica; eſt unita cum membro, & ore, & eiuſdem ſubſtantiæ. &, cùm ſit, una, & eadem; ſubſtantia, habet eaſdem facultates. Sed dices, quòd hæc tunica ſit tunica interior uentriculi, & non exterior. Sed tunica interior eſt neruoſa; exterior carnoſa, quæ habet uim concoquendi. Sed hæc non continuatur ori; & interior habet, ut attrahat. ſed ſciatis, quòd in tunica interiori eſt uis concoquendi. Cuius ſignum eſt; quoniam in fundo uentriculi, in quo fit melior concoctio; eſt carnoſior, & craßior; quàm ſit in gutture, & ore. & non oportet dicere, quòd faciat hoc propter caliditatem; ſed, quòd agit propter gradum temperaturæ, nobis incognitum. Nam cor in ſe eſt frigidißimum, eſt enim neruoſum; tamē in ſua ſubſtantia generatur totus calor, qui eſt in toto corpore. & facultas procedit à temperatura; quæ, frigida, & ſicca; eſt; Non autem poſſumus aßignare gradū temperaturæ. Nam magnes attrahit ferrum à propria temperatura; ſed illa temperatura eſt nobis incognita. &

ta. & dicit Galenus. Si cognoſcerem gradum temperaturæ determinatum; crederē, me eſſe Aeſculapium. & ſic Auic. probat à propria facultate. Quoniam, cùm habeat eandem ſubſtantiam; conſequenter eandem facultatem. & ſunt omnia facilia ex dictis. Audiatis modò ſecundum argumentum, factum à priori, id eſt à calore, tanquàm inſtrumento. nam ſaliua eſt in ore; in qua eſt calor innatus, qui eſt proprium inſtrumentum coctionis. & propter calorem innatum fit concoctio. Non autem ponit alia duo argumenta à ſigno; nam probatur duobus ſignis. Primò enim ſi; mandimus triticum; habemus optimum medicamentum pro maturandis apoſtematibus. tamē, ſi hoc idem triticum decoqueremus in aqua; non haberet eandem uim maturatiuam. Secundum ſignum eſt ab, odore, et calore. Si enim mandimus panem; non habet eundem, calorem, & ſaporem; ut dicitur tertio de facult. nat. 6. et oportet notare (ut dicit Gal. quarto de uſu partium, 16; et in lib. de cibis boni, et mali ſucci, circa medium) quòd præparauit natura propria inſtrumenta ſingulis facultatibus. Ad ſanguinem enim præparauit hepar; et ad facultates animales cerebrum. et natura poſuit eandem facultatem in inſtrumētis præparatorijs, quæ eſt in principalibus, ut nō eſſet aliquid ocioſum; ideo prouidit natura; ut in, ore, et æſophago; eſſet uis, conficiendi cibum, et præparandi. Sic et inteſtina præparant nutrimentum, ſic et uenæ meſeraicæ præparāt chylum pro hepate; et in ſingulis partibus ita ſunt facultates omnes, attrahendi, retinendi, concoquendi,

coquendi,expellendi. et ſic natura fuit ſollicita de his facultatibus. et, ſi conſideretis; quàm fuerit prouida natura, cognoſcetis. Nam primò *præparauit nutrimentum; & fecit, ut animal non appeteret; niſi illud, quod eſt iam præparatum; ut ſunt fructus; qui non appetuntur;niſi,cùm ſunt maturi.& ,ſi non ſunt præparata naturaliter, ab arte parantur. & ſemper eſt quidam chorus, ut cibus ipſe continuè præparetur;licet Ariſt. in his non ſit ita inſtitutus.* Nam *ſecundo de partibus animalium,cap. 2; dicit,quòd in ore nulla ſit concoctio; et dicit,quòd os præparat cibum,terendo ipſum; & talis eſt utilitas,& Ariſt. minus fuit inſtructus in arte medica; quàm, Galen. & Auic. ideo ſemper eſt credendum cuiq; ſuæ artis perito. & hoc nutriens ſemper fuit præparatum in ore; & in uentriculo concoquitur perfecta concoctione usq; ad ultimam formam ptiſanæ. & dicit,hoc non fieri tantùm propter calorē uētriculi; quia præſupponimus etiam eſſe facultatem. At dicet quis;*Ex *quo ſupponimus eſſe neceſſarium inſtrumentum. Sed, quando indigemus fortiori actione;indigemus etiam fortiori inſtrumento. & ; cùm in uentriculo debeat concoqui cibus, indigeſtus,& rudis; tamen in uentriculo eſt parum de calore, quoniam eſt nerueus. & dicit* Auic. *quòd* diaphragma ſupra affert calorem; quoniam eſt repletum venis, & dat caliditatem ventriculo, à lateribus eſt hepar; quod eſt tanquàm ſtratum ipſi vētriculo, alia ex parte eſt ſplen. *At dicet quis; Splen eſt frigidus (inquit Auic.) licet*

autem

autem ſit frigidus in ſua temperatura; tamen eſt re-fertus,ſanguine,et uenis. præterea habet zirbum,re-fertum plurimis uenis. præterea multa ſunt conſer-uantia calorem uentriculi; eſt enim plurima pingue-do in ipſo omento; et ſunt muſculi exteriores,qui con ſeruant ipſum calorē,ideo uētriculus habet calorē in-natum multū ita,ut poßit fieri optima cōcoctio ipſius nutrimēti;alioqui,inconcocti,et rudis.et ita dicit Aui. *(poſtquā uoluit totā hiſtoriā explere)quòd poſtquàm concoctum eſt alimentum in uētriculo; fit ſuccus qui-dam,qui eſt ſimilis ptiſanæ. Ita eſt in corpore anima-lis quidam chylus. & dicit,quòd in quibuſdam anima-libus adiuuat ad confectionem huius chyli illud, quod bibitur. & dicit (in quibuſdam animalibus) quo-niam ſunt quædam animalia, quæ non bibunt, aut pa-rum; tamen talia animalia ueſcuntur cibo humido. Quoniam omnis ſuccus ptiſanarius, ſi debet nutrire; debet eſſe humidus. Quoniam, quæ nutriunt; debent eſſe actu humida, ut dicit* Ariſt. *& nè intelligatis il-lud(plerunq;)quòd illud non fiat interdū chylus (quo-niam ſemper fit chylus) ſed referatis illud (plerunq;) ad aquam. & ualdè impropriè loquitur.* Dicit autem; *quòd,ubi ſit confectùs cibus ptiſanarius; attrahitur à, uentriculo,& inteſtinis;per uenas meſeraicas.et ſunt nonnullæ uenæ circa fundum,uentriculi, & inteſtini; quæ attrahunt ipſum chylum ad hepar. et hepar tra-hit huiuſmodi alimentum per has uenas, tanquàm per brachia; quoniam eiuſmodi uenæ ſunt ueluti brachia ipſius hepatis, per quæ trahit chylum.* Et *hæc omnia*

ſunt

ſunt enarrata in quarto de uſu partium à Gal. et Aui. dicit, quòd vbi iſtæ venæ ſunt repletæ; portant omnia hæc collecta ad vnum locum. nam vniuntur ad venam magnam; quæ dicitur porta, *& imaginemini hepar eſſe urbem; quæ habet portam, per quam ingreditur totum nutrimẽtum. &, cùm nutrimentum eſt in illa nena magna; quoniam uis generandi ſanguinem eſt in hepate, & non eſt in uenis; ideo fuit neceſſe, ut diuideretur alia uena magna in paruiſſimas portiones, quæ trãſeunt per totam ſubſtantiam hepatis. Quæ poſtmodùm uniuntur; & faciunt unam uenam, quæ caua dicitur; quæ diſtribuitur in totum corpus. At dicet quis; Quo modo poteſt penetrare chylus, alioqui craſſior, per uenas tam paruas?* Dicit Auic. *quòd illa portio potiùs adiuuat ad penetrationem. &, quoniam aliqua animalia rapacia, habent meſeraicas admodùm breues; ideo à natura ijs non datus eſt potus, quoniam non egent tali potu.* Hactenus Auic. optime *proceſſit; Sed nũc uideamus, quid dicat. Deduxit nos ad hunc punctum; ut cibus iam deuenerit ad hepar, & amplexus ſit chylus ab hepate, & modo factus ſit ſanguis. et, cùm factus ſit ſanguis neceſſitate materiæ, ſequitur neceſſariò, ut fiant quatuor partes ex illo ſucco.*

Ponit Auic. et dicit; quòd omne ſedimentũ in omni ſucco tendit deorſum, ut melancholia naturalis per hypoſtaſim. Nos *autem ponimus, aliquod ſedimentum fieri per aduſtionem; ſed tale non eſt naturale. Sed dicatis, quòd confundit melancholiam, naturalem, et non naturalem;*

naturalem; et dicit; quòd naturalis eſt; quæ fit in loco, ubi ſanguis concoquitur; ubi non fit aduſtio; ſed tantummodò calor naturalis, agit et cõcoquit ſanguinem in hepate; et ſubtilis pars fit bilis, craſſa fit melancholia. Vbi autem contingit aduſtio; fit cholera, mala, et flaua, ſiue uitellina, ſiue æruginoſa; et talis fit ex aduſtione partis ſubtilis. pars uerò craſſa, ſi aduratur; fit melancholia non naturalis. et audiuiſtis, quòd omnes humores naturales fiunt à calore naturali, non naturales à calore præternaturali; ut uidimus ſuperiùs, et ideo ſtant cum fundamentis Galeni. *Quarta pars huius ſucci dicitur ſanguis, et duo ſunt humores naturales. Tertius humor dicitur ſanguis. Quarta pars eſt illa, quæ non eſt bene concocta. At quæret quis; Cùm humores quatuor in hepate generentur; cur dicimus, locum pituitæ proprium eſſe uentriculum?* De pituita *enim, impropriè dicta, quæ generatur in multis partibus corporis, etiam num in capite; nunc non loquimur.* Reſpondet Auic. *eam partem, quæ non uertitur in naturam ſanguinis in hepate; dici pituitam. & hãc non eſſe excrementum ſanguinis; quia eſt ſanguis non coctus. &* dicit Auic. *quòd eſt illa pars, quæ non eſt bene cocta. &* ideo optimè dicit Auic. in hoc loco. Ad*uertendum tamen, cum dicimus pituitam crudam; dici crudam, quoniam effugit cõcoctionem hepatis. Quoniam pituita ita ſe habet; ut effugiat, coctionem, & conuerſionem in ſanguinem. & dicitur pituita cruda; quando effugit coctionem in uenis, quia iam effugit intentum naturæ. et, cùm in uenis non uertatur in ſanguinem;*

guinem; dicitur meritò cruda, quia non concoquitur. Quoniam effugit coctionem; quando deberet concoqui. Sed in hepate debet eſſe cruda; quoniam ſeruatur tanquam theſaurus pro uſu. et oportet aduertere; quòd mouentur multæ quæſtiones. Nonnulli *enim dicunt; quòd,* Auic. *et* Galenus; *poſuerunt quatuor humores, cùm tamen ſint quinq;. Quoniam eſt aquoſitas ſanguinis; qui quidem eſt humor, et habet ſuos uſus. Si tamen aduertatis ad mentem* Galen. *ſecundo de facul. nat. cap. 9; dicit, quòd quò ad nutrimentum ſunt excrementa. et, quòd nihil aliud exquirũt; quàm, ut expellantur è corpore. Sed omnis humor eſt, in quod in primis nutriens conuertitur; ergo oportet, ut humor nutriat.* Ideo *ſerum, cùm non poßit nutrire; non erit humor, quoniam non conuenit illi definitio humoris. & ſic clara erit ſententia* Auic. Et, *ut habeatis omnia; plurimùm utilis eſt cognitio harum ſeroſitatum.* Ideo *bene aduertatis; nam Gal. 6.*Epidem. *ſec. 2. circa finem; dicit ſeroſitatum, quandam naturalem eſſe, quandam non naturalem.* Naturalis; *quædam eſt excrementum, quod redditur propter potum. nam animalia indigent potu ; ut cibus attenuetur. &, niſi adderetur potus; chylus nõ penetraret usq; ad hepar. et, cùm tranſit per uenas capillares tranſit.* Ideo *oportet, ut adſit quoddam aqueum, dilatans hoc nutrimentum; ut poßit penetrare hæc aquoſitas.* Dicitur naturalis. *Quædam eſt in ſingulis humoribus propria. & nullus eſt humor, qui non habeat aliquod ſerum proprium ſecum. nam & ſuccus melancholicus*

habet ſerum hoc. Et, ſi non eſſet hoc ſerum; non poſſet fieri acidus, ut dicit Gal. in loco allegato. & quilibet humor habet ſuum ſerum; & non uidebitis ſanguinem, quin etiam adſit ſeroſitas. & hæc ſunt duo genera ſeri. Vnum, quod eſt ex potu. Alterum; quod eſt pars tenuis humoris. Sunt modò alia, & ſunt, quæ fiunt propter putredinem; quando humi dum intrinſecum extrahitur, uel per aduſtionem, uel per putredinem. & hæc ſeparatio fit per colliquationem; Primò autem fit per defluxum. &, cùm eſt per aduſtionem; tunc aquoſitas exprimitur, uel ex tota maſſa ſanguinis, uel ex aliquo humore. & tale ſerum facit ulcera maligna; ut tertio de cauſis ſymp. Primò igitur, quòd hæc genera ſeri faciant proprias ægritudines; manifeſtum eſt. Quoniam ſerum, ſi fuerit naturale; ubi retinetur in corpore; facit hydropem. Sicut uidetis contingere in corporibus, ubi propter obſtructionem, factam in uenis emulgentibus, ſic retinetur ſeroſitas humorum naturalium. Secundo modo faciũt puſtulas in corpore; & eſt aquoſitas, quæ nõ poteſt expelli è corpore, & deuenit ad cutim. Sed, ubi eſt ſerum, per colliquationem extractum; ſi detinetur intra uenas, facit febres continuas. ſi extra uenas ſupra muſculos; facit febres intermittentes, ſi ad certa loca; facit inflammationes. ſi ad alia loca; facit diuerſa ulcera maligna. & ſic habemus de iſta aquoſitate ſanguinis, tum, quòd ſit ex toto genere præter naturam quantùm ad hoc, quòd non nutrit; tum quod harum ſint plura genera, alia naturalis, alia non naturalis.

ralis. Non naturalem; dicunt Græci ἰχῶρα. *Naturalem autem;* ὀῤῥόν. *Ichor autem; à nobis dicitur ueluti ſanies.* Et *talis ſeroſitas diuerſificatur pro diuerſitate humoris, cuius eſt aquoſitas.* Et *non eſt uerum (ut uerba ſonant* Auic.) *quòd talis ſeroſitas tanquàm ſponte tendat ad renes.* Q*uoniam renes attrahũt ſua facultate ipſam ſeroſitatem; & talis aquoſitas tranſit per ambitum omnium uenarum.* Et *huius ſeroſitatis una pars expellitur per urinam; alia pars expellitur per ſudorem.* Et *nihil aliud eſt ſudor; quàm hæc ſeroſitas. &, ubi eſt plurimũ de hac ſeroſitate; eſt plurimũ de ſudore.* M*odò adeſt ſecunda pars huius cap. hactenus enim egit de cauſis uniuerſalibus humorum; nunc uerò agit de cauſis particularibus humorũ particularium, & primò de ſanguine.* Et *per potum intelligatis potum, uini; & non aquæ, quæ nihil nutrit.* Et *notetis, quòd cùm dicitur, quòd forma ſanguinis eſt decoctio; intelligere debetis decoctionem bonam; prout eſt, terminus bonæ decoctionis, & terminus boni ſucci, & deuenit ad proprium terminum.* In *hepate enim efficitur ſanguis; & forma ſanguinis acquiritur per illum motum. Sic ergo exponatis.* Concoctio bona; *id eſt finis bonæ concoctionis.* Choleræ autem rubeæ. Et *notetis modò; quòd iſti errant, ſequentes Auicennam; quoniam aſſumunt principium malum.* I*am monſtrauimus, quòd humores materiales fiunt à calore naturali. Sed hic dicit Auicen. contrà.* N*aturalis quidem fit ab igneo; ſed non naturalis à quonam fiet?* P*ræterea,* V*idemus; quòd cor-*

pus,temperatum,& ẽt frigidius; habet bilem.et,quod Auicennam decepit; fuit,quòd non aduertit neceſſitatem materiæ. & uidemus, quomodò neceſſitas materiæ iungitur cum neceſſitate finis; & erat intentum à natura,ut generarentur omnes humores. Neceſſi*tati autem huius finis* Deus *adiungit neceſſitatem materiæ,ut dicit* Gal.*contra* Moſem; *qui ponebat,neceſſitatem finis,& non neceſſitatem materiæ. & arguit etiam contra* Democritum; *qui ponebat neceſſitatem agendorum ex neceſſitate materiæ. Sed* Deus *glorioſus elegit materiam; quæ haberet hanc neceſſitatem, quæ iungeretur cum neceſſitate finis. &, cùm in hac materia ſint partes diſsimiles, & agens ſit idem; ex parte craſſiori, & terreſtriori; fit melancholia; ex ſubtiliori autem fit bilis. & omnia terminantur; quando agens temperatum eſt,& materia conueniens. & eos uidemus homines optimè degẽtes, qui utuntur materia conuenienti. &, ſi agens fuerit conueniens, & materia non ſit proportionalis; humores non erũt naturaliter diſpoſiti.* Et *in generatione bilis ponebat* Auic.*calorem igneum; cum tamen fiat à neceſſitate materiæ.* Nam *hoc etiam ipſum cogitur* Auic. *concedere. &,ſi augeatur calor, & igneſcat; fit plus de bile. & totus error* Auic.*fuit, quoniam non aduertit neceſſitatem materiæ.* Ex *ſuperfluitate decoctionis non fit bilis naturalis; ſed ex decoctione moderata, et temperata,* & id,quòd diximus de generatione bilis; idem iudicetis de generatione pituitæ,& generatur à calore diminuto. *Sed hoc eſt*

falſum;

falſum; quia calor naturalis agit. & ,ſi peccet calor, & ſit minor; generatur plus de pituita; ſed non eſt naturalis, quia naturalis non peccat in quantitate: Modò Auic. cùm dixerit, quòd alij duo humores (ſcilicet bilis, & pituita) generati ſunt à calore immoderato; dicit, quòd melancholia naturalis generatur à calore temperato, & non naturalis à calore igneo. & optimè dicit, cùm tamen ſuperiùs aliter dixerit de alijs humoribus. & aduertatis ad hunc locum; quia fecit errare multos uiros. Dicit enim; quòd generantur, aut propter materiam, & debilitatem ſplenis. *Quantùm ad caliditatem uehementem; hoc uerum eſt de melancholia non naturali. Quantũ uerò ad debilitatem ſplenis; imbecillitas eius multiplicat melancholiam in corpore, quoniam non attrahit ipſum humorem melancholicum; non; quòd generet ipſam, quoniam generatur in hepate. & dicit* Auicen. *quòd* propter uehementiam frigiditatis generatur melancholia. *Sed frigiditas, quatenus frigiditas, generat melancholiam. nam pituita, generatur à frigiditate; quoniam humores ſunt crudi ex generatione pituitæ. & ,ſi frigiditas adiungatur ſiccitati; generatur melancholia. Sed aduertatis; quòd complexiones, frigidæ, & ſiccæ; generant plurimum de melancholia; ſicut ſenum; qui, frigidi, ac ſicci; ſunt. & hi abundant ſucco, melancholico, & pituitoſo; propter cruditatem.* Ex *ſucco melancholico generatur; quoniam quodq; generat ſibi ſimile, & nutritur ſimili. nam oſſa generantur ex ſucco melancholico;*

& eo nutriuntur. Nam (*ut monſtratum eſt*) *unumquodq; corrumpitur à contrario*; *& nutritur*, *& generatur*; *à ſimili. & ſanguinem,tandiu alterāt;quàm diu uertunt ad ſuum*, *frigidum*, *& ſiccum*, *& membra,frigida,& ſicca*; *debent nutriri ſucco,ſibi ſimili*. *& non ſequitur propter hoc*; *quòd omnis temperatura,frigida,& ſicca;generet melāცholiam,ſed à determinato gradu caliditatis*.

LECTIO. XL.

VIDIMVS *hactenus*, *quemadmodùm expoſuit* Auic. *tàm cauſas uniuerſales humorum*, *quàm particulares.& uidimus;quæ nam eſſet cauſa efficiens humorum. & uidimus*; *in quibus deſcrepat,à* Galen. *& à rei natura*; *maximè in cauſis efficientibus*. *&*, *cùm numeraſſet ſingulas cauſas*; *tandem unum uniuerſale protulit*. *& dixit* omnes humores generari à frigido,& calido *ſed hoc erat ſatis cōfuſum;quoniam & alia miſta generantur à calido, et frigido.Sed hoc non erat docere cauſas generationis humorum*; *niſi,quatenus dixit, quòd habet cauſas communes cum alijs generabilibus*, *& dixit*; *humores fieri à calido*, *& frigido; cū alijs cauſis,& uidimus;quomodò Auic. tenebat, pituitam fieri à frigido*. *Si autē frigidum maximè intendatur;fieri melancholiam. Sed nos dicebamus; quòd frigiditas, quatenus frigiditas, non generat humorem melancholicum*; *quoniam frigiditas non facit aliquam concoctionem,ſed ſolummodò cruditates. & uidimus*; *quòd Auic. ſuperiùs ponebat*, *hunc hu-*

morem

morem fieri à calore naturali; & ideo ſequitur, quòd nullus ſuccus fiat à frigiditate, quod tamen dicit hic Auic. qui dicit; quòd, quando aliqua frigiditas aduenit alicui humori (ut dicit Ariſt. *quarto meteor.) quia plurima eſt; exprimitur humidum, ſicut uidemus ſeparari humidum à ſicco. & ſic humidum exprimitur. et ſic exprimitur per frigiditatem exprimentem. et imaginatur; quòd, quando aduenit maxima frigiditas humori alicui; exprimat humidum, & reſtet materia ſicca.* Tamen, *ſi hoc uelitis profundiùs conſiderare; hoc non dicit* Ariſt. *ſed ſolùm dicit, exprimi quaſdam partes uaporoſas. & non exprimitur humidum excrementitium, ſicut in ſucco melancholico; quòd calidum ſemper, magis, ac magis, indurat.* Ideo *non poſſumus dicere, quòd melancholia ſit congelata per frigiditatem, cùm non diſſoluatur à calido, ſed magis induretur.* Ideò *malè imaginatur* Auic. *quòd per frigiditatem fiat ſuccus melancholicus. hoc autem maximè erit; ſequendo uiam ipſiuſmet* Auic. *qui nõ tenet, quòd ſuccus melancholicus fiat per omnimodã expreſſionem humidi à frigido.* Sed *nunquàm ſuccus melancholicus fit à frigiditate. quatenus frigiditas eſt; bene tamen à temperatura, frigida, & ſicca; ut dicit* Gal. *ſecundo de temperamentis; ubi dicit, quòd temperatura, frigida, & ſicca; generat plurimum de pituita;* Nam *ſenes plurima abundant pituita.* Sed, *quomodò intelligitur, quòd frigida, & ſicca; temperatura generet melancholiam?* Aliàs *uidimus; magnam eſſe differentiam; quando dicimus, frigidam temperatu-*

ram aliquid facere. Quoniam temperatura eſt quædam proportio; & mira quædã reſultant ex his qualitatibus. præſertim; ſi uelimus tenere ſecundùm Gal. quòd anima ſit temperatura. & aliud eſt dicere, aliquid fieri ex temperatura; & aliquid fieri ex qualitatibus, &; ubi, calidum, & frigidum, etc. conueniũt; faciunt proportiones quaſdam, quæ poſſunt facere miranda quædam; ſicut uidemus de corde; quòd alioqui eſt in ſe temperaturæ, frigidæ, & ſiccæ; tamẽ generat calorem. Sic, ſi dicimus; unumquodq; membrum agere ſecundùm propriam temperaturam, & generare humorem, ſimilem ſuæ temperaturæ; ſicut uidemus de oſſe; quod, ut nutriatur; uertit ſanguinem in ſubſtantiam, frigidam, & ſiccam. &; ſi corpus ſit, frigidum, et ſiccum; nutrietur frigido, et ſicco; et generabit humorem, frigidum, et ſiccum; et talis eſt ſuccus melancholicus. et, frigidi, et ſicci; redundant multa pituita; quoniam fiunt inconcoctiones, cùm habeãt diminutum calorem, quãtùm ſcilicet ad excremẽtum. Quantum autem ad proprium alimentum; generant plus de humore melancholico; quoniam, ut nutriantur; debent nutriri ab humore, ſibi ſimili; et talis eſt melancholia. et, ſi intelligatis propter congelationẽ, ut exprimatur ex humore illud humidum; exprimitur, et fit humor melancholicus. Sed faciliùs exequemini rem per meth. quam uidimus. et uidimus, quòd cholera naturalis generatur à calore naturali; et hæc omnia uidimus in proprijs locis. et, ubi uidit Auicenna, quòd complexio generat ſibi contrarium per accidens;

accidens. et, quòd frigida et ſicca; complexio non generat ſibi ſimile, ſed diſsimile; et generat, frigidum, et humidum. Non *bene dicitur contrarium; quoniam uerè non eſt contrarium, ſed potius diſsimile. et calor naturalis intendit generare ſuccum, ſibi ſimilem; ſed propter diminutionem agentis non poteſt aſſequi proprium finem; quoniam à diminuto, calore, et agente; fiunt formæ diminutæ. et ſic; cùm agens intendat humorem, frigidum, & ſiccum; per accidens generat, frigidum, & humidum, propter debilitatem agentis. & hæc omnia tranſtulit ex* Gal. *in ſecũdo de temp. & ſecundo artis med.* Debes autem ſcire; quomodò ſanguis. *Vidimus, quomodò Auic. agat quatuor in hoc capite. nunc adeſt tertia pars, in qua agit de cauſis ſingulorum excrementorum quorumcunq; humorum. & excrementum eſt illud, quod effugit coctionem; ergo uidetur excrementum habere quandam relationem ad cõcoctionem.* Ideo, *quot ſunt ſpecies coctionis; tot ſunt ſpecies excrementorum. & uidemus, quomodò ponat quatuor coctiones; & ſic ponit quatuor excremẽta. Fit ergo prima concoctio in uentriculo. hæc concoctio habet proprium excrementum. Secunda in, hepate, & uenis; ſecundùm* Gal. *Secundùm uerò Auic. in hepate tantùm. & tertia in uenis. Secundùm quidem* Gal. *tertia in membris; ſecundùm uerò Auic. hæc eſt quarta. &, cùm nihil aliud ſit excrementum; niſi ſeparatio alicuius ſucci, qui effugit coctionem; ſed horum excrementorum, quædam ſunt naturalia, quædam non naturalia. naturalia du-*

pliciter

pliciter diuidũtur; quædam quidem ita ſunt purè excrementa ita, ut nullum habeant uſum; quædam uerò habent aliquid utile; ut, lac, & ſemen; quæ ſunt excrementa naturalia, & ad aliquem uſum facta; aliqua ſunt excrementa tantùm, & nullum habent uſum; ut, ſudores, egeſtiones, & ſordes aurium. Hæc igitur eſt *explicatio excrementorum naturalium.* Non naturalia *autem ſunt illa, quæ recedunt à fine naturali; quoniam habent cauſas non naturales, & deficiunt à ſuo fine. Quantùm ad excremēta naturalia in prima coctione pura; ſunt fæces naturales; quæ, quando ſunt naturales; ſunt in quanto, & in quali; debitè; & non habent moram, niſi conſuetam, ut aliàs uidimus.* Ea uerò, *quæ non ſunt purè excrementa; ſunt fæces quando ex inteſtinis gracilibus ad uaſa. Neq; tamen ita ſunt excrementa; ut non habeant aliquid, craſſi, et boni; nutrimēti. Quoniam etiam uenæ meſeraicæ quædam tranſmittunt ad illa inteſtina craſſiora.* Excrementum *autem non naturale; eſt; quod, uel in quanto. uel in quali; peccat, uel in utroq;. Si in quanto tantùm; non dicitur ex toto genere præter naturam; & ſic, reliqui humores, & ſanguis; interdum peccant in quanto. Vbi autem iſti humores peccant in quanto tantùm; dicuntur excrementa non naturalia, ratione ſolummodò quantitatis, & non ex totò genere præter naturam.* Excrementum, *peccans in quali; eſt ex toto genere præter naturam. Vt, cùm, fuerit, uel humidum, uel ſiccũ, uel peſſimi odoris, uel ſaporis acerrimi, ut abradat inteſtina; hæc excrementa ex toto*

genere

genere ſunt præter naturam, Si autem peccabunt, in quanto, & in quali; magis dicentur ex toto genere præter naturam. Secunda concoctio fit in hepate, & uenis; & habet propria excrementa ſecundùm eandem diuiſionem. Purum igitur excrementum naturale; eſt aquoſitas, quæ tranſit ad urinam. Erat enim neceſſarium, ut eſſet plura aquoſitas; ut chylus poſſet tranſire per uenas meſeraicas arctiſſimas. &, ubi non eſt ampliùs uſus iſtius aquoſitatis, excernitur talis aquoſitas, & maxima pars huius aquoſitatis; ſeparatur. & talis aquoſitas eſt excrementum, purum naturale; intentum à natura, conſiderata in ſe ipſa. et eſt intentum à natura propter neceſſitatem. huic ſeroſitati eſt admiſtus ſanguis; ratione cuius trahitur à renibus. Quoniam illa portio ſanguinis eſt apta nutrire ipſos renes. Excrementum autem non naturale; Vel peccat in quanto tantùm; & tunc, uel deficit, uel excedit; ut propter magnam frigiditatem corporis, &c. Vel peccat in quali; ut ſi ſit, uel tenuior, uel craſſior, uel in colore, odore, &c. & ſic multipliciter poteſt peccare. et hoc ſatis. Sed ſciatis, quòd Aui. ponit tertiam coctionem in uenis; & neſcio, qua ratione hoc fecerit, uel quo authore. nam nullus author hoc dicit; quoniam omnes ponunt tres coctiones tantùm. Sed, ſi dicas, quòd ſit aliqua alteratio in uenis; Ergo concoctio; nego conſequentiam; quoniam ponit Auic. quòd nutriens in ore mãditur; tamen põnit eandem concoctionem, in ore, et in uentriculo. Alteratur enim in ore; tamen non eſt coctio. et, quare magis po-

ſuit

ſuit coctionem,quæ fit in uenis,diſtinctam ſpecie à coctione iecinoris; & nõ diſtinxit coctiones, in ore, & in uentriculo,aut in inteſtinis; nam in his omnibus locis fit alteratio? In lib. quidem de cibis, boni, et mali; ſucci; Galenus ſcribit; naturam noluiſſe pati mẽbrum aliquod ocioſum eſſe; neq; eſſe aliquod tempus, quo non operetur. Ideo natura prouidit; ut, cùm cibus præparatur in ore; etiam ibi recipiat aliquam alterationẽ. et omnia conſpirant in unum finem.Sic in ipſis membris debet fieri aliqua præparatio;ergo uenæ præparant hepati; ſicut os præparat uentriculo, in quo fit chylus, ſicut in iecore fit, ſanguis. & coctiones, & alterationes; denominantur ſecundùm finem acquiſitum; ideo eſt, una, & eadem; concoctio in uenis,& hepate; cùm non acquirat nouam formam.Sed in uenis eſt forma ſanguinis imperfecta; in hepate fit perfecta. & ſunt tantùm tres coctiones; quoniã ſunt tres formæ diuerſæ; quæ acquirũtur in hoc toto corpore,in quo fit nutritio. et ſic uidemus,quomodò Auicenna aberret à ueritate, & ab authoritate Galeni; Quoniam una eſt tantùm coctio in, uenis, & hepate, & eſt unum excrementum; et eadem eſt materia,ſudoris, et urinæ; et uenæ remotiores excludunt materiam aquoſam. ad partes magis propinquas. et dicebat ille; quòd ſudor non eſt excrementum naturale; quoniam illud,quod eſt excrementitiũ in corpore,bene diſpoſito; tranſmittitur ad proprium locum.Si igitur propter aliquam cauſam fiat ſudor, erit excrementum non naturale, quoniam fit à nõ naturali cauſa. et

ſa. et ſic audiuiſtis, quomodò non ſit purum excrementum; et, quomodò nõ naturale excrementũ. Tertia concoctio fit in membris; quando nutrimentũ ſpargitur ueluti ros; et ibi fit tertia concoctio, et tertium excrementum. Quoniam enim alimentum ſemper eſt contrarium nutriendo; Ideo *oportet, ut ſit aliquod excrementum. & excrementum naturale eſt illud, quod eſt purè excrementum; ut, quod quotidie diſflatur per ſudores, uel per halitum. nam quotidie diſflatur aliquod excrementum; unde ſordeſcunt panni. et hoc eſt excrementum purum naturale, quoniam non habet aliquem uſum.* Aliud *eſt excrementum, ſed non purum; & eſt illud; quod tranſit, uel in pilos, uel in ungues.* Videmus *enim creſcere, pilos, & ungues.* De *unguium uſu; dicit* Galenus, *quòd pertinent ad res minutiſſimas præhendendas. & hoc excrementum habet aliquem uſum; & etiam, pili, & cornua.* Aliud *excrementum non naturale, quod peccat in quanto tantùm; ut propter plurimos labores plurimum ſudãt homines. & hic ſudor peccat in quanto tantùm; ut in* Aph. *Qui plurimum ſudant. Sed, ſi exceſſerit in quali, uel in ſubſtantia; ut, ſi ſit craßior; facit, apoſtemata, & ſcirrhos, &c. Si fuerit pituita. Si melancholia; facit uarios abſceſſus ſecũdùm uarios gradus. Si materia ſit ſubtilis; facit impetigines, uariasq; puſtulas. & ſic habetis fundamenta totius artis medicæ. et hæc ſunt confuſiſſimè dicta ab Auic. cùm tamen clariſſimè dicta ſint à nobis. Quarta pars huius capitis eſt de affectibus humorum. & dicit; quòd, qui habent humores*

res ſubtiles; hi ſunt ſubiecti quibuſcunq; reſolutionibus. & ſic ubicunq; homines habent humores tenues; oportet magnoperè aduertere; quoniam non tolerãt ieiunium, & euacuationes omnes. Affert ſecundam paßionem humorum; & dicit, quòd habẽt cauſas ſuorum motuum. & dicit, quòd commotiones, animi, & corporis, multùm mouent humores. & in paßionibus animi; primò mouetur bilis, quoniam facilè inflammatur, & ex qualibet motione, tum animi, tum corporis. & humores, craßi, frigidi, & quieti; fiunt ualidiores. & ad pituitam generandam nihil efficacius eſt; quàm ipſa quies. ſicut motus, auget, & multiplicat; bilem. et ſuccus melancholicus medio modo ſeſe habet; quandoq; enim à quiete fortificatur. Sed ſuccus, qui fit per aduſtionem; fortificatur à motu. &, qui imaginatur res rubeas; in eo abundat ſanguis. Vnde ſpiritus mouent imaginationes; ſpiritus autem eleuantur ab humoribus. & in illo, in quo abundat ſanguis; ad illud ſedandum remouentur res rubeæ, et luminoſa loca. &, ſi uelimus expellere ipſam melancholiam; remouemus res nigras, & addimus claras. & poſt dicit; quòd reliqua, quæ ſuperſunt de humoribus; potiùs attinent ad ſophiſtas. Et *tangit ipſum Galenũ; qui contra* Eraſiſtratum *diſputat has quæſtiones ad longum, et inquit* Auic. *nos talia prætermittemus. et, cùm hoc faciat* Auic. *et nos faciemus.*

AVICENNAE

AVICENNAE LIBRI PRIMI, FEN Primæ, Doctrinæ quartæ.

De Membris. Cap. Primum.

LECTIO. XLI.

AVDIVISTIS; *quemadmodùm fuerat propoſitum ab Auic. tradere doctrinam per ordinem compoſitiuum. et hic ordo oritur ab ordine reſolutiuo; ideo optimè in prima doctrina, primò fecit reſolutiones. et in ſecunda doctrina; incepit doctrinam ſecūdùm compoſitionem; et propoſuit differentiam, ex qua oriebatur reſolutio; et dixit.* ſanitas corporis ſalubris, &c. *Deinde cepit tradere totam ſcientiã ordine compoſitiuo. nam primò eſt ſanitas, quæ eſt ultimus finis; et ab hac incepit Auic. deinde ad cauſas efficientes acceſsit, poſtea ad materiales ſicut facit ædificator domus. primò in compoſitione eſt materia, ſic facit Auic. Primò enim agit de ſubiectis, quæ ſunt materia. et ſic à principijs eſt incipiendum uſq; ad principiata, quæ ſunt nobiliora. non loquor modò in metaphyſica; quia principia ſunt nobiliora. Auic. itaq; proſequens, primò ſecundùm compoſitionem; incepit à principijs; uidelicet, ab elementis, et ab humoribus. Poſtmodum deuenit ad principiata, hoc eſt ad membra; et accedit ad ſubiecta, maximè propria ſanitatis. Primò ponit definitionem membrorum. tractat primò de affectibus membrorum; uidelicet, quòd quædam ſunt ſimilaria, quædam principalia, quædam non; quæ*

quæ omnia declarabimus. Non *debent relinqui conſiderationes membrorum*. *In ſecundo enim de partibus animalium,cap.primo; dicit, Ariſtot.quòd unumquodq́; membrum reſpicit propriam operationem*. *Præterea hæc conſideratio eſt neceſſaria ad cognoſcendum, membrum ægrotans, et naturam ægritudinis illius*. Non *autem poteritis bene cognoſcere ,niſi ſciatis; an membrum ſit ægrotatiuum, uel non; uel ſimilare,uel non;uel principale,uel non.et hoc facit ad curationem, et ad prognoſticationem. nam, ſi fuerit morbus in membro principali,uerbi gratia in hepate; illud membrum principale trahit ſecum alia membra in conſenſum*. *Ideo primùm refert ſcire de iſtis communibus affectibus in membris cõmunibus*. De *membris igitur eſt agendum; quæ membra ſunt ſubiecta ſanitatis*. *Quoniam autem Auic. in cap. primo dixit, ſpiritum,et membra;eſſe ſubiecta ſanitatis;oritur dubium,quare Auic. hic non fecerit mentionem de ſpiritibus? et ſi non ſunt ſubiecta; quare ibi fecit mentionẽ. Vt igitur uideamus,an ſpiritus ſint ſubiecta;oportet uidere, quid ſint ſpiritus; utrùm ſint animati, etc. Spiritus ergo eſt multiplex,loquor;autem de eo;prout eſt pars naturalis;non de flatu,etc.Spiritus igitur, prout eſt in corpore humano; triplex eſt*. *Vnus eſt in communiſsima ſignificatione; et appellatur ſpiritus complantatus, et hecticus. et nihil eſt aliud iſte ſpiritus; quàm ſpiritus in rebus, metallicis, et animalibus. Primò; igitur ſi conſideretur hic ſpiritus in uegetabilibus,et metallicis; eſt calor complexionalis.In quo*

eſt

eſt hoc terminans? In animali (licet non ſit terminans quidem, et ultimus actus) et eſt calor, ſed in potentia; ut actuetur, et influat; à corde. et tunc eſt animal, quotieſcunq; ponatur hic ſpiritus complãtatus, et reducatur ad actum à corde. Membrum igitur eſt; quoties habebit hunc calorem complexionalem in potentia; ut recipiat calorem in actu. Nam manus abſciſſa habet manus formam; ſed non uiuit. Et habet calorem complexionalem, ſicut metallica; ideo hæc manus corrumpitur, quia non accipit calorem in actu. ſpiritus igitur dicitur, complantatus, et hecticus; quia eſt calor complexionalis, exiſtens in membro. Et dicitur complantatus; quoniam non eſt infuſus. Secundo modo dicitur ſpiritus; qui nobilior eſt eo ſpiritu, primo modo dicto. Hic autem eſt in animali tantùm; et eſt in corde, et diffunditur per ſingulas partes, dans actum unicuiq; membro. Qui actus dicitur uita, et, cùm eſt unitus illi ſpiritui complexionali, facit omnes operationes, quæ fieri poſſunt in corpore. Nam hic ſpiritus in omnibus membris inuenitur; ſed uario modo. In quibuſdam enim eſt magis materialis; in quibuſdam magis formalis. Hæc eſt ſententia Galeni. Et hic ſpiritus uocatur à Gal. naturalis. Præter quem ſpiritum, aliqui dixerunt dari. Tertium ſpiritum, qui uocatur naturalis; Cùm ſit contra ſeipſos. Cùm Gal. non ponat hunc tertium ſpiritum; ſed dixerit naturalem, qui facit operationes naturales. Tertius eſt ſpiritus omniũ perfectiſsimus; qui quidem, & eſt in arterijs, et fluẽs; pro optimis operationibus. Nam per hunc ſpiritum

fiunt optimæ operationes; & generatur ſecundùm medicos tantùm in cerebro, ſecundùm philoſophos in corde. Quantum *autem attinet ad primum ſpiritum; nunquàm uidebitis Galenum loquentem de hoc ſpiritu, niſi ſub dubio.* Tamen *ponendus eſt hic tertius ſpiritus ſecundùm Galen.* Auer.*autem, magis reſpiciens ad ueritatem; poſuit duos ſpiritus; uidelicet, animalem, & uitalem.* Iam *igitur ſatis dictum ſit; quid ſit ſpiritus implantatus. Secundus dicitur uitalis,* Tertius *animalis. habita hac cognitione; quæritur modò an ſpiritus ſit ſubiectũ ſanitatis.* Videtur *enim, quòd non; quia operationes non ſunt in componentibus, ſed in compoſitis; ideo in membris erit ſanitas, non in ſpiritibus. Eſt autem ſanitas in ſpiritu impropriè. & loquimur de primo ſpiritu.* Vtrũ *modò ſit in ſpiritu uitali; quæritur.* Neq; *autem in hoc eſt ſanitas; quia, uel eſt anima, uel ſedes animæ. & ideo eſt potiùs effectiuus, quàm ſubiectiuus.* Neq; *etiam eſt in animali.* Quo *intellecto; facilè poteritis reſpondere, an ſpiritus ſit animatus. Si enim accipiatis primum ſpiritum implantatum, cùm unitur cum ſpiritu uitali; tunc dicetur animatus, ſed impropriè eſt animatus, quatenus recipit ſpiritum uitalem.* Et, *dum uniuntur; non dicitur animatus, quia illi ſimul uniti faciant operationes animæ. Sed, quia unitus ſpiritus eſt tanquàm, forma, & anima; cui unitur; tanquàm materia; unde uidetur quaſi reſultare corpus animatum, ſed impropriè; ita ſpiritus implantatus non erit propriè animatus.*

In hac declaratione reliquimus unum, quod erat; quòd; quando uidemus apud Galenum ſpiritum naturalem; debemus intelligere eſſe eundem cum calore innato, & diſtingui ſola ratione. Quare, quando hic ſpiritus, concoquit, diſtribuit, & facit tales operationes; tunc dicitur calor naturalis. Quando uerò, palpitat, & mouet, &c. tunc dicitur ſpiritus. Modò accedamus ad tractatum de membris. Membrum eſt corpus, &c. *Primò definit membrum antequã accedat ad paſſiones; quia nõ poſſumus ſcire paſſiones, niſi mediante definitione. Primò igitur incipit à definitione. Circa quòd fortaßis eſt animaduertendum; Auic. fuiſſe præpoſterum. Ideo primò diſtinguemus, quia definitio non poteſt competere æquiuoco. Cùm igitur membrum ſit quoddam multiplex; priùs erant diſtinguenda hæc membra, quòd ſcilicet ſit membrum, uel ſimplex, uel compoſitum, &c. Poſtea definiẽdum; ſicut Ariſt. in primo de animalibus. Qui, uolens ipſa membra definire; incepit diſtinguere; & dicere, quædam membra ſunt ſimilaria, quædam dißimilaria. Aui. autem præpoſterè facit; ideo obſcuram definitionem fecit. Nam hæc definitio, poſita à Gal. non eſt bona, quia manus componitur ex, carne, neruis, uenis, &c. & non ex compoſitione humorum. Pro quo dicẽdum eſt, Auicennam hic definire membrum ſimilare. Dicit* membrum eſt compoſitũ ex humoribus, etc. *Sciuiſtis, quemadmodum definitio debet habere proximum genus. Quòd non fecit Auicen. quia dicit, quòd membrum eſt corpus; corpus autem nõ eſt genus proximum,*

ximum,quia multa ſunt intermedia. Ideo debebat dicere; quòd membrum eſt inſtrumentum corporis animati. Cùm definierit membrum per genus generaliſſimum; fuit coactus dicere eſſe ex prima cõmiſtione. Et,licet metallica poßint dici eſſe ex prima cõmiſtione; addit ſecundam differentiam, (qui quidem humores ex prima commiſtione ciborum ſunt) Et per hoc diſtinguuntur à metallicis; quæ non ſunt ex prima commiſtione ciborum. Sed,quoniam plantæ uidentur habere talem humorem, et aluntur; ideo uidentur habere membra. Ideo addit tertiam differentiam; dicẽs,qui cibi oriuntur ex elementorum commiſtione prima. Tamen cibi illi non fiunt ex prima commiſtione elementorum. & hæc eſt definitio ſecundùm Auic.Circa quam eſt aduertendũ. Quia enim dicit,(primò membrum generari ex humorum prima commiſtione) non uidetur eſſe uerum; Quia non principaliter ex humoribus,ſed ex humiditatibus. Circa hoc debetis notare illud uerbum (ex prima cõmiſtione.) Nam per illud intellexit prima ſemina,ſicut prima ſemina ſunt cibi. Non enim inuenitur aliquod ſemen,niſi cibus; & ſunt ſunt etiam quatuor elementa. Nam Auic.non intellexit ultimum, ex quo efficitur membrum; ſed ſemina ipſa. Sicut enim ſemina humorum ſunt cibi; ita ſeminà membrorum ſunt humores. Secundò dubitatur, quomodo dixerit (ex prima commiſtione ciborum) cùm ſint aliqui, qui cibantur tantùm unico cibo. Pro quo dicendum eſt;quòd in ſucco cibi ſint quatuor partes. Nam ex parte aquea fit urina,

urina, ex parte craßiori fit ſuccus melancholicus; & ſic ex unicò cibo fiunt quatuor humores, & ex hoc apparet; quòd corpus efficitur ex, elementis cibi, & humoribus. Primo enim oportet; *ut ſint, elementa, cibi, & humores; & ſic fit ex, elementis, mediantibus cibis, & humoribus. & etiam corpus, ſicut componitur ex elementis; ita reſoluitur in elementa.* Non *tamē eodem modo, ſed diuerſimodè; reſoluitur.* Q*uare autem hoc eſt? Natura ſeruat eundem gradum in generatione. & hoc eſt; quia natura habet, materiam propriam, & finem.* Nam *nō generat corpus immediatè ex elementis; ſed ex humoribus. humores etiam habent propriam materiam, uidelicet cibum; & ſic ex elementis generatur cibus.* Non *tamen ex quibuslibet elementis; ſed ex, certa commiſtione, & determinata.* Sic *etiam humores ex, certa & determinata; commiſtione ciborum; & membra ex; certa humorum; & ſic omnia ex certa cōmiſtione, & propria materia fiunt. & ſic ſequuntur proprium finem.* In *corruptione autem non eſt ita; quia eſt calor non naturalis.* Et *corruptio non eſt finis naturæ; quia illam non intendit natura. & ſic; quia non habet propriam, materiam, & finem; ideo nō acquirit eundem finem; ſed ſecundùm diuerſitatem caloris, & materiæ. &, cùm ſint diuerſi fines; diuerſimodè fit corruptio. Auicen. igitur facit reſolutionem.* Primò *enim reſoluit membra in humores.* Secundò *in cibos.* Tertiò *in elementa.* Galen. *autem facit reſolutionem in primo de elementis.* Re*ſoluit enim ſimila-*

ria in, humores, & elementa; tacendo cibos. In ſexto autem circa medium, de tuen. ual. tacuit cibos. In primò uerò de differentijs morb. cap. 3. tacuit elementa, & cibos, Quare autem hoc fecerit; uidendum eſt nam in primo de elementis, &c.

Deſunt nonnulla.

LECTIO. XLII

IN SVPERIORIBVS *audiuiſtis; quẽadmodùm dixerat Auicen.* panniculum eſſe contextum. *oritur igitur modò quæſtio inter Galen. & Auicen. de textura panniculorum, & etiam, non ſolùm inter, Gal. & Auic. eſt diſcrepantia de ſubſtantia panniculorum, ſed inter ipſum met Galenum. Videtur enim ſibi contradicere. Primùm enim; in ſexto de aggreſſibus anatomicis dicit, membranas eſſe ſimplices; &, quòd nullum eſt aliud membrum magis ſimplex, quàm membrana. Idem etiam confirmat in quarto de uſu partium; ubi loquitur de peritoneo. Nam dicit; quòd membrana debet eſſe tenuiſſima, quia eſt ſimplex. Tertiò debet eſſe operimentum. In lib. etiam, de formatione fœtus; atq; de ſemine; nullibi ponit membranam eſſe contextam fibris. Contrarium autem dicit in lib. quinto de uſu part. hoc eſt membranam conſtare ex fibris. hoc idem repetit in decimo de uſu part. dicens;*

dicens; membranas habere fibras, quæ oriuntur ex oſſibus. hoc idem ait in lib. de motu muſculorum. et loquitur de membrana perioſtia; & hæc eſt propriè membrana. Multi autem quærunt has quæſtiones pro Theſauro, & occupant ſuas lectiones in his; Tamen uidebitis eas eſſe inutiles. Sed ego quæro; ut cognoſcatis, non eſſe innitendum authoritatibus, ut hi innituntur. Dicunt enim (hoc inquit Gal. illud negat Galen.) et neſciunt poſtea quid Galen. dicat. Volo igitur, ut faciatis, ut ſcribit Gal. in lib. ad Traſybulum. Vt ſcilicet ſoluatis quæſtiones ex natura rei; non ex authoritatibus. Quando itaq; proponitur quæſtio (& ſit ex, ſubiecto, & prædicato) qualis eſt quæſtio de membrana, & fibris, primò debetis cognoſcere naturam membranarum, poſtea fibrarum; & ſic cognoſcetis, non eſſe in eius dictis contradictionem. Propriè igitur membrana dicta eſt, ſicut tela Aranea; &, ut ſic; cooperimentum. fibræ autem intelliguntur ſicut filamenta, quæ conueniunt in tela. & ſit ſubtilis tela, quantum uultis; ſemper erit contexta ex filamentis. Ideo neceſſe eſt ad hoc, ut ſit membrana; ut ſit contexta ex filis. Fibræ uerò dicuntur partes neruoſæ; quæ attrahunt, & expellunt, & continent; & hæ fibræ dicuntur filamenta neruorum. &, ſi intelligatis fibras hoc modo; cognoſcetis, membranam non eſſe ex fibris; quia membranæ officium eſt, ut cooperiat. habet quidem fibras; ſed non ſunt fibræ; quæ, attrahant, et contineant, uel expellant. Texitur etiam membrana ex fibris, impropriè dictis; non ex fibris neruorum. hoc

igitur modo non erit contradictio inter Gal. Cũ enim dicit in lib. de anat. agg. quòd membrana non habet fibras; intelligit de fibris; habentibus officium, attrahendi, expellendi, & continendi. Quòd autem hoc ſit uerùm; inferius dicet, quòd uentriculus habet fibras; quia, continet, attrahit, & expellit. & ſic intelligatis de fibris, propriè dictis. Quando poſtea dicit, quòd membrana eſt contexta ex fibris; intelligit fibras impropriè, quæ contexunt ipſam membranam. & ſic ſoluenda eſt quæſtio ex natura rei; poſtea eſt adducenda authoritas. Dicit deinde Auicen. quòd poſtea ſunt panniculi neruoſi, hoc eſt ad ſimilitudinem nerui. In unoquoq; membro eſt uirtus naturalis, *hic facit fundamentum notandum.* Dicit *enim, quòd in membris, iam dictis; eſt una uirtus naturalis, inſita à natura ita; ut horum unumquodq; membrorum habeat uirtutem naturalem; mediante qua poßit facere ſuas operationes naturales.* Nam in uno *quoq; membro ſunt quatuor uirtutes; hoc eſt attrahendi, continendi, concoquendi, & expellendi.* Debe*tis ſcire; in membro eſſe calorẽ innatum ſicut in plantis; nam faciunt mẽbra ſicut plantæ.* Sed quare mem*brum præciſum non nutritur? Quia calor eſt in potentia. &, ut faciat operationes ſuas; oportet, ut reducatur ad actum à calore cordis.* Plantæ *autem non habent cor, & ſuum calorem habent in actu; ideo, ſi ramus plantetur; nutritur, & augetur. & ſic etiam ramus præciſus non corrumpitur; ſicut membrum.* Poſito *igitur hoc fundamento;* Videlicet; *quòd unũquodq;*

quodq; membrum habeat uirtutem naturalem; qua, continet, attrabit, &c. ſupponendo has quatuor uirtutes, fit quadruplex diuiſio; hoc ſanè modo; Quædam membra, ſiue ſimilaria, ſiue non; tribuunt alijs. et participantur ab alijs. Secunda diuiſio; ſunt quedã, quæ ſuſcipiunt, & non tribuunt; Quædam, quæ tribuunt, & non ſuſcipiunt; quædam, quæ, nec tribuunt, nec recipiunt. Dicit igitur Auic. quòd duæ primæ diuiſiones ſunt conceſſæ ab omnibus medicis; uidelicet; quòd quædam membra accipiunt, & tribuunt; ſicut, hepar, & cerebrum. nam cerebrum accipit nutrimentũ ab hepate; poſtea alijs tribuit. Necnon hepar accipit calorẽ à corde; ipſum tamen tribuit uirtutem alijs membris. Hæc igitur eſt ſententia, Medicorum, atq; Philoſophorum; quia hoc idem ſentit Ariſtot. ſecundo de partib. anim. cap. decimo. Nam dicit ibi; quòd recipit à corde calorem; & tribuit alijs membris uirtutem coquendi. Quantùm uerò ad ſecundam diuiſionem; quòd quædam, accipiant, & non tribuant; ſicut ſunt, caro, & os; hoc membrum eſt notum. Tertia diuiſio, quædam tribuunt, & non accipiunt; non ita conceditur ab omnibus. Nam, Gal. Plato, & alij; dicunt; quòd non ſunt membra, quæ tribuunt, & non participent. Ariſt. autem uult, quòd ſint quædam membra; quæ, tribuant, & non participent. Secundùm quidem ſenſum; opinio medicorum manifeſtior eſt. Secundùm uerò rationem; opinio Ariſt. eſt melior. Galen. igitur multis in locis (ut in lib. de formatione fœtus, & alijs locis) diſputat hoc; & ſemper ſequitur ſenſum.

LECTIO. XLIII.

In *ſuperioribus uidimus,diuiſionem membrorum ſecundùm opinionem Auicennæ non ita conſtare; ſicut de duabus primis, quæ conceduntur ab omnibus. De hac igitur opinione (uidelicet; quòd ſint quædam membra; quæ,tribuant,& non accipiant)eſt difficultas*. Dicit enim; quòd *ſi accipiamus rem ſecundũ ſenſum; uerior erit opinio medicorum. Si uerò medullitus,& ſecũdùm rationem; uerior opinio philoſophorum. Quamobrem dicimus pro philoſophis; quòd non eſt aliquod membrum; quin, accipiat, & tribuat, & non indigeat nutrimento, et non intelligatis de nutrimento,ſicut aliqui moderni;ſed de uirtute.Medici igitur dicunt; Videmus nos neruum deuenire à cerebro per pericardion, & inſeri in cor ſenſibiliter; ad dandum,ſenſum,et motum. Quòd etiam cor indigeat uirtute concoctiua; oſtenditur per uenas,deuenientes ab hepate ad cor. et ita omnes rationes medicorum ſunt tales; uidelicet,quòd non ſit aliquod membrum(principale uidelicet) tribuens, et non accipiens. Ariſtot. autem longè melius determinat. Supponit enim unum (ut in decimo met.primo,& ſecundo;et alijs in locis) quòd in unoquoq; genere ſit deuenire ad unum; quòd debet eſſe cauſa omnium illorum, quæ ſunt ſub eodem genere. Vbicunq; enim eſt pluralitas; non poteſt eſſe, quin ea pluralitas ſit ſub aliquo communi. &, niſi eſſet unum commune,nõ eſſet pluralitas. & illud commune eſt cauſa,generationis,et cõſeruationis ita;ut,ſi*

remoueatur

remoueatur illud primum; remoueatur eſſentia, et conſeruatio. et omnia, dependentia ab illo, peribunt; nam ſub omni genere animalium conſeruatur ordo propter illud primum. Veritas igitur propoſitionis Ariſtot. eſt manifeſta. & ,ſicut uidemus in animalibus, & alijs; aliquod primum; Ita in corpore noſtro eſt unum primum. & , (ſicut dicit Ariſt. ſecundo de partibus animal.) non eſt bonum, ut in corpore ſint plura principia, ſed neceſſarium eſt, ut ſit unum principium. & , ſi non eſſet unum principium, ſed diuerſa; non communicarētur membra inter ſe; quia, quæ non ſunt eiuſdem generis; non communicantur inter ſe. Sed oportet, ut ſint eiuſdem generis; ideo oportet, ut in corpore animalis ſit unum principium. Ideo, ſi conſideretis ſecundùm rationem; apparet; quòd ſit unum membrum, tribuens, & non accipiens; & tanquàm principium; à quo alia membra accipiant. Inter, Ariſtot. Galen. et medicos igitur non eſt tanta diſcrepantia quantam aliqui putant. Sed pauca quidem eſt; magna tamen uidetur propter noſtram ingenii debilitatem; non bene contemplantis opinionem illorum inſignium Virorum. & notetis; quòd etiam Galen. ex ſuis principijs (uelit, nolit úe) dicit idem, quod Ariſto. Primò enim dicit; quòd eſt conſpiratio. & hoc non poteſt eſſe; niſi ſit unum principium. Nam, cùm dicit omnia membra conſpirare; tūc oportet ut per unum membrum principale hoc faciant. Præterea; nonne ponit principium in corde, & cor eſſe tanquàm regem? nonne uidemus; ſi cor patiatur, omnia membra

pati; & hoc conceditur à Galeno: &,ſi alia membra patiuntur, non ita cor patitur; igitur à Galeno ponitur cor,tanquàm principium.et rationes Galeni contra Ariſt. nullius ſunt momenti; cùm ex ſuis principijs cogatur idem dicere,quòd Ariſt. Prætereà uidemus, nullum aliud membrum facere uniuerſalē morbum in corpore; niſi,quando cor patitur. Ariſtot.autem non ita impugnat illa tria principia. Nam in primo, & ſecundo; de partibus animal. ponit illa membra principalia. In ſecundo de partib.animal.cap.decimo; dicit, cerebrum eſſe principium, ſenſus, et motus. Etiam ponit hepar principium coctionis, et ponit cor eſſe principium,ſed tanquàm Regem. Et ſunt duo principatus,habentes ſuum Regem; ſicut eſt, cerebrum, & hepar; quæ habent, & agnoſcunt ſuum Regem nempe cor. & habeatis pro exemplo, (ut dicit Cōciliator) quòd nerui oriūtur ex corde,et aſcendunt ad cerebrum; & ibi,diſsipantur,& faciunt multos riuulos; qui nerui dant,ſenſum,& motum;corpori. et etiam cor mittit uenā ad hepar; quæ uena etiam ibi ramificatur, et facit multos ramos; et poſtea tribuit ſanguinem corpori(et ſic; non eſt tanta differentia inter,Gal. et Ariſtot. Nam Ariſtot.nō negat;quin cerebrum det, ſenſum, et motum; et ſit quaſi principium.) Sed poſtea huiuſmodi nerui habēt principium à corde. Ita eſt etiam in hepate. Nam Gal. dicit,quòd ueniunt etiam uenæ ab hepate ad cor, ut uirtutē concoquendi capiat à corde. et Ariſtot. retorquendo argumentum, dicit, quòd uenæ oriuntur ex corde; et

tendunt

tendunt ad hepar, ut dent uirtutem cõcoquendi. et ſic ratio Ariſtot. uidetur efficacior. Poſtea dicit Auic. quòd ſunt quædam membra; quæ, neq̃ue tribuunt, neq; accipiunt, *et inter medicos eſt quæſtio de hoc; Quia aliqui uolebant, ut acciperent nutrimentum ab hepate. alij ex ſua natiuitate; et haberent uirtutem cõcoquendi, non ab hepate, ſed à complexione ſua. Auic. enim oſtendit, quòd hæc membra accipiunt uirtutem concoquendi ab hepate. et ſicut manum, quæ (uerbi gratia) habet neruos pro, ſenſu, et motu; ſi ligentur eius nerui, uidebimus amittere, ſenſum, et motum; ita (dicit Auic.) ſi ligentur uenæ; deſcendentes ad, oſſa, et carnem; tunc, oſſa, et caro, quia non habebunt uirtutem concoquendi, peribunt.* Ergo *dicendum eſt, quòd habeant uirtutem ab hepate. hæc eſt opinio Auic. quam nolumus ita improbare; Sed aliter uolumus dicere; quòd, caro, et oſſa; habent uirtutem concoquendi ex ſe, ex ſuo calore complexionali. Bene autem hepar miniſtrat materiam, ut membra illa nutriantur. et hoc modo reſpõdetur ad argumentum Auic. Quando enim dicit quòd; Si ligentur uenæ, tendentes ad, oſſa, et carnem; illa membra amittent uirtutem concoquendi; dicendum (ut diximus) quòd hepar præbet tantùm materiam. qua probibita; membra illa non nutriuntur, et per conſequens non poſſunt habere uirtutẽ concoquendi. Abſoluimus iam diuiſionem membrorum; quantùm unum membrum participet uirtutem alterius; et erant quatuor membra; examinauimus omnia hæc quatuor membra; et oſtendimus*

oſtendimus rationes,medicorum,et philoſophorum,et uidimus; quòd non ſit tanta diſcordia inter, Galen. et Ariſt. ſicut aliqui putant. Vidiſtis etiam circa quartam diuiſionem diſcrepantiam inter medicos. Dicit enim Auic. nullum eſſe membrum, tribuens, et nõ accipiens; quia non nutriretur.. Dicimus enim aliqua membra, tribuentia, & non accipientia; quantùm ad uirtutem, non quantùm ad materiam; quia tunc indigent materia, ut nutriantur. Sed Auic. loquitur de uirtutibus; & membra illa habent ex ſe calorẽ complexionalem, qui reducitur ad actum à corde. Poſtea Auic. ponit aliam diuiſionem, quæ ſumitur ſecundùm principale; & dicit, quòd, cùm quædam ſint membra, tribuendia, ſuſcipientia, et non ſuſcipientia, &c. Ex hac diuiſione ſumitur alia, uidelicet diuiſio principatus. Circa hæc igitur mẽbra debetis ſcire (quò ad hæc membra principalia) quòd uario modo intelliguntur. Principale enim intelligitur; ut, quando primum generatur. & circa hoc eſt difficultas. nam Ariſt. dicit; quòd illud membrum; quod eſt cauſa, ut animal generetur; eſt principale principalitate temporis. Aliud autem membrum dicitur principale principalitate dignitatis. Gal. enim 6. de uſu part. cap. 6; dicit, quòd membrum illud dicitur principale; quod exercet, meliores operationes, & nobiliores; & hoc erit cor, quod dat uitam animali. & ex hoc loco Galenus uult, quòd cor ſit principale membrum. & cõcordat cum Ariſt. in hoc. Sed differt; quia Gal. uult, quòd habeat nutrimentum ab hepate. Aliud uerò membrum dicitur

tur principale; quia,ſi animal debeat uiuere;oportet; ut habeat,ſenſum,& motum; & hoc facit cerebrum; Tertiò, ſi animal debet uiuere; oportet, ut nutriatur et hoc fit ex hepate. Hepar igitur erit membrũ principale; Ventriculus autem eſt membrum præparatorium. Quoniam autẽ oportet, ut indiuiduum pereat, & generentur indiuidua; Ideo facta ſunt membra, quæ ſunt teſticuli; qui numerantur inter mẽbra principalia; ratione,quidem,non indiuidui, ſed ſpecierum. Membra cõſiderantur dupliciter,ut ſunt ſimilaria,et, ut ſunt diſſimilaria. Si,cerebrũ,& cor; conſiderẽtur, ut ſimilaria;non erunt nobiliora. Sed mẽbra nobiliora ſimilaria erunt ſpiritus.Sed,quoniam hæc membra conſiderantur, ut inſtrumenta; & componuntur ex pluribus ſimilaribus; tunc membra hæc non dicentur ſecundùm totam partem nobiliora, ſed cuſpis erit nobilior; ut dicit Galenus in ſexto de uſu partium, cap. ſexto. & ſic illa pars erit nobilior;quæ exercet operationes optimas. Oculus igitur eſt membrum nobile; quia exercet optimam operationem. & , ſi factus ſit ex multis partibus; erit una pars principalis, quæ erit humor cryſtalinus. reliquæ uerò partes ſunt propter illum humorem. Auicen. modò dicit, quædam eſſe membra principalia, &c. *& non explanat.ſicut nos fecimus;ſed hiſtoricè hoc facit. Quando enim deuenit ad quartum principale; enumerat teſtes;& dicit,eos habere neceſſitatem; quoniam generant ſemen. & habere iuuamentum; ut diſtinguant ſexum maris à fœmina. & ita habent teſtes duplicem uſum.*

uſum. Circa primum; optimè dicit ſecundùm opinionem Gal. Sed miror, quòd aliquando declinet, modò ad Ariſt. modò ad Galenum. In lib. enim de animalibus, declinat ad Ariſt. In hoc autem lib. declinat ad Galenum. Ariſt. uult; quòd teſtes non ſint neceſſarij, ſed utiles, quià, ſi eſſent neceſſarij; in omnibus animalibus inuenirentur. Sed ſunt multa animalia, quæ carẽt teſtibus; ut piſces; ergo non ſunt neceſſarij teſtes; Sed habent utilitatem; non (ut aliqui exponunt) uidelicet, ut extendant uaſa ſeminaria; ſed ſunt utiles; quia uaſa ſeminaria faciũt illas inuolutiones circa teſtes, per quas inuolutiones optima fit concoctio ſeminis; non', autem ut ſuſpendant uaſa ſeminaria. Quantùm ad ſecundam partem; quando dicit, teſtes eſſe genitos, ut diſcernantur fœminæ à maribus; ſed, quo modo hoc erit, cùm fœmina habeat etiam teſtes; ſed teſtes fœminæ ſunt, imbecilliores, & imperfectiores. et, quod natura fecit in homine; idem uoluit in fœmina; ſed propter debilitatem caloris non potuit perficere. & ſic credo, uerum eſſe figmentum Auic. Vidiſtis iam; quòd quædam ſint membra principalia, quædam ſeruiẽtia. Principalia; autem uel ſeruiũt ſeruitute præparatoria, ut uẽtriculus ſeruit hepati; uel ſeruitute latoria; ut, uenæ ſeruiunt hepati, & arteriæ ſeruiunt cordi. et uirtus præparatoria ſemper præcedit uirtutem, ad quam defertur, et uirtus delatoria ſuccedit. et hoc dicit Auic. et optimè. Hæc quidẽ ſunt facilia, licet Auic. ſit aliquatenus obſcuriuſculus. Notetis unum, quòd Auicen. diſcrepat à Gal. Cùm dicat, quòd hepar (6. de

placitis,

placitis, Hippo. et Pla.) ſeruiat cerebro uirtute præparatoria. Nam Gal. dicit; quòd, ſi membra debeant eſſe præparatoria; oportet, ut tantùm illa membra præparatoria tendant ad unum membrum. Sicut uentriculus eſt membrum præparatorium hepatis; & ita omnes uenæ tendunt ad hepar. Sic etiam retiformis (ut dicit Galenus) eſt uerè inſtrumentum præparatorium. Sic item pulmo cordi; et multa alia, quæ narrat Gal. in ſexto de plac. Hippoc. et Pla. et miror, quo modo hoc dicat Auic. Ponit aliam diuiſionem ex mente Galeni; ut in primo de cauſis ſymp. et alijs locis. Dicit enim Galenus, quòd quædam ſunt membra, quæ propriè exercēt operationem principalem. Reliqua uerò adiuuant. Vt in oculo humor cryſtalinus principaliter facit operationes; reliqua adiuuant. Hæc eſt diuiſio Galeni; quam non intellexit Auic. cùm dicat ex mente Galeni, quòd quædam ſint mēbra, &c.

Cùm determinauerit Auic. diuiſionem mēbrorum; quòd quædam ſunt tribuentia, quædam ſuſcipientia, &c. *Nunc aggreditur aliam diuiſionem. Dicens, quòd* membra, quædam habent operationem tantùm, quædam iuuamentū; quædam verò operationē ſimul, & iuuamentum. *Circa quam diuiſionem; debetis intelligere per iuuamentum; non, finem, ſiue uſum; ratione cuius uſus genita ſunt membra; ſed adiutorium pro operatione. Sed intelligatis actionem, factam pro aliquo uſu. His ſuppoſitis; dicit* membrorum quoddam habere operationem tantùm, &c. *Exemplificat autem*

de ſingulis. et dicit; cor habere tantùm, operationem, et non iuuamentum. Pulmonem autem; non habere actionem, ſiue operationem; ſed agere tantùm, ut adiuuet. Cor habere tantùm actionem. Pulmonem uerò tantùm præſtare actionem. Quoddam membrum ſimul facit, actionem, et iuuamentum; ut pulmo agit, ut faciat ſanguini neceſſaria. Præſtat et iuuamentum; quia adiuuat coctionem, ut propter coctionem hepatis adiuuatur tertia coctio. et dicit, hanc diuiſionem eſſe Galeni. Pro quo debetis ſcire, hanc diuiſionē non eſſe Galeni. nam in octauo de uſu partium dicit, in quolibet membro organico eſſe partem, cui potiſſima debetur actio; aliam, cui debetur iuuamentum; aliam eſſe; cui debentur, actio, et iuuamentum. Vt (exempli gratia Crus habet actionem ambulandi. et dicit Galenus; quòd in hoc membro principaliter eſt actio ambulandi, et etiam iuuamentum. Vndè os præſtat iuuamentum, muſculi uerò aſſerunt actionem ad mouendum; & præſtant iuuamentum, & adformādum Crus, & ad defendēdum. Similiter eſt in oculo. Quædam.n.in eo eſt pars, præſtans tantū iuuamētum; quædam actionem; quædam actionem, ſimul & iuuamentum. hæc eſt diuiſio Gal. quam confundit Auic. uidelicet membra adiutoria cum delatorijs. Poſtea facit aliam diuiſionem; dicens, quædam eſſe membra ſpermatica, quædam eſſe generata ex ſanguine. Circa quæ mouet quæſtionem; dicens, quòd eſt opinio una, quæ uult omnia membra fieri ex ſanguine; & eſt opinio medicorum. Alia eſt; quæ uult, quòd, quædam ſint

membra

membra ſpermatica. Circa hanc quæſtionem non faciam, ut aliqui; qui confundunt ſe, & alios. Quatuor enim priùs ſunt inquirenda. Primò, utrùm hæc membra, quæ dicuntur ſpermatica; ſint generata ex ſanguine. Secundò; utrùm fœmina emittat ſemen. Tertiò, ſi mittat, utrùm concurrat ad generationē. Quartò; ſi concurrat; an actiuè, an paſſiuè. Quantum igitur ad primum; Gal. determinat, generari ex ſemine; Ariſt. dicit ex ſanguine. Rationes Galeni plures ſunt. Prima. Hæc quidem membra ſunt, diſtenſibilia, perforata, et dilatabilia; ut, nerui, arteriæ; &c. Hoc ſuppoſito; dicit Galenus. Sanguis non eſt extenſibilis; & dicit, quòd natura ſemper eligit materiam cōuenientem. & hoc affirmat Ariſt. & cùm ſanguis non poſſit, nec extendi, nec perforari; nemini eſt dubium, quin generētur ex ſemine. Secundò dicit. Secundùm Ariſt. generatio ſanguinis fit in uenis. & omne membrum conficit alimentum pro ſe. Quod autem poſtea ſupereſt; mittit ad alia membra. Si igitur, uenæ, et arteriæ, ſunt antequàm generetur ſanguis; ergo ex ſemine ſunt. Aliud argumentum Galeni. Si ex ſanguine generentur membra; utiq;, ſi abſciſſa eſſent, poſſent reſtaurari; quia haberent materiam conuenientem, uidelicet ſanguinem. Philoſophi irrident; dicentes; Galenum ignorare uirtutem formatiuam, exiſtentem in ſemine. Etenim in principio eſt agens conueniens; & uirtus formatiua. Quæ uirtus formatiua poſtea non eſt in ſanguine; ſed tantùm nutritiua. & , ſi præcidantur; quia deeſt uirtus formatiua, non poſſunt regenerari.

rari. & uidebitis, omnes tenere opinionem Ariſt. Videlicet, omnia membra generari ex ſanguine. Quia, ſi eſt uerum (ut etiam dicit Galenus) quòd ex eiſdem ſumus, & nutrimur; ſed hæc membra nutriuntur ſanguine; ergo ſunt generata ex ſanguine. Præciſa autem non regenerantur; quia non adeſt uirtus formatiua, quæ erat in ſemine. Secundò uidendum, an fœmina emittat ſemen. Pro quo uidendum primò, quid ſit ſemen. Nam in primo de animalibus, & in alijs locis; dicit Ariſtot. principium actiuum eſſe ſemen. Vbicunq; enim deeſt hæc conditio; non eſt ſemen ſecundùm Ariſt. uidelicet, quòd, ſit principium actiuum generationis. Dicit enim Ariſt. quòd ubi ſanguis in ultima concoctione aſsimilatur ſingulis partibus corporis; illud, quod ſupereſt; & eſt futurum alimentum; tantùm alit, et propter delectationem attrahitur hoc excrementum per ſingulas partes. & tunc ſentitur maxima delectatio ante coitum. poſtea attrahitur ad teſtes ſimul cum ſpiritu; & circa illa inuolucra ſentitur maxima delectatio. & ſic opinio Ariſt. eſt, ut ſemen decidatur ex omnibus partibus corporis. et inde prouenit ſimilitudo parentum. & ex hoc aſsignabit cauſam gonorrheæ Ariſt. dicens, quòd cùm ſemen decidatur ex omnibus partibus corporis. et, cùm propter maximum coitum membra debilitantur, & calor eſt factus debilis; tunc fluit ſemen, quia non retinetur in membris. Vel etiam poteſt prouenire, non ſolùm ex nimio coitu; ſed ex debilitate etiam alicuius mẽbri. & malè faciunt uolentes curare gonorrheam,

qui

qui applicant frigida, cùm magis impediãt coctionem, & maior fiat gonorrhea. Sed prius membra ſunt corroborãda, frictionibus, balneis aquæ dulcis, etc. Quoniam his mẽbra corroborata; concoquunt materiam. Qua concocta; ſtatim membrum eſt refrigerandum, ex quo exit ſemen. Errant &, qui applicant aſtringentia ipſi mẽbro, ut non exeat ipſe fluxus. Cùm quidem retineatur in corpore; & retentus, facit uarios morbos. Hoc ſuppoſito; Ariſt. determinat, fœminam non emittere ſemen. Contrarium autem dicit Galen. in ſexto de uſu part. Quia enim ex retentione ſeminis ſuffocatur uterus; Ideo iubet incaleſcere illa loca. Prætereà dicit Galenus; nos uidemus, mulieres ſæpè habere humiditatem in uulua; quid nam hoc eſt aliud, quàm ſemen? Ariſt. autem contrarium determinat; dicens; illam humiditatem, non eſſe ſemen, ſed excrementum. Quantùm ad illud, quòd dicit Galen. quòd ſemen faciat maximam delectationem; dicit, hoc eſſe Ariſt. ex ſpiritibus. Sicut eſt in pueris; qui quidẽ ſentiunt delectationem, tamen non mittunt ſemen. Reſpondet etiam ad illud, quòd dicit de ſuffocatione uteri; quòd hoc euenit ex illa humiditate, retenta in utero; quæ facit ſuffocationem ipſius uteri.

Quæſtio tertia deſideratur; An ſemen fœminæ concurrat ad generationem.

LECTIO. XLIIII.

SVPERERAT *quarta quæſtio de principijs generationis; uidelicet, utrùm ſemen, fœminæ, & uiri; concurrant actiuè, an paſſiuè, uidelicet, quòd præſtet ſibi, ma riam, et actio em.* Inceperamus per Gal. ar g ere; *qui uult ſemen fœminæ, tàm actiuè, quà paſ ſiuè; concurrere.* In contrarium autem eſt Ariſt. *ut recitabatur in præcedentibus.* Gal. *autem primum argumentum; quod erat probans ſemen fœminæ concurre, actiuè, & paſſiuè, tale eſt.* Si *fœminæ ſemẽ non concurreret, tàm actiue, quàm paſſiuè; nulla eſſet ſimilitudo matris.* Quia *(per te ò* Ariſt.*) ſi mater præſtat materiam, et pater formam, et ſimilitudo per formam fit; ergo.* Sed *uidemus ſimilitudinem matris; ergo concurrit actiuè etiam. & , ſiquidem ualidior ſit actio in ſemine patris, quàm in ſemine fœminæ; ſemper ſimilit do erit, patris, & nõ matris.* Cui *oppoſitioni reſpondet* Ariſt. *hoc eſſe propter maximã moram fætus.* Quòd *uerò concurrat ſemen, actiuè, & paſſiuè;* Gal. *probat in lib. de ſemine. & primò experientia argumentatur, & dicit, ſe uerſatum cum fœminis, quæ dixerunt ſibi multa, &c.* Poſtea *rationibus, & primò contra* Ariſt. *dicentem, quòd ſemen uiri concurrit actiuè.* Quia, *cùm ſemen deſluit in uterum; dat formam. &, cùm propter illum generatur fœtus; tunc materia ſeminis diſſlatur cum ſpiritu.* Ad *hanc rationem dicit* Galenus; Si *hoc eſſet uerum, quòd ſemem poſt conceptum diſſlaretur; ſequeretur maximus*

mus dolor uteri. poſtea attribuit Galen. Ariſt. quòd ex, menſtruo, & ſemine uiri; fiat miſcella quædam. Argumentatur itaq; contra hanc opinionem; dicens. Si fit hæc miſcella; oportet, ut ſanguis mēſtruus ſit in utero; & tunc fiet globus, & corrumpetur ſanguis ille menſtruus; & ex illo ſanguine corrupto generabitur fœtus, quod eſt inconueniens. Prætereà argumentatur contra Ariſt. dicens; Iſtec (ò Ariſtot.) eſt tua opinio; quòd natura non deficit in neceſſarijs, nec abundat in ſuperfluis. & arguit contra Ariſtot. quatuor argumentis, quæ uidebitis in lib. de ſemine. Ariſt. autem habet multas rationes in contrarium; ut apparet in lib. de generatione animalium. Primum argumentum Ariſtot. (quòd ſemen uiri concurrat actiuè tantùm) eſt hoc. Cauſa, agens, & materialis; non poſſunt ſimul concurrere, cùm ſint diuerſæ. & non poteſt imaginari; quòd cauſa aliqua, patiatur, ſimul & agat. Nam, ſi aliqua materia ſit apta ad recipiendum formam; ad agendum non erit apta. Secundum argumentum Ariſt. Si principium actiuum eſſet in ſemine fœminæ; non eſſet neceſſarium, ut cõiungeretur cum uiro; cùm in ſe habeat, materiam, & agēs. Dicet quis (ut dicit Gal.) habebat principium, ſed non ſufficiēs Dimittamus illud inconueniens, quòd natura non tentat, quod non poteſt perficere; & deueniamus ad rationes Ariſtot. Nemini dubium eſt; quòd in muliere calidiori erit maior actio. & , ſi poteſt intendi ad gradum ſufficientem, ut poſſit agere; tunc aliquãdo aget. Si igitur optimè examinemus opinionem Ariſtot. ui-

debimus optimam eſſe. Quantùm *ad primũ argumentum* Galeni; *dicentis, quòd ſemper ſimilitudo erit patris;* dicebat Ariſt. *in ſecundo de generatione animalium, cap. quarto; quòd ex ſemine fœminæ fit corpus. ex ſemine uiri fit anima. Ariſt. autem non expreſſè dicit quòd ſemen fœminæ non agat actiuè; cùm dicat, quòd fit ouum ſine ſemine galli; ſed illud ouũ nunquàm erit animal, niſi concurrat ſemen galli; ex quo ouo fit animal. & uidemus, in piſcibus eſſe oua; tamen ſine ſemine maſculi non naſcuntur piſces. & ſic in ſemine fœminæ eſt, actio, & uirtus deliniandi; ſed non eodem modo, quo eſt in ſemine uiri; Cùm ſemen fœminæ habeat uirtutem agendi, circa corpus, nõ circa animam. Semen enim uiri habet principium, animandi, & formandi; ſemen autẽ mulieris formandi tantùm.* Quantùm *ad ſecundùm argumentum; quando dicebat* Gal. *quòd in utero fieret magna moles;* Neſcio, *quomodo hoc dicat* Galenus; *ſcilicet, quòd generentur ſpiritus; qui ſubtiliantur, & diſſlantur extra corpus; ſine, dolore, & inflatione. Sunt enim alij ſpiritus, qui incraſſantur; & tunc bene hoc probaret.* De hoc tamẽ *non intendit* Ariſt. *ſed tantùm primum modum, quem tacuit* Galenus. Quantùm *ad tertium argumẽtum; cùm dicebat* Galenus; *quòd* Ariſt. *dicit, quòd ſemen agit actiuè tantùm. &, cùm deliniauit; eijcitur materia ſeminis, quia materia non indiget ampliùs.* Ad hoc *reſpondet* Ariſt. *quòd, cùm ſemen uiri ſit tenax; erit optimum ad generationem uenarum, & natura non deficeret.* At, *cùm* Galenus *non intellexerit* Ariſtot. *imponit*

ponit ei multa, quæ non dicit; Cùm materia ſeminis poſt conceptum ſit, fluida, & non tenax. Cùm dicat Ariſt. *in ſecundo de generatione; quòd natura ſeminis eſt, dum calidum eſt.* Incraſceſcit *enim; dum, frigidum, & aqueum; fit. hoc dicit* Ariſt. *in ſecundo de generatione animalium, cap. ſecundo. Cùm uerò poſt conceptum ſemen ſit aqueum; non eſt idoneum ad generationem uenarum.* Q*uòd autem ſemen concurrat tantùm actiuè, & formaliter; patet in plantis, ut (uerbi gratia) in faba. Cùm enim ſemen ſit agens, terra uerò materia; cùm ſemen ipſum dederit formam plantæ; incipit poſtea, ſiccari, & decidi. et ſic non concurrit paßiuè, ſed actiuè.* Rationes *igitur* Ariſt. *ſunt meliores rationibus* Gal.

AVICENNAE LIBRI PRIMI, FEN Primæ, Doctrinæ quintæ.

De Membris. Cap. Secundum.

Membra ſunt corpora. *Propoſitum erat Auicennæ, ut traderet artem medicam per ordinem compoſitiuum, & cùm ordo compoſitiuus præſupponat ordinem reſolutiuum, qui incipit à reſolutione finis; & finis nil aliud eſſet, quàm conceptus, & eſſentia; definitionis;* Ideo Auicenna *fecit reſolutionem; et incepit à definitione* Medicinæ, *à qua oriebatur reſolutio. Cùm enim* Medicina *ſit ſcientia, & ſcire ſit per cauſas;* Ideo *oportebat intelligere cauſas omnes,*

quæ

quæ erãt in quatuor generibus. Hac reſolutione propoſita; incipit poſtea tradere totã artem ordine compoſitiuo; incipiendo ab eo, ubi relatio deſijt. Id, quod ſemper ſolet fieri in reſolutione. Primo igitur proponit finem in reſolutione, quæ eſt Sanitas, uel cõſeruanda, uel reparanda, & c. Vltimum eſt materia; qua inuenta, incipit ordo compoſitiuus, & ſicut materia in reſolutione erat ultima, ita in compoſitione fuit prima. & erat materia ſubiecta; quæ recipiebat ſanitatem. Vnde primò egit de ſubiectis remotiſsimis, et uniuerſalibus. ordine enim compoſitiuo proceditur ab uniuerſalibus & confuſis; ad particularia, & à principijs ad principiata. Cõſiderantur autem principia à componente; non in ſua eſſentia, ſed reſpectu ſuorum principiatorum. Et ita principiata fuerunt nobiliora. Incepit ergo ab elementis. Et, quia elementa non poſſunt eſſe ſubiecta ſanitatis, niſi ueniant ad miſtionem; ideo egit de complexionibus. Poſtea acceſsit ad ſubiecta, ut ſunt humores. Et ideo de humoribus egit in doctrina quarta. Sed, quia, neq; humores ſunt proximum ſubiectum, & immediatum ſanitatis; Ideo expleto tractatu de humoribus; deuenit ad ea, in quibus immediatè recipitur, ſanitas, & ægritudo, Ideo dicitur membrum proprium, & proximum; ſanitatis, & ægritudinis; ſubiectum. Hic igitur de membris agit Auic. exquiſitiſsimè. Et primò definitionem proponit membrorum; deinde tractat de affectibus membrorum in communi. Demum tractabit de ſingulis membris. De uniuerſalibus tractabimus; de parti-

cularibus

cularibus autem omittemus; quia & alij omiſerunt; cũ illa ex anatome meliùs, quàm ex cathedris habeantur. Sed affectus membrorum non debent prætermitti (et maximè in uniuerſali) quia uirtutes non poſſunt cognoſci; niſi affectiones membrorum ſciantur, quæ ſunt ſubiecta illarum uirtutum. Nam dicit Ariſtot. 2. *de partib. animal. primo; membra omnia eſſe inſtituta ratione proprietatis operationum.* Neceſſe eſt igitur *ſcire membra; ad hoc, ut ſciantur operationes.* Pro*pterea hæc conſideratio eſt neceſſaria morborum curationi & cognitioni, & prognoſtico.* Plurimum.n. *refert ſcire, an ægritudo ſit in ſimilari, an in organico, an in membro miniſtrante, an in miniſtrato. & an in principali, an in non principali.* Et hoc tantùm ad cu*rationem, quãtùm ad cognitionem.* Nã refert ad pro*gnoſticum; quia, ſi morbi fuerint in principalibus iudicabitis morbum fore breuem. Si uerò non in principalibus; non ita breuem.* De Membris *igitur agendum eſt; quæ ſunt ſubiecta propria ſanitatis. Sed oportet remouere dubia; quia ſunt tanquàm ligamenta mentis, ut dicit* Ariſt. 4. *Metaphy. Auicenna doctr. prima cap. primo. dum enumerat cauſas ſubiectiuas; enumerauit etiam ſpiritus.* Dixit *enim ſpiritus, & membra; eſſe ſubiecta proxima.* Quare *igitur nullam mentionem hic fecit de ſpiritibus? &, cur ibi, & non hic; ſi ſunt ſubiecta proxima?* Vt *igitur uideamus; an ſpiritus ſint ſubiecta ſanitatis; oportet uidere, quid ſint ſpiritus.* Quia *ex mala intellectione ſpirituum multa fuerunt dicta malè de eis à recentioribus, & malè dubitata.*

ta. Quia autem ſpiritus multiplex eſt; ideo non poteſt diffiniri, niſi diſtinguatur. Non loquor de *ſpiritibus; ut ſunt, uenti, ſeu flatus; quia non ſunt partes in humano corpore. ſed de eis, ut ſunt in humano corpore.* In *humano autem corpore ſpiritus eſt triplex.* Vnus *enim in communiſſima ſignificatione dicitur, & appellatur à diligentioribus ſpiritus hecticus, & ſpiritus complantatus.* Hic *autem ſpiritus quidnam eſt?* Nil *profectò aliud eſt; quàm is, qui communis eſt, & lapidibus, & plantis, & animalibus; & habet diffinitionem analogicam. &, ſi conſideretur; ut in lapidibus, & plantis eſt nil aliud, quàm calor complexionalis; qui eſt actus ultimus formalis eius, in quo eſt; uniens, & terminans; actum, & eſſentiam.* In *aliquibus autem eſt ſpiritus; & ipſe eſt quoddam uniens, & terminans; ſed imperfectum.* E*ſt enim calor complexionalis, in membris exiſtens in potentia.* Non *eſt autem ultimus actus, ſed eſt in potentia, ut perficiatur à calore influente ex corde.* Q*ui calor influēs ex corde, unitur iſti ſpiritui complantato; & tunc fit unus ſpiritus, & fit actu, & tunc illud animal, uiuet, et eſt actu.* Et *hoc eſt illud, quod dicit* Ariſt. *quando dicit, animam eſſe actum corporis phyſici, organici, poſtea uitam habentis.* Auerr. *diuinè intellexit hunc locum. Membrum enim potentia uitam habet; quando habet calorem complexionalem, ratione cuius eſt aptum ad recipiēdam ultimam formam, qua in actum reducitur. Habet enim hoc modo uitam in potentia; quando habet calorem ſuum complexionalem in potentia ad*

actum

actum uitæ. Sic membrum, ut manus abſciſſa ex corpore, licet habeat formam manus; tamen nõ habet formam manus uiuæ. oportet enim ut uiuat; & influatur calor naturalis actualis. Et inde *eſt, quòd hæc manus corrumpitur, quia eſt ſeparata à calore influente à corde.* Non *enim poteſt nutriri, & non poteſt reſiſtere calori extrinſeco eo, corrumpenti. Credo iam uos intelligere, quid ſit iſte ſpiritus; &, in quibus ſit; &, quomodo ſit in ſingulis. Dicitur autem complantatus; quia implantatus eſt in membris, et non eſt infuſus; Eſt enim complexionalis, exiſtens in membris.* Et *hunc dicit Auer. in lib. Colliget eſſe in potẽtia etc.* Dicitur *etiam becticus; quia ibi eſt, in habitu.* Hæc *eſt communiſſima ſignificatio, et hoc modo eſt communis omnibus quæ habent formam miſti; licet diuerſimodè: Secundo modo dicitur ſpiritus, qui eſt nobilior, et formalior primo. & hic generatur in animali, et in corde tantùm, & infunditur à corde, uel à proportionali cordi. & diffunditur per ſingulas partes corporis, dans actum ſingulis membris, & perficiens uitam, (ut dicebamus ſupra)* Ideo *dicitur ſpiritus uitæ.* Hic *ſpiritus, ubi unitus eſt complantato; fit unus; & facit omnes operationes, quæ poſſunt fieri in humano corpore.* Vnde *etiam ſpiritus naturalis appellatur à Galeno, quando facit operationes naturales.* Inuenitur *autem in omnibus partibus, ut dicit Gal. Sed diuerſimodè;* In *una uerò magis materialiter, in alia formaliter, ſecundùm, quòd diuerſa membra; et ſubiecta; exigunt. Varijs enim in locis ſortitur uariam naturam;*

ſecundùm

ſecundùm dictum ſubiecti uariã diſpoſitionem. Hic ẽt ſpiritus à Gal. uocatur naturalis. Qui tamen ſpiritus naturalis à pluribus ita confuſè intellectus eſt; ut ex hoc Galeni loco dixerint dari ſpiritum naturalẽ; Cùm tamen Gal. intelligat de ſpiritu uitali; qui quidem dicitur naturalis, quando exercet opera naturæ in membris diſtinctis operationibus naturalibus. Hoc igitur eſt ſecundum ſpiritus ſignificatũ. Tertius ſpiritus eſt omnium nobiliſſimus, & puriſſimus; nimirùm animalis, deueniens ex ſiniſtro cordis uentriculo ad cerebrum, ubi iterũ excoctus fit lucidiſſimus ita, ut faciat pro nobiliſſimis operationibus, id eſt pro cognitione animæ, & eſt conſequenter in cerebro, uel proportionali cerebri; ſecundùm Medicos. Nam ſecundùm Peripateticos eiuſmodi ſpiritus reperitur in animalibus tantùm; Quia eſt principale inſtrumentum, ſenſuum, & cognitionis. Hæ igitur ſunt tres ſpiritus ſpecies ſecundùm rei ueritatem. Quantùm ad primum, nunquàm uidebitis apud Gal. quòd loquatur de eo, niſi ſub dubio; Cùm etiam, neq; aſſirmauerit, neq; negauerit. Moderni; nihil ſcientes, niſi ex commentarijs; clamant contra ponentes tertium ſpiritum, & ſi Gale. negaſſet; profectò moueret me tanti uiri auctoritas. Iſti autem contra Auerr. inſurgunt, & Ariſtot. Quia Gal. non dicit. Iſte enim error naſcitur; quia neſciũt aliud dicere, niſi Gal. non dicit. Sed ex ſcientia, non ſciunt, quid dicant. Sunt itaq; tres ſpiritus reuera; licet apud Gal. ex profeſſo de duobus tantùm ſermo habeatur. Quare & alij Medici ſecuti Galen. duos tantùm

tùm poſuerunt. Solus autem Auerr. qui uoluit ſequi ueritatem; non uerò Gal.authoritate; poſuit tertium ſpiritum complantatum. Author introductoris, ubi loquitur de humoribus, licet fuerit Medicus, & ſecutus fuerit Gal.cognouit tamen & ipſe ſpiritū complantatum. Cùm igitur iam explicata ſit uobis natura trium ſpirituum, quæritur, utrùm ſit ſubiectum ſanitatis. Nam uidetis ſpiritum primo modò dictum, non propriè eſſe ſubiectum ſanitatis, quia oꝑationes non ſunt componentium, ſed compoſitorum. Nam legere, & cogitare; non ſunt animæ operationes, ſed animalis facultatis, ut dicit Ariſtot. In membro autem ſunt tria componentia, ſolida, & humores, & ſpiritus. Quare non erit in his, ſanitas, et ægritudo; propriè, quemadmodum in elementis, & humoribus. Sed tantùm impropriè. Sic igitur ſanitas erit tanquā in compoſito. Et hoc de ſpiritu complantato. Vtrùm autem ſit in ſpiritu uitali inſtrumentaliter? Quia iſta effuſio ſpiritus uitalis eſt cauſa inſtrumentalis, & efficiens; ſanitatis; longè etiam remotum eſt, ut dicamus ſanitatem eſſe in ſpiritu nobiliſſimo. Et ita habetis, quid dicendum ſit ad illam Quæſtionem propoſitam. Connumerauit enim Auicen. ſpiritus inter cauſas naturales proximas; quia aliquo modo eſt ſubiectum. hinc etiam nil tractat; quia non eſt propriè ſubiectum. Conſequenter, quando quærunt; utrùm ſpiritus ſit animatus; facile eſt uidere. Nam, ſi accipiatis ſpiritū complantatum; dicimus hunc ſpiritum eo modo materiam eſſe. Quoniā, accedente ſpiritu uitali; recipit actum

uitæ. ſed non propriè dicitur animatus; quia nõ exercet opera uitæ, niſi inſtrumentaliter, & concurrit potiùs, ut forma, quàm ſubiectum. Dicitur *etiam aliquo modo anima animalis, ſeu animæ actus; ſi conſideratur; ut, natura & ſubiectum; ſpiritus uitalis.* Et, *cùm fuerint uniti; tũc illud unitũ eſt forma, et inſtrumentũ; animæ.* Nam *ſolum membrum reuera eſt animatum.*

Hîc inſuper notandum; quòd quando Gal. *calorem naturalem, et ſpiritum naturalẽ; nominat;* Idem *ſunt.* Et *Author diffinitionum definit, calorem naturalem eſſe ſpiritum innatum.* Non *differt igitur ſpiritus à calore naturali.* Sed, *quando facit operationes animæ; dicitur naturalis.* Quando *uerò uegetat; dicitur ſpiritus. et hæc de ſpiritu.* Membra autem ſunt corpora, &c. *Incipit definire membrum; antequàm accedat ad paßiones ipſius.* Et *ita faciunt docti uiri.* De*finitio enim ſubiecti propriè eſt medium in demõſtratione, circa quod quæſtio eſt.* Notandum Auic. *fuiſſe forſam præpoſterum, quandoquidem multiplex debet priùs diſtingui, antequàm difiniatur.* Quia *alioqui definitio erit æquiuoca, et non competet omnibus.* Quod *eſt præceptũ* Platonis *in* Philebo, *et* Gal. 5. *de placitis.* Cùm *igitur membrũ ſit multiplex; uel ſimilare, uel compoſitum; debuit priùs diſtinguere, et pòſt definire.* Oportet *igitur dicere, quòd, hic definitur mẽbrum, ſcilicet ſimilare tantum, quod priùs etiam definiuit quia eſt membrũ ſimplex; et à ſimplicioribus ad compoſitiora eſt procedendum.* Ita *ergo eſt dicendũ.* Non *autem ſeruauit hoc* Auicen. *in hac declaratione, ſed*

multa ſunt intermedia genera. Inter *membrũ,et corpus. oportebat igitur dicere,* Membrũ *eſt inſtrumentum corporis animati. hoc enim eſt genus proximum ſpeciei. Sumpſit autem genus ualdè remotũ; quia coactus fuit, ponere hanc differentiam, (quæ alioqui non fuiſſet neceſſaria)ut remoueret corpora ſimplicia metallica; quæ etiam fiunt uaria proportione chyli ſulfurei,et chyli argenti* Viui.*et hoc ſcientes* Alchimici; *torquent ſe in generatione,ſulfuris,argenti* Viui. *Secunda differẽtia etiam propter hoc eſt.* Dicit.n.quòd *fiunt ex prima ciborum commiſtione.*Humor *enim eſt illud, in quod nutriens primi conuertitur, et propter hoc diſtinguit* Membrum *à metallicis; quæ licet fiant ex humoribus; non fiunt tamen ex humoribus factis ex commiſtione ciborum. Sed,quoniam plantæ uidentur habere membrum, quæ tamẽ non habent, niſi metaphoricè;* Ideo *addit ultimam differentiam.* Quia, *licet plantæ nutriantur; attrahuntur tamen exterius ex terra,circa quam ſunt multa, notatu digna.* Primò *dicit,quòd ſunt ex prima humorum commiſtione.*Hoc *autem uidetur non eſſe uerum. fiunt enim membra ex ſecundis humiditatibus, non ex prima humorum commiſtione.* Videtur *itaq; fuiſſe diminutus, quia uult notare prima ſemina, ex quibus membra conſtituantur. ſed prima ipſorũ humorum ſemina ſunt cõmunia ipſi; cibus enim eſt primũ ſeminale.* Ipſorum *humorũ.*Pri*mum autem ſeminale ciborum ſunt quatuor elemẽta.* E*ſt autem aliud dubium.* Dicit *enim prima ciborum commiſtione fieri humores. Siquis itaq; utatur unico*

 cibo;

cibo; quomodò ex commiſtione ciborum fient humores, cum ſanè miſtio requirat diuerſitatem ciborum? In quolibet cibo ſunt quatuor humores diſtincti. (Intelligendo per cibum chylum.) Inſunt enim diuerſæ partes, ex quarum uaria diſpoſitione fiunt diuerſi humores. Et ita ex commiſtione ciborum fiunt, licet quis ueſcatur unico ciborum. Et ita humores ad cibos referuntur; Cibi autem ad elementa. Et debetis notare; quòd reſolutio, quæ tendit in generationem, et fit à natura; per omnia ſua media ſeriatim. At reſolutio, quæ fit in corruptione; non ita. uerbi gratia, in reſolutione naturali, cibus primò conuertitur in chylum, chylus in humores, humores in membra. At in ea, quæ tendit ad corruptionem. atim cibus coſtnuertitur in uarias ſpecies putredinis. Cauſa autem eſt; quia reſolutio illa tendit ad generationem, et fit à natura; et ideò fit reſolutio debita, et per ſuos gradus. At in reſolutione tendentis ad corruptionem; calor eſt præter naturam. Reſpondemus ad propoſitum quòd primò membrum ex humoribus, humores fiunt ex cibis, cibi ex quatuor elementis. Gal. primo de tuen. ſanit. facit aliam reſolutionem, reſoluens ſimilaria ſtatim in elementa, & tacet, cibos, & humores. At in primo de differentijs morborum reſoluit ſimilaria in humores tantùm, & tacet cibos, & elemẽta. uidetur ergo ſibimet contrarius. Dico, quòd Gal. hoc habet proprium, quòd, quando rem ex profeſſo non tractat; exquiſitè ibi rem non tractat. Sed hic unum dicit, & illic unum. Aliud igitur innuit in. 6. De tuen. ſanit. ubi prætermiſit,

termiſit, cibos, & humores; quia ibi uoluit oſtendere triplicem compoſitionem. Vna eſt compoſitio diſsimilarium ex diſsimilaribus; ut corporis ex manu, pedibus, capite, etc. Alia diſsimilarium ex ſimilaribus. Alia ſimilarium ex elementis. Cùm igitur hoc intenderet; non erat neceſſariũ, ut de, cibis, aut humoribus loqueretur. At in primo de differen. morb. 3. non intendebat facere reſolutionem. Quia, cùm uellet habere tres differentias morborum; faciebat tres compoſitiones ſimilarium ex humoribus, ex quo reſultabat primum genus morborum in complexione. Secũdum autem ex ſimilaribus diſsimilarium. Tertium uerò in unitate partium. In qua, ſi fuerit uitium; oritur tertium genus morborũ in unitate continui. Facit itaq; triplicem compoſitionem. Et ita uerum eſt, quod dicit Ariſt. hoc eſt; non debere fieri concluſionem ex negatiuis. Membrorum etiam alia ſunt ſimplicia, &c. *Hic facit diuiſionem membrorum. Debebat præcedere; ut diximus.* Primum membrum ſimilarium. *Hic facit catalogum omnium membrorum, quem omittimus. Illud unum dicemus; quòd ubi dicit.* Deinde ſunt panniculi, qui ſunt corpus ex filis neruoſis, non ſenſu perceptis. *Quia uidetur eſſe diſcordia inter Gal. & Auic. de textura panniculorum. Immo uidetur eſſe maxima diſcrepantia in ipſo Galeno. Alibi enim dicit membranas eſſe contextas ex fibris; alibi uerò non. Per panniculos etiam ſemper intelligendo id, quod Latini membranas appellant. Nam, qui tranſtulerunt Arabes; pro mem-*

branis,panniculos dicunt. Videtur itaq; *diſcrepantia in* Gal.*quia in.6.de adminiſt.anat.in fine*; *dicit*; *membranas nullis fibris eſſe contextas*, & *eſſe corpus exquiſitè ſimplex*. Id *confirmat in tertio anat. adminiſtr.circa finem*. Immo *dicit eſſe ueluti telam Araneæ*, *ubi loquitur de peritoneo*. *Dicit enim antiquos appellaſſe membranam corpus ſimpliciſſimum*,& *tenuiſſimum*, & *operimentum membrorum*. Et *ita*, *ſi debeat dici membrana*; *habeat oportet tres conditiones*. Q*uarum prima eſt*, *ut ſit ſimpliciſſimum corpus*. *Secunda*; *ut ſit tenuiſſimum*. *Tertia*; *ut ſit cooperimentum membrorum*. In *de formatione fœtus,et primo de ſemine*; *dicit non eſſe ex fibris*, *ſed ex ſemine*. & *in ſexto de anat.admin.dicit expreſſè*, *nullis fibris eſſe contextum*. Ita, *ut locus ille non poſſit gloſſari*. In *lib.autem de partib.medic.in principio expreſſè dicit conſtare ex fibris*. E*ſt igitur contradictio in* Gal. Hoc idem *in*. 10. *de uſu part. aſſerit*; *ubi loquitur de cute frontis*. Dicit *nanq; membranas illas perioſtia dici*. Idem *in primo de motibus muſculorum*, *in principio*. Et,*ſiquis diceret,in his locis intelligit de membranis*, *propriè dictis*; *non poteſt tamen hæc ſtare concluſio*; *quia ipſe Galen.in.7.de aggreſſ.anat. diſtinxit membranas propriè*, & *impropriè dictas*; *quæ ſunt circunſtantiales*. Et *ita eſt contradictio in dictis* Gal. & *multi reputant contradictionem tanquàm theſaurum*; *ſed equidem reputo illas inutiles*. Q*uando igitur* & *tu dicis*, *propono hanc contradictienem eadem cauſa,ut uideatis*, *quàm periculoſum*

culoſum ſit fidere authoritatibus,& quàm miſeri ſint hi, qui rem ſuam ita probant, (Hoc dicit Galen.ergo) *cùm tamen id Gal. non dicat.* Quando *igitur aliquid proponitur; faciatis,quod monet Galen.in lib.*An *ars tuendæ ſanitat.&c.hoc eſt rei naturam inſpicite; et enim à rei natura; ſunt ſoluendæ quæſtiones.* Hoc.n. *& ipſe facit,&* Ariſt. *& omnes magni uiri.* Ita *ergo & uos faciatis in hac dubitatione.* Non *enim eſt contradictio; ſi conſideretis naturam fibrarũ.* Nanq; *ad ſolutionem quæſtionum conſideranda ſunt, ſubiecta,& prædicata.* Natura *enim membranæ eſt ſubiectum,& natura fibrarum eſt prædicatum.* Membra*na nil aliud eſt; quàm corpus, ſimpliciſſimum; & tenuiſſimum, ut tela araneæ, quæ ſit perioſtium. et eſt ſignificatio membranæ propriè dictæ.* Cùm *igitur natura membranæ ita ſe habeat,uidendũ, modò eſt,quid ſint fibræ; et ita patebit ſolutio.*Fibr*æ poſſunt accipi pro filamentis quibuscunq;, quæ conueniunt in qualibet textura; nam ẽt in tela araneæ ſunt fila.*Et *ita uidetis araneas texere telas.* Et,*licet ſint tenuiſſima tela; tamen ſemper inſerunt fila.* Et *non poteritis unquàm imaginari texturam aliquam; quæ non habeat, fila, et fibras.* Fibr*æ igitur,hoc modo intellectæ;ſunt communi,& largo; modo; intellectæ.* In *proprio autem modo, & apud medicos; non ita intelliguntur; ſed,duræ, & neruoſæ; partes; quæ faciant aliquod opus; ut in,uentriculo,aut inteſtinis. & ſunt quidem aut longitudinales,aut latitudinales, aut rotundæ; ad hoc; ut dent, aut ſenſum,aut motum.* Et, *ſi in hoc ſi-*

gnificato intelligantur; patet, quòd nulla membra con ſtant ex fibris. Ex quo enim membrana nil aliud *fa-cit; quàm ut operiat; non indiguit filis neruoſis, quæ ſunt propter motum.* Membrana itaq; *texitur ex fi-bris impropriè; ſed ex filis propriè; nequaquàm. &* hoc dicit Gal. in primo de motu muſcul. & .10. de uſu *partium, ubi aſſerit quaſdam fibras deuenire ad mem branas ab oſsibus.* Hoc quidem eſt uerum, non tamen *conſtituunt membranas, ſed agglutinant ipſas oſsi-bus.* Non *ſunt igitur contextæ ex illis fibris, ſed ac-cidunt illæ fibræ, ut darent ſenſum.* Et *primo de uſu* part. Gal. *dicit aliquã membranã deuenire ad cor; non ut tegat ipſum; ſed, ut det ſenſum.* Et ita *nulla eſt con tradictio, ſi conſideretur natura rerum.* Et *hæc ſa-tis ſint de membranis; &, quomodo contexantur ex fibris; &, quomodo non.* Et, *ſi notentur uerba* Auic. *ita eſt.* Dicit *enim; quòd ſunt corpora ex filis neruo-ſis, non ſenſu perceptis.* Per *fila enim, non ſenſu per-cepta; intelligit fibras illas communes, impropriè di-ctas.* Appellatq; *neruoſas; non, quia ſint reuera ex neruis; ſed quia uidentur habere naturam nerui; & ſimilitudinem; quia membrana eſt, dura, alba, denſa.* De *filis igitur intelligit, quæ ſunt ſimilia neruo.* Sole-*mus enim per nomina terminantia in oſus; notare ſi-militudinem aliquam.* Et *ita patet, quòd nõ eſt diſcor-dia inter dicta Galeni;* Neq; *inter Galen. & Auicen.*

In unoquoq; membro eſt uirtus naturalis.

Facit *unum fundamentum utile ad ea, quæ ſequuntur. & dicit in omnibus membris eſſe uirtutem naturalem*

inſitam

inſitam à principio ita; ut omnia membra ſimplicia habeant hāc uirtutem naturalem ita, ut per eam poßint operari omnes ſuas actiones. Sed, quæ eſt iſta uirtus naturalis, & quænam ſunt ſuæ operationes? Prima *eſt attractio. Secunda eſt retentio, quæ tamdiu retinet, quàm diu ſit.* Tertia *eſt concoctio. Quia autem in omni re, quæ concoquitur; ſunt partes diuerſæ, neq; omnes poſſunt conuerti; ſed ſunt quædam excrementoſæ, quæ debent expelli;* Ideo *ſequitur neceſſario quarta operatio, quæ eſt expulſio.* Hoc *uerò ita inſitum eſt omnibus; ut etiam cõmunicetur plantis, & naturalis dicitur. Ideo autem naturalis dicitur; quia, licet plantæ dicantur habere animam; tamen non ita propriè animam habent. Sed animalia propriè dicuntur animata. cùm animal ab anima dicatur. Quia Galenus, &* Medici, *uitam plantarum, non, animam, ſed naturam eſſe uoluerunt.* Melius *autem fecit* Ariſtot. *qui appellauit hanc partem uegetantem, non naturalem. & uidetur, quòd hoc nomen (uegetabile) ſit medium inter naturale, & ſenſitiuum, quia naturalis actio non extenditur ad augmentum, (nam eſt ſecundùm omnem dimenſionem) atq; etiam ad alimentum; ut eſt uidere in metallis, hæc ſunt opera animæ.* Non *igitur naturalis eſt actio. multo minùs ſenſitiua (Plantæ enim non ſentiunt.)* E*ſt igitur media inter naturalem, et ſenſitiuam. Quod, ſi ſit; etiam tertia uirtus uitalis, quæ ponitur à* Medicis, *& non à* Philoſophis*; non erit uerè media iſta uegetalis; Sed, quando pars corporis noſtri abſciſſa nõ moritur, & non uiuit.*

Rami autem in planta abſciſſi adhuc uiuunt. *Ideo autem hoc eſt; quia calor naturalis, ſeu complexionalis in membris noſtris eſt in potentia; & indiget calore, influente à corde. Aliter autem eſt in plantis. Singulæ enim partes plantarum habent ſpiritum complantatum actu, quo uiuunt; quòd non neceſſariò corrumpitur, quia habet proprium alimentum.* Nam *ſi poneretis membrum abſciſſum etiam cum ſuo calore actuali; dato hoc impoſſibili, nõ nutriretur; quia non nutriretur ex terra. At in ramis plãtarum ſecus quia terra eſt proprium alimentum.* Rami *enim plantæ ſurgunt ex terra tanquàm ex ubere, ex ea ſumentes nutrimentum. Sed de his ſint ſatis obiter dicta.* Et poſt quidem hæc membra diuerſa ſunt enim eorum. *Suppoſito igitur, quòd unum quodq; membrum habeat uirtutem naturalem; quia, attrabit, retinet, concoquit, & expellit; & ſuppoſito, quòd etiam præter hanc uirtutẽ ſint adhuc duo genera uirtutum. (Ita enim pro nunc dicamus) modò his ſtantibus, fit quadruplex membrorum diuiſio, ſecundùm quòd participant de his tribus uirtutibus. Quædam enim ſuſcipiuntur. & bene notetis, quòd ſecundùm uirtutem tantùm fit diuiſio, & non ſecundùm materiam. Quare Moderni, non animaduertentes in hoc; turpiter implicãtur.* Quædam verò ſuſcipiunt ab alijs, tamen non tradunt alijs. Alia membra non ſuſcipiunt, ſed tribuunt alijs. & iſta ſunt Regia membra. Quædam, neq́ue ſuſcipiunt, neq́; tradunt, alijs. *Has omnes diuiſiones non*

non concedunt, medici, & philoſophi; æqualiter & primò, quòd ſint quædam membra, quæ accipiunt, & retribuunt; conceditur & à philoſophis, & medicis. Exemplificat autem Auicen. de, *cerebro, & hepate; quia uult quòd cerebro tradatur uirtus uitalis à corde, & naturalis ab hepate, ita; ut accipiat cerebrum à corde ſpiritus, & ab hepate, uirtutem nutriendi.* Quòd *cerebrū etiam alijs tribuat; patet quia tribuit, ſenſum, & motum; omnibus alijs.* Et *hoc patet ſecundùm* Medicos. *Sic & hepar recipit calorem innatum à corde, tribuit autem uirtutem nutritiuam alijs omnibus; ſecundùm* Medicos. *Ariſt. autem in.* 3. De *partibus animalium.* 6. *dicit; cor, & hepar; primaria eſſe membra, & præcipuæ dignitatis in corpore. Sed hepar ob concoctionem, factum eſſe ita, ut habeat à corde calorem naturalem, & alijs membris det uirtutem concoctricem.* De *cerebro uerò aliter ſentit, quàm* Medici *ipſe* Ariſt. *ſecundo de partibus animalium; ubi dicit, cùm ſint quinq; ſenſus; duos prouenire ex corde, auditum ſcilicet & uiſum.* Duos *uerò ex cerebro; olfactum, & guſtum.* Tactum *uerò eſſe quodam modo medium.* Videtis *igitur ſecundùm* Ariſt. *quomodò cerebrum communicet etiam alijs, ſcilicet, auditui, & oculis;* Virtutem *ſenſitiuam.* Et *de primo quidem membro ſatis eſt declarare, in qua re conueniant,* Medici, *& philoſophi.* Quantùm *autem ad ſecūdum membrum, quòd ſint quædam membra, quæ ſuſcipiant, & non tribuant; alijs, patet de oſsibus, & carne; quæ nullam uirtutem tribuunt alijs, cùm non, ſint*

ſint principia ita, ut poßint tribuere alijs aliquã uirtutem. Et *hoc patet apud,* Ariſtot. & Gal. Quòd *autem ſuſcipiant uirtutem uitalem à corde; patet.* De *tertiò autẽ membro; quòd quædam ſint, quæ tribuunt, ſed non recipiunt; in hoc dicit* Auic. *nõ conuenire philoſophos, & medicos.* Ariſt. *enim uult, quòd ſit unum tantùm membrum; quod tribuat alijs, nil tamen recipiens ab alijs. & ſit membrum regale, et ſit tanquàm prima cauſa diuina in hoc paruo mundo.* At Medici, *et* Plato; *uoluerunt nullum membrum, tribuens tantùm, & nõ recipiens; eſſe.* Hoc *ita ſtante, dicit* Auic. *quòd, ſi rem cõſideraremus in ſuperficie, & ſecundùm ſenſum; melior apparebit opinio medic.* At, *ſi interiùs inſpexerimus, & ſecundùm rationem; potior apparebit opinio,* Ariſtot. Nam Gal. *in de placitis,* Hippocr. & Plat. & *in de format. fœtus; dum probat non eſſe principatum in corde, ſemper ſumit argumẽta à ſenſu.* Dicit *enim ſenſu uidere nos, quòd ex cerebro ueniunt nerui, & ueniunt ad præcordia.* Et *iſti nerui inſiguntur in corde & dant illi ſenſum. & ita cor recipit à cerebro.* Propterea *dicit, quòd recipit cor ab hepate concoquendi uirtutem.* Et *hoc probat ſenſus.* Quia *ex anatome uidetur, quòd ab hepate deueniant quædam uenæ, quæ tranſeunt ad cor; & ita per illas uenas recipit uirtutem concoquentem.* Quod *itidem his ſignis probat* Medicus. Nam, *ſi ſcindatur, aut ligetur; neruus, qui tẽdit à cerebro ad cor; intercipietur uis ſenſitiua cordis. & ſimiliter, ſi abſcindantur, aut ligentur uenæ duæ ab hepate; non nutriretur.*

Medico tamen attinet, &c. *Quoniam Auic. propoſuerat circa illam partem diuiſionis membrorum, in qua dixerat membrorũ quædam eſſe tribuentia, & non recipientia; duas operationes; alteram Ariſt. quæ eſt talis, quòd quædam ſunt, quæ tribuunt, & non recipiunt; & hoc eſt ſolum cor. Alteram, Platonis, & Gal. quæ eſt, quòd nullum eſt tale membrum, quod tribuat tantùm, non autem ſuſcipiat; Ideo, propoſitis his; dicit Auic. quòd, ſi iudicemus quòad ſenſum; potior eſt ſententia Medicorum. At, ſi quò ad rationem conſideremus; melior erit illa Ariſt. Et inceperamus demonſtrare, quomodò hoc ſit. Dicebamus; quò ad ſenſum nullum apparere membrũ in corpore quòd non recipiat. (Semper autem intelligatis ſuſcipere uirtute influente, nõ de materia. ſic enim dicit Ariſt. etiã cor indigere materia alimenti.) Et ſemper uidetur Gal. longè uerius ſentire quò ad ſenſum. Arguebant Medici ſenſatis argumentis ex anatome. Nerui deſcendunt ad præcordium à cerebro & inſeruntur in corde ad dandum ſenſum. Neq́; enim ſentiret; niſi eſſet neruus. Demõſtrat etiam Gal. per ſenſum; quòd indigeat uirtute concoctrice, infuſa ab hepate. Oſtenditq́; per uenas, quæ deueniunt ab hepate ad ipſum cor, & dicit, quòd, ſi laqueo intercipias neruum, deuenientem à cerebro ad cor; priuabis cor ſenſu. Sin intercipias uenas, uenientes ab hepate ad cor; cor non nutrietur. Et ita Medici per ſenſum probant rem iſtam. Sed Ariſt. non ita procedit; ſed rationibus demonſtratiuis, ſupponendo hypotheſim uerißimam;*

ſi ulla

ſi ulla alia in tota philoſophia; Quam probat in ſe-cundo Metaph. *&*. 1 0. *& alibi; ſcilicet, quòd in uno-quoque genere entium neceſſe eſt deuenire ad unum primum quod ſit cauſa omnium, quæ ſunt ſub ipſo; &, ad quod omnia habent attributionẽ. Quia ubi eſt plu-ralitas entium eiuſdem generis; fieri non poteſt, quin iſta communitas habeat unum commune, quod omnia communicant; aliter non eſſet pluralitas eiuſdem ge-neris.* Et *iſtud unum, non ſolùm eſt cauſa eſſentiæ; ſed permanentiæ; & ordinis.* Et *quantò magis aliquid participat de illo uno; tantò perfectius eſt.* Ita, *quòd, ſi remoueret illud unum; remouebitur eſſentia & ordo.* Et *quantò magis diſtinctè particulariter procedetis; ſemper ex hoc magis apparebit unio.* Nam *ſub uno communi genere animalium uidetur, quomodo ſerue-tur, diſtinctio, & communicantia ſingulorum.* At, *ſi poſtea accipiatis magis particulare, ut ſpeciem; uide-bitis, quantò maior ſit, unio, et communicantia. Quòd, ſi accipiatis indiuiduum; adhuc magis apparebit unio.* Veritas *itaq; huius propoſitionis apparet in omni-bus,* Ideo dicit Ariſt. 1 2. Metaph. ex Homero; *quòd non eſt bonus multorum principatus; ſed unus debet eſſe* Princeps; *ſicut &* Plato *affirmat, quòd nullum genus politiæ eſt perfectius* Regno. *Quodq;* Regnum *eſt omnium* Principatuum *nobiliſſimum.* Et *ita in na-turalibus, & moralibus neceſſariam illam propoſitio-nem uidebitis. Quare etiam in hoc idem erit.* Et *ideo dicit Ariſt.* 3. *de partibus animalium.* 4. *quòd non eſt utile animalibus, ut habeãt plura principia; ſed neceſ-*

ſe eſt,

ſe eſt, ut unum tantùm ſit principium. Illud autem di-ctum habet neceßitatem maximam. Niſi eſſet unum principium, membra non conſpirarent ſimul; quia ea,quæ ſunt diuerſorum generum; non communicant ſimul, neq; agunt, neq; patiuntur. Qui etiam po-nunt multa principia; non rectè concipiunt, quid-nam ſit principium. nam principium eſt id, ante quod nil aliud eſt. Si igitur plura erunt principia; erunt diuerſa genera. Et, ſi diuerſa genera; non erit unitas, animalis in indiuiduo, quia Caput erit ſub uno genere; Cor ſub alio, & hepar ſub alio; & ita erit Chimera. Quare neceſſarium eſt dicere ſecundùm Ariſt. quòd unum ſit principium, quod eſt cor, nõ au-tem ſecundùm Medicos; quòd tria ſint principia, ce-rebrum, cor, & hepar. Circa hanc quæſtionem quie-ſcemus; Nam(ſicut dicit Auic.) Non eſt Medici intro-mittere ſe in quæſtionibus his. Id eſt, quæ non multùm faciant ad rem, et ad finem artis. Sed quænam opinio-num reuerera tenenda eſt? Primò ſciendum eſt, quòd non eſt diſcrepantia, quam multi credunt; ſed ex de-bilitate intellectus noſtri hoc accidit; ut, cùm nõ poßi-mus penetrare in ueram, & intimam; ſententiam ip-ſorum; putemus propterea ipſos inuicem diſſenti-re. Et idem contingit, quod nauiganti, cui uidetur lit-tus ipſum moueri propter uiſus debilitatem. Quãtùm ad, Galeni, et Hippocr. opinionem non uidebitis, quòd non faciant principium cor. Præcipuè autem Hipp. qui non mouetur ambitione contra Ariſt. ut Gal. Li-cet Gal. ipſe cõcedat hoc uelit, nolit. Primò enim fa-

tetur

tetur, quòd eſt conſpiratio membrorum. At, ſi hoc eſt; neceſſariò eſt unum principium tantùm, ſub quo conſpirent; & non multa principia. Hæc eſt prima ratio. Præterea nonne ponunt principium, uitæ, & caloris innati; Ipſum cor? Sed, quid nam aliud eſt; quàm ponere principium rationis formalis? Neq; enim cerebrum eſt cerebrum, neq; hepar eſt hepar; niſi ſpiritus influant à corde. Cor eſt tanquàm Rex in medio, qui omnibus dat, quod debet; et uitam præbet. Ad hæc uidemus; quòd, ubi patiantur, hepar et cerebrum; non planè omnia membra patiuntur. Sed, ſi patiatur cor; ſtatim patiuntur omnia membra. Inſuper; Cerebrum, & hepar; poſſunt pati abſceſſus; at cor non poteſt (hoc cõcedit Gal.) Vnde eſt igitur hoc; niſi, quia cor habet rationem principij? Et ita Gal. ex principijs ſuis etiam dicit, cor habere principatum in membris. Et quia calor cordis ponit in actu uitæ, cerebrum, & hepar; Ideo habet rationem cauſa, formalis, & efficientis. Et hæc eſt demonſtratio à priori. Patet etiã à poſteriori; quia nullum aliud membrum facit affectionem in toto corpore. Et ita tùm à priori, tùm à poſteriori; res demonſtratur. Propterea, cùm conſpirent omnia membra; neceſſe eſt eſſe unum principium, ſub quo conſpirent. Ariſt. ex altera parte non ita impugnat illa tria principia, quin etiam illa admittat. In ſecundo nanq;, tertio, et quarto, de partib. animalium, aſſerit cerebrum, & hepar; eſſe nobiliſſima membra; & in ſeptimo dicit, quòd cerebrum eſt principium ſenſus. Et non dicit (ut multi putant.) Cerebrum

brum eſſe tantùm ad refrigerandum ſpiritus ex corde manãtes. Et de *hepate dicit, quòd hepar eſt cauſa con coctionis alijs membris.* Concedit *& ipſe* Ariſto.*tria eſſe membra principalia; quæ principatum habent to tius corporis; ſed inter ipſa principalia eſt unus* Rex, *qui habet iſtos magnates, quos præficit ſuis ꝓuincijs, & ſunt iſti maximi* Principes. *Sed tamen tota rerum ſumma reducitur ad unum, tanquàm ad* Regem. *Cere brum eſt maximus* Princeps, *oriuntur ab eo nerui, (quod* Conciliator *cognouit) ſed fons ipſorum eſt cor.* Imaginemini *(dicit* Conciliator*) cor eſſe fontem, à quo producuntur multi riuuli, qui poſtea faciunt la cus, & ex iſtis lacubus oriuntur fluuij.* Ita *igitur ex corde emanant tanquàm ex fonte; parui nerui, qui ſunt tanquàm fluuioli; & accedunt ad cerebrum; ubi poſtea fiunt maximi nerui, tanquàm lacus.* Idem *di cemus de uenis.* Et *ita ſaluantur* Ariſt. *&* Gal. Nãq; *non negauit* Ariſt. *in cerebro apparere maximam co piam neruorum, & in hepate uenarum; ſed dicit fontem neruorum, & uenarum; eſſe in corde.* Nam, *ſi ſpiritus intercipiantur ita; ut non aſcendant ad ce rebrum; ſtatim intercipiuntur; motus, & ſenſus; & fit apoplexia ex prohibitione ſpirituum aſcendentium ad cerebrum.* Et *quidem; licet habeat cerebrũ prin cipales operationes, ſenſus, & motus; habet tamẽ me ritò cordis, ſimiliter nullum membrum haberet facul tatem concoquendi; niſi influat in ipſum à corde ſpiri tus uitalis, qui ponit uirtutem illam naturalem in actu.* Sed *dicit* Gal. *quòd neruus deuenit à cerebro ad præ*

cordium.

cordium. Reſpondeo,*ut legatis in*. 5.*de uſu part*. 13. Ibi *enim dicit; neruum quidem ſenſibiliter deuenire ad pericardium; ſed non audet affirmare, quòd deueniat ad cor; Sed dicit uideri ſpargi*. Et licet *uideatur non propterea eſt*. & *ita non neceſſariò concluditur,quòd cor capiat à cerebro uirtutem ſenſitiuam*. At *dicat quis; uenire ad hepar ob materiam, non ob uirtutem*. Verùm *iam antè dixi; quòd membra, quæ dicuntur tribuere, uel non tribuere; dicuntur penes uirtutes,non penes materiam*. Immo *poſitum eſt* (*dicit* Ariſt.) *quòd uenæ illæ deueniant ad cor, ut accipiant ab ipſo uirtutem concoquentem* (*quod eſt longè probabilius*) *ut,quod eſt inferius; accedat ad nobilius; cauſa potiùs accipiēdi,quàm tribuendi,niſi fortè accedant,ut tribuant alimentum,ſicut ruſtici portant in urbem triticum,*& *alia alimenta; ipſis nobilibus*. Et *ita uidetis,quòd* Ariſt.*fundamentum eſt in rationibus demonſtratiuis*. Et *ita,iudicium* Auic.*fuit dictum circa determinationem huius quæſtionis*. In *ultimo membro dicit; quòd quædam erant membra; quæ neq; recipiunt,neq; tribuant*. & *dicit hic eſſe quæſtionem inter medicos*. Nonnulli *enim uolebant, quòd membra hæc,ſicut caro,* & *os; neq; recipiant, neq; tribuant uirtutem,* &, *quòd non recipiant in ſe uirtutem concoquendi;* & *ita non indigere uirtute hepatis*. Non *tamen idem intelligatis etiam de uirtute cordis; quia omnes indigent beneficio cordis*. Quidam *econtrà dicunt; quòd ſuſcipiant ob hepate uirtutem concoctricem*. Auicen.*igitur dicit, quòd licet non ſit ualdè curandum*

randum de iſtis quæſtionibus medicorum, conferēdum tamen eſſe primam ſententiam ueriorem. & ita aſſentitur ſecundæ opinioni in antiqua translatione; licet in caſtigato à Bellunenſe teſtu aſſentiatur alteri opinioni, ſcilicet, quòd membra iſta indigeant hepate ad concoquendum. Quæ quidem hiſce fundamentis innititur. Sicut ſe habet in reliquis partibus, ita etiam ſe habet in, carne, & oſſe. Sed ſi nerui omnes, tàm ſenſitiui, quàm motiui, ligentur; intercipitur eis uis ſenſitiua ita, ut membrum illud, ad quod ipſi deueniunt; non ſentiat ampliùs. Cùm igitur hæc inſtrumenta non ampliùs ſentiant ob neruorum conſtrictionem; quia non ampliùs influit uirtus à corde, pariter iudicādum de arterijs, oſſe, & carne, ſcilicet, quòd ſi intercipiatur uirtus cōcoquens, quæ deuenit ad ipſam ab hepate; non nutrientur. Hoc dicit Auic. *tamen (quicquid ſit) nolo improbare tantum uirum. Illud tantùm dicam; quòd probabilior eſt oppoſita opinio; & magis eſt ſecundùm medicos, & philoſophos. Quia dummodo habeant uirtutem influentem, et alimentum, quàm diu dabitur alimentum, ſemper nutrietur abſq; hepatis uirtute, & hepar nihil aliud facit; niſi, quòd tribuit alimentum. Eſt enim omnibus membris inſita uirtus concoquendi; quæ eſt cauſa efficiens, id eſt calor complexionalis innatus, & actuatus à calore cordis. ubi etiam fuerit cauſa efficiens concoctionis; indigemus tantum materia. Probabilior itaq; & uerior eſt opinio eorum, qui dicunt, oſſa, & carnem, neq; recipere uirtutē nutritionis ab hepate, neq; tribuere alijs.*

Et ſimilitudo Auic.uana eſt. Si enim neruus non mouetur, niſi influat à cerebro uirtus; hoc eſt propter nobilitatem uirtutis animalis, ſenſitiuæ, & motiuæ. Nam anima uegetatiua eſt æqualiter diffuſa per omnia membra. Et ideo uidetis ramum; ſi abſcindatur, & figatur in terram; uiuere, & nutriri; quia uegetatiua anima eſt ualdè materialis; anima autem, ſenſitiua & motiua; ob ſui nobilitatem non eſt ita diffuſa. Sed exijt à corde calor influens, qui ponit in actu calorem complexionalem. Qui calor influens, ſi intercipiatur; deficit uita. Examinauimus ſingula membra illius quadruplicis diuiſionis, oſtendimus item in membro illo de membris influentibus, et non recipientibus; opinionem Ariſt. eſſe præferendam ſententiæ Galeni, quoniam uerior; et quòd Gal. argumenta ſunt coniecturæ tantùm. & uidiſtis, quòd nõ eſt multa differentia inter Ariſt. & Gal. & quòd Gal. potiùs contradicendi ſtudio diſputat; Quodq; Hipp. etiam inuitum in ſuam opinionem trahit. Poſtea in quarto membro uidiſtis differentiam inter medicos. Quodq; Aui. probabat illorum opinionem; qui dicunt, nullum membrum eſſe, quòd, neq; tribuat, neq; recipiat. Omnia.n. accipere, etiam carnem, & oſſa; ab hepate. Nos autem oppoſitum determinauimus; &, quòd, caro, & os; neq; accipiant uirtutem ullam ab hepate, neq; alij, tribuant. Et ratio determinationis aſsignata fuit. Vidiſtis inſuper; quænam ſint principalia membra. Modò ſubſequenter aliam ponit diuiſionem Auicen. quæ ſumitur ſecundùm nobilitatem, & principalitatem; quatenus

quatenus unum membrum eſt magis principale, quàm aliud. Et dicit quòd ferè ſumitur à prima quæ eſt per retributionem. Nam quòd tribuat, & non ſuſcipiat; illud eſt maximè principale. Circa hoc igitur, ut remoueantur omnes quæſtiones, quæ poſſunt accidere; debetis ſcire circa mẽbra hæc principalia, quòd membrum principale dicitur multipliciter. Vel ratione temporis, quòd.ſ.ante omnia alia membra genitum eſt; et hoc modo hic intelligitur. Dubitatur quodnã ſit tale membrum principale. Dicit Gal. ante in lib. An animal ſit in utero (Modò liber ille Gal. ſit) ſolũ Deum hoc ſcire. In lib. autem De formatione fœtus dicit, membranam quãdam generari primò ex ſemine. Hæc erat regula Ariſt. 4. de partib. anim. quòd illud quod eſt cauſa augmenti, & nutrimenti, eſt primò genitũ, & certè ueram rationem inuenit Ariſt. poſtea uult hoc eſſe cor. Alio modo dicetur principale ratione dignitatis. Bene cognoſcetur principalitas talis ex Galeno. 6. de uſu partiũ. ubi dicit, quod debet dignitatem membrorum ſumi ab uſu, & fine. Nam, quod habet rationem nobiliſſimæ operationis; illud dicitur princeps. Propterea cùm ſit unum membrum, quod eſt cauſa uitæ, ſcilicet cor; Vita autem illa eſt, ſine qua nulla erit operatio, ideo cor illud erit principaliſſimum. Ex hoc loco Gal. dat principatum cordi. Sed in hoc diſcordat; quia uult cor ſuſcipere à cerebro uirtutem ſenſitiuam, ab hepate concoctiuam; Cor igitur eſt principium principalitate dignitatis propter rationem dictam. Oportet igitur neceſſariò, ut ſit actio

in animali,quæ facit eſſe animal,& eſt ſenſus,& motus: Ideo *ſecundum principale ſecundùm* Medicos *eſt cerebrum*. Tertiò,*ſi debet perdurare anima; neceſſe eſt,ut nutriatur; ideo membrum, quod facit plurimum alimentum corporis,erit membrum principale*. Tale *autem eſt hepar;ergo hepar eſt principale membrum, quia facit ſanguinem, qui eſt nutrimentum totius corporis*. Et *iſta tria reperiuntur principalia membra in corpore humano, principalitate dignitatis,ad conſeruationem ipſius indiuidui*. Sed,*quia indiuiduus eſt, mortale; ideo oportet,ut perpetuetur ſpecies*. Quod,*ut fieri poßit, aliud membrum eſt neceſſarium, quod eſt principale huius actionis*. & *hoc inſtrumentum ſecundũ medicos, non ſecundũ* Ariſ.*ſunt teſticuli,in quibus eſt generatio ſeminis ſecundùm ipſos,quæ facit maximè ad generationẽ. et ita quatuor inueniuntur mẽbra principalia principalitate dignitatis.*Sed *ſciẽdũ eſt omnia mẽbra principalia dupliciter cõſiderari,uel ut ſunt ſimilaria,uel ut ſunt inſtrumentalia*. Si *ut ſimilaria; cerebrũ ut ſimilare non eſt nobilè,ſed infimum*. Eadem *eſt ratio de corde, & hepate*. Principale *igitur inter ſimilaria ſunt ſpiritus, deinde ſanguis*. Sed *ut inſtrumẽtalia illa ſunt, quæ diximus.*Et,*quoniã iſta conſiderãtur,ut inſtrumẽta, ẽt inſtrumẽta ſunt confecta ex pluribus ſimilaribus, et habẽt partes diuerſas;ſequitur quòd nõ pariter ſit nobilitas in omnibus* (*& hoc eſt* Gal.6.*de uſu part*.7.)*& ita proponit exemplum de corde,& dicit cor habere hanc principalitatem;ſed dicit hanc principalitatem*

eſſe

eſſe in cuſpide cordis, et quia cuſpis eſt nobilior cæteris partibus ipſius cordis, deinde dexter uentriculus, ignobilior ſiniſtro, in quo perficitur ſpiritus. Poſtea Gal. *dicit oculum eſſe nobiliſsimum poſt illa principalia.* Nobilitas *autem ſtat in humore cryſtallino, qui facit uiſionem.* Reliquæ *autem partes ſunt adiuuantes. &, quia adiuuant, dicuntur principales.* His *ſtãtibus dicit* Auic. *quædam membra eſſe principalia, quædam deſeruientia principalibus.* Quædam, *neq; principalia, neq; deſeruiẽtia principalibus.* Principalia *enumerat; ſed hiſtoricè tantùm, & dicit, quòd ratione durationis ſunt tria, cor, cerebrum, & hepar.* Ratione *ſpeciei adiunguntur & teſtes, quos dicit habere principalitatem ratione uſus, qui eſt duplex, ob, uel neceſsitatem, uel utilitatem.* Neceſsitas *eſt, quia in ipſis fit ſemen neceſſarium ad generationem.* Vtilitas *autem eſt; quia per eos diſtinguuntur ſexus.* Circa *primum uſum bene dicit, ſecundùm* Gal. *ſed miror inconſtantiam* Auic. *cùm declinet, modò ad* Gal. *modò ad* Ariſtotelem, *qui uult teſtes ipſos ratione utilitatis genitos eſſe non neceſsitatis.* Et ratio eſt: *quia, ſi eſſent neceſſarij; omnia animalia generantia haberent teſtes. Sic oculus eſt neceſſarius ad uiſum, quia nullum animal uidet ſine oculis: cor eſt neceſſarium ad uitam; ideo nullum animal uiuit ſine corde, uel proportionali cordis. & hæc non eſt inanis ſermocinatio, ut dicit* Auicen. *in.* 7. *cap.* 9. *de anima de* Gal. *quòd* Gal. *in philoſophia uidit tantùm rerum medietatem.* V*ſus autem teſtium ſecundùm* Ariſt. *eſt, quòd uaſa ſeminaria*

minaria deueniunt ad illos; & faciunt ibi multas reuolutiones, quæ faciunt ad generationem, & concoctionem; ſeminis. At non dicitur, quòd non ſolùm appendant. Quod inde patet; cùm dicit; quòd, quando uaſa illa amputantur; fiunt homines ſteriles. Sed nolo hanc rem nunc tractare. Obiter autem hoc uolui dicere, ut ſciatis Ariſt. ſpernendum non eſſe, & certè equidem ualdè indignor contra Gal. quia, quicquid habet Gal. boni; habet ab Ariſt. & miror, cur fuerit ita ingratus in Præceptorem. Quantùm autem ad ſecundum teſtium uſum; dicit Auic. quòd uſus neceſſarius eſt ad diſtinctionem ſexus. Sed hoc ſtare non poteſt; quia etiam fœminæ habent teſtes, ſed imperfectè, & in hoc differunt; non etiam in eo, quòd uiri habent teſtes, fœminæ autem non. Sed, quia hæc membra in fœminis ſunt imperfecta, & etiã, quia in fœminis ſunt intra; in uiris extrà; quia deficit caliditas in fœminis, quæ protruderet extra. Ideo dicitur; quòd fœmina eſt peccatum naturæ. Sed hoc eſt figmentum Auicen. Non enim poſuit hoc Ariſt. nec Gal. quod facilè in ſequentibus patebit. Membrorum deſeruiẽtium alia ſunt, &c. *Dixit de membris principalibus; nũc dicit de deſeruientibus. Hæc deſeruientia dupliciter diuiduntur. Quædam enim ſeruiunt ſeruitutem præparatoriam; Quædam autem ſeruitutem latoriã. Pulmo enim præparat ſpiritum cordi; ideo ſeruit ei ſeruitute præparatoria. Stomachus præparat nutrimentum hepati ſeruitute præparatoria; Arteriæ uerò ſeruitute latoria cordi deferunt ſpiritus, per totum*

corpus

corpus; necnon uenæ ſeruitute latoria, hepati deſe-runt ſanguinem itidem per totũ corpus. In hoc Auic. *recte notauit, præparatoriam præcedere latoriam ſeruitutem; & dicit; ſeruitutem delatoriam eſſe ab-ſolutam; quia ſunt mera inſtrumenta præparatoria.* Et *eſt ſeruitus utilis;* Dicit Auic. Cerebri uerò ſeruiens præparatorium eſt etiam hepar. *In hoc decipitur* Auicen.*quia hepar non eſt præparato-rium membrum cerebri propriũ, neq; alicuius mem-bri,ſed totius corporis; neq; minus præparat nutri-mentum alijs omnibus,quàm cerebro.* Regula *eſt* Ga*leni; quia nunquàm dicit aliquod membrum præpa-rare materiam alteri mẽbro; niſi, quando habet mea-tum,& tranſitum; ad illud ſolum membrum.* Quia, *ſi etiam ad aliud; tunc non habet unum proprium,cui ſeruiat.* Et *fuit ſpeculatio digna Galeno.*Et *dat exem plum de membris principalibus.* Stomachus eſt membrum ſeruiens hepati uirtute præpara-toria. *quia omnes uenæ ſtomachi deueniunt ad he-par ſolum.* Deinde *dicit retiformem plexum eſſe ue-rum præparatorium cerebri; quia omnes rami, deue nientes à retiformi deueniunt ad cerebrum.* Si *pulmo, quia eſt præparatorium cordis; eius cannales deue-niunt ad cor.* Præterea *in teſticulis eſt idem.* Habent *uſum illa uaſa ſpermatica præparatorium; quia ipſa uaſa deueniunt tantùm ad teſtes. & ita hepar nõ eſt præparatorium cerebro; quia non ſoli cerebro, ſed omnibus æqualiter præparat. & mirum eſt; quòd Auic.non uiderit hoc. Alia ſunt clara in textu.*

Gal. autem dixit; quòd membrorum alia ſunt, &c. *Cùm determinauerit Auic. quomodo diuidantur ſecundùm participationem & tributionem; uirtutum; &, quatenus ſunt principalia, aut deſeruientia; Et, quomodo diuidantur, quæ ſunt ſeruientia; Aggreditur modò aliam diuiſionem, quam dicit eſſe Galeni; quæ eſt & ipſa ſecundùm uirtutum participationẽ. Et dicit membrorum quædam præſtant operationem tantùm; quædam iuuamentum tantùm; quædam; operationem, et iuuamentum ſimul. Circa quam diuiſionem, ut rectè poßimus aſſequi uerba Auic. quæ ſubſequuntur; Sciendum eſt (ut ipſe dicit;) quòd per operationem hoc loco intelligit reliquam uirtutem neceſſariam, pro conſeruatione, uel indiuidui, uel ſpeciei. Iuuamentum autem hoc loco non intelligitur pro fine; intento ab, actione, & paßione (ut apud Galen. in De uſu part. et alibi.) Sed pro eo, quòd præſtat auxilium alteri ad obeundum aliquam actionem: ſine quo auxilio non ſequeretur operatio. Vndè diceretur hoc loco magis proprie adiutorium. Et ita, ſi rectè uultis aſſequi, quæ hìc dicit Auic. oportet ita intelligere terminos. His ita ſuppoſitis; dicit, Auic. membrorum; quædam habere operationẽ tantùm, & non iuuamentum; quædam iuuamentum tantùm, & non operationem; quædam utrumquè. Operationem tantùm habet cor, & non eſt adiumento alicui. Pulmo autem è contrariò non habet uſum aliquem principalem determinatum, ſed tantùm, ut adiuuaret. Non enim reſpiratio habet uſum principalem uitæ neceſſarium; ſed*

tantùm

tantùm modò, ut foueat, & euentet calorem innatum in corde. Vnde pulmo præſtat tantùm adiumentum. Quoddam membrum habet, & propriàm operationem, & adiumentum; ſed ſecundùm diuerſos reſpectus. Vt hepar præſtat quidem operationem neceſſariam, quia ſanguinem generat. Præſtat & adiumentum; quia adiuuat tertiam concoctionem, elaborando ſanguinem. Et ita habetis triplicem iſtam diuiſionem Auic. ſecundùm mentem Gal. Ex qua re debetis ſcire hanc non fuiſſe mentem Galen. Et poteſtis torquere, quantùm uultis. Sed tamen nunquàm dicit Gal. hoc. ſed de diuerſis partibus unius membri, nõ autem de membris diuerſis; in. 6. & . 5; de uſu partium, & primo de cauſis morborum; talem proponit diuiſionem. In quolibet membro, nõ autẽ in diuerſis mẽbris; eſt una pars, quæ habet principalem operationẽ, et perficit. Quædam pars adiuuat tantùm, & agit. Et notetis bene, quòd iſta diuiſio Auic. coincidit cũ illa diuiſione membrorum, quoddam eſſe principale, quoddam deſeruiẽs. Quod tamen non poteſt dici de iſta diuiſione. Exẽplificat autem Gal. ibi de ipſo crure, & dicit, crus habet uſum proprium ad hanc actionem ſcilicet ambulationis. Dicit Gal. quòd in iſto crure eſt quoddam, cui debetur principaliter actio tantùm. quoddam, quod habet iuuamentum tãtùm; quoddam, quod habet utrunq;. Quod peragit illam actionem; eſt hoc totũ crus. Quod autem præſtat iuuamentum tantùm; eſt os, ſubſtinet enim tantùm. Quod uerò præſtat actionem, & iuuamentum; ſunt ipſi muſculi, qui ſunt tanquàm propugacula,

pugnacula, neruorum, & oßis; & ita afferunt iuuamentum. Habent *& operationem; quia mouent. Sic in oculis eſt humor cryſtallinus, cui datur principaliter actio uidēdi. Poſtea ſunt aliæ partes, quæ præſtant iuuamentum; ut tunicæ;* Nam *uuea aggregat ſpiritus, et continet.* Quod *uerò adiumentum præſtat, & operationem; eſt neruus opticus.* Adiumentū *quidem, quia facit tunicam, quæ amplectitur totum oculum. operationem autem; quia dat ſenſum, & ſpiritus defert ad uiſionē.* Hæc *eſt diuiſio* Galeni, *quæ non poteſt coincidere cū illa de mēbro principali deſeruiente, ſicut incidebat illa* Auic. Et etiā denuo dicemus, quòd membrorū; alia ſunt, quæ generantur ex ſpermate, &c. *Poſtquàm fecit hanc diuiſionem* Auic. *aggreditur aliam diuiſionem; quæ ſumitur ratione, principiorum, & compoſitionis; quia fiunt membra.* Et *dicit, quòd, quædam ſunt membra ſpermatica, quæ generantur ex ſpermate;* Quædam *ſanguinea, quæ generantur ex ſanguine.* Ex *qua determinatione facit quæſtionem; dicit, quòd maximus philoſophorum dicit membra omnia generari ex ſanguine.* Medici *autem uolunt quædam generari ex ſemine.* Et *tandem determinat ueriorem eſſe ſentētiam* Ariſt. Patet *autem, quòd hæc quæſtio pertinet etiam ad medicū.* Quoniam *autem de hac creber eſt ſermo;* Ideo, *ut uideamini docti (ad quam opinionem ſequitur poſtea lucrum) debetis eam diligenter conſiderare.* In *hac igitur quæſtione non faciam, ut alij, qui confundunt quatuor quæſtiones; ſed dicam fundamenta rerum.*

rum. Quatuor enim ſunt inquirēda. Primum; utrùm mēbra iſta, quæ dicuntur ſpermatica; generētur ex ſe mine, an ex ſanguine. Secundū; utrùm mulier eijciat ſe men in coitu. Tertium; ſi eijciat, utrùm admiſceatur cum ſemine uiri. Quartum; ſi admiſceatur; utrùm concurrat mulier effectiuè, an non; Et uir concurrat paſſiuè; an non. Quantùm ad primum quæſitū; utrùm membra ſpermatica generentur ex ſemine; Gal. & Medici; tenent quòd ſic (teſte etiam Auic.) *excipientes, adipem, & carnem.* Negat autem hoc *Ariſt.* Ra*tiones, quæ perſuadebant* Galeno; *ſunt primus modus generationis, & ſubſtantiæ; ipſorum.* Videbat *enim, membra ipſa eſſe, extenſibilia, dilatabilia, perforata; et ita fuiſſe genita ex quadam materia, ualdè extenſibili, & ualdè obediente calori. Præter enim hos; reliqua omnia ſunt tenuia.* Hoc *ſuppoſito; dicit* Gal. *Sanguis non eſt extenſibilis; ergo non generabuntur iſta ex ſanguine. Quod etiam per te (ò* Ariſt.*) probo.* Na*tura enim per te eligit materiam conuenientem.* Non *erat autem materia conueniens ad generationem horum membrorum ſanguis; quia non potuiſſet, extendi, & perforari; eſt igitur ſemen materia. Præterea etiam arguit ab homine. Tu dicis (ò* Ariſt.*) 1. & 2;* De *generatione, ſemen generari in uenis illis inuolutis, quæ ueniunt ad teſtes. Argumentor igitur ſic. Quodcunq; membrum alterat, et concoquit; aliquid in ſeipſo; concoquit propterea, ut alatur eo. Nō enim conficit propter aliud; quia non habet ſenſum, ut propter utilitatem alienam præparet; ſed ratione ſuiipſius,*

ſtus, ut nutriatur. Quòd aūt poſtea ex eo ēt alia membra nutriantur; hoc eſt per accidens; Nā, *quòd ſupereſt poſt ipſam nutritionē; expellitur ut ſuperfluū; non ad nutrienda alia membra; ſed, quia eſt ſibi ponderoſum. Si igitur per te uena & arteria; conficiunt ſemen; non utiq; hoc efficiunt; niſi, ut nutriantur eo. Sed, ſi appetunt nutriri ſemine; ergo fuerunt genita ex ſemine; quia unumquodq; eo nutritur, ex quo genitum eſt.* In *contrarium autē eſt* Ariſt. *dicens omnia membra generari ex menſtruo, tanquàm ex materia, & ſanguinem à calore naturali transferri in uarias formas per uarias coctiones.* Quare *derident* Peripatetici *has rationes* Gal. Ideo Auerroes, & Auic. *dicunt* Gal. *fuiſſe ſemidoctum, cùm præſupponit in primo argumento, arterias, et uenas; generari ex ſanguine ſub forma ſanguinis, quod eſt uanū. præſertim, cùm etiam ipſe Galenus dicat fieri in ſanguine uarias alterationes.* Ex *ſanguine igitur dicant propriè generari, uenas, & arterias; ſed ex ſanguine, alterato, & mutato ad formam. quia illa mutatio nihil aliud eſt niſi præparatio ad formam.* Hoc *igitur, ſi intelligeres (dicunt* Peripatetici *) ò Galene; non diceres ſanguinem non eſſe conuenientem materiam pro generatione membrorum ſimilarium.* Erat *aliud argumentum* Galeni *(quod omiſeram) quòd membra iſta, ſi eſſent ex ſanguine; poſſent regenerari, ſicut alia ſanguinea regenerant abſciſſa; & nō regenerantur, quæ ſunt ex ſemine. Cuius ratio eſt multa copia in corpore, ut ſufficiat ad regenerationem.* Reſpondent Peripatetici *deridendo*

dendo iſtam rationem, ipſum eſſe oblitum; & uirtutis formatiuæ, quæ eſt uirtus quædam, ſimilis diuinæ, 7. Metaph. 31. eſtq; in ſemine, & agit ueluti quoddam diuinum. Sed poſtquàm genita ſunt membra per uirtutem formatiuam; non poſſunt ampliùs regenerari; quia non ampliùs adeſt agẽs, neq́; adeſt uirtus formatiua, exiſtens in principio. Et non eſt dicendum, quòd uirtus nutritiua idem poßit, quod formatiua. Bene igitur adeſt materia, et patiens; ſed non agens. Et ita uidetis, quàm ueræ, & uiuæ ſunt rationes Peripateticorum. &, quàm pungant Galenum. Quantùm igitur ad primum quæſitum. Quicunq; fuerunt Doctiores, et qui potuerunt pertranſire in ueras rationes, philoſophiæ; aſſentiuntur opinioni Ariſt. propterea nónne uidemus, omnia nutriri ſanguine? Neqúe enim ſemen tranſit ſub forma ſeminis ad nutritionem membrorum iſtorum ſimilarium. Quare, ſi nutriuntur ſanguine; etiam ex ſanguine ſunt generata ita, ut retorqueatur argumentum in ipſum Gal. Bene ſcio, quòd quidam dicunt, ſanguinem in, uenis, & arterijs; albificari; ſed non negabunt, Peripatetici. Volunt, quòd diuerſorum membrorum nutritio diuerſas patiatur alterationes. et ſic erit tantùm quæſtio in uerbis, non in re. Quantùm ad ſecundum, utrùm mulier ſperma eijciat; Negat Ariſt. mulierem eijcere ſemen, ſed uirum tàtùm; quamuis non ignorarit humiditatem illam ſeminalem, quam eijciunt mulieres. Sed pro declaratione iſtius rei, & opinionis; debetis ſcire (ut docet Ariſt. primo De partibus animalium, & ſecundo in multis cap.) ſemen

men eſſe principium actiuum generationis in omnibus, quæ generantur ex ſemine, & habere potentiam in ſe generandi. Ita enim formaliter diffinit. Quicquid igitur non erit principium generationis non erit ſemen ſecundùm Ariſt. Materia enim iſtius ſeminis fuit etiam cognita ab Ariſt. & eſt talis. Dum ſanguis diffunditur per uenas ad partes corporis; apponitur, et aßimilatur; membris ſingulis. Dum ita aßimilatur, id, quod redundat, atq; ibi eſt tanquàm aliturum; non tamen alit; cùm propter, uoluptatem, frictionẽ, & imaginationem; incaleſcant membra; circa pudenda attrahatur à ſingulis partibus corporis illud excrementum, quod quidem eſt plenum ſpirituum, & eſt moderatum; unde titillant homines, & irritantur; mira quadam, uoluptate ante coitum. Quando autem delata eſt hæc materia ad teſticulos; turget. (dicuntur autem animalia turgere; quando propter impetum materiæ, ſtimulantis ad coitum neſciunt loco ſtare) et in turgitate illa excrementum exit, & plenum ſpiritu, & cum ſumma uoluptate incaleſcens. Et in partibus illis maximè ſenſilibus eſt maxima titillatio, quæ generat uoluptatem. Hæc eſt igitur natura ſeminis. ſcitis igitur; &, quid ſit ſemen formaliter; &, quæ materia eius; &, unde etiam decidatur. Et hinc cauſa ſimilitudinis prolis cum parentibus reddi poteſt. Quia ſemen, dum deciditur ex partibus; ferè erat illis unitum, & aßimilatum; & attraxerat aliquid in ſe ex delineationibus, & figuris, quæ erant in illis partibus. Cauſa igitur, quare materia ſeminis deueniat ad uenas

nas illas inuolutas; talis eſt, ut diximus, ex Ariſtotele. Cur autem in gonorrhæa ſine uoluptate emittatur; alia eſt cauſa, ut dicit Ariſtoteles. diuiditur enim illa materia ſeminalis ex illis partibus, quotieſcunq́; , uel ratione ſuperfluit coitus, uel ratione alterius cauſæ, dilatantur meatus, & debilitatur calor innatus; & tunc incipit materia illa ſpontè decurrere; quæ priùs propter uoluptatem decurrebat, & fit gonorrhæa. Aut certè fit propter debilitatem membrorum; quæ non poßunt ita rectè aßimilare; et ideo redit ad uenas; et à uenis tranſit ad penem per quam exit. His cauſis cognitis; uidetis quantùm erretis. Curatis enim gonorrhœam refrigerantibus; magis autem refrigeratis corpus, & debilitatis. Conſtringitis enim uias, quod tum eſt maximè cauendum in quolibet fluxu, ut dicunt Gal. & Auic. Vera igitur curatio erit augere concoctiones, & corroborare membra recipientia debilia. Sed oportet plus prouidere, ut membra poßint concoquere materiam illam, & ipſam uertere in nutrimentum. Et ita poteritis curare gonorrhæam. Nam, cùm ſit uitium tertiæ concoctionis; oportet adiuuare hanc tertiam concoctionem moderatis frictionibus, balneis dulcibus, & ſimilibus; non autem frigidis, niſi in uno caſu; quando ſcilicet propter nimiam uoluptatem nimiùm ſunt aperti meatus. Aliter; ſemper moderatè calefacientibus, et humectantibus; procedendum eſt. Maximè balneis; quia hæc ualdè iuuant tertiam concoctionem; necnon frictionibus. Habetis igitur, quid ſemen ſit ex Ariſt. quæ materia, &

qua

qua de cauſa in gonorrhæa, & à quibus partibus de=cidatur. Supponendo igitur ſemen eſſe (ut diximus) principium actiuum generationis; conſequenter con=cludit, mulierem non emittere ſemen. Argumentatur *autem* Gal.*contra in.6.*De locis *affectis, ubi loquitur de preſocatione. ubi dicit; mulieres aliquando incide re in ſuffocationem uteri, propter ſemen retentum.* Cuius *ſignum eſt; quòd ipſe iuſsit ſæpe obſtetricē inij cere digitos, & confricare partes illas; & exijſſe ſe=men cum uolùptate, & ita curaſſe.* Deinde dicit.Non *ne uides, quòd in coitu delectātur mulieres? hæc dele ctatio non pōt eſſe niſi, à ſemine ſpumoſo.* Hæ *ſunt ra tiones* Galeni *contra* Ariſt.*Habentur autem hæc om=nia.1. de generat. animal. cap. 19.* Dicit *enim ibi has humiditates non eſſe ſemen; ſed excrementum matri=cis.* Quæ,*neq; faciunt ad generationem, neq; ad uolu ptatem.* Immo *dicit, quòd quædam etiam concipiant, nihil emittendo; & ita dicit, quòd non eſt ſemen.* Di=*cetis, cur igitur delectatur mulier in expreſsione ip=ſius?* Delectatur *utiq;, quia materiæ illæ faciunt de=lectationem ratione ſpirituum; non ſecus, quàm pue=ris contigit; qui nunquàm emittunt ſemen; delectan=tur tamen, quia expirant ſpiritus per penem.* Sed *omittamus hoc.* Quantùm *ad apparentiam illā, quòd fiant ſæua accidentia ex illa materia; concedo; ſed non eſt neceſſarium, ut ſit ſemen.* Illud *eſt maximum argumentum; quòd dicit* Ariſt.*quòd fit, generatio, et conceptus ſine humiditate illa alba.* Et *ita quantùm ad ſecundum quæſitum; uidetis opinionem* Ariſt.*ſtare*

firmam,

ſirmam, neq; ualere rationes Galeni.

Pro quæſtione famoſa de principijs generationis, & quomodo ſemen uiri, & mulieris; concurrãt ad generationem; oportet omnia eſſe clara in iſtis quatuor præcedentibus quæſtionibus, ut ſciamus principalem intentionem. Prima igitur quæſtio erat; utrùm membra ſpermatica generentur ex ſemine, uel ex ſanguine. Secunda autem, utrùm mulier emittat ſemen, ut uir. Tertia erat, utrùm ſemen mulieris (qualecũq; ſit) miſceatur cum ſemine uiri. Quarta, utrũ ſemen hoc muliebre, ſi miſceatur; concurrat actiuè, an non. Hæ quæſtiones licet ualdè ſint coniunctæ; ſunt tamen diuerſæ. Poteſt enim eſſe unum, & non erit aliud. Suprà expedita tractatione de prima concluſione, tractabamus ſecundam quæſtionem, ſcilicet, utrùm mulier emittat ſemen. Et uidiſtis, quòd ſemen ſecũdùm Ariſt. decidebatur ex omnibus partibus corporis. Hic uidetur eſſe contradictio in uerbis Ariſt. Dicebam, ex omnibus membris ſemen decidi ſecũdùm Ariſt. Quod quidem ex diffinitione patet, quæ eſt ſuperfluitas ultimi alimenti utilis. Præterea, clariùs dicit Ipſe; quod illud ultimum alimentum apponitur membris, ut uniatur. Sed, ſi fuerit nimium in quantitate; aut peccet in qualitate; ut quia ſit craſſius; aut, quia tenuius; calidius, aut frigidius; fit ſemen inutile. Ex his igitur patet, quòd Ariſt. tenet ſemen decidi ex omnibus partibus. Sed idem primo De generat. anim. 20. dicit expreſſe, ſemen non decidi ex toto. Quòd ſi à toto decideret; animalia multipara, ut ſus; non

generararent. & tunc ex profeſſo dicit nõ decidere ſemen ex toto. & tamen in.19.dicit expreßè; quòd deciditur ex omnibus partibus corporis. Quid igitur eſt dicendum? Facilis eſt ſolutio, ſiquis da bene intelligat, quæ ibi dicit Ariſt. in toto libro, nam eſt totus legendus; ut totum ſciatis, quod uelit Ariſt. In eo igitur libro tripliciter capitur ſemen. Quandoq;, pro materia: ut in loco præallegato. Quando dicit (ab omnibus partus, &c.) & affert exemplum, ut deciditur calx ex pariete, quando nimia eſt. Secundo modo; quando eſt in proprio loco, & eſt ſemen actu cũ ſpiritibus. & hoc modo in ſecundo libro.4.cap. intelligit; ubi dicit ſemen excretum habere propriũ locum. Omnia enim excrementa habent loca propria, delegata à natura; ad quæ decumbunt. Ita ſemen habet uenas illas conuolutas. Videtis igitur, quòd ſemẽ primo modo decidetur ex toto. Secundò uerò non deciditur ex toto, ſed ex proprio loco. Tertio, ut eſt ſemen, nutritum ſemine alio, quando potentia eſt proximè planta, ut accipitur in primo de generat. animalium; cap. 20. ubi dicit etiam, quòd ex uno grano frumenti generatur unus ceſpes (melius enim ita uertetis; quàm uertit Theodorus, & non generari duos ceſpites.) Habitis his definitionibus; & habito hoc, quòd ex uno ſemine non generetur, niſi unum animal, aut unus ceſpes; ſubijcit (& in hoc differt ſemen animalis à ſemine plantæ; quòd ſcilicet ſemen animalis poteſt plura generare.) Poſtea ſubdit, (& ideo ſemen humanum, ita unitum, nõ deciditur ex omnibus par-

tibus corporis; nam alioqui ſequeretur, quòd ex uno membro elicerentur plura membra.) Ideo *Ariſt.* diuerſa dicit. *Quia non idem modo ſemen intelligit Ariſt. cùm dicit (ſemen eſt ſuperfluitas, decidens ab omnibus partibus corporis)* Ibi enim definit materialiter, *quod indicat ipſum genus, ſuperfluitas. Sed, quando dicit, quòd à proprio loco deciditur; definit formaliter. Veniamus modò ad tertiam quæſtionem, ex quo habuimus mulierem non emittere ſemen.* Intelligo *ſemen propriè, formaliter, non materialiter.* Emittit *ſemen mulier, ſecundùm etiam* Ariſ. Nam *definitio illa materialis competit, tàm ſemini mulieris, quàm uiri.* Eſt *enim etiam in muliere ſuperfluitas illa utilis. Vtrùm autem ſemen iſtud mulieris miſceatur cum ſemine uiri;* Recentiores *ualdè anxij ſunt.* Nos *autem breuiter dicimus, quòd ſecundùm* Ariſt. & Gal. *concorditer eſt miſtio iſtorum ſeminum. & , quòd aliter non fit conceptus.* Et, *quòd hæc ſit ſententia Ariſt.* di*cit ipſe. 1. de generatione animal. cap. 19. quòd ex miſtione duorum ſeminum fit conceptus; & ; quòd ex uno conceptu fit tantùm unum animal, quia iſta miſtio eſt animal potentia, & potentia unum.* Poten*tia autem, & actus; ſunt contraria.* Quare *ad unum potentia ſequitur & unum actu.* Eſt *tamen multa diſcrepantia inter utrunq;.* Nam Galen. *uult, quòd illa miſtione, fiat unum, uidelicet ex miſtione quatuor elementorum: &* Ariſt. *uult, quòd fiat unum ex materia, & forma; ut ex materia fiat unum, quia natura eſt intra materiam ſuam, non aliter; quàm dicimus*

ex artifice; & materia; fieri unum. Quia artifex eſt extra materiam, & dat ornatum in ſuperficie, quia eſt extra, et intus ſunt omnia informata. Si quæratur, igitur tunc, nunquid miſceatur ſemen uirile cum muliebri; admiſcetur quidem, ſed non unitur. Sed, quoniam erat neceſſariũ; ſi uirtus actiua, quæ eſt in ipſo ſemine uirili; debebat inueniri, & agere in ſemẽ muliebre; ut approximaretur agens patienti; ideo miſcetur ſemen uirile, ſed non propriè miſcetur. Et notetis Gal. inſurgere contra Ariſt. dicendo eſſe contra experientiam. & ad memoriam reuocat illam ſaltatricem, quæ emiſit ſemen; & quiddam, quod erat ſimile ouo. & ibi dicit (uidebant expreſsè ſemina duo commiſta) & membrana circũtecta. Ad quid igitur natura ita contegeret; ſi uellet ſemen illud eijci? Affert etiam rationem talem. Appetit uterus deglutire ſemen; quare ergo abijceret id, quod appetit? eſſet enim hoc modo ſtultus appetitus iſte naturalis. Ariſt. fatetur quidem commiſceri primò duo hæc ſemina; ſed ita, ut miſcetur artifex cum ſua materia. Quòd, ſi miſcetur etiam corpus ſeminis uirilis; miſcetur per accidens; & poſtea expellitur, & euaneſcit. Ad rationem autem Galeni; dico, nõ eſſe mirum; ſicut nec, quòd uentriculus meus appetat chylum; & poſtea ſaturatus expellat, tanquàm ſuperfluum. hoc enim eſt naturaliſſimum. Simili autem ratione uterus appetit ſemen, quando eſt cum ſpiritibus. Sed quando exhalarunt ſpiritus; eijcit; quia eſt moleſtum. Et miror iſtam rationem Gal. Ad experimentum tamen illud;

concedit

concedit Ariſt. miſceri duo ſemina cum ſuis corporibus; Sed dicit corpus illud non miſceri per ſe; niſi, ut deferens uirtutem formatiuam, quæ agit; non, quæ coeat in partem materiæ. Sed, quomodo excernitur, ſi eſt illa membrana? Eodem modo, quo expelluntur *materiæ, purulentæ, & craſſæ; in oßibus, & cauitate; pectoris, in quo caſu neceſſarium eſt pertranſire membranam pulmonis. Hæc autem concedit* Gal. *alibi dicens, naturam inuenire occultas uias expellendi. Hic tamen uidetur immemor ſui.* Notetis *modò, quàm bene conſequenter loquatur. unde Ariſt. cùm fiat talis miſtio, ſicut diximus; ſubdit; quòd iſte proceſſus ita factus ex ſemine; puellæ; & uiri, quod eſt principium actiuum; in ſe iam habet uirtutem nutritiuam, & eſt animal in potentia, & ideo incepit trahere nutrimentum ad ſe. Hæc materia attrahitur; igitur non eſt pars conceptus, ſed alimentum. pars autem conceptus: eſt materia illa, quæ fuit unita cum principio actiuo. & proportionalis eſt hic cõceptus grano frumenti; quod, in terram ſparſum, latißimè augetur. Fruſtra igitur Gal. contra Ariſt. inſurgit, & nimis eſt proteruus. Vndè Auer. cogitur illum aliquando appellare ignarum philoſophiæ, & audacem. Themiſtius etiam. 4. phyſic. tractatu de tempore; appellat importunum. Rabi Moſes, qui alioqui adorat Galen. carpit tamen illum, quia deridet Moſen, quòd dixerit* (Dixit, *& facta ſunt.*) *& dicit; eum carpere, quæ non intelligit. & hoc ſatis de tertia quæſtione, utrum modò ſemen mulieris concurrat actiuè, an paßiuè; in*

actione debile; & è contra ſemen uirile in actione ualidiſſimum, in paſſione autem debile? Debetis ſcire, mulierem habere duas ſuperfluitates albas. Quarum altera eſt humiditas illa ſalivalis alba, quæ non eſt ſemen ipſum, & aſſimilatur gonorrhææ in uiris; nec habet ſpiritus in ſe, neq; emittitur cum uoluptate, nec concurrit ad conceptum, nec eſt excrementum utile. Altera uerò eſt ſuperfluitas alba, quæ eſt excrementum utile, & dicitur ſemē muliebre: & hæc quidem illa eſt, quæ concurrit ad generationem paſſiuè tantùm, ſecundùm Ariſt. *ſecundùm autem* Gal. *& actiuè, & paſſiuè.* Galeni *etiam rationum ſumma in* Ariſtot. *eſt ſumpta à ſimilitudine matris in filijs impreſſa. Dicunt enim; ſi ſemen muliebre eſt materia tantùm; nullo modo poterit reperiri ſimilitudo; cùm quidem materiæ ſit recipere tantùm, &, ut ſit ſubiectum ſolùm. At delineare, & effingere; eſt ipſius formæ. Quare, ſi ſemen muliebre concurrit tantùm paſſiuè; &, ut materia; nunquàm reperietur ſimilitudo ulla matris in filijs; quod tamen eſt manifeſtiſſimè contra experientiam.*

R*eſtabat de quarta quæſtione, utrùm ſemen uiri, & mulieris; concurrant, & actiuè, & paſſiuè.* Hoc *eſt; an ſemen uiri præſtet materiam, mulieris formam. & dicit* Gal. *utrunq;, & actiuè, & paſſiuè; concurrere ex opinione* Hippo. Ariſt. *autem uult ſemen uiri tantùm præſtare formam, mulieris tantùm materiam.* Et, *quia hic duo proponuntur, uidelicet, utrùm ſemen uiri det formam, & mulieris materiam.* Ideo

distinctè

diſtinctè procedendum eſt. Primo igitur de ſemine mulieris agendo; dicimus quòd (ut dicit Gal. *) niſi concurreret actiuè; nulla ſimilitudo inueniretur matris in filijs, quia materia tantùm eſt ſubiectum.* Ergo *ex parte uiri eſſet omnis delineatio, & figura; & non ex parte mulieris.* Conſequens *tamen eſt falſum, & contra experientiam. Iſtud argumentum credit* Gal. *inſolubile.* At *poſſet quis dicere;* Quomodo *aliqua ex parte mulieris ſit ſimilitudo, cùm per te ſit longè debilior uirtus in ſemine mulieris, quàm in ſemine uiri?* Hoc non concedit ipſe Gal. *quia ſemper à proportione maioris. (& ita ſemper uiro aſsimilari deberet) inæqualitatis ſequeretur actio. ſequeretur ergo hoc inconueniens; quòd actio erit ex proportione minoris inæqualitatis.* Conſequens *eſt falſum; ergo ſimilitudo erit adhuc ex parte patris. & dicit* Galen. *quòd licet ſemen uiri ſit ualidius; tamen poſtea temporis extenſione uires ſuas amittit, aut certè debilitatur; quia in nouem menſium ſpacio nutritur ſanguine mēſtruo, ita; ut, quod non poteſt fieri in primo illo conceptu; fiat in longitudine temporis.* Hoc modo roborat Gal. *ſuum argumentum.* Quòd *autem ſemen uiri concurrat cum paſsione in primo libro, de ſemine ualdè ſe iactat in hoc contra* Ariſtotelem *, & incipit cum præclaro principio. & dicit, ſe uelle ex rei natura monſtrare; & poſtea affert experientias multas, quas poteſtis uidere.* Hiſtoricè *poſtea arguit rationibus dicendo;* Semen *uiri, cùm non concurrat paſsiuè; ubi eſt factus conceptus; dicit* Ariſtot. *quòd*

tranſit in ſpiritum & extrà diſſlatur, & ita non amplius reperitur in matrice, poſtquàm dederit uirtutẽ formatiuam; Et ita, quod non eſt in ſemine; non eſt neceſſariò in conceptu; niſi, quia defert formatiuam uirtutem. Gal. deridet opinionem Ariſt. et dicit; Sequitur, quòd in ipſa generatione intumeſcat primò uterus ex fœtu ualde. Secundò; quòd ſequantur colores magni, Tertiò; quòd ſequãtur multi crepitus. Nil autem horum uidemus. Propterea dicit Gal. fatuum eſt dicere, quòd fiat hæc flatuoſitas. Hoc eſt primum argumentum à natura rei. Secundum argumentum eſt ex ſuppoſito. Aßignat Ariſt. opinionem; uideturq́; innuere, ſe ſolum legiſſe quinq; libros De generatione animalium, & ſe ſolum intellexiſſe; cùm affirmet, Ariſt. opinari, quòd menſtruus ſanguis ſub forma ſanguinis, immo ſub forma excrementi; & ſemen uiri faciat miſcellam. Et pòſt attribuit hoc Ariſt. quod tamen nunquàm dixit ipſe Ariſt. Poſtea arguit contra ipſum, & dicit; Tunc iſte ſanguis menſtruus uel erat priùs collectus in utero, uel deuenit huc. Si fuit primùm grumus ſanguinis, ex grumo ſanguinis, & ſemine; fit conceptus. Quod tamen eſt abſurdum; quia grumus ſanguinis eſt grumus corruptus. Si exit tunc uenas, et occurrit ſemini; oportet, ut occurrat ex ſingulis uenis. Non autem uidemus ſanguinem talem in coitu. Et ita uidetur deridere Ariſt. qui crediderit in conceptu miſceri ſanguinem menſtruum cum ſemine uirili. Deinde arguit ad hominem, dicens; Hoc quidem tuum eſt ò Ariſt. quod natura non deficit in neceſſarijs,

ceſſariis,et non redundat in ſuperfluis. At in iſta opinione facis totum oppoſitum. Quia, cùm ſunt generandæ, uenæ, arteriæ, et nerui; oportet, ut generentur ex materia conuenienti. Materia autem conueniens debet eſſe,alba,et uiſcoſa;ut poßit diſtendi,perforari, & dilatari. At ſanguis non eſt aptus ad hoc; ſed bene ſemen. Poſtea dicit uide quantùm Ariſt. faciat naturam imprudentem. Vult enim naturam cùm habet materiam, idoneam, & præparatã; expellere eam, & quærere aliam non præparatam. Quartò probat contrà Ariſt. & ponit principium primùm in plantis, actiuis, & paßiuis ita; quòd ſemen tritici habeat in ſe principium,agendi, & principium naturale. Sed in generatione animalis,quod eſt nobilius; non uult hoc idem eſſe. Et certè idem accidit Galeno,quod omnibus, qui opinionem falſam defendere conantur; ut conuitijs potiùs,quàm rationibus; contra Ariſt. inuehatur. Videmus nos rationes Ariſt. in contrarium, quinq; libris de generatione animalium. Quàmuis autem non omnes ſimul collectæ ſint; collegimus tamen aliquas. Primum itaq; argumentum,quo perſuadetur Ariſt. in ſemine uiri eſſe principium actionis tantùm, & mulieris paßionis tantùm; eſt tale. Materialis, & efficiens;ſunt cauſæ prorſus oppoſitæ. In altero enim eſt uis agendi; in altero patiendi. Actio autem, & paßio; ſunt prorſus oppoſitæ ita; quòd non poſſum imaginari,aliqua ſimul,agere,& pati. Et ſic uidemus etiam in partibus corporis oculum habere paßionem recipiendi, non autem iudicandi. Quam uim natura

poſuit

poſuit in alio loco. Secunda ratio talis eſt. Si princi-pium agẽdi eſſet in ſemine mulieris, ſequeretur, quòd non eſſet neceſſarium miſceri fœminam cum mare, ſed fœmina per ſe conciperet. Et hoc argumentum uolẽs impugnare Galenus; incipit deridere Empedoclem. At diceret quis (ut etiam dicit Gal.) quòd habet principium agendi, ſed imperfectum & inchoatũ. Prætermittamus, quòd nunquàm tentat natura aliquid, quod nõ poßit perficere (natura hoc eſt inconueniẽs) & deueniamus ad examinationẽ rei. Eſt principium agẽdi in ſemine mulieris, ſed eſt debile; ergo in aliqua muliere calidiore erit ualidius. At per te ò Galene oportet, ut priuetur tẽperatura mulieris talis, ut deueniat ad hunc gradum, et poßit hoc ſufficienter agere. Nam ex quo poteſt augeri; poterit etiam ad hanc perfectionem deuenire. Hoc argumentum eſt admittendum; quia hoc fieri poteſt. Multa alia argumenta Ariſt. omitto; cauſa breuitatis. Verùm, cùm magni uiri adeo inter ſe diſſentiant; quid tenendum? Non eſt dubium, quin, ſi examinauerimus unãquamq; opinionem; potior uideatur Ariſt. opinio; nempe in ſemine uiri eſſe principium tantùm actionis, in ſemine uerò mulieris paßionis tantùm. Fundamenta autem huius opinionis audiuiſtis. Supereſt, ut reſpondeamus, ad rationes Gal. in oppoſitũ. Quantùm igitur ad primum illud argumentum, quòd ſemen mulieris cõcurrat etiam actiuè, quia non ſequeretur ſimilitudo in filijs; licet ipſe profiteatur ſe ſolùm intelligere libros illos Ariſt. ſeq; ſolum legiſſe; hic tamen non intelligit

ipſum.

ipſum. Dicit enim Ariſt. ſemẽ mulieris eſſe ſemen aliquomodo, et habere principium actionis alicuius, non formalis, ſed materialis. Præterea *ſemen muliebre eſſe principium generationis corporis; uiri autẽ generare animam. Ponit itaq; principium, quod eſt materiale; eſſe ſemen mulieris. Sed nõ intelligit de principio materiali proximo.* Exemplo autem id probat *ouorum, quæ generantur ex gallina ſine gallo; ex quibus tamen nunquàm poteſt animal generari; niſi concurrat ſemen galli,* Sic *& multa animalia faciunt oua ſine ſemine maſculi; ueluti piſces fœminæ, quæ oua emittunt in lictoribus maris.* Inde *piſces maſculi tranſeunt, & ſuo ſemine ea irrorant.* Admittit igitur *Ariſt. ſemen mulieris habere principiũ generandi.* Hoc *ſufficiat, ut ſciatis, quomodo ſeruetur ſimilitudo matris in filijs.* Quantùm *ad ſecundum Gal. argumentum contra* Ariſt. *Gal. uidetur ſui eſſe immemor; & eorum, quæ alibi dixit.* Tantùm *poteſt ambitio, & ſtudium contradicendi.* Dicit enim *dupliciter flatuari aliquid poſſe;* Vel, *ut diffletur materia per halitum, nõ conuerſa in flatum, ſed in tenuiſsimos ſpiritus; qui difflantur ſine ſenſu, quoniam materia non eſt ualdè rebellis, et calor eſt ualidus.* Vel *per flatum, quia ſcilicet materia eſt, craſſa, & debilis calor.* Tunc *enim inflatur materia, & ſequuntur illa accidentia.* Ergo *poſſem dicere ea, quæ dicit ipſe contra Ariſtot. contra ipſum Gal.* Quare, *cùm ſcias illam duplicem ſpeciem difflationis; arguis tamen contra Ariſtot. ex una tantùm ſpecie?* Quantum *ad ſecundum argumentum*

tum pro ſemine uiri, quòd concurrat paßiuè; erat illud, quod falsò ſupponitur ex Ariſt. Nam Ariſt. *uult, mulierem ſemen emittere; non quidem extra uterũ, & ſemen album; neq; ſanguinem menſtruum, ſed formam ſanguinis.* Vultq; *miſceri in conceptu cum ſemine uiri licet det uirtutem formatiuam.* Quantùm *ad tertium argumẽtum, in quo dicit ſanguinẽ menſtruum nõ eſſe materiam* Idoneam *generationi, uenarum, arteriarum, & neruorum; Sed bene ſemẽ eſſe idoneum;* Notetis, *quòd malè intelligit* Ariſt. Gal. *in his libris; qui tamen profitetur, ſe ſolùm intelligere illos libros. in* 2. *de generatione animalium dicit eſſe concretum ex duabus ſubſtantijs, ex ſubſtantia aquea diſſolubili; & ſpumoſa ſubſtantia.* Et *reddit rationem, quare ſemen, cùm eſt calidum; eſt craßius, tenax, concretum, & uiſcoſum; cùm autem eſt frigidum; tunc diſſoluitur? hoc enim accidit ratione ſpirituum; quòd ubi diſflauerint; tunc non ampliùs eſt uiſcoſum, nec extenſibile; & ideo non eſt materia idonea pro generatione illorum membrorum.* Ideo *merito natura expellit ipſum per difflationẽ ex utero; ubi dederit uirtutẽ formatiuam, & egerit in ſemen muliebre; quia eſt tanquàm pondus, omnino inutile.* Et *ita decipitur* Gal. *qui credit, ſemen illud eſſe materiam idoneam.* Quantùm *ad quartum argumẽtum de ſemine plantæ, in quo ponit* Ariſt. (*ut dicit* Gal.) *utrunq; principium, actiuum, & paßiuum; dico quòd in hoc* Gal. *decipitur.* Dicit *enim* Ariſt. *quòd in ſemine plantarum eſt principium augendi tantùm; & non principium molis, & materiæ,*

riæ, & dat exemplum de ficu. Dicit enim; quòd, cùm ſit tantulum ſemen; tamen oritur tam grandis arbor. Quomodo igitur tam paruum ſemen poteſt eſſe materia tam grandis molis. Prætereà; ſi ſemineris granum, frumenti, aut fabæ; uidebitis ipſum ſemen eſſe ſeparatum à radicibus, & non unitum. At, ſi daret materiam; eſſet unitum cum radicibus. Sed non eſt. Hæc igitur cum ita ſint; uidetur, quàm fuerit malignus Gal. *& quàm friuola fuerint eius argumenta cõtra* Ariſt. Et è *contrà; quàm argumenta* Ariſt. *ſint ualida.* Propterea *ſi uolumus ſequi authoritatem hominum; uidebitur ex antiquis nullum; præter,* Hippocr. *&* Gal. *tenuiſſe hanc opinionem; ſed omnes adhæſiſſe opinioni* Ariſt. *tàm* Arabes, *quàm* Græcos. Immo etiam ex Neotericis; *quicunq; fuerunt paulo doctiores; tenuerunt opinionem* Ariſt. *reprobata opinione* Gal. Nec *tantùm* Medici, *& philoſophi; approbauerunt ſententiam* Ariſt. *ſed etiam iuriſconſulti, apud quos filius ſequitur patrẽ, & filius ex familia patris ſumit agnominationẽ; et pater cogitur ipſi filio dare alimentum.*

AVICENNAE LIBRI PRIMI, FEN Primæ, Doctrinæ, Sextæ.

De Facultatibus. Caput.

VIRTVTVM, & operationũ; inuicem, &c. *Medicus uerſatur circa ſanitatem, tanquàm circa finem ſuum, ita; ut, quando adeſt ſanitas; conſeruetur,*

&

& amiſſa reparetur. Quoniam autem ſanitas nihil aliud eſt, quàm habitus corporis animalis, à quo procedunt bonæ operationes; Ideo, ſi uolumus ſcire cauſas, ex quibus prouenit ſanitas; & ſcire ipſam ſanitatem; oportet cognoſcere iſtum habitum corporis, & cauſas ſuas, materiales, formales, efficientes, & finales. Habemus pro materialibus primis corpus humanum, cum ſuis partibus, & de his ſatis uidimus. ſimiliter de elementis remotis, de humoribus, & temperamentis, quomodo locum haberent inter iſtas cauſas materiales. Supereſt modò; ut diſſeramus de cauſis formalibus, uidelicet de ipſa anima. A' qua; cùm ſit corporis Phyſici organici actus; prouenient operationes omnes; & uera eſt hominis forma. Oportet igitur conſiderare in iſta ſumma cauſas formales; & hoc eſt conſiderare de anima. Sed, cùm anima poßit conſiderari; uel, ut forma; uel, ut finis; uel, ut principium motionis; quando conſideratur, ut forma, uel finis, & perfectio quædam, pertinet ad Dialecticum, non ad Philoſophum naturalem, nec ad Medicum. Nam, Medicus & Philoſophus naturalis; conſiderãt, ut eſt principium motionis; Philoſophus tamen naturalis nunquàm diſcedit à motu, et Medicus conſiderat omnia per reſpectum ad ſanitatem; quæ etiam ipſa eſt quidam motus. Aliter tamen Medicus, & aliter Philoſophus; conſiderant animam. Medicus enim non conſiderat aliquam eius operationem in ſeipſa; ſed, prout refertur ad, ſanitatem, & morbum. Philoſophus autem conſiderat, prout eſt principium motus tantùm.

tantùm. Cùm igitur Medicus conſideret animam; & anima habeat facultates quaſdam in ſe, quarum quædam eſt in genere, & communis; quæ eſt actus uiuendi, operationes autem faciunt cognoſcere, formas, & principium; Ideo ex ipſis operationibus; & per uitam præcipuè, quæ eſt propria operatio animæ; cognoſcetur anima. Cognoſcimus autem uitam per oppoſitum. Oppoſitum igitur; ſiue ſubiectum; deducit nos in cognitionem, uitæ, & operationum. & cognitio, uitæ, & operationum; in cognitiotionem animæ. Nam (ut ſecundo De anima dicit) nunquàm poterimus cognoſcere aliquam facultatem animæ ſine cognitione operationum; neqúe operationes, ſine cognitione ſubiecti. Cùm igitur hæc ita ſe habeant; oportet cognoſcere animã per ſuas motiones. Motiones autem ſunt multæ; & cognoſcuntur ex obiectis; quæ itidem uaria ſunt. Et, ubi eſt pluralitas; oportet priùs reducere multiplex ad unum principium, quia non poteſt aliter fieri. Hæc enim fuit opinio Platonis primò in Thimæo, & Philebo; & poſtea Galeni. 9. De placitis Hippocr. & Plat. confirmata ab Ariſt. Non deſtiterunt igitur, neq; Philoſophi, neq; Medici; redigere ad aliqua determinata has operationes; & quando cognouerunt hominem, tanquàm paruũ mundum, & uiderunt in magno mundo duo alterationis principia, alterum naturam, alterum animam mundi, Natura eſt principium eorum quæ fiunt per alterationem in materia, & erant iſtæ operationes uiliores. Sunt aliæ operationes longè nobiliores; quæ non

ſunt

ſunt immerſæ materiæ. Eſt primò unum principium operationum, quod appellatur natura illarum ſcilicet, quæ uidentur ſequi materiam, & reſultant ex complexione. Eſt aliud principium, quod appellatur anima; à qua procedunt operationes animales; quæ procedūt ab, intētu, et mouente. Et, ſicut illud primum principium non eſt uerè anima, ſed per quandam ſimilitudinem; ita etiam hoc ſecundum non propriè eſt intellectum; ſed per ſimilitudinem quandam. Duo igitur ſunt principia facultatum; Natura, et anima. Facultas etiam naturalis eſt multiplex. Vna, quæ dicitur facultas generatiua; alia, quæ augmentatiua; alia, quæ nutritiua. Cognoſcimus primò uirtutem generatiuā ab ipſis obiectis, quia uidemus quotidie animalia generare, et ita obiectū deducit nos in cognitionē opationis. Quia, ſi generant animalia, eſt aliquid, et aliqua opatio, et hoc indicat aliquid eſſe, quòd facit eſſe uirtutem, quæ facit. Eſt tertio, et illud, quo fit; id eſt calor, & ſpiritus. Hæc enim ſunt inſtrumenta; actio autem eſt primum inſtrumentum facultatis. Secūdùm autem inſtrumentum ſunt, calor, et ſpiritus naturalis, & idem ſunt. Quod uidebitis apud Galen. & Auic. in libris facultatum naturalium; & apud Ariſt. Iſta quatuor commiſceri, ſubiectum, actionem, facultatem, & inſtrumentum. Nos nunc tractabimus de operationibus naturalibus. Hoc autem genus habet tres ſpecies ſub ſe. primo eſt generatio, actio iſta nō cognoſcitur; quia actio in ſeipſa non cognoſcitur; ſed in ſubiecto, quod demonſtrat actionem: Actio poſtea indicat facultatem

cultatem ipſam. Ita eſt præciſè de facultate augendi. Quoniam non tantùm ſufficit animæ ut generetur, (quia in generatione omnia ſunt imbecillia) ſed oportet augere. Ideo eſt altera facultas diſtincta, quia eſt actio diſtincta, & ſubiectum diſtinctum ab his, quæ ſunt in generatione. Virtus igitur augmentatiua diſtinguitur à generatiua per ſuam operationē, et ſuum ſubiectum. Ita eſt de nutritiua, quæ uult conſeruare; quod eſt, generatum, & augmentatum. ideo uis nutritiua nunquàm deficit, quia eſt uirtus conſeruatiua. Diſtinguitur itaq; & iſta per obiectum, & operationem. Videbitis igitur quomodo diſtinguantur hæ tres facultates per ſuas operationes diſtinctas. Virtus uerò nutritiua, etiam ſub ſe habet facultates alias, quæ miniſtræ ſunt, et licet habeant idē obiectum; tamen uario modo miniſtrant, & uario modo operantur circa, idem. Prima ergo dicitur attractiua. Secunda uerò retentiua; quia uerſatur circa nutrimētum per quietem, ut prima per motum. Et ita uidetis, quàm magna ſit differentia inter ipſas. Tertia dicitur alteratiua, ſeu concoctiua. Neq;.n. ſufficiebat attrahere, et retinere; niſi eſſet; qđ alteraret et cōcoqueret. Ideo una erat hæc uirtus, quæ uerſatur quidē circa idem ſubiectū, ſed alio modo. Quarta dicitur expultrix; quia in omni cōcoctione, et alteratione; neceſſariò ſequitur excremētū. Quia, ſi debet alterari; debet immutari de cōtrario in contrariū. At in omni nutrimēto ſunt partes diſſimiles, Quia ſi nō eſſent diſſimiles; nō opus fuiſſet alteratione. & ita, cùm ſint excrementa; debent

expelli, & uidetis progreſſum ab obiectis ad actiones; & ab actionibus ad facultates. His ita dictis; *uidebimus diſtinctè apud* Auic. *de ſingulis.* Nam *iſta ſunt dicta pro introductione uniuerſali. Satisfecimus primo generi, quod erat genus facultatum naturalium. Audiatis modò aliud genus operationum animalium; & hæ diſtinguuntur ab obiectis.* Dicuntur *autem animales; quia ſunt nobiles. Cũq; non dicantur exire à materia; diſtinguuntur ab operationibus, & obiectis.* Ha*bent autem duplex genus ſubalternatiuum.* Nã *quædam mouet ſecundùm locum, quædam cognoſcit.* Pri*ma habet ortum ſuum ab appetitu. Secunda autem quæ dicitur cognoſcitiua; habet ſub ſe aliam diuiſionem.* Nam *cognoſcitiuæ quædam ſunt exteriores, quædam interiores.* Exteriores *ſunt quinq; ſenſus; qui primò per ſubiectum, deinde per operationes diſtinguuntur.* Interiores *ſunt triplices,* Imaginatio, *intellectus, & memoria.* Et *diſtinguo, ſicut diſtinguũt,* Ari*ſtot. & boni* Medici. Nec *facio illos quinq; ſenſus interiores; neq; diſtinguo inter phantaſticam uirtutem, & imaginatiuam; neq; inter cogitatiuam, & diſcurſiuam.* Iſtæ *diſtinguũtur primò ab obiectis; quia aliud eſt obiectum imaginatiuæ, aliud cogitatiuæ, & aliud memoratiuæ.* Nam *licet omnes habeant idem obiectum; illud tamen uario modo habent; ut de facultate nutritionis diximus.* Diſtinguuntur *primò per obiectum, & per ſuas operationes, & reliquæ omnes.* Diceret *quis;* Tu *poſuiſti duo tantùm uirtutum interiorum genera.* Vbi *autem relinquis appetitiuã, quæ*

tamen

tamen nobiliſsima uidetur. Notetis ex tertio de ani=*ma, quòd ipſa uirtus appetitiua, neq; habet obiectum unum, neq; unam operationem; ſed quoddam miſtũ. Appetitus enim habet uirtutem imaginatiuam; quan=do imaginatur aliquid iucundum.* Inſurgit *enim tunc intellectus, qui iudicat; ideo fit ſæpius pugna.* Quia *imaginatio tantùm conſiderat, quod præſens eſt; & ſine diſcurſu.* Intellectus *autem futura conſiderat; un=de fit pugna (quòd aliter determinet intellectus, quàm imaginatio.) & ex hac pugna fiunt uarij appetitus.* Quód, *ſi uicerit ipſe appetitus præſens; erimus tan=quàm belluæ; ſin intellectus, erimus rationales, et ha bebimus uoluntatem rectam. & ideo hæc uirtus appe titiua non uidetur eſſe diſtincta; ſed, uel imaginatio, uel intellectus miſtus. neq; enim habet diuerſum obie ctum.* Ideo *rectè fecimus duo tantum uirtutum inte=riorum genera. Sed quæritur aliud; quia* Ariſt. *non uidetur cognoſcere alias facultates; niſi animales, & naturales;* Medici *autem cognouerũt aliud genus me dium, quod appellant genus uirtutum, & operatio=num animalium, & uitalium.* Quia *pulſatiua, neq; uidetur cognoſcitiua, neq; motiua ſecundùm locum.* Quia *iſte motus non fit ab imperio cognitionis, ſed merè naturaliter.* Præterea *habere conſtantiam, & magnanimitatem, aut puſillanimitatem; uidetur eſſe à natura, & habere proprias imaginationes & ope=rationes diſtinctas; ideo fecerunt* Medici *tertiũ iſtud genus.* Quantùm *ſit uerum hoc; partim oſtendimus, et partim oſtẽdemus.* Fortè *enim reuera* Medici *rem*

non ita exquiſitè intellexerunt, ut philoſophi. Quia forte iſtæ operationes ſunt de genere naturali. &, quæ ſunt in corde; habent ſuum principium.

Erat difficultas inter Peripateticos, & Medicos; Vtrùm tertium genus facultatis uitalis ſit diſtinctum à facultate, naturali, & animali. Secundùm nanque Ariſt.nõ datur tale genus facultatis diſtinctum. Nam ſecũdo de anima. 13. et per multos alios textus, oſtendit uitam nil aliud eſſe, quam actum ipſum animæ. & iſta facultas uitalis non facit aliquam diſtinctionẽ; ſed eſt quoddam commune. & .2. de Anima. 3. & .13. dicit, nutrire, augeri, & alia uitæ munia obire; neq; propterea diſtincta ponenda eſt ab alijs. Et ratio eſt; quoniam uita conſiſtit in calido, & humido. In calido quidem actiuè; in humido autem ſubiectiuè. Et, quia calidum debet habere aliquod principium; Ideo compoſitum eſt, in quo fundatur calor in animalibus; ſicuti in medulla in plantis, quæ proportionalis eſt cordi animalium. Ideo dicit conſequenter Ariſtot. cor eſſe principium uitæ. Gal. tamen uidit genus tertium eſſe contra diſtinctum uirtutibus animalibus, & naturalibus. Sed Galen. aliud intelligebat per uitam, aliud per fontem uitalem. concedebat, uitam omnibus eſſe communem; nec tunc contra diſtinguebat duobus alijs generibus; ſed functionem, & facultatem uitalem aliud eſſe concedebat; eſſe ſcilicet quandã animi potentiam; diſtinctam, primò pulſationem in arterijs, ſecundò quandam conſtantiam, aut ignauiam in rebus gerendis: Quæ duæ facultates non conueniunt, neq; facul-

tatibus naturalibus, neq; animalibus. Et primò, quòd pulſiua non faciat ad naturales; patet, quia non ad nutritiuam, attinet, non ad augmentatiuam, non ad generatiuam, quæ ſunt tres partes facultatis naturalis. Neq; attinet ad facultatem animalẽ, non ad motiuam, non ad cognoſcitiuam; nam licet uideatur habere motum; non tamen fit iſte motus ex uoluntate, ſed ex muſculis naturaliter. Non ad motiuam ſecundùm locum attinet; quia non habent cognitionem, alicuius loci. Vndè erit neceſſaria concluſio; quòd uirtus pulſatiua ſit facultas tertia contradiſtincta, & uirtutibus animalibus, et naturalibus. Quòd uerò conſtantia animi & ſuum oppoſitum; ſint alia ab illis duobus generibus patet. Non enim ad naturalem facultatem redigi poſſunt (Quod patet manifeſtè) neq; ad uirtutem animalem; quia nec ad cognoſcitiuam, nec ad motiuam; ſpectat. Ideo uidebatur Gal. quòd daretur iſta facultas uitalis à duabus facultatibus diſtincta (ut mõſtrat nono, De placitis) et uult loco etiam diſtinctam eſſe, et reponi in corde. Iſtæ ſunt rationes, quæ mouerũt Gal. ad ponendum tertium genus contra diſtinctum. Peripatetici uero derident has rationes; et dicũt Galen. eſſe excellentem Medicum, ſed in philoſophia derident; et admirantur, quod ita leuiter res uiderit. Nam quatenus attinet ad pulſationem; dicunt, uidimus iſtam pulſationem, & eſt materia, ſed nõ eſt actio alicuius facultatis, ſed eſt actio, conſequens ipſum inſtrumentum, qui eſt calor innatus. Qui, quoniam eſt calidus, ut in corpore perfectorum animalium; Ideo

oportet, ut palpitet; uel, ut moueatur; uel, ut foueatur; uel euentetur; uel refrigeretur; ut uidemus in igne extrinſeco. & ideo oportet, ut iſta pulſatio ſequatur neceſſariò ex ipſo calore innato, qui emanat à corde, & diffunditur per totũ corpus, & dat actum uitæ, toti corpori, & calori complexionali; ita; quòd, ſi ceſſet hic calor, ceſſet & uirtus naturalis, et quæuis alia uirtus. Non *eſt igitur actio alicuius facultatis; ſed eſt palpitatio caloris, ita materialiter agentis, ubi ſit potens.* Sed, *ubi ſit debilis; non fit palpitatio; ideo calor in animalibus imperfectis, & plantis; non facit eam palpitationem, quæ ſentiatur. & ita quãtùm ad pulſationem non eſt, quod ponatur genus tertiũ contradiſtinctum. Quantùm uerò ad conſtantiam in rebus gerendis; neq; hoc eſt proprium alicuius facultatis; immo eſt in qualibet facultate, & eſt in omnibus etiam membris.* Vbi *enim membra habent bonam temperiem, & compoſitionem; tunc actio membri habebit bonam conſtantiam. & eſt uerum hoc etiam in facultate naturali; ſicut concedit etiam ipſe* Gal. *multo igitur magis eſſe debet in facultate animali; in, cognoſcendo, imaginando, & memorando.* Idem *eſt dicendum de uirtute motiua.* Fortius *enim, & debilius; mouentur animalia; prout habent meliorem temperaturam, & compoſitionem. Quare non oportet ponere iſtam eſſe actionem diſtinctam, cùm ſit proprietas omnium actionum; & menſura potius actionis, quàm actio. Quantùm igitur ad iſtas duas actiones; fruſtra ponis tertiam facultatem ò* Galene; *cùm ſufficiat*

ficiat ponere facultatem naturalem,& animalẽ. Nam *quantùm ad uitam; illa profluit anima; & eſt communis,& principium omnium actionum.* Audiuiſtis *opinionem* Gal. *&* Ariſtot. *cum fundamentis utriusq; partis. Vtrùm modò debeatis adhærere* Ariſt. *an* Gal. *ueſtrum eſt.* Ego *nolo iudicare. Sed, ut eò reuertamur, unde digreßi ſumus; quantùm ad textum;* Auic. Virtutum,& operationum inuicem. *Auicen. primò uerſatur circa uniuerſalia,* Deinde *accedit ad particularia. & in prima parte dat modum cognoſcendi,& procedendi. & dicit, uirtus, & operatio ita ſe habeat inuicem; ut unum per alterum cognoſcatur, ut ſuperius diximus. quòd de quatuor iſtis ſimul eſt agendum.* Nam *non poteſtis tractare de facultatibus; niſi tractetis de actionibus; & non de actionibus; niſi de obiectis.* Neq; *rurſus de obiectis; niſi de inſtrumento, per quod fiũt omnes operationes.Sciendũ eſt igitur; quòd facultas cognoſcitur ex ipſa actione; & actio ex obiecto. & hæc fuit ſententia* Ariſt. *&* Gal. *1. de facultatibus.* Actio *eſt efficiens ipſius facultatis, per ſe,& proximũ.* Poſtea *eſt ipſum corpus,quo efficitur etiam ſuus effectus; ſed ſecundariò, & mediante operatione.* Verbi *gratia; quia in hepate eſt facultas ſanguificandi; hepar habet propriam actionem ſanguificationem.* Corpus *autem, id eſt ſanguis, fit ab actione primò, & immediate.* Fit *autem à facultate; ſed non primò,& per ſe; ſed ſecundariò,et mediante ipſa actione id eſt, ſanguinificatione.* Dicit *etiam* Gal. *ibi, quòd iſta ſe habent ſicut correlatiua.*

 Nam,

Nam, poſito uno, ponitur & reliquum; & deſtructo uno, reliquum deſtruitur. Ideo alterum per alterum cognoſcitur. Habent tamen ſe per modum, prioris, & poſterioris; & propterea non ſequitur de modo circulari; Quia eſt alia diuiſio, quando ex actione oſtendimus facultatem; & alia, quando ex facultate actionem. Nam, quando actionem ex facultate oſtendimus; eſt demonſtratio à priori; Quando autem facultatem ex actione; eſt demonſtro à poſteriori. Bene igitur dicit Auic. quòd non ſunt facienda de his diſtincta capita. Virtutũ uerò genera, & operationum. *Vbi præmiſit, quomodo eſſent tractandæ uirtutes; diuidit, & dicit tria ſecundùm Medicos eſſe genera; ſed non probat, nec dicit, quomodò ſint tria. Sed bene dicit ſecundùm Medicos; quia ſciebat, quòd ſecũdùm philoſophos ſunt tantùm duo, immo unum tantùm. Sed poſtea in cerebro apparet facultas animalis. Dicit autẽ huiuſmodi Auic. quòd ſingulis inſtrumentis ſunt ſingulæ facultates; & ex numero inſtrumentorum colligitur numerus facultatum. & e contrà ex numero uirtutum colligitur numerus inſtrumẽtorum; &, quòd, cùm ſint tria genera uirtutum; ſunt etiam tria inſtrumenta principalia; et loca, ubi operant. Et bene dicit (ſecundùm Medicos.) Circa finem capitis dicit, quòd ſecundùm Medicos ſunt tria principia. Secundum uero philoſophos; unum tãtùm, quod eſt cor; quod eſt una anima, quodq; Ariſt. uerius ſentit ſecundùm ſermones demonſtratiuos; et, quòd Medicus non debet diſputare de his, ut Medicus.*

De

De Virtutibus Naturalibus. Caput.

Vbi modò de uirtutibus in uniuerſali egit; facit ſe cũdum caput de uirtutibus naturalibus, ſi ſunt tria ge nera uirtutũ. Secundùm Medicos meritò à uirtutibus inciperemus; ſunt.n. et priores tẽpore, et notiores, & cõmuniores. Virtutum uerò naturalium aliæ ſunt, quæ ſunt miniſtrantes, &c. *Notetis, quòd Auic. utitur diuiſione accidentium per hoc quidem mi niſtrare, & non miniſtrare; nec eſt uera, et propria diuiſio. At nos docuimus, quomodo ſumeretur diuiſio per Methodum, uidelicet ab effectibus, & obiecto; ut; quòd ex obiecto oſtendebatur actio, & ex actione fa cultas; ſicut ex facultatibus anima. Et hæc fuit metho dus Ariſt. in. 2. de anima. Gal. tamen. 1. de facult. natu ralibus, tractat hanc meth odum, id eſt à notione finis. & dicit, quòd animalia, cùm non poſſent perdurare indiuidua; ut maneret ſpecies, fuit neceſſaria genera tio. Sed, quia quod generatur; generatur paruum; Ideo, ſi debet exercere operationes; neceſſaria eſt augmentatio; quando, neq; poterat augeri, niſi adeſ ſet materia, quæ nutriret. Ideo tertia ſequitur facul tas animalis naturalis.* Nam, *ſi debeat nutriri animal; oportet habere ſenſum tactus, ut cognoſcat cibaria. Sed quoniam animalia perfecta debebant exercere no biliores operationes; Ideo indiguerunt cognitione, et ideo fuerunt neceſſarij ſenſus tactus, & exteriores, & interiores. et hoc uoluit breuiter innuere Auicen. per hanc diuiſionem per accidentia, ut diximus. & di cit.* Quædam miniſtrant tantùm, & non mi niſtrantur.

niſtrantur. *& ſunt quatuor illa, attractiua, retentiua, concoctiua, & expulſiua; quia ſeruiunt nutritioni. Quædam ſunt, quæ miniſtrant tantùm, ut uirtus formatiua. Quædam miniſtrant, et miniſtrantur; ut uirtus nutritiua, quæ miniſtratur illis quatuor, cui miniſtrant illæ quatuor. et miniſtrat augmentatiua generatiuæ. Ex hac diuiſione uult inuenire omnes ſpecies facultatum.* Virtutum uerò naturalium, aliæ ſunt, quæ ſunt miniſtrantes; aliæ ſunt. *Omittit unum membrum in diuiſione; poſtea id explicat. et eſt numerus uidelicet earum, quæ miniſtrant, et miniſtrantur.* Virtus uerò nutritiua eſt illa, *De hac uirtute. 2. de facultat. naturalibus, et. 3. tot, et tanta; egit Gal. ut non opus ſit illa repetere. Dicit Ariſt. 2. de anima; Hoc unum eſt ſciendum, quòd cùm calor continuè reſoluat, et diſsipet; fuit etiam neceſſarium, ut cõtinuè reſtauraretur deperditum per alimentum. Et, quia alimentum in principio eſt diſsimile; ideo neceſſaria fuit alteratio. et, quia alteratio perfecta fit per multa media, et in uno membro fit una tantùm immutatio; ideo modò fuerunt diuerſa media, donec fiat aſsimilatio ipſius nutrimenti ad membrũ, quod nutritur.* Virtus autem creſcitiua, &c. *Hæc eſt uirtus, quæ augetur; non ſecundùm materiam, ſed ſecundùm formam. Eſt notandum (ut intelligatis locum Ariſt. 1. de generatione.) quòd fit augmentum ſecundùm Peripateticos formæ, non materiæ. Si enim tantùm ſecundùm naturam, fieret augmentatio; nõ fieret augmentum competens animalibus; ſed hoc fit ſecundùm*

dùm formam; quia augetur animal cum ſuis lineamentis, quæ ſeruãtur; ſed fiunt maiora, ſicut, ſi eſſet tunc paruus circulus; qui augeretur, ſeruata forma circuli; eſſet augmentatio ſecundùm formam, licet aucta eſſet etiam materia. Ita dicimus de manu hominis, pueri et iuuenis; ſeruata forma augmentatiua. Et hoc eſt, quod dicit Auic. quòd fit augmentatio proportionaliter naturæ. Breuiter hæc diximus; quia non ex profeſſo hoc tractamus. Non deſinit autem augmentatiua, donec duxerit usq; ad certam magnitudinem; & fiant actiones, robuſtæ, & ualidæ; qui eſt augmentationis finis.

Nutritiuam verò virtus creſcitiuæ, &c. Agebatur de uirtute argumentatiua, quæ eſt, uel ſecunda ſpecies, uel ſecũdum genus ſubalternum facultatum naturalium. dicebatur, uirtutem augmentatiuam uerſari circa augmentum formaliter, uidelicet circa materiam, ex qua fit augmentum, formaliter. Hoc loco aſſignat Auic. differentiam inter augmentum, ſeu augmentatiuam, & nutritiuam. Sed, quia circa idem ſubiectum alimenti uerſatur; uidentur, non eſſe diuerſæ. Dicit igitur; quòd, licet uerſentur circa idem ſubiectum; tamen nutritiua uerſatur circa augmentum materialiter, quia nutritiuam nil aliud facit; quàm, quòd reſtaurat materiam deperditam. quoniam enim neceſſe eſt continuè deperdi materiam per continuam reſolutionem ex ualido calore; ideo neceſſe erat inuenire uirtutem quæ reſtauraret deperditam materiam. Nutritiua autem nil addit, nec diminuit; de

forma;

forma; ſed addit tantùm de materia; ſed ſecundùm figuræ qualitatē. Et hæc eſt differentia inter augmentatiuā, et nutritiuam. licet enim uerſentur circa idem obiectum, & in hoc uideantur eſſe idem; tamen differunt, quia diuerſo modo circa obiectum occupantur. Ex quo ſequitur primò; quòd nutritiua eſt in ultimo gradu nobilitatis, quia tãtùm reſtaurat materiam deperditam. Augmentatiua uerò etiam auget formam. Vnde uidetur habere aliquid generationis. Differt autem; quia generatio facit de nouo formam; Augmentatiua autem augetur. Vndè media eſt inter generatiuam, et nutritiuam. Vndè perſeuerat uis iſta augendi uſq; ad perfectionem animalis. Generatiua deſinit poſt formationem fœtus in utero. Nutritiua antē perſeuerat uſq; ad interitum; diminuitur tamen in tempore ſenectæ. Et ita uidetis, quòd generatiua, tanquàm Regina; nulli inſeruit; & eſt tantùm miniſtrata. Augmentatiua autem, & nutritiua; inſeruiunt ipſi generatiuæ; & nutritiua inſeruit etiam augmentatiuæ. Quæ autē differentia ſit inter impinguationem, & augmentationem; ex his clare apparet. Impinguatio, non accreſcit; ſiue auget; niſi, materiam, & pondus; non ſecundùm formam, ut fit in augmentatiua. undè, qui pingueſcunt; non ſolùm nō fiunt robuſti; ſed, debiles, & tardi ad motum. Et qui augentur; fiunt robuſtiores ad motum. Non, quia impinguatione non augentur corpora ſecundùm formam ſecundùm omnes dimenſiones, ſed eſt tantū mollis appoſitio. Apparet ēt tertiò; quòd, licet adoleſcentes iſti exareſcant

ſeu

ſeu propter ægritudines;tamen adhuc augentur,quia decreſcit materia,ſed non forma. Nã,*ſicut impinguatio nõ fit formaliter,ſed materialiter, ita ẽt exarceſcẽtia,ſeu exareſcẽtia.* Et *tale decrementũ fit materialiter tantùm; & non formaliter* . Et *uidemus hoc in iuuenibus;quia in ægritudine exareſcãt,et eſarceſcẽtes fiunt lõgiores.Poſtea addit* Auic. Licet illud longius exiſtat; & neceſſario exiens magis. *Vos poteſtis hæc uerba applicare ad pinguedinem,& iſte erit ſenſus: licet ipſe impinguatus longiùs recedat;et ſit augmẽtũ à natura,quàm ariditas in pueris;ut deſit, diminutio, & decrementũ.* Nã *facilius fieri poteſt,ut adoleſcentes decreſcãt ſecundum formã ex ariditate, quàm ſenes ex impinguatione . Si uerò applicetis ad ariditatem; erit ſenſus; licet minùs neceſſarium ſit,ut ex ariditate adoleſcentes nũc decreſcant,quàm,quòd ſenes ex impinguatione augeantur , &c.* Et *cadit in idem ;ſed prior expoſitio uidetur mihi magis ſecundùm uerba.* Nam *pronomen illud refertur ad id,quod eſt remotius ;ſicut hoc ad propinquius.*Et *hæc eſt regula grammaticorum*. Et nutritiua operatio tribus particularibus operationibus complectur. *Poſtquàm dedit differentiam inter,nutritiuam, & augmentatiuam ; dicit , nutritiuam compleri tribus uirtutibus. Sciendum eſt (ut dicit* Gal.*ſecundo de facul . naturalibus) nutrimentũ duplex eſſe;quoddam intrinſecum,& quoddam extrinſecum.*Extrinſecum *eſt materia potiùs nutrimenti;quàm nutritum.*Intrin*ſecum autem eſt triplex; quoddam uerum nutrimentum,*

tum, quando appoſita humiditas eſt, & aſsimilatur. Quoddam quaſi nutrimentum; quod eſt ipſe ſanguis. Quoddam futurum nutrimentum, quod eſt ipſe chylus. Ex *hoc triplici genere ſubiecti cognoſcetur triplex facultas nutritiua.* Quando *dicit* Auic. Nutriti*uum completur tribus uirtutibus; de qua nutritiua intelligitur?* Non *intellexit de nutritiua, quæ eſt circa extrinſecum alimentum; nam hæc nutritiua eſt illa, quæ exiſtit in uentriculo, & iſta non completur tribus uirtutibus.* Eſt *poſtea aliud alimentum intrinſecum, & primum, quod eſt in uentriculo. Quoniam dicitur chylus, qui eſt obiectum ſanguificatiuæ in hepate. & hæc nutritiua non completur nec ipſa tribus uirtutibus.* Eſt *deinde ſanguis in uenis; qui eſt obiectum nutritionis membrorum totius corporis, & eſt uera nutritiua; & de hac uerum eſt, quòd completur tribus uirtutibus. Quando enim ſanguis tranſit extra uenas, ut nutriat; primò apponitur, & eſt hæc prima naturæ operatio. Secundò agglutinatur, & unitur.* Tertiò *alteratur, & aſsimilatur; ultima alteratione & aſsimilatione.* Et *ita, ſi nutrimentum debeat fieri pars membri; oportet, ut tranſeat per triplicē operationem naturæ. habetis hæc omnia declarata in ſecundo* De *facult. naturalibus à* Gal. Hic *igitur quando* Auic. *dicit, quòd tres ſunt facultates nutritiuæ; non intelligatis de omni nutritiua; ſed de ea, quæ eſt in ſingulis partibus corporis.* In *his autem tribus generibus actionum naſcuntur tria genera morborum. Nam, ſi nutrimentum non apponitur, fit morbus, qui*

dicitur Atrophia, hoc eſt priuatio alimenti. Nam, *ſi non apponitur; quomodò poteſt nutriri corpus?* Et *Medici, quando cognoſcunt hanc ægritudinem; faciunt frictiones, & apponunt dropaciſmos; ut attrahant calorem, & nutrimentum. Sed uitium, quod accidit ſecundæ operationi, id eſt agglutinationi; eſt illa ægritudo, quæ dicitur anaſarca.* Nam, *cùm apponitur quidem ſed non agglutinatur; remanet illud nutrimentum inter carnem, & membra ſolida; quod & ipſum nomen anaſarca feliciſſimè indicat apud Græcos. Secundum uitium, appoſitum tertiæ operationi, quando non aſſimilatur; eſt, quando, uel redundat, uel deficit calor membri. Si enim redundat; fiunt, impetigines, lichenes, morphææ; quæ fiunt ex humoribus aduſtis nigris. Si uerò deficiant propter debilitatem caloris; fiunt, lichenes, & morphææ albæ; quia humor eſt, crudus, & albus; & pituitoſus. Hæc quidem ſunt principia; tamen ars tota fundatur ſuper primis his principijs. Omnia modò ſunt facilia usq; ad illam partem.* Generatiuæ verò virtuti ſecunda ſpecies. *Expediui iam duas ſpecies facultatis naturalis, ſcilicet augmentatiuam, & nutritiuam; ſupereſt igitur nunc tertia, uidelicet generatiua, quæ diuiditur ab Auic. in duas partes. Quædam enim uerſatur circa generationem ſpermatis, uiri, & fœminæ. (Intelligatis autem ſemen fœminæ, eo modo, quo diximus; non ſemē propriè, & formaliter; ſed materialiter.) Quædam uerò, quæ diſponit, & agit in generationem, & perficit operationem. Quantùm ad primum; quòd ſit*

uirtus

uirtus quædã propria, quæ generet ipſum ſemen; hæc eſt propria opinio Auic. Nec enim conceditur à Gal. neq; ab Ariſt. Gal. uult quòd unumquodq; membrum, generans humores, generet propter ſe tantùm, non propter alia; quia non habet cogitatiua, ut propter aliud generet: ſed, habent ſingula uirtutem inſitam, ut generent propter ſe, ad ſui nutritionẽ. Vbi uerò ſunt abundè nutrita; eijciunt ad alia reliquum, tanquàm excrementum aggrauans. & hoc uoluit etiam Ariſt. Si hoc eſt uerum; non poteſt ſtare, quod dicit Auicen. quòd ſit uirtus diſtincta, quæ generet ſemen: nam ſemen generatur in teſtibus, & uenis; à uirtute nutritiua, & in membris; ut membra ipſo nutriantur; Non, ut pareat ſiue nõ (ut apparet) pro generatione. Altera eſt, quæ diuidit virtutes, quæ etiam in ſpermate. *Virtus generatiua in ſemine eſt duplex; quædam, ut generet ſimplicia; quædam, ut generet compoſita et (ut dicit Ariſt. in quarto meteor.) eſt una uirtus, quæ operatur manifeſtè ut, calido, humido, frigido, & ſicco; & his qualitatibus facit diuerſas operõnes, ut uidemus in neruis, qui differunt, et in ſubſtantia, et in accidẽtibus; ab alijs mẽbris. Dicit itaq; Ariſt. quòd hæc membra fiunt manifeſtiſſimè à calido, frigido, humido, et ſicco. Et hoc eſt primum opificium uirtutis generatiuæ, ut idem confirmat in ſecundo De generatione animalium; et etiam Gal. in primo de facul. naturalibus, & ſecundo. de temp. & hi duo magni uiri conueniunt, quãtùm ad membra compoſita. Dicunt enim, quòd non uidetur eſſe eadem cauſa quæ generat*

rat ſimplicia membra. Quod quidem exemplo *fa-cilè intelligetur.* Nam *argentum fit, quod eſt tanquàm ſimilare; ex debitá proportione qualitatum quatuor primarum. Sed, quòd ex argento fiat ſtatua; hoc non eſt opus quatuor primarum qualitatum; ſed uidetur uirtutis nobilioris.* Hoc idem in *ſecundo De genera-tione animalium.* Idem *etiam dicit Gal. in locis præal-legatis.* Et *hanc uirtutem admittit; (Quæ ponit hoc membrum in hoc loco; & illudit ſeu alludit illi; & fa-cit in hoc membro talem figuram, in alio aliam) et ce-lebrat hanc, tanquàm rem aliquam diuinam, ſed fate-tur ſe ignorare, quidnam ſit.* Ariſt. *ſimiliter celebrat ipſam; ſed non dicit, quidnam ſit.* Relinquitur *igitur quæſtio magna inter hos magnos uiros, quænam ſit hæc uirtus.* Nunquàm *enim* A*riſt.hoc clare dixit.Sed Conciliator dicit intellectum eam eſſe uocatam, quæ inuenitur in ſemine.* Quantùm *autem decipiatur; ap-parebit inferiùs.* Nunquàm *enim Ariſt.expreſſè pro-nunciauit, quidnam hæc uirtus eſſet; ſed dixit tantùm eam eſſe quoddam proportionale elemẽto ſtellarum.* Quidnam *autem ſit hoc proportionale; nunquam di-xit.* In.7.*autem, &* 12. Methodi Gal. *expreſſè fate-tur, ſe neſcire; & hoc ſe deſiderare à philoſophis.* Et *dicit, ſe plures philoſophos percunctatum de hac uir-tute; ſed nihil unquàm à quoquàm didiciſſe.* Auic.*ima-ginatus eſt quendam formarum datorem Colcodeam nomine; uerùm nihil probauit; ſed tantùm ad pla-citum de ea locutus eſt. Sufficit autem mihi, quòd hi*

duo magni uiri, Ariſt. & Gal. expreſſé quidnam ea ſit, ſe ignorare fateantur. Alexander. 2. *phyſic. (ut refert* Simpl. *qui eius recitat uerba) explicat, quid ſit hæc uirtus formatiua. Cui opinioni fauere uidetur* Auer. *Dicit.n. ipſam uirtutẽ formatiuã nil aliud eſſe, quàm uirtutem quãdam in ſemine reſidentẽ propter cõnexum cauſarum ſuperiorũ à prima cauſa conſequenter uſq; ad ultimam: & eam dicit his eſſe ſimilem, qui faciunt bagattellas (liceat autem nunc mihi ita loqui.)* Hi *enim habent inſtrumentum quoddam; & cordulas, illi connexas, quæ ad motum unius mouentur omnes; & ad motum primæ mouetur ſecũda, & ita uſq; ad ultimam; quæ poſtea ſimul motæ faciunt aliud lignum ambulare.* Et *ita iſti iocularij homines conantur immutare naturam, & primum motorem, qui cùm ſapientiſſimus ſit, & potentiſſimus; mouet primam cauſam, & ſecundam, ſic uſq; ad animalia; in quibus eſt uirtus emanans uſq; à prima cauſa per connexum; & perſeuerat, & perſeuerabit uſqúe ad ultimum.* Per *huiuſmodi itaqúe cauſarum connexus eſt uirtus in omnibus animalibus, ut generet ſibi ſimile.* Ideo, *cùm decidit ſemen ex homine; quia in ſemine eſt uirtus illa diuina, ideo facit tam miranda artificia; non, quòd ibi ſint, &* Deus, & Colcodea; *eo modo, quo intelligit* Auic. *ſed tanquàm diuina quædam uirtus.* Nam *(ut* Poeta *inquit.)* Iouis *omnia plena.* Pro *declaratione tertiæ uirtutum naturalium ſpeciei; quæ dicitur generatiua; ſuprà oſtendimus,*

dimus, Gal. & Ariſt. hanc uirtutem, quam etiam appellant formatiuã diuiſiſſe in duas ſpecies. Prima habet hoc munus; quòd membra effingit ſimilaria; quod facit quatuor primis qualitatibus, quæ propter uariam proportionem caloris cum alijs qualitatibus uariam habent figuram, & complexionem. Secũdum eſt, ut effingeret membra compoſita. quod non fit ex actione primarum quatuor qualitatum; ſed eſt nobilioris cuiuſdam agentis. & dabat exemplum Ariſt. de argento, & ſtatua. Membra enim organica omnino fiũt ampliùs à quatuor qualitatibus; ſed ab aliquo intellectu, & nobiliori agente. & Ariſtot. extollens hanc uirtutem; dicit eam non eſſe, ignem, non calorem; ſed quoddam proportionale ſtellarum elemento. Quodnam aut hoc eſſet, nunquàm dixit Gal. Et ipſe magnificat hanc uirtutem; Sed fatetur ſe ignorare, quidſit; imo deſiderat ſibi declarari ab aliquo Philoſopho. Alexander autem dicit, in ſingulis ſeminibus inueniri, propter connexum perpetuum cauſarum inferiorum cum ſuperioribus à prima cauſa uſq; ad ultimam. & exemplificabat de illis machinis ligneis circa latorum, quæ quidem ambulant, ſed ita; ut, dum ipſe mouent quoddam ferrum; quod ferrum mouet aliud, & hoc rurſus aliud, donec tandem deueniatur ad ambulationem. quod eſt mirandum. Sed non uidetur mirandum ei, qui cognoſcit cõnexus cauſarum mouentium. Ita igitur eſt de uirtute formatiua, quæ eſt per connexum in ſemine cauſæ primæ, &

 ſequentium,

ſequentium, usq; ad ipſum ſemen. Hæc eſt opinio Alexandri citata à Simplicio ſecundo Phyſicorum. Simplicius, & Gal. contra hanc opinionem arguunt, & dicunt ambo, quòd non uidetur ueriſimile, quòd hoc pſeueret p tot ſecula ſine ullo errore. Et ego quidem miror, quare hi mirentur in prima cauſa, id eſt in Deo. Limitant enim hanc uirtutem primi agentis; ſicut limitabatur uirtus circulatoris illius. At uirtus primi agentis eſt immenſa. Ego igitur nō uideo, quare debeant hoc admirari. Et hæc opinio eſt conſona, ueritati, & philoſophiæ Peripateticæ. Et, ſi hæc non ſit uera; haud facilè inuenietis ueriorem. Neſcio hic modò, quomodo Galenus poterit ſaluare ſententiam ſuam, qui fatetur membra organica non eſſe à primis qualitatibus. Quomodo igitur poterit ſaluare complexionem eſſe formam compoſiti; ex quò fatetur hic cum Ariſt. membra compoſita non per quatuor qualitates effingi, ſed beneficio alicuius agentis nobilioris. Reuera forma ipſius miſti fit ex quatuor qualitatibus; tamen ſciendum eſt; Gal. dicere, quòd, licet temperatura ſit ex primis quatuor qualitatibus; ſunt concentus reſultans ex, graui, & acuto; non eſt tamen, neq; graue, neq; acutum, ſed quoddam tertium delectans; Cùm, neq; grauis uox, neq; acuta; delectet. Ideo argumentum hoc, ſi anima eſſet temperatura, eſſet calida, & frigida; nihil eſt. Non enim ſequitur hoc. Et ita, ſi ſupponatis complexionē eſſe quandam formam, ex primis quatuor qualitatibus reſultantem;

tantem; in qua ſit uirtus quædā diuina; Nulla quidem erit in Galeni dictis contradictio, & omnia concordabuntur. Nam membra organica fiunt ex membris ſimilaribus, quæ ſimilaria ex quatuor fiunt qualitatibus. Sat igitur ſit; quòd membrorum organicorum temperatura ſit complexio, reſultans ex quatuor primis qualitatibus; &, quòd generentur à uirtute quadam diuina. Nec credo, quòd alia ratione excuſari poßit Gal. Sed ſatis de hac uirtute formatiua; cùm de ea alias iam tractauerimus.

AVICENNAE LIBRI PRIMI, FEN Primæ, Doctrinæ

De Virtutibus Naturalibus Miniſtrantibus Caput.

AVDIVISTIS *iam de uirtutibus naturalibus; quòd quædam ſunt miniſtratæ tantùm; quædam, & miniſtrantes, & miniſtratæ; quædam miniſtrantes. De primis duobus generibus audiuiſtis. De miniſtrantibus tamen minimè. De eis igitur nunc audiatis. Hæ igitur quatuor ſunt, attractiua, retentiua, concoctiua, & expulſiua. Si enim debeat concoqui; oportet primò ad concoctionis locum attrahi. Cæterùm non ſufficit attrahi; ſed oportet etiam, ut retineat. Deinde, ſi debeat nutrire; oportet, ut cōcoquatur. Cùm autem partes ſint diſsimiles, & totum non poßit im-*

mutari fiunt excrementa neceſſariò; quæ, quoniam ſunt contraria naturæ; debent expelli; ideo quarta uirtus eſt neceſſaria, ſcilicet expulſiua. Hæ autem uirtutes fiunt per fibras ſeu per uillos; tanquàm per inſtrumenta. Villi autem ſunt filamenta, quæ uidetis in texturis; quæ filamenta contexunt, ut uidetis in hominibus. Hi autẽ uilli in humano corpore ſunt in triplici genere. Primùm enim eſt illud, quod contexit membra, Sed illæ fibræ non ſunt illiùs generis, cuius aliæ; ſed dicuntur fibræ admodùm communiter. Ideo uidetis apud Gal. quandoq́; membranas contextas ex fibris, quandoq́; non. Vndè uidetur contradictio; ut alibi diximus, & ſoluimus. Secundo modo dicuntur fibræ propriiſſimè dictæ, quæ ſunt & ipſe filamenta, ſed habent uſum proprium, uidelicet dandi motum et ſenſum. & proueniunt ex neruis. Tertio modo dicuntur fibræ, quæ, neq́; ita impropriè ſunt fibræ, ſicut illæ mẽbrorum; neq́; ita propriè, ſicut illæ; quæ dant ſenſum, & motum. & hæ ſunt in membranis pro operationibus naturalibus. Et harum quædam ſunt longè ad attrahendum, quædam obliquæ ad retinẽdum, quædam circulares ad expellendum. &, quia tres tantùm uirtutes indigent fibris; ideo tantùm tres fibrarum in uentre ſunt ſpecies. Concoctio enim ipſa fit per quietem, non per motum. Quando enim opus eſt expreſſione; Circularis illa ſtringit, ſicut marſubium. Et, ita exprimitur materia. Obliquæ uerò, dum conſtringuntur per obliquum; retinent. Longitudinales

attrahunt. Auic. autem loquitur hic de his fibris, tertio modò dictis; ideſt naturalibus. Notetis *modò; quia aliud eſt retinere, aliud continere. Continere enim eſt, quando res amplectitur, ita, ut nihil ſit uacui inter continens, & contentum. Itaq; ad continendum, oportet, ut ſint omnes tres fibræ, ſicut eſt in utero. Sed, quid faciunt hæ fibræ? Contrahunt omnes; & ita, quod erat magnum, fit paruum; per contractionem omnium fibrarum; quoniam illud, quod continetur; eſt paruum. &, quod continet, magnum. Sed, quando illud, quod continetur; eſt magnum; et, quod continet; eſt paruum; fit totum oppoſitum.* Nam *dilatatur, quod continet, per productionem omnium fibrarum; ut apparet in ueſica.* Quod, *uel ipſi pueri nouerunt, qui indigebant maxima extenſione ueſicæ propter urinam. Sic & uterus, quia indigebat ad retinendum; ſufficiunt illi obliquæ fibræ.* Ad *continendum autem neceſſariæ ſunt omnes tres ſpecies uillorum.* Et *hæc ſatis de uirtutibus naturalibus, cum ſuis inſtrumentis operantibus.* Digeſtiua verò eſt illa, quæ, quod attractiua. *Notandum circa digeſtiuam, ſeu concoctiuam; quòd eius ponit duas ſpecies.* Vna *eſt (dicit) quæ in iuuatiuo fit à calore, aſsimilante nutrimentum membro nutriẽdo; & hæc proprie dicitur digeſtio. Eſt deinde alia in ſuperfluo, ſeu noxio; quæ propriè dicitur maturatio.* Nam *, licet quandoq; uideantur ſynonyma; ſunt tamen reuera diuerſa.* Quoniam *hæc maturatio procedit incraſſan-*

do ſubtile, & attenuando craſſa; quod non fit in concoctione, quæ ſemper procedit incraſſando. Hæc eſt uera opinio Auic. quæ tenetur à recentioribus. Ideo fiunt plurimi errores in praxi; & multa dicuntur ab eis, quæ ſunt contra & Galen. & Ariſt. & rei naturam. Circa rei ueritatem; fundamentum Ariſt. eſt, (quod etiam probauit Gal.) quòd concoctio nil aliud ſit ex meteor. 4. niſi conueniens terminatio humidi cum ſicco. Quia debet uinci humidum, & perfici; à calore naturali. Quando enim calor naturalis uicerit humidum, & bene terminauerit cum ſicco; dicitur concoctio. Bene autem coniungere cum ſicco; eſt; quando ad formam, quæ debet introduci; terminatur. Bene enim coniungi, & non bene; eſt, peruenire, uel non peruenire; ad finem, quæ eſt forma introducenda. Iſta uerò concoctio, uel eſt in aliquo excremento, uel alimento proprio. In aliquo excremento; eſt illud quòd ab Ariſt. maturatio nominatur, quæ eſt in fructibus, qui etiam dicuntur περικάρπια: Περικάρπιον enim propriè eſt illa caro in fructibus, quæ eſt circa ſemen; quod ſemen à Græcis καρπός, & à latinis fructus dicitur; ita, ut περικάρπιον ſit, ueluti excrementum fructus. Neq; enim natura genuit fructum ob pericarpium; ſed ob ſemen in eo contentum. Ideo, cùm κάρπος dicatur ſemen, ex quo aliud poteſt naſci; appellant carnem, quæ adnaſcitur circa ipſum fructum; περικάρπιον. Quæ quandoq; eſt comeſtibilis, ut in cerasis. Quandoq; non comeſtibilis; ut in

nucibus.

nucibus. Hæc itaq; concoquuntur, quia matureſcũt. Maturatio autem eſt ſpecies concoctionis; ſiquidem competit ei ſua definitio. Dicitur autem maturatio; ad differentiam aliarum coctionum, quæ non fiunt in excremento; ſicut iſta. Eſt igitur iſta in pericarpio propriè. Propter autem nominis defectum, & propter ſimilitudinem (dicebat Ariſtot.) transferimus ad excrementum hoc in corpore humano. Ita, quando in pituita, & in abſceſſibus; fiunt concoctiones in ſuppuratione; dicuntur maturationes; non, quòd propriè ſint maturationes; ſed propter defectum nominis. Dicitur autem concoctio; quia habet & ipſa diffinitionem. Quando enim uincitur illud humidum à calore naturali ita, ut bene coniungatur cum ſicco; dicitur concoctio hæc elixatio, poſtea & aſſatio; Quæ ſunt duæ aliæ ſpecies concoctionis. Quæ enim fiunt in humano corpore; non fiunt in excremento, ſed in alimento; quod quidem, quandoq; fit elixando, quandoq; aſſando. Aſſando quidem; quando fit alimentum oſſium; & corporis, ſicci, & duri. Quando autem debet nutrimentum procedere molle, & humidum; fit concoctio per elixationem. Et ita habetis omnes differentias concoctionis ex mente Ariſtot. Notetis unum, quod eſt contra Auic. Dicit ipſe, quòd omnis, concoctio, & maturatio etiam; fit incraſſando. Vnde dicit, quòd ex flatu, maturato, & incraſſato; fit aer. Ex aere fit aqua. Sic ex ſucco in pomis incraſſato fit maturatio. Neceſſarium eſt enim ita fieri; ſi

uera eſt definitio, data de concoctione ab Ariſtotele ; *uidelicet eſſe terminationem humidi cum ſicco, factam à calore naturali.* Ergo oportet ; *ut fiat craſſior .* Oportet *enim ; ut à calore reſoluantur partes ſeroſiores ; & ita fit incraſſatio ; & uiſcoſitas ex concoctione, & terminatione ; bona humidi cum ſicco .* Et *ita omnis concoctio fit incraſſando ; ſiue ſit maturatio, ſiue elixatio, ſiue aſſatio. His igitur ſuppoſitis; notetis modò, quid dicat Auic.* Dicit, *digeſtionem quandam propriè dici, quæ fit in iuuatiuo ; per quam conuertitur nutrimentum in ſubſtantiam nutriti.* Et *hæc uera ſunt.* Poſtea *dicit, quòd eſt alia digeſtio, quæ appellatur maturatio; quæ fit in ſuperfluitatibus corporis humani; uel, ut eas cõuertat in ſubſtantiã membri; uel, ut eas reddat ad expulſionem paratas.* Et *hãc dicit fieri modò incraſſando, modò attenuando .* Hic *modò deuiat à rei ſcopo multipliciter . Cùm enim dicit, quòd hæc fit in ſupfluitatibus corporis aliquo modo;* Tunc *quidem uerum dicit; ſed non eſt propriè maturatio.* Quando *enim eſt aliquis humor craſſus , qui poteſt conuerti ; calor innatus agit in ipſum , uel elixando, uel incraſſando.* Nam, *quod eſt crudum, et poteſt conuerti; non dicitur excrementum, niſi fortè ratione quantitatis; quomodò etiã ſanguis dicitur excremẽtum.* Ideo *ad ipſum nõ attinet maturatio.* Hoc *enim priùs conuertitur in ſanguinem .* Et *ita per elixationem conuertetur ; non per maturationem .* Quando *poſtea dicit, quòd hæc maturatio fit incraſſando, quod*

eſt ſubtile ;

eſt ſubtile; & tenuando, quod eſt craſſum; hoc totum eſt falſum, quidem contra, & Gal. & Ariſt. & naturam. Nunquàm enim natura tentat aliquid attenuare, ſi ſit craſſum; neq; incraſſare, ſi ſit tenue; ſed ſemper tentat concoctionem, ſiue maturando, ſiue elixando, ſiue aſſando. Neq; unquàm attenuatur ex ſe. Sed hoc bene ſequitur; ut, ſi ſit quædam pituita, frigida, & craſſa; quæ fuerit incraſſata propter frigiditatē, quæ expreſſit humorem, et congelauit quod diſſoluit à calido. Cùm ſit igitur hæc pituita congelata à frigiditate quare concoquitur adueniente calore? Attenuatur quidem quia diſſoluitur à calore. Natura autem non tentat attenuationem, ſed cōcoctionem. Quæ cùm fiat à calore; diſſoluitur congelatio, & ita fit attenuatio ex accidenti.

Suppoſitis, quæ ſupra dicta ſunt; uidelicet, quòd nil aliud ſit cōcoctio; quàm perfectio, et terminatio; conueniens humidi cum ſicco ab innato calore. Suppoſitis ſuis ſpeciebus, quæ erant tres; utiq; maturatio; elixatio, & aſſatio. Suppoſito etiam, quòd maturatio ſit in excremento quodam, & differat ab alijs duabus ſpeciebus in hoc; quia hæ duæ attinent ad alimentū; quan quàm ſemp dicitur de naturalibus; ſicut & Ariſt. dicit quòd maturatio in fructibus eſt in principijs. Suppoſito etiā ex Ariſ. quòd ꝑ metaphorā excremēta in corpora animalis dicantur maturari. His (inquàm) ſuppoſitis; Quæ quidem, & Ariſt. ſunt, & ubiq; à Gal. comprobata; Dicebamus poſtea quòd, quādo ſunt ali-

quæ

quæ ſuperfluitates in corpore humano; ſi illæ ſuperfluitates talis naturæ ſint, ut ex illis poſſit fieri nutrimentum; Illa *utiq; coctio non dicit maturatio, ſed eſt coctio, quæ fit, uel per elixationē, uel per aſſationem. maturatio autem nunquam eſt, neq; apud* Ariſt. *neq; apud* Gal. Nam *maturatio aliud eſt; uidelicet actio caloris innati, terminans humidum cum ſicco in ſuperfluitate, quatenus ſuperfluitas eſt.* Excellens *doctor unus corombonus* Eugubienſis; *fuit coactus dicere aliam coctionem eſſe* Medicorum, *aliam* Philoſophorum. Et *uerum dixiſſet, ſi uellemus* Auicennam *ſubſtinere.* Itaq; *uidetis quantùm referat fundamentū.* Ideo *bene notetis, quòd eadem quidem eſt apud omnes concoctio in rei ueritate.* Sed Auic. *dedit occaſionem aliter ſentiendi.* Quia *maturatio ſemper fit incraſſando.* Notetis *igitur, quòd natura quidem, & attenuat, & incraſſat; ſed nondum concoquit; ſed dum præparat.* Nam *primò diuidit cibum in minima, ut faciliùs immutet; ſed hinc ſiue hæc eſt præparatio.* Ideo *fatemur craſſa à natura incidi.* Verùm *hæc non eſt concoctio, ſed præparatio.* Dicetis; *tu dicis ex,* Ariſt. *et* Gal. *concoctionem ſemper fieri incraſſando.* Non *equidem illorum authoritatem nego, ſed dico, in corpore eſſe cibos craſſos, qui concoquuntur, per ſubtiliationem, nō per incraſſationem.* Eorum *autem error ideo fuit; quia non nouerant;* Gal. *in princ. de facul. naturalibus diſtinguere duas operationes, exuctionem uidelicet, & concoctionem.* Nam *prius extrahit ſuccum;*

Deinde

Deinde concoquit. Et *ita concoquitur,et incraſſatur.* Et *hoc eſt neceſſarium ex natura rei.* Nam,*ſi concoctio eſt terminatio humidi cum ſicco; reſoluũtur partes tenuiores; & ita fit incraſſatio. Sed dicet quis.* Nónne *in humano corpore humores incraſſantur,& attenuantur; ut, pituita attenuatur, & bilis incraſſatur?* Nonne *hæ ſunt concoctiones?* Primò,*quantùm ad pituitam,quæ uidetur attenuari,quando concoquitur;dicimus,quòd pituita,quando eſt craſſa,et fit ſubtilis;non fit ſubtilis propter concoctionẽ per ſe.* Nam, *quando craſſeſcit pituita; fit propter congelationem.*Ideo;*ſicut craſſa eſt; ita etiam frigida. Eſt igitur congelata. Sed modò ex.*4.*Meteor.habetis regulam; quòd, quæ ſunt coagulata per frigidum, diſſoluuntur per calidum.* Vndè; *ſi pituita congelatur; concoquitur per calidum; & attenuatur,quia diſſoluitur congelatio.* Et *ita reſolutis illis partibus aquoſis; reliquum incraſſando concoquit.* Quando *uerò bilis fit craßior ſeipſa;non fit craßior ſeipſa,niſi propter,uel maturationem, uel elixationem, uel aſſationem.* Per *maturationem;quando eſt in aliqua ſuppuratione ita; ut non poßit eſſe nutrimentum. Si enim humidum; debet terminari cum ſicco ita; ut non fluitet.* Oportet, *ut non craſſeſcat.* Et *ita uidetis ſaniem, uel pus; quòd ſit conſiſtentiæ craßioris.* Et *ita nõ poteſt aliqua materia maturari, niſi craſſeſcat.* Tenuat *quidem præparando; ſed non concoquendo.* Rurſus *poſſet quis dicere;* Nonne Medici *imitantur naturam? ſed nonne*

Medici

Medici quotidie utuntur inſtrumentis, ut attenuent, quod eſt craßius? Eſt ſanè uerum; ſed nil contra nos. ubi enim Medicus uidet pituitam, craßiorem, uel humorem ualdè melancholicum; attenuat incidendo; & ſic præparat, ut poſtea faciliùs concoquatur. Calor enim agit in ſingulis partibus redactis ad minima. Si uerò fuerit humor melancholicus, qui non eſt terreſtris propter congelationem, ſed propter exiccationem; quid nam fit per hanc diuiſionem? Fit hoc, quòd natura fortior eſt in concoquendo materiam ad minima inciſam. Et ſi non poteſt fieri elixatio, aut aſſatio; fit ſaltèm maturatio. Quãtùm autem attinet ad craſſefactionẽ humorũ tenuium; licet Raſis dixerit humores tenues nõ eſſe craſſefaciendos; ſupponamus tamẽ & nos, quod Medicus dicitur, uel craſſefacere, uel adiuuare naturã. Quoties igitur etiam humor tenuis fuerit, qualis eſt bilioſus; Medicus adiuuat ad maturationem. Fit enim maturatio à calore innato uincente humidum, & terminãte illud cum ſicco. Sed ubi eſt bilis tenuißima; ibi eſt calor igneus. & à calore igneo non fit maturatio; ſed à calore innato. Contemperat igitur Medicus calorem refrigerãtibus. Ideoq; uerum eſt, quòd nullum remedium commodius eſt ad præparationem bilis; quàm exhibere, frigida; & humida. Quia corroboratur calor innatus cõcoquẽs, qui erat igneus. Et hic uidetis; quare dixerit Hippocr. Concocta medicari oportet, licet græcus textus non habeat concocta, ſed πέπονα. id eſt maturata. Ita, ut interpres

pres nomine communi;in translatione, Hippoc.*nomine ſpecifico utatur. unde,nè confundantur hæc nomina;benè dicit* Auic.*Quàmuis maturatio differat à concoctione;tamen quandoq; confunduntur,ut & Galen. quando non uult exquiſitè loqui; appellat maturationem concoctionem.*Et *hactenus quidem de concoctiua uirtute habetis, quæ dicenda erant.* Expulſiua eſt illa, quæ ſuperfluitatem, &c. *Circa hanc uirtutem ſciendum eſt, quòd expulſio nil aliud eſt, niſi motus materiæ de uno,et loco,& membro; ad aliud.*Hæc *autem expulſio poteſt fieri tripliciter.* Vel *enim fit propter materiam expellendam; uel propter motum naturæ; uel propter utrunq;,quando utrunq; concurrit. Melius tamen fit à natura tantùm; uel à natura,et materia; ſimul.Quæ à natura tãtùm; eſt duplex.* Vel, *quando ipſa uirtus expellens in termino à quo adiuuat,& ſimul adiuuatur.uirtus alia attractiua quæ eſt in termino ad quē ita; quòd uirtus expulſiua inſurgit ad expellendum,& uirtus attractiua ad attrahēdū.et hæc expulſio eſt optima,& intenta à natura.& hæc non requirit ut recipiens ſit latum multum, neq; uitæ ualdè latæ, neq; ſitus decliuis. Sed, ſiue ſit ſupius iſtud membrum,ſiue inferius;ſiue iſtæ uiæ ſint latæ,ſiue anguſtæ; fit iſta expulſio.* Talis *eſt in uentriculo.* Poſt*quàm enim ipſe fuerit nutritus à chylo; expellit ipſum,& ſeparat.* Quem *poſtea hepar attrahit.* Et *ita ſunt duo motus.* Et *ideo fit facilè hic motus.*Et *dicitur motus expulſionis, factus à natura abſolutè,concur-*

rente

rente duplici uirtute. Alia eſt expulſio naturæ, quæ fit ab una naturæ actione tantùm, id eſt uirtute expulſiua & hic motus eſt item naturalis, ſed non ita abſolutè. Et in hoc confert, ut ſit ſitus decliuis, & uiæ latæ, & membrum recipiens capax. Talis eſt expulſio excrementi ad inteſtina. Ideo habent ſitum decliuem, et uiæ ſunt latæ. Talis etiam expulſio eſt urinæ ad ueſicam. Fuit autem in hoc ſagaciſſima natura. Nam cùm uirtute attrahente deſtitueretur; uidit, opus eſſe, quia motus erat debilior; cõuenienti ſitu, & latitudine uiarum, & capacitate membri recipientis. À materia tãtùm fit expulſio; quãdo nulla uirtus adiuuat. Quando materia propter ſuam molem non continetur, & non regitur à natura; ſponte perfluit ad locum, ad quem magis eſt decliuis. Et hic locus dicitur à Medicis διαφορητικός. *Et eſt peſſimus; nam prædicit mortem; & hinc fiunt ſudores* διαφορητικοὶ *in morituris, quia materiæ non rectæ à natura; exeunt, et ſuprà, & infrà. Vnde etiam uidemus fluere urinã ſponte, necnon chylum etiam. Et dicitur* διαφορητικός; *quia transfertur, & trãſmeat ſine actione naturæ. Quædam uerò expulſio fit, & à materia; ſimul; ex una parte materiæ, quæ, uel propter molem, uel propter malam qualitatem; ſtimulat, & membrum, et naturam. Et, quàmuis hic non eſſet expellenda, uel, quia cruda, uel propter aliud; natura tamen, licet debilis; inſurgit & ipſa, quia grauatur, & expellit. Et iſte motus dicitur à Medicis ſymptomaticus; quia uidetur*

potius

potius motus accidentis, quod quidem accidens, non eſt ordinatum à natura. Nam quæ eueniunt à natura; habent cauſas determinatas. Eſt igitur motus ſymptomaticus; quia non à natura fit, ſed per accidens. Et ſicut ille, qui fit à natura tantum merè naturalis, & optimus eſt; &, qui fit à materia tantùm, eſt merè præter naturam, & peſſimus; ita quidem hic eſt medius. Videndum eſt igitur, utrùm natura ſuperet, aut materia; & ita erit cautè prognoſticandum. Hinc enim prognoſticum ſumetur, & inſuper modum curandi facilè habebitis, cognita rei natura. Et hæc quantùm ad expulſiuam. Quæ Auicenna hic omnia quidem innuit; ſed tamen confuſiſſimè. Sequitur. Quæ ad nutriendum non eſt conueniens, aut quæ excedunt menſuram. *Notandum, quòd abſque hac diuiſione nunquam poteritis elicere ſenſum ex his uerbis. Prædicta autem facilè intelligetis omnia.* Cunque in parte expulſionis fuerit declinatio, &cæt. *Hic notandum unum; quòd, ubi eſt defluxus ab una parte ad aliam; non facilè ſiſtitur; ſed natura conatur materiam ad illum locum, ad quem primò incepit; mittere. (& uidetis ita reuera eſſe) & omnes aliæ partes inſurgunt ad expellendum ſua excrementa ad illum locum. Sicut, quando mordetur & unus canis ab alio; teri quidem in eum inſurgunt, qui morſus eſt. et reddit cauſam huius rei Gal. in ſecundo de facultatibus na*

 turalibus.

turalibus. Quia ita eſt inſitum à natura; ut omne membrum habeat uirtutem expellendi. Ideo expellit, & ipſa ad aliam partem. & fit hic motus; donec tandem uentum fuerit ad partem imbecillam, quæ non poßit expellere. Tunc enim ſtatim, quicquid eſt in alijs membris ſuperfluum; decurret ad hunc locum. Hinc igitur eſt; quòd ubi ſit aliquis defluxus; non facilè ſiſtitur. Videmus hoc in fluxu diarrhææ, & catarrhi; donec tandem ad illam partem, ad quam fluit; deueniant totius excrementa corporis. Apparet illud idem in ulceribus malignis, quæ ideo difficilè curantur, quia ſemper decurrunt materiæ ad locum ulceratum. Melancholia quædam naturalis, quædam non naturalis. Naturalis à Gal. proprio nomine appellatur ſuccus melancholicus; & eſt pars fœculenta, & ſedimentum ſanguinis ſiue hypoſtaſis. Non naturalis à calido atra bilis appellatur. Quandoq; tamen hæc nomina confunduntur. Sed, ſi propriè loqui uelimus; ita appellandi ſunt. Succus melancholicus ita appellatur; quia à natura intenditur, & habet cauſas omnes naturales, quæ diriguntur ad finem intentum, neq; redundant, neq; deficiunt; Quamuis hi defectus, aut exceſſus; ſint in aliqua latitudine, intra quam conſiſtit gradus naturalis melancholiæ. Cauſæ igitur ſunt efficiens, finis, & materia. Quas poſtea ſequitur, forma, efficiens intrinſecum, ſiue extrinſecum. Extrinſecum eſt primò cibus, & potus; aer; exercitium; animi motus. Somnus, & uigilia;

Inanitio

Inanitio, & repletio. Hæ omnes cauſæ alterantes, ſi exceſſerint; acuunt calorem intrinſecum; & ita igneſcunt humores. Vnde poſtea melancholia naturalis non generatur; ſed eius loco, aduſta, & non naturalis. Si verò defecerit calor; minui uidetur; & ita, quantum deficit de naturali melancholia, tantum de pituita redundat. Si ergo naturalis melăcholia generari debet; omnes cauſas alterantes mediocres eſſe oportet. Quod commune eſt omnibus humoribus. Efficiens autem intrinſecum maximè proprium, & imediatum; eſt ipſe calor innatus. Qui, ſi fuerit temperatus; quantùm in ſe eſt; generat, melancholiam, & alios humores naturales, quantos, et quales oportet. Longè enim aberrant illi, qui putant ſanguinem tantùm generari à calore temperato, reliquos uerò humores ab intemperato. Hi enim non diſtinguunt; neq; differentias intuentur humorũ, & naturalium, & non naturalium. Omne enim, quod naturale eſt; cauſas habet naturales. Calor autem non temperatus, quatenus temperiem excedit, eatenus & naturam excedit, & operationes omnes minores efficit. & quantò magis deteriores; tanto magis à natura recedentes. Et è contrà quantò magis eſt temperatus; tanto magis naturales efficit operationes. Et ex conſequenti magis humores naturales, & fient à calore, magis naturaliter ſe habente. Talis autem eſt calor maximè temperatus. Et hoc modo patet, quòd cauſæ naturales ſunt & ipſæ,

ſe, intrinſecæ, & extrinſecæ. Extrinſecæ; ipſa alimenta. Quæ, ſi melancholiam naturalem generare debent, in quali, & quanto; oportet, ut ipſa ſubſtantia, & qualitate; temperata ſint. Nam, ſi calidiora fuerint; plus, bilis, & humorum aduſtorum; generabunt. Si frigidiora; pituita generabitur. Craſſioris etiã ſubſtantiæ alimenta plus generant de fæce, quàm generari oporteat; præcipuè, ſi alimẽtum cum craßitudine, & ſiccitatem; habuerint. ſicut ſunt, legumina, caſeus antiquus, caro bubula, leporina, & ſimilia. Materia intrinſeca eſt ipſe ſanguis, id eſt maſſa ſanguinea quæ etiam ipſa, ſubſtantia, & qualitate; temperata eſſe debẽt. Natura ubi aliquid, uel in qualitate, uel ſubſtantia; exceſſerit, uel defecerit; eadem omnia abſurda ſequentur. Et hactenus de alimentis, & materia extrinſeca; diximus. Hic unum aduertendum, in materia ob humorum generationem neceßitatem inueniri, quæ appellatur ab Ariſtot. primo de partibus animalium cap. primo. Neceßitas materiæ, uel neceßitas ſuppoſitionum. Quæ eadem neceßitas; ordinatur, refertur, & unitur; cum neceßitate finis. Quæ neceßitas finis eſt neceßitas abſoluta; et non ex ſuppoſitione. Ad quam neceßitatem omnes actiones, & alterationes; agentes in materia, referuntur & deducuntur. Materia igitur hanc habet neceßitatem, quæ reducitur ad neceßitatem finis. Hoc modo neceſſarium erat (exempli gratia) ut ſuccus melancholicus in humano corpore generaretur, pro-

pter

pter cauſas, paulopoſt dicendas. Modò, *ſi ſuccus melancholicus generari debebat, oportebat inuenri. materiam, quæ eſſet conueniens, haberetq́; & ipſa propriam neceſsitatem, quæ fini coniungeretur.* Ergo *fuit extractus à natura ex alimentis ſolidioribus; In quo (ſicut neceſſariò contingit in omnibus ſuccis extractis) quatuor eſſe partes diſsimilares neceſſe eſt. Quarum una leuis eſt, quam florem* Gal. Auic. *quaſi ſpumam; appellauit. Alia pars eſt aquoſa; Tertia craſſa, & fæculenta; quarta perfecta, & ultimò concocta. Quoniam igitur iſtæ quatuor partes in maſſa ſanguinis erant neceſſariæ ad corporis nutritionem (ſicut optimè probant* Hippocr. & Gal. *primo de natura humana;)* Ideo *prudens rerũ cõditor excogitauit materiam talem, in qua neceſſariò quatuor illæ partes inuenirentur.* Et *hæc neceſsitas fuit materiæ, quam ad finis neceſsitatẽ coniungi diximus.* De *cauſa materiali iam ſatis.* Finalis *autem cauſa duplex eſt; altera eſſendi abſolutè, altera bene eſſendi.* Neceſsitas *abſolutè eſſendi; in generatione ſucci melancholici fuit, quia ex hoc præcipuè ſucco plurimæ partes erant alendæ; ut omnia oſſa, & lien.* Bene *autem eſſendi neceſsitas; fuit, quoniam & fames indè excitatur, aſcendente portione huius ſucci ad uentriculum.* Et, *quoniam ſanguis, & ſpiritus, cũ calore naturali; firmantur ab hoc ſucco, et cõtemperãtur; alioqui ſine hoc humore ſpũs eſſent fugaces, & non conſiſtentes (quòd facilè uidemus continge-*

re in his; in quibus plurimum de, ſanguine, & bile; reperitur; minimum autem de ſucco melancholico) tales enim homines, licet ingenioſi ſint; ſunt tamen leues, & inſtabiles, & nunquàm in eodem propoſito perſeuerantes, propter leuitatem ſpirituum.) Ideo optimè aſſertum fuit ab Ariſt. tertio problematum ſeſto, primo problemate; omnes ſapientes fuiſſe melancholicos. iudicium enim, & prudentia; non in motu, ſed in quiete, perficitur. Vnde tertio phyſic. Ariſtot. dicit animam, dum quieſcit; prudentem fieri. Quies autem, & reſidentia in ſpiritibus; ſoli ſucco melancholico accepta referri debet. Ex his igitur apparet, quid ſit ſuccus melancholicus naturalis habet enim definitio ex recta cognitione cauſarum. Erit itaq; et humor ille melancholicus ex parte craſſiori alimenti factus à calore naturali concoquente cibum in hepate ob plurimos uſus, uitæ neceſſarijs. Ex recta autem cognitione huius diffinitionis, quæ habetur per ſuas cauſas; ſequitur cognitio omniũ, affectuum, & accidentium; quæ conſequuntur eſſentiam huius humoris. quod quidem eſt communiſsimum in omnibus alijs rebus naturalibus, quarum eſſentiæ, & rationes; noſcuntur. In primis igitur color hic niger ſequitur ab eſſentia cognita; eſt enim terreſtris, & craſſus; ergo minimum habet de diaphano, & ex conſequenti neceſſario eſt niger. Si modò meminiſtis eorum, quæ de colorum iam diximus cauſis; diaphanum eſſe materiam colorum; neq; oportet

tet oſtendere, ſubſtantiam craſſam eſſe; cùm ipſum terreſtrem eſſe dixerimus inſuper ſedimentum ſanguinis. Eſt præterea ſapor acerbus, non dulcis, non acidus, ut exiſtimabat Auicen. *(per hoc enim diſtinguitur à bile atra, quæ acida eſt.) Sed ſuccus melancholicus acerbus, qui ſapor ponticus appellatur. Conſequitur ratio huius acerbitatis cum diffinitione, ſicut & reliqui omnes affectus; & ab eſſentia, rectè cognita. Si enim ſuccus terreſtris eſt in quo nulla acceſſerit aduſtio, ſed à calore tantum naturali fuerit ſeparatus à reliquis humoribus tenuioribus; ſequitur, quòd habeat ſaporem acerbum.* Vndè *ſciendum eſt ex* Galen. *ſaporem acerbum, ubi materia terreſtris dominatur in miſto; generari ſine aliqua aduſtione accidente. Sequitur etiam ex eadem ratione definitionis; hunc ſuccum eſſe frigidum, & ſiccum; eò, quia terreſtris eſt; non ſiccus aduſtione aliqua. Videtis igitur, quemadmodùm omnes affectus, et accidentia rei naturalis conſequuntur, et oſtenduntur; ex diffinitione alicuius rei, rectè cognita, cōtra* Empiricos*, qui opinantur diffinitiones accidentium eſſe medium in demonſtratione; peſſimè quidem intelligentes* Ariſtotelem*; neqúe ſaltèm hoc uidentes, quòd ex ſua opinione ſequatur, in qualibet demonſtratione eſſe petitionem principij.* Et *hæc ſatis de melancholico ſucco naturali. Quæritur modò;* V*trùm atra bilis non naturalis habeat cauſas oppoſitas naturali. Et dicimus, quòd ſic. Quoniam, ſi-*

cut res naturalis, habet cauſas naturales; ita & res non naturalis cauſas habet, quæ ſunt oppoſitæ naturalibus. Atra ergo bilis fit; uel à materia; uel agente; uel ab utroque, non naturaliter ſe habente. A materia autem; uel intrinſeca, uel extrinſeca. Vt cibi calidiores putreſcibiles; uel, peſſima, aut aliqua mala qualitate; affecta. Ex his enim propter materiæ diſpoſitionem, & à calore temperato generabitur aduſtio; & iſte ſuccus per aduſtionem factus non naturalis (quam atram bilem appellari diximus) à materia intrinſeca. ut, ſi ſanguis, uel craßior, uel calidior fuerit, quàm oporteat. Ex hoc enim ſanguine generabitur atra bilis; ut uidimus contingere in corporibus calidis, & ſiccis; quæ (ut dicit Gal. in ſecundo Artis paruæ) in tempore paracmaſticæ ætatis efficiuntur melancholica. Ab agente nõ naturali fit atra bilis, extrinſeco, & intrinſeco. Agens extrinſecum eſt; ut aer calidior. Vnde Aegyptij; et, alij, qui degunt ſub tertio climate; & calidioribus regionibus; hoc ſucco plurimum redundant. uigiliæ, animi moleſtiæ; necnon ualida exercitia ex eiſdem ſunt. Agens autem intrinſecum eſt ipſe calor intrinſecus igneus, uel naturaliter, uel ex morbo. Naturaliter, ut ſunt temperaturæ, calidæ; & ſiccæ. Ex morbo, ut propter febres, uel phrenitides, uel aliquas magnas inflammationes intrinſecas. Ex his enim multiplicatur humor aduſtus. Et ita habetis cauſas humoris melancholici aduſti; quæ quidem & ipſæ ſunt naturales,

les,ſuntq; uel efficiens, uel materia. Vbi ergo efficiẽs uel materia, non ſe habuerint ſecundùm naturam, tunc non attingitur finis, intentus à natura. & , ſi non attingatur finis intentus; à natura; illé effectus non eſt naturalis. Ex quo ſequitur ex mala diſpoſitione naturæ, & imbecillitate agentis, neq; formam, neq; finem; prouenire, quæ tamen à natura intenduntur. Habetis igitur, quid ſit atra bilis; eſt enim humor non naturalis, per aduſtionem ex, craſſa, & aduſtibili; materia, per calorem adurentem genitus. Ex qua definitione oſtenduntur paſſiones. Nam primò ſequitur, hunc humorem ſubſtantia eſſe craſſum, quia eſt aduſtus. Omnia enim aduſta craſſeſcunt. Sequitur etiam; quòd colore ſit niger; frigidus, ſiccus, opacus, & minimum de diaphano habens; ſed non abſolutè, ut de ſucco melancholico dictum eſt; immo plurimas partes habet calidas propter aduſtionis oppreßionem; ut contingit in omni cinere. Item, ſequitur eum eſſe ſaporis tum acris, tum acidi. Acris, quia partes terreæ ſunt aduſtæ, et attenuatæ ui caloris plurimi, unde acrimonia generatur, ut in pipere; & omnibus aromatibus, in quibus eſt ſapor acris plurimus per aduſtionem factam in partibus terreis attenuatis. Aciditas uerò ineſt propter ſerum, ſeu aquoſitatem; huius humoris; quod quidem ſerum, antea nunquàm ſeparatur ab humore, actu fluido, ut aliàs declarauimus. Quod autem fit in partibus terreis, interim ebullit; & per ebullitionem tranſpirat calidum. & hæc eſt

cauſa

cauſa aciditatis immediata, ſicut apparet in uino aceſcente. Quanto enim uinum, calidius, & potentius eſt; tanto megis illos ſuos ſapores acquirit, per aciditatem ſcilicet et ácrimoniam. Quoniam in eo tùm maior ebullitio, tum maior aduſtio; fit. Ex aduſtione autem acrimoniam; ex ebullitione autè aciditatem; acquirit, ut ex definitione innoteſcit. Hinc etiã fit; quòd feruet ſuper terram; & abradit partes, quibus adhæret. feruet aũt; quoniã ingreditur meatus exiſtẽtes in ſuperficie terræ, & propter ſubtilitatem quarundam ſuarum partium penetrat anfractus, ad quos alij humores craßiores & frigidiores; penetrare nõ poſſunt. &, cùm ſubitò, & confertim; penetrat; ſpiritus incluſus his meatibus reluctatur, & exagitatur, & quærit exitum; & tamen ea agitatione, & reluctatione; ſequitur ebullitio; ut uidemus in lebete bulliente; Quia fit illa ebullitio ex ſpiritu reluctante cum humido. Vnde & plurimæ aſſurgunt ampullæ. Hæc igitur eſt cauſa ebullitionis atræ bilis ſuper terram. Quare autem abradat ſuperficiem, & eleuet tanquàm ramenta, et cruſtas; ratio eſt, quia facta ebullitione; & erumpente ſpiritu feruente; trahit ſecum humidum, ut dicit Ariſt. 4. Meteor. Ideo ſuperficiem, quæ alioqui modicum habebat humidum; priuat omni humido; unde continuè abraditur, & ſeparatur. Quod frequenter uidemus in cuti animalis. Vbi.n.propter puſtulas, ſcabies, uel alias ſimiles; exiccata fuerit; cuticulæ eleuantur; & decidunt tanquàm ſquamæ.

mæ. Et hoc ſemper fit in morbo, quem uitiliginem appellant, & morphæam, & impetiginem; & in ea, quam Moderni appellant lepram eò, quia pertenues ſquamulæ in illa decidunt. Erodit autem, quoniam partibus craßis terreis adiunctæ ſunt partes attenuatæ, aduſtæ, acres; & meritò harum partium, ſubtilium, aduſtarum, & acrium; fit, penetratio, ebullitio, calefactio, & exiccatio. A' partibus, terreis, craßioribus fit mora in loco; & ratione illorum duorum fit maxima impreßio. Vnde neceſſariò ſequitur, eroſio, & putrefactio; ut apparet in cancris ulceratis; et ulceribus; quas phagedænas uocant, et elephantiaſim. Et hæc ſatis de utraq; bile; & naturali, & non naturali. Nec plura hic à Montano fuerunt enarrata.

Quicunque autem Montana hæc Commentaria perlegeris; Iano Matthæo Duraſtanti, Medico, ac Philoſopho; Sanctoiuſtano (Cuius quidem oculatiſſima cenſura; iam reuiuiſcunt) bene precæris.

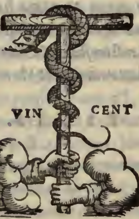
F I N I S.

Series Chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X Y Z . *Aa Bb Cc* DE
Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Sſ.

Omnes ſunt Quaterniones.

Tabula autem per ſe patet.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

Cav. G. DI GIACOMO
Restauro del Libro Antico
PESCARA
1971